ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 1
JEUDI
1er MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.653 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.653

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գործազրկութիւնը տեղքայլ կ'ընէ եւ Յունուարին թեթեւ յաւելում մը կրած է 0,1%ի համեմատութեամբ: Ներկայիս, գործօն տարրին համեմատութեամբ գործազրկութիւնը 8,6% է:

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ, Մադրիտի մէջ ուր կը գտնուէր Փետր. 27ին, չկրցաւ զսպել իր ջղագրգռութիւնը ի լուր Գանար Անշենէի մէկ յայտնութեան (Փետր. 28), ուր կը պատմուէր որ 1997ին, նպաստաւոր պայմաններ վայելած է Իլ տը լա Ժաթի (Նէօյի) իր յարկաբաժնին գնումին համար (շուրջ 12էն 35%ի զեղչ մը բուն գինին վրայ): Սարքոզի 2006ի վերջերն ալ ծախած է այդ յարկաբաժինը եւ լրագրողներուն առջեւ իր բարկութիւնը արտայայտած, հաստատելով թէ ամէն ինչ սխալ է եւ ոչ ոք պէտք է կասկածի 30 տարուան քաղաքական կեանքի իր ուղղամտութենէն:

Ս. ՌՈՒԱՅԱԼ Փետր. 27ին Գլիշի-սու-Պուա գնաց, խորհրդանշական այցելութիւն մը տալով այն արուարձանը, ուր 2005 Հոկտեմբերին երկու երիտասարդներ զոհ գացին ելեկտրական փոխակերպիչի մը, երբ ոստիկանները զիրենք կը հետապնդէին, ինչ որ պատճառ նկատուեցաւ յետագայ բրտութեանց: Հոն է որ ծնունդ առած է Ա. Սէ. Լը Ֆէօ ընկերակցութիւնը (Ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն, բոլորս միացած): Թեկնածուն, երեք ժամ պտըտած է արուարձանը, խոնարհած անոնց յիշատակարանին առջեւ, ողջունած ծընողքը, ծաղկեպսակ զետեղած...: Աթէնքի մէջ ուր կը գտնուի, Լիոնէլ Ժոսփէն յայտարարած է որ «գործօն բայց համեստ» մասնակցութիւն մը պիտի բերէ Ս. Ռուայալի ընտրապայքարին:

ՍՐԻ ԼԱՆՔԱՅԻ մէջ (նախկին Սէյլան) ԱՄՆ-ու, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպանները վիրաւորուած են Փետր. 27ին, անջատողական ապստամբներու յարձակումի մը ընթացքին: Ֆրանսացի, ճափոնացի եւ Եւրոպական Միութեան իրենց պաշտօնակիցները ողջ առողջ մնացած են: Միջադէպը պատահած է երբ դիւանագէտները կը գտնուէին զինուորական խարիսխ մը եւ հրագունդ մը պայթած է: Ապստամբները իրենց խորցաւը յայտնած են:

ԳՈՓԱԳԱՊԱՆԱՅԻ մէջ է (Պրազիլ), որ երեք Ֆրանսացիներ սպաննուած են Փետրուար 27ին ոչ-կառավարական կազմակերպութեանց կեդրոնավայրը, ուր կը գտնուէին եւ ուր կ'աշխատէին: Ոստիկանութեան համաձայն հաշուեյարդարի մը արդիւնք է, կազմակերպութեան ներքին հարցերուն կապուած:

ԷՐՊԻՒՍ, ինչպէս կը յայտարարէր Լուի Կալուա, Փետր. 28ին կը նախատեսէ 10 հազար գործազրկում Եւրոպայի մէջ, ներկայացնելով վերակազմակերպման ծրագրին մանրամասնութիւնները:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը հրաւիրած է Ապահովութեան Խորհուրդի մնայուն անդամները, ինչպէս նաեւ իր դրացիները (Իրան և Սուրիա), որ Պաղտատի մէջ մասնակցին միջազգային ժողովի մը որուն նպատակն ըլլայ խաղաղութիւնը վերահաստատել երկրին մէջ: Վարչապետին խորհրդականը յայտարարած է այս առընչութեամբ. «Հետապնդուած նպատակն է ձեռք ձգել անոնց զօրակցութիւնը քաղաքական գործընթացին եւ հաշտութեան ճիգերուն, ապահովութեան ծրագրին»:

ԻՐԱՔԻ քարիւղի հարստութեան բաշխումը ի վերջոյ կարելի եղած է կազմակերպել երկար սակարկութիւններէ ետք: Կառավարութիւնը վաւերացուցած է բայց Խորհրդարանն ալ պէտք է վաւերացնէ, որպէսզի գործադրութեան դրուի Մայիսին: Ամերիկացիները բաւական ճնշում բանեցուցած են մանաւանդ շիիներու վրայ, որպէսզի համաձայնութեան գան: Ուաշինկթըն սպառնացած է որ հակառակ պարագային այլեւս զօրավիգ չըլլար Մալիքիի կառավարութեան: Գոյացած համաձայնութիւնը պէտք է գոհացընէ զանազան համայնքները: Սկզբունքը հիմնուած է արդար բաշխումի մը վրայ գաւառներու միջեւ: Սիւննի շրջանները պիտի նպաստաւորուին նիւթական օժանդակութեամբ մը, նոյնքան կարեւոր որքան արտադրութեան շրջանները, որոնք կը գտնուին հարաւը ուր կ'ապրին շիիները, եւ քրտական հիւսիսը: Օրէնքին համաձայն, իրաքեան Քարիւղի ազգային ընկերութիւնը (ԻՆՈՔ) անկախ հոլտինկի կը վերածուի:

Ռ. ՏԻՒՄԱՅԻ, -Ֆրանսայի նախկին արտաքին նախարար-, Թեհրան այցելութիւնը Ալի Աքպար Վելայաթիի հրաւէրին ընդառաջելով, խորհրդաւոր կը մնար, եթէ նոյնիսկ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը «անձնական բնոյթ»ը շեշտած է այցելութեան: Պարսկական մամուլը սակայն Տիւման կը ներկայացընէ որպէս «Ֆրանսացի յատուկ բանագնաց» մը:

ՍԵՆԵԿԱԼԻ նախագահական ընտրութեան պաշտօնական արդիւնքը դեռ հրապարակուած չէր Փետր. 28ին, բայց եւ այնպէս ապահով կը թուէր որ ութսունամեայ Ապտուլայ Վատէ վերընտրուած է բաւական լայն մեծամասնութեամբ: Ընդդիմութիւնը բողոքած է որ արդիւնքները չյայտարարուած Վատէ ինքզինք նախագահ կը հռչակէ, բայց հաստատ կը թուի որ Վատէ առնուազն ձայներու 56,08% համեմատութիւն մը ձեռք ձըգած է:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԵՄԱԴԻՐ՝ Ճէյմս Գամըրոն, Փետր. 26ին Նիւ-Եորքի Հանրային գրադարանին մէջ մամուլի ասուլիս մը տուած է իր կատարած «յայտնութեան» մասին: Արդարեւ, Մարտ 4ին, ԱՄՆ-ու մէջ պիտի ցուցադրուի փաստանկար մը՝ «Յիսուսի կորսուած գերեզմանը», որ Յիսուսի եւ Մարիամ Մագթաղինացիի ոսկերոտիքին յայտնաբերումը կը ներկայացնէ: Ասոնք վերագրուած են Յիսուսի եւ Մարիամ Մագթաղինացիի եւ գտնուած են 1980ին, Ա. դարէն մնացած գերեզմանի մը մէջ Թալփիոթ, Երուսաղէմի մէկ թաղը: Պիւլտոզէրի մը շնորհիւ է, որ յայտնաբերումը կատարուած է, երբ աշխատանք կը տարուէր նոր շէնքի մը շինութեան համար: Ոսկրակոյտ մը կը կրէ Յովսէփի զաւակ Յիսուսի անունը արամերէն, ուրիշ մը Մարիամ Մագթաղինացիի, եբրայերէն, երրորդ մը, չորրորդ մը եւ հինգերորդ մը՝ յունարէն: Հուսկ վեցերորդ մը, ուր կան Յիսուսի զաւկին աճիւնները: Յիսուս եւ Մարիամենէ (բուն անունը Մարիամ Մագթաղինացիի) ամուսիննե՞ր էին: Վիճարկումը սկսած է: Քրիստոնէական բազմաթիւ կազմակերպութիւններ կը դատապարտեն այս «շինծու յայտնութիւնը», զոր կը վերագրեն «հոլիվուտեան առասպելի մը որ վերածուած է գիտական իրողութեան»: Ամէն պարագայի մէջ, հեղինակները կը պնդեն.- «Ֆիզիքական առաջին փաստն է Յիսուսի գոյութեան: Մենք մեր աշխատանքը կատարեցինք: Հիմա, թող վիճարկումը սկսի»: Հարցը բաւական բարդ է, ան ալ Զատիկի նախորդող այս շրջանին...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

Փետր. 26ին երկրորդ ընթերցումով Ազգային Ժողովը ամբողջութեամբ ընդունած է «Քաղաքացիութեան մասին» օրէնքին մէջ փոփոխութիւն կատարելու մասին օրինագիծը: 66 հոգի թեր քուէարկած է, 5 հոգի դէմ, մէկ հոգի ալ ձեռնպահ մնացած են: Դէմ քուէարկողներուն մէջ գտնուած են Միաւորուած աշխատանքային կուսակցութեան երեսփոխանները: Այդ կուսակցութիւնը առաջարկած էր երկքաղաքացիութեան համար սահմանափակումներ բերել վարչապետի եւ նախարարի պաշտօններուն նշանակուելու համար: Քուէարկութեան չեն մասնակցած ընդդիմադիր թեւի «Օրինաց երկիր», «Ազգային միաբանութիւն», «Արդարութիւն» կուսակցութիւններու ներկայ երեսփոխանները, «Հանրապետական»ի որոշ անդամներ եւ անկախ երեսփոխաններ: Ընդունուած օրինագիծով երկրին մէջ հաստատուած կ'ըլլայ երկքաղաքացիութեան դրութիւնը: Օրէնքը գործադրելի կ'ըլլայ պաշտօնական տեղեկագրին մէջ հրատարակուելէ 10 օր ետք:

Քուէարկութենէն վերջ արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան ձայնասփիւռի մը տուած հարցազրոյցին յայտնած է թէ երկքաղաքացին պէտք է ունենայ բոլոր իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, ինչ որ ունի սովորական քաղաքացին:

***

ԵԹԷ ԼԵՀԱԿԱՆ ԶՈՐՔԸ ԻՐԱՔԷՆ ՔԱՇՈՒԻ

Լեհական զօրքը Իրաքէն քաշելու հեռանկարը որոշ մտահոգութեան պատճառ է Երեւանի մէջ: Ծանօթ է որ հայկական գումարտակը մաս կը կազմէր լեհական ուժերուն եւ անոնց քաշուելով Հայաստան ուղղակի ԱՄՆ-ու կողքին մասնակցելու դիրքին մէջ կը մնայ, ինչ որ կրնայ որոշ բարդութիւններ ստեղծել: Հարցը նիւթ եղած է Վ. Օսկանեանի ու Լեհաստանի իր պաշտօնակիցին՝ Աննա Ֆոթիկայի երեւանեան հանդիպումին: Յաջորդած մամուլի ասուլիսին, նախարարուհին պատասխանելով հարցումներու, ըսած է թէ կառավարութիւնը լեհական ուժերը ետ քաշելու դիմում ներկայացուցած է, բայց տակաւին որեւէ որոշում չէ տրուած:

***

ԵՐԱԽԱՅԻ ՎԱՃԱՌՔ

Դատախազութիւնը քրէական գործ յարուցանած է «Մասիս» բժշկական կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած երախայի վաճառքի մը նիւթով: Ձերբակալուած են մանկաբարձութեան բաժնի բժիշկը, նորածինին մայրն ու միջնորդ անձը:

***

ԻՆՔՆԱՀՐԿԻԶՈՒՄԻ ԴԷՊՔ

Փետր. 27ին, Երեւանի Հանրապետութեան հրապարակին վրայ Դալարիկ գիւղի բնակիչ Ջիւան Ցակոբեան իր վրայ պենզին լեցուցած է ու այրած: Ծանր այրուածքներով փոխադրուած է հիւանդանոց ուր մահացած է: Չէ լուսաբանուած անձնասպանութեան պատճառը, միայն ըսուած է որ ան վերջերս նամակներ գրած էր նախագահին, Ազգ. Ժողովին, կառավարութեան, բողոքելու համար որ չի կրնար ետ առնել 17 տարի առաջ աւանդատուներու յանձնած 52 հազար ռուբլիի գումարը:

Պ Ո Լ Ի Ս

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՊԱՀԱՆՋԱԾ ԷՐ «ԱԿՕՍ»ԻՆ ՀԱՄԱՐ...

«Միլլիյէթ» (Փետր. 28) հրապարակած է Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքին անցեալ Հոկտեմբեր 12ին քաղաքին կուսակալութեան յղած դիմումնագիրը ուր ան համայնքապատկան հաստատութիւններու ցանկ մը ներկայացուցած է, պահանջելով որ անոնք պաշտպանութեան տակ առնուին, որպէս հաւանական թիրախ: Այդ ցանկը որ կազմուած է հայկական դպրոցներէ, եկեղեցիներէ, մարզական ակումբներէ, մամուլէն, միութիւններէ, եւլն. 12րդ կարգին վրայ զետեղած է «Ակօս»ը: Սակայն հակառակ այդ դիմումնագրին, պատկան իշխանութիւնները ոչ մէկ միջոցի ձեռնարկած են:

Մեսրոպ Պատրիարքը հայկական հաստատութիւններու պաշտպանութեան իր պահանջը հիմնած է Ֆրանսայի մէջ Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրէնքին քուէարկութեան: Ներկայացուցած ցանկը եօթը էջէ կը բաղկանայ:

Դիմումնագիրը ղրկուած է Լրահաւաք բաժնին, Ահաբեկչութեան դէմ պայքարի գրասենեակին, եւլն., ինչպէս նաեւ բոլոր գաւառակներու ապահովութեան տնօրէնութիւններուն:

Թերթը այդ տեղեկութիւններուն հետ կը յիշեցնէ թէ Հ. Տինքի սպանութենէն ետք Պոլսոյ կուսակալը ապահովութեան տնօրէնին հետ կազմակերպած էր մամուլի ասուլիս մը ուր յայտնած էր թէ Հ. Տինք պաշտպանութեան որեւէ դիմում չէր ներկայացուցած:

ԵՐԵՒԱՆ - ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍ ԶՈՒԳՈՐԴ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Երեւանի քաղաքապետը Ե. Զախարեան Փետրուար 20-24 այցելած է Լոս Անճըլըս: Փետր. 23ին հանդիսաւոր արարողութեամբ մը Երեւան եւ Լոս Անճըլըս զուգորդ քաղաքներ հռչակուած են: Լոս Անճըլըսի քաղաքապետը Ա. Վիլլարակոսա ուրախութիւն յայտնած է այդ զուգորդութեան, ըսելով որ ան զարկ պիտի տայ երկու քաղաքներու միջեւ առաւել գործակցութեան:

ՀՈԼԱՆՏԱՑԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆԸ՝ «ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐԿԱՆ ԻԹԹԻՀԱՏԻ ՇՐՋԱՆԸ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԷ»

Էրիք-Ժան Ցիւրխըր հոլանտացի պատմաբան մըն է, մասնագէտ՝ Թուրքիոյ պատմութեան: Իրեն հետ Թալին Սուճուեան հարցազրոյց մը կատարած է Թուրքիոյ Հ. Տինքի սպանութեամբ լոյսին եկած այժմու պատկերին մասին: «Նոքթա» շաբաթաթերթին (Փետր. 8–14) մէջ հրատարակուած զրոյցը արտատպուած էր Փետր. 16ի «Ակօս»ը: Թարգմանաբար կուտանք զրոյցին երկրորդ մասը ուր նիւթ կ'ըլլան Թուրքիոյ մէջ ուրուային պետութեան մը ներկայութիւնը, անոր Իթթիհատի հետ զուգահեռը, ցեղապաշտութեան երեւոյթը, Աթաթիւրքի անձին անձեռնմխելիութեան անպատեհութիւնը:

«Ուրուային պետութեան հիմերը կարելի է գտնել Իթթիհատի շրջանին. նոյն ժամանակին է հիմնումը քաղաքականութիւն - բանակ -«Յատուկ կազմակերպութիւն» եռանկիւնին: Կայ կուսակցութիւն մը, նոյն ատեն նաեւ վարագոյրին ետեւէն գործող կազմակերպութիւն մը (միութիւնը) որ աւելի հզօր է, քան՝ կուսակցութիւնը: Կայ բանակ մը, սակայն սպաները կարեւոր դեր կը կատարեն քաղաքականութեան մէջ: Մեծ է թիւը քաղաքականացած սպաներուն: Նորութիւն է այս մէկը: Նախապէս Օսմանեան կայսրութեան մէջ չկար ատիկա: Բ. Սահմանադրութեան օրով, 1908 - 1918 տարիներուն բանակը, գոնէ այս սպաները, յետին մակարդակի վրայ միութեան մէջ շատ հզօր գործօն մըն են: Կարելի է ըսել որ այս սպաները Բ. դրան ուղղուած ապստամբութենէն - Յունուար 23, 1913 - ետք պետութեան մէջ ամէնէն հզօր գործօնը կ'ըլլան: Իթթիհատը «Ֆէտայի» անունով յատուկ ճիւղ մը ունէր: Ան այսօր ալ օրակարգի վրայ է: Այդ ֆէտայիներէն 1913-14ին «Յատուկ կազմակերպութիւն»ը հիմնուեցաւ: Էնվէր փաշայի նման դէմքերու, որոնք քաղաքականութեան եւ բանակին գլխաւոր դերակատարներ են, եւ Ֆէտայիներու միջեւ յատուկ կապեր կային: Սիւլէյման Ասքէրի, Ալի Չէթինքայա, Եագուպ Ճէմիլ անոնցմէ են. ասոնք բարձրաստիճան սպաներ չեն. Էնվէրի մը, Մուսթաֆա Քէմալի մը չեն նմանիր: Միջին մակարդակի զինուորներ են, բայց անձնական կապեր ունին բարձր մակարդակի եւ քաղաքականութեան մէջ կարեւոր դերերու տէր սպաներու հետ: Ուրուային պետութեան ամէնէն կարեւոր յատկանիշները հոն կը տեսնենք: Այդ տեսանկիւնէն, այդ աւանդութեան հիմերը հոն կրնանք գտնել: Նոյն անձերը յետոյ Հանրապետութիւնը հիմնեցին: Հանրապետութիւնը հիմնուեցաւ իթթիհատական սպաներուն կողմէ: Եւ ըստ իս այդ պատճառով է որ Մ. Քէմալ 1926ին վճռական մաքրագործում մը կը կատարէ: Իզմիրի մահափորձին դատով նախկին իթթիհատականներուն մեծ մասը հաշուեյարդարի կ'ենթարկուի: Շուրջ 15 հոգի կախաղան կը հանուի: Որովհետեւ Մ. Քէմալ շատ լաւ գիտէր թէ այդ կապերը ո՛րքան վտանգաւոր կրնային ըլլալ:

Բանակ - քաղաքականութիւն եւ անպաշտօն քաղաքագործքի նման ընդյատակեայ հիմնարկներու եռանկիւնը առաջին անգամ Իթթիհատի շրջանին կը կազմուի: Այդ աւանդութիւնը այդ ժամանակ սկսած է: Այսօր Հանգստեան կոչուած զօր. Վ. Քիւչիւքի մասին բաներ կը կարդանք. ես որպէս օտարական, բնաւ չեմ կրնար ըսել թէ ճի՞շդ են, թէ ոչ: Սակայն անշուշտ որ Իթթիհատի շրջանը կը յիշեցնէ: Այդ օրերուն ալ իթթիհատական ֆէտայիներու կողմէ ընդդիմադիր լրագրողներ սպաննուեցան: Սուսուրլուքի մէջ տեսանք պետութեան հետ կապը: Կա՛յ իսկապէս ուրուային պետութեան հարցը: Ամէնէն աւելի վախցածս այն է որ Հ. Տինքի ոճիրին ալ ուրուային պետութեան նման պարագայ մը խնդրոյ առարկայ է կրկին: Եթէ ազգայնամոլ միակ խումբի մը գործն է, ատ ալ գէշ է: Արդէն գիտէինք թէ Թուրքիոյ մէջ այդ կարգի հոսանք մը կար: Սակայն եթէ հոն պետական առնչութիւն մըն ալ յայտնուի, կը նշանակէ թէ դէմ յանդիման ենք շատ հիմնական հարցի մը:

Ցեղապաշտութեան յղացքին վերջին օրերուն բացայայտ գործածութիւնը շովէնիզմի արդիւնք կը նկատեմ: Արինի նիւթը կը հոլովուի. այդ է պատճառը որ իր հայ ընթերցողներուն Հ. Տինքի ըսածները այնքան սխալ հասկցան: Անոնց ընթացքը, մտայնութիւնը Միլոսեւիչի ազգայնականութեան կը նմանցնեմ: Երկուքին ալ ըրածը ցեղային մաքրագործում է:

Հանրապետութիւնը արդէն ցեղային մաքրագործումի մը հիմերուն վրայ կառուցուած է: Հայկական դէպքերէն ետք կայ բնակչութեան փոխանակումը: Ան ալ ցեղային փոխադարձ մաքրագործում է: Թուրք ազգայնական աւանդութեան մէջ շատ ընդունելի չէ որ ոչ մահմետական եւ ոչ Թուրք մը իսկական Թուրք քաղաքացի համարուի: Չըմոռնա՛նք. թէ՛ Օ. Փամուքի, թէ՛ Է. Շաֆաքի, թէ՛ Հ. Տինքի դէմ դատ բացուեցաւ: Միակ յանցաւոր մը գտնուեցաւ, ան ալ մահմետական Թուրք չեղողն էր: Դիպուածի արդի՞ւնք է ասիկա:

Թուրքիոյ մէջ հիմնական հարց մը կայ: Մէկ կողմէն կայ ֆրանսական հանրապետութեան աւանդութեան օրինակով Աթաթիւրքի կողմէ հիմնուած հանրապետութիւնը, քաղաքացիութեան ըմբռնումը, ժողովրդավարական ազգային գերիշխանութեան ըմբռնումը: Բայց նոյն ատեն այս Հանրապետութիւնը հետեւանքն է ցեղային տասնամեայ բախումներու: 1912ին սկսած են անոնք եւ փոխանակումով վերջ գտած: Կը նշանակէ թէ այս նոր պետութեան, նոր երկրին ինքնութիւնը այդ բախումին, այդ պատերազմին մէջ ձեւաւորուած է: Հոն այլացումը ամբողջովին մահմետական - ոչ մահմետական ճակատին վրայ տեղի ունեցած էր: Թուրքիոյ մէջ 1942ին Ունեւորութեան տուրքով, 1955ին Սեպտ. 6–7ով տեսանք: Միշտ կը տեսնենք նոյն բանը: Այսօրուան Թուրքիոյ մէջ երկփեղկ կացութիւն մը կայ. մէկ կողմը՝ քաղաքացիութեան ժողովրդավար եւ աշխարհական ըմբռնումին վրայ հիմնուած Հանրապետութիւնն է, միւս կողմը՝ 1912–1922ի շրջանէն մնացած մահմետական - ոչ մահմետական պատերազմին յամեցող ժառանգութիւնը:

Վերջին՝ «Դուք կ'ըսէք թէ թրքական պատմութեան շարադրանքը միջոց մըն է անվնաս դարձնելու Թուրք հաւաքականութեան դասակարգային, ցեղային եւ կրօնական տարբերութիւնները: Կ'ըսէք նաեւ թէ վնասազերծումի նման արարք պարտադիր կ'ընէ որոշ ըմբռնումներու անձեռնմխելիութիւնը եւ Աթաթիւրքի օրինակը կու տաք...» հարցումին պատասխանելով Է.-Ժ. Ցիւրխըր կ'ըսէ.

«Թուրքիոյ մեծագոյն [illegible] անհատ մը չէ, պետութիւնն է: Պետութեան անձեռնմխելիութիւնն է: Հոն Օսմանեան ժառանգութիւն մը կայ: Աթաթիւրքի անձեռնմխելիութիւնն ալ պետութեան անձեռնմխելիութեան զուգահեռ կը գործածուի: Երբ կ'ըսուի "Աթաթիւրք անձեռնմխելի, անհպելի է", ատիկա նոյն ատեն կը նշանակէ "այս պետութեան ձեռք երկարել, պետական աւազանին հպիլ անկարելի է»: Աթաթիւրք տեսակ մը հովանոց կը դառնայ, որովհետեւ բոլորին մէջ նախակրթարանէն զետեղուած Աթաթիւրքի հաւատարմութիւնը կը գործածուի, կը գործիկանացուի: Այդ գործիքով կը պաշտպանուի պետութեան անձեռնմխելիութիւնը: Ըստ իս գործիկանացումը շատ գէշ ան մըն է: Կը խորհիմ թէ Թուրքիոյ ժողովրդավարացումին համար Աթաթիւրքի անձեռնմխելիութեան վերջ տալ կարեւոր քայլ է: Բնական է որ Աթաթիւրք Թուրքիոյ համար կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ: Որոշ շրջանի մը Թուրքիան փրկած ու հիմնական յեղաշրջումներ կատարած առաջնորդ մըն է: Բայց այդ շրջանը պատմական շրջան մըն է: Ամէնէն աւելի պաշտպանել ուզած թեզս այն է որ ջանք տարուի զինքը որպէս պատմական դէմք տեսնելու, նպատակս անոր կարեւորութիւնը ուրանալ չէ: Տեսնե՛նք Թուրքիոյ պատմութեան մէջ անոր կարեւորութիւնը. բայց նաեւ տեսնենք թէ 1938ին մահացած ու մեծ իրագործումները 1920ական թուականներուն կատարած մէկը այսօրուան եւ ԻԱ. դարու հարցերը լուծելու առաջնորդ չի կրնար ըլլալ: Ասիկա անոր մեծութիւնը ուրանալ չէ: Եթէ վարժուի զինք պատմական դէմք նկատելու, ատիկա Թուրքիոյ համար շատ նպաստաւոր կ'ըլլայ: Եթէ ատիկա մինչեւ այսօր կատարուած ըլլար, Աթաթիւրքի գործիկանացումը ներկայի բնոյթը առած չէր կրնար ըլլալ: Ազգայնամոլները, հակաժողովրդավարական ուժերը չէին կրնար միաւորուիլ անոր հովանոցին տակ»:

Թարգմանեց՝ Ա. Բ.

ԱՄԷՆՔՍ ՀԱՅ ԵՆՔ

ԱՐԱՅ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Կարելի չէր չյուզուիլ տեսնելով Հրանդ Տինքի սպանութեան առթիւ հեռատեսիլէն ցոյց տրուած նկարները: Հազարներ ԱԿՕՍ թերթի խմբագրատան առջեւ, տասը հազարաւոր համակիրներ դէպի Թաքսիմի հրապարակ քայլերթի միջոցին, իսկ յուղարկաւորութեան օրը ճամբու ընթացքին, հարիւր հազարաւոր հայրենակից սգակիր եւ յուղարկաւոր դարձած՝ լուռ եւ ամենայն լրջութեամբ իրենց վիշտը կը յայտնէին: Տեսարանը խիստ իմաստալի եւ աննախընթաց էր: Կարելի չէր համրել գլուխներէ բարձր բռնուած ցուցատախտակներն ու պաստառները, որոնց վրայ յստակօրէն կարելի էր կարդալ «Ամէնքս Հայ ենք», «Ամէնքս Հրանդ ենք»: Զարմանքով հարց կու տայի, թէ այս ինչքա՞ն մեծաթիւ Թուրք հայրենակիցներ փութացած էին վերջին յարգանք մը ցոյց տալու տարաբախտ Հրանդին եւ միակամ, իրենց համակրանքը յայտնաբերել հայ համայնքի այս արժէքաւոր զաւկին: Բնական է որ Հայեր ալ գտնուէին այս բազմութեան մէջ, բայց անոնց համար կարելի չէր խորհիլ թէ կրնային պարզել «Ամէնքս Հայ ենք» գրութիւնը: Ծիծաղելի կ'ըլլար եւ անկարելի էր: Անոնք պէտք չունէին իրենց հայութիւնը ցուցադրելու: Անոնց կը վայելէր մեծ սուգին պատշաճ լրջութեամբ համակուած ըլլալ եւ իրենց կեցուածքով յայտնել վշտակցութեան ըզգացումը:

Բնական էր թէ այդ լոզունգները պիտի վերագրէի ոչ-Հայերու. ի մասնաւորի Թուրք հայրենակիցներու եւ այլ փոքրամասնութեանց պատկանողներու, որոնք «Ամէնքս Հայ ենք» լոզունգով ըսել կ'ուզէին թէ կը բաժնեն հայ համայնքին ցաւը եւ կը պախարակեն այս ոճիրը: Անոնք յայտնի կը դարձնէին թէ հասկցած էին Ռաքէլի յուզիչ եւ կըռուի խօսքերը, մասնակից էին անոր եւ Հրանդին ետին մնացած որբերուն վշտին, եկած էին մխիթարել եւ զօրակցութիւն ցոյց տալ անոնց: Ցաւակցութիւն կը յայտնէին նաեւ իրենց Հայ դրացիներուն, բարեկամներուն եւ ծանօթներուն եւ մարդասիրական գիտակցութեամբ հայրենակցական ազնիւ զգացումներու ցուցադրութիւն կ'ընէին: Իսկ «Բոլորս Հրանդ ենք» լոզունգով ալ իրենց հաւատքն ու հաւատարմութիւնը կը յայտնէին Հրանդին դաւանած մտքերուն եւ խօսքի ազատութեան սկզբունքին: Նոյնիսկ եթէ չէին իւրացուցած անոր գաղափարներէն ոմանք, ցոյց կու տային իրենց ըմբոստութիւնը դէպի անոր հանդէպ եղած անիրաւութիւնը եւ անհանդուրժող կեցուածքով բողոք կը բարձրացնէին: Չէին բաժներ դատարանական այն վճիռը, ըստ որուն Հրանդ անարգած կը նկատուէր Թրքութիւնը: Զգացած էին թէ դատին վախճանը արդիւնք էր խաւար ուժերու, որոնք հակառակ մասնագէտներու տեղեկագրին եւ ընդհանուր դատախազին կողմէ յայտնուած ազատ արձակման պահանջին, կրցած էին խափանել արդարութիւնը եւ դատապարտութեան ընթացք տալ: Այլապէս ինչպէ՞ս կարելի է մեկնաբանել նման լոզունգներ: Մարդ պէտք է տղայամիտ ըլլայ - չըսելու համար ծանծաղամիտ - որպէսզի հարկ տեսնէ յայտարարել. «Ես Հայ չեմ, ես Թուրք եմ»: Հեռատեսիլ դիտող միլիոնաւորներուն մէջ կարելի՞ է երեւակայել որեւէ մէկը, որ կարծէ թէ «ես Հայ եմ» լոզունգը վերցնող Թուրք մը կամ Յոյն մը կրնայ իրաւէն Հայ դարձած ըլլալ. «Ես

ՔԱՐԻՒՂԻ ԹՈՒՐՔԵԻԿԻՊՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿՆՃԻՌԸ

Իր սահմանամերձ ջուրերուն մէջ քարիւղ փնտռելու նպատակով Կիպրոսի Լիբանանի ու Եգիպտոսի հետ կնքած համաձայնութիւնները հակազդեցութեան մղած են Թուրքիան: Հարցը գացած է Եւրոպական յանձնախումբին առջեւ: Թէեւ Միութեան դիրքը յստակ է այս հարցին մէջ. ինչպէս յայտարարած է ընդլայնումի պատասխանատու Օ. Ռեն, Կիպրոսի Հանրապետութիւնը գերիշխան պետութիւն է եւ առ այդ կնքած միջազգային համաձայնութիւնները ոչինչով առարկելի են:

Անգարայի հակազդեցութիւնը հետեւանք է այն կացութեան որ Կիպրոս միջազգային օրէնքով նախատեսուած 200 մղոնի տարածքը չունի իր սահմանամերձ ջուրերուն համար: Այդ պատճառով ալ բնական է որ երկկողմ համաձայնութիւններ կնքէ ծովային ամէն տեսակի հետազօտութեան համար:

Եգիպտոսի ու Լիբանանի հետ առաջին համաձայնութիւնները ստորագրելէ ետք, Կիպրոս հրաւէր ուղղեց ընկերութիւններու որոնք կը փափաքէին հետազօտութիւններ կատարել ծովու յատակին մէջ: Այսօր, տակաւին մարդ չի գիտեր թէ իսկապէս քարիւղ կա՞յ հոն, սակայն եթէ դրական ըլլայ հետազօտութեան արդիւնքը, Կիպրոսի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ խաչմերուկի դիրքը պիտի զօրանայ եւ որոշիչ դեր պիտի կարենայ կատարել մեծերու կարգին:

Այս հեռանկարն է որ Թուրքիոյ հակազդեցութիւնը արթնցուցած է: Անգարայի համար անհանդուրժելի է տեսնել Կիպրոս մը որ միջազգային մակարդակի վրայ ամենայն հանգստութեամբ երկկողմանի համաձայնագրեր կը ստորագրէ: Ուստի սպառնացած է համաձայնագիր ստորագրած երկիրներուն որ կը խզէ ամէն գործակցութիւն. նոյնիսկ հրաւիրած է անոնց դեսպանները, բացատրութիւն պահանջած: Ատոր հետ սպառնացած է նաեւ ինք իր կարգին հետազօտութեան ձեռնարկել: Երբ Անգարա կը խօսի «վիճելի տարածքներ»ու վրայ հետազօտութիւններէ, Կիպրոս արդարօրէն ահազանգ կը հնչեցնէ: Աթէնք եւ Նիկոսիա կը մեկնաբանեն թէ Թուրքիա կը փորձէ իր ներքին տագնապը ուշադրութիւններէ վրիպեցնել, բայց ոչ ոք գիտէ թէ մինչեւ ո՛ւր պատրաստ է երթալու: Լիբանան զրկուելիք խաղաղարար զօրքը ղեկավարելու Անգարայի ցանկութիւնը իրականանալու պարագային լաւ առիթ մը կ'ըլլար կիպրական ծովային գօտիին մէջ իր պրպտումները կատարելու:

Դժուար չէ եզրակացնել թէ Թուրքիա կ'ուզէ մասնակցիլ տուեալ գօտիին մէջ ծաւալելիք քաղաքական խմորումներուն, կամ փաստը տալ որ չի փափաքիր կորսնցնել գերիշխան իր դիրքը, զարգացնել հիւսիսային Կիպրոսը որ թրքական զօրքին հակակշռին տակ է 1974էն ի վեր: Բայց իրականութիւնը այլ տեղ չէ՞ արդեօք: Վերջին շրջանին Թուրքիա կը ջանայ ուժանիւթային խաչմերուկի վերածուիլ Եւրոպայի ու կեդրոնական Ասիոյ միջեւ: Դիրք մը որ լրջօրէն կը նպաստէ իր տնտեսութեան: Եթէ Կիպրոս արժեւորէ քարիւղի իր պաշարները, այդ նպատակին մէջ Թուրքիոյ կարեւոր մրցակից մը կը դառնայ. յատկապէս նկատի առած՝ Եւրոպական միութեան անդամի հանգամանքը:

ՔԱՂՀԱՆ

Թուրք եմ» ըսող Հայը կամ Հրեան ալ իսլամ-Թուրքի վերածուիլ: Ո՞ր կուսակցական գործիչը չի գիտեր գորշ-գայլին (Պոզքուրտ) իմաստը եւ կրնայ կասկած ու վախ ունենալ որ իրական գայլի այլափոխուի եթէ գայլի նկարով դրօշակ մը բարձրացնէ:

Ո՞ր լրագրողը չի գիտեր որ բոլոր նման լոզունգները խորհրդանշական իմաստ ունին: Կարելի՞ է խորհիլ խղճմիտ, յառաջադէմ եւ իրա՛ւ ազգասէր քրոնիկագիր մը, որ չանդրադառնայ թէ նման սին ու պատիր վէճեր գրգռելով պետական շրջանակներու գործը կը դժուարացնէ եւ աւելի լայն ժողովրդավարութեան հասնելու ճամբուն վրայ անոնց ջանքերը կը ջլատէ:

Սակայն մե՛ղք որ կան մութ միտքերու եւ յոռի ազդեցութիւններու գործիք դարձողներ, որոնք հայրենակիցներու միջեւ համերաշխութիւն յառաջացնելու տեղ, հետրգհետէ Եւրոպայէ հեռանալու չարժում մը ստեղծելու յայտնի ջանադրութեամբ խռովութիւն կը սերմանեն: Հայ ըլլալու կամ թրքութիւնը կորսնցնելու մտավախութեան մէջ իրենց մարդկութիւնը կը վտանգեն:

Ա. Կ.

Մոնրէալ, Փետրուար 20

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ»Ը ԱՌԱՆՑ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

«Ազատութիւն» ռատիոյականի ռուսական ծառայութեան նախկին ղեկավար Ֆաթիմա Սալկազանովան 16 – 22 Փետրուարի «Ռուսկայա միսլ» թերթին տուած հարցազրոյցում մանրամասն վերլուծում է «Ազատութիւն» ռատիոկայանի ներկայ հաղորդումները: Սալկազանովան 25 տարի աշխատել է «Ազատութիւն» ռատիոկայանի համար: Քառորդ դար: 1995ին հեռացել է ռատիոկայանից, դուռը երեսներին խփելով: Հեռանալու պատճառներից մէկն էլ եղել է ազգամիջեան բախումների մասին հաղորդումները: Սալկազանովան ասում է. «Ես նկատեցի, որ սկսում է հրէշաւոր միտում: Երբ սկսւում էր ազգամիջեան բախումը, «Ազատութիւն»ը միայն մէկ կողմին էր խօսք տալիս: Հայեւադրբեջանական բախումի ժամանակ ռատիոկայանը չգիտես ինչո՛ւ ադրբեջանամէտ դիրք բռնեց: Որովհետեւ Ադրբեջանը մօտեցել էր Թուրքիային: Իսկ Թուրքիան ՕԹԱՆ-ի անդամ է»:

Այս հարցազրոյցում Ղարաբաղի դէմ ապատեղեկատուական պատերազմի գաղտնիքներից մէկն էլ է բացւում:

Այդ ապատեղեկատուութեան հեղինակներից մէկն էր հեղինակաւոր «Ազատութիւն» ռատիոկայանը:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԴՈՂՈՒՄԷ ԴՈՂՈՒՄ

ՊՈԼՍՈՅ Աթոռանիստ Մայր տաճարին մէջ, Փետր. 11ին, Մեսրոպ պատրիարք նախագահած է կիրակնօրեայ պաշտամունքին եւ ի նպաստ Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ եւ Կեդրոնական ազգային վարժարանի սարքուած մատաղօրհնութեան: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, սիրոյ սեղան մը սարքուած է Մայր տաճարի Յարութիւն ամիրա Պէզճեան սրահին մէջ, որու նպատակն էր վարժարանին տարեկան պիւտճէն հաւասարակշռել: Օրուան խօսնակը եղած է վարժարանի նախկին սաներէն Արաս Սարըչօղլան, որ բացման իր խօսքին մէջ, ոգեկոչած է Ակօսի խմբագիր Հրանդ Տինքի յիշատակը եւ անոր մահէն ետք համայնքին ցնցուած տրամադրութիւնն ու հոգեբանութիւնը, որոնք կը պահանջեն մէկտեղում: Գոնէ մասամբ թեթեւցնելու համար վիշտը: Ապա, ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Մատաղի Կարգադիր յանձնախումբի ատենապետ Գէորգ Սանթալու, որմէ ետք, Թաղային Խորհուրդի պիւտճէին մասին բացատրութիւններ տուած է խնամակալութեան ատենապետ Պրն. Մկրտիչ Արծիւեան: Կեդրոնական վարժարանի տնօրէնուհիին եւ Ուսուցչաց կազմի ջանքերով պատրաստուած էր կոկիկ յայտագիր մը եւ 120 սաներ, ի նշան վարժարանի անցեալ 120 տարիներուն, մոմեր ու մեխակներ ի ձեռին բեմ բարձրացած են եւ իրենց մոմերը ու մեխակները զետեղած երանաշնորհ հիմնադրին նկարին առջեւ: Ելոյթ ունեցած է տնօրէնուհի Տիկին Սիլվա Գույումճեան – Մարկոսեան: Պիւտճէին բացը 270 հազար նոր թրքական լիրա է եւ սիրոյ սեղանի ընթացքին հաւաքուած է 207.000 ՆԹԼ: Հուսկ բանքին մէջ, Մեսրոպ պատրիարք իր գնահատանքը յայտնած է Ղալաթիոյ խնամակալութեան եւ մատաղի կարգադիր յանձնախումբին ջանքերուն համար:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Փաքէ ընկերութեան շոգենաւովը պիտի ուղեւորուէի Պոլիս. բայց հարկ էր սպասել քանի մը օր, որպէս զի շոգենաւը դառնար Սեւ ծովէն, գար Մարսէյլ: Սպասումի օրերէս օգուտ քաղելով, գացի այցելել Սիմէոն Միրզայեանց բարեկամիս, որ յոյժ սիրալիր ընդունելութիւն մը ինձ ըրաւ, ու խնդրեց որ անգամ մը երթայի տեսնալ իր հիւանդ աղջիկը որ կը դարմանուէր Ֆրանսացի բժիշկի մը կողմէ: Միրզայեանցին ուզեցի գոհացում տալ, բայց պայման դրի որ դարմանող բժիշկը ներկայ ըլլար, որպէս զի օրինազանցութեան մէջ չգտնուիմ, Ֆրանսացի բժիշկին հանդէպ անպատշաճ ընթացք չունենամ:

Միրզայեանց օրինաւոր գտաւ առաջարկս. եւ յաջորդ օրը Ֆրանսացի բժիշկին հետ գտնուեցանք հիւանդին քով: Մոլիկ ըրի բժիշկին պատմութիւնը որ գլխաւորապէս կը կայանար «Թիֆօ» հիւանդութեան վրայ. քննեցի Օր. Միրզայեանցը, յետոյ բժիշկին հետ առանձնացանք ուրիշ սենեակ մը, ուր յայտնեցի իմ գաղափարս, որ բոլորովին տարբեր էր իր ախտաճանաչութենէն:

***

Բժիշկը որ խելօքիկ մարդ մը ինձ երեւաց, համակարծիք ինձ գտնուեցաւ, ընդունեցաւ իմ ախտաճանաչութիւնս. չարադրեցինք նոր դեղեր, որոնց շնորհիւ հիւանդը երկու օրէն ոտքի ելաւ:

Սիմէոն Միրզայեանց մեծապէս ուրախ, յաջորդող Կիրակի ցորեկը մեծ ճաշ մը ինձ տուաւ. ճաշէն յետոյ ալ ճոխ թէյասեղան մը պատրաստել տուաւ, որուն մասնակից հրաւիրած էր Տէր Սահակ քահանան, Սէլեան, Թիւրապեան, Թէքէեան եղբայրները եւ ուրիշներ:

Այս թէյասեղանին վրայ, զանազան նիւթերու մասին խօսակցութիւններ տեղի ունեցած միջոցին, Տիկին Միրզայեանց, որ Անգլուհի էր, եւ լաւ կը խօսէր հայերէնը, յանկա՛րծ ինձ դառնալով ըսաւ թէ «Ինչո՞ւ համար Պոլիս կ'ուզէի երթալ. լաւ չէ՞ր ըլլար մնալ Մարսէյլ, ու հայ գաղութին մէջ գործել». եւ տեսայ որ ուրիշներ ալ կը ձայնակցէին Տիկին Միրզայեանցին, եւ իսկոյն որոշում տուի մնալու Մարսէյլ, եւ հոն սկսիլ բժշկութիւնս:

***

Այս համակրական արտայայտութիւններէն սիրտ առած ու խրախուսուած, ես հետեւեալ օրն իսկ Քահանային հետ ելայ, յարմար տեղ մը ինձ համար փնտռելու. բաւական տուներ աչքէ անցընելէ յետոյ, որոշում տուի ռիւ Փարատիի 103 թիւ տունին, եւ ասոր առաջին յարկաբաժինը, չորս սենեակէ բաղկացած, վարձու բռնեցի:

Սկսայ գործի, հակառակ որ բոլոր գոյքերս, գիրքերս ու բժշկական գործիքներս օրեր առաջ Փարիզէն ճամբայ հանած ղրկած էի Պոլիս եղբօս հասցէին:

Ծանուցումներ տպագրել տուի բազմաթիւ օրինակներով եւ զանոնք ցրուել տուի քաղաքին ամէնէն բանուկ ճամբաներուն, մանաւանդ Գանըպիէռի ընդարձակ պողոտային վրայ եւ ես անցայ գրասեղանիս առաջ, ակնդէտ սպասելով հիւանդներու գալուն:

Առաջին հիւանդը՝ զոր տեսած էի, Օր. Միրզայեանցն էր եղած. երկրորդը եղաւ Միրզայեանցի քով աշխատող սերաստացի հայ երիտասարդ մը, որ իր ծննդական գործարանին վրայ ունէր ընդծին թերութիւններ եւ չա՛տ կը նեղուէր ատոմէ: Երիտասարդին առաջարկեցի գործողութիւն մը, զոր ընդունեց ու ես կատարեցի այդ գործողութիւնը ամենափայլուն յաջողութեամբ:

***

Այս ըրածս արձագանգ գտաւ հայ ընտանիքներու մէջ եւ տակաւ առ տակաւ հիւանդներ սկսան բնակարանիս դուռը բախել, եւ շոգենաւը որով պիտի մեկնէի, եկաւ Մարսէյլ, հազի՛ւ օր մը կեցաւ, ապրանք առաւ ու ելաւ ճամբայ դէպի Պոլիս:

Մարսէյլի մէջ գործի ձեռնարկելս գըրած չէի հօրս. որոշած էի առ ժամս ծածուկ գայն պահել, մինչեւ որ յաջողութեանս պայծառ արշալոյսը ծագէր, որովհետեւ վստահ էի որ հայրս պիտի հակառակէր Մարսէյլ մնալուս. միայն թէ, տեսնալով որ ես որոշուած ժամանակէն կ'ուշանամ, Պոլիս ժամանող շոգենաւին մէջ չէի գտնուեր, հայրս կասկածներու կ'երթայ, եւ անմիջապէս հեռագիր կ'ուղղէ Տէր Սահակին, հարցնելով թէ ի՞նչ է պատահած, եւ պահանջելով որ շուտով ճամբայ ելլամ:

Որդիակա՞ն զգացումէ, թէ ոչ՝ մարդկային տկարութենէ դրդուած, ես այս հեռագրին վրայ սաստիկ յուզուեցայ, ուզեցի թողուլ Մարսէյլը, մեկնիլ ծնողքիս քով, զի մի գուցէ աղէտ մը պատահած ըլլայ մեր ընտանիքին:

(Շար. 174)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գրմըզեան ընտանիքը 100 Եւրօ կը նըւիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (տանաւ «Յառաջ»էն) եւ 100 Եւրօ «Յառաջ»ին Տիկին Եւգինէ Պօղոսեանի մահւան առթիւ։

***

Ալեքսանդր Մուրատեան եւ Սիրիլ Հարբութլեան 400 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մեծ-մօր՝ Վարդուհի Շիրինեանի եւ մեծ մօրեղբօր՝ Ներսէս Տակոռեանի մահուան Գ. տարելիցներուն առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Թ'էթիէն.– Պ. Հայկազ Աստուրեան 50 Եւրօ։

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Hommage
à HAMO BEK NAZARIAN
Jeudi 8 mars à 20 heures

PEPO

de Hamo Bek-Nazarian, 1935
Musique: **Aram Khatchatrian**
Avec :
Hratchia Nercissian, Hasmik Chouchan, Tatiana Makhmourian

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

2007, ANNEE DE L'ARMENIE

Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh

avec l'**U.C.F.A.F.**
(Union Culturelle Française des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet
au dimanche 5 août

1495 Euros pour 16 jours/15 nuits (base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions **(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)**
— Mme Yazidjian: 29-32 ave. Pasteur 93100 Montreuil
Tél. : 01. 42. 87. 95. 98

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

arménie mon amie

AGENDA

VERSAILLES

L'ARMENIE D'HIER ET D'AUJOURD'HUI
Exposition du 5 au 17 mars
de 13h à 18h30 — Entrée libre
Salons de l'Hôtel de Ville
4 avenue de Paris — Versailles
Renseignements : 06 84 84 74 74

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais 75006 Paris

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY
400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

***

La **GALERIE**
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

***

arménie mon amie

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
Հովանաւորութեամբ՝
Ալֆորվիլի Քաղաքապետ-Երեսփոխան
Պ. ՌԸՆԷ ՌՈՒՔԷ-ի
կը կազմակերպէ
«ԱՐՄԷՆ'ԼԻՎՐ»ի
յատուկ տօնավաճառ մը
Մարտ 22-28ին
Ալֆորվիլի Մշակութային կեդրոնին մէջ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 17, ժամը 20·45ին
Ֆրանսերէն թատրոն
Գարոլին Սաֆարեանի
«Papiers d'Arménie
ou sans retour possible»
Թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Օլիվիէ Արմէրայի, խաղարկութեամբ՝ Մարսէյլի Parvis des Arts թատերախումբին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22էն ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 28, ժամը 11էն 19
«ԱՐՄԷՆ'ԼԻՎՐ» – Հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու վաճառք – ծօնագրութիւն – ընթերցում։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ – Հայ Մշակոյթի Տան տեղծագործութիւն՝ «Հայ մտքի եւ գրականութեան հարստութիւնը՝ 19րդ դարէն 20րդ դար, Հայաստան եւ Սփիւռք»
Ցղացում՝ Գրիգոր Պըլտեանի։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 27, ժամը 20·45ին
Արեւմտահայերէն թատրոն
Արման Վարդանեանի «ԱԽԱՑԵԼԸ» թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Վահէ Շահվերտեանի, խաղարկութեամբ՝ Երեւանի Սունդուկեան թատերախումբին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28, ժամը 20·45ին
Դասախօսութիւն – Վիճարկում.–
«Հայ գրողի, գրականութեան եւ հրատարակչութեան դրութիւնը այսօր՝ Հայաստան եւ Սփիւռք» –մասնակցութեամբ՝ Գրիգոր Պըլտեանի, գրագէտ (Ֆրանսա), Յարութիւն Քիւրքճեանի, գրագէտ եւ հրատարակիչ (Ցունաստան), Սարգիս Խաչենցի (Խաչենց հրատարակչատուն, Հայաստան) եւ Ռոպէր Գոփթաչի (Արաս հրատարակչատուն, Պոլիս)։

Տեղեկութեանց եւ տոմսերու ապահովման համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան՝
Հեռ.– 01·43·76·55·89
Իմակ.– contact@mca.alfortville.com

Manifestation organisée
dans le cadre de «Arménie mon Amie»
Année de l'Arménie en France

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
ձեզի հետ կը ժամադրուի
յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ"
հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի Նորակառոյց
Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves, 13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ։

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին։

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝	ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝	ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝	ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	ժամը 11·45ին։

***

ՊՈՄՌՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 2
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին։
Կը քարոզէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

TELEVISION
France 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée **le dimanche 4 mars de 9h30 à 10h.**
Elle a pour titre :
«ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE, DU LOUVRE A LA BNF»

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian»
de SEVRAN - LIVRY

Soirée
«PAELLA»
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre** les **10 et 11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.
Vente de livres, dédicace, conférence.

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 2
VENDREDI
2 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·654 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·654

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՐԹՊԻՒՍԻ նախագահ եւ մայր հաստատութեան ԷԱՏՍ-ի համանախագահը՝ Լ. Կալուա հաստատեց Փետր. 28ին, որ տասը հազար գործազրկումներ պիտի կատարուին եւ անոնց չորքին առաւելագոյն տուժողը պիտի ըլլայ Ֆրանսա 4·300 գործազրկումներով: Իրեն կը յաջորդէ Գերմանիա: Սենտիքաները անընդունելի կը գտնեն այս որոշումները եւ ընդդիմութեան շարժումներ ծայր տուած են: Թուլուզ տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է, որ Լ. Կալուա ներկայացուցած է դրդապատճառները: Փաուըր-8 ծրագրի վերակազմակերպման համար, նախատեսուած են որ ֆրանսական երկու գործատուներ, երեք ալ գերմանական եւ մէկ բրիտանական ծախուին զանազան միջոցներով: Փաթրիք Տէվէճեանի համար ներկայ ծրագիրը լաւագոյնն է, զոր կարելի է ունենալ իրաց այս պայմաններուն մէջ: Անհաւանական չի նկատուիր որ ապսպրանքներու յանձնումներու յապաղումները պատճառ եղած ըլլան կացութեան վատթարացման:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԻ մը ընթացքին (Փետր. 28) Նիքոլա Սարքոզի արտայայտուեցաւ միջազգային քաղաքականութեան մասին, պարզելով իր ծրագիրը: Գովքը հիւսեց Ժ. Շիրաքի, անոր Իրաքեան քաղաքականութեան համար, հաստատելով թէ ամերիկեան յարձակումը սխալ մըն էր: Իր ելոյթին մէջ, փորձեց մոռցնել տալ ամերիկեան իր ճամբորդութիւնը եւ ընդանրապէս, արտաքին քաղաքականութեան մէջ մնաց Շիրաքի ճամբուն վրայ, բացի Թուրքիայէն: Կրկնեց.– «Պուշ կ'ուզէ որ Թուրքիա մաս կազմէ Եւրոպայի. ինծի համար, պատասխանը՝ ո՛չ է: Թուրքիան եւրոպական երկիր մը չէ»:

ՌՈՄԱՆՈ ՓՐՈՏԻԻ յանձնուեցաւ կրկին Իտալիոյ կառավարութեան կազմութիւնը, թէեւ աջին համար Փրոտի "դիակ մըն է որ դեռ կը քալէ": Ճիշդ է որ Ռոմանոյի կացութիւնը փափուկ է եւ պարտի այնպիսի կառավարութիւն մը կազմել որ ընդունելի ըլլայ, ուրեմն թերեւս պէտք է ջանայ կաթոլիկէ աջը հըրապուրել: Փետրուար 28ին, Փրոտի 157ի դէմ 162 ձայնով վստահութիւն ստացաւ:

ՍԱՐՔՈԶԻԻ կալուածային թէ այլ հարստութիւնը մամուլի նիւթ էր Մարտ 1-ին, Գանար Անշէնէի յայտնութիւններէն ետք: Կը պարզուի որ Սարքոզի զոյգը 1997ին 876 հազար Եւրոյի յարկաբաժին մը գնած է (220 քառ. մ.) զոր ծախած է 2006 Նոյեմբերին 1,9 միլիոն Եւրոյի, ինչ որ պատճառ եղած է որ 2006ին հարստութեան 1988 Եւրոյի տուրք մը վճարեն: Հարց կը ծագի թէ ինչո՞ւ նախորդ տարին ոչինչ վճարած են: Լիպէրասիոն երկար վերլուծումը կը կատարէ կացութեան (Մարտ 1), դիտել տալով թէ միակ թեկնածուն է, որ իր հարստութեան պատկերը չէ յանձնած առ որ անկ է: Գանար Անշէնէ, գալ շաբթու ալ պիտի գրաղի Ռուայալ-Հոլանտ զոյգով:

ԻՐԱՔԻ վարչապետը՝ Նուրի ալ-Մալիքի յայտարարած է Փետր. 28ին, որ միջազգային առաջին ժողովը, որ կոչուած է խաղաղութիւնը վերահաստատելու Իրաքի մէջ, պիտի բացուի Մարտ 10ին: Պիտի մասնակցին դրացի բոլոր երկիրներու դեսպանները եւ Ապահովութեան Խորհուրդի մնայուն հինգ անդամները (ԱՄՆ, Ռուսաստան, Չինաստան, Ֆրանսա, Մեծն-Բրիտանիա): Ժողովը, որու ԱՄՆ պիտի մասնակցին, առաջինն է 2004էն ի վեր (Շարմ-էլ-Շէյխ): ԱՄՆ իրենց մասնակցութիւնը բերելով փոփոխութիւն մը կատարած կ'ըլլան իրենց անզիջող քաղաքականութեան մէջ, քանի պիտի նստին Իրանի կողքին: Իրաքի դրացի երկիրներուն (Սուրիա, Իրան) վրայ կ'աւելնայ նաեւ Եգիպտոս: Ուրիշ ժողով մըն ալ նախատեսուած է Ապրիլին, նոյն շրջանը, առաւել Ժէ-8ի ներկայացուցիչները: Ֆրանսա պիտի մասնակցի առաջին ժողովին, բայց վերջնական պատասխան չէ տուած յաջորդին համար:

ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻ զինուորներ գրաւեալ Այսրյորդանանի մէջ Փետր. 28ին սպաննած են իսլամական Ճիհատի երկու ղեկավարներ եւ իրենց վարորդը: Միւս կողմէ, Ցահալը (իսրայէլեան բանակ) վերսկսած է իր գործողութիւնները Նապլուսի մէջ:

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ մէջ, Մարտ 5ին եւ 6ին, հանդիպում պիտի ունենան հիւսիսային գորէացի եւ ամերիկացի բանագնացները, ըստ Հիւսիսային Գորէայի ապահիւլէականացման համաձայնագրին, որ ստորագրուած էր Փեքին, Փետրուար 13ին: Այս հանդիպումը "առաջին երկխօսութիւն" մը կը նկատուի երկու երկիրներու յարաբերութիւններու բնականոնացման ճամբուն վրայ:

ՊՐՈՒՍԷԼ վերջնագիր մը ղրկած է Լեհաստանի կառավարութեան, եօթը օրուան պայմանաժամ մը տալով, որպէսզի դադրեցնէ կառուղիի մը շինութեան աշխատանքները երկրին հիւսիս-արեւելեան շրջանը, Ռոսփուտայի հովիտին մէջ, որ Եւրոպայի հարուստ անտառներու ապաստանն է: Եթէ Վարշաւա չհնազանդի, պիտի հետապնդուի Եւրոպական Արդարութեան Ատեանին առջեւ:

ՊՈՍՆԻՈՅ Սերպերը ներողութիւն խնդրած են, Փետր. 28ին, մահմետականներուն եւ Խրուաթներուն (1992–95 պատերազմին), Միջազգային Ատեանին հաստատումէն ետք, որ Պոսնիոյ սերպ ուժերը պատասխանատու էին Սրեպրենիքայի ցեղասպանութեան: Փոխարէն, կ'ուզեն որ Պոսնիոյ մահմետականներն ու Խրուաթներն ալ ներողութիւն խնդրեն Սերպերու դէմ գործուած կեղեքումներուն համար, որպէսզի «լաւագոյն ապագայ մը կերտուի երկրին ժողովուրդներուն եւ քաղաքացիներուն համար»:

ՓԻՔԱՍՈՅԻ մէկ թոռան տունը կողոպտուած է Փետր. 27ին եւ երկու կարեւոր պաստառներ (50 միլիոն Եւրօ) գողցուած են: Կը թուի որ գողերը դիւրութեամբ մուտք գործած են, ոչ մէկ խորտակում նկատի առնուած ըլլալով ոստիկանութեան կողմէ:

ԻՐԱՆ և ԹՈՒՐՔԻԱ սահմանին վրայ 17 ահաբեկիչ եւ յեղափոխութեան 4 պահակ սպաննուած են բախումներու ընթացքին: Միջոց մը առաջ ալ նոյն շրջանին մէջ ՓՔՔ-ի իրանեան թեւէն յայտարարուած էր թէ պարսկական ուղղաթիռ մը վար առած ու զինուոր մը պատանդ ըրած են: Ըստ լրասփիւռներու լուրերուն, ԱՄՆ քիւրտ զինեալներու նոյն կազմակերպութիւնը կ'օգտագործէր Թեհրանի դէմ արարքներու համար:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹԻՆ ԴԷՄ

«Թուրքիացի քաղաքացիներու ընկերակցութիւններու համախմբումը» հաղորդագրութեամբ մը ընդվզում կը յայտնէ Մարտ 4 Կիրակի Սարսէլի մէջ «Ֆրանսայի Թրքական դաշնակցութեան» կազմակերպած մէկ հաւաքոյթին: Ան տեղի կ'ունենայ «Էսփաս Վընիզ»ի մէջ որպէս Թուրքիոյ ծայրայեղ աջակողմեան տարրերու մօտիկ դաշնակցութեան տարեկան հաւաքոյթը:

Ընդվզումին պատճառը այն է որ ցըրուած ազդերուն մէջ հայատեաց բացայայտ կեցուածք արտայայտուած է ըսպիտակ գդակով երգիչի մը պատկերով: Ծանօթ է որ Հ. Տինքի սպանութենէն ի վեր անոր մարդասպանին կրած այդ գդակը խորհրդանիշը եղած է թուրք ազգայնամոլ տարրերու եւ կը գործածուի անարգել, ամէն առիթի:

Հաղորդագրութեան հեղինակները հաւաքոյթին մէջ այդ խորհրդանիշին գործածութիւնը կը մեկնաբանեն մարտահրաւէր մը, Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններուն եւ ժողովրդավարներու ամբողջութեան ուղղուած: Կը չեչտեն նաեւ թէ այդ արարքը Թուրքիոյ մէջ ծաւալող ազգայնամոլական հոսանքը արտածելու նպատակը կը հետապնդէ: Արտածել, ամէնէն առաջ Ֆրանսա, ուր փարիզեան շրջանին մէջ 80 հազարէն աւելի կը նըկատուի Թուրքիացիներու թիւը:

Հ. ՏԻՆՔԻ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

«Ակօս»ի հիմնադիր-խմբագիր Հ. Տինքի սպանութեան քառասունքին առթիւ ոգեկոչումի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Պոլսոյ մէկ չարժանկարի սրահին մէջ, Փետր. 28ին: Մասնակցութեան համար հոն փութացած հազարաւոր հոգին լուրջ խճողումի պատճառ եղած է: Ուշադրութիւն գրաւած է ընտանեկան պարագաներու, բարեկամներու, գործակիցներու կողքին մշակոյթի ոլորտէն մեծ թիւով ներկայացուցիչներու մասնակցութիւնը:

Յայտագիրը կազմուած է ոգեկոչումի ելոյթներով եւ գեղարուեստական բաժինով մը: Ելոյթ ունեցողներու շարքին եղած է Հ. Տինքի փաստաբանուհին Ֆ. Չէթին, թուրք մտաւորական Վ. Թիւրքալի: Ապա բեմը յանձնուած է երգչախումբերու, երգիչներու որոնց կարգին գտնուած է Սայաթ Նովա երգչախումբը:

Երեկոյթին հասոյթը կը յատկացուի հայկական բարեսիրական կազմակերպութիւններու:

ԱՄՆ

ԴՐԱՄԱՇՈՐԹ ՀԱՅԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Լոս Անճըլըսի մէջ, Փետրուար 28ին ձերբակալուած են Գալիֆորնիայէն հոն դա:ցած չորս հայ երիտասարդներ. անոնք ամբաստանուած են դրամատնային կեղծ վարկաքարտերով աւելի քան 100 հազար տոլարի չորթումով: Ձերբակալուածները կը կոչուին Յարութիւն Շատարեւեան (20), Գէորգ Պալթաճեան (20), Միքայէլ Ստեփանեան (28) եւ Արմէն Տէր Եսայեան (22):

ԼՂՀ

ՄԱՀ ԼՐԱԳՐՈՂ ԱԼ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

Փետրուար 27ին Ստեփանակերտի մէջ ուղեղային տագնապի մը զոհ եղած է ծանօթ լրագրող Ալեքսանդր Գրիգորեան: Ծնած էր Բաքու 1951ին: 1974ին աւարտած էր Երեւանի օտար լեզուներու հիմնարկը: 1977–80 աշխատած էր "Բաքուի կոմունիստ" թերթին որպէս թղթակից, յետոյ վարած էր "Սովետական Ղարաբաղ" օրաթերթին ռուսերէն տարբերակին խմբագրութիւնը: 1989-92 եղած էր "Արմէնփրէս"ի Ղարաբաղի թղթակիցը, 1993–95 նշանակուած էր Հայաստանի յատուկ ծրագրերու պետական վարչութեան պետ: 1995–97 ԼՂՀ առաջին նախագահ Ռ. Քոչարեանի մամուլի քարտուղարն էր: Վերջին պաշտօնը եղած էր ԼՂՀ նախագահի առընթեր տեղեկատուական գլխաւոր վարչութեան ղեկավարութիւնը:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՏԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

«Ռըփորթէր սան ֆրոնթիէր»ի պատի շաբաթաթերթին (Փետր. 26) վերջին թիւը լայն տեղ յատկացուցած է Հ. Տինքի սպանութեան: Ցուցարկաւորութեան թափօրէն իր նկարով ցուցանակ մը ու սգակիր կին մը ցոյց տուող լուսանկարով մը տրուած է սպանութեան լուրը, «Սըգաւոր նշում մը» խորագիրով: Նշումը կը վերաբերի Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան որ տօնախմբութիւն մը ըլլալու կոչուած էր բայց կրեց սուգին դըրոշմը: Լրատուութեան մէջ ըսուած է. «Հ. Տինք զոհը եղաւ թրքական ազգայնամոլական շարժումներու աշխուժացումին որ չի վարանիր բռնութեան դիմելու»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԻ ՈՃԻՐԻՆ 19–ԱՄԵԱԿԸ

Ատրպէջանական Սումգայիթ քաղաքին հայ բնակչութեան դէմ 1988 Փետր. 28ին շղթայազերծուած կոտորածներուն 19ամեակը նշուած է նոյն օրը Երեւանի մէջ, դէպի Ծիծեռնակաբերդի յուշարձանը սգերթով մը: Մասնակիցները ծաղկեպսակներ, ծաղիկներ զետեղած են Եղեռնի յուշարձանին շրջանակին մէջ Սումգայիթի զոհերուն յիշատակը յաւերժացնող խաչքարին, յետոյ տեղի ունեցած է հանրահաւաք մը: Ելոյթ ունեցողները դատապարտած են գործուած ոճիրն ու անոր ծնունդ տուող ազրպէջանական քաղաքականութիւնը որուն վերջին զոհը եղաւ Պուտափէշտի մէջ ազրպէջացի իր դասարանցիին կողմէ վայրագօրէն ըսպաննուած հայ սպան Գ. Մարգարեանը:

Նոյն օրը Հայաստանի տարբեր շըրջաններուն, ինչպէս եւ ԼՂՀ-ի մէջ ոգեկոչուած են Սումգայիթի զոհերը:

ՄԵԾԱՐԵԼԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ՀԱՅՈՑ ՍՈՂՈՆԸ՝ ԲԺ. ՆԱՀԱՊԵՏ ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

Արարուածներով հարուստ, կարճ թէ երկար կայքերով պէսպէս եւ, վերջապէս, շրջանակ, միջավայր ու ժամանակ պատկերացնող ուշագրաւ յուշագրութիւն մըն է ԱՆՑՈՒԿԸ ՄՈՌՑՈՒԿ խորագրեալ «Յառաջ»ի ներկայ թերթօնը: Ի՞նչ խօսք, որ Բժ. Վահրամ Թորգոմեանի ինքնակենսագրական բնոյթի այս տարածուն տողերը կը կարդացուին մեծ հետաքրքրութեամբ: Կը պարզեն անձնական, ընտանեկան, բարեկամական եւ, ընդհանրապէս, ընկերային պարզ թէ բարդ վիճակներ: Գրի առնուած կոկ գրչով, հաղորդական շունչով:

Յիրաւի, ապրած օրերու լեղի արարուածներէն սա մէկը, անկասկած, կը յուզէ ընթերցողը: 1876 Դեկտեմբեր 1 (Հ.Տ.)ի օրը, մայրաքաղաքին հայ եւ օտար թերթերը կը գուժեն կանխահաս մահը Բժշկական վարժարանի դասատուներէն Տոքթ. Նահապետ Ռուսինեանի: Ուղեղային արիւնախռնումի պատճառով կաթուածահար, մահը չուշանար: Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյն մէջ, նախագահութեամբ օրուան Պատրիարք Ներսէս Արք. Վարժապետեանի: Այս վերջինը կ'արտասանէ իր լաւագոյն դամբանականներէն մին: Կը դրուատէ արժանիքները ողբացեալին: Կը թուէ ազգանուէր գործունէութիւնը: Կը մատնանշէ Ազգային Սահմանադրութեան խմբագրութեան համար կատարած աշխատանքը: Ան է, որ կը մշակէ Ազգային ժողովի խիստ կարեւոր ներքին կանոնագիրը, որով կրնանք զինք, անվարան, կոչել Հայոց Սողոնը: «Ներսէսի քաջոլոր ձայնին արձագանգ կուտայ Սուրբ Երրորդութեան եկեղեցւոյն բարձրաբերձ կամարը՝ կրկնելով Հայոց Սողոնը խօսքը», *կը գրէ Բժ. Վ. Թորգոմեան:*

Նախանցեալ դարու (ԺԹ.) արեւմտահայ մտաւոր զարթօնքի տիրական անուններէն մին է ան: Ռահվիրայ մը, այլոց կարգին, ինչպէս ժամանակակիցները՝ Գր. Օտեան, Նիկողոս Պալեան, Նիկողայոս Զօրայեան, Տոքթ. Սերվիչէն, Ստ. Ոսկան, այլք: Ծնած Կեսարիոյ Էֆքերէ գիւղը, 1819ին, նախ կը յաճախէ ծննդավայրին նորաբաց դպրոցը: Տեւուչն է իր հայրը Պաղվանդ Գիւղէն ծնողին հետ կը տեղափոխուի Պոլիս: Կ'ուսանի Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ դպրոցին մէջ: Հօր վաղաժամ մահէն ատեն մը ետք, շնորհիւ մէկ քանի մեծահարուստ բարերարներու (Պալեան, Սէրվէրեան եւ Պետրոսեան–Օտեան ամիրաներ) նիւթական աջակցութեան, կը մեկնի Փարիզ ուսանելու: 1840էն 1844 կը յաճախէ Սէնթ Պարպի վարժարանը, այնուհետեւ Սորպոնի համալսարանը, բժշկական ֆաքիւլթէն: Ընթացքը կ'աւարտէ յաջողութեամբ:

Ֆրանսայի լուսաւոր ոստանը լայն հնարաւորութիւններ կ'ընծայէ ուսումնատենչ երիտասարդին: Յիրաւի, մօտէն կը հետաքրքրուի ու կը հետեւի ֆրանսական թէ՛ գրական թէ՛ ընկերային, թէ՛ քաղաքական շարժումներուն: Կենսագիրներ կը վկայեն տեւեալ բացայայտ իրողութիւնը: Արդէն մտերիմներէն Նիկողոս Պալեանի հետ (յետագային գործակից Սահմանադրական պայքարներուն, Պոլիս) Փարիզի մէջ հանդիսատես կ'ըլլայ 1848ի ֆրանսական յեղափոխութեան: Ազատական գաղափարներու, ժողովրդական - ռամկավարական հանգանակներու ազդեցութիւնը ակներեւ կը դառնայ այդ փոթորկայոյզ տարիներուն, Ն. Ռուսինեանի վրայ: Արփիար Արփիարեան կը հաստատէ, Փարիզ մինչ մէկ կողմէն բժշկութիւն կը սորվէր, միւս կողմէն իր միտքը կը կրթէր գրականութեան եւ պատմութեան ուսումնասիրութեամբ: Ֆրանսայի 1789էն 1848ի մտաւորական ու քաղաքական պատմութիւնը զինքը ամբողջապէս կը գրաւէ: Պոլիս վերադարձին կ'ուզէ իր ցեղն ալ կերպով մը Ֆրանսացիներուն ուղղութեամբ յառաջդիմել տալ: (Պատմութիւն ԺԹ. դարու Թուրքիոյ Հայոց գրականութեան, հր. Յուսաբեր, 1944. Գահիրէ):

Բժ. Նահապետ Ռուսինեանի ազգային գործունէութիւնը, իրական իմաստով կը սկսի 1853ին, Պոլիս ժամանելէն երկու տարի ետք: Երբ Ազգային հոգեւոր եւ գերագոյն ժողովներու համաձայնութեամբ, կը կազմուի «Ուսումնական խորհուրդ»ը: Անդամներ Ն. Ռուսինեան (առ ժամանակ՝ նախագահ), Գր. Օտեան, Ս. Պալեան, Ս. Սերվիչէն (Վիչինեան), Կ. Իւթիւճեան, Մ. եւ Գր. Աղաթօն: Կը մշակուի ազգային, մշակութային եւ ընկերային կեանքին հայոց կանոնագրութիւն մը՝ ներշնչուած ֆրանսական մեծ Յեղափոխութեան ոգիով: Ն. Ռուսինեանի առաջարկով սոյն կանոնագիրը կ'անուանուի Ազգային Սահմանադրութիւն: *Կը դառնայ գործադրելի 1863 Մարտ 17ին: Արփիար Արփիարեան կը հաստատէ, «Սահմանադրութեան շնորհիւ Թուրքիոյ Հայերը մէկ ազգութեան մը, մէկ հայրենիքի մը շօշափելի գաղափարը ունեցան: Եւ այդ գաղափարը դեռ շատ ուրիշ ծնունդներ պիտի ունենար»:*

Անոր անունը կապուած կը մնայ մեր աշխարհաբարի կազմաւորման, կանոնաւորման ձգտող կամ միտող իր մէկ հիմնական աշխատութեան: Արդարեւ, *անոր* Ուղղախօսութիւն Արդի Հայ լեզուին, յօրինուած՝ Ուսումնական խորհրդակցութեամբ *(120 էջ, 1853, հեղինակի անուն չկայ) աշխատասիրութիւնը, կ'առաջադրէ պարզել եւ միօրինակութիւն մտցնել աշխարհաբարի քերականութեան մէջ: Ասով, ան զոր օրինակ ուժ կուտայ Է եւ Վ տառերուն, փոխանակ Ե.ի եւ Ի.ի, ինչպէս մասէր (մասեր), գրէց (գրեց), յօրինված (յօրինուած) եւ այլն: Դերանունները կը հոլովէ* նա, նաոր, նակէ, նառվ, նառնք *եւ այլ ձեւերով. բառերը կը կրճատէ, կը սղէ, ինչպէս* մի, երկ, եռ, քառ, միորդ, երկորդ, եռորդ, անց (*առանց*), ուսմական (*ուսումնական*), յարբերող (*յարաբերող*): *Լեզուական բարենորոգութեան այս փորձը, ինչ խօսք, կը ձախողի: Ուշագրաւ է անոր մօտիկ գործակիցներէն Գր. Օտեանի սա հաստատումը, «Բնականի դէմ յանձնապաստանութիւն է ելնել ինքնիրեն օրէնք մը շինել լեզուին եւ կարծել թէ ազգ մ'ամողջ այդ օրէնքով պիտ չարժի»: Նո՛յն ճակատագրին, այսինքն՝ ձախողութեան կ'ենթարկուի անոր մէկ այլ փորձը՝* Տարեցոյցը, *ուր ֆրանսական Յեղափոխութենէ ներշնչեալ կը յօրինէ ամիսներու նոր անուններ, տարեգլուխը Մարտ ամսուան կէս գիշերէն սկսելով: Նոր անունները կ'ըլլան,–* բուսին, ծաղկին, մարգին, հնձար, տօթար, պտղար, կթօն, թափօն, մրգօն, ձիւներ, սառներ եւ մրրըկեր (*):

Աշխարհաբարի կազմաւորման եւ կանոնաւորման այս այնքա՛ն հարկաւոր ու կենսական փուլին մէջ, Ռուսինեանի դերը նկատելի կը դառնայ հայերէն նոր բառերու կերտումին մէջ: Ի տարբերութիւն իր մօտիկ ընկերոջ եւ գործակից Գր. Օտեանի, որ չէր սիրեր նոր բառեր յօրինել, այլ կը ջանար ընդհանրապէս գոյութիւն ունեցողները գործածել առաւել ընդարձակ կամ բարեփոխեալ նշանակութեամբ, ան նորեր կը ստեղծէ կամ կը կորատէ եղածները ու անոնց կտորներէն կը դարբնէ նորերը: Յիրաւի, ինքնատիպ ճաշակով եւ, արտակարգ բըծախնդրութեամբ մէկ կողմէ իմաստի հետեւութեամբ բառակերտումներ կը կատարէ, միւս կողմէ ֆրանսերէն կարգ մը բառեր կը հայացնէ: Արձանագրենք անոր շինած բառերէն մէկ քանին,– Ապակեդրոնացում (Décentralisation), *ճաշոց* (*ճաշացուցակ* - menu), *կողիկ* (côtelette), *տոտիկ=փաչա, պլլոր=տոլմա, թերթօն* (feuilleton), *որուն հետեւութեամբ Կ. Իւթիւճեան «Մասիս»ի մէջ կը շինէ ու կը գործածէ կտրօն բառը* (coupon) *իմաստով*(**): *Կերտած բառերէն են նաեւ կեղծամ* (perruque), *բազկաթոռ* (fauteuil), *Տիար, Տիկին հետեւութեամբ, ճիչդը՝ նմանութեամբ* (***), *թերթուշ* (mille feuilles), *ճգնաժամ* (crise), *կլլոր* (pilule), *եւ այլն:*

Երկար ատեն կը նկատուի կեդրոնական դէմքը Ազգային ժողովի: Իբր առաջնակարգ ատենաբան, փայլուն ճառախօս: Կը մնայ միշտ ժողովրդեան իրաւունքներու պաշտպանութեան դիրքերու վրայ: Յիշելի են անոր Ազգային ժողովի արտասանած ճառերը՝ արձանագրուած ատենագրութեանց մէջ: Ըսինք արդէն, թէ Ազգային երեսփոխանական ժողովի ներքին կանոնագիրը՝ եւրոպական խորհրդարաններու կանոնագրութեանց հետեւութեամբ, ամբողջովին իրեն կը պարտինք: Ուրկէ Հայոց Սողոնի կոչումը: Ան, միաժամանակ, թարգմանիչ է: Ամէնէն ծանօթը ու հեղինակաւորը Վիքթոր Հիւկոյի «Ռիւ Պլաս»ն է: Գրադարանի օրինակէն կ'արտագրենք կողքի խորագիրը եղածին պէս,– Ռիւ Պլաս - Եղերգ - Վիքթօռ Հիւկօյի: Թարգմանեց Ռուսինեան, հաճութեամբ հեղինակին- Կոստանդնուպօլիս - Գավաֆեան տպարան – 1875:

Փոքր մասնակի մէջբերում մըն ալ նոյնանուն հատորի վերջին էջի ԻՂՁ ԹԱՐԳՄԱՆՉԻՆ խօսքէն:

– Մենք համոզեալ ենք սա ճշմարտութեան, ժողովուրդի մը համար չի՛ք յառաջդիմութիւն՝ թէ՛ բարոյական եւ թէ՛ նիւթական՝ առանց մտային մշակութեան, չի՛ք մտային մշակութիւն առանց գրականութեան, եւ գրականութիւնն ԱՄՈՒԼ է ուր ժողվուրդ եւ գրականք մի եւ նոյն լեզուով չեն խօսիր, կամ՝ որ նոյն է՝ գրականք մարդ խօսած լեզուով չեն գրեր: Մեծ է զօրութիւն մայրենի լեզուին, զի մարք են մարդկային լեզուաց ի բնէ ուսուցիչները, էնոնցմէ կը ծնի լեզուի ոգին, եւ գրականացմէ կ'առնու իր զարդն ու հարստութիւնը... *եւ այլն:*

Իբր վերջաբան յիշենք, թէ Կիլիկիա ծանօթ երգը, Ռուսինեանի հայացուցածն է, ֆրանսերէն Մա Նորմանտի *երգին:*

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ծանօթ:

(*) Պատրիարքարանը, 1855 Յունուար 25 թուակիր շրջաբերականով կ'արգիլէ հայկական վարժարաններուն մէջ գործածութիւնը թէ՛ «Ուղղախօսութիւն» գիրքին, թէ՛ «Տարեցոյց»ին:

(**) Հր. Ասատուր իր «Դիմաստուեր»ներուն մէջ կը պատմէ,... կտրօն բառը «Մասիս»ի մէջ տեսած օրը այնչա՛փ ուրախ եղեր է Ռուսինեան, որ իսկոյն կառք մը նստելով գացեր է «Մասիս»ի խմբագրատունը իր շնորհաւորութիւնները յայտնելու անոր խմբագրին... Երանելի՛ օրեր.. .անդա՛րձ ժամանակներ...:

(***) Ռուսինեան՝ թատրոնի սիրահար Յակոբ Պալեանի հետ 1872ին Օրթագիւղի թատերասրահին մէջ կը քաջալերէ այս բառին գործածութիւնը փոխան *պարոնի* ու Պալեան, ամէն մէկ տիարի համար, Օսմանեան դեղին ոսկի կը դրկէ բեմ, եւ դերասաններու բերնէն, փոխան մէկի, շարք մը տիարնե՞ր կը հնչեն...

«ՅԱՆՈՒՆ ՀՕՐ ԵՒ ՈՐԴՒՈՅ»

Մաուք Իրոնտէլ ոչ մօտէն ոչ հեռուէն կապ ունի մեզի հետ սակայն ան հեղինակը դարձաւ «Յանուն Հօր եւ որդւոյ»(*) վաւերագրական ժապաւէնին, նուիրուած՝ Երուսաղէմի Գահվէճեաններու գերդաստանին: Ընտանիքին նահապետը՝ Էլիաս, ծնած Եդեսիա (Ուրֆա), Մեծ Եղեռնի վերապրողներէն եղած է: Քսանական թուականներուն սկիզբին, ան Երուսաղէմ կը հաստատուի ուր կը հիմնէ իր ընտանեկան օճախը եւ «բախտի» բերմամբ լուսանկարիչ կը դառնայ: Շուտով կ'ըլլայ բրիտանական Պաղեստինի ամէնէն նշանաւոր լուսանկարիչը: Համեստ քաղաքացիներ եւ հանրածանօթ դէմքեր կը դիմեն իր վարպետութեան եւ իր նկարչական գործիքին աչքին առաջ կը յաւերժանան:

Էլիաս նաեւ մեծ կարեւորութիւն տուած է Սուրբ քաղաքի եւ յարակից շրջաններու տեսարաններուն: Իր մահէն քանի մը տարիներ յետոյ, որդին՝ Գէորգ (Ժօրժ) պատահաբար հօրմէն մնացած լուսանկարներու եւ քլիշէներու հաւաքածոն կը գտնէ որ հարուստ աւանդ մը կը

կազմէ եւ վաւերագրական անշըրջանցելի աղբիւր մը Պաղեստինի ժամանակակից պատմութիւնը ուսումնասիրող պատմաբաններուն եւ Արուեստի պատմութեան մասնագէտներուն համար: Աշխարհի չորս ծագերէն Երուսաղէմ այցելող ուխտաւորները կամ զբօսաշրջիկները անպայման պիտի այցելեն Գահվէճեաններու «Elia photo service» խանութը ուր կը ցուցադրուին եւ աստղաբաշխական գիներով կը վաճառուին նահապետին սեւ ու սպիտակ, բայց անվթար մնացած ֆլիշները:

Մառք Իրոնտէլ քանի մը չաբաթ ապրած է Գահվէճեաններու մտերմութեան մէջ, հետեւած է իրենց առօրեայ գործերուն, ծանօթացած իրենց ընտանիքին պատմութեան: Գահվէճեաններուն պատմութիւնը տարբեր չէ Երուսաղէմ ապաստանած հազարաւոր միւս ընտանիքներուն պատմութիւններէն որոնք խակական «ոդիսական» մը եղած են սուրիական կիզիչ անապատներէն մինչեւ Պաղտատ, Մուսուլ կամ Հալէպի որբանոցները: Ամբողջ ֆիլմի երկայնքին կը խօսուի Մեծ Եղեռնի մասին: Կան շատ համարձակ եւ խիստ խօսքեր Թուրքիոյ ժխտողականութեան, Իսրայէլի եւ ԱՄՆ-ու մեղսակցութեան մասին: Ցեղասպանութիւնը կարմիր թելի մը նման ներկայ է սկիզբէն մինչեւ վերջ, առանց աւելորդ մեկնաբանութիւններու: Այս իմաստով, ֆիլմը քարոզչական բոլոր միջոցներէն աւելի ազդու կրնանք նկատել: Շարժապատկերին երրորդ դէմքը Էլիասի Թոռն է. Ռուբէն Գահվէճեաններու երրորդ սերունդը կը ներկայացնէ: Ան իր մեծ հօր արժանի ժառանգորդը կը հանդիսանայ: Նկարչական գործիքները ձեռքին, իր մեծ հօր հետքերուն հետեւելով կը շրջի այն բոլոր վայրերը ուր Էլիաս եղած է: Կը փորձէ նոյն տեսանկիւնէն նկարել նոյն յուշարձանները, շէնքերը, երբ որ կանգուն մնացած են:

Ռուբէն համակրելի, ուսեալ հայ երիտասարդ մըն է, առանց ոեւէ բարդոյթի, հաշտ իր արաբ եւ հրեայ հասակակիցներուն հետ: Իրենց հետ կը բաժնէ ֆութպոլի սէրը, զուարճանալու զանազան նախաձեռնութիւնները, բայց չի մոռնար իր պարտականութիւնները իր սեփական պատմութեան հանդէպ: Մեծ հօր ժառանգը ստանձնելով ան իրականութեան մէջ ոչ միայն բատանձնած կ'ըլլայ Պաղեստինի կամ Իսրայէլի աւրնչուած դրուագները, այլեւ Հայ Երուսաղէմի եւ ընդհանրապէս հայ գաղթաշխարհի ամբողջ աւանդն ու յիշողութիւնը: Էլիաս, Գէորգ եւ Ռուբէն տեսակ մը «յիշողութեան երրորդութիւն» կը կազմեն 1915էն մինչեւ մեր օրերը: Մառք Իրոնտէլի շարժապատկերը գեղեցիկ վկայութիւն մըն է այդ երեք սերունդները շաղկապող մըրցակցութեան մասին եւ այդ պատճառով ալ իր գործին տուած է «Յանուն հօր եւ որդւոյ» վերնագիրը:

Կը մաղթենք որ Ռուբէն այս գեղեցիկ պատմութեան վերջին չառաւիղը չըլլայ եւ Գահվէճեաններու տոհմը իր ուրոյն պատգամը շարունակէ փոխանցել Հայ Երուսաղէմի սիրտէն:

ԿՈՐԻՆ

(*) Ֆիլմը առաջին անգամ կը ցուցադրուի Մարտ 14ին, ժամը 20:30ին Փարիզի Հայ ուսանողներու տունը, մուտքը ազատ է:

«ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ՀԱՅԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան շրջանակէն ներս, Շաբաթ Փետրուար 24ին, Փարիզի 11-րդ թաղամասի Ցէտերպ գրադարանին մէջ տեղի ունեցաւ մաթեմատիկոս եւ պատմաբան Գլօտ Մութաֆեանի «Դարերու ընթացքին հայեւֆրանսական յարաբերութիւնները» դասախօսութիւնը, որ տեսակ մը շարունակութիւնն էր՝ նոյն յարկին տակ Փետրուար 10ին, պատմաբան Ռեմոն Գէորգեանի «Հայկական աքսոր. Ֆրանսա՝ հիւրընկալող ցամաք» նիւթով ելոյթին:

Փրոֆ. Գ. Մութաֆեանի առանցքային նպատակը եղաւ լսարանին բացատրել, թէ ուրոյն կրօնք ու այբուբեն ունեցող եւ հազարաւոր քիլոմեթրեր անդին ծնող ու ապրող ժողովուրդի մը մէկ մասը, ի՞նչու ընտրած էր Ֆրանսա ապաստանիլ:

Ան հայեւֆրանսական յարաբերութիւնները բաժնեց առաջին շըրջանի հատուկենտ շփումներուն, որոնք սկիզբ առած են Դ. դարուն. յատկապէս 806 թուականին Ֆրանսայի մէջ հայկական ճարտարապետական գիծերով կառուցուած եկեղեցիով: Երկրորդ ժամանակաշըրջանը յատկանշեց Երուսաղէմը ազատագրելու ճամբուն վրայ Խաչակիրներու արշաւանքներով հաստատուած սերտ կապերով: Դէպի սուրբ երկիր հասնելու համար Տաւրոսեան լեռնաշղթան անցնելու դըժուարութիւնը, Հայերու այդ ծայրամասի աշխարհագրութեան գերազանց իմացութեան, ինչպէս նաեւ վերջիններուս քրիստոնեայի հանգամանքը – որ այդ մտերմութեան յայտարար դարձած էր – յանգած է, ռազմայինէն աւելի, այնպիսի դաշնակցութեան մը, որու ընթացքին իշխան-իշխանուհիներու պսակադրութեամբ կարգադրուած է այդ տարածաշրջանի մէջ երկուքին երկարակեցութեան խնդիրներէն գլխաւորը: Նոյն ուժերու աջակցութեամբ աւելի զօրացած Հայերը, Անտիոքն ու Եդեսիան միացընելով՝ հռչակած են Ռուբէնեանց, ապա Լուսինեանց թագաւորութիւնները: Այս շրջանը կ'աւարտի Կիլիկիոյ եւ Հայոց վերջին թագաւոր Լեւոն Զ.-ի գահակալութեամբ: Ըստ Մութաֆեանի, վերջինս ֆրանսական ծագումին եւ պաշտօնին պատճառաւ, այսօր կը հանգչի Սէն-Տընիի թագաւորական պազիլիքին մէջ, ինչ որ խորհրդանշական իմաստ կու տայ հայեւֆրանսական յարաբերութեանց:

Յաջորդող դարերուն շարունակուած են սակաւաթիւ, սակայն եկեղեցական, մշակութային եւ գըրական կարեւոր փոխանակումներ ու գործունէութիւններ – Մարսէյլի մէջ հայերէն հրատարակչութիւնը, 1902ին կառուցուած Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, եւլն. – մինչեւ Համաշխարհային Ա. պատերազմը, եւ նախապատերազմեան ֆրանսական զինուորական ներկայութիւնը Մարաշ-Այնթապ-Ուրֆա քաղաքներուն մէջ: Յետոյ ... Ցեղասպանութիւն: Լսարանէն ներկայի մը յուշելէն վերջ, Գ. Մութաֆեան, հակիրճ ձեւով անդրադարձաւ նաեւ Մուսա լերան պատումին:

Ֆրանսայի մէջ մինչեւ 1915թ. 4.000ով գնահատուած ֆրանսահայերու թիւը, 1920էն վերջ հասած է 60.000ի: Հայ գանգուածներու Ֆրանսա տեղափոխուելու նախընտրութիւնը, Մութաֆեան բացատրեց լոկ տնտեսական եւ աշխատանքի ապահովութեան տուեալներով:

Ժ. Ֆինիֆթեր սրահի 50 հանդիսականները մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցան Փրոֆ. Մութաֆեանի ամփոփ բանախօսութեան, պատկերներով յագեցուցած անոր պարզ ու յստակ բացատրութիւններուն. իր տպաւորիչ ձայնով ան շուտով սպառեց իրեն յատկացուած դասախօսութեան մէկ ժամուան տեւողութիւնը:

ԳԱՍՊԱՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ

Կրօնական – գրական – Բանասիրական
Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի
Հայ Պատրիարքութեան
Յուլիս – Դեկտեմբեր 2006

Երուսաղէմ

1946, ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ ԿԱՄ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Փարիզի Ս. Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի գրական-գեղարուեստական երեկոյթին Փետրուար 15ի նիւթը շուրջ վեց տասնամեակ առաջ սկսուած այն աշխոյժ քարոզչութիւնն էր որ նպատակ կը հետապնդէր ո՛չ միայն Խորհ. Միութիւնը ներկայացնելու իբրեւ ֆաշիզմին յաղթող միակ ուժը, այլեւ աշխարհի մէջ միակ ժողովրդավարական ու տնտեսապէս հզօր երկիրը: Բանախօս Կարէն Սիմոնեան հանրութեանը ծանօթացուց ոչ շատ յայտնի փաստերով, թէ ի՞նչպէս, ժամանակին, տարագիր հայութիւնը խաբած են ներշնչելով հայրենասիրութիւն Խորհ. Հայաստանի նկատմամբ եւ յորդորելով ներգաղթը:

Կրեմլինի այս քաղաքականութիւնը արտայայտուած է ժամանակի մամուլին մէջ, ուրկէ բանախօսը բազմաթիւ մէջբերումներ կատարեց: Այսպէս օրինակ՝ «Այսօր, մեր հայրենիքը նուիրական Արարատի ստորոտում, շնորհիւ սովետական կարգերի, երջանիկ ու ստեղծագործ կեանքի դրախտավայրի է վերածուել – Ամէն օր նոր յաղթանակ կ'արձանագրուի»: Ունկնդիրներուն համար անակնկալ էր իմանալ ներգաղթին բուն նպատակը թէ «Հայրենադարձութիւնը զանգուածային բնոյթ ունի ու մօտ ապագայում մի շարք հայկական գաղութներ կը դադարեն գոյութիւն ունենալ»: Կրեմլինի համար, արտասահմանի հայկական գաղութները աւելորդ գլխացաւ էին, ինչպէս ռուսական վտարանդիութիւնը:

Առաւել քան անակնկալ էր «միլիոն ու կէս Հայեր»ու մասին առաջին անգամ հրապարակուող տեղեկութիւնը. «Մեր թշնամին անգթօրէն ՎՏԱՐԵՑ մէկուկէս միլիոն Հայեր, որոնք այնքան հաւատարիմ եւ օգտակար հպատակներ եղած էին իրեն»:

Այս մէկ նախադասութեամբ, Կրեմլինը մէկ անգամէն քանի մը խնդիրներ կը լուծէր, մանաւանդ ներկայացնելով այդ «միլիոն ու կէս» Հայերը՝ որպէս վտարանդիներ եւ ո՛չ զոհ՝ ցեղային բնաջնջումի ծրագրուած քաղաքականութեան: Ինչո՞ւ: Բանախօսը փաստերով ներկայացուց Մոսկուայի միտումը թէ իր դրացի ու բարեկամ Թուրքիան երբեք վայրագ ու բարբարոս երկիր մը չէ: Որ պարզապէս պատերազմի ժամանակ, Հայերը գաղթած են իրենց բնօրրանէն եւ զանազան երկիրներու մէջ հիմնած գաղթավայրեր որոնք անպայման կը դադրին գոյութիւն ունենալէ ներգաղթին շնորհիւ: Եւ այդ «միլիոն ու կէս» Հայերը, վերադառնալով իրենց «դրախտավայր հայրենիքը» կը մոռնան Արեւմտեան Հայաստանը, մինչ Խորհ. միութիւնը կը հաստատէ թէ որեւէ հողային պահանջ չունի իր դրացի «բարեկամ»էն:

Բանախօսը ցոյց տուաւ 1946ին հրատարակուած «Լոյս Փարիզի», «Էջմիածին» եւ «Յառաջ»ի լուսապատճէնները եւ ԽՍՀՄ կոմկուսի եւ կառավարութեան որոշումները, վերջերս հրապարակուած ռուսական մամուլին մէջ:

Բանախօսին եզրակացումով, այս ճշմարիտ պատմութիւնը ոչ միայն կը բացատրէ այսօրուան տարանջատումի միտումը այլեւ կրնայ օգտակար ըլլալ հայութեան մտքին մէջ «միասնական» ուժ ստեղծելուն խոչընդոտող կեղծիքները յաղթահարելու:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ

Պաշտօնական ամսագիր
կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Յուլիս – Օգոստոս
Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր
Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր

(Թիւ 7-8, 9, 10, 11-12)

Անթիլիաս (Լիբանան)

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՑՈՎՆԱՆԵԱՆ

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs) **Le 6 octobre.**

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.
Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը. Օ. Հ. Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնըւող Հայերուն համար:

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդառաջէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մասնագիտական տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը:

Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատուելու գործընթացին, ընծայելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ:

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի ֆինանսաւորմամբ և Համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան:

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener — 75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ. – Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18:

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.
Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Les activités du mois de Mars
DU

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT** avec chants religieux du Chœur SAHAK-MESROP à la mémoire de HRANT DINK, le rédacteur en chef du journal **Agos** assassiné sauvagement le 19 janvier 2007
le Vendredi 9, à 20h30 en la Cathédrale Arménienne
—— Entrée libre ——

et Messe de Requiem
le Dimanche 11, à 10h — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

— **CONFERENCE** : «L'ARCHITECTURE ECCLESIALE ARMENIENNE» mère des architectures byzantine, romane, gothique et islamique avec projections de diapositives par le Dr Albert KHAZINEDJIAN
le Dimanche 11 à 17h30 —

Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille
—— Entrée libre ——

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը այս տարի եւս կը հրաւիրէ իր աւանդական Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12·30ին:
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ 40, ռիւ տ'Արմէնի - 3րդ թաղամաս
Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 04·78·45·17·55 կամ 04·72·37·61·57 թիւերուն:

□

REMERCIEMENTS

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France remercie très chaleureusement la famille de Mme Kaloustian de la région marseillaise pour le legs qu'elle lui a attribué pour les bonnes œuvres de l'Association.

□

Section «D. Missakian» de SEVRAN - LIVRY

Soirée
«PAELLA»
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre les 10 et 11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.
Vente de livres, dédicace, conférence.

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN**, réalisateur

Hommage à HAMO BEK NAZARIAN
Jeudi 8 mars à 20 heures

PEPO

de Hamo Bek-Nazarian, 1935
Musique: **Aram Khatchatrian**
Avec :
Hratchia Nercissian, Hasmik Chouchan, Tatiana Makhmourian

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
• Participation aux frais : 5 Euros
• Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

arménie mon amie

AGENDA

SIPAN-KOMITAS AU PLESSIS-ROBINSON

CONCERT
Samedi 10 mars à 20h30
en l'Eglise Sainte-Marie-Magdeleine, rue André-le-Nôtre
Entrée : 10 Euros adultes
5 Euros enfants de —12 ans
Réservation : 01. 46. 01. 43. 27.
Les billets peuvent être retirés à l'accueil de la mairie.

***

VERSAILLES

L'ARMENIE D'HIER ET D'AUJOURD'HUI
Exposition du 5 au 17 mars
de 13h à 18h30 — Entrée libre
Salons de l'Hôtel de Ville
4 avenue de Paris — Versailles
Renseignements : 06 84 84 74 74

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin. Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais, 75006 Paris

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY
400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, rétrospective de l'art chrétien arménien.

***

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves, 13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 3
SAMEDI
3 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.655 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.655

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ զգալի յառաջդիմութիւն մը կ'արձանագրէ հարցախոյզերու մէջ եւ այս յառաջդիմութիւնը կը վերագրուի, ձախ, գլխաւորաբար ընկերվարական որոշ դասակարգի մը մօտեցումին դէպի կեդրոն: Լիպէրասիոն (Մարտ 2) կը բացատրէ երեւոյթը, որ կը մըտահոգէ Իւ. ԷՄ. Փէ.ն եւ ընկերվարականներ: Մարտ 2ի տուեալներով, Ֆր. Պայրու 17%ի եւ 19% միջեւ դիրք մը ունի: Նոյն օրուան Լիպէրասիոնի մէջ, հաւաքական մը որ ինքզինք մըկըրտած է Սպարտակոս եւ կը համախմբէ 30 բարձրաստիճան պաշտօնատարներ (ընկերվարական եւ ձախ) կը բացատրէ իր ընտրութիւնը Պայրուի նըկատմամբ: Այս վերջինը այլընտրանք մը կը նկատուի բոլոր անոնց համար որոնք յուսախաբ են թէ անցեալէն թէ ընտրապայքարի ցած մակարդակէն:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ Կիպրոսի նախագահ Թ. Փափատոփուլոսի կողմէ Մակարիոս Գ.ի մեծ խաչով պարգեւատրըւած է: Պարգեւատրումը կատարուած է Ֆրանսա – Կիպրոս բարեկամական խումբին Փետր. 23ին Կիպրոս այցին ընթացքին, երկու երկիրներու գործակցութեան Փ. Տէվէճեանի տուած նեցուկին համար:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ քաղաքական իշխանութեան ու զինուորական ղեկավարութեան հակադրութիւնը կը չէզոքուի: Վերջին դրուագ մը արձանագրուած է Իրաքի քիւրտ ղեկավարները խօսակից առնելու հարցով: Սպայակոյտի նախագահը վըճռապէս դէմ արտայայտուած է Քիւրտերու հետ տեսակցութեան. իսկ վարչապետ Էրտողան, որ կողմնակից է նման տեսակցութեան, յայտարարած է թէ Սպայակոյտի նախագահին արտայայտութիւնը միայն իր անձնական համոզումը կը ցոլացնէր: Սպայակոյտի նախագահութիւնը անմիջապէս հակազդած է ու համացանցի յայտարարութեամբ մը չէզոքած. «Սպայակոյտի նախագահին յայտնած տեսակէտները բնականաբար անձնական չեն, այլ կը ցոլացնեն Թուրք զինեալ ուժերու տեսակէտը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը բուռն կերպով հակազդած է Ֆրանսայի եւ Կիպրոսի միջեւ ստորագրուած պաշտպանութեան համաձայնութեան :Անով կը նախատեսուի որ Ֆրանսա կիպրական օդային եւ ծովային խարիսխները կարենայ գործածել, ֆրանսական նաւեր եւ օդանաւեր կայք ունենան Կիպրոսի մէջ: Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը կը պնդէ որ Կիպրոս իրաւասու չէ նման համաձայնութիւն ստորագրելու եւ թէ ան կիպրական հարցին լուծումի ջանքերուն վրայ ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենայ:

ԻՐԱՆ սպառնացած է զինուորական ներդրում մը կատարել Իրաքեան Քիւրտիստան, եթէ Իրաքեան իշխանութիւնները չարտաքսեն քրտական զինեալ խըմբակները, որոնք հոն ապաստանած են: Յեղափոխութեան Պահակներուն մէկ հրամանատարը՝ Սաֆավի ազդարարած է Իրաքեան կառավարութեան, որ եթէ գործի չանցնի, կրնան «հալածել այդ խումբերը սահմաններէն անդին»:

ՊՈՒՏԻՆ պաշտօնապէս Չէչէնիոյ նախագահ նշանակած է Ռամզան Կադիրովը, 30 տարեկան, որ ցարդ փոխանցման շրջանի նախագահ էր իր նախորդին հրաժարումէն ի վեր: Մարտ 1ին, Գրոզնիի մէջ ռուս եւ օտար ոչ կառավարական կազմակերպութիւններ ՠoյէնթի ենթարկած են Կադիրովի մէկ ասուլիսը, նուիրուած մարդկային իրաւանց, որովհետեւ ենթական բազմաթիւ կեղեքումներու պատասխանատու է:

Հ. ՏԻՆՔԻ ՆԻՒԹՈՎ ԲԱԽՈՒՄ ԹՈՒՐՔ ԵՒ ԱԴՐՊԷՋԱՆՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Անգարայի Միջին արեւելեան թէքնիք համալսարանին ադրպէջանցի եւ Թուրք ուսանողներու միջեւ բախումի պատճառ եղած է Հ. Տինքի նկարով որմազդերու գործածութիւնը: Ադրպէջանցիները որոնք մեծ թափով լծուած էին Խոջալուի 1988ի դէպքերը որպէս ցեղասպանութիւն ընդունիլ տալու ամբողջ աշխարհին, չչմած են տեսնելով եւ իրենց նեղացուցիչ պատերուն վրայ Հ. Տինքի նկարներով «Ժողովուրդներու բարեկամութիւնը» մակագրութեամբ որմազդներ տեսնելով: Երկու խմբակներուն վէճն ու բախումը պատճառ եղած են որ ապահովութեան ուժեր հասնին դէպքին վայրը: Ադրպէջանցի ուսանողները այդ որմազդները պատռած ու պատերուն վրայ փակցուցած են «Բոլորս Հայ ենք, բոլորս Ադրպէջանցի ենք, բոլորս Թուրք ենք, Քիւրտ, Արաբ ենք» արձանագրութիւններ: Թուրքիացի ձախակողմեան ուսանողներն ալ ատոր դէմ բողոքի արշաւ կազմակերպած են:

ԹՈՒՐՔ ԵՐԳԻՉԸ ԳԴԱԿՈՎ ՈՒ ԱՌԱՆՑ ԳԴԱԿԻ

Երէկուան մեր թիւով գրած էինք թէ «Ֆրանսայի Թրքական դաշնակցութեան» Մարտ 4ի հաւաքոյթին ազդերը ընդվըզում պատճառած էին «Թուրքիացի քաղաքացիներու ընկերութիւններու համախմբում»ին. պատճառը այն էր որ այդ ազդերուն վրայ երեկոյթին մասնակից երգիչի մը նկարը տեղ գտած էր, գլխուն սպիտակ գդակով մը, Հ. Տինքի մարդասպանին կրածին օրինակով:

Հետաքրքրական էր նկատել թէ նոյն ազդը յաջորդ օրուան (Մարտ 2) «Հիւրրիյէթ»ին մէջ տեղ գտած էր, Թուրք հանրութիւնը հրաւիրելու համար Կիրակիի հաւաքոյթին եւ նոյն երգիչին պատկերին վրայ գլուխէն «հանուած էր» սպիտակ գդակը:

Թ Ե Հ Ր Ա Ն

ԱԴՐՊԷՋԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱԿԱՀԱՅ ՑՈՅՑԸ

Իրանաբնակ Ադրպէջանցիներ Թեհրանի հայկական դեսպանատան առջեւ բողոքի ցոյց մը կազմակերպած են, ինչ որ պատճառ եղած է ոստիկանութեան եւ ցուցարարներու միջեւ բախումներու: Ոստիկանութիւնը ցուցարարները հեռացուցած է դէպքին վայրէն, սակայն անոնք իրենց բողոքը շարունակած են մօտակայ հանրապարտէզի մը մէջ: Ոստիկանութիւնը վեց մասնակից հսկողութեան տակ առած է:

ԱԽԹԱՄԱՐԻ Ս. ԽԱՉԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՄԱՐՏ 29-ԻՆ

Ախթամարի նորոգուած Ս. Խաչ տաճարին բացումի թուականը կրկին փոփոխութեան ենթարկուած ու առնուած է Մարտ 29ին: Տրուած առաջին պատճառը այն է որ նախորդ թուականին –Ապրիլ 15– վարչապետ Թ. Էրտողան Գերմանիա պիտի գտնուի, մասնակցելու Հանովըրի տօնավաճառին: Կան երկու այլ պատճառներ ալ. մէկը այն է որ Էրտողանի կուսակցութիւնը այդ օրերուն պէտք է հրապարակէ Հանրապետութեան նախագահի իր թեկնածուն որ շատ հաւանօրէն նոյնինքն Էրտողանը ըլլայ: Երրորդ պատճառ մըն ալ կը տրուի ԱՄՆ-ու Ներկայացուցիչներու ժողովին կողմէ հայկական օրինագիծին քննարկումին նոյն օրերուն զուգադիպումը: Հայկական տաճար մը վերանորոգելու եւ հանդիսաւոր բացումը անձամբ կատարելու երեւոյթը, Թրքական հաշիւներով, կարեւոր ազդակ մը կ'ըլլայ հակաթուրք տրամադրութիւնները մեղմացընող:

Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարութիւնը կը պատրաստուի Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան Սփիւռքէն մասնակից դէմքերը հրաւիրել Ս. Խաչի բացումին, ինչպէս նաեւ Հայաստանէն քաղաքական եւ մշակոյթի ոլորտի անձնաւորութիւններ, գլխաւորութեամբ մշակոյթի նախարար Յասմիկ Պօղոսեանի:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՊՆԴԵՆ ԹԷ ԷՕՃԱԼԱՆ ԿԸ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԻ

Քրտական մամուլը եւ կազմակերպութիւններ կը պնդեն թէ ՓՔՔ-ի ղեկավարը Ա. Էօճալան որ Մարմարայի Իմրալը կղզիին վրայ արգելափակուած է, իրեն տրուած սնունդին միջոցով սատիճանաբար կը թունաւորուի: Անոր մազի թելերուն վրայ Ստրազպուրկի դատական բժշկութեան հիմնարկէն թոյներու մասնագէտ Փ. Քինցի կատարած քննութեամբ պարզուած է որ Էօճալանի մարմնին մէջ շատ բարձր համեմատութեամբ ստրոնցիում կը գտնուի: Բարձր գտնուած է նաեւ քրոմի համեմատութիւնը: Նոյն մասնագէտը յայտնած է թէ այդ նիւթերը թունաւորիչ յատկանիշ կը կրեն ու մահացու հիւանդութիւններ կը պատճառեն:

Լուրը մեծ վրդովում ու ցասում պատճառած է քրտական շրջանակներուն :Քըրտական «Էօզկիւր Փոլիթիքա» թերթը Ա. Էջէն տալով լուրը (Մարտ 2) կը խորագրէր. «Թուրք պետութիւնը կրակով կը խաղայ», «Թուրքիա իր վախճանը կը պատրաստէ» եւլն.: Քրտական բողոքի շարժումներ սկսած են տեղի ունենալ արդէն. Մարտ 1ին Քիւրտեր գրաւած էին ՄԱԿ-ի Ժընեւի կեդրոնատեղին ու կը պատրաստուէին այլ ցոյցերու:

Էօճալան իր կարգին իր փաստաբաններուն գանգատած է առողջական հարցերէ, կրկնելով անկախ բժիշկ մը ունենալու պահանջը որ անպատասխան ձգուած է Թուրք պատկան իշխանութիւններու կողմէ: Ապա ըսած է թէ իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ պիտի դիմադրէ, կ'ուզէ որ իր ժողովուրդը գիտնայ այդ պարագան:

Թուրքիոյ արդարութեան նախարարութիւնը պատասխանելով թունաւորումի պնդումներուն, յայտարարած է թէ Էօճալան մինչեւ այսօր առողջական լուրջ հարց ունեցած չէ, կը վայելէ այն բոլոր իրաւունքները զորս ունին երկրին մէջ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտեալները:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(2 mars)

REEDITION D'UN DISCOURS MARQUANT DU TRIBUN SOCIALISTE JAURES L'ARMENIEN

Պատմաբան Վէնսան Տիւքլէր վերհըրատարակած է Ժօրէսի քաջածանօթ ելոյթը, զոր ան ունեցած է 1896 Նոյեմբեր 3ին երեսփոխանական ժողովին առջեւ: Ան, բուռն ոճով կ'արձագանգէր ջարդերուն եւ մէկուկէս ժամուան ճառով մը կը ցնցէր ունկնդիրները: Միլ Է իւն Նուի հրատարակչատան, մօտ է, որ լոյս տեսած է 80 էջնոց գրքոյկը, որ կը կրէ «Il faut sauver les Arméniens» խորագիրը:

***

«LE NOUVEL OBSERVATEUR»

(1er mars)

Brève rencontre avec...
CHARLES AZNAVOUR

JE VOUS PARLE D'UN TEMPS

Շաբաթաթերթը էջ մը նուիրած է Շ. Ազնաւուրի, անոր նոր ալպոմին առիթով: Ան արձանագրուած է Գուպայի մէջ: Սոֆի Տըլասէն ալպոմն ու Փալէ տէ Գոնկրէի ծրագիրը կենսունակութեան նըշան կը նկատէ 82 տարեկան երգիչին: Ան կ'ըսէ թէ կը զուարճանայ իր ունկընդիրներուն կրկնակի, եռակի հրաժեշտներ տալով ու վերադառնալով բեմ: Ցետոյ Ժ. Հալիտէի արտագաղթի այժմէականութիւնը զրոյցին նիւթ կ'ընէ իր Զըւիցերիա փոխադրութիւնը: Ազնաւուր կ'ըսէ թէ 35 տարի անցած է այդ շրջանէն ու այն ատեն ինք ալ նոյն յարձակումներուն թիրախ եղած է: Տարբերութիւնը այն է որ ինք մեկնած է սնանկացած վիճակով: Աշխատած երկրին մէջ տուրք կը վճարէ, ատկէ զատ ներդրումներ կ'ընէ Ֆրանսա, ապրեցնելով շուրջ 50 հոգի: Անցեալ տարի 1.300.000 Եւրոյի տուրք վճարած է Ֆրանսայի մէջ:

***

Մ Ե Տ Ի Ա

France 2

Ուրբաթ, Մարտ 2ի առաւօտուն (ժամը 6.45) հեռատեսիլի Բ. կայանը ներկայացուց Լուվրի Հայաստանի նուիրուած ճոխ ցուցահանդէսը, դրուատալից մեկնաբանութեամբ մը Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի մասին:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (333) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Քերթուածներ — ՎԱՀՐԻԿ ԲԱՀԻԼ

Աբրահամ Ալիքեան երեւոյթը — ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

Թիւթիւնճեանի այժմէականութիւնը — ԱԼ. ՊԷՐԷՃԻՔԼԵԱՆ

Piano Blog — CH. MATOSSIAN

ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԾՈՒՂԱԿԷՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁՈՒԹԻ՞ՒՆ

Ցեղասպանութեան նիւթին մէջ տարօրինակ հակասութիւն մը կը կազմէ Թուրքիոյ ընթացքը: Քաղաքական դէմքերու գլխաւորութեամբ պատմաբաններու, լրագրողներու, եւլն. ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը ամէն առիթի կը կրկնէ թէ նման բան պատահած չէ, իրենց պապերը անմեղներ են ու անարդարօրէն մեղադրուած հայկական անհիմն պնդումներով. իսկ միւս կողմէն գրեթէ ճգնաժամային պայքար կը տարուի ամբողջ աշխարհին գիտցածը, ընդունածը ուրանալու, ժխտելու, երբեմն մինչեւ զոհը եւ դահիճը չփոթել տալու փորձով: Ու այդ պայքարին թիրախներէն ոչ մէկը մինչեւ այսօր հարց տուաւ Թուրքի մը թէ եթէ այդքան յամառօրէն կը պնդեն իրենց անմեղութեան վրայ, ինչո՞ւ է այդ իրարանցումը, խուճապը:

Վերջին տասնամեակին այլեւս դասականացած այս պատկերին վրայ ԱՄՆ-ու օրհնութեամբ ու նիւթական լայն միջոցներով աւելցաւ «երկխօսութեան» նորութիւնը: Բան մը որ ժամանակ շահելու, կամ ժամավաճառութեան սքանչելի ճար մը պիտի ըլլար. աւելի կարեւորը՝ անով պիտի խախտէր աւանդական շեման. գրեթէ պիտի ջնջուէին զոհ-դահիճի բեւեռները ու աշխարհը պիտի տեսնէր «խօսակից»ներ: Այդ լպրծուն ընդհանուր յայտարարին վերածուած Հայն ու Թուրքը բարենիշ ալ կրնային յուսալ, մօտ դարաւոր հարց մը վերջապէս խաղաղօրէն կարգաւորելու իրենց բարի տրամադրութեամբ:

Շարունակութիւնը ծանօթ է. շատ քիչ բացառութեամբ թուրք երկխօսիկներ մէկդի դրին ուրացումի բուն առաքելութիւնը. ան լուռ այլ մշտական ներկան եղաւ Հայերու հետ իրենց հանդիպումներուն, տեսակցութիւններուն, բանավէճերուն: Իսկ մերոնք, թագաւորին ձիուն ակնարկին արժանացողի հըպարտութեամբ ու աժան հերոսացումի ախորժակով, կամ անխոստովանելի, այլ դիւրաւ կռահելի պատճառներով փութացին հոն ուր երկխօսութեան սեղանի մը աթոռակը գտան իրենց տրամադրելի: Այս շուտիկներու հատուածէն ոչ ոք մտածեց պահ մը թէ ի՞նչ ունէինք Թուրքին հետ երկխօսելու հարցի մը մասին որ կրնար նոյն սեղանին վըրայ գտնուիլ միմիայն հատուցումի թղթածրարով: Անոնք այնքա՛ն հըպարտ էին երկխօսութեան հրաւիրեալ ընտրուած ըլլալով որ նոյնիսկ չզիջեցան անդրադառնալու հրապարակաւ հնչող «ինչո՞ւ»ներու: Եւրոպայի դրան առջեւ հասած Թուրքիոյ մը բարեփոխութեան վարկածը կատարուած իրողութիւն էր իրենց համար, հոգ չէ թէ իրականութիւնը ամէն օր հակառակին փաստը կուտար:

Հ. Տինքի սպանութիւնը, յատկապէս յաջորդող զարգացումները, սթափելու առաջանդը եղան. բիրտ, ցնցող, անակնկալ հարուածը ոչ մէկ պատրանքի տեղ կը ձգէր: Հայ լրագրողը իր յանդգնութեան, հաւատքին գինը վճարած էր իր կեանքով: Միակն էր որ խիզախած էր «բարեփոխուած» Թուրքին վարկածին գիծով ընթանալ. ու թըրքական ցուցափեղկը լուրջ իրականութիւն նկատելու կեցուածքը չներեցին իրեն: Չէին կրնար ներել, ալ. ան յամառօրէն կը բռնանար թըրքական լայնախոհութեան հաւաստումներուն վրայ, կերպով մը իրենց դարձնելով իրենց զէնքը: Պիտի չըլլէին ի վերջոյ թէ այդքան լուրջի պէտք չէր առնել պարագայական ցուցափեղկ մը. ոչ ալ խոշոր Թուրքիան հայ լրագրողի մը պատճառով իր քաղաքականութիւնը պիտի փոխէր:

Հ. Տինքի սպանութիւնը, առաջին պահէն մինչեւ ուրուային պետութեան հասնող իր ենթախորքով, կրնայ միջնարար մը ըլլալ թրքական խուճապին մէջ: Բայց անհրաժեշտ է ժամավաճառութեան, միջազգային հանրային կարծիքին կեր հայթայթելիք այլ միջոց գտնել, անգամ մը որ սնանկացած է երկխօսութեան հնարքը:

Վերջին օրերուն «գիտական գործակցութիւն» կոչուած (Թուրքերուն կողմէ) նոր տարբերակ մը լըրատուիչներու նիւթ կ՚ըլլայ: Կը խօսուի Խարբերդի 1915ի անցուդարձին մասին հայեւթուրք պրպըտումներ կատարելու մասին: Գործակիցներուն մէկ կողմը Լոնտոնի «Կոմիտաս» հիմնարկին ներկայացուցիչ պատմաբան Արա Սարաֆեանն է, միւս կողմը՝ Թուրք պատմութեան հիմնարկը, ժխտողներու ամէնէն նախնական մակարդակի իր նախագահ Ե. Հալաչօղլուով:

«Կոմիտաս» հիմնարկի Փետր. 26ի հաղորդագրութիւնը կ՚ըսէր թէ իրենք, Հալաչօղլուի պիտի ցոյց տան թէ ինչո՛ւ այդ վայրին մէջ պատահածները կարելի չէ պարզապէս տեղահանութիւն որակել, թէ անոնք «բնաջնջում» են ու «ցեղասպանութիւն»: Իսկ Թուրք պատմաբանը սեղան պիտի բերէ Խարբերդի տեղահանութեան մանրամասն տըւեալները: Յետոյ կողմերը քննութեան պիտի առնեն ներկայացուած բոլոր փաստերը, եւլն.:

Հայ անհատներէ եւ Սփիւռքի լուրջ մէկ հիմնարկին ընդգրկումը նման ծրագրի մէջ, բնական է որ նոր հարցականներ կը ստեղծէ: Ի՞նչ է բուն դրդապատճառը Թուրքերու հետ նման գործակցութեան. նկատի առած միայն Ե. Հալաչօղլուի հարցին մէջ ծանօթ տիպարը, դրական ակնկալութիւն կարելի՞ է ունենալ: «Կոմիտաս»ի հետապնդած «շահը» կ՚արժէ՞ հայեւթուրք միասնականութեան նոր գլուխի մը պատճառելիք ժամավաճառութիւնը, թրքանպաստ մեկնաբանութիւնները:

Ե. Հալաչօղլու ժխտումի քաղաքականութիւնը ամենայն յամառութեամբ ու ծիծաղելիի մակարդակով տանողներէն մէկն է: Ամենայն հանգստութեամբ, որպէս զոհերու թիւ քանի մը տասնեակ հազարի վըրայ պնդող մըն է, անմիջապէս որ տրամադրելի բեմ, կամ ամպիոն գտնէ: Իր կոյր ազգայնամոլութեան նորագոյն փաստը եղաւ Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան «Բոլորս Հայ ենք» պաստառներուն հակազդեցութիւնը: Կ՚ուզէր որ ստուգուին թէ որոնցմո՛վ կազմուած էր այդ բազմութիւնը, ի՛նչպէս պատրաստուած էին այնքան մեծաթիւ պաստառները, բոլորին ետին նշմարելով Թուրքիան պառակտելու ձգտումներ: Ապա ցաւով կ՚անդրադառնար որ մինչեւ այսօր ոչ ոք «Բոլորս ալ Թուրք ենք» յայտարարած էր, նոյնիսկ երբ ՓՔՔ-ի զոհեր կը թաղուէին, Թուրք դեսպաններ կը զոհուէին:

Հալաչօղլուի տիպարին բաւական մօտէն ծանօթ պէտք է ըլլայ Ա. Սարաֆեան, քանի որ մասնակցած է Թուրքիոյ մէջ ցեղասպանութեան մասին նախաձեռնութիւններու եւ անձամբ լսած անոր թեզերը: Իսկապէս կա՞յ բան մը յուսալիք ծըրագրուած գործակցութենէն:

Մետալին միւս կողմը անբաղձալիներով խճողուած է. երբ հայ պատմաբան մը նման տրամադրութիւն կը յայտնէ, ատիկա մինչեւ այսօր ցոյց տրուած կեցուածքը խնդրականացնելու առիթ չի՞ տար երրորդ կողմերու: Յետոյ, Խարբերդի նախընթացը անվերջանալի շարքի մը սկիզբը պիտի չդնէ՞, քանի որ նոյն դէպքերը կրկնուած են անհամար վայրերու մէջ, բոլորին մասին ալ կողմերուն մօտ կայ ահագին տուեալ: Ճանաչումի միջազգային քաղաքական հոլովոյթը կասեցնող ազդակ պիտի չըլլա՞յ այս գործակցութիւնը. մանաւանդ այսօր երբ Թուրքիան ԱՄՆ-ու այդ ուղղութեամբ զարգացումներուն տագնապով անձնաւորութիւններ, պատուիրակութիւններ կը փութացընէ Ուաշինկթըն:

Իսկապէս անհասկնալի բաւական բան կայ սա նախաձեռնութեան մէջ, յատկապէս հայկական կողմէն դիտուած: Երբ մանաւանդ մտածուի որ հարցին մէջ հայկական գրաւարկը որքա՛ն ծանրակշիռ է, մինչդեռ թրքականը կը գոհանայ ժամանակ շահելու նուազագոյնով:

Գոնէ այս անգամ խնայուէր գործակցութեան խայծով թրքական ջըրաղացին ջուր լեցնելու փորձութիւնը:

Ա. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՖ

ՑԻՆԿԻ ԵՒ ՊՂԻՆՁԻ ԴԵՐԸ ԹՈՔԻ ՔԱՂՑԿԵՂԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Ցինկ եւ պղինձ պարունակող սննդանիւթերը թոքի քաղցկեղի վրայ բարենպաստ ազդեցութիւն ունին: Այս է եզրակացութիւնը այն ուսումնասիրութեան զոր իրականացուցած են Թեքսասի համալսարանէն խումբ մը պրպտողներ, 3300 անհատներու քննութենէն յետոյ: Այն անձերը որոնք ցինկով հարուստ (ինչպէս ոստրէ, կարմիր միս, ցորեն պարունակող ընդեղէններ) սննդականոնի հետեւած են, քաղցկեղի վտանգը 43 տոկոսով հեռացուցած են:

Այս երեւոյթը աւելի շեշտուած է պղինձ պարունակող սննդանիւթերու (ինչպէս՝ ծովային պտուղներ, ամբողջական ընդեղէններ, փորոտիքէ սերած մսեղէններ) պարագային, որոնց դերը կանխարգիլման նկատմամբ մինչեւ 66 տոկոսի կը հասնի: Արդիւնք մը որ ի զօրու է, առանց նկատի ունենալու ենթակային սեռը, տարիքը կամ ծխամոլութիւնը:

ԼԱՒ ՔՆԱՆԱԼ՝ ՉԳԻՐՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երախայ մը որ 2·5 տարեկանին քունի պակաս կ՚ունենայ, 7 տարեկանին գերծանրութենէ տառապելու վտանգին ենթակայ է: Անքնութիւնը արտակարգ գիրութիւն կը յառաջացնէ՞: 5էն 12 տարեկանի միջեւ, յանձնարարելի է որ երախան գիշերը 10–12 ժամ քնանայ, վերջին երկու ուսումնասիրութիւնները կը յայտնաբերեն թէ, քունի պակասը յաւելեալ ծանրութիւն կուտակելու կարեւոր գործօն կրնայ հանդիսանալ: Տուեալներ որոնք կը թելադրեն որ հաւասարակշռուած սննդառութենէ եւ կանոնաւոր մարմնամարզանքէ զատ, պէտք է երախաները քաջալերել աւելի քնանալու համար:

Այս ուղղութեամբ 3էն 12 տարեկաններու միջեւ 2281 երախաներէ բաղկացած խումբ մը, Շիքակոյի համալսարանի հետազօտողներու կողմէ 5 տարի շարունակ գիտական հսկողութեան ենթարկուած է: Իրենց քունի տեւողութիւնը եւ մարմնական ծանրութիւնը կանոնաւոր կերպով արձանագրուած են: «Երախաներու զարգացում» կոչուած պարբերականի 2007ի թիւին մէջ լոյս տեսած քննութեան արդիւնքները յստակօրէն կը յայտնաբերեն թէ լաւ քնացողներու խումբը, հինգ տարուան դիտարկումի շրջանի աւարտին, գերծանրութեան նուազ ենթակայ եղած է:

Երկրորդ ուսումնասիրութիւն մը իրագործուած՝ Անգլիոյ Պրիսթոլ համալսարանի բժիշկ Թահերիի կողմէ, նիւթ ընտրած է Պրիսթոլ ծնած եւ բազմաթիւ տարիներ հետապնդուած 13·000 երախաներու հետազօտական տուեալները: Կատարուած դիտարկումներու համաձայն, 2·5 տարեկան հասակին հաստատուած քունի պակասը, 7 տարեկանին արտակարգ գերծանրութեան դուռ կը բանայ:

Ըստ գիտնականներու, երախաներու տրամադրութեան դրուած համակարգիչները, բջջային հեռախօսները, հեռատեսիլը եւ այլ հաղորդակցութեան սարքաւորումները իրենք քունի ժամուն եւ տեւողութեան վրայ մեծ ազդեցութիւն կը գործեն, համոզում մը որ կը ներկայանայ գերծանրութեան դէմ պայքարի նկատմամբ գլխաւոր բանալիներէն մէկը:

Ընդհանուր առմամբ, երկու ուսումնասիրութեանց յանգած հասարակաց եզրակացութիւնը այն է որ, երախաներու մօտ քունի պակասը իրենց կենսաբանական ժամացոյցը կը խանգարէ, այնպիսի տարիքի մը՝ երբ քունի պահանջքը առաւելագոյնն է: Քունի պակասին պատճառած մարմնական փոփոխութիւնը հակակշռելու համար, երիտասարդները կը փորձուին ուտել աւելի, ընտրել վատորակ սննդանիւթեր, առանց կարենալ վատնելու ամբարուած ուժանիւթը: Ուրիշ խօսքով՝ կը ստեղծեն իտէալ պայմանները, յաւելեալ քիլոկրամներ կուտակելու համար իրենց մարմնին մէջ:

ԱՌԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱԼՑՀԱՅՄԵՐԻ ՎՏԱՆԳԸ ԿՐՆԱՅ ԿՐԿՆԱՊԱՏԿԵԼ

Ամերիկեան նոր հետազօտութեան մը համաձայն, առանձնութիւնը խելագարութեան վտանգը շեշտաւորող գործօն կրնայ հանդիսանալ: Ալցհայմեր հիւանդութիւնը այսօր Ֆրանսայի տարածքին վրայ 850 հազար անձեր կը տառապեցնէ: Այս թիւը կրնայ աճ արձանագրել, երկարակեցութեան յառաջընթացին զուգահեռաբար: Անմիջական հարց է ուրեմն, մէկ կողմէ դարմանող դեղերու որոնումին թափ տալ, իսկ միւս կողմէ այս սարսափելի հիւանդութեան յայտնաբերումը ուշացնելիք կանխազգուշութեան միջոցներ կիրարկել:

Ինչպէս ծանօթ է, այս հիւանդութիւնը 80 տարեկան անց անհատներու 20 տոկոսին մօտ նախ յի-

չողութեան, ապա ուղղակի մտային կարողութեան կորուստին պատճառ կ'ըլլայ։ Նախնական հետազօտութիւնները արդէն իսկ կարեւորած էին մտաւորական գործունէութիւնը, ֆիզիքական աշխուժութիւնը եւ ուղեղային եւ սրտերակային վըտանգներու կանխարգիլումը։ Վերջերս ամերիկացի պրպտողներ ուրիշ կանխող ուղի մը առաջարկած են, «Ընդհանուր հոգեբուժութիւն» հանդէսին մէջ լոյս ընծայելով հետազօտութեան արդիւնքներ, յանձնարարելով որ տարեց անձերու առանձնութեան դէմ պայքարը, այս հիւանդութեան դէմ իբրեւ զէնք կրնայ ծառայել միանգամայն ապահովելով աւելի երջանիկ պահեր կեանքի վերջին տարիներուն։

Վերոյիշեալ հետազօտողներու խումբը Շիքակոյի համալսարանին մէջ, 80 միջին տարիքով 823 կամաւոր անձերու ծերացման ընթացքին հետեւած են։ Այս վերջինները ուսումնասիրութեան սկիզբը որեւէ ջղային խանգարում չունէին եւ ընդունած էին նուիրել իրենց ուղեղները, յետ մահու, որպէսզի քննութեան ենթարկուին անոնք։ Հարցախոյզ մը յանձնուած էր իրենց որ հարցադրումի կ'ենթարկէր մասնակիցները, ամէն տարի, ստուգելով իրենց առանձնութեան կամ լքուած ըլլալու զգացումները, ընկերութենէն անջատուած ըլլալու կամ չըլլալու պարագան (ինչպէս կողակցի ներկայութիւնը կամ մահը, զաւակներու ներկայութիւնը, այցերու յաճախականութիւնը, հեռախօսի կանչերը, պտոյտի ելքեր, բարեկամներու հետ ժամադրութիւն եւլն.)։ Նպատակը իրենց առանձնութեան աստիճանը 1էն 4 ցուցանիշով արժեւորել էր։

Մտային կարողութիւնը 4 տարի չարունակ արժեւորուեցաւ բնօրինակ հարցումներով, Ալցհայմերի առաջին հաւանական ախտանշանները չափելու նպատակով։

Հետազօտութեան 4 տարիներու ընթացքին, ընտրուած 823 անձերէ, 76 հատը Ալցհայմերի յատկանշական խելակորուստ ցուցաբերած են եւ զանազան պատճառներէ յառաջացած 90 մահ արձանագրուած։ Վերլուծելով առանձնութեան ցուցանիշերու (1–4) կապը Ալցհայմերի երեւման հետ, ուսումնասիրութեան հեղինակները յայտնաբերած են այն պարագան որ 3·2 ցուցանիշ ունեցող (այսինքն առանձնութենէ լրջօրէն տառապող) անձերու մօտ Ալցհայմերի երեւումը 1·3 ցուցանիշ ունեցողներու (այսինքն շրջապատւածներ) բաղդատմամբ երկու անգամ աւելի է։

Ուսումնասիրութեան հետաքըրքրական երկրորդ յայտնաբերումը հետեւեալն է. դիազննութեան ենթարկուած 90 անձերու ուղեղները երեւան հանած են այն իրողութիւնը որ այն անձերու ուղեղները, որոնք իրենց մահուընէ առաջ լուրջ առանձնութենէ գանգատած են, Ալցհայմերի ախտին յատկանշական բորբոքումները չեն ցուցաբերած։ Ինչ որ կը հաստատէ այն տեսութիւնը ըստ որուն, առանձնութիւնն է որ կ'առաջնորդէ խելագարութեան։ Այսուհանդերձ, գիտնականները կը գիտակցին որ խելագարութեան եւ առանձնութեան միջեւ գոյացած կապը յաւելեալ վերլուծումներու կը կարօտի։

Ս. Շ.

ՋԱՀՐԱՏԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Բանաստեղծ Ջահրատ Փետրուար 25-ին Գումգաբուի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիի մէջ կատարուած ազգային յուղարկաւորութեան արարողութենէ վերջ հողին յանձնըւեցաւ Շիշլիի Գերեզմանատան մէջ։

Մայր եկեղեցին ամբողջովին լեցուն էր Պոլսահայ գրականութեան նշանաւոր դէմքին նկատմամբ յարգանքի վերջին տուրք մատուցանելու եկած սգակիրներով։ Առաջին կարգերուն վրայ տեղ գրաւած էին Հայաստանի Գրողներու միութեան պատուիրակութեան երկու անդամներ՝ Եդուարդ Միլիտոնեան ու Սուրէն Դանիէլեան, Հայաստանի Սեւ Ծովեան ներկայացուցիչ Կարէն Միրզոյեան, Հայաստանէն յատկապէս ժամանած գրականագէտ Եուրի Խաչատրեան, Մխիթարեան վարժարանի վարդապետներ՝ Հայր Սարգիս ու Հայր Յակոբոս, Ջահրատի անմիջական գրչեղբայրները։ Պատրիարքին քով էր նաեւ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Գարեգին Բ.ը ներկայացնող Պօզապալեան արքեպիսկոպոս, որ յատկապէս ժամանած էր քաղաքս։ Դագաղին չուրջ կեդրոնակիր կանգնած էին Հալէպէն ժամանած գրագէտ Թորոս Թորանեան, բանաստեղծ Իգնա Սարըասլան, Խորէն Մանավեան, Տոքթ. Մարտիրոս Ենիեօրկան, Սարվէն Զիչէք եւ Սայաթ Մօրպօյաճը։

«Ի Վերինն Երուսաղէմ»էն վերջ դամբանախօսութիւն մը ըրաւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը, որ յայտնեց թէ ամէն անգամ որ մտաւորականի մը դագաղին դիմաց կը գտնուինք, կը մտածենք կեանքի ու մշակոյթի խորհուրդներուն մասին։

Սրբազան Հայրը իր դամբանախօսութեան մէջ թուեց այն յատկանիշները, զորս տեսած էր Ջահրատի անձին ու գրականութեան մէջ, ընդգծեց անոր զուարթ ու կատակախօս, չարաճճի բնաւորութիւնը, դիտել տուաւ որ Ջահրատին գրականութիւնը աւարտաճառերու նիւթ դարձած էր, թէ Ջահրատ բառին ամբողջական իմաստով ազգասէր մարդ էր, «սակայն Արարատէն, Մասիսէն, դրօշակէն փչող – բռնող մէկը չէր եղած». ստացած էր բազմաթիւ չքանշաններ, եւ այլն։ Գրական պատկերացումով մը Պատրիարք Հայրը ըսաւ որ Գնալըի կատուները որբ մնացած էին այլեւս։

Յուղարկաւորութեան կարգի աւարտին Ջահրատին դագաղը պահ մը դրուեցաւ Պատրիարքարանի մուտքի դրան սանդուխներուն առջեւ, ուր իր կարգին դամբանախօսութիւն մը ըրաւ Պօզապալեան արքեպիսկոպոս։ Այնուհետեւ դագաղը փոխադրուեցաւ Շիշլիի գերեզմանատունը, ուր, հակառակ ցուրտին, մեծ թիւով սգակիրներ ժամանած էին։ Թաղման արարողութենէն վերջ այստեղ Ջահրատի մասին իրենց դամբանախօսութիւնները ըրին արտասահմանէն ժամանած հիւրեր՝ Թորոս Թորանեան, Հայաստանի Գրողներու միութեան ընդհ. քարտուղար Եդուարդ Միլիտոնեան, «Սփիւռք» կեդրոնի տնօրէն Սուրէն Դանիէլեան ու Հայաստանի Սեւ Ծովեան ներկայացուցիչ Կարէն Միրզոյեան։

Ջահրատին մարմինը հողին յանձնուեցաւ արցունքերու ու ծաղիկներու տարափի մը տակ։

ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒ

Պօղոս Նուպար փաշա Հիմնարկի Հայկական կրթաթոշակներու բաժինը սեփական հիմնարկութիւն մըն է, ստեղծուած ըստ պելժական օրէնքին։ Ժառանգորդն է 1924ին Պօղոս Նուպար փաշայի կողմէ հիմնըւած Հայկական կրթաթոշակներու հիմնարկութեան։ Որպէս այդ, կը նպաստէ մտաւոր զարգացման Հայ կամ ծագումով հայ երիտասարդներու, որոնք կը փափաքին եւրոպական համալսարանի մը, կամ բարձրագոյն վարժարանի մը մէջ տոքթորայի աւարտաճառ մը ներկայացնել, կամ ձեռնարկել մասնագիտական յաւելեալ ուսումի։

Հիմնարկութիւնը տարեկան 2000 Եւրոյի լրացուցիչ կրթաթոշակ կը յատկացնէ ուսանողներու որոնք արդէն տէր են գոնէ մասթըր-2ի մը (կամ ատոր համարժէք վկայականին)։ Տոքթորայի աւարտաճառը կամ մասնագիտացումը հարկ է աւարտին յաջորդական երկու տարուան մէջ։

Կրթաթոշակի դիմումնագիրը, ֆրանսերէն կամ անգլերէն, հարկ է յղուի Հիմնարկութեան քարտուղարութեան, նախապէս ստացուած վկայականներուն պատճէններուն հետ։ Հարցաթերթիկ մը պիտի ղրկուի թեկնածուներուն որոնք հարկաւոր պայմանները կը լրացընեն։ Ան պէտք է ամբողջացուի ու վերադարձուի քարտուղարութեան, Մայիս 1էն առաջ որ թղթածրարներուն նկատառումի վերջին պայմանաժամն է։

Հիմնարկութեան վարչական ներկայի խորհուրդը կը բաղկանայ Պօղոս Նուպար փաշայի երկու ուղղակի չառաւիղներէն, համալսարանի երկու դասախօսէ եւ հագումով հայ երեք անձնաւորութիւններէ։ Ան ժողով կը գումարէ ամէն տարի Մայիս 15 – Յունիս 15, ընտրելու համար ամէնէն արժանաւոր թեկնածուները։ Յատուկ ուշադրութեամբ նկատի կ'առնուին անոնք որոնք իրենց նիւթը ընտրած են Հայաստանի, կամ հայ մշակոյթի առնչուող ոլորտներէն։ Խորհուրդին որոշումները վճռական են եւ անդառնալի։

Պատասխաններուն մէջ յետադային նշմարուած որեւէ զանցառում, կամ անճիշդ տեղեկութիւն պատճառ կ'ըլլայ որ կրթաթոշակի վըճարումը ջնջուի եւ վճարուած մասերը ետ պահանջուին։ Թոշակառուներուն դրամական կացութեան մէջ որեւէ փոփոխութիւն անյապաղ պէտք է տեղեկացուի Հիմնարկութեան քարտուղարութեան։

Հիմնարկութիւնը իրեն կը վերապահէ իրաւունքը որեւէ պահու առկախելու կրթաթոշակի յատկացումը երբ ստացողին ընկերային վերաբերումը, ուսումնառութեան մէջ յարատեւութեան պակասը արդարացընեն զայն։ Հիմնարկութեան որոշումը որ անդառնալի է, կը տրուի ենթակային բացատրութիւններէն ետք։

Թոշակառուները պարտին իրենց աւարտաճառէն, կամ աշխատութենէն օրինակ մը ղրկելու Հիմնարկութեան քարտուղարութեան։ Հարկ է հոն նշեն իրենց ստացած կրթաթոշակը եւ յետադային, կարելիութիւնը ունենալու պարագային հատուցանեն զայն, որպէսզի կարելի ըլլայ ուրիշներու տրամադրել։

Fondation Boghos Nubar Pacha — Oeuvres des boursiers arméniens
Avenue Louise 192
B-1050 Bruxelles

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Բարեբախտաբար պատեհը յարմարեցաւ, իմացանք որ Փաքէ ընկերութեան Մինկրէլի անուն շոգենաւը երկու օրէն բացառիկ ճամբորդութիւն մը պիտի ընէ դէպի Բօթի, քանի մը ժամ կանգ առնելով Պոլսոյ նաւահանգիստը։

Իսկոյն գացի անցագիրս ուղղել տալ Թրքական հիւպատոսին, որ Հայ մ'էր, մականունովը Տօմինեան, որ հակառակ եղաւ մեկնումիս, որովհետեւ սկսած էի զինքը դարմանել «դիմային ձախ ջղալուծում»ի մը համար եւ օգուտ կը տեսնար դեղերէս։ Իրեն ըսի թէ վերադառնալու նպատակաւ էր որ կ'երթայի, որուն համար գոհ ըլլալով, հարկ եղած պաշտօնական ձեւակերպութիւնները ըրաւ անցագրիս վրայ ու հրաժեշտ առնելով մեկնեցայ քովէն։

Եւ արդարեւ մտադրութիւնս Մարսէյլ վերադառնալ էր, որով՝ ի՛նչ որ հետս ունէի, Թողուցի քահանային տունը եւ ես նետուեցայ շոգենաւ, ուր հարկ եղաւ մտնալ գիշերով, զի արշալոյսին պիտի թողուէր Մարսէյլի նաւահանգիստը, ժամանակին Բօթի հասնելու նպատակով։

***

Հակառակ այս հապշտապ մեկնումին, Մինկրէլի շոգենաւը չկրցաւ օրը օրին հասնիլ Բօթի Թրքական ամենաանմիտ, ամենայիմար մէկ կարգադրութեանը աղագաւ։

Այդ տարի, այսինքն 1884ի ամառը, քոլէրայի հիւանդութիւն ծագած էր Ֆըրանսայի մէջ, մանաւանդ Թուլոն, Մարսէյլ քաղաքները, որոնց նաւահանգիստներէն ճամբայ ելլող եւ Թուրքիա գացող շոգենաւերը պարտաւոր էին տասնական օր քառանթինա սպասել Թուրք կառավարութեան նշանակած մաքրանոցներուն մէջ։

Ուստի Մինկրէլի շոգենաւնիս ալ, ըստ բարձրագոյն հրամանի, Պոլիս երթալէ առաջ, քիթը ուղղեց դէպի Զմիւռնիոյ ծովախորշերը ու խարսխեց Գլազոմէն կոչուած տեղը, ծովին բացատանը, ուր ապաշխարեցանք, իբրեւ թէ մաքրաբանի մէջ, ճիշդ տասը օր, տասը գիշեր. յետոյ մեր տասնօրեայ անշարժ կայունութեան փոխարէն օրական 10ական ղըրուշ, իմա՛ 50 ղրուշ ցնծալով, ելանք ճամբայ, ու ամենամաքուր?? կերպով, առանց քոլէրայի? հասանք վերջապէս ի խաղաղ նաւահանգիստն վոսփորեան։

***

Հայրս, եղբայրս եւ մօրեղբայրս եկած էին շոգենաւին քովերը. վեր բարձրացան սանդուխներէն, ու սկսանք անվերջանալի գիրկընդխառնումներ փոխանակել իրարու. հայրս ուրախութեան արցունքներով երեսներս ու նորաբուսիկ մօրուքս կ'ողողէր. մինչեւ որ գոյքերս իջեցնել տուինք երկթի նաւակի մը մէջ ու մենք ալ իջնալ նստելով անցանք Սկիւտար։ Հանըմ օղլուին կառքը կը սպասէր հոն. մեզ առաւ ու արագընթաց վազքով տարաւ ուղղակի մեր տունը, ուր նոյն համբոյրաբանութիւնները տեղի ունեցան մայրիկիս եւ քոյրիկներուս հետ. տոքթօ՞ր, տոքթօ՛ր կը ձայնարկէին ամէնքը, մինչ ես չէի կարծեր թէ բժիշկ եղած եմ։

Գացի տեսնալ մեծ մայրս ու մօրաքոյրերս, որոնք գլխ համբուրելով երեսներս մաչեցուցին, կրնամ ըսել։

Քանի մը օր հանգիստ ընելէ եւ բարեկամներու այցելութիւնները վայելելէ յետոյ, իսկոյն ձեռնարկեցի կիրարկութեանը արուեստին, զոր ուսանելու համար այնքան տքնած էի, ինչպէս պատմեցին «Անցուկը – Մոռցուկ»իս 1878 Թուականը ցոյց տուող էջերը։

(Շար. 175)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կ. Պօրանեանի մահուան 3րդ տարելիցի առթիւ, Պօրանեան ընտանիքը կը նուիրէ 100 Եւրօ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

HOTEL DE VILLE DE PARIS

INTERVENTION CONSACREE A
LASS ASLANIAN

A l'Hôtel de Ville de Paris, à l'occasion du Colloque de la Journée internationale des Femmes organisé par le Mémorial Leclerc-Musée Jean Moulin, avec l'aide du Musée de l'Ordre de la libération et du Musée de la Résistance nationale de Champigny-sur-Marne, une intervention sera consacrée à une poétesse arménienne et résistante : **Le jeudi 8 mars, 16h10-16h30 : «Lass Aslanian, poétesse et résistante FTP-MOI arménienne».**

du 9 au 25 mars
18ème Festival THEATRES AU CINEMA
à Bobigny

PARADJANOV

Vendredi 9 mars
19h30 Vernissage de l'exposition : POUR RETROUVER PARADJANOV
En présence de *Zaven Sargsyan*, directeur du musée Paradjanov d'Erevan
20h30 SAYAT NOVA de *Serguei Paradjanov*
précédé de la lecture de quelques poèmes de *Sayat Nova* par *Hermine Karagheuz*
En présence de *Sofiko Tchiaouréli*, comédienne et *Garéguine Zakoyan*, directeur de la Cinémathèque arménienne d'Erevan

Samedi 10 mars
17h LE DERNIER COLLAGE en présence de *Zaven Sargsyan*, directeur du musée Paradjanov
19h PARADJANOV, LE DERNIER PRINTEMPS en présence du réalisateur *Mikaël Vardanov*

Dimanche 11 mars
Hommage à la comédienne Sofiko Tchiaouréli
15h ACHIK KERIB de *Sergueï Paradjanov*
17h L'ARBRE DU DESIR de *Tenguiz Abouladzé* en sa présence

Mercredi 14 mars
17h LE BAISER et **UNE NUIT AU MUSEE PARADJANOV** en présence du réalisateur *Roman Balayan*
18h30 PARADJANOV, LE REBELLE en présence du réalisateur *Patrick Cazals*
19h30 Table ronde avec *Georgui Paradjanov, Patrick Cazals, Levon Abrahamian* animée par *Cyril Béghin*
21h JE SUIS MORT DANS L'ENFANCE en présence du réalisateur *Georgui Paradjanov*

Dimanche 18 mars 17h
Ciné-lecture
Souvenir d'enfance en présence d'*Esther Heboyan*, écrivain et *Arby Ovanessian*, réalisateur
Lecture de trois nouvelles des Passagers d'Istanbul d'*Esther Heboyan* par *Hermine Karagheuz* Suivi de la projection du film **LE TABLIER BRODE** d'*Arby Ovanessian*

Lundi 19 mars 20h
Lecture en musique par le comédien *Serge Avédikian* d'extraits des Lettres de prison et de Confession de *Sergueï Paradjanov*, accompagnés à la contrebasse par le musicien *Claude Tchamitchian* précédée de la projection de **SOUVENIR PARADJANOV** de *Serge Avédikian* et *Jacques Kébadian*

MAGIC CINEMA
Rue du Chemin Vert — 93000 Bobigny
métro ligne 5,
station Bobigny/Pablo-Picasso
Réservatons au 01 41 60 12 33
ou reservations.festival@magic-cinema.fr

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ԱԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

Le
Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

à l'occasion de la Journée de la Femme vous invite à découvrir
le jeudi 8 mars à 20h45

ZOE, IMPERATRICE DE BYZANCE
(980-1050)

A l'apogée de la puissance byzantine : Une arménienne sur les murs de Sainte-Sophie

Cette femme de caractère vous sera présentée par
Madame Odile FISCHER,
agrégée de l'Université,
diplomée de l'institut
d'Etudes Politiques de Paris,
écrivain.

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre . Cocktail —

ARMÉNIE
PROMOTION D'HIVER EN
Saberatours
SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et EuropeHotel
vous proposent
1 Billet A/R
à
485€*
+1 EURO = 4
nuits offertes à Europe Hotel
11, rue des Pyramides
75001 PARIS
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr
48, cours de la Liberté
69003 LYON
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
67, La Canebière
13001 MARSEILLE
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
* Tarif H.T. Aérienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.
Studio VICKEN 0525

arménie mon amie

AGENDA

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

***

SIPAN-KOMITAS
AU PLESSIS-ROBINSON

CONCERT

Samedi 10 mars à 20h30
en l'Eglise Sainte-Marie-Magdeleine, rue André-le-Nôtre
Entrée : 10 Euros adultes
5 Euros enfants de —12 ans
Réservation : 01. 46. 01. 43. 27.
Les billets peuvent être retirés à l'accueil de la mairie.

***

PARADJANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

***

VERSAILLES

L'ARMENIE D'HIER ET D'AUJOURD'HUI
Exposition du 5 au 17 mars
de 13h à 18h30 — Entrée libre
Salons de l'Hôtel de Ville
4 avenue de Paris — Versailles
Renseignements : 06 84 84 74 74

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը որեւէ աշխատանք կը փնտռէ: Հեռաձայնել Ցամիկ Գրիգորեանի՝

06· 30 85 16 11

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CINE-CLUB
«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Hommage
à HAMO BEK NAZARIAN
Jeudi 8 mars à 20 heures

PEPO

de Hamo Bek-Nazarian, 1935
Musique: **Aram Khatchatrian**
Avec :
Hratchia Nercissian, Hasmik Chouchan, Tatiana Makhmourian

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
• Participation aux frais : 5 Euros
• Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը այս տարի եւս կը հրաւիրէ իր աւանդական Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12·30ին:
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ 40, ռիւ տ'Արմէնի - 3րդ թաղամաս
Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 04· 78· 45· 17· 55 կամ 04· 72· 37· 61· 57 թիւերուն:

☐

Section «D. Missakian»
de SEVRAN . LIVRY

Soirée
«PAELLA»
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

☐

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre** les **10** et **11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.
Vente de livres, dédicace, conférence.

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur
Monsieur VARTAN BERBERIAN

le dimanche 11 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB — 5 avenue Reille . 75014 Paris

Réservations — Tél.: 01 45 89 20 48

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan . 75014 PARIS

e-mail : amismarienoubar@hotmail.fr

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 4
DIMANCHE
4 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ԹԻՒ 333
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·656
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
82e ANNEE — N° 21·656

ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԼԻՔԵԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹԸ ԿԱՄ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ԱՔՍՈՐԸ

Գրեց՝ ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

Հակառակ անոր, որ բոլոր պատանիները քերթել կը փորձեն ինչ որ քերթողութիւնը կը դարձնէ ամէնէն աւելի փորձուած ժանրը, հակառակ այս իրողութեան, քերթողութիւնը կը մնայ ամէնէն քիչ ընթերցուածն ու ամէնէն դժուար ժանրը գրականութեան մէջ:

Մեր ժամանակակից քերթողութիւնը, մանաւանդ Սփիւռքի մէջ, երկու դասակարգի կը բաժնուի՝ կամ շատ սովորական է (չըսելու համար՝ տափակ), կամ՝ անհասկնալի եւ դժուար:

Բայց երբ կը մօտենանք քիչ մը եւ կը ձեռնարկենք քերթողական ընթերցումի, անմիջապէս հարց կու տանք՝ իրա՞ւ անհասկնալի է եւ դժուար մեր ժամանակակից քերթողութիւնը: Որովհետեւ յաճախ կը մոռնանք այն հիմնական կէտերը, որոնք կը զատորոշեն արդիականը դասականէն կամ աւանդականէն. այս կէտերէն երկուքը մեծ կարեւորութիւն ունին այստեղ, հետեւաբար կը յիշեմ զանոնք.–

ա. Ընթերցողը պարտի մասնակցիլ ստեղծագործումի աշխատանքին, բերելով իր հասկացողութիւնն ու մեկնաբանութիւնը ընթերցուող երկին:

բ. Ընթերցողը պարտի ունենալ զարգացումի որոշ մակարդակ մը, կարենալ թափանցելու համար քերթուածներուն մէջ յիշուած ակնարկութիւններուն, հասկնալու մէջբերումները եւ առածները, կամ յիշուած անունները դնելու իրենց ճի՛շդ տեղը, ճիշդ հետեւութիւններ ընելու համար:

Այս երկու կէտերը ամբողջացնելէ ետք միայն կրնանք ձեռնարկել ժամանակակից քերթողական երկի մը ընթերցումին:

Անշուշտ շատ – շատեր պիտի առարկեն, նոյնիսկ պիտի հակաճառեն ըսելով՝ պէ՞տք է ընթերցողը չարչարուի բան մը հասկնալու համար գրուածէն:

Այս հարցումին պատասխանը շատ պարզ է՝ ոչ, ընթերցողը պէտք չէ չարչարուի. հետեւաբար ա՛ն ընթերցողը, որ կը զգայ թէ կը չարչարուի տուեալ քերթողութիւնը կարդալով, կրնայ չկարդալ, կրնայ այլ ընթերցումներու ձեռնարկել, որովհետեւ

ա. ընթերցումը հաճոյք մըն է, եւ

բ. իւրաքանչիւր անձ բնաւ պարտադրուած չէ ստեղծագործուած իւրաքանչիւր երկ ընթերցելու: Ամէն ոք ազատ է իր ընտրութիւններուն մէջ.

Հետեւաբար "անհասկնալի"ի եւ "դժուար"ի հարց չի մնար:

Միակ հարցը ընթերցողին պատրաստակամութիւնն է երկի մը մէջ մտնելու, այդ երկին շերտերը բանալու եւ անոր տարբեր մեկնաբանութիւնները գտնելու: Ինչո՞ւ այս աշխատանքը: Որովհետեւ ժամանակակից գրականութեան ընթերցումին հաճոյքը այստե՛ղ պահուած է:

Ժամանակակից սփիւռքահայ քերթողութեան մէջ քանի մը "դժուար" անուններ կան, ինչպէս օրինակ Աբրահամ Ալիքեան, Վահէ Օշական կամ Գրիգոր Պըլտեան: Այս անուններէն իւրաքանչիւրին երկին դժուարութիւնը տարբեր է միւսներէն, որովհետեւ իւրաքանչիւրը իր ինքնուրոյն ոճը ունի:

Այդ ինքնուրոյն ոճին հետ սակայն իւրաքանչիւրը տուած է իր "բանալիները". կը բաւէ գտնել զանոնք, անոնցմով բանալ քերթողութիւնը, եւ վայելել հաճոյքը ընթերցումին:

Ո՞ւր է Աբրահամ Ալիքեանի բանաստեղծութեան դժուարութիւնը:

Իր քերթուածներուն համար, ինքնաճանաչումի լուսաւոր հեգնանքով խիտ տողերու մէջ Ալիքեան կ'ըսէ.

«աչքերիդ տակով տողերս կ'անցնեն
Շարժասանդուղքի պէս մեղմ տնքալէն:
Սկզբում ամէն "խրթին" խօսք ու բառ
Կը ներես դու ինձ մեծահոգաբար:
Բայց ահա տակաւ կը սկսիս արդէն
Զայրոյթից եռալ, ինչպէս որմզդեղն·
– Ի՛նչ, բանաստեղծն այս ուզում է,
որ ես
Գրպանս "Հայկազեա՞ն" կրեմ
դեղի պէս»:

("Ստուգիչ կշեռ", "Հ.Ի." գիրքէն, էջ 311)

Ուրեմն Ալիքեան գիտէ, որ իր ընթերցողը "Հայկազեան" բառարանին պէտք ունի: Ամէն անգամ, որ առիթը ներկայանայ իր հիացումը արտայայտելու մեր լեզուին հանդէպ, բանաստեղծը կ'ըսէ.

"Լաւ լեզուին մէջ հոմանիշներ գոյութիւն չունին, իսկ մեր լեզուն, կարծեմ, ոչ թէ լաւ, այլ սքանչելի լեզու է: Խընդրեմ, տուէք ինձ ճիշդ, բոլորէն հասկընալի հոմանիշները հետեւեալ երեւոյթբառերուն, եւ ես այսուհետեւ առանց գործածեմ. որմզդեղն, կնգում, թըխպիտ... եւ այլն»:

Երբ խօսած ենք Ալիքեանի քերթողութեան մասին մտերիմ շրջանակի մը մէջ, միշտ ալ հարց դրուած է, թէ այս բանաստեղծը բառարաններո՞վ կը ստեղծագործէ:

Շատեր համոզուած են, որ այս հարցումին պատասխանը դրական է: Աւելի ճիշդ չէ անշուշտ. պարզապէս անոր կեանքը, պայմաններն ու շրջապատը իրենք դեր ունեցած են այս հարցին մէջ:

1925ին Ալեքսանտրէթ ծնած Աբրահամ Խաչերեան շատ կանուխէն Պէյրութ փոխադրուած է ծնողքին հետ, եւ յաճախած Նշան Փալանճեան ճեմարան, ուր Լեւոն Շանթի եւ Աղբալեանի պէս մարդոց ներշնչանքով ապրած է: Պէյրութի մէջ է, որ լոյս տեսած է իր առաջին ժողովածուն՝ "Հորիզոն", 1947ին, երբ բանաստեղծը արդէն կնքուած էր մօրը Մարունեան մականունէն թարգմանած Ալիքեանով, որուն համար կ'ըսէ.

«Աշխարհիս մէջ ապրած է մարդ մը, զոր ամէնէն շատ սիրած եմ եւ որուն անբնականօրէն կանխահաս մահը չեմ ներեր ամենասրբազան գաղափարին եւ իրականութեան անգամ՝ –մա՛յրս: Մայրս տարօնցի էր, մականունը՝ Մարունեան: Մարոն, մարուն կը նշանակէ ալիք: Ես առած եմ մօրս մականունը, հայացուցած եմ զայն: Երբ արդէն որդեգրած էի այդ մականունը, իմացայ, շա՜տ ուշ, որ Ռուբէն Որբերեանն ալ Ռ. Ալիքեան ստորագրած է իր "Ծփանքներ" գրքոյկը (1906) անպայման "Չայլտ Հարոլտ"ի ծովային թափառումներու ծածկանունո՛վ ալ ձուլուելու միտումով, քանի որ "Ծփանքներ" պոէմը, որ "առ Լորտ Պայրըն" ձօնը կը կը կրէ, գրուած է անգլիացի բանաստեղծ – պատտին ուժեղ ազդեցութեան տակ» [1]:

Հայաստան ներգաղթէն քանի մը տարի վերջ կը մեկնի Մոսկուա, ուր կը մնայ "անյայտութեան" մէջ, մինչեւ սովետական կարգերու փլուզումը:

Պատկերացուցէք զինք՝ Ալիքեան բանաստեղծը, հայերէն լեզուի երկրպագուն, օտար եւ թշնամի միջավայրի մը մէջ: Եւ եթէ կրցաք պատկերացնել այդպիսի առանձնութեան մը ահարկութիւնը, շատ դիւրաւ պիտի հասկնաք, որ բանաստեղծին երկխօսութիւնը ներքին է, անվերջանալի է, եւ իր միակ զրուցակիցը... լեզուն է: Թող զարմանալի չթուի ասիկա: Ալիքեանին պէս գերզգայուն բանաստեղծ մը մէկ տեղ ունէր բանաստեղծօրէն ապրելու՝ իր ներաշխարհը, զոր յարդարած էր լեզուով, լեզուին բառերով, բառերուն նրբերանգներով եւ անոնց երաժշտութեամբ: Տարիներու ընթացքին Ալիքեան բանաստեղծը այնքան խորամուխ եղած է լեզուին մէջ, որ լեզուն կարծէք դարձեր է իր մտերիմ բարեկամը, բացայայտեր է իր բոլոր գաղտնիքները եւ տուեր բոլոր նրբերանգները: Այստեղէն կու գայ Ալիքեանի բանաստեղծութեան դժուարութիւնը՝ բառերէն, որոնց համար կ'ըսէ.

«Կան մոռցուած հեզիկ, քաղցրաթախիծ
բառեր,
Հնչուն, արոյրն
ինչպէս արտաշէնեան փողի.
Մօտենալով նրանց, ես ասում եմ՝
"Բարե՛ւ,
Հերիք չէ՞ ձեզ քնել, ժա՛մն է,
ելէք ուղի՛":
. . . .
Այսպէս, այսպէս նրանց ես խօսում եմ
երկար,
Հագագներում հուժկու ոգում
փառքն իրենց
Եւ ուսերին նրանց-
ճանաչաւուխտ ներկաս
Նետում եմ ես
իբրեւ մի ծիրանի հանդերձ»:

("Բառերի կեանք", "Հ.Ի." գիրքէն, էջ 18)

Ինչո՞ւ զարմանալ, որ Ա. Ալիքեան, ինչպէս հազուագիւտ ուրիշներ, որոշած ըլլայ իր ամբողջ կեանքին ընթացքին մնալ աշակերտ հայ լեզուին, ճիշդ այն կուրռուներուն պէս, որոնք իրենք զիրենք աշակերտ կը դաւանին միակ մեծութեան մը, երբ վաղուց վարպետ դարձեր են արդէն:

Բոլոր անոնք որոնք վարժ են երաժըշտական ընթերցումի, որոնք քաջ ծանօթ են մանաւանդ Դուրեան – Մեծարենց – Վարուժան աւանդին, պիտի տեսնեն, որ Ալիքեանի քերթողութեան մէջ բառերու օգտագործումը, այնքան հեռու բռնազբօսիկ ըլլալէ, որքան հեզասահ է:

Կ'ընդգծենք Ալիքեանի դժուար բառերը, յետոյ կ'առնենք Հայկազեան բառարանը, մէկիկ–մէկիկ կը նայինք զանոնք, կը գրենք բացատրութիւնները, ու երբ աւարտենք, վերստին կ'ընթերցենք քերթուածը, որ յանկարծ կը ժպտի մեզի կարծես:

Ո՛չ, մենք է որ կը ժպտինք, որովհետեւ կը տեսնենք քերթուածին գեղեցկութիւնը, որ կը ճառագայթէ տողերուն ընդմէջէն:

Փորձեցէք կարդալ "Հեզ իրիկուն" գիրքին էջ 130ին վրայ գտնուող "Եղին" բանաստեղծութիւնը այս ձեւով եւ պիտի համոզուիք:

2005 թուականը Ալիքեանի 80ամեակն էր: Հազիւ քանի մը ամիս առաջ, 2004ին Պէյրութի մէջ լոյս տեսած էր անոր Նոր քերթողագիրքը՝ "Ծղրիթը Նորէն":

Խորագրին "Նորէն"ը կ'երթայ այլ գիրքի մը՝ "Ծղրիթը" խորագրուած եւ լոյս տեսած դարձեալ Պէյրութ, 1993ին, այսինքն աւելի քան տասնամեակ մը առաջ: Այս քերթողագիրքը ունի "Նախամուտ" մը՝ "Անառակ Որդին", եւ "Փոխան վերջաբանի, Պէյրութ" խորագրուած քերթուածները, որոնց միջեւ տեղադրուած են "Ծղրիթը" եւ "Թուղթ չափաբերական Վահէ Օշականին" երկու երկար քերթուածները (այս վերջինը նախապէս առանձին գրքոյկով լոյս տեսած 1991ին Փարիզ, "Յառաջ"ի մատենաշարով):

Այս առաջին "Ծղրիթ"ին համար Ա. Ալիքեան կը գրէր.

"Այսպիսի պոռոտ մթնոլորտին մէջ, անախորժութիւններու առաջքն առնելու եւ քիչ մ՚ալ բանաստեղծական ինքնագոհութեան համար, որոշուեցաւ, որ քերթուածը կարդան քանի մը մտերիմ բարեկամներ, ընդ որս եւ Գուրգէն Մահարին, եւ որ վերջին կարդացողը յաւարտ ընթերցանութեան տեղւոյն վրայ փճացընէ զայն: Սակայն շատ ուշ յայտնի դարձաւ, որ վերջին կարդացողը մեզ համարելով փճացնել մեր այդ տարիներու հասարակաց, բայց ցիրուցան ապրումները զմայլելիօրէն հիւսուած քերթըւածը, դրժած է իր երդումը եւ բերածհասցուցած է զայն մինչեւ խաղաղ նաւահանգիստ":

"Ուրեմն՝ սոյն քերթուածը ամէն բանէ առաջ, այսպէս կոչուած, Սիպերիա հոտող վաւերաթուղթ մ՚ն է եւ իբրեւ այդպիսին ալ հրապարակ կ'ելլէ ծննդեան թուականէն շուրջ երեսնամեակ մը յետոյ":

Բայց ինչո՞ւ ծղրիթ. ուրկէ՞ այս համեստ միջատը, որ իր անակնկալ երեւումը բանաստեղծին պատուհանին, Մոսկուայի հեռաւոր մէկ թաղին մէջ (ո՞ւրկէ հասած...), կը գրգռէ անոր յիշատակները, կը հակադրէ զանոնք ներկային զորշութեան, եւ կը դառնայ առաջին յուզումը, որմէ կը զօրանակուի քերթուածը ամբողջ:

Աննշան այս միջատը, իր հեռուներէն եկող ճռիկ-ճռիկով, քերթողին հոգիին մէջ ամբարուած զանութիւններու դարպասը կը բանայ: Եւ կը սկսի վերաքաղը կեանքի մը, այնքան դառնագին, որ, բանաստեղծին իսկ խօսքերով՝

"...նոյնիսկ մօրս մահն էր
մղձաւանջում"

("Ծղրիթը", էջ 24)

11 տարի ետք՝ "Ծղրի՛թը, Նորէ՛ն", որ «անխուսափելիօրէն հիւսուած բնական ու նպատակամէտ հոյզն է 1993ին լոյս տեսած "Ծղրիթը" հատորին պոռթկումային զոյգ բխումներուն», ինչպէս գրուած կը գտնենք այս նոր հատորին վերջին էջին:

Երկրորդ "Ծղրիթ"ին վերջին քերթըւածը՝ երեք քառատողերէ եւ երկու տողերէ բաղկացած, կը սղագրէ՛ ե՛ւ ծղրիթին իմաստը որպէս խորհրդանիշ, ե՛ւ երկու գիրքերուն պատումը, որպէս ապրում:

Առաջին ծղրիթը, որ տասներեք տարուան մէջ միայն մէկ անգամ ներս սպրդած է բանաստեղծին գոց փեղկերէն.

"Լոյս է սփռում իմ որմերին
եւ խայտանքիս դառնում առիթ"

("Ծղրիթը," էջ 16)

Երկրորդ ծղրիթը սակայն կերպարանք կը փոխէ եւ կը դառնայ "չարաշուք ոգի" ("Ծղրի՛թը, Նորէ՛ն", էջ 12):

Ո՞ւր զետեղել աւելի քան կէս դարու վաստակը "գաղութահայ", "ներգաղթած", "արտագաղթած", եւ... "սփիւռքահայ" բանաստեղծ Աբրահամ Ալիքեանին:

Ասոնցմէ եւ ոչ մէկն է սակայն Ա. Ալիքեան. իր կեանքին արագ փոփոխութիւններն ու աւելի վերջ եկող պայմանները պատճառ կը դառնան, որ զինք ա-

●►

ունձնացնենք այլ բանաստեղծներէ եւ յատուկ տեղ տանք իր քերթողութեան:

Կարելի՞ է մոռացութեան տալ անոր քերթողութեան տասներկու հատորները, պարապ թղթապանակի մը յանձնել իր կեանքին հանգրուանները, կամ՝ ժամանակակից հայ գրականութեան պատմութեան էջերէն ջնջել իր կրկնակի վերադարձը՝ դէպի պատանութեան քաղաքն ու դէպի արեւմտահայերէնը, որմէ անշուշտ բնաւ չէր հեռացեր:

Հազիւ քանի մը տարի Հայաստան ապրած, ներգաղթէն ետք, Ալիքեան կը մեկնի Մոսկուա, փախելով սիպիրիական ստոյգ աքսորէ: Կը մնայ հոն մինչեւ 90ական թուականներու սկիզբը, երբ 1992ին կը վերադառնայ Պէյրութ:

Ալիքեանի քերթողական տասներկու հատորները կարծէք կրկնած ըլլան իրենց հեղինակին փոթորկոտ կեանքը. 1947ին, Պէյրութ լոյս տեսած է առաջին գրքոյկը, "Հորիզոն" խորագրուած: Իր ներգաղթէն ետք, 1951ին Պէյրութի մէջ լոյս կը տեսնէ "Նախերգանք"ը, որ տարի մը ետք՝ 1952ին Երեւան կը հրատարակուի, բայց արեւելահայերէն: Մնացեալ հինգ գիրքերը՝ "Կանաչ Սօսափ" (1959) "Բարեյուսոյ Հրուանդան" (1965), "Աչքեր" (1968), "Նժար" (1974) եւ "Արեւմաղ" (1983), բոլորն ալ տպուած են Երեւան, իր...բացակայութեան: Վերջին չորս գիրքերէն մէկը տպուած է Փարիզ՝ "Թուղթ Զափարեբական" (1991), իսկ երեքը՝ Պէյրութ "Տղիթը" (1993), "Հեզ Իրիկուն" (1995) եւ "Ձարայա" (1998):

Ալիքեանի քերթողութեան գլխաւոր յատկանիշը, զուսպ ոճի, լեզուի գունագեղութեան եւ նրբերանգութեան կողքին այն է, որ կը հրջացնէ արեւմտահայ քերթողութեան քակուած հէնքը, եւ ոստումով մը կը կամրջուի արդի ժամանակներուն:

Հեռու ապրած ըլլալով արեւմտեան աշխարհի անմիջական արդիականութենէն, Ալիքեան կրցած է անաղարտ պահել իր քերթողութեան մէջ ֆրանսական խորհրդապաշտութենէն ջուր խմող և արեւմըտահայ քերթողութեան աւանդներուն չէշտօրէն հաւատարիմ իր ոճը: Սակայն այդ հեռու, անջատ, մէկ խօսքով վաւերական աքսորի վիճակը ստեղծած է ներքին այնպիսի պրկում, որ ի յայտ կու գայ եւ կը պայթի վերադարձի իր առաջին գրքոյկին, կամ երկարաշունչ քերթուածին՝ "Թուղթ Զափարեբական"ին մէջ. այս գիրքը կը դառնայ Ալիքեանը ներկայացնող, անոր քերթողական բոլոր յատկանիշները ամփոփող երկ: "Թուղթ Զափարեբական"ը կը խօսի շրջանէ մը, ժամանակէ մը, մէկ մարդու կեանքին մէջ խտացած հաւաքական տրամէ մը:

Եթէ ճիշդ է, որ մարդ իր կեանքին ամբողջ տեւողութեան կը մնայ պատանեկան յիշատակներու գերին, եւ կը կազմաւորուի անոնց ազդեցութեամբ, ուրեմն բացատրելի կը դառնայ Ա. Ալիքեանի քերթողութեան մէջ բնութեան բացարձակ իշխանութիւնը, անոր տրուած մեծ եւ հիմնական դերը, որ ի վերջոյ հաւասարումի կը բերէ բանաստեղծին ներքին աշխարհը, արտաքին բնութեան հետ:

Պէյրութն ու Երեւանը, նոյնիսկ Մոսկուայի պէս ոստանի մը կեանքը չեն կրցած ջնջել իր ծննդավայրին բնութենէն ստացած տպաւորութիւնները: Բնութեան այս չքեղ ներկայութիւնը Ալիքեանի երկին մէջ այլ յատկանիշ մըն է, որ զայն կը դարձնէ խիստ ինքնուրոյն մանաւանդ հիմա, իւրպանիզմի եւ սիպերնէթիքի դարուն:

Ալիքեանի քերթողութեան մէջ չկան կենսագրական բացայայտ տուեալներ, բայց կան հոգեկան անցումներու խիտ պահեր: Կայ աւելին՝ ճիգը՝ բանաստեղծութիւնը վերածելու վայրի եւ ապրելու անոր ապահովութեանը մէջ, ինչպէս ինք կը գրէր Կ.(արիկ) Պ.(ասմաճեան)ին ձօնուած քերթուածին մէջ:

"Զուգեց լսել. սակայն չ՚ւնի՞ ես իրեն,
որ ամէնէն ապահով տունը նորէն
քերթուածն է, երգը անտուն,
երբ երկնային աղուէսադրոշմ ունիս
դուն":

Ալիքեան այդ վայրը կը փորձէ հեռու պահել բոլոր տեսակի հովերէն՝ քաղաքական թէ գրական, նորաբարական թէ հարկատու:

Անշուշտ ասիկա դիւրին բան չէ ամէն օր ապրուող կեանքի մը համար. եւ անշուշտ կու գայ աւելի շատ բնազդով, քան՝ ինքնակամ, կու գայ մեծ, խորունկ դառնութիւններու գնով, որոնք ի վերջոյ պիտի հասնին պայթիւնի, "Թուղթ Զափարեբական"ի էջերուն:

Այլ առանձնայատկութիւն մը, որուն հաւանաբար առաջնահերթ տեղ տալ էր պէտք, Ալիքեանի լեզուն է.

"Ահ, իմ լեզուս՝ հողակոյտիս
միակ անդրին" [2]

սկիզբը՝ արեւմտահայերէն, ապա ստիպողաբար արեւելահայերէն, եւ վերջապէս կրկին արեւմտահայերէն, այդ լեզուն այնպիսի խորքի մը վրայ կը բանի, որ այս երկուութիւնը որպէս բանաստեղծական միջոց, անկարեւոր կը դառնայ, թէեւ խիստ կարեւոր է (եւ չխօսուած, դժբախտաբար) հոգեբանական դիտանկիւնէն:

Այս լեզուն միշտ հաւատարիմ մնացեր է իր ակունքին, լեզուամտածողութեամբ եւ բառապաշարով: Այնտեղ ի գործ դրըւած բանաստեղծական հնարքները այնպիսին են, որ կը շրջանցեն լեզուին արեւմտա - արեւելա մանրամասնութիւնը, եւ կը գրաւեն... բանաստեղծութեամբ.

"Սեւանը՝ անհո՛ւն երանգապնակ
Անցած գմբէթի ձիգ բթամատին"
կամ՝
"Այնպէս խաղա՛ղ, այնպէս բարի,
այնպէս թաց է այս գիշեր
Որ լայնօրէն սրտերն ամէն յոյսին
բա՛ց են այս գիշեր":

Ալիքեանի քերթողութիւնը արդիական, այս ժամանակներուն մէջ եւ անոնց համար խիստ դասական է, ինչպէս տաք ջուրի հոսանք մը ովկէանոսին մէջ: Զարմանալիօրէն այս դասական քերթողութիւնը մինակը կը հակակշռէ արդիականութիւնը, ժամանակակից մեր գրականութեան մէջ: Եւ՝ կը փրկէ ամբողջութիւնը այդ քերթողութեան:

Թէ ինչպէ՞ս կը փրկէ: Ինչ որ կայ, որպէս ժամանակակից հայ քերթողութիւն, կը բաժնուի, ինչպէս ըսինք, կարեւոր երկու թեւերու՝ աւանդական եւ արդիական, եւ անոնց միջեւ ինկող երբորդ խմբաւորումի մը՝ միջինին:

Արդիականն ու միջին արդիականը կըրնան քայլ պահել ժամանակին հետ, արդարացնել իրենց նպատակները եւ օգտագործել իրենց նախընտրած քերթողական միջոցները: Աւանդականն է, որ կը մընայ լճացած. հազիւ մէկ ու կէս անուն կը բարձրանան միջակութեան ճահիճներէն եւ կը դառնան ոսկի միջինը ոսկի միջին դարձած աւանդական քերթողութեան: Մնացեալը կը կրկնէ ժառանգուածը, եւ կրկնելով՝ կ՚աւազախրի:

Անշուշտ այստեղ նկատի չունինք ջարդէն վերապրած երէց բանաստեղծները, որոնք խորապէս արեւմտահայ կը մնան:

Այս ենթախորքին վրայ Ալիքեանի քերթողութիւնը կը յաջողի այնքան, որքան արդիականը եւ կը հակակշռէ զայն, անոր ակնառու բերքին դիմաց դնելով իրը: Ի վերջոյ գրականութիւն մը տարբեր ոճերու եւ ուղղութիւններու համադրութիւն մըն է:

Ալիքեանի քերթողութիւնը անմատչելի մնաց այնքան, որքան արդիականը: Պարզագոյն պատճառը այն է, որ Երեւան տպուած իր գիրքերը չհասան մեզի: Եւ որովհետեւ «անբաղձալի» տարր մըն էր ինք, նաեւ չգրուեցաւ այդ գիրքերուն մասին, մինչ իրմէ նուազ գրողներ ներբողներու կ՚արժանանային:

90ական թուականներէն իր քերթուածները սկսան Սփիւռքի մամուլին մէջ երեւիլ. բայց չարունակուեցան անմատչելի մնալ. այս անգամ պատճառը լեզուն էր, նրբերանգային օգտագործումը բառերու, որոնք արդէն դարձած են անսովոր, «դժուար»: «Լեզուն իր (Ալիքեանի) բանաստեղծութեան գերագոյն (ընդգծումը մեզմէ. Մ.Ե.) արարքն է», կ՚ըսէ Ի. Ջիֆթճեան Ալիքեանի նուիրուած իր յօդուածաշարքին՝ "Տագնապով»ին մէջ [3]: Ալիքեանի լեզուն հագաւ այս գերազունութիւնը, որովհետեւ... ի՛ր լեզուն արգիլուեցաւ իրեն:

Աւելորդ չէ նշել, որ հակայ, անպարտելի մենութիւն կայ Ալիքեանի քերթըւածներուն մէջ եւ բոլոր տողերուն տակ: Ասիկա կը շեշտուի, երբ քերթուածին քնարական հերոսը կը դրուի քաղաքի կեանքին դէմ յանդիման, կամ անկէ խուսափելու ստիպումին տակ:

Ալիքեանի քերթողութիւնը միշտ քանի մը մակարդակներով ընթացած է, բընութեան նկարագրութիւններուն տակ եղած է թելադրականութիւնը անցեալին, խօսուած է անխօսելին եւ բառ առած՝ ըլլութեան մատնուածը:

Լռութեան մատնուած գլխաւոր առանցքը եղած է Երկիրը, ծննդավայրը, որուն մէջ խտացուած են միւս բոլորը, զոր ստիպուած եղած է լռել բանաստեղծը: Այս առումով արտայայտիչ է «Հողը» բանաստեղծութեան («Նժար», 1974) առաջին քառատողը.

«Արտերի մէջ հողը, հողը,
հո՛ղն է տենչում
Հո՛ղն է ճզմում, Օ՛, ընդերքներ
իմ էութեան:
Ձեզ չի տեսնի, ամենատես ձիւնն իսկ.
թէ նոյն
խոնարհութեամբ չպարզէք ձեր մութ-
նրան» [4]

"Թուղթ Զափարեբական"ը Ալիքեանի վերադարձին գրուած առաջին գործն է, որուն մէջ կը խտանան Ալիքեանի քերթողութեան գրեթէ բոլոր յատկանիշները: Քերթուածը կարեւորութիւն կը ստանայ որովհետեւ կը խտացնէ բանաստեղծին հոգեբանական մէկ շատ կարեւոր պահը՝ արագ հաշուեփակը ընել անցեալին, կըշռել ու դասդասել եղածը, եւ ի վերջոյ մտնել ներկայ ժամանակի հոլովոյթին մէջ:

Քերթուածը կը ծնի Վահէ Օշականի հետ հանդիպումէն, եւ արդէն նուիրուած է "Վահէ Օշականին, սիրով, հիացմամբ": Ասիկա այնքան ալ կարեւոր չէ, որովհետեւ քերթուածին առանցքը հեղինակին անցեալն է, եւ անկէ ծնած դառն մտորումները: Այդ անցեալը կը համընկնի մեր պատմութեան ամէնէն դառն շրջաններէ մէկուն, կը դառնայ անցեալը նաեւ ժողովուրդի մը, որ զոհուեցաւ իր հաւատքին համար, իր չգործած եւ չհասկցած մեղքերուն համար:

Այս քերթուածը զմայլանքի եւ դառնութեան զոյգ բեւեռներուն միջեւ կը տարուբերի, ինչպէս է պարագան Ալիքեանի ամբողջ քերթողութեան: Մէկ կողմէ՝ զմայլանքը բնութեան և լեզուին հանդէպ, միւս կողմէ՝ դառնութիւնը կեանքէն, պայմաններէն, մարդոցմէ: Այս երկուքը, ինչպէս չթաքարի կայծ, ծնունդ կ՚առնեն հանդիպումէն երկու "աքսոր"ներու, երկու "հեռու" բանաստեղծներու, հեռու ամէն բանով՝ կենսաձեւէն մինչեւ... քերթաձեւ, հեռու բայց նոյնքան սրտին աքսորին դիմաց:

Իր քերթողագիրքերէն «Թուղթ»ն է, որ ամէնէն աւելի ինքնակենսագրական բնոյթ ունի, եւ կ՚աւարտի խաղաղութեան մաղթանքներու շարքով մը՝ իր պատանութեան, ընկերներուն, օրերուն, Վ. Օշականի հետ իրենց զրոյցին եւ վերջապէս՝

«Խաղաղութիւն եւ քեզի, վերջապէս,
թո՛ւղթ իմ, քերթուա՛ծ իմ,
գուցէ դրուժան:
Ա՛լ ննջէ հիմա:
Միայն աղօթքիդ մէջ երեկոյեան
Մաղթէ՛, որ վերջի՛ն խաբուածը ըլլա
Այն հայրենաւանդ ձիգ ճամբուն վրայ
ուր, գիտե՛մ, Թովմա
Առաքեալ անգամ պէտք չէ որ յածի,
Ո՛ւր մնաց Յուդա, Պետրոս
կամ թէկուզ եւ Յոբ Հուսացի»: [5]

Ննջէ՛, կ՚ըսէ քերթուածին, աւարտած պարտականութիւնդ, յիսուն եւ աւելի տարիներու տքնանքէ ետք, հիմա որ ա՛լ ըսիր ու պատմեցիր այն, զոր արտօնուած չէր ըսել եւ պատմել:

Քերթուածը աւարտելու ձեւ մըն է ասիկա, բայց նաեւ՝ ապրուած կեանքի մը հաշուեփակը:

Ալիքեան այս քերթուածով կը բերէ պոռթկացող ցասում մը, որ երկար ժամանակ դատապարտուած էր իր մէջ բանտուած, լուռ մնալու, զինք դառնութեան թոյնով վարակելով:

Ալիքեանի քերթողութեան մէջ կը տեսնենք բիւրեղացած հայերէն մը, որ չու-

***

Ծուխն է պարուրում ուղեղս,
երբ զգում եմ, որ կրկին հետեւում է ինձ
եւ լուցկին
եգիպտական մումիայի տարեկից,
վառում աչքերիս առջեւ:

Մոխրամանի աշխարհում զանձեր էի փնտռում
եւ աղբամաններում հայելիներ վառում,
որոնք մարդկանց
իրենց լեզուն, աչքը, կզակն ու յօնքն էին վերադարձնում՝
սակարկելով,
տձեւելով,
այրելով
եւ ծխնելոյզային երազները ձմեռնային փոստքարթերին թողնելով:

Ժամանակը հաւասարում է ինձ ամէն անգամ
երբ քիմքս երկրին է հպում ու անջատւում:

***

Ասում է, թէ յաճախ է ասել.

«Կապան կարեցէք,
արեւը երեսի վերածէք,
լուսնից աստառ ձեւէք,
ամպից՝ բամպակ,
ծովից դերձան քաշէք,
աստղերը կոճակ դարձրէք»:

Իսկ ի՞նքը,
ի՞ր կշիռը,
ի՞ր դէմքի դարձուածքը:

Վերասելի թուղթն է իր հոգարանը:

ՄԻԱՎԱՆԿ ԿԱՏՈՒՆ

Կատուին անուանակոչեցին սատկելուց յետոյ,
երբ իրենց երեսները լեցուեցին
կատուի յիշողութեան մէջ՝
կեանքից յետոյ, անունից առաջ:

Անուանակոչութեան ճիչերի ընդմիջում
յիշում եմ կատուի թողած պարապը:
Զգիտեմ թէ արդեօ՞ք կատուն իմանում է թէ ում
անուանակոչութիւնն է:
Այսօ՞ր, վա՞ղը:

Բայց լաւ յիշում եմ այն օրը,
երբ ինքը՝ գրեթէ կոյր ձագ
պատին կպաւ
եւ
ինձնից բաժանուեց,
ինձնից իր անունը հայցելով
զոնէ յիշողութեան մէջ:

ՎԱՀՐԻԿ ԲԱՉԻԿ

նի Սփիւռքի մէջ օգտագործուած հայերէնին խառնածին բնոյթը (լեզուամտածողական մակարդակի վրայ):

Հաւասարապէս կտրուած ըլլալով Սփիւռքէն եւ Հայաստանէն, Ալիքեանի լեզուն մնացած է անխառն, եւ տարիներուն հետ հասած բիւրեղացումի:

Ալիքեանի քերթուածներուն մէջ յաճախ կը հանդիպինք վաղուց մոռցուած բառերու, որոնք անթափանց քօղով կարծես կը պատեն իր քերթուածները:

Միշտ գլխաւոր երկու հակադրութիւններու միջեւ է, որ կ'ընթանայ Ալիքեանի քերթողութիւնը՝ Երկիրը խօսելու արգելքը, եւ զայն գիրով պահելու տենչը: Այս երկուքէն ծնած տագնապը յաճախ հեռու մղուած է, դէպի յետին փլան, եւ ծածկուած շատ բացայայտ գեղագիտութեան մը տակ:

Վերադարձած է բանաստեղծը: Կը թուի թէ ա՛լ չկան պրկումն ու տագնապը աքսորին, որոնք կէս դար լարեցին մարդն ու ստեղծագործութիւնը այնքան, որ այդ լարումը դարձաւ կենսաձեւ:

Այս վերադարձը սակայն զինք ծննդավայր չի տանիր, որովհետեւ այսօր չկայ այդ կարելիութիւնը (թրքական բռնատիրութիւն սուրիական հողերու), չի տանիր նաեւ իր պատանութեան քաղաքը, որ այսօր կորսուած է անհեթեթ պատերազմի մը քսան տարիներուն տակ:

Վերադարձը չի փրկեր զինք յուշերէն, որոնք կը շարունակեն բանիլ իր մէջ, անդադրում Ջրաղացի պէս, բառ ու տող աղալով. եւ այդպէս, անցեալ փորձառութիւն մը կրկնելով ներկային մէջ:

Եւ վերադարձը չի դառնար նաեւ վայրը, ուր ա՛լ հանգչի իր էութիւնը:

Այս բոլորը իրենց հաստատումը կը գտնեն «Ֆարայա»ի [6] էջերուն, ուր փռուած են աքսորի յամեցող վիճակն ու անկէ ծնած խոհերը՝ «ամէնէն օտար, անհարազատ, խորթ» [7] ըլլալու եւ տեղ մը չունենալու, տեղի մը չպատկանելու վիճակները.

«Ոչ հայրենիքն իմ հայրենիք դարձաւ
Ոչ օտար երկիրն՝ իսկապէս օտար» [8]

Տեղի մը չպատկանելու ներքին վիճակը զինք ո՛չ թէ աշխարհաքաղաքացի կ'ընէ (այդ պարագային՝ ամէն տեղ իրը պիտի ըլլար, եւ ինք՝ ամէն տեղի հարազատ), այլ յաւիտենական աքսորականի վիճակ կու տայ իրեն, թէեւ տեղ մը այդ աքսորը «քառամեայ» կ'որակէ հեղինակը.

«Քերթողի մը քառամեայ
Աքսորանքի ըլլայ
Քու փառքիդ համար խոյր ու խլայ»: [9]

Աքսորը ոչ միայն արտաքին է եւ ներքին՝ «Աքսորն ընդմէջ իմ ու իմ», բայց նաեւ ժամանակի առումով՝

«...ա՛լ հայրենիք է միակ
Աքսորն այսօր, ու վաղն, ու միշտ,
ամէն ո՛ւր»: [10]

Ո՞ւր է ուրեմն վերադարձը:

Դէպի Սփիւռք, սփռուածութիւն:

Հետեւաբար աքսորը չի դադրիր. ոչ միայն չի դադրիր վերադարձով, այլ վերադարձը ի՛նք կը դառնայ աքսոր՝ վերադարձի աքսորը:

Կը մնան սակայն լեզուն եւ քերթողութիւնը, որպէս ամէնէն ապահով տունը բանաստեղծի մը համար, որ ա՛յդ «տան» մէջ գտած է ոչ միայն իր ապահովութիւնը, այլ եւ կեանքին իմաստը ամբողջ: Վերադարձը շարունակուող աքսոր մըն է միայն, որ իր փեղկերը կը գոցէ յուշերու թանձրութեան մը վրայ:

ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

---

(1) «Հարցազրոյց Ա. Ալիքեանի հետ», Գլաձոր, Ե. տարի, 1992 Պիքփայա, էջ 107:

(2) «Փշրանք Բառեր», «Ֆարայա» քերթողագիրքէն, էջ 107:

(3) «Տագնապով», Ի. Զիփթենեան, Բ. մաս, «Յառաջ», Փարիզ, 1993 Մայիս 22–23:

(4) «Հեզ Իրիկուն», Ա. Ալիքեան, 1995 Անթիլիաս, էջ 227:

(5) Նոյն տեղը, էջ 22:

(6) «Ֆարայա», 1998 Անթիլիաս:

(7) «Ֆարայա», «Աւելորդ» *խորագրուած* քերթուածը ,էջ 39:

(8) «Ֆարայա», «Աւելորդ», էջ 39:

(9) «Ֆարայա», էջ 99:

(10) «Ֆարայա», էջ 63:

Piano Blog

Vahram MARTIROSYAN

Glissement de terrain, roman traduit de l'arménien par Denis Donikian, Canada, éditions les 400 coups et L'instant même, 2007.

par Chakè MATOSSIAN
Docteur en Philosophie et Théorie de la Communication

La quatrième de couverture nous informe que Vahram Martirosyan, né en 1957, «fait partie de la nouvelle génération d'écrivains qui a émergé depuis l'indépendance», qu'il a travaillé pour la télévision arménienne et fondé une revue littéraire d'avant-garde et qu'enfin ses romans «sont publiés en feuilleton dans les journaux ... comme au temps de Balzac !».

Le terme «feuilleton», chez Balzac, prend une acception un peu différente (plus proche de la «chronique» actuelle) négative, comme le montre la critique des feuilletonnistes et des journalistes en général [1]. Quoi qu'il en soit, il y a loin de Martirosyan à Balzac. Qu'un écrivain puisse écrire en feuilletons ne suffit pas à transformer le journaliste en écrivain, mais les publications de notre époque se fondent en grande partie sur ce syllogisme fallacieux. Etant donné l'extrême rareté des traductions en français de romans arméniens, il s'imposait de se plonger dans la lecture de **Glissement de terrain** tout en se demandant (je parle du point de vue francophone) quels auteurs ont formé l'arrière-garde ou la garde dont Martirosyan serait l'avant-garde et ce qu'ont pu produire les auteurs censurés de l'ancien régime. Suffit-il de l'indépendance proclamée d'un pays pour qu'«émergent» de nouveaux auteurs ? L'écriture dépenderait-elle du régime politique faisant naître des écrivains comme les insectes après la pluie ? L'on confond assurément la mode et l'écriture.

Glissement de terrain raconte la descente du narrateur à un niveau souterrain où se tient une autre vie dominée par la puissance de mort et qui partage avec celle d'en haut un régime tyrannique et chaotique. L'auteur nous apprend que l'expression «glissement de terrain» remplace celle de «tremblement de terre» utilisée par la génération antérieure («Il est vrai que mes parents, comme tout le monde, n'appelaient pas ce phénomène un glissement de terrain, mais de son ancien nom, un tremblement de terre», p. 64). Habituellement, le glissement de terrain se distingue du tremblement de terre par une destruction moindre, comme on le voit dans la description qu'en donne Jacques de Voragine dans le chapitre de la **Légende dorée** consacré à saint Pélage: «A cette époque, vers l'année du Seigneur 840, il y eut un grand tremblement de terre: certaines villes furent détruites, d'autres glissèrent, entièrement et sans dégâts, avec leurs murs et leurs habitants, sur une longueur de plus de six milles, depuis les montagnes jusqu'aux plaines en contrebas» [2]. De fait, dans le roman de Martirosyan aussi, dans ce pays sans nom que tous rêvent de quitter, il arrive que les constructions et les objets ne se détruisent pas et changent seulement de lieu : «par chance pour les habitants de la ville, les maisons qui s'étaient enfoncées n'étaient pas toutes perdues à jamais. Ce qui avait été emporté par certains glissements souterrains, resurgissait des parois à l'air libre. Pans de mur entiers ou détruits, meubles intacts ou en morceaux, assiettes, vêtements, pièces et parfois même appartements, tout glissait lentement, sans jamais s'arrêter, le long des pentes. Toutes ces choses finissaient ensuite par se bousculer en descendant le lit de la rivière. Pendant ce temps, sans interrompre leurs affaires, les clients du Marché surveillaient du coin de l'œil ce qui tombait des versants ou passait sous le pont de la Victoire...» (pp.13-14). Le parcours des objets détermine celui des personnes qui se déplacent en fonction du glissement des objets à partir desquels ils inventent une nouvelle construction, un abri : «...Les gens qui vivaient dans le lit de la rivière n'étaient que provisoirement propriétaires de leur maison. A force d'être entraîné par le courant, ils se retrouvaient aux frontières du Pays. Et comme ils étaient obligés de revenir, semblables à tous les sans-abri, ils se construisaient un cabanon avec des pianos sur les flancs restés libres de la vallée» (p.14). Totalement destitués de leur fonction, les pianos circulent dans l'espace de la narration. Dans une ville mouvante désertée par l'amour et le sentiment, la musique n'a plus lieu d'être; seuls résistent une marche funèbre «tapotée» sur un piano par un garçon de huit ans» (p. 187) et un air «joué au piano» (p. 13) qui revient comme une ritournelle dans le texte («Rien sous tes pas ne s'arrête/Mange, bois et fais toujours la fête»). Désormais muets et inutiles, les pianos redeviennent le matériau, le bois avec lequel on bricole ou l'on se chauffe (p. 18 : «Il se réchauffait près d'un feu qu'on alimentait avec des morceaux de piano...»; «j'ai remarqué que nous nous trouvions dans une maisonnette de pianos... Chaque paroi était constituée de deux pianos posés l'un sur l'autre. Quant au plafond, il était fait de diverses parties du même instrument, p. 187) ou, au mieux, subsiste-t-il comme objet abandonné («on pouvait voir sur le mur d'en face un panneau de basket et, dans un coin à droite, un piano laqué rouge» p. 25).

La première partie du roman se déroule à la surface, dans une atmosphère de désordre, de chaos, d'ordures, d'empêchements; tout est bloqué, rien ne fonctionne et traverser un carrefour relève de l'expédition. La distance ne se mesure plus en mètres mais en pas que le narrateur compte. Dans cet univers sinistre dont l'ambiance rappelle un peu celle du **Dondog** d'Antoine Volodine [3] (lequel, soit dit en passant, attribue des patronymes arméniens à plusieurs de ses personnages dans ses différents romans), l'instinct de survie dicte la fuite aux individus et ce n'est pas la «Porte du dernier baiser» qui pourra conférer un atome de chaleur à la glauque et glaciale atmosphère que Martirosyan s'efforce de créer. Aucun désir ne traverse le récit si ce n'est celui de fuir vers une contrée nommée «Amnésia», afin d'accéder à la «Cité des Anges», lieu de convergence de tout souhait individuel. La communication entre les individus passe essentiellement par les annonces de journaux qu'il s'agit de décrypter. Les annonceurs forment une classe d'hommes et de femmes capables de se repérer et de se reconnaître par des points communs, à savoir la détention d'un diplôme d'études supérieures en langues et le départ pour Amnésia. Exceptée la femme de ménage, personne ne travaille. Le narrateur dirige une association de bienfaisance des personnes de 38 ans, il erre avec ses deux secrétaires, il s'agite mais ne fait rien. L'âge, la génération semble structurer la société imaginée par Martirosyan. Le narrateur glisse sous terre avec une jeune fille d'une vingtaine d'année et le texte insiste sur cette différence d'âge; lorsqu'il se rend chez ses parents, il n'a rien à leur dire et eux, happés par l'écran de télévision, ne communiquent pas davantage. Martirosyan ne s'embarasse guère de psychologie, ses personnages, sans nom, appartiennent plutôt à un monde d'automates sans que le lecteur ne se trouve pour autant dans un livre de science-fiction. Martirosyan hésite sur le choix d'un registre, il frôle à la fois la science-fiction, le fantastique, le futurisme sans jamais convaincre dans aucun de ces champs. Ainsi le lecteur est-il informé que la femme du narrateur, appelée «Poupée» est une sorte de robot, une création imparfaite. Cette incursion d'une femme «duplicate» dans le roman n'apporte rien et l'on se demande en vain ce que l'auteur a cherché à élaborer en l'intégrant à son récit, d'autant plus que le narrateur a d'elle un fils auquel il parle par téléphone. L'idée du noyau familial sans communication directe, mais néanmoins existant et «sacré», cohabite avec celle de l'androïde. La vision misogyne du narrateur (de l'auteur?) se révèle par le regard qu'il porte sur les autres femmes en général minijupées et couvertes d'un manteau de fourrure et qui n'ont d'autre fonction que de coucher avec lui. Ainsi en va-t-il des deux secrétaires, l'une de jour et l'autre du soir, avec lesquelles il a failli coucher, s'il en avait eu le temps, puisqu'ils étaient tous trois dans une pièce avec un lit. A part les femmes consommables, déambulent aussi les vieilles et les femmes de ménage, dans un monde habité par le racket, la violence, la corruption et la mort.

Celle-ci s'intensifie dans la seconde partie où le narrateur disparaît («glisse») sous terre avec la jeune fille qu'il draguait par annonces interposées. Celle-ci se montre intelligente et animée de quelques sentiments, notamment envers sa famille. Martirosyan nous livre donc l'image facile d'une descente aux enfers dans laquelle le narrateur assiste à sa propre mort tout en y échappant. Mais l'auteur n'est guère convaincant s'il croit exprimer une expérience initiatique. Sa description de la vie sous-terraine, labyrintique et paranoïaque, où subsistent ceux qui ont glissé rappelle assez (le génie de la créativité en moins) celle qu'avait imaginée et imagée Emir Kusturica dans son film **Underground**.

Une impression de «bâclé» se dégage de la lecture du livre de Martirosyan, avec des phrases qui ne veulent rien dire comm, p. 141 : «Passé le cadre de la porte, nous avons descendu deux marches. L'homme qui nous attendait». L'auteur écrit comme on le fait dans un blog sur le web, il n'a pas su trouver une écriture qui puisse dire le tremblement et le glissement de la terre et de la vie dans un glissement de la langue. Il propose certains chapitres très courts, comme s'il fallait en finir vite et jette sur le papier des impressions de rêves ou de vagues cauchemars somme toute très convenus, qui relèvent plus d'un feuilleton télévisé à la Twin Peaks que d'un travail d'écriture, telle cette image insérée pp. 172-173 de façon abrupte et sans aucune articula-

●►

---

(1) Honoré de Balzac, *Le journalistes*, Paris, Arléa, 1988, pp, 96-107. Balzac entame le chapitre sur le feuilletoniste par ces lignes : «Voici, de tous ces gâte-papier, le Sous-Genre le plus heureux: il vit sur les feuilles comme un ver à soie, tout en s'inquiétant, comme cet insecte, de tout ce qui file. Les feuilletonistes, quoi qu'ils disent, mènent une vie joyeuse, ils règnent sur les théâtres; ils sont choyés, caressés ! mais ils se plaignent du nombre croissant des premières représentations auxquelles ils assistent en de bonnes loges, avec leurs maîtresses. Chose étrange! les livres les plus sérieux, les œuvres d'art ciselées avec patience et qui ont coûté des nuits, des mois entiers, n'obtiennent pas dans les journaux la moindre attention et y trouvent un silence complet;».

(2) Jacques de Voraigne, *La légende dorée*, Paris, Gallimard, Pléiade, 2004. pp. 1029-1030.

(3) Antoine Volodine, *Dondog*, Paris, éd. du Seuil, 2002.

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆԻ ԱՅԺՄԷԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԷՐՃԻՔԼԵԱՆ

Փրանսայի մէջ Հայաստանի Տարիի ընթացքին տեղի ունեցող ձեռնարկներուն թերեւս ամէնէն բնորոշ չըլլան Փետրուար ամիսն էր, Փարիզի եւ իր շրջակայքի երեւոյթներով ցուցահանդէսները նըկատել տալով: Հակառակ որ Լեւոն Թիւթիւնճեանի (1905 – 1968) նուիրուածը[1] պարտաւորապէս մաս չի կազմեր այս հանդիսութիւններուն, սակայն անիկա տեղին կը հաւանի անոնց:

Երկար բացակայութենէ ետք, Թիւթիւնճեան հետզհետէ աւելի ներկայ կը դառնայ գեղարուեստի աշխարհէն ներս, մանաւանդ յամօրէն (իր ամբողջական գործերուն լոյս տեսնելը հրատարակութիւնը թերեւս ընթացքը աւելի արագացընէ), բայց ամէն անգամ կարծէք իր արուեստին թարմութեան յանկարծ ցոլք կը ստանայ: Այլեւս հեռու կը թուին այն ժամանակները երբ Վէրներ Շիֆր, արուեստասէր եւ նախկին տնօրէն Փոմփիդու կեդրոնի Արդի արուեստի թանգարանին, 1975ին կը գրէր թէ Թիւթիւնճեան «այսօր լրիւ մոռցուած է»[2]:

Այս վերադարձին ամէնէն կարեւոր հանգրուանը 1994ին ստացած իրեն յատկացուած ցուցահանդէսներն էին ՖԻԱՔ-ի (Foire Internationale d'Art Contemporain) եւ Կալըրի տը Փրանսի մէջ, որոնց զուգահեռ լոյս տեսաւ իրեն նուիրուած մենագրութիւնը[3]: Ասոր յաջորդեց Կալըրի Տիբրան-Լը Կայարի մէջ տեղի ունեցածը ամէն ուժ տարի առաջ եւ ներկայիսը, որ կ'ընդգրկէ 1925–1930 շրջանէն գործեր, որ իր ամէնէն նորարար եւ յղացողական շրջանն կը նկատուի երբ, որպէս աւուսայ մը, վերացականութեան երկինքին կ'անցնի, նախքան մուտք գործելը գերիրապաշտ շրջան մը, անսասանելի քնարական, բայց որ կը կասեցնէ ... բնլութիւն մը· վերացականութիւն մը՝ բաղկացած բիծերէ եւ գիծերէ, կէտագունտերէ եւ քանի մը ձեւոյթներէ, որով Թիւթիւնճեան կը ստեղծէ իրեն յատուկ աշխարհը, ուր լոյսն ու ստուերը անոնք են որոնք թուղթի մակերեսին մեղմօրէն կը հալին, ուր բիծ-ձեւոյթները տեղ կը գրաւեն ամպերու նման, թեթեւ, որպէս աննիւթեղէն էութիւններ:

Ներկայ ցուցահանդէսին ներկայացուած են Թիւթիւնճեանի այդ տարիները յատկանշող տարբեր բնագաւառներու երկեր, ինչպէս գծանկարներ, կպածոներ, իւղանկարներ եւ բարձրաքանդակներ: Սակայն թերեւս իր գծանկարներուն մէջ է որ երիտասարդ Թիւթիւնճեան, քանի՜ քսանհինգ տարեկանի միջեւ, կանխահասօրէն կը նուաճէ եզակի, հասուն եւ ուշագրաւ ոճ մը: Անոնց մէջ տարածուն բիծաձեւոյթները երբեմն մանրակրկիտ եւ անսայթաք կերպով իրագործուած են, չունչ կասեցնելու կատարելութեամբ, ինչ որ կը կանխէ օրինակ Հանրի Միշոյի, Ժան Պազէնի, Ֆրէտ Տէօյի եւ Ֆրանսուա Ռուանի եւ այլոց երկերէն շատեր: Թիւթիւնճեանի այս կատարելապաշտութիւնը արդեօ՞ք պէտք է աղերսել երաժշտութեան հետ իր կապին, որով իր գործերը այնքան երաժշտական կը թուին, նրբազգածութեամբ մը որ զինք կը տարբերէ միւս վերացապաշտներէն: Վերջին տարիներուն նըկարչութիւն – երաժշտութիւն կապը բաւական արծարծուեցաւ ցուցահանդէսներու միջոցաւ, որոնց մէջ Թիւթիւնճեան իրեն արժանի տեղը կրնար գտնել:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԳԻԾԸ

Թիւթիւնճեանի գիծին բիւրեղային բնոյթը եւ այլազան դերերու մարմնաւորումը եզակի երեւոյթ կը մնան վերացականութեան պատմութեան մէջ, յատկապէս աւոր սկզբնական շրջանին: Իր գիծը պարզ եւ լոկ տարր մը չէ եւ ոչ ալ ձեւոյթ մը, իր մը, կերպար մը, բոյս մը կամ որեւէ գոյութիւն, ունեցող էութիւն մը շրջափակող, զանոնք կերտող եւ ներկայացնող այլ՝ ինքնին իբրեւ թէ էակ մը, արարած մը ըլլայ, որ այլազան հանգամանքներ ունի: Ան կը «սողայ» առուակի մը նման, կը յառաջանայ ջիղի մը պէս, կամ ալ ալեակի նման տարածք-միջոցին մէջ կ'երկարի ու կը բոլորէ կլոր մը կամ ձեւակազմ մը, յետոյ կրկին շարունակելու իր ուղին: Այլ տեղ ան կը ծալուի, կը կծկուի եւ կ'ընդլայնի, իսկ ուրիշ տեղ բեկոր առ բեկոր իրարու վրայ կը կուտակուի թեթեւօրէն, փետուրներու նման: Եւ այս բոլորը՝ անհուն եւ անյատակ տարածք-միջոցի մը մէջ, տիեզերական, ձգողութենէ զերծ տարածութիւններու մէջ առկախուած: Այսպէս, մենք դէմ յանդիման կը գտնըւինք այլազան գլուխգործոցներու, որոնց ամէնէն ուշագրաւներէն մէկը կրնայ ըլլալ այն՝ ուր սեւ թուղթի մը վրայ (գիշերային մութ եւ անհուն երկինքը յատկանշող), վերի կեդրոնի թեթեւօրէն նըշմարելի մոխրագոյն «ամպ»է ճերմակ գիծ մը մարմին կ'առնէ, իբրեւ թէ գիսաւոր մը ըլլայ, որ կոհակի մը նման դէպի աջ կ'ուղղուի, կարմիր գունտ-մոլորակ մը կը շրջանցէ, յետոյ շեղակիօրէն դէպի ձախ վար կ'իջնէ եւ ապա կրկին վեր ելլելով կը կորսուի մութին մէջ, այն ձեւով ուրկէ սկիզբ առած էր: Ընթացիկ երեւոյթ չէ այսքան պարզութեամբ նոյնքան խորութիւն արտայայտել, ինչ որ ցոյց կու տայ Թիւթիւնճեանի ապշեցուցիչ կանխահասութիւնը եւ մեծ ուշիմութիւնը, շատ կարճ ժամանակի մը մէջ վերացականութիւնը իւրացնելով եւ նման արդիւնք մը ձեռք բերելով:

Թիւթիւնճեանի այս գործը խօսուն կերպով մեզ դէմ յանդիման կը դնէ նաեւ այլ հիմնական հարցի մը, իր բովանդակ վարքը յուզող, որ է՝ բազմիմաստի, երկիմաստի, ողբերգականի եւ առանձնութեան, որ ոչ միայն իր պատկերային գործերուն մէջ առկայ է այլ նաեւ վերացականին: Այսպէս, այս երկին մէջ պահ մը այն տպաւորութիւնը ունինք թէ անհուն մութ տարածք-միջոցը այն մէկը չէ որուն «յաւիտենական լռութիւնը» այնքան կը սարսափեցնէր Փասքալը, քանի որ կորասլաց ճերմակ գիծ-գիսաւորը իբրեւ թէ մեղեդի մը ըլլայ, գիսաւորին միայնակի երգը՝ հեռուէն, շատ հեռուէն եկող: Բայց հետզհետէ կ'անդրադառնանք թէ «գիսաւոր»ը նոյն ատեն լուսաւորուած եզրն է սեւ միջոց-երկինքին մէջ առկախուած «երկնաքար»ին, որ կարծէք անյատակ մութէն դուրս կու գայ, մղձաւանջային վիճակ մը ստեղծելով: Նոյն ատեն, կարմիր գունտ-մոլորակը կը խախտէ վերի աջ անկիւնի միջոցային տեսիլքի մէկութիւնը, երբ զինք շրջապատող մթութիւնը կը դառնայ թէ՛ անծայրածիր տիեզերքինը եւ թէ՛ «Երկնաքար»ին մութ ծայրամասինը, միաժամանակ ներկայացնելով լեցունը եւ պարապը...: Այս բեկանուած վիճակներու դրութիւնը թերեւս արտայայտութիւնն է Թիւթիւնճեանի ներաշխարհի մնայուն մէկ ենթահողին, հեռուէն եկած, մանկութեան, որբի եւ հաւաքական հալածանքի ու ողբերգութեան տառապանքներով եւ հետքերով թրծուած:

Այս երեւոյթը մեր միտքը կը տանի Թիւթիւնճեանի նախավերացական գործերուն, յատկապէս պատանեկան դէմքեր ներկայացնող այն երկերուն, որոնց մէջ դէմքը կը տարրալուծուի ինչպէս աշնան տերեւ մը եւ տարտամ, սարսափէն եւ տառապանքէ խոշորցած կամ փոքրացած աչքեր ընդհանուր շաղախին մէջէն անյոյս կը նային, կորսուած՝ զիրենք շրջապատող ցանցի մը մէջ, որպէս անհուն արմատներ, անյայտին մէջ տարածուող: Փոխաբերական այս դրոյթը յետոյ պիտի կրկնուի վերացական գործերուն մէջ, երբ աչք-ձեւաշերտեր կլորակ մը, իմա բիբ մը պարփակող, առկախուած կը մնան տիեզերական անպարագիծ տարածք-միջոցին մէջ: Այս իմաստով, տիեզերքի մթութենէն դուրս եկող «Երկնաքար»ը, կը նմանի պարապին մէջ առկախուած այդ ձեւոյթներուն, «աչքեր»ուն, որուն կարմիր գունտ-մոլորակը կը զգենու դերը կամ իմաստը միջոցին մէջ կորսուած, անոր խորերէն նայող պատանիներու աչքերուն, կերպարներ որոնք այլակերպումն իսկ կրնան ըլլալ տխրութեամբ համակուած պատանի Թիւթիւնճեանին:

Յաջորդութեան այս հոլովոյթը արուեստագէտին բովանդակ վարքին կը շընորհէ որոշակի միութիւն մը, հակառակ անոր տարատեսակ երեւոյթին: Նկարիչը աւոր խիստ գիտակից է եւ փափաքած է զայն ցոյց տալ (թերեւս քննադատութիւններու առաջքը առնելու կամ անոնց պատասխանելու համար), ինչ որ կը հաստատեն գէթ երեք իւղանկարներ իր գերիրապաշտ շրջանէն, որոնց մէջ քառանկիւն պաստառներու մակերեսները բաժնուած են հաւասար չորս քառանկիւններու, որոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ անջատաբար նկարուած են իր յառաջխաղացքին այլազան հանգրուանները, նոյն ատեն գերիրապաշտ այլ երկերու մէջ ներառնելով իր նախկին շրջաններէն պատկերագիտական կամ համադրական տարրակազմեր:

ԱՌԸՆՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1923ին Փարիզ հաստատուելէն քիչ ետք, Թիւթիւնճեան մուտք կը գործէ գեղարուեստական յառաջապահ շարժումէն ներս ու իր մասնակցութիւնը կը բերէ այժմ պատմական դարձած իրադարձութիւններու, ինչպէս «Գոնգրէտ Արուեստ»ը եւ «Վերացականութիւն Ստեղծագործութիւն»ը: Երբ վերացականութեան վրայ կը կեդրոնանայ, իրեն օրինակ կ'առնէ գլխաւորաբար Վասիլի Քանտինսքին, որդեգրելով անկէ սերած սեղմ «բառամթերք» մը ուր տիրողը գիծն են եւ կէտ-գունտը: Ինք կը յղանայ գերզգայուն, նուրբ եւ ճշգրիտ գիծ մը, յաճախ ծայրամասին կէտ մը, որ մտածել կու տայ Խուան Միրոյի նոյնանման գիծերու մասին: Մինչ այդ, Փապլօ Փիքասօ նոյնանյղացք գիծերու դրոյթը կիրարկած էր 1924ին լոյս տեսած իր փայտագրութիւններուն մէջ, որպէս զարդապատկերներ Հոնորէ տը Պալզաքի «Անյայտ գըլուխ-գործոց»ին:

Սակայն երբ Փիքասոյի որդեգրած ընթացքը յարդարային է աւելի, Միրոյի մօտ գիծը կը մնայ գլխաւորաբար, եթէ ոչ լրիւ, նկարագրական կամ ակնարկիչ ու ներկայացուցչական, խորհրդանշելով, օրինակ, մարմին մը, որուն ծայրը գըտնուող կէտը կը ներկայացնէ գլուխը: Թիւթիւնճեան ի տարբերութիւն երկուքին, գիծը ծայրին կէտը կը գործածէ որպէս անկախ էութիւն, որ իր այլազան կշռոյթներով, ուղեւորումներով եւ հանդըրուաններով վիճակ մը, մտածում մը, ապրում մը կը մարմնաւորէ ու կը թելադրէ, որ միաժամանակ խոհական է, կանխելով նոյնինքն Միրոյի շատ աւելի ուշ իրագործածը, օրինակ 1961ի «Կապոյտ III»ին մէջ: Միւս կողմէ, Թիւթիւնճեան քանի մը տարիով կը կանխէ Ժագ Վիյոնի կարգ մը լուծումները, կեդրոնաձիգ հեռակէտի դրոյթը ձեւաչափականօրէն որպէս յետնամաս կիրարկելով, որուն դէմ կը ցցուին գծահամոյթները, կլորներով եւ գունտերով ընկերացուած, իրենց համաչափութեամբ մարդկային կանգնած կերպար մը թելադրող: Վիյոն միջոցային նոյն տեսիլքը կը կիրարկէ իր «Աշխուժութիւն» եւ «Միջոց» պաստառներուն մէջ, թէեւ նկարչականօրէն աւելի ուժեղ կերպով: Եւ ի՞նչ ըսել Թիւթիւնճեանի փոքր չափի թուղթերու վրայ նկարուած այն կատարելութիւններուն մասին, որոնք շուրջ երկու տասնամեակով անձեւ վերացականութիւնը կը կանխեն, որոնց առաջին խմորումները յայտնուած էին պատանեկան դէմքեր ներկայացնող աշխատանքներուն մէջ: Այս ձեւով կը նկատենք թէ բոլոր տուեալները գոյութիւն ունէին որպէսզի ան դառնար գլխաւոր ներկայացուցիչ մը նախապատերազմեան վերացականութեան, եթէ դրականական գերիրապաշտութեան ուղղութիւնը չորդեգրէր, նըւազ յղացողական եւ նորարար:

Այս բաղդատականները աւելի կը յըստակացնեն ու կը ճշդորոշեն Թիւթիւնճեանի բերած նպաստը եւ տեղը իր ժամանակի արուեստին մէջ: Ասոնց առընթեր, 1925–1930 տարիներու իր աշխատանքին ինքնատպութիւնը թէ՛ որպէս խորք եւ թէ՛ որպէս իրագործում, տիեզերագիտութեամբ դրոշմուած (որ յատկապէս մեր ժամանակներուն անբաժան մէկ մասնիկը դարձած է մեր առօրեային եւ գոյութեան, որով Թիւթիւնճեան աւելի կ'այժմէանայ), զինք աւելի ցցուն կը դարձնէ, իր շրջապատին մէջ իր անձին իւրայատկութեամբ բնորոշուած: Ասոր արտայայտիչ վկայութիւնը կը կատարէ իր ընկերը, Ժան Էլիոն, երբ կը գրէ.–

«Թրքական ջարդերուն հետեւանքով Հայաստանէն վտարուած, ան Յունաստանէն անցած էր, ուր յարդարում սորված էր եւ Փարիզ հասած, Արեւելքէն եւ Հարաւէն գալով, մինչդեռ ես Հիւսիսէն կու գայի: Մեր ժամանումները կը համընկնէին: Մենք շուտով բարեկամներ դարձանք:

Իր նկարչութիւնը բարակ գիծերէ եւ նուրբ աստիճանաւորումներէ կազմուած, կը թուէր տիեզերք մը նկարել, բոլորակներու աշխարհ մը, իրենց ուղղումին մէջ տատանող: Ասիկա անսովոր հեղինակութիւն մը ունէր: [...] Լեւոն Թիւթիւնճեան հիանալիօրէն ուրիշ լեզու մը կը կիրարկէր քան Թորրէս-Կարսիան կամ Լաֆնէն: Տեսակ մը արեւելեան բան մը որուն մէջ բանականութիւնները շեղօրէն կը շրջէին, անանախատեսելի կերպով եւ ոչ թէ վերէն վար Տեքարթի ձեւով: Բոլոր բառծներուն մէջ ես ինքզինքս կը գտնէի, ես հոն չէի հասած բայց կը խանկնայի: Այս էր այն միւս ճշմարտութիւնը զոր այնքան երկարօրէն կը փորձէի յայտնաբերել: Ինչպէս մեծ կղերական մը այլ ցեղէ եւ այլ եկեղեցիէ, Լեւոն զայն ինծի կը քարոզէր: Ան ինքզինք տեսաւ ձեւաչափական գրեթէ վերացական առաջին փորձարկումներուս մէջ»[4]:

Թէ ի՞նչ զարգացում կամ բնաշրջում պիտի արձանագրէր Թիւթիւնճեանի արուեստը, եթէ 1925–1930 տարիներու իր ընթացքը շարունակէր, դժուար է պատկերացնել: Սակայն այն ատենուան աւուպը այժմ դարձած է հիանալի գիսաւոր մը: Աստղի կը վերածուի՞...:

(1) LEON TUTUNDJIAN, Abstractions 1925-1930
Galerie Le Minotaure
2 rue des Beaux-Arts, 75006 Paris
Jusqu'au 10 mars.

(2) Werner SPIES, «Hélion ou le retour à l'arbre», **Frankfurter Allgemeine Zeitung,** 15 juillet 1975. Traduit de l'allemand par Jean Torrent. Titre original : «Hélion oder die Rükkehr zum Baûm». Reproduit dans le catalogue de l'exposition «Jean Hélion», **Editions du Centre Pompidou,** Paris 2004, pp. 204-205.

(3) Gladys C. FABRE, «Tutundjian», **«Editions du Regard»,** Paris, 1994.

(4) Jean HELION, «A perte de vue» suivi de «Choses revues», éd. par Claire Paulhan et Patrick Fréchet, Paris, **IMEC,** 1996, pp. 41-42. Voir le catalogue de l'exposition «Jean Hélion», op. cit., p. 220.

●▶ tion avec la narration : «De l'autre côté, on pouvait voir un jardin tropical dont les arbres atteignaient la voûte terreuse. Au beau milieu de ce rempart se dressaient des portes cochères d'un noir étincelant, avec des hauts lampadaires dans les coins, également noirs. On accédait à ces portes par des escaliers de marbre que montaient ou descendaient des jeunes filles court vêtues venant du jardin. J'ai vu un cerf emprunter ces escaliers, puis s'immobiliser. Des deux côtés de la grande porte s'élevaient les statues du Poète et du Compositeur, celles-mêmes qui se trouvaient là-haut, sur la place de l'Opéra».

On aurait aimé rencontrer un roman dans lequel l'auteur eût su trouver l'énergie propre aux moments de catastrophes et accepter de voir pousser l'herbe malgré toute la désillusion ou au-delà d'elle. On aurait aimé ne pas devoir se remémorer ce mot d'Oscar Wilde: «Mais quelle différence y a-t-il entre la littérature et le journalisme ? Eh bien, disons que les textes journalistiques sont illisibles et qu'on ne lit pas les textes littéraires».

Chakè MATOSSIAN

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : Nº 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 6
MARDI
6 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TÉL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.657 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.657

ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱՅԻ ՄԱՀԸ

Անրի Թրուայա, բուն անունով Լեւոն Թորոսեան, մեռած է Մարտ 4էն 5ի գիշերը, Փարիզի մէջ, 96 տարեկանին: Արտադրած է մինչեւ վերջին տարիները, գլխաւորաբար կենսագրական հատորներ: Հեղինակ աւելի քան հարիւր հատորներու, ֆրանսական գրականութեան ամէնէն բեղուն արտադրողը եղած է:

Շատ կը խօսուի իր ծագումին մասին: Ծնած է Մոսկուա, 1911ին, հայ հօրմէ եւ չէրքէզ մօրմէ: Ընդհանրապէս, կը հեչտուի իր ռուսական ծագումը եւ Թարասով մականունը եւ ինք երբեք չէ հերքած այս կենսագրականը, հակառակ անոր որ Ֆրանսա եկած է հայկական անցագրով: Եթէ չէ հերքած պատճառն այն է որ խառնուածքով եւ նկարագրով ռուս է, ինչ որ երբեք չէ ուրացած: Հեղինակ աւելի քան 100 հատորներու, իր ամէնէն յատկանշական գործն է՝ «Un si long chemin» Մորիս Շաւարդէսի հետ գրոյց մը (Սթոք, 1976), ուր կը խոստովանի իր կեանքին ամէնէն հարազատ պատկերը եւ ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց.–

— Et l'arménien ? Parlez-vous arménien?

— Non. Personne dans notre famille n'a jamais parlé cette langue, et je le regrette, car on l'a dit admirable. La littérature arménienne, pour ceux qui peuvent en lire les œuvres dans le texte original, recèle, paraît-il, des merveilles. Arménien russe, je n'ai été marqué que par la culture russe. C'est un manque incontestable.

***

Հայերը, մանաւանդ Ֆրանսահայ գաղութը շատ վրդոված են իր ուրացման առթիւ եւ մուրացկանի պէս ուզած որ անպայման խոստովանի իր ծագումը մանաւանդ երբ անդամ ընտրուեցաւ Ֆրանսական ակադեմիային (1959): Ի դէպ, եթէ վրդովելիք բան մը կար, այն է որ կ'ընտրուէր մեր մէկ «հին ծանօթ»ին, –ինչպէս պիտի ըսէր Շահնուր– Գլօտ Ֆառէրի աթոռին, որուն գովքն ալ պիտի հիւսէր իր ընդունման օրը: Յիշենք նաեւ, որ այս բոլորը արգելք չեղան որ Հայերէ բաղկացած յանձնախումբ մը հաւաքաբար իրեն նուիրէ ակադեմականի սուրը...:

Անրի Թրուայա 27 տարեկան է եւ նահանգապետարանի պաշտօնեայ, երբ 1938–ին կը ստանայ Կոնքուռ գրական մրցանակը իր «Լ'Առէնէր» հատորին համար եւ որուն առթիւ զօր. Կորկոնոֆ ճաշ մը կազմակերպած էր իր բնակարանը, որուն հիւրերէն էր նաեւ Շաւարշ Միսաքեան: Գրեթէ նոյն շրջանին է, որ ներկայ կ'ըլլար Կալոյի սրահը հայկական համերգին եւ «Յառաջ»ին կը յանձնէր ֆրանսերէն գրութիւն մը, որ թարգմանաբար լոյս կը տեսնէր «Յառաջ»ի մէջ 1939 Յունուար 19ին: 1948ին ալ «Յառաջ» հարցազրոյց մը ունեցած է իրեն հետ «Tant que la terre durera» հատորին հրատարակութեան առթիւ:

***

Անրի Թրուայա ֆրանսական գրականութեան ամէնէն ժողովրդական դէմքերէն մէկն էր, որուն լեզուն ալ այնքան պարզ ու սահուն էր որ դիւրութեամբ գրաւած է ընթերցողը: Ռուս գրագէտներու իր կենսագրական հատորները (Դոստոյեւսկի, Տոլստոյ, Գոգոլ, Պուշկին, եւլն.) պատճառ եղած են որ այդ դէմքերն ալ աւելի ժողովրդական դառնան զանգուածներու մօտ: Գրած է նաեւ այլ կենսագրականներ ինչպէս՝ Ֆլօպէր, Մոփասան, Զոլա եւ Թերեւս նուազ յաջող էր իր վէպերուն քան կենսագրական հատորներուն մէջ եւ իր գրական մրցանակին հատորը (Կոնքուռ) կրնայ իր յաւագոյն վէպը նկատուիլ ցայսօր:

ԱՆԳԱՐԱ ԱՄՆ-ՈՒ ՍԵՒԱՄՈՐԹՆԵՐԷՆ ՆԵՑՈՒԿ Կ'ԱԿՆԱԿԱԼԷ

Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւին Ներկայացուցիչներու ժողովին մէջ խոչընդոտումին համար Անգարա բուռն աշխատանքի լծուած է: Ուաշինկթըն ղրկուած բազմաթիւ պատուիրակութիւններէն ետք մտածուած է օգտուիլ սեւամորթ մահմետական համայնքէն ալ: Անոր ղեկավարը Ու. Տ. Մոհամմէտ Մարտ 6-9 Թուրքիա հրաւիրուած է: Անկէ պիտի խնդրուի որ Թրքական ջանքերուն զօրակցի, ընդդէմ հայկական բանաձեւին: Մոհամմէտ պիտի այցելէ Ազգային Ժողով, տեսակցութիւններ ունենայ նախարարներու, երեսփոխաններու հետ:

Ատոր զուգահեռ Մարտ 11ին, Ուաշինկթըն կը մեկնի երեսփոխանական Թրքական երկրորդ պատուիրակութիւնը որ հինգ լեզուով պատրաստուած գրքոյկ մը պիտի տանի հետը, ամերիկացի պաշտօնատարներուն ներկայացնելու համար 1915ի Թրքական մեկնաբանութիւնը:

Հակառակ այսքան ջանքերու, Թրքական լրասփիւռներէն իսկ դատելով, շատ քաջալերական արդիւնք ձեռք չի ձգուիր Թուրքերուն համար: Երեսփոխանական առաջին պատուիրակութիւնը ընդունելով Ուաշինկթընի մէջ, ԱՄՆ-ու Թուրքիոյ նախկին դեսպանը Մ. Ապրամովից ըսած է. «Թուրքիա պատմութեան այս պատերազմը ԱՄՆ-ու մէջ ալ կորսնցուց»: Ապա շարունակած է թէ կարելի չէ Գոնկրէսը տարհամոզել: Այսուհանդերձ, պէտք է ծանրանալ այն պատճառաբանութեան վրայ որ Թուրքիան ու անոր հետ յարաբերութիւնները որքա՛ն կարեւոր են ԱՄՆ-ու համար: Գոնկրէսի անդամները պէտք է նշմարեն այդ կարեւորութիւնը:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԱՅՑԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Հընդկաստան այցը շարունակուած է, Փետր. 27ին Կալկաթայի Հայոց մարդասիրական ճեմարանով: Կաթողիկոսական շրջախումբը դիմաւորուած է կառավարիչ Օշական Վրդ. Գիւլգիւլեանի, տնօրէն Ճ. Տայասի, եկեղեցական խորհուրդի անդամներուն, ուսուցիչներուն, աշակերտութեան կողմէ: Աշակերտները հանդէս եկած են արտասանութիւններով, երգեցողութեամբ, հայկական եւ հընդկական պարերով:

Ճեմարանը ունի 80էն աւելի աշակերտ, մեծ մասով Հայաստանէն, Իրանէն եւ Իրաքէն: Անոնց, ուսուցիչներուն, պաշտօնէութեան պատգամ մը յղած է Գարեգին Բ., ապա հանդիպում ունեցած վարիչներուն եւ ուսուցչական կազմին հետ: Կաթողիկոսը լայն ժամանակ յատկացուցած է ունկնդրելու համար աշակերտները, պատասխանելու անոնց հարցումներուն:

Հայրապետական շքախումբը այց մը տուած է նաեւ աղջկանց Դաւիթեան դպրոցին:

ՆԱՒԱՍԱՐԴ՝ 40

Փարիզի Փալէ տէ Գոնկրէի գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուն սրահին մէջ Մարտ 3 եւ 4ի երկու ներկայացումով Նաւասարդ պարախումբը նշեց իր քառասնամեակը: Ո՛չ անձնուէր աշխատանքը, ո՛չ արդար վաստակը, ո՛չ մշակոյթի սէրը պարագայական ոգեկոչումներ են նման հանդիսութեան առջեւ: Հայկական պարին մեծ սիրոյն ու անոր ազգային ժառանգութեան գիտակցութեան տէր իսկապէս ափ մը մարդոց գործն է 40 տարուան ջանքով, յոգնութիւններով, ո՛վ գիտէ ինչ սիրտհատնումներով քայլ առ քայլ շինուած յաջողութիւնը: Ընկերականը, գեղեցիկը, ազնուացնողը անոր բաղադրիչներն են, բայց ամէնէն կարեւոր յատկանիշը վաղուան մտահոգութեան փաստն է, տրուած անոր դպրոցով: Մեծեր քով քովի կու գան, կ'աշխատին, կը սորվին, կը պարեն, բայց նաեւ կ'աշխատցնեն, կը սորվեցնեն. Նաւասարդը ունի արդէն յաջորդական երկու կազմերու հարկաւոր ատաղձը: Կայ պատանիներու խումբը, կայ աւելի փոքրերունը. ու բոլորն ալ կարծես արդէն կը բաժնեն շարժումը ճամբայ հանած սէրերը, փափաքները, նաեւ հարցերը: Ո՛չ Նախարարութեան մը նեցուկը կայ Նաւասարդին ետին, ո՛չ հիմնարկի մը քաջալերը. ամէն բան քանի մը սիրողի ճիտին պարտքն է ու յայտնապէս անոնք սիրով կը տանին զայն:

Քառասնամեակի ծրագիրը որպէս ամբողջական ներկայացումի մը պարագրութիւնը պատրաստուած էր, Հայոց պատմութեան թեմայով: Լուսապատկերներու, տեսերիզի ալ գործածութեամբ ջանքը եղած էր պարին հետ ուսուցողական գիծ մըն ալ պահելու: Ջրհեղեղ, Նոյեան տապան, քրիստոնէութիւն, գիրերու գիւտ, եւլն.: Մինչեւ 1915, յետոյ մինչեւ ներկան ընդգրկուած էր այդ ներկայացումին մէջ, երբեմն իսկապէս աւելորդ դըրուագներով: Դրուագներ, ինչպէս օրինակ Լեւոն Ա.ի օծումը, պարին առընչուած ոչինչ ունենալով մնացին շատ լուսանցքային, անհարկի կերպով երկարելով երեկոյթը: Աւելորդ էր յատկապէս ա'լ մաշած խորհրդանիշերու –Արարատ, այբուբեն, Հայաստան– չափազանց գործածութիւնը: Բայց ինչ որ պարն էր, անով տրուածը, Նաւասարդ արհեստավարժ շատ խումբեր իր ետին ձգելու մակարդակին էր: Բերդ պարը, Ջկնորսներու պարը, Խաղ պարը, Կինտոները, Մարտականը, Կռունկները, Լօրքէն յաջորդեցին իրարու, երբեմն երաժշտութեամբ, երբեմն երգերով ակօսուած: Բայց ամէնէն տպաւորիչն էր Ջինար ես–ը, Կոմիտասի երաժշտութեան վրայ Գաթարինա Դարբինեանի պարագրութեամբ: Զգեստներէն մինչեւ ամէն մէկ շարժում, դիմախաղ, այնքան տարբեր էին ընթացիկէն ու իսկապէս գեղեցիկ:

Խումբին հիմնադիր, ղեկավար, պարագիր ու պարող Էտի Ճօլօլեանի հետ պարագիրներ՝ Արմէն Ջիլոյեան, Գաթարինա Դարբինեան եւ Արամ Արզումանեան, –վերջին երեքը Երեւանէն– առաջին յենարանը կը կազմեն որուն վրայ կը բարձրանայ Նաւասարդի յաջողութիւնը, օրէ օր, տարուէ տարի: Աւելցուցէ՛ք նըւագախումբը, երգողները, զգեստներու պատասխանատուները, վարչարարը, համակարգողը, բոլո՛ր միւսները: Ամէն մէկուն պատասխանատուութեան, ջանքի, յոգնութեան բաժինով Նաւասարդը բոլորած է քառասուն տարին, ու այդ տարեդարձին ամէնէն դրական, ամէնէն ուրախացնող կողմը այն ապահովութիւնն է որ տասը տարի ետք պիտի հրաւիրուինք յիսնամեակին, յետոյ վաթսունամեակին, ութսունին, հարիւրին:

Հաճոյքին, արժանիքին, հպարտութեան հետ քիչ բան չէ սա վստահութիւնը:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ «ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ԳԱՐՈՒՆ»ԻՆ

Մարտ 5–18ի աւանդական «Բանաստեղծներու գարուն» յայտագրին Հայաստանէն կը մասնակցին երկու բանաստեղծներ. Յովհաննէս Գրիգորեան եւ Տիգրան Պասկեւիչեան: Անոնք Մարտ 10 եւ 11ին կը մասնակցին Բանաստեղծութեան գիրքերու տօնավաճառին, 12–13 Մարտին ներկայ կ'ըլլայ Սէն-Քանթէն-ան-Իվըլինի (փարիզեան արուարձան) Բանաստեղծութեան տունը, Մարտ 14ին Լիոն, Մարտ 15ին Կրընոպլ, Մարտ 16ին Վալանս, Մարտ 17ին Ավինեոն. իսկ Մարտ 18ին կը մասնակցին Համազգայինի Հայ գիրքի փառատօնին, Ալֆորվիլի մէջ:

ԼՕԶԱՆ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԳԻԼԱԾ Է ԹՐՔԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ

Մարտ 6–7ին Լօզանի մէջ դատարան կը ներկայանայ Թուրք յայտնի ժխտող-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԻՊՐՈՍ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԸ ԱՆՁԵՌՆՄԽԵԼԻ ԿԱԼՈՒԱԾ ՀՌՉԱԿՈՒԱԾ

Կիպրոսի ներքին գործերու նախարարին հրահանգով Մելգոնեան կրթական հաստատութեան հողամասը եւ շէնքերը անձեռնմխելի կալուած հռչակուած են: Նախարարին հրամանագիրը լոյս տեսած է Մարտ 2 թուակիր պաշտօնաթերթին մէջ: Ատիկա կը նշանակէ թէ կալուածին վրայ ոչ մէկ փոփոխութիւն կրնայ կատարուիլ:

Ծանօթ է որ կալուածին մեծապէս հասութաբեր բնոյթը վարժարանը փակել տուած էր կրթարանին մատակարար Հ. Բ. Ը. Միութեան վարիչներուն, որպէսզի կարելի ըլլայ հողն ու շէնքերը վաճառել, կրթարանը այլուր փոխադրելու փուճ պատրուակով: Հակառակ առարկութիւններու, բողոքի դատերու, Միութիւնը վերջերս յաջողած էր Վերաքննիչ ատեանին իրեն նպաստաւոր վճիռով տիրանալ ծախելու արտօնութեան: Նախարար Ն. Սիլիքիոթիսի նոր հրահանգը կը բեկանէ Վերաքննիչին վճիռը ու դրական ակնկալութիւններու դուռ կը բանայ, յատկապէս Սփիւռքէն ապագային մօտէն առընչուած ամօթալի այս հարցին յետագայ զարգացումներուն առումով:

ՇԵՐՏ ՄԸ ՀԱՑ

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ

Հայրիկը կ'արթննայ առտու կանուխ եւ խոհանոց կ'ուղղուի նախաճաշը պատրաստելու: Թէյին ջուրը կ'եռացնէ եւ կը սկսի հացը շերտել: Եւ այդ պահուն հաստ շերտ մը ձեռքէն փախչելով սեղանին տակը կ'իյնայ:

– Հոգ չէ, կ'ըսէ հայրիկը. հիմա տակաւին մութ է. երբ որ լուսնայ՝ տեղէն կը վերցնէ: Եւ կը շարունակէ սեղանը շտկել:

Մայրիկը կու գայ, զաւակները կը կանչէ, ամէն մէկուն թէյը կը լեցնէ ու կը պատուիրէ որ մաքուր ուտեն: Հացին ինկած շերտը կը սպասէ որ մայրիկը նշմարէ զինք եւ գետնէն վերցնէ: Սակայն ան շատ զբաղած է: Ոչ ալ երախաները կը տեսնեն հացը, աւելին՝ անոնցմէ մէկը նոյնիսկ մազ մնաց կոխէր վրան:

Նախաճաշը կ'աւարտի, ամէնքը դուրս կ'ելլեն: Հացին Շերտը կը մնայ մինակ ու մոռցուած: Կը սուզի նիրհի մէջ: Ժամերը կը գլորին: Կէսօրին մօտ հպումէ մը կը սթափի յանկարծ: Տան կատուն է:

– Կե՞ր զիս, կը խնդրէ Հացին Շերտը:

– Կեանքիս մէջ հաց կերած չունիմ: Եւ խոստովանիմ, որ բերնիս ջուրերը չես վազցներ, կը պատասխանէ Կատուն յուլօրէն:

– Աղէ՛կ, այն ատեն հաճիս քաշէ՛ զիս սեղանին տակէն:

– Ասկէ դիւրին բա՞ն, կ'ըսէ Կատուն ու Հացը ակռաներով բռնած՝ խոհանոցին մէջտեղը կը քաշէ:

Արեւու շողերով ողողուն՝ Հացին Շերտը կրկին երազներուն անձնատուր կ'ըլլայ: Կ'երազէ թէ ինք պտուղ մըն է ծառի մը ճիւղին, իսկ տակը փիղ մը եւ ընձուղտ մը կը վիճին, թէ ո՛վ ուտէ համով պտուղը:

Ծանր քայլեր կը լսուին: Շունն է որ կու գայ:

– Վերջապէս մէկը գտնուեցաւ որ զիս ուտէ, կը մտածէ Հացին Շերտը:

Շունը կը հոտուըտայ Հացը, սակայն ետ կը քաշուի:

– Չե՞ս ախորժիր ինձմէ:

– Տէրս արգիլած է գետնէն որ եւ է բան ուտել: Կ'ըսէ թէ ես ցեղային շուն մըն եմ եւ ոչ թէ փողոցային խառնածին մը:

– Ո՞վ պիտի տեսնէ զիս ուտելդ: Եկո՛ւր:

– Չէ, Կատուին հոտը կ'առնեմ: Չըլլայ թէ անզգամը զիս տանտիրոջը մատնէ:

Եւ Շունը կը մեկնի խոհանոցէն՝ բեմը զիջելով տան աղախին Օր. Ցետպատերազմեանին: Անշուշտ անոր բուն մականունը Ցարութիւնեան կամ ալ Պետրոսեան ըլլալու էր, սակայն քանի որ անոր բոլոր խրատները, պատգամները եւ բարոյական ուսանելի պատմութիւնները խաղաղութեան առաջին խրատմբեր տարիներուն շուրջ կը դառնային, Ցետպատերազմեան ծաղրանունը վրան փակած մնացեր էր:

– Չըլլալիք բան մը. շերտ մը հաց գետի՛նը նետուած:

Օր. Ցետպատերազմեան կը ծռի հացը վերցնելու... ու շիտակ աղբանոց կը նետէ: Դժնդակ տարիներուն դառն յուշերուն հետ միասին: Երբ չկար ունկնդիր եւ հանդիսատես, ան բաւական ազատ կը վարուէր դաւանած սկզբունքներուն հետ:

Աղբամանը կիսովին պարապ ըլլալով՝ շերտ մը հացը զրուցակից չի գտներ: Ու կը սկսի դառնօրէն խորհիլ.

– Ո՛ւր հասած եմ. նարինջնի կեղեւանքներուն կամ լրագրի պատառիկներուն պէս անպէտ բան մըն եմ այլեւս...

Քանի մը ժամ ետք ուժգին ցնցում մը կ'ընդհատէ այդ խոհերը: Մէկը կը տանէր աղբամանը դուրսը պարպելու: Այնուհետեւ կափարիչը կը բացուի կամացուկ մը, եւ արեւու վառ լոյսը կը խուժէ ներս: Ագռաւ մըն էր:

– Հոս եմ, հոս եմ, ինծի նայէ մէյ մը, կը կոչէ հացին շերտը:

– Ըսել կ'ուզես որ հոս եղած բոլոր բաներէն աւելի՞ համով ես, Ագռաւը կը հակի աղբամանին եզերքին վրայ: Ես ալ պանիր կը փնտռեմ: Անցեալ օրը ձեռքս անցուցի կտոր մը, սակայն խորամանկ աղուէսը գողցաւ ինձմէ: Ինծի երգել տուաւ ու թռցուց: Ասա՛նկ բաներ:

– Բախտաւո՛ր է պարոն պանիրը. կը մտածէ հացը: Երկու հոգիի միջեւ վէճ ծագած է թէ ո՛վ ուտէ զինք:

Սակայն բարեբախտաբար Ագռաւը վճռակամօրէն կտուցը կ'երկնցնէ եւ կ'առնէ հացին շերտը: Ի՜նչ քաղցր է ազատութեան օդը՝ գարշահոտ աղբամանէն ետք:

– Շէ՛ն մնաս, Ագռաւ քուրիկ, տար զիս հեռու՝ անտարբեր արարածներու այս աշխարհէն:

– Քիչ մը ցամաք ես ու կարծր: Տարիքդ պատկառելի ըլլալու է, կ'ըսէ Ագռաւը թառելով տանիքի մը եզրին: Պէտք է ջրափոսի մը մէջ թաթխեմ–կակղեցնեմ քեզ:

– Զրնես ատանկ բան, կը բացագանչէ Հացը. կը վախնամ խեղդուելէ:

– Աղէկ, իրաւունք ունիս թերեւս: Ես ալ չեմ ուզեր որ քեզ ալ մէկը ձեռքէս փախցնէ: Սակայն ձեւով մը պէտք է կակղեցնեմ քեզ, չէ՞: Թերեւս հանրակա՛ռքը կարենայ այդ գործը տեսնել:

Ագռաւը կը թռչի հոն, ուր հանրակառքերը կ'անցնին ու Հացին Շերտը կը դնէ ուղերկաթին վրայ սպասելով որ հանրակառք մը գայ եւ ցամքած Շերտը փշրէ: Սակայն յանկարծ չես գիտեր ուրկէ խումբ մը չարաճճի լաճեր կը յայտնուին եւ իրենց ուսապարկերը գլուխնուն վերեւ պտըտցնելով կը փախցնեն Ագռաւը: Հացին Շերտը կը մնայ լքուած հանրակառքի կանգառին քովիկ:

– Երբ երիտասարդ էի, պատերազմը նոր աւարտած էր: Այդ օրերուն մէկը հացը կը ձգէ՞ր գետինը, կը հանէր ձայն մը որ անշուշտ Տանօթ է ընթերցողին, որ արդէն հանդիպած է Օր. Ցետպատերազմեանին:

Ան կը դիմէր թէ' չարաճճի տղոց, թէ' կայքին շուրջ գտնուողներուն: Բարի օրինակը ցուցնելու համար ան կը ծռի եւ կը վերցնէ հացը: Գրնումի պայուսակը հետը չըլլալով՝ ստիպուած կ'ըլլայ գրպանը թխմել հին օրերու այնքան արժեքաւոր գանձը: Եւ ճիշդ այդ պահուն հանրակառքը կը ժամանէ:

Դժուար չէ գուշակել, թէ հանելով վարձայարդարին դուրը՝ Օր. Ցետպատերազմեան խսկոյն կ'որսայ մեր հերոսը գրպանին խորը եւ կը նետէ քովի թփուտին մէջ:

Օրը երիկնացած կ'ըլլայ, երբ Հացին Շերտը կը նշմարէ մերձակայ պուրակէն եկող աղուէս մը:

– Բարեւ պարոն, փառաւոր կտոր մը պանիր թռցուցած էիք անցեալ օրը Ագռաւին քիթին տակէն: Անո՛ւշ ըլլայ:

– Ինչե՛ր կը խօսիս: Ո՞վ ըսաւ քեզի, Աղուէսը զարմացած կ'երեւի:

Ագռաւէն լսած եմ. սո՞ւտ է արդեօք:

– Գիրքի մը մէջ կարդացած է ու իբրեւ իրական միջադէպ կը ծախէ: Այո, քանի մը առակ–մառակ կայ անոր մասին թէ ես իբր թէ կտոր մը պանիր գողցած եմ: Ամէնն ալ պոչաւոր սուտ:

– Ես գիրք չեմ կարդար: Ժամանակ չունիմ պարապ բաներուն համար, կը պատասխանէ Հացին Շերտը: Պէտք է թարմ մնամ եւ ինքզինքս հաւնեցնեմ:

– Այդ տեսակ ըսի–ըսաւները շատ կը վշտացնեն զիս: Ամերիկա ըլլայինք՝ դատ պիտի բանայի: Ատիկա զրպարտութիւն կը կոչուի, անուանարկում: Աղուէս մը սխալ բան մը ընէ՝ ալ բոլոր աղուէսներուն անունը կ'ելլէ: Հաւատա՛, կեանքիս մէջ մէկ հատիկ վառեակ անգամ գողցած չունիմ: Երդուեալ բուսակեր մըն եմ: Նոյնիսկ մուշտակս զոր կը տեսնես՝ արհեստական մորթ է:

– Ուրեմն հաց ալ կ'ուտես, Հացին Շերտին ձայնին մէջ յոյսի նըշոյլ մը կը ճառագայթէ,

– Գիտես, կը նախընտրեմ քեզ իբրեւ նուիրատուութիւն հաւերուն մատուցանել: Թող հաւերը զիս ոչ թէ իբրեւ թշնամի եւ գիշատիչ կարծեն, այլ իբրեւ նուիրատու:

Տեսնելով մօտեցող Աղուէսը եւ անոր առաքելութեան մարդասիրական բնոյթը չըմբռնած՝ հաւերը կը սկսին կատաղօրէն կռկռալ: Ոչ թէ որովհետեւ յիմար են (մեր օրերուն յիմար չէ մնացած) այլ պարզապէս այն պատճառաւ որ տիրող նախապաշարումներ արգելք կ'ըլլան փոխըմբռնումին:

Եւ ինչպէս գրեթէ միշտ, նախապաշարումները կը տարածուին անձէ անձ: Շուներն ալ կը սկսին հաջել, եւ քանի մը մարդկային ձայն ալ կը միանայ վրդոված ժխորին: Այդչափ սպառնալից ընդունելութենէն սարսափած՝ Աղուէսը մարդասիրական իր բեռը մէջտեղը ձըգելով՝ գլուխը առած կը փախչի:

Հաջոցը աւելի եւ աւելի մօտենալով՝ գամփռ շուն մը կը յայտնուի: Շուրջբոլորը հոտուըտալով եւ դէպի մութ թուփերը հաջելով ան կը նշմարէ Շերտ մը Հացը, թաթով կը դարձնէ զայն, հաւանաբար Աղուէսին հոտը առնելով վրայէն:

– Աղուէսի՞ն հետ եկած էիր, բարկաճայթ կը հարցնէ Շունը:

– Ոչ, Օր. Ցետպատերազմեան բերած նետած է զիս հոս, կը պատասխանէ հացին շերտը:

– Հապա ի՞նչ ընելու վրայ էիր երբ Աղուէսը կը սլքտար հոս:

– Կռնակիս վրայ երկնցած էի: Ինքս քալել չեմ կրնար: Հաշմանդամ եմ: Իսկ դո՞ւն: Ինչո՞ւ ուշ կու գաս երբ աղուէս մը կայ մէջտեղը:

– Հոս ե՛ս եմ որ հարցումները կ'ուղղեմ. Շունը իրական ոստիկանի դերին մէջ մտած էր:

– Աղուէսը ի՞նչ կը խօսէր հետդ:

– Որսի մասին: Գիրուկ վառեակ մը կ'երազէր: Ինձմէ բնաւ չախորժեցաւ:

– Իսկ ո՞ր ճամբէն փախաւ: Որ կողմերէն ըլլալը չէ՞ր յայտնած, Շունը կը շարունակէր իր հետաքննութիւնը:

– Տեղացի չէր: Այդչափ կրնամ ըսել: Օտար շեշտ մը կար բերանը:

– Աղէ՛կ: Պէտք է շուրջը աչք մը նետեմ: Զշարժի՛ս տեղէդ մինչեւ որ դառնամ:

– Ըսի քեզի, որ շարժելու անկարող եմ: Հաշմանդամ եմ, կամ ալ ինչպէս հիմա կ'ըսեն. սահմանափակ շարժունակութեան տէր անձ մը, կը պատասխանէ Հացին Շերտը որ թէեւ մէկ օրուան՝ սակայն լրագիրներուն լեզուն լաւ իւրացուցած էր աղբամանին մէջ պառկելով:

Շունը կը հեռանայ, հաւանաբար այլեւս չդառնալու համար: Օդը խոնաւ է:

– Լաւ է. գոնէ թարմ ու ախորժելի պիտի մնամ, կը մտածէ Հացին Շերտը:

Սակայն առտուան դէմ տարօրինակ զգացումէ մը կ'արթննայ: Մազի չափ բարակ թաթերը կը քալեն վրան՝ վերէն վար շափշփելով:

– Հէյ, ո՞վ կայ հոն: Ինչո՞ւ չեմ տեսներ քեզ:

– Մրջիւն մըն եմ, կու գայ պատասխանը: Մինակ եմ: Ուտելիք կը փնտռէի, ահա քե՛զ գտայ: Սակայն դուն չշալկուելիք ծանր ես ու մեծ:

– Իսկ ո՞ւր են բարեկամներդ կամ ընտանիքդ կամ ինչ որ կը կոչես զանոնք:

– Իրենք ալ ուտելիք կը փնտռեն:

– Ուրեմն գնա՛ լուր տուր ամէնուն:

– Կը վախնամ որ մէկը քեզ առնէ մինչեւ ես երթամ գամ:

– Մի՛ մտահոգուիր: Մինչեւ հիմա մէ՛կը չէ կերած զիս: Գնա՛ կանչէ արհեստակիցներդ կամ ինչ որ են:

– Մէկը չէ՞ փորձած ուտել քեզ, մրջիւնը ականջին չէր հաւատար, եթէ ականջ ունէր ան հասարակ:

– Օֆ, ուզողներ եղած են, սակայն բախտերնին չէր բերեր: Ուրիշներն ալ նիհար մնալու նախանձախնդիր էին, ատոր համար չեն դպած ինծի:

– Բախտ–մախտը պարապ բան է. չե՛մ հաւատար, մանաւանդ եթէ փորդ անօթի է: Իսկ նիհար մնալը մէկ ձեւով միայն հնարաւոր է: Աշխատէ՛ ու պիտի չգիրնաս, իր տեսակէտը կը պարզէ Մրջիւնը:

Շերտ մը Հացը աւելի խորունկ խոկերուն ծոցը կը նետուի:

– Խնդիրը հոն է, որ մարդ–արարածները չփացուցած են կենդանիները զանոնք կերակրելով: Փորը կշտացնելը մէկու մը հոգը չէ այլեւս: Ամէնքն ալ ծոյլ դարձած են եւ մարդոցմէ կախեալ: Կատու մը ինչո՞ւ մուկ որսայ երբ որ տուփերէն կերակուրներ կան: Շուն մը ինչո՞ւ աղուէսը հաւնոցէն հեռու պահէ, երբ առուէսն ինքզինք բուսակեր հռչակած է: Ագռաւ մը շերտ մը հացի՞ն պիտի նայի, երբ շերտ մը պանիր կրնայ գտնել:

Հոս հացին շերտը դադար մը կ'առնէ նշմարելով որ միայնակ Մրջիւնին միացած են մեծ թիւով եղբայրակիցներ որոնք առանց ըսպասել տալու սկսած են տեղն ու տեղը ճաշել: Կարծես կապ ունեցած չըլլային յղփացած ու մեղկ կենդանական աշխարհին հետ:

Երկու օր ետք Հացին Շերտը կիսով չափ բարակ դարձած էր եւ խոռոչ–խոռոչ: Ձայնն ալ գրեթէ չէր լսուեր:

– Զարգաշ գործաւորներու բանա՛կ մը կը կերակրեմ, կ'ըլլայ իր վերջին մտածումը:

Շատով ա՛լ ամբողջովին կը հալի, եւ իր չքացումով՝ անձնազոհութիւնն ալ կ'անհետի աշխարհէս ըրեւէն:

ԹԻՒՐՔՄԷՆՊԱՇԻԷՆ ԵՏՔ

Թիւրքմէնիստանի մէջ անցեալ Փետր. 12ին տեղի ունեցած նախագահական ընտրութեան սառոյց մասնակցութիւնը գիտնալ անկարելի է։ Ցայտաբարաբումը 99% էր, ինչ որ իշխանութիւններու որոշածն էր բնականաբար, ընտրութիւնն առաջ խոկ։ Պէտք է ըսել որ նոր նախագահին Պերտիմուխամէտովի իշխանութիւնը ռազմավարական նոր ուղղութեան մը յայտ չի ներշնչեր. արդէն, ինչպէս կ'ըսուի, Թիւրքմէնիստանի մէջ իշխանութեան վերաբերեալ լաւագոյն ընկերը անոր պաշտպանումը կ'ըլլայ։

Նիյազովի յաջորդը չի կրնար խուսափիլ նախորդին օրուան մէծամէծներէն հետ [illegible] համեմատութիւններէ. այլ խօսքով՝ հարկ է հաւասարակշռութիւն մը պահել։ Եւ դժուար է այսօր ըսել որ երկիրը [illegible]։ Թէեւ մը պարզամտութիւն պիտի ըլլար կարծել որ նոր նախագահը [illegible]։ Ճիշդ է որ [illegible]։ Բայց մեկնելով երեւոյթէն որ բոլոր թեկնածուները «Ամէն ինչ Համար Համաձայնեն» խօսացան, պէտք չէ յուսալ որ իշխանութիւնը ապատասխանեցում կ'արձանագրէ։ Պերտիմուխամէտով իր նախորդին փառքը նանաչեցուցող գործի պիտի չակի, բայց ժամանակի ընթացքին անոր յիշատակը աստիճանաբար իր զօրութիւնը պիտի կորսնցնէ։ Միւս կողմէն, նոր ղեկավարը ոչ կրցի հակառակական ծրագիր պիտի առաջադրէ, ոչ ալ այլընտրական կազմտարերու կառուցումին ձեռնարկէ։

Պերտիմուխամէտովի ընտրիքը Թիւրքմէնիստանին նոր ուղղութեան մը համախառնելիս է, դէպի բնականոն կեանք։ Աւելի կարելի է փոփոխութեան յաջորդութիւնը։

Նոր նախագահն ալ շատ հաւանորէն պէտք պիտի չզգայ քաղաքական ընդդիմութեան մը։ Դժուար է նախատեսել որ Թիւրքմէնիստան եւս հաւանորէն շուտով պիտի [illegible] ժողովրդավարութիւններուն ցուցակին մէջ։ [illegible] բայց առանց անոր [illegible]։ Մնացածը [illegible] Փետր. 12ի քուէարկութեամբ։

ՔԱՂՀԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Նորաձեւութեան շաբաթ, Միլանոյի Թրիէննալէի (Արդի Արուեստի Թանգարան) մէջ, հռչակաւոր նորաձեւութեան տուներ կը ցուցադրեն իրենց բարձրորակ, արդիական գլուխ-գործոցները։ Ասոնց մէջ աչքի կը զարնէ եւ տեղւոյն Հայ Համայնքին հպարտութեան առարկայ կը դառնայ հայ անուն մը՝ Ստեփան Սրապեան կաշեգործարանը։

«La bottega degli Armeni» Հայերուն խանութը վերնագրով լոյս կը տեսնեն յօդուածներ Միլանոյի օրաթերթերուն եւ շաբաթաթերթերուն մէջ։ Կ'ըլլան հարցազրոյցներ Պրն. Արտաւազդ Սրապեանի հետ, երեւան կու գայ Հայերու ոգիականը. ցեղապաշտութիւն, տարագրութիւն, անօթութիւն, որբութիւն, վերապրելու ու վերսկսելու յամառ կորով, տառապանք, ծանր աշխատանք եւ վերջապէս յաջողութիւն, հռչակ ու հեղինակաւոր թանգարանի մը մէջ ցուցադրութիւն, ուրտեղ կայ հայ ընտանիքի մը պատմութիւնը, այդ ընտանիքին պատկանելու հպարտութիւնն ու երախտագիտութիւնը եւ վերջապէս հայու աշխատասիրութիւնը։

Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած երկու որբ եղբայրներ Ստեփան եւ Արամայիս, ինչպէս ուրիշ տասնեակ հազարաւորներ կը տեղահանուին իրենց մայրենի հողերէն, կը կորեն անապատներ, կը հասնին Հալէպի որբանոցները միայնակ եւ կը յանձնուին բարեգործական միութիւններու եւ ընկերակցութիւններու խնամքին ու օժանդակութեանը։ Ապա երկու եղբայրները կը փոխադրուին Գորֆու։ 1922ին իտալական նաւ մը լեցուն հայ որբերով կը հասնի Վենետիկ եւ Մխիթարեան Հայրերը, մեծ խնամատարութեամբ կը հիւրընկալեն այս անտէր ու անտիրական որբերը։

Սրապեան որբերը միաժամանակ չէին կրնար ուսանիլ։ Անհրաժեշտ էր որ մէկն ու մէկը նետուէր աշխատանքի ասպարէզ, եւ այսպէս անդրանիկ եղբայրը՝ Ստեփան կ'որոշէ մեկնիլ Միլանո։ 15 տարեկան պատանին անօթեւան, օտար քաղաքի մը մէջ, առանց փորձառութեան եւ անօթութենէն շատ տառապած, կ'ուզէ անուշավաճառ ըլլալ եւ կը սկսի աշխատիլ տեղւոյն նշանաւոր անուշեղէնի խանութներէն մէկուն մէջ։ Թերեւս օր մը կրնար ինքն ալ հռչակ ունենալ այդ ասպարէզին մէջ, եթէ չպատահէր որ ան ապրէր յարկաբաժինի մը մէջ ուրիշ երկու քոյրերու հետ միասին, որոնք ամբողջ օրը կօշիկներու երեսներ կարելով իր մէջ կ'արթնցնեն կաշուի հանդէպ նոր հետաքրքրութիւն մը։ Կաշուի աւելցուկներով կը սկսի պատրաստել գօտիներ եւ փոքրիկ պայուսակներ։ Դուռ-դուռ, խանութ-խանութ պտըտելով կը ծախէ իր ձեռային աշխատանքները, կամաց-կամաց ընդլայնելով աշխատանքի հորիզոնը։

Փետրուար 22ին, Թրիէննալէի մէջ կը ներկայացուէր Ստեփան Սրապեան մակնիշով նոր հաւաքածոյ մը։ «Այս օրը կարեւոր օր մըն է մեզի համար, ծնողներուս յիսուն տարի առաջ սկսած գործունէութեան պսակումն է, անգին գոհունակութիւն մը» կ'ըսէր Ստեփանի որդին՝ Արտաւազդը, որ նաեւ նախագահն է «Ստեփան Սրապեան Հիմնադրամ»ին որ 1997էն սկսեալ հիմնած է տարեկան նիւթական պարգեւ մը, Պոլոնիայի համալսարանէն ներս, Հայոց պատմութեան, գրականութեան, երաժշտութեան եւ հայրենի շարժապատկերի ճանաչումը տարածելու համար։

Բարի աշխատանք Սրապեան ընտանիք, Միլանահայերը ուրախ են ձեր յաջողութեամբ։ Դուք այս գաղութի կարեւոր ու անհրաժեշտ սիւներէն մէկն էք ձեր օժանդակութեամբ եւ սրամադրելիութեամբ։

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Միլանo

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԵՐՋԻՆ ՆԱԻԵՐ
գիրք Ա

(1976-1990թ.թ.
պեղումների արդիւնքներ)

ՅԱԿՈԲ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Երեւանի համալսարանի
հրատարակութիւն

Երեւան 2006

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ճեներըլ Հոսփիթալի մէջ, փետր. 10ին, իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ մտաւորական եւ դաստիարակ Մանուէլ Քէօսէեան։ Ծնած էր Հալէպ 1940ին, ուսումը առած էր նախ Հալէպի Կիլիկեան ազգային եւ Պէյրութի Նուպարեան վարժարաններուն մէջ, ապա Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դպրեվանքը, Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան ժառանգաւորաց վարժարանը եւ Կիպրոսի Մելգոնեան վարժարանը շարունակած էր իր բարձրագոյն ուսումը։ Երեւանի մէջ, հետեւած էր Բանասիրութեան, որմէ ետք վերադառնալով Սփիւռք, որպէս Հայ գրականութեան ուսուցիչ դասաւանդած է Երուսաղէմ, Նիկոսիա, Գահիրէ, Պէյրութ, Մոնրէալ։ Տնօրէնի պաշտօն վարած է Ատտիս-Ապապա եւ Խարթում։ Յօդուածներէ զատ, հրատարակած է առանձին հատորներ՝ «Հրիտակ», Փորձագրական էջեր, քերթուածներ, եւլն.։

***

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Համազգայինը որ 2007ին կը նշէ իր քառասնամեակը, տարուան առաջին դասախօսութիւնը կազմակերպած է Լիբանանահայ նկարչութեան նիւթով։ Դասախօս Սեդա Պարսումեան ներկայացուցած է «Լիբանանահայ նկարչութիւնը ինքնութեան տագնապին տակ» նիւթը։ Սահիկներով ցուցադրուած են զանազան արուեստագէտներու գործերէն օրինակներ։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՀՄԸՄ-ի մասնաճիւղի վարչութիւնը, Փետր. 11ին, կազմակերպած էր ՀՄԸՄ-ի Օրուան տօնակատարութիւնը Հայ կեդրոնի սրահին մէջ։ Տօնակատարութիւնը սկսած է 250 սկաուտներու եւ մարզիկներու տողանցքով, առաջնորդութեամբ ՀՄԸՄ-ի փողերախումբին։ Օրուան հանդիսութիւնը վարած են փոխն ի փոխ Անի Կարապետեան եւ Շանթ Հայլաճեան։ Թորոնթոյի մասնաճիւղի խօսքը փոխանցած է վարչութեան ատենապետ Ժանօ Սարխանեան, շեշտելով թէ 1969ին հիմնուած այս մասնաճիւղը այսօր կը հաշուէ 220 ընկատուներ։ Ցուցադրուած են տեսերիզներ սկաուտական կեանքէն։ Հուսկ, ՀՄԸՄ-ի Գանատայի Շրջ. Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Շրջ. վարչութեան անդամ Վահան Զալիքեան, որ յատկապէս անդրադարձած է ՀՄԸՄ-ի Գանատայի մասնաճիւղերու գործունէութեան, ի մասնաւորի՝ Թորոնթոյի։ Խօսք առնելով նաեւ Կեդրոնական վարչութեան անդամ Հրաչ Տէր Սարգիսեան շեշտած է 99 մասնաճիւղերով ՀՄԸՄ-ի տարած գործունէութիւնը Սփիւռքի թէ Հայաստանի մէջ, անդրադառնալով նաեւ անոր «Մարզիկ» պարբերականին։ Մեղրիկ Ծ.Վ. Բարիքեանի պահպանիչով եւ փողերախումբին «Յառաջ Նահատակ»ով փակուած է տօնակատարութիւնը։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 28ին, տօնուած է Հայ Օգնութեան Միութեան տեղւոյն մասնաճիւղի 44րդ տարեդարձը։ Օրուան հանդիսավար Շուշիկ Պէրպէրեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, Ռուբինա մասնաճիւղէն Լօրա Մալեան ընդհանուր գիծերու մէջ, ներկայացուցած է մասնաճիւղի գործունէութիւնը, անգամ մը եւս շեշտելով ՀՕՄ-ի առաքելութիւնը։ Օրուան բանախօսը եղած է Տոքթ. Զապէլ Գաբրիէլեան-Զըրչիլ, որ հեղինակն է «Լայք առւր Մաունթէնզ» հատորին, որու համար արժանացած է Գլիօ մրցանակին։ Օրուան յայտագիրը ճոխացած է գեղարուեստական բաժինով մը։ Իր սրտի խօսքը արտասանած է Մեղրիկ Ծ. Վ. Բարիքեան։ Աւարտին կատարուած է աւանդութիւն դարձած մոմավառութիւնը։

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այս «Անցուկը – Մոռցուկ» ընդվայրաբանութիւններուս մէջ, իմ երկարամեայ ասպարէզիս պատմութիւնը չէ՛ որ գրելու ելայ, այլ աւելի՝ նախաբժշկական կեանքիս պատկերը ուրուագրելու, յիշատակելու մանկութեանս ու պատանեկութեանս օրերուն մէջ պատահածները, եւ անոնցմէ միտքս մնացածները. գլխաւորապէս ուզեցի ներկայացնել մեր դպրոցական կենցաղը ու խեղ մ'ալ եղելութիւններ, ըստ երեւոյթին, աննշան, որոնք՝ այժմ ինծի կը թուին թէ, իմ ու եղբօրս ապագայի համար լուրջ ազդաբարութիւններ էին անզգալի նախազգուշութիւններ. զանոնք թուել աւելորդ կը համարիմ. սա միայն կարեւոր կը սեպեմ դիտել որ մեծ հօրս սափրիչութեան հետ իրենց ունեցած փոքր ինչ սիրահարութիւնը դէպի բժշկութիւնը, նաեւ անոնց այդեմշակութիւնը մանաւանդ հօրս ծաղկամշակական սէրը, զուգէ մէկ կողմէն իմ բժիշկ ըլլալուս եւ միւս կողմէն եղբօրս երկրագործութիւն ուսանելուն չըսեմ պատճառ, այլ թերեւս սերմնացան եղան...։

***

Արուեստիս կիրարկութեանը սկսած օրէս, առաջին գործս եղաւ, քաշել իր գործէն հայրս, որ տարիներով քրտինք թափած էր ինծի համար, եւ իր կարողութենէն վեր ծախքերու բեռին տակ մտաւ գիս փարիզեան կրթութեամբ բժիշկ ընելու իղձով. պարտականութիւնս էր եւ նուիրական պարտականութիւնս իրեն հանդէպ երախտագէտ ըլլալ, ինչպէս սիրական մայրիկիս։

Սակայն շատ դժուարութիւն ունեցայ նպատակս գործադրելու. զի հայրս չէր ուզեր գործէն քաշուիլ։ «Թո՛ղ տուէք որ աշխատիմ. ձեռքս – ոտքս կը բռնէ» կ'ըսէր. եւ երկու եղբայր կրցանք վերջապէս զինքը համոզել, ետ կեցնել իր սափրիչութենէն, հանգիստ կեանք մը վայելել տալ իրեն, մեր կարողութեան չափովը։ Եւ այնուհետեւ իր առօրեայ զբաղումն եղաւ պարտէզը, պտղենիներն ու ծաղիկները, մանաւանդ վարդերը, որոնց մշակութեանը մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց կու տար մօրս հետ աշխատելով։

Շուտով սկսայ ունենալ յաջողութիւն. Մարսէյլ վերադառնալս մօքէ հանեցի, զի հիւանդներս կը շատնային օրէ օր, հայ եւ օտար արուեստակիցներուս նախանձը շարժելու աստիճան։ Այս բժիշկները քան հատ էին, կը գործէին Սկիւտարի այլեւայլ թաղերուն մէջ, գլխաւորապէս հայաբնակ տեղերը։ Հունգարիայէն փախստական եւ ծննդաբերութեան մասնագէտ կարծուած մը կար, որուն համար լսած էինք, թէ անխնայ կերպով կը չահագործէր աղքատ, չքաւոր ծննդաբերները, եւ թէ եկեղեցւոյ մէջ պնակ կը շրջագայեցնէն եղեր այդ անողորմին այցելագին հայթայթելու, մոռցած չէի Տէր Գրիգորին այդ մասին ըրած ծանուցումները, որոնց մէկէ աւելի անգամներ ականջալուր եղած էի դպրոցականութեանս ժամանակ, եւ ահա բոլոր ուժովս սկսայ պայքար մղել այդ օտարազգի չահամոլներուն դէմ։

(Շար. 176)

Մենենտեան ընտանիքը
ցաւով կը ծանուցանէ

ՍԵԴՐԱԿ ՄԵՆԵՆՏԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 2ին, 78 տարեկանին:

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մարտ 7, ժամը 11·30ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

La famille Menendian a la tristesse de vous faire part du décès de

SETRAK MENENDIAN

survenu le 2 mars 2007 dans sa 78e année.

Une messe sera célébrée le 7 mars 2007 à 11 heures 30 en la cathédrale arménienne Saint Jean-Baptiste;

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց մօրաքրոջ՝ Եւգինէ Պօղոսեանի մահուան առթիւ, Գլօտ եւ Մարի Մութաֆեան 200 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.- Պ. Մովսէս Պչաքճեան 100 Եւրօ «Հայաստանի Տարուան» առթիւ:

Le

Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

à l'occasion de la Journée de la Femme vous invite à découvrir

le jeudi 8 mars à 20h45

ZOE, IMPERATRICE DE BYZANCE
(980-1050)

A l'apogée de la puissance byzantine : Une arménienne sur les murs de Sainte-Sophie

Cette femme de caractère vous sera présentée par **Madame Odile FISCHER,** agrégée de l'Université, diplomée de l'institut d'Etudes Politiques de Paris, écrivain.

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre - Cocktail —

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs) **Le 6 octobre.**

(Շար. Ա. էջէն)

ներէն Բանուորական կուսակցութեան պետը Տ. Փէրինչէք: «Թալաթ փաշայի կոմիտէ»ի անդամները որոշած են նոյն քաղաքին մէջ հաւաքոյթներով, մամուլի ասուլիսներով զօրակցիլ անոր: Բայց ոստիկանութիւնը արգիլած է այդ բոլորը, այն պատճառաբանութեամբ որ «այդ հաւաքոյթներուն ընթացքին յանցանք գործելու հաւանականութիւնը շատ բարձր է»: Թուրքերը պարտաւոր եղած են իրենց վարձած սրահներէն հրաժարելու:

Փէրինչէքի դէմ դատ բացուած էր 2005ին յայտարարած ըլլալուն թէ «Հայկական Ցեղասպանութիւնը աշխարհակալական սուտ մըն է»:

Արգելքին դէմ բողոքելու համար Բանուորական կուսակցութեան Եւրոպայի ներկայացուցիչները եւ Աթաթիւրքեան մտածումի միութիւններուն նախագահները Ուստատ Նահանգի ներքին գործերու նախարարին նամակ մը ղրկած են:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7

Ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:

Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

***

Ս. ԹԱԴԷՈՍ-Ս. ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 9

Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:

Կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը այս տարի եւս կը հրաւիրէ իր աւանդական Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12·30ին:

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ
40, ռիւ տ'Արմէնի - 3րդ թաղամաս

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 04·78·45·17·55 կամ 04·72·37·61·57 թիւերուն:

□

Section «D. Missakian»
de SEVRAN - LIVRY

Soirée
«PAELLA»
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan

Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73

Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

arménie mon amie

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
sous le parrainage de M. René ROUQUET Député-Maire d'Alfortville
Une édition spéciale de

son SALON DU LIVRE ARMENIEN «ARMEN'LIVRES»

du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel,
Parvis des Arts à Alfortville
(à l'angle des rues J. Franceschi et M. Bourdarias)

Un programme exceptionnel !

Samedi 17 mars à 20h30,
— salle de spectacle
THEATRE en français
«Papiers d'Arménie ou sans retour possible» de Caroline Safarian par la Compagnie du Théâtre du Parvis des Arts de Marseille — Mise en scène : Olivier **Arméra.**

Jeudi 22-Mercredi 28 mars, de 11h à 19h
— Espace Culturel de convivialité
«ARMEN'LIVRES»
Accueil du Public — Consultation et vente d'ouvrages. — Rencontre et dédicaces avec les auteurs — Lectures.
Et pendant toute la durée du Salon
EXPOSITION (création MCA)
«Richesse du monde des lettres et des idées des XIXe et XXe siècles en Arménie et en diaspora»
Conception : Krikor Beledian, écrivain

Mardi, 27 mars à 20h45
— Salle de spectacle
THEATRE en arménien occidental
«Akhatsèle» de Arman Vartanian — Mise en scène : Vahé Shahvertian — par la Compagnie Soundoukian venue tout spécialement d'Arménie.

Mercredi 28 mars à 20h45
— Espace Culturel de convivialité
CONFERENCE-DEBAT
«Le statut de l'écrivain, la littérature et l'édition arménienne aujourd'hui» avec Krikor Beledian, écrivain et maître de conférences (France) - Haroutioun Kurkdjian, écrivain et éditeur (Grèce) - Sarkis Khatchents des Editions Khatchents (Arménie) - Rober Koptas des Editions Aras (Turquie).
Renseignements et réservations :

M.C.A. tél. : 01 43 76 55 89
courriel : contact@mca-alforville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN,** réalisateur

Hommage
à HAMO BEK NAZARIAN
Jeudi 8 mars à 20 heures

PEPO

de Hamo Bek-Nazarian, 1935
Musique: **Aram Khatchatrian**
Avec :
Hratchia Nercissian, Hasmik Chouchan, Tatiana Makhmourian

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

Communiqué

Fonds Arménien : un bilan des 15 premières années

Le Fonds Arménien «Hayastan» célèbre le 15e anniversaire de sa création décrétée le 3 mars 1992 par le Président de la République d'Arménie, cinq mois seulement après l'indépendance. La priorité accordée par les dirigeants de la jeune République à la constitution de cette grande organisation humanitaire montre l'importance qu'ils y ont attachée, dès le départ. Le Fonds se voyait investi d'une lourde responsabilité : répondre aux besoins urgents de la population, notamment dans la zone ravagée par le séisme de 1988, tout en investissant dans des infrastructures dont l'Arménie manquait cruellement. Quel bilan, quinze ans après ?

Sur le plan des urgences, l'action la plus déterminante du Fonds Arménien a sans doute été le «Projet Hiver» de 1993/94 qui a permis de réunir en quelques semaines 21 millions de dollars pour casser le blocus énergétique imposé à l'Arménie. Le Fonds a investi aussi immédiatement dans l'ouverture de routes frontalières qui ont permis de désenclaver l'Arménie. Un programme décennal a été appliqué pour sauver des ensembles culturels et artistiques menacés de disparition. Enfin, dès le cessez-le-feu de mai 1994, le Fonds s'est engagé résolument dans la reconstruction du Karabagh ravagé par la guerre. Cette action est loin d'être achevée : Le Fonds Arménien va d'ailleurs l'intensifier ces prochaines années, notamment par le développement des zones rurales.

Sur le plan des infrastructures, les chiffres parlent d'eux-mêmes. Les principales réalisations de ces quinze années sont les suivantes : 463,8 km de routes construites; 211,8 km de canalisations d'eau sur 70 sites; 43,8 km de gazoducs; 71,4 km de réseaux électriques; 410 maisons et habitations sociales; 97 écoles; 34 hôpitaux et dispensaires; 21 centres sportifs et culturels. Le Fonds Arménien a réalisé aussi 77 projets divers dans les domaines de la science, de la culture et de l'éducation. Sans compter les pensions alimentaires versées aux orphelins de la guerre qui étaient plus de 8000 à la fin des hostilités.

165 millions de dollars ont été ainsi investis, grâce à l'adhésion de centaines de milliers de donateurs dans le monde, dont 18 163 foyers et entreprises en France, à ce jour. Ces investissements ont été réalisés dans la plus grande transparence et sous les contrôles les plus rigoureux, ce qui justifie la fidélité des donateurs et leur nombre croissant et explique l'ampleur des réalisations en comparaison des sommes dépensées.

La tâche qui reste à accomplir est encore immense. Si les grandes villes d'Arménie et du Karabagh commencent à profiter de la croissance économique (+12,5%/an depuis 5 ans), la situation des zones rurales reste très dure. C'est pourquoi, le Fonds Arménien va s'engager, à partir de 2007, dans une vaste opération de développement des villages, en donnant la priorité aux activités et infrastructures créatrices d'emplois.

Au seuil de cette nouvelle étape, le Fonds Arménien lance donc un appel : nous avons besoin de vous pour poursuivre cette œuvre humanitaire si exaltante et si nécessaire. Votre fidélité nous est indispensable. Soutenez-nous par vos dons*.

Fonds Arménien de France
BP 12, 75660 Paris Cedex 14

* *66% de déduction d'impôts.*

Paris, le 2 mars 2007

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 7
MERCREDI
7 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամերիկայ առաքում)
270 եւրօ (Ցամաքային առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·658 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·658

ԱՂԹԱՄԱՐԻ Ս. ԽԱՉԻՆ ԳՄԲԷԹԻ ԽԱՉԻՆ ՎԷՃԸ

Նորոգութենէն ետք վերաբացումի թըւականին վիճայարոյց նիւթին յաջորդած է Աղթամարի եկեղեցիին գմբէթի խաչին հարցը: Մշակոյթի նախարար Ա· Գոչ ըսած է թէ եթէ խաչ մը կար նախապէս, այսօր ալ կրնայ դրուիլ, իրենք կանխակալ կարծիք չունին: Իսկ նորոգութեան պատասխանատու, Մշակոյթի նախարարութեան ճարտարապետը Ե· Հազան յայտնած է թէ յարմար չէ դատած գմբէթին վրայ խաչ մը զետեղել, քանի որ վրան խաչով գմբէթի յստակ լուսանկար մը չկայ: Ճարտարապետ Զաքարիա Միլտանօղլու որ հայ համայնքին կողմէ որպէս դէտ ներկայ եղած է նորոգութեան աշխատանքին, տեղեկացուցած է թէ մասնագէտներու հետ խորհրդակցելով մօտ 2,5 մեթրնոց խաչ մը գծել տըւած են, որուն 70–80 սանթիմեթրը խրած պիտի ըլլայ գմբէթին մէջ: Նորոգութեան ընկերութեան տէրն ալ մետաղեայ նման խաչի մը անպատեհութիւնը համարած է շանթեր քաշելու հաւանականութիւնը, հարկաւոր նկատելով շանթարգել մըն ալ զետեղել, ինչ որ իր կարծիքով տաճարին տեսքը կը խանգարէ:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ· ՏԻՆԳՐԱՅԻ, ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ, ՊԷՆԿԱԼԻ, ՄԱՏՐԱՍԻ, ՊՈՄՊԷՅԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը իր շքախումբով Փետր· 28ին օծած է Տինգրայի վերանորոգուած Ս· Երրորդութիւն եկեղեցին· ան կառուցուած է 1821–23ին: Ներկայ եղած են Կալկաթայի համայնքին ներկայացուցիչներ եւ Մարդասիրական ճեմարանի սաները: Օծման առիթով Գարեգին Բ· վարչութեան նուիրած է էջմիածինէն տարուած խաչքար մը: Նոյն օրը կէսօրէն ետք ան այցելած է Կալկաթայի Ս· Գր· Լուսաւորիչը որ Հնդկաստանի մէջ կառուցուած վերջին հայկական եկեղեցին է (1906):

Նոյն օրը կաթողիկոսը հանդիպում ունեցած է Պէնկալի գլխաւոր նախարարին հետ որ անդրադարձած է Հնդկաստանի հայ համայնքին կատարած կարեւոր դերին, հնդիկ ժողովուրդէն վայելած բարձր յարգանքին: Երեկոյեան ի պատիւ Գարեգին Բ·ի ընթրիք մը կազմակերպըւած է:

Մարտ 1ին, կաթողիկոսը իր ընկերակիցներով Կալկաթայէն մեկնած է Արեւմըտեան Պէնկալի ամէնէն հին հայկական գաղթօճախը՝ Չինզուրա: Հոն պատուիրակութիւնը այցելած է Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին (1697) որ Արեւմըտեան Պէնկալի երկրորդ հնագոյն եկեղեցին է: Երեկոյեան Գարեգին Բ· մեկնած է Մատրաս:

Մարտ 2ին հայրապետական շքախումբը անցած է Մատրաս, այցելած Ս· Աստուածածին եկեղեցին (1712) որուն քով կը գտնուի հայկական գերեզմանատունը: Թէեւ Մատրասի մէջ հայկական բնակչութիւն չկայ, բայց եկեղեցին բաց է այցելուներու: Երեկոյեան պատուիրակութիւնը մեկնած է Պոմպէյ: Հոն ալ այց տրուած է Սուրբ Պետրոս հայկական եկեղեցիին: Պոմպէյէն շքախումբը մեկնած է Տէլհի, անկէ վերադառնալու համար Երեւան:

ՊՈԼԻՍ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԸ

Պոլսոյ զոյգ եկեղեցիներու արարողութիւններով Մարտ 4ին նշուած է Հ· Տինքի քառասունքը: Մայր եկեղեցիին պատարագին նախագահած ու քարոզած է Մեսրոպ Պատրիարքը: Քարոզին աւարտին, ափսոսանք յայտնած է որ անցած 40 օրուան ընթացքին տակաւին բացայայտուած չեն ոճիրը դրդողներուն բուն ինքնութիւնները: «Ատիկա վերջին ծայր տրտմեցնող է եւ մտածել տուող: Մինչդեռ նման դժխեմ սպանութեան մը ժամ առաջ լուսաբանութիւնը վերջին ծայր անհրաժեշտ էր երկրին խաղաղութեան ու անդորրին, նաեւ ապահովութեան ուժերուն նկատմամբ հարկաւոր վստահութեան տեսակէտէն» ըսած է Մեսրոպ Պատրիարքը:

Արարողութենէն կարճ միջոց մը ետք նոյն եկեղեցիին շրջափակին մէջ գտնուող Ս· Թորոսի այազմային երկու հոգի կրակած է ու խոյս տուած: Աւելի ուշ ձերբակալուած եւ հարցաքննուած են երկու երիտասարդներ:

Նոյն օրը Հ· Տինքի յիշատակը ոգեկոչուած է Գնալըի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ կատարուած արարողութեամբ ալ: Անոր ընկերներէն, բարեկամներէն կազմուած բազմութիւն մը գացած է կղզի, մասնակցելու արարողութեան: Ուշադրութիւն գրաւած են առտուան կանուխ ժամերէն եկեղեցիին ու ամբողջ կղզիին մէջ առնուած ապահովութեան միջոցները:

*
**

Նոյն Թուականին հոգեհանգստեան արարողութիւններ տեղի ունեցած են էջմիածնի ու Հայաշատ բոլոր կեդրոններուն մէջ, աշխարհի բոլոր կողմերը:

ՓՈՒՆՋ ՏՈՄՍԻ

ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐ

Զտեսնուած բան:

Իմացաք անշուշտ... Մամուլը հաղորդեց վերջերս թէ Եւրոպայի մէջ գետնախնձորի գինը կրկնապատկուեր է: Երկու պատճառով:

Եւրոպան հունձքի գէշ տարի մը ունեցեր է:

Չինացիներուն կոկորդը «ֆրիթ»ով խցուեր է:

Մոլորակը բոլորին կը պատկանի, նոյնիսկ թիթեռնիկներուն:

Գետնախնձորը բոլորին համար կը բուսնի եւ մենք բոլորս կ'ապրինք մէկ եւ նոյն մոլորակին վրայ, մէկս միւսէն կախեալ:

Զարմանալի չէ որ Եւրոպան հունձքի գէշ տարի մը ունեցած է, որովհետեւ օզոնի մթնոլորտային խաւերը ծակծըկըւած ըլլալով, այեւս նման տհաճ անակընկալներ յաճախակի պիտի ըլլան երկրիս վրայ:

Իսկ Չինաստանի մէջ «փասթ-ֆուտ»ը չտեսնուած համբաւ շահած ըլլալով, գետնախնձորի ապսպրանքը աւելցուցեր է եւ չափ ու սահման չէ դրած իր պահանջքին վրայ:

Ահա թէ ինչո՛ւ, Եւրոպայի մէջ ֆրիթ ուտելու համար կրկնապատիկ գին պիտի վճարուի:

Այս օրինակէն քաղաքական շատ դասեր կարելի է քաղել եւ պահել:

Օտարասէր ըլլալը լա՛ւ է, եւ մարդկային: Ազգասէր ըլլալը ի՞նչու անմարդկային ըլլայ:

Ցամենայն դէպս ազգասիրութիւնը անիրապաշտ բան մը կը թուի ըլլալ ներկայ ժամանակներու մէջ, գոնէ այդպէս կ'երեւի գետնախնձորի կալուածէն ներս:

ԽՆԿԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԻՐԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԸ

Վերջերս կովկասեան այցի մը շրջանակին մէջ Հայաստան կը գտնուէր Եւրոպական Միութեան Հարաւային Կովկասի յատուկ ներկայացուցիչը Փ· Սեմնեսպի: Ան խօսելով Իրանի վրայ ամերիկեան յարձակումի մը հեռանկարին մասին, յայտնած է թէ այդ երկրին կացութեան զարգացումը անմիջական անդրադարձ կ'ունենայ Հարաւային Կովկասի երկիրներուն վրայ, որոնց կարգին Հայաստանի եւ Ազրբէջանի: Առաջինին համար Իրանը առեւտրական կարեւոր գործընկեր է, իսկ ազրբէջանական ստուար համայնք մը կ'ապրի Իրանի մէջ:

*
**

ԿԵՂԾ ԱՆՁՆԱԳՐՈՎ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐ

«Զուարթնոց» օդակայանի սահմանապահները Երեւան – Վիէննա թռիչքին եւրեք ճամբորդներուն, արգիլած են օդանաւ բարձրանալ· պատճառը այն է որ անոնք իսրայէլեան կեղծ անձնագրեր ունէին: Հետաքննութեամբ պարզուած է որ այդ անձերը 2500 տոլարի փոխարէն այդ անձնագրերը ձեռք ձգած են Հայաստանի քաղաքացի Սամուէլ Սուրէնի Կըրիմպէրկէն: Այս վերջինին բնակարանէն գտնուած են կեղծ կնիքներ, դրոշմներ, Իսրայէլի, Մոլդովայի, Ռուսաստանի, Հայաստանի տասնեակ անձնագրեր, այլ փաստաթուղթեր: Ս· Կրիմպէրկ ձերբակալուած է:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(6 mars)

L'ARMENIE CHRETIENNE EN MAJESTE

Թերթը լայն տեղ կու տայ փարիզեան հայկ· ցանազան ցուցահանդէսներուն Լուվրէն Գոնսիէրժըրի: Ցօղուածին կ'ընկերանայ մանրանկար մը Հայաստանի Մատենադարանէն: Գրութիւն մը նուիրըւած է նաեւ ավընիւ Ֆոշի Թանգարանին, այլ խօսքով Ֆրէնկեան հիմնարկութեան, որ կրկին կը բանայ իր դռները: Գրութիւններուն կողքին փոքր ցանկ մը կայ «Հայաստանի Տարուան» ցանազան ձեռնարկներուն:

ՍԱՐՍԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ ՁՆՁՈՒԱԾ

Գրած էինք թէ շաբաթավերջին Ֆրանսայի թրքական դաշնակցութիւնը ազգայնամոլական հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր Սարսէլի մէջ: «ՎԱՆ» կը տեղեկացնէր թէ քաղաքապետը ջնջած է ձեռնարկը որ հակահայ, հակասեմական արտայայտութիւններու, կռիւներու առիթ պիտի ծառայէր: Այսուհանդերձ, կազմակերպիչները վերջին պահուն Սէն Տընիի մէջ գտած են իրենց տրամադրելի սրահ մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՆՊԻԻՍԻ հարցը, որ տագնապի լուրջ բնոյթ ունի, պատճառ եղաւ որ նախագահական թեկնածուներէն գլխաւորները վերար հրմշտկեն Մարտ 5ին, գլխաւորաբար Թուլուզ, փորձելով իւրացնել լուծումն ալ: Ծանօթ է որ գործադրկութեան ծրագիրը առիթ տուաւ ցոյցերու եւ գործադուլներու Մարտ 6ին, մինչ Սեկոլէն Ռուայալ Գերմանիոյ մէջ հարցը կը ծեծէր Անկելա Մերքէլի հետ: Իւրաքանչիւրը իր լուծումը կ'առաջարկէ, մինչ վարչապետն ալ ի՛ր լուծումն ունի, ըստ որուն Պետութիւնը պէտք է աւելի յանձնառու ըլլայ:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ծանօթ էքոնոմիսթ ամսաթերթը Փետրուարի թիւով անդրադարձած է Կարս – Ախալքալաք երկաթուղիին շինութեամբ Հայաստանի շեշտուող մեկուսացումին: Թերթը ըսած է թէ փակ սահմաններն ու ուժանիւթի աղբիւրներու բացակայութիւնը Հայաստանը Ռուսաստանէն աւելի մեծ կախումի վիճակին կը մատնեն: Իսկ այս վերջինը այնքան ալ կարեւորութիւն չի տար Հայաստանի շահերուն:

ՊԱՂՏԱՏԻ կեդրոնը նոր ոճրափորձ մը գործուած է Մարտ 5ին շուկայի մը մօտ: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 30 մեռեալ եւ 42 վիրաւոր կար:

ՔԻՒՐՏ պարագլուխ Ա· Էօճալանի թունաւորման լուրը ոտքի հանած է քրտական համայնքները· Գերմանիոյ, Հոլանտայի, Զուիցերիոյ, Շուէտի ցանազան քաղաքներուն, նաեւ Փարիզի մէջ Էօճալանի ազատութիւնը պահանջող, թունաւորումը դատապարտող ցոյցեր ըրած են: Անոնք պահանջած են, որ եւրոպական կազմակերպութիւնները հանդիսատեսի դերին մէջ չմնան ու գործնական քայլերու դիմեն բարելաւելու համար Էօճալանի բանտարկութեան պայմանները:

ՍՈՒՄԱԹՐԱ երկրաշարժի մը զոհ գացած է Մարտ 6ին, բաւական խուճապ ստեղծելով: 6,3 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի սատիճանաչափին վրայ ցնցումը, առաջին լուրերու համաձայն 70 հոգիի մահուան պատճառ եղած է:

ՔԱՊՈՒԼԻ մօտ, ամերիկեան յաջորդական նոր «սխալ»ներ գործուած են Մարտ 5ին: Ինը քաղաքացիներ, որոնց հինգը կիներ եւ 3ը մանուկներ էին, զոհ գացած են ամերիկեան յարձակման: Նախորդ օրն ալ, տասը քաղաքացիներ սպաննուած են ամերիկեան զօրքին կողմէ անձնասպանական յարձակումէ մը ետք Ճալալապատի շրջանը:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ Կոմերսանտ օրաթերթի մէկ լրագրողը՝ Իվան Սաֆ-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԴԻՄԷ՞ ԼԱ ՀԷՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՏԵԱՆԻՆ

Հայկական ցեղասպանութեան հարցը Լա Հէյի արդարութեան միջազգային ատեանին տանելու նիւթը պարբերաբար կը ծեծուի Թրքական քաղաքական ու մամուլի շրջանակներուն մէջ։ Կան ատիկա Թուրքիան ցեղասպանի խարանէն միանգամընդմիշտ փրկելու միջոց նկատողներ եւ կան տատամսումի մէջ գտնուողներ։ Առաջինները անոնք են որոնք տարուած ազգայնական ու ամբոխավարական զգացումներէ, քիչ մը Հայերուն սպառնալու շեշտով մը նիւթ կ'ընեն այդ տարբերակը։ Շատ յայտնի չէ թէ Լա Հէյի ատեանին դիմելու իրենց կոչերը խիկապէս անմեղութեա՞ն համոզումով է, թէ այն յետին մտածումով որ Թուրքիոյ ղեկավարները չատ հաւանօրէն պիտի չդիմեն նման քայլի։ Թերեւս անմեղութեան ինքնաթելադրանքի մղում մըն ալ իր դերը ունի միջազգային ատեանէ մը անպարտ արձակուելու յոյսով բանաձեւուած տրամադրութեան մէջ։

Տատամսումի մէջ գտնուողները աւելի լուրջ հատուած մը կը կազմեն։ Կան նախկին դեսպաններ, դիւանագէտներ որոնք կողմնակից կը յայտնուին նման դիմումի. իրենց կեցուածքը հիմ ունի անմեղութեան վճռական վկայականի մը տիրանալու նպատակը։ Եթէ Լա Հէյի ատեանը վճռէ թէ 1915ին Հայերու դէմ գործուածը կարելի չէ ցեղասպանութիւն որակել, Թուրքիոյ հանրապետութիւնը 84 տարուան իր գոյութեան մեծագոյն բեռէն ազատած կ'ըլլայ։ Այդ վկայականը ոսկեզօծ շրջանակի մը մէջ պետեղած, կը տանի հոն ուր զինք այդ մեղքով դատապարտելու վտանգը կը յայտնըւի։ Վկայականը նաեւ կը ծառայէ բոլոր անոնց որոնց շահը կը պահանջէ «մաքուր» անցեալով Թուրքիա մը ունենալ իբրեւ խօսակից, կամ գործակից։

Բայց այն նոյն լուրջերու ճակատին մէջ կան առանց այլեւայլի դէմ եղողներ Լա Հէյի ըլլալիք դիմումի մը։ Անոնք այն մարդիկն են որոնք ազգայնամոլական – ամբոխավարական յորձանքէն չտարուելու չափ գիտակից են ու սթափ. եւ այս երկու յատկանիշերը զիրենք առնուազն զգուշաւոր կը դարձնեն։ Ճիշդ է որ հարցին փափուկ բնոյթը զիրենք վերապահութեան կը մղէ ու յաճախ չեն արտայայտեր իրենց ընդդիմութիւնը։ Պէտք է ըսել որ հայ լրագրողին մարդասպանին ոստիկանական ուժերէ գտած քաջալերական մթնոլորտին մէջ, առնուազն չանթերու կամաւոր թիրախ ըլլալ կը նշանակէ ըսել, կամ գրել թէ այնքան ալ խելացի բան չէ Լա Հէյի ատեանին դիմելու գաղափարը։ Ու այս հատուածին ընդդիմութիւնն ալ լայն չափով կը թաղուի լռութեան մէջ ,ինչպէս շատ բաներ Թուրքիոյ պարագային։

Նիւթին մասին շատ հետաքրքրական անդրադարձ մը ու արտատպում էջ մը ունէր Փետր. 23ի «Ակօս»ը։ Կ'անդրադառնար «Ենիչագ» թերթին մէջ (Փետր. 14) Արսլան Թէքինի բաժին, թէ «Ո՛ր մէկ ատարանն ալ ըլլայ, Թուրքիա նորոնմնելու դատապարտուած է»։ Ա. Թէքին կ'աւելցնէ թէ խելամիտ, հարցերուն եւ օրէնքներուն լաւատեղեակ բոլոր Թուրք իրաւաբանները կ'աղաղակեն. «Զըլլա՛յ որ դատարան դիմենք»։ Ու այդ հատուածին փաստաբանուհի Կ. Այթաչի լրագրողին ուղղած նամակը տեղ գտած է սիւնակին մէջ։

Ան կը գրէ.

... «Թուրքիա կը պատրաստուի Լա Հէյի ատեանին դիմել։ Այս ցանկութիւնը, հանրային կարծիքին մօտ առանց արձագանգ գտնելու կ'արտայայտուի եղեր 2000ական տարիներէն. նաեւ նախկին դեսպաններու կողմէ։

Մինչդեռ նիւթը ըմբռնելու համար իրաւագէտ ըլլալու պէտք չըկայ. կը բաւէ հարց տալ. "Ի՞նչ կը պատահի եթէ Թուրքիա ցեղասպանութեան պատասխանատու համարուի"։ Լա Հէյի ատեանին կանոնադրութեամբ կարելի է հոն դիմել այն բոլոր հարցերուն առնչութեամբ որոնք ստուգուելու պարագային միջազգային պարտաւորութեան մը հակասութիւն կը նշանակեն ու ատիկա հարկաւոր կը դարձնէ հատուցում մը»։

Յետոյ Կ. Այթաչ կը մէջբերէ նոյն կանոնադրութեան նման պարագայի մը մասին տրամադրութիւնները.

«ՄԱԿ-ի 1948ի Ցեղասպանութեան համաձայնագիրը առաջին յօդուածով կ'ըսէ թէ ստորագրող պետութիւնները յանձնառու եղած են ցեղասպանութիւն մը կանխել ու պատժելու. ընդունած են թէ ցեղասպանութիւնը ըստ միջազգային օրէնքին, յանցանք է։

Ցեղասպանութիւն չի նշանակեր որեւէ ցեղի, կրօնքի, ազգի կամ ցեղային խումբի պատկանողները բնաջնջելու, անհետացնելու նպատակով սպաննել։

Ցեղասպանութիւն է նաեւ այդ մարդոց մարմնական կամ մտաւոր վնաս պատճառել, կեանքի անոնց պայմանները որոշակի նպատակով փոփոխել, անոնց անչափահասները բռնի ուժով այլ խմբաւորումի մը մէջ ընդգրկել։

Ցեղասպանութեան համար գործակցիլ, ցեղասպանութեան դրդել, փորձել, մասնակցիլ, նոյնպէս ցեղասպանութեան արարք կը նկատուի, հետեւաբար՝ պատժելի յանցանք։

Համաձայնագիրը ստորագրող պետութեան մը ցեղասպանութեան ամբաստանութեամբ ծագած անհամաձայնութիւնը անոր կողմերէն մէկուն ձեռքով կրնայ Միջազգային արդարութեան ատեանին տարուիլ»։

«Հետեւաբար, այս հարցերուն մէջ կարծիքս այն է որ Թուրքիոյ դատապարտումը 99.99%ի հաւանականութիւն մը կը ներկայացնէ» կը գրէ փաստաբանուհին։

Լրագրողին ուղղած նամակը կ'աւարտէ շարք մը թելադրանքներով. Թուրքիա պէտք չէ ընդունի Միջազգային պատժական մնայուն ատեանին իրաւասութիւնը, որքան ալ մեծ ըլլայ զայն ստորագրել տալու ճնշումը։ Յաւելեալ, Լա Հէյի ատեանին դիմելու հարցը Եւրոպական Միութենէն կատարուած թելադրանք մըն է։

Թուրքիա Հայկական ցեղասպանութեան զրպարտութիւններուն դէմ հարկ է ազգային յատուկ տեսակէտ արտայայտէ ու ոչ մէկ գընով իյնայ միջազգային դատարանի սխալին մէջ։

Գրութիւնը կ'աւարտի ափսոսանքի արտայայտութեամբ մը. «Այս հարցերը միայն մեզի՞, փաստաբաններո՞ւս պիտի վիճակէին։ Անկարելի է չվշտաբեկիլ»։

Թուրքիա յստակ է որ երբեք պիտի չառնէ Լա Հէյի ատեանին դիմելու քայլ մը։ Որքա՛ն ալ հրապարակը ողողած ըլլան անմեղութեան աղաղակները, միշտ կան իրականութեան լաւատեղեակներ. անոնք լոգունգներու, պաստառներու մակարդակէն քիչ մը աւելի խորութեամբ կը դիտեն հարցերը, անոնց պարունակած իրականութիւնը տեսնելու սթափութեամբ։ Եւ փողոցի աղաղակողները, կամ մարդասպաններ լարողները չեն որ Լա Հէյի ատեանին դիմելու քայլը պիտի առնեն։

Այսուհանդերձ, Թրքական մարտավարութիւնը միշտ պիտի օգտագործէ այդ քայլին սպառնալիքը, ամէն անգամ որ հարկը զգայ իր անմեղութեան զսպանակը լարելու ներքին հրապարակին վրայ։

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ

1990ական տարիներու սկիզբէն ի վեր Ուաշինկթըն հակադիր ուղղութիւններով երկու տարբեր քաղաքականութիւն կը տանի յետխորհրդային Ռուսաստանի դէմ։ Երեւութականը այն է որ երկու երկիրներուն միջեւ կայ մարտավարական եւ բարեկամական գործընկերութիւն մը։ Ան ցոյց կը տրուի նախագահներու հանդիպումներուն ընթացքին։ Մինչդեռ ամերիկեան իսկական քաղաքականութիւնը բոլորովին տարբեր է. նուաճող, հալածող քաղաքականութիւն մըն է ան, ռուսական տկար կողմերուն մօտէն հետեւող։ Զյարգուած խոստումներով, յանդիմանութիւններով եւ միակողմանի զիջումի պահանջներով Ուաշիկնթըն աւելի յարձակունակ ու անզիջող կեցուածք ցոյց կուտայ Ռուսաստանի, քան՝ ըրած է Խորհրդային միութեան օրով։

Այդ քաղաքականութեան գլխաւոր յատկանիշերն են՝ Ռուսաստանի զինուորական պաշարումը ամերիկեան կամ ՕԹԱՆ-ի խարիսխներով. անոնք հաստատուած են, կամ հաստատելի են նախկին խորհրդային հանրապետութիւններու առնուազն կէսին մէջ, Բելառուսէն մինչեւ Վրաստան ու Ազրբէջան։ Ատոր հետեւանքն է երկաթեայ նոր վարագոյր մը, այս անգամ ԱՄՆ-ու կողմէ, եւ ամերիկեանեւռուսական յարաբերութիւններու վերստին զինուորականացումը։ Նաեւ մերժումը ընդունելուն թէ Ռուսաստան իր տարածքէն դուրս ալ օրինաւոր շահեր ունի, ինչպէս նախկին խորհրդային հանրապետութիւններու մէջ։ 1992էն ի վեր ԱՄՆ անդադար կը միջամտէն Ռուսաստանի ներքին հարցերուն, խնդրականացնելով Մոսկուայի գերիշխանութիւնը, նոյնիսկ իր սահմաններուն մէջ։ Եւ ինչպէս Ջլամարտի ամէնէն բուռն շրջաններուն, Ուաշինկթըն երկու չափ, երկու կշիռի քաղաքականութիւն կը կիրարկէ իր իսկ ըրածով ամբաստանելով զայն. պինակցներու որոնում նախկին խորհրդային հանրապետութիւններուն մէջ, քարիւղի, կազի նման խաղաքարտերու օգտագործումով նեցուկ տալ բարեկամ կառավարութիւններու, եւլն.։

Ընդհանուր պատկերը այն է որ երբ ՕԹԱՆ կը ծաւալի դէպի Ռուսաստանի մերձաւոր գօտին, ընդգրկելով նախկին խորհրդային հանրապետութիւններ, ատիկա «ահաբեկչութեան դէմ պայքար»ի արարք կ'ըլլայ եւ «նոր պետութիւններու պաշտպանութիւն»։ Իսկ երբ Մոսկուա կը բողոքէ, անոր ընթացքը կը ցոլացնէ «Ջլամարտի ոգի մը»։ Երբ Ուաշինկթըն միջամուխ կ'ըլլայ վրացական, կամ ուկրանական ներքին հարցերու, ատիկա «ժողովրդավարութեան զարկ տալու» համար է, իսկ երբ Կրեմլին կ'ընէ նոյն բանը, ան «նոր ծաւալապաշտութեամբ» կ'ամբաստանուի։

Եւ վերջապէս, Ռուսաստանի տըկարութիւնը շահագործելով ԱՄՆ կ'ուզեն հիւլէական գերիշխան դիրք ապահովել, ինչ որ երբեք չեն կրցած ընել խորհրդային օրով։

Ասոնց հետ ԱՄՆ յայտարարած են որ հակահրթիռային համակարգը սահմանափակելու դաշինքէն միակողմանի կերպով դուրս կու գան. ատիկա կը նշանակէ թէ կրնան ըստեղծել հիւլէական առաջին հարուածի մը միջոցները, առանց փոխադարձութեան վախը ունենալու։ Միւս կողմէ Ուաշինկթըն ճնշում կը բանեցնէ Կրեմլինի վրայ որ հիւլէական զէնքերու կրճատման համաձայնութիւն մը ստորագրէ. ատիկա հոգ չէ թէ աւելորդ բան է եւ որեւէ զէնքի չքացում չի պարտադրեր։

Նման նկարագրով ամբողջովին հակառուս քաղաքականութիւն մը ոչ ոք կրնայ համոզել որ ամերիկեանեւռուս յարաբերութիւններուն ներկայի պաղ ընթացքը Պուտինի վերաբերումին արդիւնք է։ Նոյնն է պարագան պնդումներուն թէ Ջլամարտը 15 տարի առաջ աւարտած է։

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵԹԷ ՅԱՆԿԱՐԾ ՏԵՍՆԵՍ ԻՐԵՆ...
(Հատընտիր)

ԱՆՈՒՇ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Երեւան

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԱՌԱՐԿԱՆ

Ծանուցումը նիւթի մը շուրջ հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւելու համար մտածուած միջոց մըն է, զոր կարելի է պատկերացնել տարբեր ձեւերով: Ան կրնայ ըլլալ գրական յօդուած մը, արուեստի ցուցահանդէս մը, գիտական դասախօսութիւն, տնտեսական ծրագրի ներկայացում, տօնական հանդիսութիւն, հարցախոյզ, եւ այլն, եւ այլն...: Նիւթ մը յստակ եւ սրատես ձեւով նկարագրելու եւ ներկայացնելու պարագային է միայն, որ գրական ազդեցութիւն կրնայ ունենալ հանրային կարծիքին վրայ: Ուրեմն, ծանուցումը այն գործօնն է, որ ուրիշին կ'առաջարկէ ո՛չ միայն գաղափար մը՝ համոզում մը իրականացնելու համար, այլ նաեւ օրէնք մը ընդունել տալու, համակարգ մը համաձայնեցնելու, տարածաշրջան մը ազատելու, նոյնիսկ պետութիւն մը ընտրելու եւ մինչեւ հայրենիք մը հռչակելու: Մեր ժամանակակից աշխարհին մէջ, այս գունաւոր բայց սուղ առարկան, անբաժան միջոց մը դարձած է զանազան կառոյցներու համար:

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան տօնակատարութիւններու ծրագրի ցանկին մէջ ի զո՛ւր կը փնտռեմ Ղարաբաղ, եւ կամ Արցախ բառանունները: Կ'երեւի կարեւորութիւն չէ տրուած, կամ ի՛նչ-ինչ պատճառներով չէ թելադրուած, գոնէ այս բացառիկ առիթը օգտագործել, որ քիչ մը աւելի ճանչցուի, հո՛ս, մե՛ր Արցախը, Արայի անտառները՝ իր պատմութեամբ, քաղաքակրթութեամբ ու մշակոյթով: Յետ-պատերազմեան տարիներուն, առաջին անգամ ըլլալով, գոնէ այս տարի առիթը կրնար ըլլալ Եւրոպական միութեան կայմը հանդիսացող, ժողովրդավարութեան եւ ազատութեան մայրաքաղաքին հանրային կարծիքին հրամցնելու Արցախի ժողովուրդին ամենապարզ իրաւունքը. Արցախի Հանրապետութեան ճանաչումը: Սակայն այս ծանուցման դերը պարզապէս այդ ճանաչողութեամբ ալ պէտք չէ սահմանուի, այլ՝ փոխադարձ գիտակցութեամբ (այսինքն՝ ամէն մէկս գիտէ որ միւսներն ալ գիտեն): Այն գիտակցութեամբ, որ այդ կտոր մը հողը ունի պատմութիւն, ազգային ինքնորոշման իրաւունք, անկախութեան եւ Հայաստանի միասնութեան ձգտում, եւ այդ բոլորը, միջազգային հանրութեան համապատասխանող օրէնքներու խաղաղ ընթացքով կարգաւորելու տրամադրութիւն:

Առիթը չէ օգտագործուած: Երբ «Գոնսիէրժըրի» այցելեցի, այդ մէկը շուտով զգացի: «Հայ-աստան»ի տասնըերկո՛ւ մայրաքաղաքներ: Անհեռատե՞ս եմ, թէ ծայրայեղական... հոգ չէ՛, հարց կուտամ. իսկ Ստեփանակե՞րտը: Բայց շուտով ազգային գետնի վրայ իմ երիտասարդի անփորձութիւնս կը ձգտի եզրակացնել, թէ այո՛, ժամանակաւոր մայրաքաղաք մը ո՛չ մէկ օրինականութիւն կրնայ ունենալ: Ու կը շարունակուին ցուցահանդէսները... Եւ «Գրիփթ»ի մէջ կը հանդիպիմ առաջին անտարբերութեան: Աւա՜ղ... բացակայ է լուրջ աշխատանքը. ուղտի մը վրայ հեծած մարտիկի մը եւ Մոնթէյին նկարներով բաւարարութիւն է տրուած: Փաստօրէն անտեսուած է մեր խաղողի այգին, անտեսուած է անոր պատմամշակութային ժառանգը, տասնամեակներով խեղաթիւրուած իրաւասութիւնը եւ անոր հրաշալի բնաշխարհը... որովհետեւ, կարգ մը չճանցուած պետութիւններու ժողովուրդներ, այն տպաւորութիւնը ունին, որ կ'ապրին ոչ մէկ տեղ:

Եւ որպէսզի, արցախցիները իրենք զիրենք չզգան, որ կ'ապրին ոչ-մէկ-տեղ, եւ որ արցախեան պատմութիւնը ոչ-մէկ-տեղ չըշպրտուի՝ պէտք էր օգտագործել ծանուցումը:

Ծանուցումը կը բաղկանայ երկու անջատ առարկաներէ. ներկայացում եւ հետեւանք, որոնք միացուած են երրորդով մը՝ հանրային կարծիքով, որուն կը մատուցուի նիւթը, եւ որմէ կը սպասուի հակազդեցութիւնը: Ճիշդ ինչպէս ելեկտրոնային միւլթիփլեքսէօրը, որու մուտքին «0» կամ «1» մակարդակի կիրառման պարագային կը ստանանք համապատասխան ելքը, հետեւանքը: Նոյնն է պարագան հանրային կարծիքէ մը ուղուած կողմնորոշումին: Պէտք է յաւագոյնս ներկայացնել «Բան»ը:

Ու կը շարունակուին ցուցահանդէսները...

ԳԱՍՊԱՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՔԵՍԱՊՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿ

Լոս Անճըլըսի Քեսապցիներու ուսումնասիրաց միութեան կեդրոնի «Կարպեան» սրահին մէջ, Յունուար 13ին, նշուած է միութեան 50ամեակը: Բացումը կատարած է վարչութեան ատենապետը՝ Տոքթ. Հրայր Աթիկեան: Այս առիթով միութիւնը յատուկ գնահատագիրներով պատուած է իր հայրենակիցներէն վեր. Տոքթ. Վահան Թութիկեանը, վեր. Եսայի Սարմազեանը եւ վեր. Յովհաննէս Սարմազեանը իրենց հոգեւոր եւ ազգանուէր գործունէութեանց համար: Տիկին Անահիտ Մէյմարեան – Թութիկեան ներկայացուցած է երեք մեծարեալներուն կեանքն ու գործը: Ապա, յաջորդաբար խօսք առնելով մեծարեալները, նշած են թէ Քեսապ իր թիւին հետ բաղդատած հայութեան տուած է մեծ հոյլ մը արհեստավարժ մասնագէտներու, հոգեւորականներու, մտաւորականներու եւ հանրային գործիչներու: Երեկոյթի յատկանշական երեւոյթը եղած է այն՝ որ կեդրոնի պարտամուրհակի այրումով, միութիւնը դարձած է սեփականատէրը կալուածին: Կեդրոնը ունի գրադարան, հաւաքավայր եւ սրահ:

⁂

ԻՍԼԱՄԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Էնսինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Յունուար 21ին, տեղի ունեցած է իսլամացած Հայերու մասին ժապաւէնի մը ցուցադրութիւնը, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ-ի «Անահիտ» մասնաճիւղին: Բացումը կատարելով Անահիտ Մէյմարեան, յայտնած է թէ «Հրանդ Տինք կը փափաքէր որ Թուրքիոյ մէջ խօսքի եւ խղճի ազատութիւն տիրէ, որպէսզի բռնի իսլամացած 2-3 միլիոն Հայերը կարենան իրենց ինքնութիւնը յայտնել եւ այդպէսով մեր փոքրիկ ազգին թիւը բարձրացնել»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք Միմի Թովմասեան ներկայացուցած է Արմէն Արոյեանը, որ 1990էն ի վեր իր հիմնած Հայ ժառանգութեան շրջապտոյտներու ընկերակցութեան միջոցով ուխտագնացութիւններ կը կազմակերպէ դէպի արեւմտեան Հայաստան: Ապա ցուցադրուած է ժապաւէնը, որ կը ներկայացնէր իսլամացած Հայեր Խարբերդէն, Այնթապէն, Տարէնտէէն եւ Արաբկիրի շրջան՝ Ագընէն:

⁂

«ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ՝ ՈՒԽՏԱՒՈՐԻ ՄԸ ԱՉՔՈՎ» ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլէնտէյլի հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Փետր. 8ին, տեղի ունեցած է «Պատմական Հայաստանը՝ ուխտաւորի մը աչքով» խորագիրը կրող երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Բացումը կատարած է Լիտիա Գանտիլեան, ներկայացնելով օրուան զեկուցաբեր – ուխտագնաց Զաւէն Խանճեանն ու ուխտագնացութիւնը գլխաւորած Արմէն Արոյեանը: Ուխտագնացութիւնը կատարուած է 2006ի վերջերը եւ շրջապտոյտը ընդգրկած է Կիլիկիոյ արեւելեան սահմանները՝ Այնթապ, Մարաշ, Զէյթուն, ինչպէս նաեւ Հռոմկլա, Ուրֆա, Խարբերդ, Արաբկիր, Մուշ, Պիթլիս, Վան, Անի, Կարս եւ Համշէն: Խօսք առնելով Զաւէն Խանճեան նշած է թէ «Պատմական Հայաստանը՝ Արեւմտահայաստանը այսօր անսպառ նիւթ է: Մեր կորսնցուցած հայրենիքը առաջին ներբողողները հանդիսացան 20ական թուականներէն մինչեւ 50ականները, նոյնինքն հողին վրայ ծնած, ապրած, երբեմն պայքարած եւ Եղեռնի եաթաղանէն մազապուրծ փրկուածներու ներկայացուցիչները»: Ապա ցուցադրուած են լուսապատկերներ ուխտագնացութենէն՝ տալով լուսաբանութիւններ, պատմական տուեալներ, ինչպէս նաեւ 3 տեսերիզներ՝ Ագընի, Արաբկիրի եւ Տրապիզոնի մասին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Աղքատիկ ծննդաբերները իրենց երկունքէն կ'ազատէի բոլորովին ձրի. «Վահրամ», անունը, զոր Սկիւտարի մէջ ցայն վայր միայն ես ունէի, շատցաւ հետզհետէ. աշխարհ բերած երախաներէս մանչուկ եղածները Վահրամ մկրտուեցան, աղջիկներն ալ՝ Վահրամուհի կամ Վահրամանոյշ:

⁂

Ասպարէզիս մէջ անցուցած կեանքիս մանրամասն պատմութիւնը կարօտ է հատորներու, զորս չեմ կարող գրել, կը բաւականանամ միայն արտայայտելով ճակատաբաց եւ հպարտութեամբ, թէ 1884էն մինչեւ այսօր (1941 Ապրիլ) ես ամէն զոհողութիւն ու աշխատութիւն յանձն առի, հայ բժշկական դասուն պատուաբեր գործունէութիւն ունենալու համար: Այս մասին թո՛ղ խօսին Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան «Հանդէս Ամսօրեայ»ն, Նիւ-Եորքի «Կոչնակ» շաբաթաթերթը, եւ ուրիշ զանազան օրագիրներ, որոնք գրութիւններս իրենց էջերուն մէջ հիւրընկալելու պատիւը ինծ տուին:

Թո՛ղ խօսին ու վկայեն ամէն անոնք, որոնք մօտէն կամ հեռուէն, գիտակ եղած են ապրած կեանքիս. բայց ուսանողութեանս տարիներո՞ւն մասին, ահա այդ շրջանի նամակներուս հաւաքածոն, զոր պատրաստեցի վերջերս, անոնց մէջէն ջնջելով ի՛նչ որ կը վերաբերէին ընտանեկան ներքին գաղտնիքներու:

⁂

Պոլիս վերադարձիս, ուրախութեամբ ու մեծ գոհունակութեամբ տեսայ, որ ինծմէ առաջ շրջանաւարտ եղող բժիշկները, այլ եւ այլ թաղերու մէջ սկսած էին գործել մեծ յաջողութեամբ: Տոքթ. Հինքեարպէյէնտեան, Խնդիրեան և Շէրպէթեան, Զարդարեան, Շահպազ եւ Սիմոնոֆ Բերա հաստատուած էին, իսկ տոքթ. Նազգաշեան կայսերական պալատի բժիշկ անուանուած ու Տատեան Ցարութիւն փաշային փեսայ եղած, կը բնակէր Պէշիկթաշ, Եըլտըզի պալատին մօտ ըլլալու համար:

Ինծմէ առաջ աւարտողներուն շարքին մէջ կը գտնուէին Ստեփան փաշայի որդին, տոքթ. Անտոն Ասլանեան, որ ինչպէս ըսած եմ, մնաց Ֆրանսա, եւ տոքթ. Միհրան Քէմհաճեան, որ Փարիզ գալէն յետոյ, գրուեցաւ բժշկական համալսարանը, աշխատեցաւ, անցուց բոլոր քննութիւնները եւ երբ վկայականն առաւ, Պոլիս չվերադարձաւ, հաստատուեցաւ Փարիզ, ուր գործեց յաջողութեամբ գրեթէ 50 տարի եւ կաթուածահար մեռաւ ծերութեան մէջ:

⁂

Բացի սոյն ինը վկայուած բժիշկներէն, որոնց ես տասներորդը եղայ, աւարտեցին ինծմէ յետոյ ուրիշներ, զորս աւելորդ կը համարիմ հոս նշանակել, որովհետեւ Փարիզի Բժշկական համալսարանէն շրջանաւարտ հայ բժիշկներու ամբողջական ցուցակը մասնաւոր ուսումնասիրութեամբ ներկայացուցած եմ 1921ին Փարիզ գումարուած բժշկական պատմութեան երկրորդ համաժողովին:

Այդ ցուցակս կը սկսէր առաջին հայ բժիշկով որ վկայուած էր 1843ին եւ կը բերէր մինչեւ 1921, այսինքն համաժողովին տարին: Այսպէս երկար պրպըտումներէ վերջ կը գտնայի ընդ ամէնը 130 բժիշկ, զորս 78 տարիներու ընթացքին Փարիզի համալսարանը ընծայած էր հայ ազգին:

Այդ ցուցակիս ներկայացուած թիւը աւելի կ'ըլլար եթէ ուսանողներէն մէկ քանին իրենց շրջանը չաւարտած չմեռնէին,, մէկ քանիներն ալ ճամբու կէսը չհասած դասալիք չըլլային...

⁂

Աւելորդ չհամարուի կրկնել, թէ բացի պաշտօնական հայ ուսանողներէ, եղած են նաեւ ոչ-պաշտօնական ուսանողներ, ընդհանրապէս բժիշկներ, որոնք տարբեր տարբեր դպրոցներէ վկայուած, եկած են Փարիզ մասնագիտութիւն մը սորվելու համար. այսպիսիներուն ցուցակը կարելի չէ եղած կազմել. կը յիշեմ որ ուսանողութեանս ատեն հինգ վեց հատ եկան, մնացին Փարիզ երկու-երեք տարի:

Այս եկողներէն էր տոքթ. Նիկողոս Խմերեան ճարտար ակնաբոյժը զոր յիշած եմ արդէն, եւ տոքթ. Մկրտիչ Սանճաքճեան, շատ սիրելի բարեկամս, այն որուն ամուսնութիւնը ինչպէս գրած եմ, պատճառ եղաւ Մարսէյլի հայկական մատուռին:

Տոքթ. Սանճաքճեան յոյժ քաջարուեստ վիրաբոյժ մը եղաւ, եւ երբ ես Պոլիս վերադարձայ, գտայ զինքը Գատըգիւղի մէջ հաստատուած, եւ ուրախութեամբ տեղեկացայ, որ Հայտար փաշայի պետական հիւանդանոցին գլխաւոր վիրաբոյժ անուանուած էր, նաեւ ուսուցիչ՝ Բժշկական վարժարանին, այդ հիւանդանոցին մէջ մարզուող աշակերտներուն:

(Շար. 177)

(Շար. Ա. էջէն)

րոնով, 51 տարեկան, որ բաւական դայթակղեցուցիչ յայտնաբերումներ ըրած էր բանակին վերաբերեալ, մեռած է խորհրդաւոր պայմաններու մէջ: Մարտ 2-ին մինչ տուն կը վերադառնար գնումներով, ինկած է 5րդ յարկի պատուհանէն: Արդարութեան համար անձնասպանութիւն մըն է, բայց իր շրջապատէն ոչ ոք նման վարկած մը տրամաբանական կը գտնէ:

ԲԱՔՈՒԻ մէջ Մարտ 8ին առաջին անգամ կը գումարուի «Թրքական սփիւռքներու վեհաժողով»ը: Կիպրոսի Թրքական գօտիին ղեկավարը Մ.-Ա. Թալաթ եւս հրաւիրուած է մասնակցելու, «Հանրապետութեան նախագահ»ի տիտղոսով: Թրքական աղբիւրներ կը չեշտեն թէ ատիկա կարեւոր քայլ մըն է Կիպրոսի Թրքական ինքնահռչակ հանրապետութեան ճանաչումին առումով:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ անյայտացած է Իրանի պաշտպանութեան նախարարի նախկին օգնական Ա.-Ր. Ասքարի: Թրքական հետախուզութիւնը ստուգած է որ ան իր երկրին ներկայի վարչակարգին ընդդիմադիր դէմք մըն է եւ կարեւոր տեղեկութեան տէր՝ իրանեան հիւլէական ծրագրին մասին: Ասքարի անյայտացած է Դեկտ. 9էն ի վեր ու Իրանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը օժանդակութիւն ուզած է Թրքական լրահաւաք գործակալութենէն ու Ներքին գործերու նախարարութենէն:

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը Կարսի Տեկոր գաւառակին մէջ որ առաւելաբար քրտաբնակ է, 14 տարի առաջ 17 հոգիի ապահովութեան ուժերու կողմէ սպանութեան համար ցաւ յայտնած, հատուցում վճարել խոստացած է: Տուժած կողմը այդ արդիւնքին հասած է շնորհիւ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին առջեւ բացած դատին. Թուրք կառավարութիւնը ընդառաջած է հարցը բարեկամաբար կարգադրելու առաջարկին ու ընդունած 350 հազար Եւրոյի հատուցում վճարել: Հրապարակուած յայտարարութեան մէջ ըսուած է թէ ըսպանութիւնները հետեւանք եղած են ապահովութեան ուժերու կողմէ ուժի տարապայման գործադրութեան: Մինչդեռ Թրքական ատեանին առջեւ դէպքէն ետք բացուած դատը աւարտած էր վճռելով որ ապահովութեան ուժերը ինքնապաշտպանութեան իրենց իրաւունքը գործածած են ու ամբաստանեալները անպարտ հռչակուած էին:

Informations artistiques

LUCINEH HOVANISSIAN
EN CONCERT

« A P R E S N O E . . . »
Hommage à la monodie arménienne
Du livre de la Genèse au Nouveau Testament — Des chants de labour **(horovel)** aux chants sacrés — De la parole à la musique... **11 mars à 17 h.**
Paroisse Ste Rosalie
50 Bd Auguste Blanqui
75013 Paris

C I N E - C L U B

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Hommage
à HAMO BEK NAZARIAN
Jeudi 8 mars à 20 heures

PEPO

de Hamo Bek-Nazarian, 1935
Musique: **Aram Khatchatrian**
Avec :
Hratchia Nercissian, Hasmik Chouchan, Tatiana Makhmourian

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
- Participation aux frais : **5 Euros**
- Adhérents et Abonnements : **3 Euros**

U C F A F
6 Cité du Wauxhall **75010 Paris**
M° République

Les activités du mois de Mars
DU
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT** avec chants religieux du Chœur SAHAK-MESROP à la mémoire de HRANT DINK, le rédacteur en chef du journal **Agos** assassiné sauvegement le 19 janvier 2007
le Vendredi 9, à 20h30 en la Cathédrale Arménienne
—— Entrée libre ——

et Messe de Requiem
le Dimanche 11, à 10h — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

— **CONFERENCE** : «L'ARCHITECTURE ECCLESIALE ARMENIENNE» mère des architectures byzantine, romane, gothique et islamique avec projections de diapositives par le Dr Albert KHAZINEDJIAN
le Dimanche 11 à 17h30 —

Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille
—— Entrée libre ——

DEVENEZ MONITEUR
A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.
Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

MUSIQUES D'ARMENIE
Lundi 12 mars à 20h30

CHANTS D'ARMÉNIE

Komitas — Tigran Mansourian — Parsegh Ganatchian —
Armen Tigranian — Tigran Tchouhadjian
Edouard Mirzoian —
Hampartzoum Berberian
HASMIK PAPIAN (soprano)
VARDAN MAMIKONIAN (piano)

S a l l e G a v e a u
45 rue la Boétie 75008 Paris
Renseignements, réservations :

☎ **01. 48. 24. 16. 97**

arménie mon amie

AGENDA

CONFERENCE —
DIAPORAMA
Dans le cadre d'**«Arménie, mon amie»**,
Année de l'Arménie en France,
avec le concours de l'Eglise évangélique arménienne d'Issy

« L'ARMENIE,
TERRE DE CHRETIENTE »
Histoire du christianisme en Arménie, de ses origines à nos jours

par le professeur **Jean-Pierre MAHE**
Directeur d'études à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes de Paris

Jeudi 8 mars à 20h30
Auditorium Mail Raymond Menand
Issy-les-Moulineaux

Renseignements : **014 123 8000**

— Entrée libre —

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

La **GALERIE**
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

***

PARADJANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին:

***

Ս. ԹԱԴԷՈՍ-Ս. ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ
ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 9
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին:
Կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Le
Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

à l'occasion de la Journée de la Femme
vous invite à découvrir
le jeudi 8 mars à 20h45

ZOE, IMPERATRICE DE BYZANCE
(980-1050)

A l'apogée de la puissance byzantine : Une arménienne sur les murs de Sainte-Sophie

Cette femme de caractère
vous sera présentée par
Madame Odile FISCHER,
agrégée de l'Université,
diplomée de l'institut
d'Etudes Politiques de Paris,
écrivain.

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre - Cocktail —

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը այս տարի եւս կը հրաւիրէ իր աւանդական Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12.30ին:

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ
«Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ
40, ռիւ տ'Արմէնի - 3րդ թաղամաս

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 04. 78. 45. 17. 55 կամ 04. 72. 37. 61. 57 թիւերուն:

□

Section «D. Missakian»
de SEVRAN - LIVRY

Soirée
«PAELLA»
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 8
JEUDI
8 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 21.659 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.659

ԼՕԶԱՆ

ԹՈՒՐՔ ԺԽՏՈՂ Տ. ՓԷՐԻՆՉԷՔԻ ԴԱՏԸ ՍԿՍԱԾ,

ՎՃԻՌԸ ՄԱՐՏ 9ԻՆ

Լօզանի մէջ Մարտ 6ին բացուած է Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան նախագահ Տօղու Փէրինչէքի դատը. ան ամբաստանուած է Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումով: 2005ին նոյն քաղաքին մէջ ցոյցի մը մասնակցելով յայտարարած էր թէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը աշխարհակալական սուտ մըն է:

Փէրինչէք զօրակիցները աւելի քան հարիւր հոգինոց խումբով մը գացած է Զուիցերիա, հետը տանելով 90 քկ. հայերէն եւ ռուսերէն փաստաթուղթ: Իրեն զօրակիցներուն մաս կը կազմեն Կիպրոսի Թրքական գօտիին նախկին ղեկավարը Ռ. Տէնքթաշ, հանգստեան կոչուած զինուորականներ, համալսարանի դասախօսներ, եւլն.: Ան զօրակցութիւնը կը վայելէ նաեւ ամերիկացի պատմաբան Ճ. Մք Գարթիի որ ծանօթ է ժխտողական իր դիրքով: Դատարանին մօտակայ հրապարակի մը վրայ հարիւրի չափ Թուրքեր Թրքական դրօշներով լուռ զօրակցութիւն յայտնած են Փէրինչէքի:

Ռ. Տէնքթաշ Լօզան մեկնումէն առաջ Պոլսոյ օդակայանին մէջ լրագրողներուն յայտնած է. «Հազարաւոր Հայեր Թուրքիոյ մէջ լաւ պայմաններ ունին: Հայաստանէն ալ կու գան աշխատելու, հաստատուելու: Հայաստանի ու Թուրքիոյ բարեկամութիւնը կարեւոր է երկու կողմերուն համար ալ: Բայց կարելի չէ բարեկամութիւն մը հիմնել սուտերու եւ գրպարտութեան վրայ»:

Թրքական լրատուներ Մարտ 7ին կը տեղեկացնէին թէ ամբաստանեալին զօրակից 160 Թուրքերը որոնք անդամներ են «Թալաթ փաշայի կոմիտէ»ին, նաեւ Թուրք լրագրողները չեն առնուած դատարանի սրահը: Անոնց ըսուած է թէ նախապէս ներկայութեան դիմում չեն ներկայացուցած: Զուիցերիոյ հայ գաղութէն խումբի մը արտօնուած է հետեւիլ դատավարութեան:

Փէրինչէք յանցաւոր նկատուելու պարագային կը դատապարտուի թէ՛ բանտարկութեան, թէ՛ դրամական տուգանքի: Սակայն մեծ հաւանականութիւն ունենալ չի թուիր այդ տարբերակը, նկատի առնելով դատէն կարճ միջոց մը առաջ Զուիցերիոյ արդարութեան նախարար Քրիսթոֆ Պլոխըրի իր Թուրք պաշտօնակից Ճ. Չիչէքի հետ ունեցած հանդիպումը: Պլոխըր պատասխանելով զուիցերական «Թակէս Անցայկըր» (Մարտ 6) թերթին թղթակիցին այդ հանդիպումին մասին հարցումներուն ըսած է թէ ինք Չիչէքի յայտնած է որ Թուրքիան պէտք է սպասէ Փէրինչէքի հասցէին դատապարտութեան վճիռի մը եւ թէ Չիչէք ոչ մէկ ազդեցութիւն փորձած է բանեցնել դատավարութեան ընթացքին վրայ: Ապա աւելցուցած է, պատասխանելով «Հայերու կոտորածները ցեղասպանութիւն կը նկատէ՞ք» հարցումին, թէ կարելի չէ ուրանալ կոտորածները, բայց հարցը կառավարութեան չի պատկանիր, այլ՝ պատմաբանական հետազօտութեան: Ըսած է նաեւ թէ Զուիցերիա թելադրած է Թուրքիոյ որ պատմաբաններու միջազգային մարմին մը կազմուի, ինչ որ ընդունած է:

Զուիցերացի նախարարը յայտնապէս կուլ տուած է Թրքական բոլոր խայծերը, յայտնելու համար թէ Թուրքիա պատրաստ է իր դիւանները բանալու, Հայաստան ալ նոյնը պէտք է ընէ, եւլն.:

Երկու նախարարներուն նախօրեակին հանդիպումը կրնայ բացատրել ամբաստանեալին այդքան ինքնավստահութեամբ ու աղմուկով Զուիցերիա ժամանումը, ժխտողականութեան ուղղութեամբ յամառ պնդումները, գրեթէ յաղթական կեցուածքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՆԱՄ ԱՆՇԸՆԷ կը շարունակէ իր յայտնութիւնները նախագահական թեկնածուներու հարստութեան շուրջ: Ն. Սարքոզիէն ետք, Մարտ 7ին, կարգը եկած էր Սեկոլէն Ռուայալի: Ըստ երգիծաթերթին, զոյգը թերագնահատած է իր կալուածային հարստութիւնը, գլխաւորաբար ինչ կը վերաբերի Մուժէնի իր ապարանքին: Ենթական կը նշէ որ վստահութիւն ունի գանձային սպասարկութեան եւ եթէ իր գնահատումը սխալ էր, թող ճշդէին: Ն. Սարքոզիի մասին ալ, թերթը չրնդունիր թեկնածուին հերքումները եւ ուրացումները (Մատրիտէն յայտնած էր թէ վիրաւորուած է այդ գրպարտութիւններէն) պնդելով եւ ցոյց տալով որ համապատասխան փաստաթուղթեր կան: Երգիծաթերթը գալ շաբթու պիտի շարունակէ իր յայտնութիւնները միւս թեկնածուներուն համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ խոր վրդովում մը կը տիրէ, իբրեւ հետեւանք այն սփռումին, որ տեղի ունեցած է Իսրայէլ եւ ցոյց կու տայ որ Ենթակառոյցներու ներկայ նախարարը՝ Բենիամին Պէն Էլիէզեր 1967ին 250 եգիպտացի գերիներու գնդակահարումը հրահանգած էր, երբ հրամանատար էր իսրայէլեան միաւորի մը: Պատերազմական ոճիր մըն է որ կրնայ վտանգել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Եգիպտացիներու բարկութիւնը անսահման է եւ երեսփոխաններն իսկ պահանջած են որ Իսրայէլի դեսպանը արտաքսուի, գործակցութեան համաձայնագրերը առկախուին եւ ջնջուի Գամ Տավիտի խաղաղութեան դաշինքը (1979-ին ստորագրուած):

ԺԱՆ ՊՕՏՐԻՅԱՐ, ընկերաբան եւ փիլիսոփայ մեռաւ 77 տարեկանին: Իր սահմանումով իսկ, կարելի չէր զինքը դասել որեւէ դասակարգի մէջ, այնքան ըմբոստ էր իր խառնուածքով: Քննադատած է արդի ընկերութիւնը: 2001 Սեպտ. 11ի ոճրափորձէն ետք, համարձակած է գրել Մոնտի մէջ որ «Բոլորս երազած էինք 2001 Սեպտ. 11ի ոճրափորձը որ քարուքանդ բրաւ Մանհաթանի երկնաքերերը», որովհետեւ իրեն համար գերզօրութեան մահաբեր յաւակնութեան մը խորհրդանիշերն էին:

ԱՊՈՒ ՏԱՊԻԻ մէկ չքեղ պանդոկին մէջ է, որ Մարտ 6ին Ֆրանսայի մշակոյթի նախարարը եւ շէյխ սուլթան պէն Թահուն ստորագրած են համաձայնագիրը, որ կը ստեղծէ «Լուվր Ապու Տապի» մը: Այլ խօսքով, երեսուն տարուան համար եւ մէկ միլիառ Եւրոյի փոխարէն, աշխարհի ամէնէն մեծ վարկը վայելող մակնիշը կը շնորհուի փոքրիկ երկրի մը: Ցարդ ծագած բոլոր վէճերն ու բողոքները ոչ մէկ դեր կրցան խաղալ: Ֆրանսայի մէջ, առ ի երախտագիտութիւն այս նիւթական օժանդակութեան, որ հետեւանք է համաձայնագրին, Շէյխ Զայէտի (Արաբական իշխանապետութեանց հիմնադիրը) անունը պիտի տրուի Փավիյոն տը Ֆլոր մէկ յարկին եւ Ֆոնթէնպլոյի դղեակին թատրոնին:

ՔԵՐՊԵԼԱՅԻ Ս. Քաղաքը գացող շիի ուխտաւորներու խումբը յարձակման ենթարկուած է Մարտ 6ին եւ առաջին տուեալներու համաձայն 110 մեռեալ կար եւ աւելի քան 200 վիրաւորներ: Ցարձակումը գործուած է Պաղտատի հարաւը, երբ երկու քամիքազներ գործածած են իրենց պայթուցիկները վրանի մը մօտ, ուր ուխտաւորները կը հանգստանային:

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէկ օդակայանը չէ կրցած իր էջքը կատարել ինտոնեզիական 737 Պոյինկ օդանաւ մը, որ ջախջախուած ու կրակ առած է: Առաջին լուրերու համաձայն 22 մեռեալ կար, մինչ միւս ճամբորդները (90) կրցած էին օդանաւէն նետուիլ նախքան անոր կրակ առնելը: Կը կարծուի որ օդանաւը շատ արագ կ'իջնէր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Մարտ 4ին Տէլհիի մէջ Գարեգին Բ. հանդիպում մը ունեցած է Հնդկաստանի նախագահ Ապտուլ Քալամի հետ: Այս վերջինը անդրադարձած է հայ եւ հնդիկ ժողովուրդներու դարաւոր բարեկամութեան. յիշած է յատկապէս ԺԷ. - ԺԹ. դարերուն հայ առեւտրականներուն կատարած կարեւոր դերը Կալկաթայի, Պոմպէյի, Մատրասի տնտեսական եւ հանրային զարգացման մէջ:

Գարեգին Բ. ալ իր կարգին գոհունակութիւն յայտնած է ազգային փոքրամասնութիւններուն նկատմամբ Հնդկաստանի հոգատար վերաբերումին. ապա իր այցին տպաւորութիւնները փոխանցած է նախագահին, շեշտելով որ հայկական եկեղեցիները, ճեմարանը, գերեզմանատուները եւ այլ կառոյցները լաւ խնամքի տակ են:

Մարտ 5ի երեկոյեան Գարեգին Բ. վերադարձած է Էջմիածին:

Թ. ԱՔՉԱՄԻ ԳԱՆԱՏԱ ՄՈՒՏՔԸ ԽՈՉԸՆԴՈՏՈՒԱԾ

Թուրք ընկերաբան-պատմաբան Թ. Աքչամ «Ռատիքալ»ի մէջ մանրամասն պատմած էր թէ ինչպէս Գանատա մուտքին արգելքներու դէմ յանդիման մնացած է Մոնրէալի օդակայանը: Զինքը դասախօսելու հրաւիրած է նոյն քաղաքին Մք Կիլ համալսարանը, բայց սահմանապահները աւելի քան 4 ժամ չեն արտօնած իրեն օդակայանէն ելլել: Ինք միջադէպը կը վերագրէ իր անձը թիրախ առած Թրքական պաշտօնական շրջանակներու մատնութեան. կ'ըսէ թէ զանազան միջոցներով զինքը որպէս ահաբեկիչ ներկայացուցած են ու այդ մասին լրատուութիւն կատարած գանատական պատկան իշխանութիւններու:

Թուրք պատմաբանը կը բացատրէր թէ իր անձը թիրախ առած թշնամութիւնը ԱՄՆ հասած օրէն յայտնուած էր, յետոյ 2006 Նոյեմբերին իր անգլերէն հատորին հրատարակութեամբ աւելի շեշտակի բնոյթ առած: Սպառնալիքի նամակներ ալ ղրկուած են թէ՛ իրեն, թէ՛ դասաւանդած համալսարաններուն վարչութիւններուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԲ ՉԻ ՄՆԱՐ ԵԼՔ ՈՒ ՃԱՐ ՖԻԼՄԷՆ ԿԸ ՑՈՒՍԱՆ ՀՆԱՐ...

Ձեռնարկուած է «վաւերագրական» կոչուած ժապաւէնի մը պատրաստութեան, որով Թուրքերը պիտի ջրեն Ցեղասպանութեան հայկական պնդումները: «Մարմարա» (Մարտ 6) կը հաղորդէր լուրը, տալով որոշ մանրամասնութիւններ. վեց մասէ բաղկացած ժապաւէնը պիտի կրէ «Մեծ սուտը» խորագիրը, պիտի սփռուի գերմաներէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ արաբերէն տարբերակներով: Առաջին մասը պետական հեռատեսիլէն պիտի տրուի Ապրիլ 24ին:

Գործին առաջին դրուագները կը տեսագրուին Ելտըզի պալատին մէջ: Պիտի գործածուին նաեւ Հ. Տինքի որոշ յայտարարութիւնները որոնք մինչեւ այսօր չեն հրապարակուած:

Ժապաւէնին պատրաստութեան մէջ դեր ստանձնած են 52 հոգի. քաղաքագէտներ, գիտնականներ, պատմաբաններ, եւլն.: Չէ մոռցուած տեղ տալ Թուրքերու զուգահեռ՝ Մեսրոպ Պատրիարքին եւ լուսանկարիչ Արա Կիւլէրի տեսակէտներուն:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ

ՕՍԿԱՆԵԱՆ – ՌԱՅՍ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարը Վ. Օսկանեան հանդիպում ունեցած է ԱՄՆ-ու իր պաշտօնակից Գ. Ռայսի հետ: Հայեւամերիկեան յարաբերութիւններուն, Ղարաբաղի հարցին եւ Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւին մասին ընթացած զրոյցին Վ. Օսկանեան ըսած է թէ քանի որ Թուրքիա Ցեղասպանութեան ճանաչումին կառավարութեան մակարդակով միջամտեց լոպիական գործունէութիւն ծաւալելով, Հայաստան եւս սկսաւ այդ հարցով զբաղիլ: Վ. Օսկանեան յայտնած է նաեւ թէ Թուրքիան որ օրէնքի յօդուածով երկրին մէջ Ցեղասպանութեան մասին խօսողները կը լռեցնէ, հիմա ալ հետամուտ է պատժելու ամերիկեան Գոնկրէսը եթէ ան վաւերացնէ Ցեղասպանութեան բանաձեւը:

ԲԱՔՈՒ 60 ՄԻԼԻԱՌ ՏՈԼԱՐ Կ'ՈՒԶԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԳՐԱՒԵԱԼ ԳՕՏԻԻՆ ՓՈԽԱՐԷՆ

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարին օգնականը եւ կազմակերպութեան ծրագրին Եւրոպայի եւ ՀԱՊ-ի շրջանին պատասխանատուն Բաքու գացած է: Հոն հանդիպում ունեցած է Ազրպէյճանի վարչապետի օգնական Ա. Ռասիզատէի հետ: Այս վերջինը նիւթ ըրած է Հայաստան – Ազրպէյճան յարաբերութիւնները, Ղարաբաղի խնդիրը: Ապա ըսած է թէ հայկական գրաւման ենթակայ հողերուն վրայ մնացած ու քանդուած իրենց բնակարաններուն, ենթակառոյցներուն, ճարտարարուեստական եւ ընկերային հիմնարկներուն փոխարէն շուրջ 60 միլիառ տոլարի հատուցում կը պահանջեն: Իր խօսակիցը Ուտովսկի ծանրացած է խնդիրը հաշտարար ճամբով լուծելու հեռանկարին վրայ. ապա աւելցուցած որ ազրպէյճանական կառավարութեան ՄԱԿ-ի յղած ծրագրին շրջանակին մէջ պիտի օժանդակեն ազրպէյճանցի գաղթականներուն:

ԿԱՐԴԱԼՈՎ «ՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔ» ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

«Հայ Սփիւռք» հանրագիտարանի մասին նախորդ յօդուածով անդրադարձած էի հրատարակութեան՝ ամերիկահայութեան պատմութեան յատկացուած բաժնին մէջ նկատուած բազմաթիւ թերութիւններուն և սխալներուն: Սոյն յօդուածով կ'ուզեմ երեւան հանել այն վրիպումներն ու տրուած տեղեկութիւններու վերաբերեալ սխալները, զորս նկատած եմ յիշեալ հանրագիտարանի՝ ֆրանսահայ գաղութի պատմութեան յատկացուած բաժնին մէջ:

Հանրագիտարան մը, իբրեւ գիտական լուրջ ու բծախնդիր աշխատանքի արդիւնք, պէտք է ըլլայ յղումի (ռէֆէրանս) կարեւոր աղբիւր մը, որուն կը դիմուի տեղեկութիւն մը հաստատապէս ստուգելու համար: Այս պարագային, «Հայ Սփիւռք» հանրագիտարանը այդ վստահութիւնը չի ներշնչեր ինծի, ցայժմ՝ ամերիկահայ եւ ֆրանսահայ գաղութներու յատկացուած բաժիններու ընթերցումիս իբրեւ արդիւնք: Տակաւին չեմ կարդացած Սփիւռքի այլ գաղութներու նուիրուած էջերը: Կ'արժէ՞ արդեօք...

Ուրեմն, ֆրանսահայ գաղութի պատմութեան յատկացուած բաժինը կ'ընդգրկէ 622-657 էջերը: Բաժինը գրի առած են Անահիտ Տէր-Մինասեան եւ Քլէր Մուրատեան, որոնք, որքան որ ծանօթ են ինծի, պատմաբաններ են:

Նախ, ընդհանուր ներածականով մը (էջ 622–628) ներկայացուած է Հայերու Ֆրանսա հաստատուիլը, միջնադարու շրջանէն մինչեւ Ի. դարու վերջերը, ինչպէս նաեւ՝ յատկապէս Ի. դարու 20ական թըւականներէն սկսեալ, հայկական գաղութի կազմաւորումը եւ զարգացումը Ֆրանսայի տարածքին, յիշելով կազմակերպութիւններ, հաստատութիւններ, միութիւններ, մշակոյթի, արուեստի, գրականութեան, տնտեսութեան եւ քաղաքական մարզերու մէջ հռչակաւոր դէմքեր:

Այս բաժնին մէջ (էջ 625), ֆըրանսահայ թատերական - գեղարուեստական խումբերու վերաբերող հատուածը կ'ըսէ. «Ֆրանսայի տարբեր քաղաքներում կազմակերպուել են թատերական-գեղարուեստական խմբեր՝ «Դիմակ» թատերախումբը, «Սիփան Կոմիտաս» (Փարիզ), «Սահակ Մեսրոպ» (Մարսէյլ), «Սայաթ Նովա» (Նիս), «Կոմիտաս» (Լիոն) երգչախումբերը»...

Հոս չէ յիշատակուած «Բեմասիրաց» թատերախումբը: Ինչ կը վերաբերի երգչախումբերուն, չեն յիշատակուած անունները Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ «Անի» երգչախումբին, որ 1975-1983 կանոնաւոր կերպով, ամէն Կիրակի, ապահոված է պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը եւ տուած է բազմաթիւ համերգներ (մինչ էջ 633ի վրայ նշուած է թէ Սէն Թ'Անթուան-Գամփանեը Ֆրէզի Ս. Թադէոս - Ս. Բարթուղիմէոս եկեղեցին ունի երկսեռ երգչախումբ), Հայկ Սարգիսեանի «Գողթան», Ալֆորվիլի «Ս. Խաչ դպրեվանք» երգչախումբերուն, ինչպէս նաեւ Արամ Քերովբեանի «Ակն» համոյթին (այս վերջինին անունը յիշուած է էջ 649ի մէջ), Գէորգ Եանպէքեանի «Նայիրի» երգչախումբին:

Դարձեալ նոյն էջին վրայ (625) գրուած է. «Ֆրանսիայում լայն գործունէութիւն է ծաւալում... Թէքէեան մշակութային միութիւնը» (Նոյնը կրկնուած է նաեւ 627րդ էջին մէջ): Ֆրանսահայ գաղութի պատմութեան մէջ երբեք գոյութիւն չէ ունեցած Թէքէեան մշակութային միութիւն մը: Ի՞նչպէս կրնայ գոյութիւն չունեցած միութիւն մը այսքան լայն գործունէութիւն ծաւալել: Տգիտութի՞ւն թէ՝ լուրջ ուսումնասիրութեան պակաս: Աւելի՛ն. նշեմ ուշագրաւ կէտ մը եւս, այն է՝ 663րդ էջին մէջ, հանրագիտարանի գլխաւոր խմբագրի տեղակալ եւ հատորի պատասխանատու խմբագիր Արամ Սարգսեան մէկուկէս էջնոց յօդուած մը ունի՝ 1947ին Պէյրութ հիմնուած Թէքէեան մշակութային միութեան մասին, ուր Ֆրանսայի անունը չկայ միութեան մասնաճիւղերու ցանկին մէջ: Հանրագիտարանի խմբագրութի՞ւնն ալ չէ նկատած այս հակասութիւնը:

Ֆրանսահայ հռչակաւոր գործարարներու վերաբերող բաժնին մէջ (էջ 626) գրուած է. «Ֆրանսիայում յայտնի անուններ են գործարարներ Ա. Մանուկեանը, Թ. Պետրոսեանը Գ. Պագըրճեանը եւ ուրիշներ»:

Յիշեալ անուններէն նուա՞զ հռչակաւոր են խաւեար Պետրոսեան հաստատութեան հիմնադիրներ՝ Մուշեղ եւ Մելքոն Պետրոսեան եղբայրները եւ վերջին 20ամեակին՝ Մուշեղի որդին՝ Արմէն Պետրոսեան, որոնց անունն իսկ չէ յիշատակուած: Եւ ըսել որ տակաւին վերջերս Արմէն Պետրոսեան պարգեւատրուեցաւ Ֆրանսայի «Պատւոյ լեգէոնի Ասպետ»ի շքանշանով:

Անդրադառնալով Փարիզի հայ արուեստագէտներու հոյլին, էջ 628ի մէջ գրուած է. «Փարիզահայ արուեստագէտներից շատերը ելոյթներ են ունեցել Երեւանի բեմերում ու համերգասրահներում... Կազմակերպել անհատական ցուցահանդէսներ (Գառզու, Ա. Պէրպէրեան, Ռ. Ժերանեան եւ ուրիշներ)»:

Հոս չէ նշուած անունն իսկ Ժանսեմի, մինչ 647րդ էջին վրայ, ՄԸՇԱԿՈՅԹ բաժնի կերպարուեստ յօդուածին մէջ գրուած է. «Ֆրանսական արդի գեղանկարչութեան ականաւոր դէմքերից է նաեւ Ժանսեմը (Յովհաննէս Սեմերճեան): 2002ին Երեւանի Հայոց ցեղասպանութեան թանգարանին է նուիրել 34 կտաւներից բաղկացած իր «Եղեռն» շարքը»:

Հանրագիտարանի 635-637րդ էջերը յատկացուած են ֆրանսահայ երեք յարանուանութիւններու եկեղեցիներուն: Էջ 635ի մէջ ներկայացուած են Ֆրանսայի Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ կառոյցը եւ փարիզեան շրջանի եկեղեցիները իրենց գտնըւած վայրով եւ կառուցման թուականներով: Շաւիլի եկեղեցւոյ մասին խօսելէ ետք, յանկարծ առանձին նախադասութեամբ մը ըսուած է. «1975ին Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա. Պալճեանը կատարել է Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցու օծումը»: Չէ նշուած եկեղեցւոյ գտնուած վայրը: Բարեբախտաբար, ընդհանուր ներածական բաժնին մէջ (էջ 628) յիշուած է վայրը (Իսի լէ Մուլինօ) եւ սըրւած է նկարը, այլապէս ընթերցողին համար հանելուկ պիտի դառնար եկեղեցւոյ վայրը:

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիներու ներկայացման բաժնին մէջ չեն յիշատակուած Մարսէյլի շրջաններէն՝ Սէն Թ'Անթուանի Ս. Յակոբ եւ Ավինեոնի Ս. Վարդան եկեղեցիները:

Ֆրանսայի Հայ աւետարանական համայնքի եկեղեցիներուն յատկացուած բաժնին մէջ (էջ 637) ըսուած է. «Ֆրանսայի հայ աւետարանականները (շուրջ 5 հազար) ունեն 12 եկեղեցի (4ը՝ Մարսէյլի, 3ը՝ Փարիզի, 3ը՝ Տրոմ-Արտեշի, 2ը՝ Լիոնի շրջանում)»: Հարկ է ճշդել որ Ֆրանսայի հայ աւետարանականները ունին 14 եկեղեցիներ: Չեն նշուած Լա Սիոթայի եւ Առնուվիլ - լէ-Կոնէսի հայ աւետարանական եկեղեցիները:

Մնալով եկեղեցիներու յատկացուած բաժնին մէջ, հարկ է նշել որ ուղղակի անգիտութեան արդիւնք է Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ թեմին եւ եկեղեցիներուն մասին գրուածը: Էջ 637ի մէջ գրուած է «Ֆրանսիայի կաթոլիկ (պէտք է գըրուէր կաթողիկէ - Հ. Ա.) Հայերը (շուրջ 10 հազար) 1954ից ունեն իրենց հովուապետական աթոռը (մինչ այդ ֆրանսահայ կաթոլիկ համայնքների հոգեւոր հովիւները ենթակայ էին իրենց շրջանների ֆրանսիացի եպիսկոպոսներին), որը միաւորում է 7 ժողովրդապետութիւն (Փարիզ, Առնուվիլ, Լիոն, Մարսէյլ, Վիէն, Վալանս, Սէն Շամոն) եւ 7 եկեղեցի... Ֆրանսիայի հայ կաթոլիկ համայնքի ժողովրդապետն է Գրեգուար Գաբրոյեանը (1997ից)»:

Ճշդում.- Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ թեմը հիմնուած է 1960ին, կարդինալ Աղաճանեանի ջանքերով: Առաջին առաջնորդը եղած է Կարապետ եպիսկ. Ամատունի (1960–1970): 1970-1976 առաջնորդի տեղակալի պաշտօնը վարած է Հ. Նիկողայոս Վրդ. Քեհեայեան: 1977էն ի վեր թեմին առաջնորդն է Գրիգոր եպիսկ. Կապրոյեան, որ 1977 Փետրուար 13ին եպիսկոպոս օծուելով, նոյն տարին ընտրուած է Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ թեմին առաջնորդ: Ֆրանսայի մէջ ապրող հայ կաթողիկէներու թիւը 30 հազար է (ոչ թէ՝ 10 հազար) եւ թեմը ունի 7 ժողովրդապետութիւն եւ 4 եկեղեցի (ոչ թէ 7): Եկեղեցիները կը գտնուին Փարիզ, Առնուվիլ, Մարսէյլ եւ Սէն Շամոն, իսկ Վալանսի, Լիոնի եւ Վիէնի ժողովրդապետութիւնները եկեղեցի չունին: Այս բոլորէն ետք ի՞նչպէս կարելի է թեմին առաջնորդ եպիսկոպոսին համար գրել թէ՝ «Ֆրանսիայի հայ կաթոլիկ համայնքի ժողովրդապետն է Գրեգուար Գաբրոյեանը», նսեմացնելով թէ՛ եկեղեցականին բարձր աստիճանը եւ թէ հանգամանքը:

(Շար. 1)

ԻՐԱՔԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

«Ո՜ ՏԱՅՐ ԻՆՁ ՋԾՈՒԽ ԾԽԱՆԻ ԵՐ..ՋԱՌԱՒՕՏՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ...»

ՀԱՅՐ ԱՆՏՈՆ ԱԴԱՄԵԱՆ
Առաջնորդ Իրաքի
Կաթողիկէ Հայոց

Հայը հին դարերէ ի վեր կայք հաստատած է Միջագետքի մէջ: Ան իր երկնատուր ձիրքերով, վարքուբարքով եւ ազնիւ վարմունքով յաջողեցաւ սիրաշահիլ համակրանքն ու վստահութիւնը՝ իրաքեան պետական եւ ընկերային շրջանակներուն: Ան փոքր թիւով սկսաւ իր գոյութիւնը, դարերու հոլովոյթին հետ բազմացաւ, ծաղկեցաւ, մեծ յաջողութիւններ եւ յաւաջդիմութիւններ արձանագրեց: Ունեցաւ իր յատուկ կնիքն ու ներդրումը՝ զանազան արհեստներու ասպարէզներուն մէջ: Շնորհիւ իր հաւատարմութեան, աշխատասիրութեան եւ բարձր ձգտումներուն՝ ան հանդիսացաւ յարգանքի եւ գնահատանքի առարկան իր համաքաղաքացիներուն, օրինակելի տարր՝ երկրին ծառայութեան եւ շինարարութեան:

Որքա՛ն յեղափոխութիւններ, պետական հարուածներ եւ քաղաքական վերիվայրումներ ցնցեցին Իրաքը, սակայն Հայը միշտ պահեց իր ներքին հաւասարակշռութիւնը եւ անդորրութիւնը: Մնաց հաւատարիմ քաղաքացին օրինական իշխանութեան: Իր միակ սկզբունքն ու հոգն էր ինքզինք իրագործել, ամբողջացնել, ամրացնել եւ ինքնաբաւ ըլլալ: Ան արժանաբար վայելեց երկրին բարեխնամութիւնն ու բարիքները՝ հասնելով բարձր դիրքերու՝ ուսումնական, ընկերային եւ առեւտուրի մարզերուն մէջ: Կառուցեց իր հայաշունչ հոյակապ տաճարները, ազգային վարժարանները եւ ընդարձակ ակումբները:

Երջանիկ էր Միջագետքի Հայը: Հպարտ էր իր տաքուկ օճախով, որմէ կը ստանար իր հոգեմտաւոր սնունդն ու ջերմութիւնը: Եռուն էր ազգային կեանքը նահապետական այս օրհնեալ հողաշերտին վրայ: Ճակտի արդար քրտինքով, պատւաւոր վաստակով, ի գին բազում զոհողութիւններու, շիւղ առ շիւղ, աղիւս առ աղիւս շինած էր ան իր անուշիկ բոյնը: Հազար ու մէկ գիշերներու մայրաքաղաքին մէջ երազային շքեղ երեւոյթ մըն էր հայ գաղութը՝ իր «Կոմիտաս» երգչախումբով, երգի-պարի խումբով, նուագախումբներով, սկաուտական վաշտով եւ «Նաւասարդեան» փառատօներով, որոնք տարին անգամ մը տեղի կ'ունենային՝ մասնակցութեամբ Պաղտատի, Մուսուլի, Պասրայի, Քերքիւքի եւ Զախոյի սկաուտական վաշտերուն եւ խանդավառ ներկայութեամբ հայրենակիցներու հոծ բազմութեան:

Պատմական ուրախ տարիներ՝ նախանձելի գաղութի մը, որ նման այլ դժբախտ գաղութներու, սեւ ճակատագրի ճնշումներուն պատճառով գոյութիւնը սասանող ծանր հարուածներ կրելով՝ պահ մը կը կորսնցնէ իր ուղեցոյցը: Կանգ կ'առնէ ամեհի մրրիկէն ստացած վէրքերը դարմանելու եւ գինք ծածկող փոշին թօթվելու, իր նախկին տեսքն ու վիճակը վերագտնելու համար: Այդպէս պատահեցաւ իրաքահայ գաղութին, որ այս օրերուս վայրէջքի մէջ է Միջագետքը ցնցող արիւնալի դէպքերու պատճառով:

Խաւարակուռ գիշեր մը մինչ ամբողջ ժողովուրդ մը մղձաւանջային ժամեր կ'ապրէր, յանկարծ եկան թուխ ամպեր ու մթագնեցին Միջագետքի հորիզոնը: Շառագունեցաւ երկինքը: Օտար տէրութիւններու օդուժի գերարդիական զէնքերու եւ քանդիչ հրթիռներու տարափ մը հրեղէն կարկուտի նման սկսաւ տեղալ Պաղտատի զանազան շրջան-

ներուն վրայ։ Բնազդաբար ամէն մարդ ցատքեց իր անկողինէն սարսափահար ու դիտեց յարձակող ուժերու հոս ու հոն ցանող կրակէ գունդերը։ Սկիզբն էր հին փառաւոր քաղաքակրթութիւններու բեմ դարձած պատմական երկրի անկումին ու կործանումին։ Անհաւասար ուժերով մղուած պատերազմը սկըսաւ 2003 Մարտ 20ին, տեղական ժամով առաւօտեան 6:30ին, եւ վերջ գտաւ 2003 Ապրիլ 9ին՝ դաշնակից բանակներու յաղթական մուտքովը Պաղտատ։

Այդ տխուր թուականէն ի վեր, օրէ օր դէպի յոռեգոյնն ընթացաւ երկրին ներքին կացութիւնը, մինչեւ հասաւ ներկայ դաժան անտանելի վիճակին։ Ամէնուրեք՝ ոճիր, սպանդ, մահ եւ աւեր։ Հիւանդագին սարսափ մը կը տիրէ այսօր սրտերուն մէջ, ինչ որ կը մղէ խաղաղ քաղաքացին գործը լքելու եւ տուն մնալու, նոյնպէս՝ ուսումնական, ընկերային, ակումբային եւ եկեղեցական կեանքը խաթարուեցաւ։ Բոլոր Իրաքցիները տուժեցին։ Տիրող զարհուրելի անցուդարձերուն պատճառով արտասովոր գաղթ մը սկսաւ, հարիւր հազարներով անցան դրացի երկիրներ՝ կեանքի ապահովութեան համար։

Հայ գաղութն ալ ունեցաւ իր սեւ էջը եւ տխուր բաժինը։ Բաւական թիւով Հայեր ահաբեկչութիւններու զոհ գացին, շատեր երկիրը լքեցին։ Օտար–ամայի ճամբաներու վրայ, սառած արցունքը աչքին, Իրաքի սէրը սրտին՝ Միջագետքի Հայը դարձաւ թափառականը չորս հովերուն։ Ամէնուրեք՝ սուգ, ամայութիւն, մռայլութիւն եւ անորոշութիւն։ Համայնքային անասելի ատելութիւն եւ վրէժխնդրութիւն գոյացան ցեղախումբերու միջեւ։ Ո՞վ պիտի կարենայ կակուղցնել այդ քարացած սրտերը։ Բոլոր դըռները փակ են դրական լուծումներու դիմաց։

Իրաքահայ երբեմնի բարգաւաճ գաղութը, անոյշ անցեալը մտաբերելով եւ ներկայ աղէտալի վիճակը դիտելով, կ'ողբայ ապրած հին փառքերը։ Քաղցր յուշեր կը յուզեն զինք։ Կը փնտռէ կորսուած դրախտին կախարդանքը, ազգային մշակութային – գեղարուեստական ելոյթները, ճոխ խրախճանքները եւ պարանցիկ երեկոները։ Կարօտով եւ մտատանջութեամբ հարց կու տայ, թէ ո՞վ պիտի վերադարձնէ իրեն այդ երջանկաւէտ օրերը.–

«Ո՛ տայր ինձ գծուխ ծխանի
Եւ զառաւօտն Նաւասարդի···»

Հ. Ա. Ա.

Պաղտատ 18/1/2007

ԱՌԱՆՑ ԽՈՐԱԳԻՐԻ

Արտահայաստանի հայ լրագրութեան պատմութեան մէջ իրաւա՛մբ «Ամենայն Հայոց խմբագրապետ»ի տիտղոսին արժանացած Շաւարշ Միսաքեանի մահուան յիսնամեակը լրացաւ այս օրերուս։

Ի՛նչ խօսք, դժուար է ամբողջ կեանք մը գրիչ շարժել, երբեմն գրիչը ճպոտի պէս ճօճել եւ ժամանակի ու պահանջի համաձայն, արագ, հիւթեղ ու բովանդակալից խմբագրականներով ու ակնարկներով ուղղութիւն փոխանցել, քաղաքական հարցեր պարզաբանել եւ սերունդներու հոգիին մէջ ազգային շունչ, ոգի ու հայրենիքի տեսլական ներշնչել։

Շաւարշ Միսաքեանի կեանքը փոթորկալից հանգրուաններէ անցաւ Երկրէն մինչեւ իր վախճանավայրը՝ Փարիզ, իր կեանքին կեանք տուող, պայքարի առօրեայ բեմը հանդիսացող «Յառաջ» թերթի իր հարազատ ու ջերմ բնակավայրը հանդիսացած խմբագրատունէն, տպարանէն, վարչակազմակերպական ընթացիկ զբաղումներէն մինչեւ կուսակցական առօրեայ, հեւքոտ ու եռուն կեանք, ժողով, բեմբասացութիւն, հասարակական գործիչի համար ճամբորդութիւններ, մէկ խօսքով պայքա՛ր, կրկին պայքա՛ր մինչեւ վերջին շունչ, մինչեւ վերջին կաթիլ։

Ծնած էր Սեբաստիա, փոքր տարիքէն փոխադրուած էր Պոլիս։ 16 տարեկանին գրել սկսած էր «Սուրհանդակ»ին մէջ, մինչեւ անոր արտօնատիրոջ՝ Տիգրան Ճիվէլէկեանին մահը։

1908ին, օսմանեան սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, հրատարակած էր «Ազդակ» գրական շաբաթաթերթը՝ Զապէլ Եսայեանի, Գեղամ Բարսեղեանի եւ Վահրամ Թաթուլի հետ։ Միաժամանակ աշխատակցած էր «Ազատամարտ»ին։ Նոյն օրերուն Լեւոն Ղարիպեանին հետ բացած էր «Արծիւ» գրատունը՝ Պոլիս, տարածելով յեղափոխական գրականութիւն, մանաւանդ՝ կովկասահայ հրատարակութիւններ (Աւետիս Ահարոնեան, Րաֆֆի, Գամառ Քաթիպա, եւ այլն), որոնք արգիլուած էին Ապտիւլ Համիտի օրով։

1911ին մեկնած էր Կարին, ուր վարած էր «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը՝ Եղիշէ Թոփճեանին սպանութենէն ետք։ Այդ շրջանին այցելած էր Մուշ եւ Սասուն՝ Ռոստոմի գլխաւորած մէկ խումբին հետ։ Պոլիս վերադարձին մտած էր Հ.Յ.Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի պաշտօնաթերթ «Ազատամարտ»ին մէջ՝ վարելով գրական շաբաթաթերթի բաժինը, որ փակուած էր 1915ի Ապրիլին, երբ 200 մտաւորականներ մէկ գիշերուան մէջ ձերբակալուելով սպանդանոց ղրկուած էին։ Շաւարշ յաջողած էր խուսափիլ ձերբակալութենէ եւ չորս տարի մը պահուըտած էր Բերա թաղամասին մէջ։ 1916ին փորձած էր փախուստ տալ Պոլիսէն դէպի Պուլկարիա, բայց մատնուած, ձերբակալուած ու բանտարկուած էր մինչեւ 1918։ Թաքստոցէն աշխատակցած էր «Ռազմիկ»ին (Պուլկարիա), եւ Սոֆիայի «Հայաստան»ին։

1918ի զինադադարէն ետք, երբ «Ազատամարտ»ին տեղ սկսած էր հրատարակուիլ «Ճակատամարտ»ը, Շաւարշ դարձած էր անոր գլխաւոր խմբագիրը՝ Յ. Ճ. Սիրունիին հետ (մահացած՝ Ռումանիա)։

1919ին գացած էր Երեւան՝ իբրեւ պատգամաւոր ՀՅԴաշնակցութեան Թ. Ընդհանուր ժողովին։

1921ին ճամբորդած էր Եւրոպա, Իտալիա, Աւստրիա, Անգլիա եւ Ֆրանսա։ 1922ին Պոլիսէն անցած էր Սոֆիա։ 1924ին Սոֆիայէն անցած էր Փարիզ՝ մասնակցելով Հ.Յ.Դ. Ընդհանուր ժողովին եւ ընտրուած Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ։

Փարիզի մէջ 1925ին, սկիզբը իբրեւ երկօրեայ, հրատարակած էր «Յառաջ»ը, որ 1927ին դարձած էր օրաթերթ։ Բ. Աշխարհամարտի գըրաւման ժամանակ թերթը դադրեցուցած էր ու վերհրատարակած էր 1945ի Ապրիլին՝ իբրեւ օրաթերթ, աւելի փոքր ծաւալով։

1947–1951 եւ 1955ին ճամբորդած էր Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա, Պաղեստին։

Շաւարշ Միսաքեանի մահէն ետք, մինչեւ այսօր, «Յառաջ» թերթի տնօրէնութիւնն ու խմբագրութիւնը ձեռնհասօրէն ու հետեւողականութեամբ կը վարէ իր աղջիկը՝ Արփիկ Միսաքեան։

Շաւարշի հոգին ու շունչը միշտ պիտի սաւառնի իր հոգեւոր ծնողին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ իր հոգեզաւակին՝ «Յառաջ»ին վրայ։

ՅՈՎՍԷՓ ՊԱՐԱՋԵԱՆ

«Ազատ օր», «Ազդակ»

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՀՕՄ–Ի ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կլէնտէյլի «Քասթըլէյ» ճաշարանի սրահին մէջ, Յունուար 28ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ–ի արեւմըտեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան տարեկան առաջին ձեռնարկը, ի նըպաստ ՀՕՄ–ի հոգեբանական կեդրոնին։ Ներկայ եղած են 250 հոգի։ Բացումը կատարած է Շաքէ Կալոսեան։ Յայտագիրը վարած է Արտաշէս Քասախեան։ Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան։ Ցուցադրուած է ՀՕՄ–ի հոգեբանական կեդրոնի աշխատանքները ներկայացնող տեսերիզ մը։ Խօսք առնելով Շրջ. Վարչութեան անդամ Սեդա Խոճայեան, շեշտած է ՀՕՄ–ի «Սիրտէ սիրտ» հիմնադրամի եւ հոգեբանական կեդրոնի կարեւորութիւնը։ Շրջանային վարչութեան խօսքը փոխանցած է ատենապետուհին՝ Սոնա Փէլթէքեան, որ անդրադառնալով 2001 Փետրուարին բացուած Հոգեբանական կեդրոնի առաքելութեան, ըսած է. «Վերջին 25 տարիներուն, հոգեբանական ծառայութիւնները արդէն իսկ մաս կը կազմէին մեր ընկերային ծառայութեան։ Հոգեբանական ծառայութիւն կը մատուցուէր նոր գաղթող ընտանիքներուն եւ անհատներու, որոնց նիւթական պայմանները աննպաստ էին։ Սակայն, գաղթական հոսքը դէպի Կլէնտէյլ եւ շրջակայ քաղաքները, պարտադրեցին ՀՕՄ-ը, որ նախաձեռնէ այս մեծ պատասխանատուութիւնը՝ ծառայելու փոքրերուն, երիտասարդներուն եւ ընտանիքներուն, իրենց հոգեբանական հարցերուն մէջ»։

*
**

ՀՄԸՄ–Ի ԽՄԲԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՀԵՏ

Տարիներու աւանդութեան համաձայն, Տեառնընդառաջի նախատօնակին, աւանդական խարոյկը վառելէ ետք, Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ կը համախմբուին շրջանի ՀՄԸՄ–ի արի–արենոյշ խմբապետ–խմբապետուհիներ, առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի հետ սիրոյ սեղանի մը շուրջ մտերիմ ժամ մը անցընելով։ Այս տարուան համախմբումը յատկանշական եղած է անով, որ ներկայ եղած են նաեւ երեք ճեմերու՝ արեւելեան եւ արեւմտեան Միացեալ Նահանգներու եւ Գանատայի առաջնորդներն ու հոգեւորականները։ Բարի գալուստի խօսք արտասանած է Վաչէն Քհնյ. Աթմաճեան։ Գնահատանքի խօսքով հանդէս եկած է Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան։ Շրջանային վարչութեան խօսքը փոխանցած է Մարօ Քէշիշեան, նշելով որ «ՀՄԸՄ-ի շարքերուն մէջ խիստ կարեւոր է կրօնական դաստիարակութիւնը»։ Շրջանային ընդհ. խմբապետ Հրայր Պօյաճեան շնորհակալութիւն յայտնած է առաջնորդին, որ մօտէն կը հետեւի եւ օգտակար կ'ըլլայ ՀՄԸՄ–ի կրօնական դաստիարակութեան գործին։ Սրտի խօսք արտասանած է Ազգ. Վարչութեան ատենապետ Կարօ Յակոբեան։ Օրուան պատգամը փոխանցած է արեւելեան թեմի առաջնորդ Օշական Արք. Չօլոյեան, հաստատելով որ «Հ.Մ.Ը.Մ.–ի սկաուտութիւնը դպրոց մըն է, որուն շարքերէն անցնելով նաեւ ինք դաստիարակուած է»։

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՌՈՒՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Տոքթ. Սանճաքճեան, իբրեւ քաջ վիրաբոյժ, թողած է մեր ընտանիքին մէջ անմոռանալի մեծ յիշատակ մը, որու մասին յետոյ կը խօսիմ։ Առ այժմ, հոս մէկ խոստովանանքս։

*
**

Ուսանողութեանս սկիզբներն էր, մէկ երկու ամսուան եկած մ'էի Փարիզի մէջ, տակաւին անփորձ եւ անտեղեակ չորս կողմս անցած ու դարձածին, երբ ունեցայ սիրային դէպք մը որ բուռն կերպով զիս գրաւեց թէեւ, բայց կրցայ կորովի քաջութեամբ ազատիլ անկէ, հիւանդագին վիճակի մը հասնելուս հակառակ։

Կարապետ Զալըքեան ներկայացուցած էր զիս, իրենց դրացի հելվետացի ընտանիքի մը, որ ազնուականութեան տիտղոսն ունէր, բազում ալ զաւակներ, որոնց կրթութեանը համար մասնաւոր վարժուհի մը նշանակուած էր։

Կը յաճախէի երբեմն այս ընտանիքին. զի կը հրաւիրուէի ճաշի. ընտանիքին մեծը՝ պատկառելի ծերուկ մը «Պարոն տը Կրաֆհէնրիտ» կը կոչուէր, շատ կը սիրէր Պոլսոյ վրայ խօսիլ ինծի հետ, որովհետեւ երբ Սուլթան Ազիզ Ֆրանսա այցելեր է, վերադարձին ընկերացեր է եղեր Սուլթանին մինչեւ Տարտանէլ եւ իրմէն ստացեր է եղեր յիշատակի նուէրներ։

*
**

Ժամերով կը խօսէր հետս այս ծերունին, եւ երբ մեկնելու կ'ըլլայի, անոր մեծ որդին կը խնդրէր որ զիս ճաշի վար դնէին. կը մնայի, ուրախ կը ճաշէինք. բայց Փարիզ դարձած միջոցիս, կը պատահէր, որ վարժուհին ալ կ'ընկերանար ինծի ու ես կ'առաջնորդէի զինքը մինչեւ իր հօրենական տունը, որ Պասթիյի մօտերն էր։

Մեր այս ուղեկցութեան կամ ճաշերու ժամանակ, կը դիտէի որ վարժուհին մասնաւոր պատիւներ մը ինծ ընել կ'ուզէր կամ իմ խօլ երեւակայութիւնս այնպէս կը դատէր, որով ես սկսայ տակաւ սիրահարիլ, ու սպասել յարմար առիթի, սէրս իրեն յայտնելու։

Խարտեաշ մազերով, հրապուրիչ աչքերով, 19 տարեկան գեղանի Ֆրանսուհի մ'էր, հիանալի առողջարանութեան տէր, ու բաւականապէս ուսեալ, որ վառած էր սիրտս։

*
**

Երկար չտեւեց սպասումս. Կիրակի երեկոյ Պարոնին տունը ճաշ ընելէ յետոյ, երբ դարձեալ կ'ընկերանայի իրեն Փարիզ, ալ չկրցայ համբերել, «լուծան կապանք լեզուի իմոյ» բարբառեցայ, ըսի թէ կը սիրէի զինքը, թէ կ'ուզէի ամուսնանալ հետը, եթէ մինչեւ իմ բժշկական վկայական ընդունելս, ինքը համբերող ըլլար, մաքուր ապրէր։

Խոստացաւ հաւատարմութիւն եւ փոխադարձ սէր ցոյց տուաւ. կը սիրէինք զիրար. կ'ապրէինք իբրեւ «Պօղ եւ Վիրգինէ»։ Շատ երեկոյ կ'երթայի իրեն ընդառաջ, զինքը ընդունելու եւ իր տունը դէպի տանելու։

(Շար. 178)

Տիկին Ինկրիտ Մուրատեան եւ զաւակները Մարիլին, Ժենիֆէր, Քեվին, Լեւոն,
Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան,
Տիկին Ժոէլ Մուրատեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գիզիրեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Վրէժ Միլոյեան եւ զաւակները,
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՐԱՖՖԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 6ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 9, ժամը 14·30ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեանին եւ Ժոէլ Մուրատեանին:

Kevork et Françoise Aharonian,
Annie et Agop Kassardjian,
Ara et Silva Aharonian,
Hélène et Serge Kazandjian,
ses enfants

Sona Arslanian, *sa sœur*, et famille (USA)

Valérie et Olivier Danoux,
Caroline et Marc Tabourian,
Sévan et Léonardo Matossian,
Tamar, Anaïs, Gary, Vahé, Alexia et Léon,
ses petits-enfants,

Karl et Audrey
ses arrières petits-enfants

Les familles Menak (Liban), Manoukian (Liban), Aharonian (USA), Marcom (USA), Barsam (USA)
parents et alliés

ont la douleur de vous faire part du décès de

Mme SIRA AHARONIAN
(née KEHYAKATCHOYAN dit MENAK)

survenu le dimanche 4 mars 2007 à Paris.

Les obsèques religieuses auront lieu le Samedi 10 mars 2007 à 10 heures, en la Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens Catholiques; 13 rue du Perche, Paris 3e; suivies de l'inhumation au Cimetière Nouveau de Neuilly.

Cet avis tient lieu de faire-part.

24 rue Cortambert, 75016 Paris

«HARATCH» présente ses condoléances aux familles Aharonian, Kassardjian et Kazandjian.

Գէորգ եւ Ֆրանսուազ Ահարոնեան,
Անի եւ Յակոբ Գասարճեան,
Արա եւ Սիլվա Ահարոնեան,
Հելէն եւ Սերժ Գազանճեան,
զաւակները,

Սոնա Արսլանեան, քոյրը եւ ընտանիքը (ԱՄՆ),

Վալերի եւ Օլիվիէ Տանու,
Գարոլին եւ Մարք Թապուրեան,
Սեւան եւ Լէոնարտօ Մաթոսեան,
Թամար, Անայիս, Կարի, Վահէ, Ալեքսիա եւ Լեւոն,
թոռները,

Գարլ եւ Օտրէ,
ծոռները,

Մենաք (Լիբանան), Մանուկեան (Լիբանան), Ահարոնեան (ԱՄՆ), Մարքոմ (ԱՄՆ), Պարսամ (ԱՄՆ),
ազգականներն ու խնամիները

ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ-Ի

(ծնեալ՝ ՔԵՀԵԱԽԱՉՈՅԵԱՆ,
ծանօթ՝ ՄԵՆԱՔ անունով)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 4ին, Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մարտ 10, ժամը 10ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ
13 rue du Perche, Paris 3e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նէօյիի նոր գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

24 rue Cortambert, 75016 Paris

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Ահարոնեան, Գասարճեան եւ Գազանճեան ընտանիքներուն:

---

arménie mon amie

AGENDA

du 9 au 25 mars
18ème Festival THEATRES AU CINEMA
à Bobigny

PARADJANOV

Vendredi 9 mars
19h30 Vernissage de l'exposition : POUR RETROUVER PARADJANOV
En présence de *Zaven Sargsyan*, directeur du musée Paradjanov d'Erevan
20h30 SAYAT NOVA de *Serguei Paradjanov*
précédé de la lecture de quelques poèmes de *Sayat Nova* par *Hermine Karagheuz*
En présence de *Sofiko Tchiaouréli*, comédienne et *Garéguine Zakoyan*, directeur de la Cinémathèque arménienne d'Erevan

Samedi 10 mars
17h PARADJANOV, LE DERNIER COLLAGE, réalisateurs *Rouben Kevorkiantz* et *Krikor Hamel*, en présence de *Zaven Sargsyan*, directeur du musée Paradjanov
19h PARADJANOV, LE DERNIER PRINTEMPS en présence du réalisateur *Mikaël Vardanov*

Dimanche 11 mars
Hommage à la comédienne
Sofiko Tchiaouréli
15h ACHIK KERIB de *Sergueï Paradjanov*
17h L'ARBRE DU DESIR de *Tenguiz Abouladzé* en sa présence

Mercredi 14 mars
17h LE BAISER et **UNE NUIT AU MUSEE PARADJANOV** en présence du réalisateur *Roman Balayan*
18h30 PARADJANOV, LE REBELLE en présence du réalisateur *Patrick Cazals*
19h30 Table ronde avec *Georgui Paradjanov, Patrick Cazals, Levon Abrahamian* animée par *Cyril Béghin*
21h JE SUIS MORT DANS L'ENFANCE en présence du réalisateur *Georgui Paradjanov*

MAGIC CINEMA
Rue du Chemin Vert — 93000 Bobigny
métro ligne 5,
station Bobigny/Pablo-Picasso
Réservatons au 01 41 60 12 33
ou reservations.festival@magic-cinema.fr

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

CONFERENCE — DIAPORAMA

Dans le cadre d'**«Arménie, mon amie»**,
Année de l'Arménie en France,
avec le concours de l'Eglise évangélique arménienne d'Issy

« L'ARMENIE, TERRE DE CHRETIENTE »
Histoire du christianisme en Arménie, de ses origines à nos jours

par le professeur **Jean-Pierre MAHE**
Directeur d'études à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes de Paris

Jeudi 8 mars à 20h30
Auditorium Mail Raymond Menand
Issy-les-Moulineaux

Renseignements : 014 123 8000

— Entrée libre —

Mémoiral Leclerc — Musée Jean Moulin
Jardin Atlantique
23 allée de la 2ème DB, Paris 15e
(au dessus de la Gare Montparnasse)

EXPOSITION
DU 6 MARS AU 29 JUILLET

Missak Manouchian, les Arméniens dans la Résistance en France

Dans le cadre d'«Arménie, mon amie», Année de l'Arménie en France, le Mémorial du Maréchal Leclerc de Hauteclocque et de la Libération de Paris — Musée Jean Moulin organise l'exposition **«Missak Manouchian, les Arméniens dans la Résistance en France»**, avec le soutien de l'association nationale des Anciens Combattants et Résistants arméniens, et l'aide de résistants arméniens. Orphelin du génocide arménien, poète, intellectuel engagé, militant politique, Missak Manouchian (1906-1944), adhère en 1934 au Parti Communiste français. Engagé volontaire en 1939 et démobilisé en 1940, il poursuit l'activité militante dans la clandestinité. En 1942, il entre dans les Francs-Tireurs et Partisans de la Main d'œuvre immigrée (FTP-MOI) dont il est nommé responsable militaire pour la région parisienne en 1943. C'est sous son commandement que sont initiées les actions les plus spectaculaires contre l'occupant nazi. Arrêté le 16 novembre par la Brigade Spéciale des Renseignements Généraux (BS2), il est fusillé au Mont Valérien le 21 février 1944, avec vingt-et-un autres résistants de son groupe. Outil de propagande nazie pour dénoncer le «complot de l'étranger», la célèbre **Affiche rouge** sur laquelle il figure avec quelques uns de ses camarades, devient au contraire le symbole du courage des étrangers dans la lutte armée pour la libération de la France.

MUSIQUES D'ARMENIE

Hasmik PAPIAN (soprano)
Vardan MAMIKONIAN (piano)

CHANTS D'ARMÉNIE

Komitas — Tigran Mansourian —
Parsegh Ganatchian —
Armen Tigranian
— Tigran Tchouhadjian
Edouard Mirzoian —
Hampartzoum Berberian

Lundi 12 mars à 20h30
Salle Gaveau
45 rue la Boêtie 75008 Paris
Renseignements, réservations :
☎ 01. 48. 24. 16. 97

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ընկերուհիներն ու համակիրները Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12·30ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:
Մասնակցութիւն՝ 10 Եւրօ:

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը այս տարի եւս կը հրաւիրէ իր աւանդական Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12·30ին:
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ
40, ռիւ տ'Արմէնի - 3րդ թաղամաս
Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 04 · 78 · 45 · 17 · 55 կամ 04 · 72 · 37 · 61 · 57 Թիւերուն:

□

Section «D. Missakian»
de SEVRAN - LIVRY

Soirée
« PAELLA »
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur
Monsieur VARTAN BERBERIAN

le dimanche 11 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB — 5 avenue Reille - 75014 Paris

Réservations — Tél.: 01 45 89 20 48

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan - 75014 PARIS

e-mail : amismarienoubar@hotmail.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 9
VENDREDI
9 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար․ 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար․ 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·660 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·660

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԸՍԵԼԸ ՊԱՏԺԵԼԻ ԱՐԱՐՔ Է

Դատախազութիւնը բազմաթիւ թերթեր 10 հազար թրքական լիրայի տուգանքի դատապարտած է, այն պատճառաբանութեամբ որ Հ․ Տինքի մարդասպանին անունն ու նկարները հրատարակելով զինք կոչած են «ենթադրեալ ոճրագործ»։ Ատիկա դէմ է եղեր 18 տարեկանէն վար մէկուն հրապարակային ցուցադրութեան արգելքին, հետեւաբար որպէս ոճրագործ Օ․ Սամասթի նկարները, անունը հրատարակած թերթերը տասը օրուան ընթացքին պէտք է վճարեն պահանջուած տուգանքը։

Վճիռը հակազդեցութեան մղած է նոյնիսկ Մամուլի յանձնախումբին ազգային նախագահը Օ․ Էքշին որ դատապարտումի արտայայտութիւններ ունեցած է Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէնին, նոյն ոճրագործին թրքական դրօշին առջեւ ապահովութեան ուժերու կողմէ քաշուած լուսանկարները լրասփիւռներու փոխանցողներու հասցէին։ Տուգանքը ան միջոց մը նկատած է կարգ մը լրասփիւռներ լռեցնելու, չեշտելով նաեւ հեռատեսիլի կայաններուն եղած բացառութիւնը, քանի որ անոնք նոյն տուգանքին չեն դատապարտուած։

ՓԱՐԻԶ

ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԱՏԵԱՆԸ ԿԸ ԹՈՅԼԱՏՐԷ ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Վերաքննիչ ատեանը Մարտ 7ի վճիռով դատավարութենէ մը ազատ կացուցած է «Քուիտ» համայնագիտարանն ու Ռոպէր Լաֆոն հրատարակչատունը որոնց դէմ ժխտողական քարոզչութեան ամբաստանութիւն ներկայացուցած էին Հայ Դատը, Ֆրանսահայ Խորհուրդը, «Մէմուառ 2000»ը, Ժ'Աքիւզը։

Հայ Դատի յանձնաբումբը Մարտ 7 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը կը տեղեկացնէ թէ սահմռկած է ի տես նման վճիռի։ Կը չեշտէ թէ Ատեանը նոյնիսկ նկատի չէ առած նոյն համայնագիտարանին կողմէ 1915ի մասին նախորդ տարիներու հրապարակումներուն յետագային սրբագրուած ըլլալու պարագան, ինչ որ ինքնին յանցաւորութեան խոստովանութիւն է։

Ինչպէս յայտնած են Հայ Դատի պատասխանատուները, պատահարը յաւելեալ փաստ է թէ որքա՛ն անհրաժեշտ է ժխտողականութիւնը պատժող օրէնք մը։

«Քուիտ»ի ու անոր հրատարակիչին դէմ դատի դիմած կազմակերպութիւնները տեղեկացուցած են թէ նոյն թղթածրարը կը ներկայացնեն Վճռաբեկ ատեանին։

ԱՄՆ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԻ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒՄԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

ԱՄՆ–ու Գոնկրէսին Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբը պէտք է Մարտ 7ին քուէարկէր բանաձեւ մը Հ․ Տինքի ոճիրին նիւթով։ Վերջին պահուն քուէարկութիւնը յետաձգուած է։ Բանաձեւը յղուած էր նոյն յանձնախումբին դեմոկրատ նախագահին՝ Ճ․ Պիտընի կողմէ։ Հ․ Տինքի ոճիրին դատապարտումին հետ հոն տեղ տրուած էր Թրքական պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածը ջնջելու, նաեւ Հայաստանի հետ դիւանագիտական, քաղաքական եւ առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատելու պահանջներուն։

Անգարա բանաձեւին նախընթաց կազմելուն մտահոգութեամբ ամէն ջանք կիրարկած էր արգելք ըլլալու համար անոր օրակարգի առնուելուն։ Մարտ 7ին յանձնախումբին հանրապետական անդամներէն Ռիչըրտ Լուկըր առարկելով պահանջած է որ բանաձեւէն հանուի Հայկական Ցեղասպանութեան նշումը։ Ատոր վրայ յանձնախումբը քննարկումը յետաձգած է աշխատանքի յաջորդ ժողովին․ ատիկա կը նշանակէ որ բանաձեւը օրակարգի կրնայ գալ 2–3 շաբաթէն։

Հայ Դատի ԱՄՆ–ու յանձնախումբին պատասխանատուները յայտնած են թէ ներկայացուած բանաձեւը նոյնութեամբ քուէարկել տալու իրենց ջանքերը պիտի շարունակեն։

ՓՈՒՍԱՆ ՏԱՄՍԻ

ԾՈՒՌ ՆՍՏԻՆՔ, ՇԻՏԱԿ ԳՐԵՆՔ

Լուվրի թանգարանը ներկայացուած շքեղ ցուցահանդէսը՝ «Armenia Sacra», դժբախտաբար առիթ տուաւ նոր գայթակղութեան մը։ Հոս, անգամ մը եւս, նրբօրէն բայց դիտումնաւոր ձեւով, Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւնն ու վարդապետութիւնը բացայայտօրէն խեղաթիւրուեցան պատճառելով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի արդար յուզումը եւ համապատասխան հակազդեցութիւնը։ Այս նոր գայթակղութեան պատճառն էր ցուցահանդէսին առթիւ հրատարակուած ցուցակի նախաբանը եւ երկու յօդուածներ որոնց մէջ երկու հեղինակներ՝ մէկը ֆրանսացի եւ միւսը հայազգի, անուղղակի խնդրոյ առարկայ կ'ընէին Հայ Եկեղեցւոյ առաքելական ակունքները եւ անգամ մը եւս զայն կը ներկայացնէին որպէս «միաբնակ» (monophysite) ինչ որ անշուշտ, ոչ մօտէն ոչ ալ հեռուէն, իրականութեան կը համապատասխանէ։

Մեղքը սակայն միշտ օտարին վիզին չփաթթենք եւ ընդունինք որ մենք ալ գիտենք մեր ազգային եւ մշակութային արժէքները անտեսել եւ երբեմն ոտնահարել «արժանավայել» ձեւով։ Ֆրանսայի ողջ տարածքին տեղի ունեցող «Հայաստանի տարին» բացառութիւն չկազմեց դժբախտաբար։ Ան տեղի տուաւ նոյն ոտնահարումներու, մեր իսկ նախաձեռնութեամբ, եւ ամենաբարձր մակարդակին վրայ, երբ, օրինակի համար, Լուվրի նոյն ցուցահանդէսին առթիւ հայերէնով պատրաստուած բացատրական բոլոր բնագրերը տրուեցան խորհրդային ուղղագրութեամբ։ Այս հարցին մէջ դըրդապատճառները մութ եւ անըմբռնելի կը մնան, պարզ մահկանացուներուս համար․ հետապնդուած նպատակը ի՞նչ էր․ խսկապէս հայախօս հանդիսատեսին տեղեկութիւննե՞ր մատուցանել իր մայրենի լեզուով, Ֆրանսացիին աչքին առաջ ապացուցել որ Հայը իր սեփական գիրն ու գրականութի՞ւնն ունի, թէ սփիւռքահայուն ցոյց տալ թէ այս գործողութեան մէջ «ով է տէրն ու տիրականը»։ Բացատրութիւնը կրնայ նոյնիսկ շատ աւելի հասարակ ըլլալ՝ ֆրանսական կողմը նիւթական խնայողութիւններ ընելու համար նախընտրած կրնայ ըլլալ այս բեռը դիջել հայաստանեան կողմին։

Ինչ որ ալ ըլլան պարագաները, այս անգամ եւս ցաւով կ'արձանագրենք որ «մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ»ի գաղափարը լոզունգէն անդին չենք յաջողիր հասցնել։ Այս աննախըթաց նախաձեռնութիւնը որուն իր մասնակցութիւնը բերած է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին որ մեր մշակոյթին ամրոցն ու պաշտպանը կը հանդիսանայ, կրնար գեղեցիկ առիթ մը դառնալ որպէսզի մեր միասնական սէրն ու գուրգուրանքը արտայայտէինք Հայոց լեզուին հանդէպ եւ ըլլայինք Մաշտոցի, Նարեկացիի, Շնորհալիի եւ Տաթեւացիին արժանի ժառանգորդները։ Ցուցահանդէսին հայ կազմակերպիչները այս գեղեցիկ պատեհութենէն չօգտուեցան, չհասկնալով որ հոգեւոր ուղղափառութիւնը, «ազգային մշակոյթ» բառած բանը եւ Ուղղագրութիւնը սերտօրէն շաղկապուած են։ Չհասկցան որ ուղղագրութենէն միա՛յն կրնան ծնիլ ուղիղ մըտածելակերպ մը եւ ազգային հարազատ գաղափարախօսութիւն մը որոնց խիստ կարիքը ունինք, այսօր, հաւասարապէս, Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայ զանգուածները։ Չհասկցան որ առանց այդ քայլին դիմելու, մենք կատարեալ ժառանգորդները չենք կրնար դառնալ մեր նախահայրերէն մեզի հասած հսկայ գանձին։ Այդ պատճառով ալ անգամ մը եւս տրւիպուած եմ համակարգիչիս առաջ նըստելու խոնարհաբար խնդրելու համար որ բոլորս միասին «ծուռ նստինք շիտակ գըրելու համար»։ Շիտակ գրենք, հարազատ դաւակները դառնալու համար Մաշտոցի Մեծ Տեսիլքին։ Շիտակ գրենք որպէսզի ապագայի սերունդները չշարունակեն մեզի նման ծուռ մնալու։ Շիտակ գրենք, ճիշդ խօսելու համար, յանուն ճշմարտութեան։

ԿՈՐԻՒՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ 100 քմ․ արեւելք Պալատրուզի մէկ սրճարանին մէջ, Մարտ 7ին 30 իրաքցի շիի Քիւրտեր սպաննուած են անձնասպանական արարքի մը ընթացքին։ Նախորդ օրն ալ, շիի 117 ուխտաւորներ սպաննուած էին, նոր հաշուկշիռի մը համաձայն։ Միւս կողմէ վեց ոստիկան եւ 4 ուխտաւոր ալ սպաննուած են երբ համիքազ մը իր թակարդուած կառքը ուղղած է սիւննի թաղամասի մը հսկողութեան կայանին վրայ եւ որու պաշտօնն էր պաշտպանել Քերպելա գացող ուխտաւորները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ մասին Լիպէրասիոն (Մարտ 8) քննութիւն մը հրատարակած է ցոյց տալու համար որ պաշտօնապէս տրուած թիւերը չինծու են եւ կը հաստատէ որ անգործներու համեմատութիւնը 8,7% չէ, ինչպէս յայտարարուած է, այլ՝ 9,5%, ինչպէս կը հաստատէ անանուն տեղեկագիր մը։ Այլ յօդուած մը կը բացատրէ նաեւ թէ ինչ «վարպետ հաշիւներ» կան ծածկելու համար իրականութիւնը։ Բացառաբար նաեւ 2006ի գործազուրկերու վերաբերող տեղեկագիրը լոյս պիտի տեսնէ նախագահական ընտրութիւններէն ետք, եւ ոչ Մարտին, ինչ որ սովորութիւն էր։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախագահական ընտրութեան համար, հարցախոյզերը ամէն օր կը շարունակուին եւ ընդհանրապէս գըլխաւոր նորութիւնը կը վերաբերի Ֆր․ Պայրուի յառաջդիմութեան։ Մարտ 7ին, Սէ․ ԷՍ․ Ա․ հիմնարկին համաձայն Պայրու 24%ի հասած է Ա․ շրջանին, 7 կէտ եւս շահելով։ Ս․ Ռուայալ եւ Սարքոզի գրեթէ կողք կողքի են 25%ով եւ 26%ով։ Այս նոր պատկերը այն տպաւորութիւնը կը թողու, որ Բ․ շրջանին դէմ առ դէմ կրնան գտնուիլ Սարքոզի եւ Պայրու։ Բայց եւ այնպէս թերեւս աւելորդ չէ կրկնել որ հարցախոյզերը բան մը չեն նշանակեր եւ Ապրիլ 22էն շաբաթ մը առաջ, ամէն բան կրնայ փոխուիլ։

Ն․ ՍԱՐՔՈԶԻ վերջ տալու համար ինչ որ զրպարտութիւն կը նկատէ իր կալուածային գնումներու զեղչեալ գիներուն շուրջ վէճին, նամակով մը Տուրքերու ընդհանուր տնօրէնին դիմած է որպէսզի վկայական մը ձեռք ձգէ, ապահովելու համար որ իր բոլոր հաշիւները եւ եկամուտի յայտարարութիւնները մաքուր են։ Ընդհանուր տնօրէնը անմիջապէս ընթացք տուած է դիմումին, հաստատելով թէ անկանոն ոչինչ կայ։ Միւս կողմէ, Մարտ 8ին, որ կիներու միջազգային օրն է, Սիմոնն Վէյլ պաշտօնապէս կը յայտնէր թէ դըլուխը կ'անցնի

(Շար․ը Դ․ էջ)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ՃԱԽՃԱԽԻՉ ՄԵՐԺՈՒՄ ՄԸ ԹՐՔԱՄԷՏ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ

Անցեալ Նոյեմբեր 13ին երեք երեսփոխան օրէնքի բանաձեւ մը յանձնած էին ժխտողականութիւնը պատժելի արարք հռչակող ֆրանսական օրէնքին առընչութեամբ։ Բանաձեւը ափսոսանք կը յայտնէր Հոկտեմբեր 12ին Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին քուէարկած ժխտումը պատժող օրինագիծին, չեշտելով թէ նման քայլ մը պիտի հզիւրացնէր Թուրքիոյ մէջ յանուն մտածումի եւ արտայայտութեան ազատութեան պայքարողներու գործը։ Կ'աւելցնէր թէ ան կը վնասէր Թուրքիոյ եւ Հայաստանի յարաբերութիւններուն ալ եւ վտանգաւոր նախընթաց մը կը ստեղծէր պատժելով մերժումը դէպքի մը որ պաշտօնապէս ճանաչում չէր գտած առընչուած գլխաւոր կողմերէն։

Աւելորդ է ըսել որ բանաձեւը յղած երեք երեսփոխանները Թուրքիոյ հօսանքին ի վար թիավարողներ են, քանի որ իրենց բանաձեւով բառացիօրէն կրկնուած են թրքական թեզերը։

Քուէարկութիւնը, սակայն, ջախջախիչ արդիւնքով մը մերժած է առաջարկը։ 785 երեսփոխանէ միայն 37 հոգի թեր քուէարկած է, 95%ի մերժումով եզրափակելով հարցը։

ԿԱՐԴԱԼՈՎ «ՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔ» ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃէՄԵԱՆ

Հանրագիտարանի էջ 637–639 յատկացուած է ֆրանսահայ գաղութի դպրոցներուն:

Նախ յիշենք որ հանրագիտարանի յօդուածներուն վերջնական ձեռագիրները գրաշարութեան յանձնըւած են 2002ի Փետրուարին: Ուրեմըն, սկզբունքով, իբրեւ գիտական հրատարակութիւն, նիւթերը եւ տեղեկութիւնները պէտք է ընդգըրկեն մինչեւ 2002 թուականի տուեալները: Արդ, այս բաժնի ներածականին մէջ յիշուած են անունները ֆըրանսահայ ամէնօրեայ 7 վարժարաններուն՝ Փարիզի Դպրոցասէր, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ, Լիոնի Մարգարեան–Փափազեան, Նիսի Պարսամեան, Իսի լէ Մուլինոյի Թարգմանչաց, Մարսէյլի Համազգային եւ Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու վարժարաններ: Ապա, գրուած է. «Ներկայումս Ֆրանսիայում գործող 6 հայկական ամէնօրեայ դպրոցներում աշակերտութեան ընդհանուր թիւը շուրջ 800 է»…

Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ երկրին մէջ ամէնօրեայ հայկական 7 վարժարան գոյութիւն ունենայ եւ ըսուի թէ ներկայիս գործող 6 դպրոցներու աշակերտութեան ընդհանուր թիւը շուրջ 800 է: Երբ շուրջ կ՚ըսուի, կ՚ենթադրուի որ լրիւ 800 ալ չէ մինչդեռ իւրաքանչիւր դպրոցի մասին տրուած տեղեկութիւններու բաժնին մէջ, իբրեւ աշակերտութեան թիւ, նշուած են 1994–1997 թուականներու թիւերը, որոնց գումարը արդէն 868 է: Տակաւին հոս նկատի չէ առնուած Մարսէյլի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու վարժարանին աշակերտութեան թիւը, որ 1996–97 ուսումնական տարեշըրջանին 225 էր: Իսկ Մարսէյլի Համազգայինի ճեմարանը 2002ին ունէր 253 աշակերտ:

Էջ 638ի մէջ, Հայկազեան ամէնօրեայ վարժարան խորագիրը կրող առանձին յօդուածով մը ըսուած է. «Հայկազեան վարժարան, ամէնօրեայ հայկական դպրոց՝ Փարիզի Գոնել արուարձանում (այս անունով արուարձան մը կա՞յ Փարիզի մէջ – Հ.Ա.)… հիմնադրուել է 1855ին… փակուել է 1859ին»:

Հոս, 150 տարի առաջ փակուած դպրոցի մը մասին լայն տեղեկութիւն տրուած է՝ 31 տող, իսկ ներկայիս գործող ամէնօրեայ վարժարաններէն հինգի մասին միայն 7–22 տող: Իսկ Մարսէյլի Անարատ Յըղութեան հայ քոյրերու վարժարանին (հիմնուած՝ 1959ին) մասին նոյնիսկ չէ յատկացուած առանձին յօդուած մը:

Միւս կողմէ, 637րդ էջին վրայ գրուած է թէ «ֆրանսահայ համայնքներում գործում են նաեւ շուրջ 50 մէկօրեայ դպրոցներ», սակայն, առանձին յօդուածով մը տրուած է միայն մէկ դպրոցի՝ «Հայկազեան մէկօրեայ վարժարան»ի (հիմնուած՝ 1936ին, Լիոն) մասին տեղեկութիւններ:

Հանրագիտարանի 639–643րդ էջերը յատկացուած են ֆրանսահայ հանրային – քաղաքական կեանքին, այսինքն՝ հանրային, բարեգործական եւ մշակութային կազմակերպութիւններուն: Այս բաժնին մէջ յիշուած են Ֆրանսայի զանազան շրջաններու մէջ հեռաւոր անցեալին (նոյնիսկ ԺԹ. դարուն) գործած եւ ներկայիս գործող հայկական հանրային, բարեսիրական եւ մշակութային 30 միութիւններ, իսկ մոռցուած կամ անտեսուած են՝ Էքս–ան–Փրովանսի, Պուք Պէլ Էրի, Ավինեոնի եւ Վոքլիւզի, Մարն–լա–Վալէի մշակութային միութիւնները, Կեդրոնական եւ Խաեան Սանուց միութիւնները, ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի հայ մարզական, Առնուվիլ–լէ–Կոնէսի հայ մարզական եւ մշակութային, Սէն Թ՚Անթուանի հայ մարզական եւ Նիսի հայ մարզական միութիւնները, «Շէն» ընկերակցութիւնը:

Միւս կողմէ, էջ 628ի մէջ մէկ տողով ըսուած է՝ «Կան մշակոյթի տներ», յիշելով կարգ մը շրջաններու մէջ գործող մշակոյթի տուներու անունները միայն, սակայն մոռացութեան մատնուած են Թուլուզի հայ մշակոյթի կեդրոնը, Սէն Միր օ Մոն տ՚Օրի Գրիգոր Նարեկացի մշակոյթի կեդրոնը, Պորտօ-Ագիթէնի հայ մշակութային ընկերակցութիւնը, Փարիզի հայ կաթողիկէ Սահակ–Մեսրոպ մշակութային կեդրոնը: Ի դէպ, նշեմ որ այս մոռցուածները վերականգնած եմ ապաւինելով յիշողութեանս. կրնայ ըլլալ որ տակաւին ՞կան ուրիշներ, վրիպելով յիշողութենէս:

Մնալով այս մարզին մէջ, հարկ է նշել որ հանրագիտարանին մէջ առանձին յօդուածներով իրենց արժանի տեղը պէտք է գրաւէին Փարիզի Հ.Բ.Ը.Մ. Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնը եւ Հայ մշակոյթի տունը, Ալֆորվիլի, Մարսէյլի Հայ մշակոյթի եւ Երիտասարդաց տունը եւ Սահակ–Մեսրոպ կեդրոնը եւ Տէսինի Հայ մշակոյթի տունը, որոնք աւելի քան երեք տասնամեակներէ ի վեր հսկայ աշխատանք կը տանին ազգային եւ մըշակութային մարզերու մէջ: Պէտք է նաեւ առանձին յօդուածներով ներկայացուէին Փարիզի Մարի Նուպար հայ ուսանողներու տունը, ինչպէս նաեւ Լիոնի Լէա եւ Նափոլէոն Պիւլլիւքեան հիմնարկութիւնը, որոնց անունը միայն յիշուած է 630րդ էջին վրայ: Էջ 624ի մէջ յիշուած է անունը Հայ աղքատախնամ ընկերակցութեան, որ իր կարգին արժանի էր առանձին յօդուածով մը ներկայացուելու, քանի որ աւելի քան դար մըն է անգնահատելի ծառայութիւն կը մատուցանէ ֆրանսահայ գաղութին, Մոնմորանսիի եւ Կոնէսի հանգստեան իր տուներով:

Հանրագիտարանի 646–651րդ էջերը յատկացուած են ֆրանսահայ մշակութային կեանքին:

Էջ 646ի մէջ ըսուած է. «ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ (ընդգծումը ինձմէ – Հ.Ա.) եւ հայ մշակոյթի զարգացմանն իրենց նպաստն են բերել ֆրանսահայ գրողներ՝ Թէօրիկը, Տիգրան Կամսարականը, Լեւոն Բաշալեանը, Արշակ Զօպանեանը, Բիւզանդ Թօփալեանը, Զարեհ Որբունին, Շահան Շահնուրը, Վազգէն Շուշանեանը, Լուիզա Ասլանեանը (Լաս), Գեղամ Աթմաճեանը (Ա. Սեմա), Քրիստիան (Խաչիկ) Տէտէեանը, Ֆրանսիայի ազգային ակադեմիայի անդամ Անրի Թրուայան, Վահէ Քաչան (Խաչատրեան), թատերագիրներ Գաբրիէլ Արութը, Ժան–Ժաք Վարուժանը եւ ուրիշներ»…

Գիտէ՞ք թէ որոնք են այդ «ուրիշներ»ը՝ Նիկողոս Սարաֆեան, Շաւարշ Նարդունի, Հրաչ Զարդարեան, Կարօ Մեհեան, Նշան Պէշիկթաշլեան, Կարապետ Փօլատեան, Ռուբէն Մելիք. տակաւին՝ Գրիգոր Պըլտեան, Մարկ Նշանեան եւ Ջուլալ Գազանճեան, որոնք վերջին երեք տասնամեակներուն իրենց կարեւոր ներդրումը ունեցած են ֆըրանսահայ գրականութեան անդաստանին մէջ: Սակայն, զարմանալին այն է՝ որ տակաւին յիշողութեամբըս նշուած այս անունները զանց առնուած են գիտական կոչուած հրատարակութեան մէջ:

Նոյն էջին (646) վրայ առանձին յօդուածով մը ներկայացուած է Փարիզի Համազգայինի «Դիմակ» թատերախումբը, իր բեմադրած թատերախաղերով, տրամադրելով 19 տող: Սակայն, ոչ մէկ տող, դարձեալ Փարիզի մէջ, «Դիմակ»էն առաջ հիմնուած եւ թատերական բեղուն գործունէութիւն ունեցած՝ Միհրան Անտոնեանի «Բեմասիրաց» թատերախումբի մասին: Ոչ իսկ անունը յիշուած է: Չէ յիշուած նաեւ անունը Փարիզի հայ ռամկավար թիք թատերախումբին (հիմնուած՝ 1922ին), որ իր կազմութեան առաջին 4 տարիներուն տուած է 52 ներկայացումներ՝ հայ եւ օտար թատերագիրներու գործերէն:

Էջ 647–48ի մէջ՝ «Անի» խմբակցութիւն, «Հայ ազատ արուեստագէտներու միութիւն» եւ «Թորոս Ռոսլին» խորագիրներուն տակ ներկայացուած են յիշեալներու հիմնադրութիւնը, նպատակը եւ նոյնիսկ անդամները: Առաջին երկուքին պարագային նշուած է թէ անոնք դադրած են գործելէ, իսկ երրորդի՝ «Թորոս Ռոսլին»ի համար ոչինչ ըսուած է: Տակաւին գոյութիւն ունի՞ այդ միութիւնը: Յայտնի չէ…

Էջ 649ի մէջ, «Երաժշտութիւն» խորագրին տակ յիշուած են ֆրանսահայ ծանօթ երաժիշտներու անուններ՝ Վարդան Սարգսեան, Աւետիս Մեսումենց, Գուրգէն Ալեմշահ, Արա Պարթեւեան, Վահրամ Սվաճեան: Մեսումենցի եւ Պարթեւեանի գործերէն մէկ–երկու անուն տրուած է, սակայն, Ալեմշահի գործերէն՝ ոչ մէկ անուն: Հոս չէ յիշուած նոյնիսկ անունները Կարպիս Ափրիկեանի եւ Գէորգ Եանպէկեանի, իբրեւ երաժիշտներ:

(Շար. 2)

«UN SI LONG CHEMIN»

ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱ ԿՈՒՏԱՅ ԻՐ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆԸ

ԽՄԲ.– Ինչպէս գրած էինք, 1976ին, Անրի Թրուայա գրողի ձեռով լոյս ընծայած է հատոր մը («Այնքան երկար ճամբայ մը») ուր կ՚անդրադառնայ նաեւ իր բուն կենսագրութեան, զոր թարգմանաբար հրատարակած էինք 1976 Հոկտ. 16/17ի մեր թիւով:

⁂

Հարցում. Անրի Թրուայա, ինչո՞ւ այս խորագիրը՝ «Այնքան երկար ճամբայ մը», զոր ուզեցինք տալ մեր խօսակցութիւններուն:

Պատասխան. Որովհետեւ մեծ հեռաւորութիւն մը կայ ծնած տեղիս եւ եղած տեղիս միջեւ: Հօրս ընտանիքը բնիկ է Արմաւիրի կէս–հայկական, կէս չէրքէզ բնագաւառին, Կովկասի հիւսիսը: Անյիշատակ ժամանակներէ, Հայերու խումբեր լեռը կ՚ապրէին սեղմ կապերով Չէրքէզներու ցեղախումբերու հետ: Այդ Չէրքէզներու լեզուն, բարքերը, զգեստները առած էին: Սեւ պատմուճան մը հագած, կուրծքը ազոյցներով զարդարած, արծաթեայ սուր մը գօտիին, աստրախան գդակ մը գլխուն, տիւ եւ գիշեր ալլահ կ՚ոգեկոչէին, չոր միս եւ կաթնեղէն կ՚ուտէին, բայց, հաւատարիմ կը մնային քրիստոնեայ կրօնքին: Այս «Հայ Չէրքէզները» ինչպէս կը կոչէին զիրենք, եկեղեցի անգամ չունէին իրենց գիւղերուն մէջ: Տարին անգամ մը, հայ քահանայ մը կուգար Էջմիածինէն, հարաւը, պսակելու համար բոլոր երիտասարդ զոյգերը եւ մկրտելու շրջանին նորածինները: Անկէ ետք, աճապարանքով կը վերադառնար, աղօթելով Աստուծոյ որ իր կառախումբը ազատի աւազակներու յարձակումներէն, աւազակներ որոնք կը հսկէին անցորդներու վրայ լեռներուն մէջ: Երբ Ռուսաստան ձեռնարկեց Կովկասի նուաճումին, խղճի հարց մը ծագեցաւ այս «Հայ Չըրքէզներուն» մօտ: Այն պատերազմին մէջ որ դէմ առ դէմ հանած էր յարձակողներն ու լեռնականները, պէտք է օգնէին իրենց մահմետական բարեկամներուն՝ քրիստոնեայ ցարին դէմ, թէ քրիստոնեա՞յ ցարին՝ իրենց մահմետական բարեկամներուն դէմ: Հայկական կրօնքը այնքա՜ն մօտ է ռուս օրթոտոքս կրօնքին: Քրիստոսի կապը աւելի զօրաւոր եղաւ.– «Հայ Չէրքէզները» ոգեւորութեամբ ողջունեցին Ռուսերը եւ համախմբուեցան անոնց դրօշին տակ: Իբրեւ առաջնորդ, թարգման եւ արձակազէն մահմետական Չէրքէզներու դէմ, մեծ ծառայութիւններ մատուցին կայսերական զօրքին: Իբրեւ վարձատրութիւն, 1839ին, ռուսական հպատակութիւն ստացան եւ իրաւունքը քաղաք մը շինելու զոր իրենք պիտի մատակարարէին: Այդ քաղաքը Արմաւիրն էր: Իմ նախնիքս հոն հաստատուեցաւ իր ընտանիքով: Եւ որովհետեւ անունը Թորոս էր, ցարական իշխանութիւնը ռուսացուց իր անունը եւ Թարասօֆ դարձաւ: Այս ամբողջը հայրս պատմած է ինծի հարիւր անգամ, ինք ալ լսած էր իր հօրմէն:

. . . .

Մեծ–հայրս իր տղան 9 տարեկանին ղրկեց Մոսկուայի Առեւտրական Գործնական Ուսումներու Ակադեմիան, որպէսզի կատարելագործէ ռուսերէնը եւ սորվի առեւտուրի նախնական սկզբունքները: Երբ տասը տարի ետք հայրս դուրս ելաւ այդ դպրոցէն, ռուսական ամուր փայլ մը կը ծածկէր «Հայ Չէրքէզի» իր նախնեաց խորքը: Սահուն ռուսերէն կը խօսէր եւ ի վիճակի էր ձեռք առնելու ընտանեկան գործին ճակատագիրը: Իր հանդիպումը Եկատերինոդար (այժմ՝ Կրասնո-

գար) շատ գեղեցիկ խարտեաշ պարմանուհիի մը հետ, Լիդիա Աբեսոլոմոֆ, վերջնապէս պիտի վճռէր իր ճակատագիրը:

... Մօրս ընտանիքը երջանիկ, ուրախ եւ միաձոյլ էր: Մօրենական մեծ մայրս ծագումով Գերման, Սմոլնի հիմնարկութեան նախկին գիշերօթիկ, միայն իր ամուսնոյն եւ զաւակներուն համար կ՚ապրէր: Մօրենական մեծ-հայրս, հայ-վրացական ծագումով բժիշկ էր:

***

Ապա, Թրուայա իր ընտանիքին հետ պիտի բռնէ աքսորի ճամբան, երբ կը ծագի յեղափոխութիւնը ու բաւական տաղտուկներէ ետք, կը յաջողի հասնիլ Պոլիս, ուրկէ, պիտի փորձէ անցնիլ Ֆրանսա, նոյն ալ կայ «շահեկան» մանրամասնութիւն մը (էջ 28) զոր կու տանք ըստորեւ:

***

Պոլիս, նոր դժուարութիւններ. տեղական իշխանութիւնները ծագումով ռուս բոլոր գաղթականները Կիպրոս կը ճամբէին եւ Պոլիս ցամաք ելլելու արտօնութիւն կու տային միայն ծագումով հայ գաղթականներուն: Մեզ պիտի ընդունէի՞ն թէ ճամբու դնէին: Կացութիւնը բարդացնելու համար ալ մինչ բոլոր հայկական անունները «եան»ով կը վերջանային, մեր անունին «օֆ» վերջաւորութիւնը մեզի աւելի իբրեւ ռուս կը ցուցնէր: Զղջնացած այս շփոթութենէն հայրս փախուստի ձեւ մը ընդունեցաւ: Հայկական նոր Հանրապետութեան Պոլսոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչը, 1920 Մարտ 19ին, մեզի նամակ մը տուաւ ըստ որուն այդ նամակին տէրը «ծանօթ Ռուսաստանի մէջ Թարասօֆ անունին տակ», իրականին մէջ «Թորոսեան» կը կոչուէր: Այս «Թորոսեան» անունը, որ երբեք մերը չէր եղած, փակած պիտի մնար մեր «Թարասօֆ» անունին, հակառակ այն բոլոր ջանքերուն զորս թափեցինք անկէ ազատելու(*) համար»:

(*) Հոս, Թրուայա կը գործածէ «տէպարասէ» բառը, որ անշուշտ վիրաւորական է: Մանաւանդ երբ խորհինք որ ի վերջոյ «Թարասօֆ»ները շատ գոհ եղած են «Թորոսեան»ի վերածուելով կարենալ Պոլիս ցամաք ելլելու եւ Ֆրանսայի ճամբան բռնելու համար: Գոնէ, առ ի երախտագիտութիւն այդ «եան»ին, կարելի էր այդ բայը չգործածել:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԻՐԱՔԷՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Բրիտանիոյ վարչապետը վերջերս յայտարարեց թէ տարուան ընթացքին պիտի նուազեցնէ Իրաք ղրկուած զօրքին թիւը: Ատիկա մէկ կողմէն իր վարկը բարձրացնելու գերագոյն ջանք մը կը նկատուի, միւս կողմէ Ճ. Պուշի դիրքը չդըժուարացնելու մտահոգութեամբ առնըւած քայլ մը: Բրիտանական հանրային կարծիքը բաւական ատենէ ի վեր ոչ մէկ լաւ բան կը յուսայ այդ պատերազմէն. ու Պուշի խնայելու մտածումով որոշ հաւասարակշռութիւն մը պահելու Պլէրի ընթացքը ուշինչով կը գոհացնէ յատկապէս բրիտանացի զինուորականները որոնք երկար ատենէ ի վեր կ՚ուզէին վերջ տալ իրաքեան արկածախնդրութեան:

Պլէր իր ելոյթին մէջ ըսաւ թէ բրիտանական զօրքին գործունէութեան վայրին՝ Պասրայի մէջ սիւննիներու ապստամբութիւն, Ալ Քաիտա չկար, շիիեւսիւննի բախումներն ալ հազուադէպ էին: Ան նիւթը չխորացուց, բայց ամէն մարդ գիտէ թէ հոն պայքարի հանդիպակաց ճակատը կը կազմէին իսլամական շիիներու զանազան քաղաքազօրքեր, զինեալ ցեղախումբեր եւ չարագործ խմբակներ: Իսկ այդ բոլորին դէմ պայքարելու համար հարկաւորը բանակի ուժ մը չէր, այլ ոստիկանական:

Ատկէ զատ շրջանին մէջ իշխանութեան լծակներու տէրերը կապուած են զանազան հատուածներու որոնք տեսակ մը քաղաքացիական պատերազմ կը մղեն օրինաւոր կամ ապօրինի եկամուտներու հակակշռին համար: Անոնց ամէնէն կարեւորն է քարիւղին շահը: Իրարու մրցակից, հակառակորդ այդ կողմերն ոչ մէկը կը սիրէր Բրիտանացիները. ուստի զարմանալի չէ որ անոնց մարդկային կորուստները վերջին չորս ամսուան ընթացքին եռապատկուեցան: Բրիտանական ներկայութեան դէմ եղողները հարց կու տան թէ ի՞նչ իմաստ ունի այդ ներկայութիւնը երբ անոնց մեկնումէն ետքն ալ ամէն պարագայի ներքին կռիւները, պայքարը պիտի շարունակուին:

Քանի որ ապստամբներ, կամ Ալ Քաիտայի մարտիկներ չկային շրջանին մէջ, բրիտանական զօրքը կրնար 2005ին ալ մեկնիլ հոնկէ: Փոխանակատոր գրաւող ուժի անոնց պատկերը օրէ օր աւելի գըգըռութեան ազդակ եղաւ, իրենց կատարած գործողութիւններն ալ աւելի՛ ու աւելի անօգուտ: Եթէ Բրիտանացիները 2005ին մեկնէին Պասրայէն, կրնային ըսել թէ յաղթանակած են: Գալ տարի երբ մեկնած ըլլան, իրենց ետին պիտի ձգեն քաղաքացիական տեղական պատերազմ մը, իսկ իրենց մեկնումը անխուսափելիօրէն նահանջի մը պիտի նմանի:

ՔԱՂՀԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

Յարգելի խմբագրութիւն ՅԱՌԱՋ օրաթերթի,

ՅԱՌԱՋի Փետրուար 24/25 2007 համարին մէջ լոյս տեսած էր հարցազրոյց մը Աբէլ Քհնյ. Մանուկեանի հետ: Պատասխանելով ձեր Մարսէյլի թղթակիցներէն՝ Ստեփան Պօղոսեանի մէկ հարցումին, Տէր հայրը թուած է Զուիցերիոյ մէջ գործող գլխաւոր կառոյցներն ու կազմակերպութիւնները: Այս գրութեամբ կ՚ուզէինք ՅԱՌԱՋի ընթերցողներուն տեղեկացնել, որ Տէր Աբէլ մոռցած է յիշատակել Ժընեւի Հայ Տիկնանց Միութիւնը (ՀՏՄ), որ 20 տարիներէ ի վեր կանոնաւոր կերպով լոյս կ՚ընծայէ ԱՐՁԱԳԱՆԳ երկլեզու պարբերաթերթը, ներկայիս՝ Զուիցերիոյ հայ համայնքին միակ հրատարակութիւնը: Անցեալ Հոկտեմբերին, ՀՏՄ-ն տօնեց ԱՐՁԱԳԱՆԳի 20ամեակը մասնակցութեամբ՝ հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն: Բնականաբար, ներկայ էր ու խօսք առաւ նաեւ Ժընեւի հոգեւոր հովիւը:

Կանխայայտ
շնորհակալութիւններով՝

ՄԱՐԱԼ ՍԻՄՍԱՐ

Ժընեւ 2007 Մարտ 2

ՊՈԼՍՈՒԹԻւ ՊՈԼՍՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ֆէրիգիւղի եկեղեցւոյ արարողութենէն ետք, Փետր. 18ին, սիրոյ սեղաններու շուրջ համախմբուած բազմութիւնը, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ տօնած է Դպրաց դասու 98րդ եւ երգչախումբի կազմութեան 75րդ տարեդարձները: Սիրոյ սեղանին նախագահած է Շահան Արքեպիսկոպոս: Օրուան հանդիսավարը եղած է Մարիամ Տրամէրեան, որ հակիրճ պատմականը բրած է Վարդանանց պատերազմին, Բարեկենդանի խորհուրդին, երգչախումբի անցեալի պատմութեան, ապա, ներկաներու ներկայացուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Տիկին Դալար Փինթիօղլու կարդացած է երգչախումբին տեղեկագիրը: Ապա, խօսք առած է Մարմարայի խմբագրապետը՝ Ռ. Հատտէճեան, որ նըշած է թէ երգչախումբը քաղաքին լաւագոյններէն է: Անդրադարձած է Վարդանանց զօրավարաց մղած Աւարայրի ճակատամարտին, դիտել տալով որ Վարդանանց երգչախումբըն ալ, ինչպէս մեր երգչախումբերն ու ազգային հաստատութիւնները, հազարաւոր տարիներէ ի վեր Աւարայրի ճակատամարտ կը մղեն պահպանելու համար մեր հաւատքն ու ազգային ինքնութիւնը: Իր խօսքը վերջացուցած է ըսելով թէ մեր երգչախումբերը մշակոյթի բերդերն են: Վերջաւորութեան արտասանած է Սիլվա Կոմիկեան եւ հանդիսութիւնը վերջ գտած է Շահան արքեպիսկոպոսի հուսկ բանքով:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՕԾՈՒՄ

Մարտ 4ին Հնդկաստանի եւ Ծայրագոյն արեւելքի հայրապետական պատուիրակ Աղան Արք. Պալիոզեան օծած է Սայտապատի Ս. Մարիամ հայկական եկեղեցին որ ամբողջութեամբ վերանորոգուած է: Ան կառուցուած է 1758ին Ջուղայեցի յայտնի վաճառական ու բարեսէր Խոճա Պետրոսի անձնական միջոցներով: Օծումէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է եկեղեցիին բակը թաղուած Հայերու հոգիներուն խաղաղութեան համար:

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Մեր պղատոնական սէրը տեւեց երեք ամիս՝ անայլայլ ու անվրէպ, բայց յետոյ ճիշդ երկու շաբաթ չկրցայ իրեն հանդիպիլ, զինքը տեսնալ. կասկածեցայ թէ մի՛ գուցէ հիւանդացած ըլլար, ու ելայ փնտռտուքի: Երեկոյ մը սակայն անակնկալօրէն պատահեցայ իրեն, հեռուէն նշմարեցի զինքը Օփերայի հրապարակին վրայ. քովը գացի, մօտեցայ բարեւս տալու, եւ ինքը խոժոռ դէմքով զիս վռնտեց: Առանց բառ մը բերնէս հանելու հեռացայ քովէն, խորապէս տրտմելով, որ սաստկապէս վառուած սիրային կրակ մը, այսքան շուտ կը մարէր, եւ ինչո՞ւ համար...

***

Անցաւ տարի մը. չէի մոռնար զինքը, եւ օրին մէկն ալ Կարապետ Զալըքեանէն կ՚իմանամ, որ Պարոն տը Կրաֆհենրիտի տղան, իրենց վարժուհին զինովցուցեր ու բռնաբարեր է. յղի զայն թողուցեր է. վարժուհին մայր է եղեր, մանչ մ՚է ծներ:

Ախսօսացի, զղջացի իրեն հանդէպ այն ատիճան մաքուր, անաղարտ սէր ցոյց տուած ըլլալուս համար. չէի կրնար մոռնալ իր սիրուն դէմքը, ախորժալուր զուարթ խօսակցութիւնները ու մտածելով վրան, տրտմութիւնը սիրտս կը պատէր. սկսայ նիհարնալ, ախորժակէ կտրուիլ, միանգամայն դասերս շարունակելով, քննութիւններուս պատրաստըւելով:

Իմ այս վիճակս տեւեց մինչեւ այն օրը, երբ ես հօրս խանութին այրիլը լսելովս, քաջութիւնս ձեռք առի, կանգնեցայ պարտականութեան պատնէշին վըրայ, ու սէր, մէր առ ոտն կոխելով նըւիրուեցայ բոլորովին արուեստիս:

***

Այլ առակ լուարուք, սակայն:

1883ին Թիֆլիսէն Փարիզ եկաւ Տիկին Մինա Նազարբէկեան, քոյր յայտնի վաճառական Մելիք Ազարեանի: Այս տիկինը հետը բերած էր իր աղջիկը՝ Օր. Լիզա Նազարբէկեանը ու մանչ զաւակը՝ Աւետիս Նազարբէկեանը, որ յետագային պիտի ըլլար «Հնչակ» համբաւաւոր թերթին խմբագիրը, նաեւ համանուն «Հընչակեան» կուսակցութեան հիմնադիրն ու վարիչը:

Փլաս տ՚Իթալիի վրայ սիրուն յարկաբաժին մը բռնած էր Տիկին Նազարբէկեան, զոր պատիւ ունեցայ ճանչնալ շըռնորհիւ ուսումնակից կովկասահայ ընկերներէս Ագուլեցի Զաքարեան բարեկամիս:

Երեկոյ մը, երբ Պուլվար Ս. Միշէլէն վեր կ՚ելլայի, հանդիպեցայ Զաքարեանին, որ ինծ ներկայացուց հետը գտնուող երիտասարդը, Աւետիս Նազարբէկեանն էր այն:

Երեքս միասին գնացինք պտոյտ մը ընել Լիւքսանպուրկի պարտէզը, ունեցանք հաճելի խօսակցութիւններ այլեւայլ նիւթերու վրայ եւ երբ կը բաժնըւէի իրենց քովէն, Պ. Նազարբէկեան խնդրեց, որ «մէկ օր Զաքարեանի հետ գնայի մի բաժակ թէյ առնել, իր մօր բնակարանը»:

***

Շաբաթ գիշեր մը գացի այցելել Զաքարեան ընկերիս հետ Նազարբէկեաններուն, եւ պատիւ ունեցայ ծանօթանալ Աւետիսի մօր եւ քրոջ, եւ գտնալ շա՛տ սիրալիր ընդունելութիւն մը: Հոն զիս ներկայացուցին իրենց ազգական Տէր եւ Տիկին Քալանթարեանները, որոնք կը բնակէին նոյն տունը:

Ուրախ երեկոյթ մը անցուցինք. Օր. Նազարբէկեան դաշնակ ածեց. Աւետիս ալ իր ջութակովը ընկերացաւ քրոջը, որ Շոփէնէն ընտիր կտորներ ունկնդրել մեզ տուաւ հիանալի կերպով:

Տիկին Նազարբէկեան փափաքեցաւ որ երբեմն գնայի իրենց մօտ Շաբաթ երեկոները, եւ ինծ հետ տանէի Թրքահայ ուրիշ բարեկամներ, որոնք մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէին իրենց, օտարութեան մէջ:

Ես այնուհետեւ սկսայ երբեմնակի երթեւեկել Նազարբէկեաններուն քով, եւ երեկոյ մ՚ալ ինծ հետ տարի Գալուստ Գուլումճեանը՝ իրաւագիտութեան ուսանող, նաեւ սաստ կինը ու աներձագը՝ բըժիշկ Շէրպէթեանը, որ իմ սիրային խընդիրը գիտէր. տեղեակ էր թէ քաջաբար «բայց հիւանդաբար» առ ոտն կոխած էի զայն, ի սէր բժշկական արուեստին:

(Շար. 179)

Kevork et Françoise Aharonian,
Annie et Agop Kassardjian,
Ara et Silva Aharonian,
Hélène et Serge Kazandjian,
ses enfants

Sona Arslanian, *sa sœur,* et famille (USA)

Valérie et Olivier Danoux,
Caroline et Marc Tabourian,
Sévan et Léonardo Matossian,
Tamar, Anaïs, Gary, Vahé, Alexia et Léon,
ses petits-enfants,

Karl et Audrey
ses arrières petits-enfants

Les familles Menak (Liban), Manoukian (Liban), Aharonian (USA), Marcom (USA), Barsam (USA)
parents et alliés

ont la douleur de vous faire part du décès de

Mme SIRA AHARONIAN

(née KEHYAKATCHOYAN dit MENAK)
survenu le dimanche 4 mars 2007 à Paris.

Les obsèques religieuses auront lieu le Samedi 10 mars 2007 à 10 heures, en la Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens Catholiques; 13 rue du Perche, Paris 3e;
suivies de l'inhumation au Cimetière Nouveau de Neuilly.

Cet avis tient lieu de faire-part.

24 rue Cortambert, 75016 Paris

«HARATCH» présente ses condoléances aux familles Aharonian, Kassardjian et Kazandjian.

Գէորգ եւ Ֆրանսուազ Ահարոնեան,
Անի եւ Յակոբ Գասարճեան,
Արա եւ Սիլվա Ահարոնեան,
Հելէն եւ Սերժ Գազանճեան,
զաւակները,

Սոնա Արսլանեան, քոյրը եւ ընտանիքը (ԱՄՆ),

Վալերի եւ Օլիվիէ Տանու,
Գարոլին եւ Մարք Թապուրեան,
Սեւան եւ Լէոնարտօ Մաթոսեան,
Թամար, Անայիս, Կարի, Վահէ, Ալեքսիա եւ Լեւոն,
թոռները,

Գարլ եւ Օտրէ,
ծոռները,

Մենաք (Լիբանան), Մանուկեան (Լիբանան), Ահարոնեան (ԱՄՆ), Մարքոմ (ԱՄՆ), Պարսամ (ԱՄՆ),
ազգականներն ու խնամիները

ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ-Ի

(ծնեալ՝ ՔԷՀԵԱԽԱՉՈՅԵԱՆ,
ծանօթ՝ ՄԵՆԱՔ անունով)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 4ին, Փարիզ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մարտ 10, ժամը 10ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ
13 rue du Perche, Paris 3e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նէօյիի նոր գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

24 rue Cortambert, 75016 Paris

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Ահարոնեան, Գասարճեան եւ Գազանճեան ընտանիքներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սուրէն Ակոբոֆի յիշատակին «Յառաջ»ին կը նուիրեն.–
Տէր եւ Տիկին Սերժ Ակոբոֆ 500 Եւրօ,
Տէր եւ Տիկին Հանըրմեան 100 Եւրօ։

(Շար. Ա. էջէն)

Սարքոզիի զօրակցութեան մարմնին, ինչ որ կարեւոր կը նկատուի ընթակային համար։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ նախագահ ընտրուեցաւ Փաթրիք Օլիէ, յաջորդելու համար Ժ.-Լ. Տըպրէի, որ Շիրաքի կողմէ Սահմանադրական Խորհուրդի անդամ նշանակուեցաւ։ Ազգ. Ժողովի նախագահական աթոռին միակ թեկնածուն էր Ալիօ-Մարիի կեանքի ընկերը, որ այդ պաշտօնը պիտի վարէ մինչեւ Յունիս 19, երբ վերջ կը գտնէ նստաշրջանը։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Երեսփոխանական ժողովի 337 անդամներ 224ի դէմ որոշում տուած են որ Լորտերու ժողովը (Ծերակոյտի համապատասխան) ամբողջութեամբ ընտրուի։ Թ. Պլէր կ'ուզէր որ միայն կէսը ընտրուի։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ յայտարարած է Մարտ 7ին, որ գրեթէ պիտի կրկնապատկէ իր նիւթական օժանդակութիւնը Ուկրանիոյ 2007 – 2010 շրջանին համար։ Այդ օժանդակութիւնը տարեկան 123 միլիոն Եւրօ կրնայ ըլլալ 70ի փոխարէն 2004 – 2006ին։

Ռ. ՊԱՌ, ձայնասփիւռի ԷՌ. Թէ. Էլ. կայանէն բողոքեց այն խմբակին դէմ, որ 1979էն ի վեր զինքը հակահրեայ հռչակած է եւ այդ մեթոտները, կ'ըսէ նախկին նախարարապետը, զինք անտարբեր կը թողուն եւ այդ անտարբերութիւնն է, որ կը նախատէ։ Այս ձեւով հակազդած է Ռ. Պառ, որովհետեւ Ֆրանս-Գիւլթիւր կայանէն, Մարտ 1ին, պաշտպանած էր Փափոնը եւ քննադատած էր Պ. Կոլնիշի դատապարտումը։ Բողոքները բազմացած էին եւ ԳՐԻՖ-ն ալ (Հրեայ կազմակերպութեանց խորհուրդ) մեղադրած էր Պառը, որ «ծայրայեղ աջին միացած է»։ Ընկերվարականներն ու Իւ. Տէ. Էֆ.ն ալ ամբաստանած են նախկին վարչապետը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30**, animée par **G r i c h a** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— **Marie** : 01 39 85 05 71;
— **Nella** : 01 39 85 91 23.

□

ՄԻՋԻՆՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ընկերուհիներն ու համակիրները Միջինքի ճաշին,
Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12.30ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ։
Մասնակցութիւն՝ 10 Եւրօ։

□

Section «D. Missakian»
de SEVRAN - LIVRY

Soirée
« P A E L L A »
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

«PRINTEMPS DES POETES»

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ
հայրենաբնակ երկու բանաստեղծներու հետ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՍՔԵՒԻՉԵԱՆ
(Նունէ Աբրահամեան՝ թարգմանիչ)

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 18ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

arménie mon amie

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
Հովանաւորութեամբ՝
Ալֆորվիլի Քաղաքապետ-Երեսփոխան
Պ. ՌԸՆԷ ՌՈՒՔԷ-ի
կը կազմակերպէ
«Ա Ր Մ Է Ն ' Լ Ի Վ Ր »ի
յատուկ տօնավաճառ մը
Մ ա ր տ 2 2 – 2 8ին
Ալֆորվիլի Մշակութային կեդրոնին մէջ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 17, ժամը 20.45ին
Ֆրանսերէն թատրոն
Գարոլին Սաֆարեանի
«Papiers d'Arménie
ou sans retour possible»
Թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Օլիվիէ Արմէրայի, խաղարկութեամբ՝ Մարսէյլի Parvis des Arts Թատերախումբին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22էն ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 28, ժամը 11էն 19
«Ա Ր Մ Է Ն ' Լ Ի Վ Ր » – հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու վաճառք – ձօնագրութիւն – ընթերցում։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ – Հայ Մշակոյթի Տան ստեղծագործութիւն՝ «Հայ մտքի եւ գրականութեան հարստութիւնը՝ 19րդ դարէն 20րդ դար, Հայաստան եւ Սփիւռք»
Ցուցում՝ Գրիգոր Պըլտեանի։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 27, ժամը 20.45ին
Արեւմտահայերէն թատրոն
Արման Վարդանեանի «ԱԽԱՅԵԼԸ» Թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Վահէ Շահվերտեանի, խաղարկութեամբ՝ Երեւանի Սունդուկեան Թատերախումբին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28, ժամը 20.45ին
Դասախօսութիւն – Վիճարկում.–
«Հայ գրողի, գրականութեան եւ հրատարակչութեան դրութիւնը այսօր՝ Հայաստան եւ Սփիւռք» –մասնակցութեամբ՝ Գրիգոր Պըլտեանի, գրագէտ (Ֆրանսա), Յարութիւն Քիւրքճեանի, գրագէտ եւ հրատարակիչ (Յունաստան), Սարգիս Խաչենցի (Խաչենց Հրատարակչատուն, Հայաստան) եւ Ռոպէր Գոփթաշի (Արաս Հրատարակչատուն, Պոլիս)։

Տեղեկութեանց եւ տոմսերու ապահովման համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան՝
Հեռ.– 01. 43. 76. 55. 89
Իմակ.– contact@mca.alfortville.com

Manifestation organisée
dans le cadre de «Arménie mon Amie»
Année de l'Arménie en France

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 11
Դ. Կիրակի Քառասնորդաց
"Տնտեսին" Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ ժամերգութեամբ.
յաւարտին պատարագ.
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին։

□

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 9
Ժթ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 19ին։

□

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին, ՄԻՋԻՆՔ։

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում։
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին։

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին։

□

Ս. ՓՐԿԻՉ - ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին։

□

Ս. ԹԱԴԷՈՍ-Ս. ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 9
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին։
Կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.661 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21.661

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ Կիրակի (Մարտ 11) իրիկուն ելոյթ մը պիտի ունենայ եւ իր տեսակէտը պարզէ նախագահական ընտրութեան առթիւ: Նախապէս, վերջին անգամ մը մասնակցած էր եւրոպական վեհաժողովին Պրիւսէլի մէջ: Իր ընկերակիցներուն համար, Շիրաքի եւրոպական հաշուեկշիռը աղէտալի է 1995էն ի վեր, երբ իշխանութեան գլուխ անցաւ:

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ, որ Մարտ 8ին հիւրն էր հեռատեսիլի Ֆրանս 2 կայանի յայտագրին («Ձեզի կը մնայ դատել») իր ծրագիրը պարզելէ զատ, գլխաւոր նորութիւն մը յայտնեց ինչ կը վերաբերի իր ապագայ կառավարութեան -եթէ ընտրուի-. այն էր Գաղթի եւ Ազգային Ինքնութեան Նախարարութեան մը ստեղծումը: Այս «նորութիւնը» անմիջապէս բախեցաւ ընկերվարականներու ընդդիմութեան: Զաղկեց Ֆր. Պայրուն որու ծրագիրը «անշարժութեան» մօտէկ մըն է ըստ իրեն: Սարքոզի խոր փոփոխութիւններու կարիքն ունի եւ ինք պիտի բերէ այդ փոփոխութիւնը: Ուրախ էր որ նոյն օրը Սիմոնն Վէյլ, որու հետ ճաշած էր, իր զօրակցութիւնը բերած էր, ինք ալ քննադատելէ ետք Ֆր. Պայրուն: Շեշտած է նաեւ իր հիացումն ու բարեկամութիւնը Սարքոզիի նկատմամբ:

ԹՈՒՐՔԻԱ արգելափակուած քիւրտ ղեկավար Ա. Էօճալանի թունաւորման լուրը հակազդեցութեան լուրջ ալիք մը ստեղծած է երկրին մէջ: Յատկապէս քրտաբնակ շրջանները, բայց նաեւ Իզմիրի, Պոլսոյ նման քաղաքներ բողոքի ցոյցերու բեմ կ'ըլլան: Ցուցարարները Էօճալանի ազատ արձակումը կը պահանջեն, կրակներ կը վառեն, պայթուցիկներ կը նետեն, ճամբաներ կը փակեն: Մարտ 8ին, կիներու օրը քիւրտ կիներ ալ ցոյցերու դիմած են. ոստիկանութիւնը մօտ հարիւր հոգի ձերբակալած է անոնցմէ, զանազան վայրերու մէջ: Ձերբակալուածներուն մէջ կան նաեւ անչափահասներ:

«ՄԵՆՔ, ԽՆԱՄՈՂՆԵՐՍ, օգնեցինք հիւանդներու, որ մեռնին» խորագրին տակ Նուվէլ-Օպսէրվաթէօր շաբաթաթերթը եւ Սիւտ-Ուէսթ օրաթերթը մանիֆեսթ մը հրատարակած են կոչ ընելով որ չպատժուին հեշտամահութիւն ընողները: Ստորագրողներու թիւը 2000 է եւ մաս կը կազմեն բժիշկներ եւ հիւանդապահուհիներ: Հարցը նաեւ մաս կը կազմէ նախագահական ընտրապայքարի վիճարկումներուն:

ԱՄՆ-ու Գոնկրէսի դեմոկրատները, Մարտ 8ին, բացէ ի բաց ասպարէզ կարդացին Պուշին, պահանջելով որ Ամերիկացիք քաշուին Իրաքէն, ամէնէն ուշը 2008ին, մինչ նախագահութիւնը դէմ է որեւէ ժամանակացոյցի: Դեմոկրատները կ'ուզեն որ նախագահ Պուշ ապահովութիւն տայ Յուլիսին եւ Հոկտեմբերին թէ ի՛նչ յառաջդիմութիւն գործուած է Պաղտատի մէջ: Այս առաջարկը մաս կը կազմէ պիւտճէի ամբողջական ծրագրին, որ կը ձգտի ֆինանսաւորել Իրաքի եւ Աֆղանիստանի պատերազմները 2007ին, ինչ որ բաւական նեղ կացութեան կը մատնէ Պուշը, որ կը սպառնայ իր վէթօն օգտագործել:

ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ, որ օրէ օր աջին եւ ձախին համար մտահոգութիւն մը դարձած էր, այլեւս նոյնիսկ վտանգ մը կը նկատուի: Իր յառաջդիմութիւնը կը շարունակուի եւ վերջին հարցախոյզերու համաձայն ձայներու 24%ի հասած է: Սարքոզիի եւ Ս. Ռուայալի կողմնակիցները առիթ չեն կորսնցներ զինք քննադատելու համար: Առաջիններուն համար Ֆր. Պայրու կեդրոնը չի ներկայացներ, այլ ինքզինք կը ներկայացնէ միայն, ինչպէս շեշտեց Տիկին Սիմոնն Վէյլ Մարտ 8ին: Իսկ ընկերվարականներուն համար Ֆր. Պայրու աջ է եւ պէտք չէ խաբուիլ: Ինչ կը վերաբերի Ֆր. Պայրուի, կ'ըսէ թէ բոլոր խաղերը պիտի ըլլան իրեն դէմ:

ԿԻՊՐՈՍԻ Յոյները, Մարտ 8ին սկսած են քանդել այն պատը, որ կը բաժնէ յունական եւ թրքական գօտիները Նիկոսիոյ մէջ: Կղզին բաժնուած է գիծով մը, որ կը համապատասխանէ Հրադադարի գիծին, հաստատուած 1974ին ՄԱԿ-ի կողմէ: Անցք մը հաստատուած էր 2003ին երկու գօտիներու միջեւ:

ՖՐԱՆՍԱ կ'ուզէ չփումներ վերահաստատել ազգային միասնականութեան պաղեստինեան կառավարութեան հետ, անմիջապէս որ ան գործի գլուխ անցնի եւ Իսրայէլը ճանչնայ թէ ոչ: Ֆրանսա կ'ուզէ նաեւ որ եւրոպական նիւթական օժանդակութիւնն ալ վերահաստատուի, որպէսզի պաղեստինեան իշխանութիւնը տոկայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ սուր բանավէճ մը ծագած է հրեայ համայնքին, Պերլինի Իսրայէլի դեսպանին եւ կաթողիկէ եպիսկոպոսներու միջեւ: Այս վերջինները, Մարտի առաջին օրերուն կը վերադառնային Իսրայէլ եւ գրաւեալ հողամասերը կատարած իրենց այցելութենէն: 27 եպիսկոպոսներէն գերպ. Կրեկոր Մարիա Հանքէ, Այխշթէթի եպիսկոպոս, բաղդատած էր Այսրյորդանանի Պաղեստինցիներու կեանքը Վարշաւայի կէթթոյի կեանքին հետ, պատերազմի օրերուն: Յայտարարած էր.- «Առտուն Եատ Վաշէմ Վարշաւայի տմարդի կէթթոյին նկարները տեսանք: Իրիկունը, Ռամալլայի կեթթոյէն անցանք: Անտանելի է»: Իր կողմէ, Քէօլնի արքեպիսկոպոսը ծիրանաւոր Եոախիմ Մայսնէր Իսրայէլի կառուցած պատը բաղդատած էր Պերլինի պատին հետ ու շեշտած էր. - «Չէի կարծեր որ այս տեսակ բան մը կրկին պիտի տեսնէի կեանքիս մէջ: Այս պատը պիտի փլի, ինչպէս Պերլինի պատը՝ նախապէս»: Առաջին հակազդողը եղած է Իսրայէլի Գերմանիոյ դեսպանը որ իր դի նախագահուհին ալ դատապարտած էր մամուլին արձագանգները կարդալով: Գերմանիոյ Հրեաներու կեդր. խորհուրդի նախագահուհին ալ դատապարտած էր այդ խօսքերը որոնք «հակահրէութեան սահմանը հասած են»: Եատ Վաշէմի նախագահն ալ գրած է Եպիսկոպոսական ժողովի նախագահին, ըսելով որ «Իսրայէլի գործունէութիւնը ոչ մէկ կապ ունի նացիներու գործերուն հետ»: Գերման եպիսկոպոսները կը ջանան ջուր խառնել իրենց գինիին եւ մթնոլորտը մեղմացնել:

ՏԱՂՍՏԱՆ Մարտ 11ին պիտի նորոգէ իր խորհրդարանը շատ լարուած մթնոլորտի մը մէջ, քանի երկիրը թաղուած է բռնութեան եւ կաշառակերութեան ծո-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱԽԹԱՄԱՐԸ ԵԿԵՂԵՑԻ ՉԷ, ԱՅԼ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Թուրքիոյ մշակութային արժէքներու եւ թանգարաններու ընդհանուր տնօրէնութենէն յայտնած են թէ ծրագրուած է Աղթամարի եկեղեցին բանալ որպէս թանգարան եւ ոչ որպէս եկեղեցի: Նորոգութեան ձեռնարկատէրը Ճ. Զէյտանլը ալ ըսած է թէ իրենց կատարած աշխատանքը եկեղեցիի վերանորոգումի ձեւով ծրագրուած էր եւ ոչ թանգարանի: Թէեւ կարելի է շէնքը որպէս թանգարան ալ գործածել. վերջնական որոշումը կը պատկանի պետութեան:

Եկեղեցի – թանգարան երկընտրանքին արդիւնքը հետաքրքրական կէտ մը կ'առընչուի: Նորոգուած եկեղեցին որպէս այդ անալ ու գործածութեան դնել հասկնալի է որ այնքան ալ պարզ գործընթաց մը չէր Թուրք իշխանութիւններուն համար: Այդ պարագային տաճարին մատակարարումը պարտադրաբար պիտի յանձնուէր Պոլսոյ Պատրիարքարանին. իսկ ատիկա «վտանգաւոր նախընթաց» կրնար հանդիսանալ, նկատի առած կիսափուլ լքուած, կամ մզկիթի, ախոռի, յարդանոցի վերածուած բոլոր միւս տաճարները:

ԼՕԶԱՆ

Տ. ՓԷՐԻՆՉԷՔԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան նախագահ, յայտնի ժխտող Տ. Փէրինչէքի դատը շարունակուած է Մարտ 8ին ալ: Ամբաստանեալը ատեանին մէջ ալ շարունակած է իր ամբարտաւան ընթացքը, այնքան որ դատաւորը նիստին ընթացքին դիտողութիւն ըրած է իրեն ու հրահանգած՝ կարճ խօսիլ, ատեանին դաս տալէ հրաժարիլ:

Փէրինչէքի փաստաբան Լորան Մորէյոն իր պաշտպանողականով կրկնած է ժխտողական պնդումները, ըսած թէ պէտք չէ պատմաբանական վիճարկումը խոչընդոտել, թէ Հայերու ցեղասպանութիւն կոչուածը համեմատելի չէ Ողջակէզին, որպէս այդ ընդունելու համար փաստ չկայ, եւլն.: Ան ըսած է թէ իր պաշտպանեալը չի ժխտեր կոտորածներու իրողութիւնը, Հայերու զանգուածային տեղահանութիւնը, բայց կը մերժէ ընդունիլ ցեղասպանութիւն որակել կատարուածը:

Լ. Մորէյոն ըսած է տակաւին թէ բացուած դատը շատ իմաստ չունի, քանի որ Զուիցերիա չէ ճանչցած Ցեղասպանութիւնը: Իր խօսքը եզրափակած է ըսելով թէ Փէրինչէքի հասցէին դատապարտութեան վճիռ մը անըմբռնելի բան կ'ըլլայ:

Նոյն նիստին, Զուիցերիա – Հայաստան ընկերակցութեան փաստաբանը Ֆիլիփ Նորտման Փէրինչէքի բոլորովին հակոտնեայ պատկեր մը ներկայացուցած է: Շեշտած է անոր ցեղապաշտական, ազգայնական հակումները, Ցեղասպանութեան հեղինակներուն նկատմամբ ունեցած համակրանքը, որ զինք հերոսի պատուանդանին վրայ կը զետեղէ:

Վոյի նահանգին դատախազը Է. Գոթթիէ Փէրինչէքի դէմ 90 օրուան բանտարկութիւն եւ երեք հազար Եւրոյի տուգանք պահանջած է, ըսելով թէ ծանր է գործած յանցանքը:

Մարտ 8ի նիստէն ելքին ամբաստանեալը շարունակած է ամբարտաւան ընթացքը, յայտարարելով թէ այլեւս մեռած է ժխտողականութիւնը պատժելու օրէնքը, թէ իրեն դէմ պահանջուած պատիժները ոչ մէկ իմաստ կը ներկայացնեն իրեն համար: Աւելցուցած է թէ եթէ դատաւորը վաւերացնէ այդ պատիժները, ինք կը դիմէ աւելի վերին ատեանի, վերաքննութիւն պահանջելով:

Վճիռը արձակուեցաւ Մարտ 9ին: Տ. Փէրինչէք դատապարտուեցաւ 90 օրուան յետաձգումով բանտարկութեան և 16.873 զուիցերական ֆրանքի տուգանքի:

ՊՈԼԻՍ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐՈՒՆ ԹԻՐԱԽԸ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱ՞ՐՔՆ ԷՐ

Գումգաբուի Մայր եկեղեցիին շրջափակին մէջ Մարտ 4 Կիրակի օրուան արարողութենէն ետք արձակուած կրակոցներուն երկու հեղինակներէն մէկը ապահովութեան տնօրէնութեան մօտ կատարուած հարցաքննութեան ըսած է թէ ինք Մեսրոպ Պատրիարքին դէմ մահափորձ պատրաստած էր: Ըստ Մարմարայի (Մարտ 8) տեղեկատուութեան, ան յետոյ փոխած է իր յայտարարութիւնը ու ըսած թէ գացած էր Պատրիարքին հետ խօսելու Դանիոյ մէջ ստեղծուած երգիծանկարի տագնապին մասին, նաեւ Մեսրոպ Պատրիարքին ուղղուած սպառնալիքներուն: Բայց երբ եկեղեցիին բակին մէջ մէկը իր կողմը ուղղուած է, վախցած է ու կրակած:

Երկու ամբաստանեալներն ալ ձերբակալուած են:

ՆՈՐԷՆ ԲԱՐԵԱՑԱԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Չըրաղանի պալատին մէջ Մարտ 10ին ծրագրուած է նոր հաւաքոյթով մը շարունակել «բարեացակամութեան» նախաձեռնութիւնը: Անցեալ տարի Ապրիլ 20-22ին նման հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած էր Կեսարիոյ մէջ, «Օսմանեան ընկերութեան մէջ համակեցութեան արուեստը. հայեւթուրք յարաբերութիւններու օրինակը» խորագիրով: Անոր յաջողութիւնը թելադրեր է նորոգել նախաձեռնութիւնը: Անցեալ տարուան ելոյթներն ալ կ'ըսուի թէ պիտի ամփոփուին չորս հատորի մէջ որոնց պիտի տրուի «Բարեացակամութեան ընկերութեան հայերը» վերնագիրը:

Մարտ 10ի հաւաքոյթին մասնակցութիւնը կը սպասուէր արուեստագէտներու, քաղաքական եւ մամուլի դէմքերու: Նախօրեակին կը տեղեկացուէր թէ Մեսրոպ Պատրիարքն ալ մասնակցութիւն կը բերէ: Նախատեսուած էր հայերէն եւ թրքերէն երգերու բաժին մըն ալ:

ՍՈՉԻԻ ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾԻՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ Մայիս 3ին «Արմաւիա» ընկերութեան պատկանող օդանաւ մը Սոչիի ծովափէն ոչ հեռու ինկած էր ծովը, պատճառ ըլլալով անձնակազմին ու ճամբորդներուն, 113 հոգիի մահուան: Օդանաւին էջքի պահուն շատ աննպաստ օդ մը կը տիրէր շրջանին վրայ ու օդաչուն օդին մէջ երկու շրջան կատարելէ ետք էջքի հրահանգ ստացած էր Սոչիի ուղեվարներէն: Այդ ընթացքին Ա-320ը կորսնցուցած էր ուղղութիւնը, ինչ որ պատճառ եղած էր անկումի եւ արկածին:

Ըստ հետաքննութեան արդիւնքներուն, օդանաւը, անոր շարժակները կարգին էին Երեւանէն մեկնումի պահուն: Ուղեւորութեան ընթացքին ալ ոչինչ խանգարուած էր: Բոլոր վնասները հետեւանք եղած են օդանաւին ջուրին հետ բախումին:

ԿԱՐԴԱԼՈՎ «ՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔ» ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԸՄԵԱՆ

Ֆրանսահայ մշակութային կեանքին նուիրուած այս բաժնին մէջ, արուեստի մարզէն ներս վաստակ ունեցած արուեստագէտներու անուններէն մոռացութեան մատնըւած են դերասան Շահխաթունի, Միշէլ Արտան (Խաչիկ Գազազեան), որ 34 ժապաւէններու մէջ դերեր ստանձնած է, Ռեմոն Վէնսի (Օհաննէսեան), որ յօրինած է ֆրանսերէն շատ մը երգեր ու բեմադրած օփերէթներ, Լուի Լիոնէ (Ղազար Երէցեան), որ դերեր ստանձնած է հեռատեսիլի ժապաւէններու մէջ:

Հանրագիտարանի 652–657րդ էջերը յատկացուած են ֆրանսահայ մամուլին: Այս բաժնի ներածութեան մէջ (էջ 653), նշելով ֆրանսահայ մամուլի ընտանիքի անդամներու անունները, գրուած է թէ՝ «մինչեւ վերջին տարիները հրատարակուում էին «Կամք» օրաթերթը եւ «ՀԲԸՄ լրատու» շաբաթաթերթը»: Սակայն, չէ նշուած անունն իսկ ՀՅԴ «Ազատամարտ» շաբաթաթերթին, որ լոյս կը տեսնէր 1970ական թուականներու վերջերը, մինչ 14 տող յատկացուած է «Մշակոյթ» ամսաթերթին (առանձին յօդուածով մը, էջ 656), որ լոյս տեսած է 1935-37ին՝ Փարիզ, միայն 10 թիւ: Արդեօ՞ք անոր համար է, ըստ յօդուածին, որ խմբագիր – հրատարակիչներ՝ Ա. Սեմա (Գ. Աճեմաճեան) եւ Պ. Զարոյեան, իրենց թերթով «անդրադարձել են գրականութեան ժողովրդայնութեան հարցերին, Սփիւռքի ճակատագրին ու հայրենադարձութեանը»...

Այս բաժնին մէջ չեն յիշուած «Լա Լէթրը տը լ'ԻԿԱՊ», «Մակագին տը լ'ԻԿԱՊ» թերթերը (որոնք թէեւ 2005ին դադրած են լոյս տեսնելէ սակայն, հանրագիտարանի հրատարակութենէն առաջ կային), ՍԴՀԿ-ի «Յաղթանակ» ամսագիրը (1972ին սկսած հրատարակուիլ, Պատրիկ Կէնճեանի խմբագրութեամբ), «Զանգու» շաբաթաթերթը, ՌԱԿ-ի «Ապագայ» շաբաթաթերթը, «Բիւրակն» ամսագիրը, ապա՝ շաբաթաթերթ՝ 1959-1965 լոյս տեսած, Տէսինի «Ձայն» եռամսեան, 1970–1980 Մարսէյլ հրատարակուած «Արմենիա» ամսագիրը եւ Փարիզի մէջ 1970ական թըւականներուն հրատարակուած՝ հայ ազգային շարժումի «Հայ պայքար» պաշտօնաթերթը: Այս վերջին երկուքը, ինչպէս նաեւ Փարիզի հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ «Հայկական եկեղեցի» ամսաթերթը եւ ֆրանսահայ բժիշկներու միութեան պաշտօնաթերթը (որոնց միայն անունները նշուած են) արժանի էին առանձին յօդուածներով ներկայացւելու:

Էջ 655ի մէջ գրուած է. «"Կամք" հասարակական – քաղաքական օրաթերթ: Հ.Յ.Դ. պաշտօնաթերթ: Լոյս է տեսնում 1985ից, Փարիզում: Խմբագիր՝ Կարօ ՅՈՒԼՅՈՒՊՅԱՆ» (ընդգծումը ինձմէ – Հ. Ա.): Կ'ենթադրեմ որ սխալ մեզի ծանօթ Կարօ Իւլիւպէեանն է...

Մնալով ֆրանսահայ մամուլին յատկացուած այս բաժնին մէջ եւ վերջացնելու համար այս յօդուածը, ընթերցողին ուշադրութեան կ'ուզեմ յանձնել «Յառաջ» օրաթերթի ներկայացման նուիրուած առանձին յօդուածը, ուր նկատելի է անհեթեթութեան հասնող սխալ մը:

Այսպէս, «Յառաջ» խորագիրը կրող յօդուածը կ'ըսէ. «"Յառաջ", հասարակական – քաղաքական եւ գրական օրաթերթ: Լոյս է տեսնում 1925ից (1940–45ին ընդհատուել է), Փարիզում: Եղել է ՀՅԴ Բիւրոյի, ապա՝ ՀՅԴ Ֆրանսիայի կազմակերպութեան պաշտօնաթերթը: Խմբագիրներ՝ Շ. Միսաքեան, Ա. Միսաքեան»...

«Յառաջ»ի աւելի քան 80 ամեայ կենսագրութեան մէջ յոյժ կարեւոր իրադարձութիւն մըն է 1940–1945 թուականներուն թերթին հրատարակութեան ընդհատումը, զոր անհրաժեշտ էր չեշտել: Ի վերջոյ, նիւթական պատճառներու հետեւանք չէր այդ ընդհատումը: Ֆրանսահայ գաղութին ծանօթ է այն իրողութիւնը, որ «Յառաջ»ի հրատարակութիւնը ընդհատուեցաւ այդ 5 տարիներուն որովհետեւ գերմանական թշնամի բանակը գրաւած էր Փարիզի շրջանը եւ Շաւարշ Միսաքեան չուզեց արատաւորել իր թերթը՝ թշնամի տիրապետութեան ծառայած ըլլալու մեղքով: Հինգ տարուան ինքնակամ լռութիւնը եղաւ տեսակ մը կրաւորական դիմադրութիւն գրաւման ուժերուն:

Ինչ կը վերաբերի այն հաստատումին, թէ «Յառաջ»ը եղել է ՀՅԴ Բիւրոյի, ապա՝ ՀՅԴ Ֆրանսիայի կազմակերպութեան պաշտօնաթերթը, ուղղակի անհեթեթութիւն կարելի է համարել զայն:

Նկատի առած այն՝ որ տողերս գրողը 1976 1988 տարիներուն մաս կազմած է «Յառաջ»ի խմբագրութեան, հոս կ'ուզեմ խօսքը տալ ֆրանսահայ մտաւորականներէն Բարգէն Գավէզի, որ, ըստ էութեան, լաւագոյնս բնորոշած է «Յառաջ»ը: Եւ այս՝ իբրեւ դուրսէն եկած չէզոք գրիչի մը վկայութիւն:

Ի սէտս անգլտաց, կը մէջբերեմ, հատուած մը հեղինակին կատարած բնորոշումէն, որ լոյս տեսած է «Յառաջ»ի 50ամեակին առթիւ հրատարակուած հաւաքածոյին մէջ (էջ 365): Բարգէն Գավէզ գրած է ի մէջ այլոց. «Յառաջ կրցաւ իր դերը յաջողութեամբ կատարել, որովհետեւ միշտ եղաւ ու մնաց Հայուն, հայ զանգուածին թերթը եւ ոչ թէ կուսակցական թերթ մը, Դաշնակցութեան օրկանը... «Յառաջ» անհատական նախաձեռնութիւն էր, իր նախաձեռնութիւնը, դաշնակցական Միսաքեանի թերթը եւ ոչ թէ Դաշնակցութեան շրջանային պաշտօնաթերթը: Հայուն թերթն էր եւ ոչ թէ միայն դաշնակցականին: Ամէն հայ անոր մէջ կրնար գտնել իր խակ հարազատ մտածումները, իր խակ յոյսերն եւ ձգտումները, իր սեփական պատկերը: Տարիներու ընթացքին եւ զանազան առիթներով ճնշումներու եւ ազդելու փորձեր չըպակսեցան անշուշտ պաշտօնականացնելու համար թերթը, շրջանի կուսակցական օրկանը դարձնելու համար «Յառաջ»ը: Շաւարշ միշտ ալ անդրդուելի մնաց եւ բան չգիջեցաւ առաջին օրերու իր առաջադրութիւններէն: Այս կողմերու բոլոր Հայերուն համար ծնած թերթն էր «Յառաջ», մասնակի գաղափարաբանութեան մը ազդեցութիւնը զօրացնելու միջոց եւ գործիք չէր կրնար դառնալ, որքան ալ ինք այդ գաղափարաբանութեան կուսակից ըլլար եւ որքան ալ տարածուն ըլլար այդ գաղափարականին ազդեցութեան շրջանակը»:

Կը կարծեմ որ այսքանը բաւարար է հերքելու համար «Յառաջ»ի պատկանելիութեան վերաբերեալ կատարուած սխալը:

Կը յուսամ՝ հանրագիտարանի խմբագրութիւնը «երախտագիտութեամբ հաշուի կ'առնի» նաեւ ֆրանսահայ գաղութի պատմութեան յատկացուած բաժնին մէջ նկատուած «բացթողումներն ու թերութիւնները», յետագայ իր հրատարակութիւններուն մէջ:

ՈՒՍՈՒՑԻՉԻՍ ՄԱՆՈՒԷԼ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԶԱՐԵՀ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Գարնանային պայծառ օր մըն էր երբ քառասուն տարի ետք, Ստալանտեանի մէս ափէն ծանօթ ձայն մը կրկին ականջներուս մէջ կ'արձագանգէր:

Ուսուցիչիս՝ Մանուէլ Քէօսէեանի ձայնն էր:

Մեր առաջին հանդիպումը ունեցանք Փարիզի մէջ, նախքան իր վերջին ուխտագնացութեան ձեռնարկը դէպի Սէն Ժագ տը Գոմփոստէլ, Սպանիա, ուր, ըստ կրօնական աւանդութեան, Սուրբ Գըլխաւորի մարմինը թաղուած է:

Սուրբին գլխատուած գլուխը ամփոփուած է Երուսաղէմի Հայոց Սրբոց Յակոբեանց տաճարին մէջ:

Իր բաղձանքն էր ուխտագնացութեամբ լուսաբանել Սուրբին երկու մարմնամասերուն ֆիզիքական հեռաւորութեան թնճուկը: Կ'ուզէր շաղկապել Սուրբին գլուխն ու մարմինը:

Այս նպատակը գրաւած էր հոգեկան աշխարհը:

Գրական շնորհքներով օժտուած Մանուէլ Քէօսէեանի կողքին, կը ծնէր նաեւ Մանուէլ Քէօսէեան ուխտաւորը, հոգեկան արժէքներ որոնողը:

Շահեկան երեք օրուան միասնութենէ մը ետք, կնոջս հետ ընկերացանք իրեն դէպի Ֆրանսայի հարաւը՝ Սէն Ժան Փիէ տը Փոր գիւղաքաղաքը, ուրկէ պիտի ծայր առնէր իր ուխտագնացութեան քառասնօրեայ քալելով երթը:

Գանատա իր վերադարձի ճամբուն վրայ կրկին հանդիպեցանք իրարու Փարիզի Շարլ տը Կօլ օդակայանը, բացառիկ մթնոլորտի մը մէջ: Ա՛յնքան պայծառ եւ ցնծուն էր դէմքը որ ներքին խաղաղ նոր զօրութիւն մը կը ցոլացնէր:

Տեսանք իր ուխտագնացութեան օրագրութեան եզակի ապրումներով լեցուն տետրը:

Աւա՜ղ, վերադարձէն քիչ ժամանակ ետք, կը տեղեկանայինք անողոք հիւանդութեամբ վատթարացած իր վիճակին եւ անոր անբուժելի բնոյթին որուն յաջորդեց մահը:

Երկուստեք կ'անցնէինք կեանքի յաջորդ հանգրուանին. ինքը կը բաժնուէր մեզմէ առ յաւէտ, իսկ մենք կառչած յիշատակներու, պիտի ջանանք իր հետ շաղախուած մեր անցեալը վերապրեցնել:

Որպէս աշակերտ՝ հիացողի հանգամանքս ինծ կը մղէ սահմանափակուիլ իր գրութիւններէն յափրշտակուողի մը մօտեցումով:

Վստահաբար իր գրչընկերները պիտի բերեն իրենց յարգանքի տուրքը, ըստ պատշաճի ընդգծելով Մանուէլ Քէօսէեանի արժանիքները որպէս բանաստեղծ, գրագէտ, գրականագէտ, բանախօս, դասախօս եւ ճանապարհորդ:

Բազմաթիւ են անոնք որոնք բախտը ունեցան ինծ նման, իրենց աշակերտական տարիներուն արժանանալու անոր ուսուցչական անգուգական շունչին եւ ներշնչումին:

Կը յիշեմ, կարծես երէկ ըլլար, տպաւորիչ տեսքով այդ երիտասարդը, սպիտակ փայլուն մորթով, սեւ եւ խիտ մազերով, օրօրուող քայլերով կը մտնէր դասարան:

Հայ գրականութեան մեր նոր դասախօսը՝ Մանուէլ Քէօսէեանն էր:

Կը ծանօթանանք իրարու, կարճ ժամանակ մը ետք բաճկոնին գրպանէն լաթակազմ նիհար գրքոյկ մը հանելով՝ թրթռուն ձայնով կը ներկայացնէր՝

«Կոստան Զարեանի "Տատրագոմի հարսը"ն է»:

Մէկ գիրք կար եւ այդ՝ իր գիրքն էր. առաջին անգամն էր որ կը հանդիպէինք դասատուի մը որ դասաւանդելու ընդհանրացած օրինագիծը կը յեղաշրջէր:

Կը բանար գրքոյկը, կը տեղաւորէր ձախ ափին մէջ. աջ ձեռքը ուսերուն բարձրութեան եւ բթամատը կիսածալ, կը սկսէր կարդալ առաջին երկու էջերը եւ ապա մեկնաբանել, առանց մեր նայուածքները դիմագրաւելու:

Ֆէտայական կեանքէն, ապրըւած սրտառուչ եղելութիւն մըն է «Տատրագոմի հարսը»:

Արտասանողի իր կարողութիւնը այլապէս կ'իմաստաւորէր եւ կը ծաղկեցնէր բառերու իմաստը: Նախադասութիւնները կը դառնային հնչող արտայայտութիւններ վերապրող տիպարներու բերնին մէջ եւ ինքը կը դառնար դերակատարը, ուրուագծուած Տատրագոմի գիւղական բեմին:

Որքա՜ն տպաւորիչ էր մթնոլորտը իր դասաւանդութիւններուն:

Կ'ապրէինք իր պահերը տարբեր աշխարհի մը սեմին կանգնած, կարծես ականատեսներն ըլլայինք ազգային շարաշուք ողբերգութեան:

Ոչ մէկ մակերեսային մօտեցում: Իւրաքանչիւր գրական էջ արժէք ունէր որ չէր վրիպեր իր խորաթափանց վերլուծումէն:

Ըմբոստ պայքարող մըն էր Հայուն վերապահուած անարդար ճակատագրին դէմ:

Յատուկ մտահոգութեամբ կ'արծարծէր հայապահպանման հարցը, նայուածքը սեւեռելով դասարանի պատուհանէն դուրս տարածուող անյատակ հորիզոնին, կարծես անձնատուր՝ թումբերը գլող, ինքնութիւնները տարրալուծող համաշխարհային հոսանքներուն:

Ջինքը խթանող շարժառիթ մըն էր հայութեան սպառնացող ձուլումի վտանգը եւ կը տառապէր անով. իր միակ սփոփանքը Շահան Շահնուրի մօտ կը գտնէր ապաստանելով «Նահանջը առանց երգի» հատորին, ահազանգ հնչեցնող «մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին» հատուածը արտասանելով:

Ի՜նչ վեհութեամբ կ'արտասանէր Շահնուրի ցասումն ու ընդվզումը արտայայտող աւելի քան այժմէական ցնցիչ տողերը, որով՝ նահանջող հայութեան ահռելի աղէտին դէմ կը բողոքէ, հաւաքական ձեռնթափութեան մեղսակցութիւնը կը դատապարտէ՝:

«Կը նահանջեն ծնողք, որդի, քե-

ու՞ր, փեսայ, կը նահանջեն բարք, ըմբռնում, բարոյական, սէր: Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն:

Եւ մենք դեռ կը նահանջենք բանիւ եւ գործով, կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին:

Եղան Հայեր որոնք իրենց մորթը փրկելու համար վճարեցին ոսկի. եղան ուրիշներ որոնք տուին հաւատք, կուսութիւն. եղան անոնք որոնք լքեցին տուն, տեղ, երկինք. եղան դեռ վատեր՝ որ ուրացան ազգ ու լեզու, եւ հերոսներ՝ որ տուին արիւն, կեանք, օր ու արեւ: Իսկ մե՛նք, կը վճարենք իբրեւ վերջին փրկագին այն որ պիտի գայ: Իբրեւ վերջին փրկագին՝ մանուկներ որոնք կրնային մեծնալ, ապագայի սերունդներ որոնք մեզմէ վերջ պիտի գային: Որովհետեւ այն որ պիտի գայ, պիտի ըլլայ օտար բանիւ, եւ գործով, կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին»:

Խորունկ հառաչանքէ մը ետք, կը վերադառնար «Տաղարամի հարս»-ին:

Հայապահպանման թեզը յատուկ տեղ մը կը գրաւէր գրականագիտական իր ելոյթներուն մէջ: Ան ազգային գիտակցութիւնը եւ արժանապատուութիւնը արթնցնող մէկ քարոզիչ, գործիչ մըն էր: Առաքինութիւնը ունէր նիւթականը ոգեղէնի վերածելու:

Նախընտրաբար դարասկզբի Հայոց եղեռնը նիւթ ըրած գրականութենէն կ'ընտրէր իր դասաւանդելիք էջերը:

Թէ՛ Հայոց պատմութիւն, թէ՛ ազգաքարոզչութիւն:

Անտարակոյս որ կարգ մը բեմեր պիտի ողբան իր կորուստը, գրականասէր հասարակութիւն մը որ կը վայելէր հայագիտական իր դասաւանդութիւնները, պիտի զրկուի առ յաւէտ:

Թիւով քիչ են Մանուէլ Քէօսէեանի տաղանդով գրականագէտներ, որ կարողութիւնը ունենան իրենց գիտութիւնը փոխանցելու:

Ունենալը մէկ հարց եւ կարենալ փոխանցելը երկրորդ հարց:

Ան կը մնայ այն եզակի դէմքը, որ յաջորդական սերունդներուն քառասնամեայ մը դասաւանդեց, սորվեցուց, հայ գիրն ու գրականութիւնը սիրելու արուեստը ներմուծեց, ազգային բարոյական հարըստութիւններուն ջատագովը հանդիսացաւ, հոգեկան կոխկռտուած, լքուած արժէքներուն, սրբութիւններուն կենսականութիւնը մեներգող աշուղը դարձաւ:

Մանուէլ Քէօսէեանի մահով հայ մշակոյթը կը կորսնցնէ տաղանդաւոր մեծ մշակ մը:

Վստահաբար իր ձայնը պիտի շարունակէ արձագանգել շատ շատերու ականջներուն, ձայն մը՝ «միրաժական», որ կ'անհետի Ատլանտեանի միւս ափին:

Իր աշակերտէն փունջ մը ծաղիկ
իր անթառամ յիշատակին

Զ. Թ.

Գիւմրի, 2007 Մարտ 4

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Համազգայինի վարչութիւնը Փետր. 23ին Հ. Տինքի յիշատակին ոգեկոչումի երեկոյ մը կազմակերպած է: Հրանդ Մարգարեան սահիկներու ընկերակցութեամբ ներկայացուցած է նահատակ լրագրողին կենսագրութիւնը, ապա ընթերցումներ կատարուած են Տինքի հարցազրոյցներէն, անգլերէնի թարգմանութեամբ: Տեսերիզներով տրուած են ուրիշ հարցազրոյցներէ հատուածներ, երիտասարդներու կողմէ կարդացուած են անոր ձօնուած գրութիւններէ էջեր: Վերջաւորութեան ներկաները դիտած են Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան տեսերիզը, հայկական երգերու ընկերակցութեամբ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» մշակութային կեդրոնին «Գ. եւ Հ. Արմէնեան» սրահին մէջ, Փետր. 7ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան տեղի ունեցած է Զաքար Քէշիշեանի (ջութ) եւ Կամիլա Քէշիշեանի (դաշնակ) «Նրունենի» խտասալիկի ներկայացումը: Բացման խօսքը արտասանած է Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան անդամ Սեպուհ Այնթապլեան, որ յայտնած է թէ Համազգայինի Շրջ. վարչութիւնը այս առաջին խտասալիկը հրապարակելով կը ձգտի սատարել հայկական հրաշունչ նուագարանի Շւիի պահպանման, զարգացման եւ տարածման առաքելութեան: Ապա, խօսք առած են Քասլիքի Ս. Հոգի համալսարանի դասախօս, երաժշտագէտ Էտի Թօրիկեան, եւ յօրինող Սապիլ Ժաաֆար եւ Հայկազեան համալսարանի հոգեւոր տեսուչ վերապատուելի Նշան Պաքալեան: Բոլորն ալ իրենց խոր գնահատանքը յայտնած են արուեստագէտներուն նկատմամբ: Յուսկ, Կամիլա Քէշիշեան շնորհակալական խօսք արտայայտած է, ապա, ամոլը հանդիսականներուն ներկայացուցած է երաժշտական փունջ մը՝ մեկնաբանելով Գ. Մանասեանի «Էրգրումի Շորոր»ը, Բ. Կանաչեանի «Օրօր»ը եւ Խ. Աւետիսեանի «Տաղ յայտնութիւնը», Ռ. Ամիրխանեանի «Հայի աչքեր» եւ Կոմիտասեան խճանկար:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան բարձրագոյն վարժարանի հիւրը եղած է, Փետրուար 6ին, «Ռ. Պօղոսեան եւ որդիք» հիմնադրամի նախագահ՝ Ժան Պօղոսեան, որուն ընկերացած է Լիբանանի գրասենեակի ներկայացուցիչ՝ Փաթրիք Ցարաճեան: Հիւրերը հանդիպում-զրոյց ունեցած են Կրեկուար Գալուստի հետ, որ տեղեկութիւններ տուած է վարժարանին ընդհանուր վիճակին մասին: Հիւրերը շնորհաւորած են վարժարանի տեսչութիւնը տարուած աշխատանքին համար:

Ի՞ՆՉ Է ՄԷԹՐՈՅԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆԸ. ԸՆԴՈՒՂԻ՞

Հայերէնի դասընթացքի մը, զոր վերջին շրջանին կը ջանամ վարել, հարցուեցաւ, թէ ի՛նչ է արդեօք մէթրոյին հայերէնը: Բնաւ չէի մըտածած նախապէս, քանի որ սովորաբար ՄէՔրօ *կ'ըսեմ, ինչպէս շատերը: Հետեւաբար փորձեցի աշակերտներուս հետ միասնական աշխատանք մը վարելով հանիլ արդիւնքի մը ու գտնել յարմարագոյն բառը այս փոխադրամիջոցին համար, որ վերջին շրջաններուն բաւական մը մուտք գործեց մեր առօրեայէն ներս:*

Արդիական նման բառերու թարգմանութեան ժամանակ առհասարակ կը նախընտրեմ օգտուիլ հայերէնին բառամթերքը հարստացնելու կոչուած գլխաւոր աղբիւրէն՝ բառապատճէնումէն, որ բառաստեղծման տարածուն միջոց մը եղած է նաեւ միջնադարուն: Եւ կամ կը նայիմ, թէ բառը ինչպէս կը գործածուի Հայաստանի մէջ, ուր ռուսերէն ասոյթներու առընթեր կան մաքուր հայերէնով բառեր նաեւ՝ գործածականութեան զարմանալի ժողովրդականութիւն մը վայելող:

Երեւանի մէջ 1980էն ի վեր մէթրօ գոյութիւն ունի: Բայց հայերէն բառ մը ստեղծուած չէ եւ, ինչպէս շատ մը երկիրներու մէջ, կը կոչուի «մէթրոփոլիթէն»: Այս բառն ալ ԺԵ. դարուն սկսած է գործածուիլ նախ լատիներէնի մէջ՝ բնորոշելու համար քաղաքի մը գլխաւոր եպիսկոպոսը (մետրոպոլիտ): Իսկ ԺԶ. դարուն, անգլերէնի մէջ ձեռք բերած է գրեթէ այսօրուան իմաստը որ է՝ մեծ քաղաքին պատկանող: Թէ ե՞րբ բառը վերածուած է փոխադրամիջոցի մը յատուկ անունին, դժուար պիտի չըլլայ կռահել. Ի. դարու սկիզբին, Ֆրանսացիք Փարիզի հռչակաւոր մէթրօն կոչած են՝ Chemin de fer Métropolitain *(Մեծ քաղաքի երկաթուղի):*

Մէթրոյի հայերէնին անկարելի պիտի ըլլար ուրեմն հանիլ Հայաստանի վրայով կամ փոխադրամիջոցի կնքահայրը եղող ֆրանսերէն բնօրինակը պատճէնելով: Ցիչեցինք, որ գոյութիւն ունի նաեւ բաւական գործածական անգլերէն բառ մը՝ subway*: Կրնա՞յինք արդեօք պատճէնել այս մէկը. չէ՞ որ նոյն նախածանցով գոյութիւն ունեցող այլ բառ մը անցեալին հայերէնը պատճէնած էր անգլերէնէն՝* submarine*-ը թարգմանելով ընդծովեայ: Ուրեմն,* sub*-ը թող շարունակէ համապատասխանել ընդ- նախածանցին, իսկ* way*-ն ալ ըլլայ ուղի: Եւ կ'ունենանք ընդուղի բառը, որպէս հայերէնը մէթրոյի:*

Հայերէն այլ բառեր ալ առաջարկուած են մէթրոյին համար՝ զոր օրինակ գետնուղին կամ գետնանցքը, որոնք աւելի ստորգետնեայ միջանցքներու, ճամբաներու տպաւորութիւն մը կու տան լսողին կամ ընթերցողին:

Անշուշտ, չեմ կրնար գիտնալ, թէ ընդուղին ի՞նչ տպաւորութիւն կրնայ ստեղծել, սակայն սա ալ առաջարկ մըն է, որու ճակատագիրը այսու կը յանձնեմ գրողներու եւ խօսողներու կամքին:

ՍԵՒԱՆ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

Պոլիս

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՌՈՒՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Երեկոյթէն վերջ երբ տուն կը վերադառնայինք, ճանապարհին Գուլամճեաններ եւ Շէրպէթեան մէկ բերան կէս մը կատակելով, ինծ ըսին. «Թորգոմ, եկո՛ւր սա Օրիորդ Նազարբէկեանին ձեռքը ուզէ՛. շնորհալից, բարեկիրթ աղջիկ մը կ'երեւայ. զարգացած ալ է»: Մտիկ ըրի իրենց այս խօսքը. պատասխան չըտուի. բաժնուեցանք մեր բնակարաններն երթալու. սակայն սենեակիս մենութեանը մէջ սկսայ խորհիլ:

Օրիորդին պարկեշտութիւնը, եւ ըրած սիրալիր ընդունելութիւնը մեզ, մանաւանդ մօրը հիւրասիրութիւնը, որ մոռցընել կու տար մեր պանդխտութիւնը, եւ նուագերգութիւնները որոնց հետ ազգային երգեր ալ կը խառնէր երբեմն Օր. Նազարբէկեան, ուշադրութիւնս կը շարժէին, ու յուսախաբ եղած սէրս կը փոխադրէին դաշնակահար օրիորդին վըրայ: Գրեթէ ամէն օր կ'ուզէի Փլաս տ'Իթալի երթալ, մոքես չհանելով Գուլամճեան եւ Շէրպէթեան բարեկամներուս խօսքը:

Տիկին Նազարբէկեան կը մտածէր շա՛տ իր Աւետիս զաւկին համար, «նա պէտք է դեռ սովորի. կիմնազիայում չկարողացաւ շարունակել, գի ստիպուած եղանք թողնել Թիֆլիսը, գալ այս տեղ, ի՞նչ է անելու Փարիզում, չուարել եմ» ըսաւ:

***

Օր մը երբ այցելութեան էի գացած դարձեալ իրենց, Տիկին Նազարբէկեան մինակը գտայ տունին մէջ. աղջիկն ու Աւետիսը նուագահանդէսի գացած էին. մեր տեսակցութեան պահուն Տիկինը ինծ խորհրդաբար ու մեծ տրտմութեամբ յայտնեց, թէ «իր որդին "Ազատ ժամեր" անուն մի գիրք հրատարակել էր, ինչ որ ռուս կառավարութեան կողմէ գըրաքննիչներ կասկածի ներքեւ էին առած եւ այս պատճառաւ եղբայրը խորհուրդ էր տուեր Աւետիսին փախցնել արտասահման»:

Այս իրողութիւնը խոստովանելէ յետոյ, խեղճը գրեթէ լալու մօտ վիճակի մէջ, հարցուց ինծ թէ ի՞նչ կարելի էր ընել, ո՞ր դպրոցը կրնար դնել իր զաւակը. մեծը Հայտէլպէրկի մէջ հանքաբանութիւն կը սորվի եղեր:

Անմիջապէս պատասխան տուի ըսելով «Թո՛ղ բժիշկ լինի Աւետիսը»: «Ի՞նչպէս կարելի կը լինի արձանագրուել համալսարանում» ըսաւ ինծ Տիկինը, «երբ նախնական, երկրորդական կրթութեան վկայականներից նա զուրկ է բոլորովին» կրկնեց Տիկին Նազարբէկեան:

«Բա՛ւ է որ Պարոն Աւետիս ուզէ բըժշկութիւն սովորել, ես վկայականի հարցը Պոլսի միջոցաւ կը ջանամ կարգադրել» եղաւ պատասխանս:

***

Այս պատասխանիս վրայ Տիկին Նազարբէկեան գոհունակութեամբ ելաւ թէյ պատրաստեց եւ շատ չանցած աղջիկն ու տղան վերադարձան նուագահանդէսէն ու ընկերացան թէյին:

Տիկին Նազարբէկեան յայտնեց իմ գաղափարս Աւետիսին եւ հարցուց թէ կ'ուզէ՞ր բժիշկ ըլլալ. ստացաւ հաստատական պատասխան, հաւանութիւն, որուն վրայ ես յաջորդ օրն իսկ գրեցի մօրեղբօրս. յղելով իրեն Աւետիսի անունը, մականունը, ծննդեան թուականը եւ խնդրելով որ իր բոլոր ազդեցութիւնը ի գործ դնէր, որպէսզի Ղալաթիոյ Ս. Փրկչեան երկրորդական վարժարանի տեսչութենէն Պաշըլիէ էս-Լէթր է էս-Սիանսի *վկայական մը առնէր Աւետիս Նազարբէկեանի համար, որ ուսեալ եւ զարգացած պատանի մ'է, եւ այլն, եւ այլն:*

Երեք շաբաթ յետոյ մօրեղբայրս կը յղէր ինծ խնդրուած վերոգրեալ վկայականը պաշտօնական վաւերացումներով, եւ Նազարբէկեան Պ. Աւետիս, շնորհիւ պոլսական այս վկայականին, կ'արձանագրուէր ուսանող Բժշկական համալսարանին Փարիզի. եւ ասի՝ 1883ի երկրորդ վեցամսեայի սկիզբներն էր, որ տեղի կ'ունենար:

***

Զափազանց ուրախ էր Տիկին Մինա Նազարբէկեան մատուցած իմ այս ծառայութեան համար, որ կը հաղորդէր Թիֆլիս իր եղբօրը, եւ կը ստանար անկէ խնդակցութեան նամակ, մէջն ալ շնորհակալութեան քանի մը բառ ինծ համար:

Տիկինը եղբօրը գիրը ցոյց տուաւ ինծ, եւ ես գոհ ըլլալով այդ գրուածէն, ուզեցի առիթը յարմար դատել. գացի խընդրել Գուլամճեան բարեկամէս, որ բարի ըլլար երթալ յայտնել Տիկին Նազարբէկեանին, թէ կը փափաքէի իր աղջիկը խնդրել ամուսնութեան. հասած էինք 1884ի Մայիս ամիսը:

(Շար. 180)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սեդրակ Մենենտեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 100 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

***

Կառատնէն՝ Սեդա Սիմոնեան 50 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր հօր՝ Թադէոս Սիմոնեանի յիշատակին:

MUSIQUES D'ARMENIE

Hasmik PAPIAN (soprano)
Vardan MAMIKONIAN (piano)

CHANTS D'ARMÉNIE

Komitas — Tigran Mansourian — Parsegh Ganatchian — Armen Tigranian — Tigran Tchouhadjian — Edouard Mirzoian — Hampartzoum Berberian

Lundi 12 mars à 20h30

Salle Gaveau
45 rue la Boëtie - 75008 Paris

Renseignements, réservations :

☎ 01. 48. 24. 16. 97

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

«PRINTEMPS DES POETES»

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
հայրենաքնակ երկու քանաստեղծներու հետ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՍՔԵՒԻՉԵԱՆ
(Նունէ Աբրահամեան՝ Թարգմանիչ)

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 18ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

arménie mon amie

AGENDA

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

VERSAILLES

L'ARMENIE D'HIER ET D'AUJOURD'HUI
Exposition du 5 au 17 mars
de 13h à 18h30 — Entrée libre
Salons de l'Hôtel de Ville
4 avenue de Paris — Versailles
Renseignements : 06 84 84 74 74

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30**, animée par **Gricha** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— **Marie** : 01 39 85 05 71;
— **Nella** : 01 39 85 91 23.

□

ՄԻՋԻՆՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ընկերուհիներն ու համակիրները Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12·30ին Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Մասնակցութիւն՝ 10 Եւրօ:

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը այս տարի եւս կը հրաւիրէ իր աւանդական Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12·30ին:

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ
40, ռիւ տ'Արմէնի – 3րդ թաղամաս

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 04·78·45·17·55 կամ 04·72·37·61·57 թիւերուն:

ARMÉNIE
PROMOTION D'HIVER EN
Saberatours
SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et EuropeHôtel
vous proposent
1 Billet A/R
à 485€*
+1 EURO = 4 nuits offertes à Europe Hotel

■ 11, rue des Pyramides
75001 PARIS
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr

■ 48, cours de la Liberté
69003 LYON
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

■ 67, La Canebière
13001 MARSEILLE
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

* Tarif H.T. Aérienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.
Studio VICKEN 0625

23e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 23րդ ՇԱՐՔ

(Գ· ՏՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

■
Gabriel SOUNDOUKIANTS
LES EPOUX

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ (1888)

Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին
Dimanche 25 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտք՝ 5 Եւրօ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 11
Դ· կիրակի Քառասնորդաց
"Տնտեսին" կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ ժամերգութեամբ·
յաւարտին պատարագ·
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին:

***

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14
ԻԴ· օր Մեծ Պահոց
ՄԻՋԻՆՔ
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին:

□

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 16
ԻՋ· օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 19ին:

□

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին, ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

□

Ս. ՓՐԿԻՉ - ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:

Fondation Léa et Napoléon Bullukian

Subvention 2007

offre aux associations arméniennes de bienfaisance

ENVOYER UN DOSSIER AVANT LE 17 MAI 2007

Fondation Léa et Napoléon BULLUKIAN :
26 Place Bellecour — 69002 LYON

Chaque dossier doit impérativement comporter un descriptif détaillé du projet, un budget, un RIB, les statuts, la composition du Bureau et du Conseil d'Administration. Tout dossier incomplet ne sera pas traité.

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS.
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

(Շար· Ա· էջէն)

ցը: Ոճրափորձեր, յարձակումներ թեկնածուի մը դէմ, քարուքանդ տուներ, սպաննուած ոստիկաններ կը պարզեն երկրին ամէնօրեայ պատկերը: Հաշուեյարդարներն ալ չեն պակսիր: Տաղստան ռուսական Կովկասի մեծագոյն Հանրապետութիւնն է (2,2 միլիոն բնակիչ, 50 հազար քառ· քմ·):

ՍԱՐՔՈԶԻ, հեռաձայնով, իր դժգոհութիւնը յայտնած է Լիպէրասիոնի գլխաւոր բաժնետէր՝ Էտուար տը Ռոչիլտի, ըստ Էքսփրէս շաբաթաթերթի յայտնութեան: Շաբաթաթերթը կը հաղորդէ որ Սարքոզի թերթը որակած է «Ձախի հլու հնազանդ օրգան», աւելցնելով որ իր այդ հակումը կրնայ պատճառ ըլլալ, որ ապագային դրամ հայթայթողներ չգտնէ: Սարքոզիի բարկութիւնը եկեր է անկէ որ Մարտ 1ին թերթին Ա· էջը խորագրեր է «Սարքոզիի հարստութեան տուրքը· կասկածը»: Ռոչիլտ բաւական խնդացեր է եւ անշուշտ, ոչինչ փոխուեր է···:

ՄՈՆՓԱՌՆԱՍԻ աշտարակի 58րդ յարկէն նետուելով Մարտ 8ին անձնասպան եղած է 27 տարեկան լրագրող մը, որ կ'աշխատէր «Կեանքը» շաբաթաթերթին մէջ···:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 13
MARDI
13 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.662
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
82e ANNEE — N° 21.662

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԻՐԱՔԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵԼՈՅԹԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Կիրակի իրիկուն, Մարտ 12ին, Շիրաք հանդիսաւոր ելոյթ մը ունեցաւ յայտարարելու համար իր հրաժեշտը, հաստատելով որ այլեւս պիտի չներկայանայ, բայց «կեանք մը կայ քաղաքականութենէն եաք մինչեւ մահը», ուրեմն այլ ձեւով պիտի ծառայէ իր երկրին:

Շիրաք որեւէ յանձնարարութիւն չըրաւ, ինչ կը վերաբերի իր յաջորդին նախընտրութեան, բայց յայտնեց թէ աւելի ուշ այդ մասին ալ կրնայ արտայայտուիլ: Այլ խօսքով, Սարքոզի դեռ պիտի սպասէ, հակառակ անոր որ կ'ակնկալէր այլ կեցուածք: Շիրաք յուզուած կը թուէր, բայց չյուզեց, քանի որոշ գոհունակութեամբ խօսեցաւ 12 տարուան իր հաշուեկշիռին մասին, մինչ որեւէ պատճառ չունի գոհունակութիւն մը ցուցաբերելու: Շատ խօսեցաւ սիրոյ մասին, սէր՝ հանդէպ Ֆրանսայի, սէր՝ հանդէպ Ֆրանսացիներուն: Հինգ պատգամներ ղրկեց Ֆրանսացիներուն: Հարկ է պայքարիլ որեւէ ծայրայեղութեան դէմ, հակահրէութեան, ցեղապաշտութեան: «Ամէն բան, չեշտեց, Ֆրանսայի հոգիին մէջ՝ ո՛չ կ'ըսէ ծայրայեղութեան»: Ֆրանսացիք պէտք է հաւատք ունենան իրենց նկատմամբ եւ Ֆրանսայի, ան չի նմանիր ուրիշ երկիրներու. Ֆրանսա հարուստ է իր բազմազանութեամբ եւ քաղաքականութեան պատին է գործել կարելիութիններու հաւասարութեան ի նպաստ: Ի վերջոյ, Շիրաք չեշտը դրաւ նաեւ բնապահութեան վրայ: Ընդհանուր ձեւով կրտակի բնոյթ ունեցող այս ելոյթը հաս-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱ ԱՅՑԸ

Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ Փարիզ հասած է Մարտ 10ին, 4 օրուան պաշտօնական այցով: Նախարարը հանդիպում կ'ունենար Ֆրանսայի պաշտպանութեան նախարար Մ. Ալիօ-Մարիի, Սպայակոյտի պետ Ժ.-Լ. Ժորժելինի հետ: Ծրագրուած է հանդիպում մը Շ. Ազնաւուրի հետ ալ:

***

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎ

Մարտ 7-9 Գարեգին Բ.ի նախագահութեամբ Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի ժողով գումարուած է: Օրակարգի վրայ գտնուած են 2006ի գործունէութեան հաշուետուութիւնը եւ տարեկան զեկուցումը, Համահայկական երիտասարդական եկեղեցասիրաց կազմակերպութեան աշխատանքները, Վիրահայոց թեմին խնդիրները, եւլն.: Որոշուած է 2008 Սեպտեմբեր 28ին միւռոնօրհնութիւն կատարել:

ԼՈԶԱՆ

Տ. ՓԷՐԻՆՉԷՔԻ ԴԱՏԻՆ ՈՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Զուիցերիա – Հայաստան ընկերակցութիւնը Թուրք ժխտողին դատապարտումին լուրէն անմիջապէս ետք եռալեզու հաղորդագրութեամբ մը գոհունակութիւն արտայայտած է ի տես Ցեղասպանութեան ժխտումին Զուիցերիոյ մէջ վերջապէս պատիժի արժանի նկատուելու երեւոյթին: Հոն կ'ըսուի. «Երկար ատենէ ի վեր պատմաբաններու, մասնագէտներու, նաեւ բազմաթիւ խորհրդարաններու կողմէ ընդունուած է թէ 1915ին Հայերու Օսմանեան կայսրութեան մէջ ենթարկուածը ցեղասպանութիւն մըն է եւ անոր ժխտումը՝ պատժելի արարք: Այս իրողութիւնը այսօր առաջին անգամ հաստատուած է զուիցերական արդարութեան կողմէ ալ»:

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԻՆ ԶԱՅՐՈՅԹԸ

Տ. Փերինչէք զուիցերացի դատաւորին Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ կեցուածքին չօշափելի փաստը նկատած է վճիռը: Զայն որակած է «ոխակալ» եւ «կողմնակալ»: Յայտարարած է թէ Զուիցերիան պիտի զղջայ այս վճիռին համար: Ապա աւելցուցած է թէ ամէն բան վերջացած չէ, զուիցերական արդարութեան նկատմամբ իր հաւատքը տակաւին կորսնցուցած չէ, պիտի դիմէ վերաքննութեան, ի հարկին նաեւ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին: Փերինչէք 10 օր ունի վերաքննութեան դիմելու:

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԷՆ

Հայկական կողմը ունեցած է ծագումով հրեայ ու նման դատերու փորձառութեան տէր փաստաբան մը որ խօսած է շատ հանդարտ ոճով մը եւ միայն ցեղասպանութիւն որակելով 1915ին կատարուածը: Վկայած են նաեւ Իվ Թէրնոն, Թեսա Հոֆման եւ Յարութիւն Գէորգեան: Երեքն ալ խօսած են համոզումով ու լաւ հիմնաւորուած փաստարկներով:

Փերինչէք ու իր փաստաբանը որ յամառօրէն տեղահանութիւն, տարագրութիւն որակումները գործածած են, խուսափելով ցեղասպանութենէն, չեն կրցած համոզել ատեանը. դատաւորը յիշեցուցած է օրինակ իրենց թէ Հայերը բնաջնջելու Թալաթի հրահանգներուն հեռագիրները կան, առարկած են թէ կեղծ են անոնք, քմծիծաղ մը գծել տալով դատաւորին դէմքին վրայ:

Նոյնպէս, երբ Թրքական կողմին ներցուկ ամերիկացի պատմաբան Մք Գարթին կրկնած է Փերինչէքի պնդումը թէ Ցեղասպանութիւնը միջազգային սուտ մըն է, դատաւորը հարց տուած է թէ ո՛վքեր են ուրեմն ստախօսները: Հարցումը մնացած է անպատասխան:

Դատախազը հարց տուած է Փերինչէքի թէ մինչ կը ժխտէր 1915ի իրականութիւնը, տեղեա՞կ էր թէ ատիկա օրէնքով պատիժի արժանի արարք է Զուիցերիոյ մէջ. ամբաստանեալը դրական պատասխանած է, աւելցնելով սակայն այդ օրէնքը հակասական է Մարդու իրաւունքներուն եւ Զուիցերիա նման արարք պատժելու իրաւունք չունէր: Դատախազը ատոր վրայ յիշեցուցած է թէ երկրին օրէնսդիրին կողմէ քուէարկուած օրէնք էր ատիկա:

Արդէն դատն ալ ընթացած է այդ օրէնքին հիմով. դատախազը չեշտած է թէ դատարանը պարտականութիւնը չունի 1915ին պատահածին մասին պատմական վճիռ արձակելու: Այլ պէտք է դատէ թէ բացայայտ ցեղասպանութեան մը առնչուած Զուիցերիոյ օրէնքին սահմանին մէջ կ'իյնա՞յ ան, թէ ոչ:

Այդ մասին երկրին խորհրդարանը վճռած է 2003ին. եւ ինչպէս կը գրէր Մարտ 9ի «Լը Թան» օրաթերթը, նոյնիսկ եթէ նոյն խորհրդարանը քաղաքական պատեհապաշտութեան նկատումներով պաշտօնապէս չէ ճանչցած Ցեղասպանութիւնը, զայն նշած է Միջազգային պատժական ատեանին կանոնագրին վաւերացումին ընթացքին: Դատաւորը այդ պարագան բաւարար նկատած է վճռելու համար թէ Զուիցերիա ճանչցած է Ցեղասպանութիւնը:

Նոյն կէտը կը չեշտէր Մարտ 10/11ի «Ֆիկարօ»ն ալ, մէջբերելով պատժական օրէնքի փրոֆ. Մ. Նիկլիի խօսքը. «Պատժական մակարդակի վրայ համաշխարհային առաջին պարագայ մը կը կազմէ դատապարտումը»:

ՊԱՏԻԺԸ

Փերինչէք դատապարտուած է 90 օրուան բանտարկութեան. այս պատիժը դրամական տուգանքի վերածուելով յետաձգուած է: Օրական պէտք է վճարէ 100 զուիցերական ֆրանք: Անկէ զատ պիտի վճարէ 3.000 ֆրանքի տուգանքը, 1.000 ֆրանք խորհրդանշական հատուցում Զուիցերիոյ Հայկական Միութեան ու 10 հազար ֆրանք նոյն Միութեան Նախագահ Սարգիս Շահինեանին որ իր դէմ դատի ձեռնարկած էր: Որպէս դատավարութեան ծախք ալ պէտք է վճարէ 5.873 ֆրանք:

ՏԽՈՒՐ ՆՇՄԱՐ ՄԸ

Դատավարութեան նախօրեակէն մինչ Թուրքեր դրօշներով, ցոյցերով զօրակցութիւն յայտնած են Տ. Փերինչէքի, հայկական կողմը ուշադրութիւն դրած է ներկաներու աւելի քան կոկիկ թիւով. մանաւանդ Հայ Դատի ներկայացուցիչներու, քաղաքական դէմքերու, նաեւ լրասփիւռներու բացակայութեամբ:

Մեր դատին արդարութեան հաւատքն ու զուիցերական արդարութեան մեր վստահութիւնը կը բաւէ՞ն բացատրելու երեւոյթը:

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒՐՋ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Տինքի սպանութենէն ի վեր Թուրքիոյ մէջ չէջտուող ազգայնամոլական հակումները սկսած են լուրջ մտահոգութեան աղբիւր ըլլալ Պոլսոյ Հայ համայնքին համար: Այնքան որ, ինչպէս կը գրէր «Մարմարա» (Մարտ 9), Մեսրոպ Պատրիարքը կուսակալութեան դիմած էր ու խնդրած որ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուին համայնքին համար: Իրեն տրուած պատասխանը այն եղած է որ այդքան մեծաթիւ հաստատութեան ապահովութիւնը դժուար է, ուստի համայնքը ինք պէտք է ստանձնէ այդ գործը, վարձելով յատուկ պաշտօնեաներ:

Այս պատասխանը արդարօրէն նոր մտահոգութեան պատճառ եղած է ու Մեսրոպ Արք. ժողովի հրաւիրած է համայնքին բոլոր հաստատութիւններուն պատասխանատուները, վիճակը պարզելու համար անոնց: Ըսած է թէ հարկ է յատուկ յանձնախումբ մը կազմուի որ զբաղի այդ հարցով:

Աւելորդ է ըսել որ մեծածախք պարտադրութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուի Պոլսոյ համայնքը որ արդէն իր փոքր թիւով դժուարութիւն ունի այնքան դպրոց, եկեղեցի, հիւանդանոց, եւլն. պահելու:

Պատրիարքարանի ժողովին կարծիքի փոխանակութիւններէ ետք ութ հոգինոց մարմին մը կազմուած է որ քննութիւններ պիտի կատարէ ու ջանայ տասը օրէն եզրակացութեան մը յանգիլ, զայն ներկայացնել Պատրիարքին:

«Ահա թէ դժբախտաբար ո՛ւր հասած են գործերը» կը գրէր «Մարմարա»ն:

***

Հ. ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂՔԱՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Տինքի ընտանիքին փաստաբանը Է. Տողան յայտարարած է թէ ոճիրին հետաքննութիւնը խցուած մնացած է ու սպանութենէն ի վեր 50 օր անցած ըլլալով հանդերձ, հարցաքննութիւնը առաջին օրուան կէտին վրայ է: «Լեռը մուկ մը ծնաւ» ըսած է Տողան ու աւելցուցած. «Կրակողներու հեղինակ ներկայացուած եւ դատական պաշտօնեաներէ "Հերոս" հռչակուած պատանի կասկածելիի մը ու անոր Թաղային եղբայրներուն զեղչուած հարցը ոճիրը լուսաբանելէ աւելի թղթածրարը փակելու նպատակը կը հետապնդէ»: Փաստաբանը կ'ուզէ որ Լիբանանի վարչապետ Ռ. Հարիրիի ոճիրին օրինակով ՄԱԿ-ի շրջանակին մէջ դատական յատուկ ատեան մը կազմակերպուի Հ. Տինքի սպանութեան առընչութեամբ ալ. նման դատարան մը միայն կրնայ լուսաբանել պատահածը:

ԱՐԱ ՍԱՐԱՖԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԷՆ

Շաբաթավերջի Թուրք մամուլը ափսոսանքով կը տեղեկացնէր թէ Լոնտոնի «Կոմիտաս» հիմնարկին երիտասարդ պատմաբան Արա Սարաֆեան հրաժարած է Խարբերդի 1915ի պատահարներուն մասին Թուրքերուն հետ միասնական պրպտում կատարելու ծրագրէն: Կատարուած մեկնաբանութիւնը այն է որ Ա. Սարաֆեան տեղի տուած է Սփիւռքին կատարուած ճնշումին: Մինչդեռ նոյն աղբիւրները կը գրէին թէ ան իմակ մը ղրկած է գործակցութեան Թրքական կողմին գլխաւոր դէմք Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախագահ Ե. Հալաչօղլուի, ըսելու համար թէ հետեւելով Թրքական լրասփիւռներու հաղորդումներուն, տեսած է թէ օսմանեան արխիւներուն մէջ խոստացուած փաստաթուղթերը գոյութիւն չունին, հետեւաբար յուսախաբ է ու անիմաստ կը նկատէ գործակցութիւնը:

ԿՈՐՑՆԵԼՈՎ ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ՝ ԿՈՐՑՆՈՒՄ ԵՆՔ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

«ՀԱՅԵԼԻ» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԶՐՈՅՑԸ ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ ՈՒ ՇՈՒՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՎՐԱՅ ՓՈՇԻ Է ՆՍՏԱԾ

Այն, որ այսօր հայ երգարուեստում տիրապետողը թուրքականն է, ակնյայտ է: Սակայն Ռուբէն Հախվերդեանը նկատում է, որ մենք յատկապէս ժողովրդական երգարուեստ չենք ունեցել անցած 70 տարիներին նոյնպէս: Պարզապէս ժողովրդի վզին են փաթաթել գուսանական, աշուղական երգեր, որոնք ազգային երաժշտութեան հետ որեւէ կապ չունէին. «Ես չեմ կարծում, թէ մենք մի էնպիսի երգարուեստ ենք ունեցել, որի վրայ կարելի էր յենուել:

Առհասարակ երգարուեստը խօսքի, հայերէն բառի հետ կապ ունի: Ինչպէս Կոմիտասն է ասել, դա լեզուամտածողութիւն է: Կոմիտասը հաւաքեց ժողովրդական, գեղջկական, հոգեւոր երգերը, եւ նրան առօք-փառօք դրեցին թանգարանում: Եւ հիմա Կոմիտասի վրայ հաստ շերտով փոշի է նստած: Իսկ այն երգերը, որոնք անցած 70 տարիներին երգում էին, դրանք ժողովրդական երգեր չէին»:

ԹՔԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՎՐԱՅ

Ռուբէն Հախվերդեանը միանգամայն իրաւացիօրէն նկատում է, որ լեզուի պահպանման, հայապահպանութեան գործում մեծ է երգարուեստի դերը: Մինչդեռ այսօր գրուող երգերի տեքստերը զարհուրելի են: Բացի այդ, պատանի հումորիստներն էլ են իրենց ժարգոնախառն հայերէնով խցկւում հեռուստաեթերներ: Ընդ որում, մատուցելով նոյն այն «սովետական տափակ հումորը»: Այսօր «մեր լեզուն, եթէ աղտոտւում է, ապա աղտոտւում է նաեւ շատ երգիչների գրուած երգերի պատճառով: Օրինակ՝ շատերը համբոյրի տեղ "հափոյր" են ասում եւ նման շատ բաներ: Էլ շարահիւսական սխալների մասին չեմ խօսում, որոնք բազմաթիւ են երգերի տեքստերում: Եթէ մենք կորցնում ենք մեր լեզուն, մենք կորցնում ենք մեր մշակոյթը»:

Լեզուն այլանդակող հումորիստհաղորդավարներից նա առանձնացրեց «Արմենիա» հեռուստաընկերութեան առաւօտեան ծրագիրը վարողներին. «"Արմենիա"-ով երկու զոյգ կայ, որոնք երբ հայերէն են խօսում, մազերս բիզ-բիզ են կանգնում: Այդ "Բարի լոյս Հայեր" ծրագիրը ուղղակի մղձաւանջ է: Ես կ'ուզենայի, որ մշակոյթի նախարարութիւնը կամ ԱԺ համապատասխան յանձնաժողովի նախագահ Հրանոյշ Յակոբեանը իրաւասու լինէին արգելելու նման տխմար հաղորդումները»:

Ըստ Ռ. Հախվերդեանի, աղբն ու անճաշակութիւնը եթերում ու բեմում այլեւս անհանդուրժելի է եւ ոչ մի կասկած, որ դրանք պէտք է արգելուեն. «Իհարկէ, արժէ արգելել այդ ամէնը: Որովհետեւ եթէ դու մենատիրութիւնից անցնում ես միանգամից ազատութեան, այդ դէպքում ամէն տեսակի միջատ կարող է բեմ բարձրանալ: Դա մի շրջան է, որը պէտք է յաղթահարենք, բայց դրանք կանխելու համար լծակներ պէտք է ունենանք»:

Շուշան Պետրոսեանը համաձայն էր աւագ ընկերոջ հետ. «Իրօք, բաներ կան, որոնք պէտք է արգելուեն: Լաւ հայերէնը պէտք է լինի չափանիշ»: Երգչուհու կարծիքով. «Եթէ մաքուր ակունքին գանք՝ խօսակցական հայերէնին, հէնց այդտեղ, երբ հասնենք, կը շտկուի հայկական երաժշտութիւնը: Այլապէս հիմա ինչով են զբաղուած շատ երգիչ-երգչուհիներ: Արաբական-թուրքական երաժշտութեան վրայ անհասկնալի խօսքեր դնելով: Սարսափելի երաժշտութիւն՝ սարսափելի խօսքերով»:

Յատկապէս ռաբիզ երգիչների դէպքում, բազմաթիւ յանգեր կան, որոնք ուղղակի իմաստազուրկ են: Ռ. Հախվերդեանը յիշեցրեց. «Հիմա շատ շատերը ռատիօն դնում ու լսում են՝ արաբական-թուրքականին ուղղակի կպցնելով, յարմարեցնելով բառեր՝ «ջան, ջան, բադըրջան»: Տողուըը դնում են ու յանգեր են գրում, որոնց մէջ իմաստ չկայ: Մեր ամենայայտնի երգիչներից մէկը, որը, փառք Աստծոյ, կիսագրագէտ չէր, անգրագէտ էր (հիմա հանգուցեալ է), ասում էր՝ «Ես մենակ եմ մնացել էս անգութ փողոցում»: Ինչպէ՞ս կարող է փողոցը անգութ լինել:

Նրանք, ովքեր կենդանի են եւ շարունակում են դարձեալ այդպէս երգել, դրանք կատարեալ մեռեալներ են: Մտածում ես, լաւ, սրանք էս ինչ դդումներ են, ինչ ընտանիքից են դուրս եկել: Եւ էդ հայվանները մեզ այսօր թելադրում են շատ բաներ: Վերջերս մեծ դդումի փոքր դդումն էր եկել այստեղ համերգներ տալու: Ու էդպէս թուրքավարի՝ մըկըկալով էլ երգում էր՝ "քուլա-քուլա"»:

ԵՐԲ Է ՔՆՈՒՄ ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԸ

Պարզւում է՝ Ռուբէն Հախվերդեանը հրաժարուել է հեռուստացոյց դիտելուց եւ ռատիօ լսելուց. «Ես բացի "Շողակաթից", որի եթերը, այսպէս ասած, էլիտար է, եւ լուրջ հաղորդումներ ու ֆիլմեր են ցոյց տալիս, այլ ալիքներ չեմ նայում: "Շողակաթը" նոյնիսկ, երբ դետեկտիվներ է ցոյց տալիս, ընտրում է այնպիսիները, որոնք մտածելու տեղիք են տալիս: Ոչ թէ ռամպոներ ու նման տխմարութիւններ է ցուցադրում: Իսկ մնացած հեռուստաեթերները համարեայ միմեանց հաւասար են, եւ դրանցում առանձնապէս նիւթ չկայ: Ես միայն նայում եմ արտասահմանեան ֆիլմեր՝ քնելուց առաջ: Եւ միայն միացնում եմ այն ժամանակ, երբ հերոսները միմեանց ասում են՝ կը հանդիպենք դժոխքում: Հէնց այդ ժամանակ էլ ես քնում եմ՝ տրւում եմ Մորփէոսին:

Իսկ մնացածի դէպքում դիտում եմ առանձին հաղորդումներ, երբ, ասենք խօսում է Հենրիկ Յովհաննիսեանը: Կամ, ասենք, Սամուէլ Կարապետեանն է խօսում, որին ես յատուկ չքանշան կը շնորհէի, եթէ լինէի մշակոյթի նախարարը: Որովհետեւ նա դեռեւս խորհրդային տարիներին չափագրել է Ղարաբաղի բոլոր եկեղեցիները: Իմ կարծիքով, նա ազգային հերոս է:

Բայց տեսէք, օրինակ, Դանիէլ Երաժշտին երբեք եթերում չես տեսնի: Ով է լսում Դանիէլ Երաժշտին: Փոխանակ դրա վրայ շեշտը դնեն, դնում են այն երգիչ-երգչուհիների վրայ, որոնք ոչ երգ ունեն, ոչ էլ կարողանում են երգել: Ուղղակի մըկըկում են»:

ԿԻՄԱ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

«Հայոց Աշխարհ», Մարտ 7

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԻ ԹՈՒՂԹԵՐՍ...

Անցեալ Փետր. 26ին Հայաստանի Ազգային ժողովը երկրորդ ընթերցումով եւ 66 թեր, 5 դէմ, 1 ձեռնպահ քուէներով վաւերացուց երկքաղաքացիութեան օրինագիծը: Ի վերջոյ երիտասարդ հանրապետութիւնը պատմական քայլ մը առած է, ընդառաջելով շատ սփիւռքահայերու անկախութեան առաջին օրերէն անհամբերութեամբ սպասած կարգադրութեան:

Պէտք է ըսել որ ՀՅԴ նշելի դեր մը ունեցաւ այդ ընդառաջումին մէջ: Արդէն միշտ հետամուտ էր որ բոլոր Հայերուն հայրենիքին հետ ամբողջացումի փափաքը իրականութիւն դառնայ: Այդուհանդերձ, անկախութեան առաջին օրէն անցած 15 տարուան ընթացքին Հայաստանը Սփիւռքէն բաժնող խրամը բաւական խորունկ դրոշմած է մեր միտքերը: Հետեւաբար, դժուար պիտի ըլլայ քաղաքական ներկայի արդիւնքը յստակ ու վերջնական յաղթանակ նկատել:

Նոր օրէնքը բնականաբար ունի իր թերութիւնները, անկատար կողմերը, երբ կ'ըսէ թէ երկքաղաքացին չի կրնար թեկնածու ըլլալ երկրին նախագահութեան, կամ երեսփոխանի աթոռին: Այս տուեալը կը մղէ հարց տալու թէ արդեօք երկքաղաքացիութիւնը միմիայն թուղթի՞ վրայ, խորհրդանշական հանգամանքո՞վ իրականութիւն է:

Արդէն դժուար է ըսել թէ Սփիւռքին համար ընդունուած կարգադրութիւնը բաւարար է տարածելու անոր ձայնը, պաշտպանելու լուռ մեծամասնութեան գաղափարները որոնք վստահաբար կը տարբերին «աւանդական կուսակցութիւններ»-էն. անոնց որոնք սխալը կը գործեն կարծելու թէ ընդհանուր հայութեան բանբերն են ու անոր շահերուն պաշտպանները:

Ներկայիս կացութիւնը այնպէս է որ երկքաղաքացիութեան օրէնքը բոլոր հարցերը պիտի չլուծէ, այլ ընդհակառակը պիտի դժուարացնէ Սփիւռքի Հային մօտեցումին ընթացքը: Հիմա կարեւոր է որ ըՍփիւռքին ձայնը լսելու եւ տարածելու համար Հայաստանի մէջ կազմաւորուի Սփիւռքի նախարարութիւն մը. ան առանց կանխակալ մտածումներու եւ առանց կաշառակերութեան պէտք է հետաքրքրուի Սփիւռքով:

Նոյն ատեն լաւ կ'ըլլար որ Ազգային ժողովին մէջ Սփիւռքէն անդամներով կարեւոր կորիզ մը գոյանար: Մինչդեռ ներկայի կացութեան մէջ Սփիւռքի Հայուն կացութիւնը հաւասար պիտի ըլլայ երկրորդ գօտիի քաղաքացիութեան մը, քանի որ ոչ մէկ երեսփոխան պիտի կարենայ խօսիլ անոր անունով: Իսկ Հայաստանի դիւանագիտութիւնը մինչեւ այսօր չյաջողեցաւ իսկական ամուր կապ հաստատել Սփիւռքի համայնքներուն հետ:

Ահա լուրջ հարցեր որոնք տակաւին անլոյծ մնացած են: Մեր հայրենակիցները յառաջիկայի ընտրութիւններուն պիտի ամբաստանե՞ն վերոնշեալ թերացումները: Մինչեւ հիմա վարժուած էինք որ Հայաստան Սփիւռքին նեցուկը հիմնական կարիք համարէր. թերեւս հասած է ժամանակը որ ըՍփիւռքն ալ իր կարգին օգնութեան կանչէ Հայաստանը, դիւրացնելու համար իր գոյութեան ապահովութիւնը, ինքնութեան պահպանումը այս ափերուն վրայ:

ՏԻԳՐԱՆ ԵԿԱՒԵԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՔ ՄՈՌԱՑՈ՞ՒՄՆ Է

Փետր. 25 Կիրակի յետմիջօրէին Պոլսոյ «Պիլկի» համալսարանին մէջ թուրք ծանօթ հետազօտողներ հակած են անցեալին հետ առնչուող Թուրքիոյ հարցին: «Թրքական ազգային ինքնութիւնը մոռացութեա՞ն վրայ կառուցուած է», «Որո՞նք են այն գլխաւոր դժուարութիւնները որոնք կը ցցուին Թուրքիոյ դէմ, երբ առճակատումի կը մտնէ իր սեփական պատմութեան հետ», «Այդ առճակատումը պատմութեան հետ, կրնա՞յ ընկերային խաղաղութեան ճամբան բանալ». այս հարցումներուն պատասխան փնտռելով, մասնակիցները յատկապէս ուզած են յստակացնել թէ թրքական ազգային ինքնութեան հիմը մոռացո՞ւմն է, մասնաւորաբար 1923ին (Հանրապետութեան հիմնումը) նախորդած տարիներու անցքերուն առնչութեամբ:

Կալաթասարայի համալսարանէն Ա. Ինսէլ բնական համարած է որ անցքի շրջաններու կանոնաւոր մոռացումը ինքնութեան կազմաւորման մէջ կարեւոր դեր կատարէ, քանի որ ժողովուրդները իրենք զիրենք կը նոյնացնեն խզումին հետ: Այսուհանդերձ, ըսած է ան, Թուրքիոյ մէջ յաւելեալ հանգրուան մը արձանագրուած է, քանի որ անցեալի չեշտակի ժխտում մը կայ. կը ժխտուին Հանրապետութեան նախորդած դէպքերը, ինչ որ ուրիշ երկիրներէ կը տարբերէ Թրքական պարագան, միւսներուն մօտ խզումը ժխտում եւ անգիտացում չընդգրկելով:

Ինսէլ Թուրքիոյ ընթացքը հակադրած է արեւմուտքին. Թուրքիոյ վարած քաղաքականութիւնը անցեալին կանոնաւոր մոռացումին շուրջ կը դառնայ. մինչդեռ Արեւմուտքը իր պատմութիւնը կը կառուցանէ կանոնաւոր կերպով յիշելով: Այդ տարբերութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ իր անցեալին հետ առճակատումի Թուրքիոյ ջանքերը միշտ ժխտական հակազդեցութիւններու ծնունդ կուտան: «Փոխանակ հասկնալ ջանալու, որպէսզի քննադատենք, կամ ներողութիւն խնդրենք անցեալին համար, կը փորձենք շրջանցել զայն» ըսած է ան, աւելի մօտ շրջանէն օրինակ մը տալով. Թուրքիոյ մէջ երբեք վիճարկումի նիւթ չէ եղած Ա. Մէնտէրէսի մահավճիռին գործադրութիւնը, թէ օրինաւո՞ր էր ան, ինչպէս դատարանը. ատոր փոխարէն Ա. Մէնտէրէս մկրտուած են երկրին երրորդ օդակայանը եւ համալսարան մը:

Թրքական ըմբռնումով՝ պատմութեան բոլոր լաւ բաները Թուրքերու կը վերաբերին, գէշերը՝ միւսներուն: Նման տեսակէտ անպայման միայն առաւելութիւն չի տար: Շատ կարեւոր է նոր պատմութեան մը շարադրանքը ուր ընդգրկուած ըլլան թէ՛ բարին, թէ՛ չարը: Առիկա ընկերութեան թոյլ կու տայ իսկական անկախութեան մը մակարդակին հասնելու: Ասոնք ըսելով մինչ Ա. Ինսէլ կը ծանրանար պատմութիւնը վերստին գրելու կարեւո-

րութեան վրայ, վիպագիր եւ լրագրող Ա. Խօյմէն կարեւոր նկատած է դէպքերը արժեւորել իրենց պատմական շրջանակին մէջ։ «Ես երկու կողմէն ալ ունկնդրեցի հայկական կոտորածները, բայց չեմ կրնար որոշել թէ եղածը ցեղասպանութի՞ւն էր, թէ ոչ» ըսած է Խօյմէն, աւելցընելով. «Կ'ուզեմ յայտնաբերել ոճրագործը, որովհետեւ չեմ ուզեր ցմահ ուսերուս վրայ կրել Էնվէրին կամ Թալաթին ըրածը»։ Այսուհանդերձ, չէ մոռցած ըսելու որ 1915ի վիճարկումին ընթացքին պէտք չէ մոռնալ որ պատերազմի շրջան էր։

Ուրիշ պատմաբաններ ահազանգ հնչեցուցած են թէ պատմութեան նկատմամբ «կեղծ» կեցուածքներ ընկերութեան մէջ ախտաբանական վիճակներ կրնան ստեղծել։ Երբ մարդիկ կը ջանան ուրանալ անցեալի պատահարները, այդ ուրացումը ընկերութեան եւ պատմութեան յարաբերութիւնը կը դնէ ուղիի մը վրայ որ «ծուռ է» յայտարարած է Պիլկիի դասախօսներէն պատմաբան Մ. Պէլկէ։ Իսկ անգիտացումը կըրնայ հալածախտի առաջնորդել եւ յանգիլ ախտաբանական հետեւանքներու, ըսած է ան։ «Ինչպէս անցեալի ժխտումը աւանդական է, ինչպէս հայկական ցեղասպանութեան պարագային, աւանդական է նաեւ ախտաբանականը» աւելցուցած է։

Աւելի լաւատես յայտնուած է Մ. Փակէր, դիտել տալով որ վարչակարգի ոչ մէկ փոփոխութիւն խնդրոյ առարկայ է, արտաքին ոչ մէկ հրահանգ կայ, ոչ ալ պատերազմական կորուստ, այլ Թուրքիա քայլ առ քայլ կը դիմէ իր պատմութեան հետ առերեսումի։

Ատ է պատճառը որ ազգայնականութիւնը կը չեչտուի. ընկերութիւնը սկսած է խօսիլ քրտական, հայկական հարցերուն մասին, 1980ի պետական հարուածին, քաղաքականութեան մէջ բանակի դերին. նոյնիսկ եթէ բաւարար չեն այս բոլորը, յառաջդիմելու քայլ մը կը հանդիսանան։ «Թուրքերը կը սկսին հասկնալ թէ ի՛նչ տեսակի սուտի հետ առերեսումի պէտք է գան»։ Հարկ է կանոնաւոր բնոյթ տալ ոչ պաշտօնական ջանքերու, պատմութեան հետ առերեսումի ջանքերու եւ փորձել հասկնալ պաշտօնական տեսակէտներն ալ, ըստ նոյն անձին։

Պողազիչիի համալսարանէն ընկերաբան Այշէ Հիւր փրկութեան լաստ մը երկարած է Թուրքիոյ, որպէսզի ան փրկուի իր պատմութեան բարդոյթէն. չեշտել թէ պատմութեան մէջ կան պատերազմներ, ոճիրներ որոնց առընչուած է ամբողջ մարդկութիւնը։ Ան Թուրքիոյ մտաւորական ընտրանին ալ ազգայնականութեան շրջանակին մէջ կը տեսնէ։ Միշտ այն նկատումը կայ որ հայկականին կամ քրտականին նման պատմական եղելութիւններու մասին ամէն առաջարկ դուրսէն եկած պարտադրանք է, որուն հակազդեցութիւնը կ'ըլլայ յայտարարել. «մենք կրնանք մեր մէջ լուծել մեր հարցերը»։ Մինչդեռ, ինչպէս չեշտած է Ա. Հիւր, կարելի չէ այսուհանդերձ ներքին շրջանակի մէջ լուծել, քանի որ այս նիւթերը համաշխարհային բնոյթ ստացած են այլեւս։

Որպէս վերջաբան եզրակացուցած է թէ «Սեւրի հալածախտը» որ կ'արտայայտուի այն զգացումով որ միւս երկիրները կը ջանան բաժան-բաժան ընել Թուրքիան, ամէնէն մեծ խոչընդոտներէն է իր պատմութեան հետ Թուրքիոյ առերեսումին։

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

■ Հայաստանի Արտաքին Գործոց նախարար Վարդան Օսկանեան 10 Փետրուարին մասնակցեցաւ Միւնիխի ապահովական քաղաքականութեան 43րդ խորհրդաժողովին։ Յարգելի Նախարարը այս այցելութենէն օգտուելով Փետրուար 11ին հանդիպում ունեցաւ Գերմանիոյ հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն եւ ժողովուրդին հետ, Քէօլնի Առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ընկերակցութեամբ ՀՀ Գերմանիոյ դեսպանուհի Տիկին Կարինէ Ղազինեանի եւ Համահայկական Հիմնադրամի Գերմանիոյ մասնաճիւղի ատենապետ Պ. Ժիլպէր Մոմճեանի։

Նախարարը ներկայացուց Հայաստանի մէջ բարեփոխումներու գործընթացը, Ղարաբաղեան հակամարտութեան շուրջ բանակցութիւններու ընթացքը, Հայաստան-Սփիւռք վերջին խորհրդաժողովի որոշումները, ի թիւն այդ որոշումներու՝ ՀՀ շարք մը գիւղերու վերակառուցման հարցերը։

Նախքան յարգելի նախարարին ելոյթը, օրուան բացման խօսքը յանուն Գերմնահայոց Կեդրոնական Խորհուրդին կատարեց փոխատենապետ Տոքթ. Րաֆֆի Պետիկեան, իսկ հարցազրոյցի ղեկավարումը կատարեց Գերմանիոյ Հայոց Թեմի Թեմական խորհուրդի ատենապետ Տոքթ. Սարգիս Քէհեաեան։

Ելոյթի վերջաւորութեան Առաջնորդ Գարեգին Արք. օրհնեց ներկայ ժողովուրդը, արտասանեց փակման խօսքն ու աղօթքը։

■ Փետրուարին Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդը յատուկ այցելութիւն մը կատարեց Լեհաստանի Վարշաւա քաղաքը, հոն հանդիպումներ ունենալու Լեհաստանի հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն հետ, որպէսզի ժամանակէ մը ի վեր Ամենայն Հայոց Հայրապետի կողմէ իրեն վստահուած կազմակերպչական աշխատանքներուն ձեռնարկէ։

Գարեգին արքեպիսկոպոս հանդիպեցաւ նորակազմ համայնքի վարչութեան անդամներուն եւ հոգեւոր հովիւ Դանիէլ Աբղ. Թումանեանին, ստացաւ նախնական տեղեկութիւններ՝ Լեհաստան տեղաւորուած Հայերու, անոնց կեցութեան, աշխատանքներու մասին։ Նոյնպէս տեղեկացաւ համայնքային կազմակերպչական աշխատանքներուն եւ կանոնադրութեան։

Առաջնորդը յատուկ այցելութիւն տուաւ նաեւ ՀՀ Լեհաստանի դեսպան Պարոն Աշոտ Կալոյեանի, որուն հետ արծարծեց յառաջիկայ կազմակերպչական հարցերն ու խնդրեց իր աջակցութիւնը, որուն համար ստացաւ ջերմ ու դրական պատասխան։

■ Առաջնորդը ընդառաջելով ռումանական դեսպանատան հրաւէրին ի Պէրլին, ներկայ գտնուեցաւ «Ուղղափառութեան Կիրակի» անուամբ պատրաստուած ընդունելութեան, որ կազմակերպուած էր Փետր. 24ին, նոյնինքն ռումանական դեսպանատան մէջ։ Սոյն ընդունելութեան ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Գերմանիոյ ՀՀ դեսպանուհին Տիկին Կարինէ Ղազինեան։

■ Փետրուար 28ին Պէրլինի Աւետարանական մայր տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ հանգուցեալ Հրանդ Տինքի մահուան քառասունքին նուիրուած հոգեհանգստեան արարողութիւն, նախագահութեամբ Առաջնորդին։

Բազմահարիւր սգաւորներու ներկայութեան, որոնց մէջ կային եկեղեցականներ ու քաղաքագէտներ եւ Պէրլինի եկեղեցական հայ համայնքի երգչախումբին ներդաշնակ երգեցողութեամբ տեղի ունեցած արարողութիւնը կազմակերպած էին Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութիւնը, Կեդրոնական Խորհուրդին ու Պէրլինի եկեղեցական հայ համայնքը։ Հիւրերուն մէջ ներկայ էր նաեւ Գերմանիոյ ՀՀ դեսպանուհին Տիկին Կարինէ Ղազինեան։

Արարողութեան ընթացքին, մէջ ընդ մէջ խօսք առին.

ա. Գերմանահայոց Կեդրոնական խորհուրդի ատենապետ Տոքթ. Շաւարշ Յովասափեան,

բ. գերմանական Խորհրդարանի երեսփոխան Տիկին Էրիքա Շթայնպախ,

գ. Պէրլին-Պրանտընպուրկի միջեկեղեցական խորհուրդի նախագահ Թէոտոր Եպիսկ. Քլէմէնս,

դ. Գերմանիոյ Աւետարանական եկեղեցւոյ առաջնորդի փոխանորդ վերապատուելի Հանս Ուլրիխ Շուլց,

ե. Պէրլինի եպիսկոպոսարանէն Քոռեպիսկոպոս Վոլֆկանկ Վիտէր,

զ. Ղպտի եկեղեցւոյ առաջնորդ՝ եպիսկոպոս Ամպա Տամեան,

է. Գարեգին Արք. Պեքճեան, առաջնորդ Հայոց Գերմանիոյ։

■ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ գումարուած Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի վերջին ժողովին որոշուած էր Եկեղեցասիրաց Հայ երիտասարդական համաշխարհային կազմակերպութիւն մը կազմակերպել։ Կազմակերպչական պատասխանատուութիւնը տրուած էր Յովնան Արք. Տէրտէրեանին, Ամերիկայի արեւմտեան Թեմի առաջնորդին։

Այս կապակցութեամբ իւրաքանչիւր Թեմէն ընտրուած ներկայացուցիչներով առաջին ժողովը տեղի կ'ունենար 2007 Մարտ 6–7ին Ս. Էջմիածնի մէջ, ուր կը քննուէր պատրաստուած կանոնակարգի մը նախագիծը։

Յիշեալ ժողովին կը մասնակցի նաեւ Գերմանիոյ Հայոց Թեմը իր երկու ներկայացուցիչներով՝ յանձին Քրիստոֆէր Պետիկեանի եւ Արի Ազատեանի, որոնք կանոնաւորաբար հետեւողներ են եկեղեցական արարողութիւններուն։

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Մարաշի տան մէջ, Հայրենակց. Միութեան Տիկնանց վարչութիւնը մեծարած է արուեստագիտուհի Գոհար Մուշեղեանը, յատկապէս սարքուած ճաշով մը։ Ան ծանօթ է ձեռային արուեստի, մասնաւորաբար հայկական տոհմիկ ձեռագործներու մոտէլներու յղացումով։ Բացի տոհմիկ այլ գաւառական ձեռարուեստի աշխատանքներէ, իր եղբօր Ռուբէն Մուշեղեանի (հանգուցեալ) հետ կրցած է նոր տեսք ու ձեւաւորում տալ Մարաշի նախշին։ Հանդիպումին բացման խօսքը արտասանած է վարչութեան ատենապետուհին Սօսի Քէօյլեան։ Այս առթիւ բանախօսած է նաեւ Շահանդուխտ Գ. Մուշեղեանի արուեստին մասին։ Հուսկ, մեծարեալը իր շնորհակալութիւնը յայտնած է։

⁂

ՍԱՄԱԹԻՈՅ Անարատ Յղութեան վարժարանի հիմնադրութեան 139րդ տարեդարձը նշուած է Փետր. 18ին։ Հաւաքոյթին նախագահած է Թուրքիոյ հայ կաթողիկէ վիճակաւոր Յովհաննէս Արք. Չոլաքեան։ Բացման խօսքը արտասանած է վարժարանի ուսուցչուհիներէն Տիկին Սիլվա Պաղճը, որ ընդգծած է թէ ինչպէս միւս վարժարանները, Անարատ Յղութեան վարժարանն ալ նիւթական դժուարութիւններ կը դիմագրաւէ եւ այդ պատճառաւ որոշուած է սիրոյ սեղան մը սարքել վարժարանին կարիքները հոգալու համար։ Ողջունած է բարերարներու ներկայութիւնը, որու շնորհիւ անհրաժեշտ գումարը կը հաւաքուի։ Խօսք առած է վարժարանի հիմնադիր և տնօրէն՝ Կարապետ Միսաքեան, որ յայտնած է թէ կրթօճախին մէջ կ'ուսանին 65 երկու սեռէ աշակերտներ, որոնց ուսում կը ջամբուի 25 հոգիէ բաղկացած ուսուցչական կազմով մը։ Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը։ Անարատ Յղութեան վարժարանը հիմնուած է իբրեւ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարան 1868ին։ Փայտաշէն վարժարանը նորոգուած է 1922ին եւ 1926ին հոն շարունակուած է ուսումը։ Վարժարանին կից, հինգ տարի վերջ բացուած է մանկապարտէզ մը։ Իսկ 1960–61ին վարժարանը վերածուած է միջնակարգ դրութեան եւ աշակերտ հասցուցած է մինչեւ 1982–83։ Այդ թուականին փակուած է երկրորդական բաժինը։ 1997–98 տարեշրջանին, վարժարանը անցած է պարտադիր նախակրթութեան ուսման եւ 2000-2001ին տուած է միջնակարգի շրջանաւարտ իր առաջին հունձքը։

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԲԸՄ-ՀԵԸ «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնին մէջ, Յունուար 31ին կազմակերպուած էր մշակութային երեկոյթ մը՝ «Լիբանանահայ թատրոնը այսօր» խորագրով։ Օրուան զեկուցաբերը եղած է բեմադիր եւ թատերագիր՝ Վաչէ Ատրունի։ Կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ, ներկաները ողջունած է Զաւէն Ղարիպեան եւ յայտնած թէ ներկայիս լիբանանահայ գաղութին մէջ թատրոնը տագնապի մէջ է։ Յիշած է թատրոնի պատմականը, յիշելով Համազգայինի «Գասպար Իփէկեան», ՀԵԸ-ի «Վահրամ Փափազեան» ինչպէս նաեւ միութենական եւ անհատական թատերախումբեր։ Ներկայացուցած է Վաչէ Ատրունիի կենսագրականը եւ թատերական գործունէութիւնը, ու խօսքը փոխանցած անոր։ Վ. Ատրունի մանրամասնօրէն անդրադարձած է լիբանանահայ թատրոնի պատմութեան եւ յայտնած որ այդ թատրոնի ծնունդը համատեղ ծնունդն է լիբանանահայ գաղութին, որովհետեւ թատրոնը հաւաքականութեան արուեստ է։ Ան խօսած է նաեւ միջնադարեան շրջանին զարգացած թատերական ուղղութիւններու մասին։ Առիթ տրուած է ներկաներուն հարցումներ ընելու։ Աւարտին, ցուցադրուած են Տիմիթրիս Բասթասի «Ստախօս կ'ուզուի» թատերախաղէն տեսարաններ։

(Շար. Ա. էջէն)

տատեց նաեւ թէ Շիրաք վերջնապէս քաշուելու միտք չունի քաղաքական ասպարէզէն, չճշդելով հանդերձ թէ ի՞նչ պիտի ընէ:

Հակազդեցութիւնները անակնկալ մը չբերին: Ամէնէն խիստ արտայայտութիւնը ունեցաւ Ժ.-Մ. Լը Փէն երբ յայտնեց թէ Ֆրանսայի ամբողջ պատմութեան ամէնէն գէշ Նախագահն է եւ իր լաւագոյն թշնամին: Ձախն ալ խիստ էր, ոչ նոյն համեմատութեամբ, բայց Հոլանտէն Պըզանսընօ, բոլորն ալ չեշտը կը դնէին Շիրաքի բացասական հաշուեկշիռին վրայ: Սեկոլէն Ռուայալի համար, պատմական պահ մըն էր եւ պատմութեան մէկ էջն է որ կը փակուի: Այլը, ներառեալ Ֆր. Պայրու գոհ է, եւ չի ծածկեր իր յուզումը: Սեկոլէն Ռուայալի բառերին՝ Արնօ Մոնթըպուրի համար, Շիրաք դատապարտեց որեւէ բարեացակամ ընթացք ծայրայեղ աջին հետ, ինչ որ դատապարտումը նկատեց Սարքոզիի դիրքին:

*
**

Արտասահմանն ալ այնքան, բարեացակամ հակազդեցութիւն չունի. բրիտանական կարգ մը թերթեր չեն վարանիր նոյնիսկ «փոփոխամիտ» (ժիրուէթ) որակելու զինքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ մէջ ոճրափորձերը շարունակուեցան եւ Կիրակի Մարտ 11ին 59 հոգի եւս սպաննուեցան: Ասոնք չիի ուխտաւորներ էին, որոնք Պաղտատ կը վերադառնային Քարպալայի ուխտագնացութենէն ետք: Միւս կողմէ, միջազգային ժողովը որ գումարուած էր, որոշ յոյսերու դուռ բացաւ: Ամերիկացիք եւ Պարսիկներ ուղղակի շփումներ ալ ունեցած են, ինչ որ նախընթաց չունէր:

ՄԱՏՐԻՏԻ փողոցները լեցուցած էր, Մարտ 10ին, Սպանիոյ աջը, բողոքելու համար ընկերվարական կառավարութեան բարեացակամ դիրքին դէմ ԷԹԱ-ի նկատմամբ: Գլխաւոր պատճառը կը վերաբերի այն «կէս ազատութեան» որ շնորհուած է պասք բանտարկեալի մը, որ արդէն 20 տարի է բանտ է (25 մարդասպանութեան համար) եւ կը մերժէր սնունդ առնել, բողոքելու համար նոր դատապարտումի մը դէմ:

ՕԼՄԵՐԹ - ԱՊԲԱՍ հանդիպումը Երուսաղէմ, մեծ արդիւնք մը չէ տուած, մինչ պաղեստինեան ներքին խլրտումները կը շարունակուէին Գազա, ուր մեռեալներ ու վիրաւորներ կային:

ՊՈՒՇ արագ երթուղարձ մը ըրած է Պոկոթա (Գոլոմպիա), ուր 22 հազար ոստիկաններ գրաւած էին ամէն մէկ փողոցի անկիւնը, այնքան բուռն էին հակամերիկեան ցոյցերը: Ռեկընէն ի վեր (1982) ԱՄՆ-ու առաջին նախագահն էր որ ոտքը Գոլոմպիա կը դնէր: Պուշ ուզած էր իր զօրակցութիւնը յայտնել Հարաւային Ամերիկայի իր միակ զօրակիցին, ամբողջ շրջանը ձախին ձեռքը անցած ըլլալով:

ՊՈԼԻՍ անհետացած Պարսկաստանի պաշտպանութեան նախկին փոխ նախարարը՝ Ալի Ռեզա Ասկարի մէջտեղ ելած է, ըստ Ուաշինկթըն Փոսթի: Ան կը գրէ թէ ամերիկացի «բարձրաստիճան պատասխանատուի մը» համաձայն Պարսիկը Արեւմուտք անցած է եւ արդէն երկար ատեն է լիբանանեան Հըզպոլլայի մասին տեղեկութիւններ կը հաղորդէր, այդ շարժումին Թեհրանի հետ կապերուն վերաբերեալ: Ըստ նոյն թերթին, ան երբեք չէ հարցաքննուած պարսկական հիւլէական ծրագրին մասին: Ներկայիս սակայն յայտնի չէ թէ ո՞ւր է: ԱՄՆ կը պնդէն որ Ամերիկա չի գտուիր: Իսրայէլ ալ հերքած է որեւէ դեր ունեցած ըլլալ Պարսիկին անհետացման մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

«PRINTEMPS DES POETES»

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
հայրենաբնակ երկու բանաստեղծներու հետ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՍՔԵԻՋԵԱՆ
(Նունէ Աբրահամեան՝ թարգմանիչ)

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 18ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

ՄԵՏԻԱ

«LE MONDE»

(11/12 mars)

L'ORIENT VU PAR LES ARMENIENS, FASCINANT VOYAGE DANS LE TEMPS

Օրաթերթը շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Արաբական Աշխարհի Հիմնարկին մէջ ցուցադրուած լուսանկարներուն մասին: Գրութեան կցուած է լուսանկար մը որ գործն է Զ. Տօնաթոսեանի: Ցուցադրութիւնը կը տեւէ մինչեւ Ապրիլ 1 եւ բաց է ամէն օր Երեքշաբթիէն Կիրակի, ժամը 13էն 18 (1 ռիւ տէ Ֆոսէ Սէն-Պերնար, 75005 Փարիզ):

*
**

«LE FIGARO»

(12 mars)

LE MUSEE ARMENIEN A PARIS ENTROUVRE SES PORTES

Այս խորագրին տակ եւ Յակոբ Կիւրճեանի մէկ գործին վերարտադրութեամբ յօդուած մը նուիրուած է հայկական թանգարանին, որ հիմնուած էր 1949ին եւ կը պարփակէ թանկագին գործեր հին եւ նոր շրջաններու: Քանի մը տարի է փակ կը մնար: Յօդուածին մէջ կան նաեւ բազմաթիւ սխալներ, որոնց կարգին Պարսկահայու վերածել թանգարանին հիմնադիր Նուրհան Ֆրէնկեանը:

*
**

«CANAL+»

Հեռատեսիլի այս կայանը, Կիրակի ցերեկուան (Մարտ 12) լրատուական բաժնին մէջ (Փափիյոն) հետաքրքրական բաժին մը յատկացուցած էր Թուրքիոյ ազգայնամոլ տրամադրութիւններուն, ոգեկոչելով նաեւ Հրանդ Տինքի սպանութիւնը:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեանէ Տիկին Սեդա Ջիչեքօղլուի յիշատակին:

□

ՄԻՋԻՆՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ընկերուհիներն ու համակիրները Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12.30ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Մասնակցութիւն՝ 10 Եւրօ:

*
**

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը այս տարի եւս կը հրաւիրէ իր աւանդական Միջինքի ճաշին, Չորեքշաբթի, Մարտ 14, ժամը 12.30ին:

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ
40, ռիւ տ'Արմէնի - 3րդ թաղամաս

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 04.78.45.17.55 կամ 04.72.37.61.57 թիւերուն:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14
ԻԴ. օր Մեծ Պահոց
ՄԻՋԻՆՔ
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 18
Ե. Կիրակի Քառասնորդաց
«Դատաւորին» Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ
ժամերգութեամբ.
յաւարտին պատարագ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին:

□

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 16
ԻԶ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 19ին:

□

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

*
**

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին:

□

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 16
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին:
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

□

Ս. ՓՐԿԻՉ - ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին:

arménie mon amie

AGENDA

VERSAILLES

L'ARMENIE D'HIER ET D'AUJOURD'HUI
Exposition du 5 au 17 mars
de 13h à 18h30 — Entrée libre
Salons de l'Hôtel de Ville
4 avenue de Paris — Versailles
Renseignements : 06 84 84 74 74

arménie mon amie

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
sous le parrainage de M. René ROUQUET
Député-Maire d'Alfortville
Une édition spéciale de

son SALON DU LIVRE ARMENIEN «ARMEN'LIVRES»

du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel,
Parvis des Arts à Alfortville
(à l'angle des rues J. Franceschi et M. Bourdarias)

Un programme exceptionnel !

Samedi 17 mars à 20h30,
— salle de spectacle
THEATRE en français
«Papiers d'Arménie ou sans retour possible» de Caroline Safarian par la Compagnie du Théâtre du Parvis des Arts de Marseille — Mise en scène : Olivier Arméra.

Jeudi 22-Mercredi 28 mars, de 11h à 19h
— Espace Culturel de convivialité
«ARMEN'LIVRES»
Accueil du Public — Consultation et vente d'ouvrages. — Rencontre et dédicaces avec les auteurs — Lectures.
Et pendant toute la durée du Salon
EXPOSITION (création MCA)
«Richesse du monde des lettres et des idées des XIXe et XXe siècles en Arménie et en diaspora»
Conception : Krikor Beledian, écrivain

Mardi, 27 mars à 20h45
— Salle de spectacle
THEATRE en arménien occidental
«Akhatsèle» de Arman Vartanian — Mise en scène : Vahé Shahvertian — par la Compagnie Soundoukian venue tout spécialement d'Arménie.

Mercredi 28 mars à 20h45
— Espace Culturel de convivialité
CONFERENCE-DEBAT
«Le statut de l'écrivain, la littérature et l'édition arménienne aujourd'hui» avec Krikor Beledian, écrivain et maître de conférences (France) - Haroutioun Kurkdjian, écrivain et éditeur (Grèce) - Sarkis Khatchents des Editions Khatchents (Arménie) - Rober Koptas des Editions Aras (Turquie).
Renseignements et réservations :

M.C.A. tél. : 01 43 76 55 89
courriel : contact@mca-alforville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 14
MERCREDI
14 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.663 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.663

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԶԳԱՅՆԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻ

«Միլլիյէթ» թերթը հարցախոյզ մը կատարել տուած է, ստուգելու համար երկրին մէջ ազգայնամոլութեան կացութիւնը: Եօթը շրջանի, 31 քաղաքի աւելի քան երկու հազար հոգիի վրայ կատարուած հարցախոյզը գլխաւոր այն արդիւնքը տուած է որ Թուրքիոյ ժողովուրդը Եւրոպական Միութեան հետ բանակցութիւններուն, Հիւսիսային Իրաքի հարցերուն եւ Հ. Տինքի ոճիրին ազդեցութեամբ աւելի ազգայնամոլ դարձած է: Կը բաւէ տեսնել թէ «"Բոլորս Հայ ենք" լոզունգը տեղի՞ն էր» հարցումին մասնակիցներու 81,6%ին պատասխանը ժխտական եղած է:

Հարցապնդուածներու 50,1%ը երկրին մէջ ազգայնամոլութեան աստիճանը աւելցած կը գտնէ: 30,4%ին կարծիքով այդպէս չէ: 19,5%ն ալ կարծիք չէ յայտնած: Այս արդիւնքին որպէս գլխաւոր պատճառ տրուած է Եւրոպական Միութեան Թուրքիան արհամարհող կեցուածքը, երկրին արտաքին քաղաքականութեան ոչ գոհացուցիչ ընթացքը, յատկապէս կիպրական եւ Հիւսիսային Իրաքի հարցերուն մէջ, որոշ խմբակներու Եւրոպական Միութեան եւ ԱՄՆ-ու նեցուկով կարգ մը պահանջներ ներկայացնելու պարագան:

Թուրքիոյ մէջ ազգայնամոլութեան շեշտումին անդրադարձած էր բրիտանական «Ինտիփէնտընթ» օրաթերթն ալ, Մարտ 8ին: Հոն գրուած էր որ այդ շեշտումը լուրջ սպառնալիք է երկրին յառաջդիմական ու այլախոհ մտաւորականներուն եւ պատմաբաններուն, դէմ է ժողովրդավարական բարեփոխումներուն եւ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան: Թերթը Օ. Փամուքի Թուրքիայէն մեկնումն ալ կը բացատրէ նոյն երեւոյթով:

ՊՈԼԻՍ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՍՊԱՌՆԱՑՈՂՆԵՐԸ ՊԱՏԺՈՒԱԾ

Դրամական տուգանք տրուած է այն երկու հոգիին որոնք երկուուկէս տարի առաջ առձեռն հեռաձայններով սպառնալիքներ ըրած էին Մեսրոպ Պատրիարքին: Ենթակաները եօթնակաս օր բանտարկութեան դատապարտուած են, յետոյ այդ պատիժները վերածուած են դրամական տուգանքի:

Վստահաբար նոյնքան ժամանակ սպասել հարկ է, տեսնելու համար դատապարտումը բոլոր անոնց որոնք Հ. Տինքի սպանութենէն ետք Պատրիարքին ու «Ակօս»ի խմբագրութեան նոր սպառնալիքներ ըրին ու կը շարունակեն ընել:

ԼՕԶԱՆ

ՓԷՐԻՆՉԷՔԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱԾ

Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան նախագահ, ժխտողական արտայայտութիւններով ծանօթ դէմք Տ. Փէրինչէք Զուիցերիայէն Պոլիս վերադարձին հերոսի վայել ընդունելութեան արժանացած է: Թրքական լրասփիւռները, աւելորդ է ըսել որ, ամբողջովին կը բաժնեն զուիցերական արդարութեան վճիռին «ոխակալ», «կողմնակալ» ըլլալու անոր համոզումները:

Փէրինչէքի փաստաբանը Լ. Մորէիյոն Մարտ 12ին վճիռին վերաքննութեան դիմում մը ներկայացուցած է ատեանին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԻՆ ԲԱՔՈՒԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ի. ԱԼԻԵՒԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՊԱԳԱՅԻՆ

Մարտ 9 Ուրբաթ օրը Բաքուի մէջ գումարուած է թրքական սփիւռքին առաջին համաժողովը. 48 երկրէ աւելի քան 500 պատուիրակներ մասնակցած են: Գլխաւոր հիւրերը եղած են Թուրքիոյ վարչապետն ու Հիւսիսային Կիպրոսի թրքական գօտիին նախագահը:

Ազրպէյճանի նախագահ Ի. Ալիեւի, նաեւ Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողանի ելոյթներէն ամենայն յստակութեամբ յայտնուած է թէ թրքական աշխարհին գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմեն Հայերը, Հայաստանով ու Սփիւռքով: Ցեղասպանութեան «հայկական պնդումները», զանոնք հերքելու առաքելութիւնը առաջնային տեղ գրաւած են այդ ելոյթներուն, պատրաստուած ծրագրերուն մէջ: Նոյնքան չեշտակի կերպով անդրադարձ եղած է Ղարաբաղի հարցին, նման պետութիւն չճանչնալու վճռակամութեան:

Ի. Ալիեւ, ըստ Բաքուի «525րդ Թերթ»ին լրատուութեան, իր ճառին մէջ Ազրպէյճան – Թուրքիա սերտ, եղբայրական կապերուն, գործակցութեան ներկայիս ու հեռանկարներուն մասին նշելէ ետք, եզրակացուցած է «Մէկ ազգ, երկու պետութիւն» տարազով: Ապա խօսելով Ղարաբաղի հարցին մասին, ըսած է. «Թրքական աշխարհը առիթ պիտի չտայ որ պատմութեան մէջ հայկական երկրորդ պետութիւն մը ստեղծուի»: Ապա աւելցուցած է. «Ներկայի Հայաստանը արդէն նախկին ազրպէյճանական տարածքներու՝ Զանգեզուրի եւ Երեւանի հողերուն վրայ հիմնուած է: Անոնք մեր պապենական հողերն են: Եթէ զանոնք ալ պահանջենք, Հայերու ապագան իսկ կրնայ հարցական դառնալ»:

Էրտողան բաժնելով Ղարաբաղի մասին Բաքուի կեցուածքը, ինք ալ ծանրացած է ի՛ր հարցին վրայ. կրկնած է Ցեղասպանութեան նիւթը պատմաբաններու ձրգելու իրենց առաջարկը, ըսած է թէ հայկական կողմը անգոյ բաներ որպէս իրականութիւն ընդունիլ տալու ջանքին մէջ է, բայց չի կրնար փաստաթուղթ ներկայացնել, եւլն.: «Սուտի վրայ չէք կրնար իրականութիւնը եւ ուղիղը հիմնել» եզրակացուցած է ան եւ աւելի քան 500 հոգինոց լսարանէն ոչ ոք ծիծաղելու տրամադրութիւն ունեցած է ապահովաբար...

Թրքական սփիւռքին առաջին այդ համաժողովին ի միջի այլոց որոշուած է ցեղասպանութեան իրականութիւնը աշխարհին պատմել, այդ նպատակով օտար լեզուներով լրասփիւռի միջոցներ, կայքէջեր հաստատել, Հայաստանի ներկայացուցչութիւններուն առջեւ բողոքի ցոյցեր կազմակերպել, Ապրիլ 24ին Հայերու կատարած Ցեղասպանութեան նիւթով ցուցահանդէսներ բանալ, եւլն.: Այս շարքին մէջ կարեւորութեամբ կը նշուի հրէական լոպիները սիրաշահելու նպատակը, որպէսզի դիւրանայ «Հայերուն կողմէ Հրեաներու, Լեզգիներու, Քիւրտերու եւ այլ ժողովուրդներու կիրարկուած ցեղասպանութիւնները աշխարհին բացատրելու գործը»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 14ին նոր հանդիպում մը համար քով-քովի կու գան Հայաստանի ու Ազրպէյճանի արտաքին գործերու նախարարները: Նախօրեակին, Մարտ 7-9 Երեւան եւ Բաքու այցելած է Մինսկի խումբին Ֆրանսացի նախագահը Պ. Ֆասիէ: Ան Բաքուէն կրկին վերադարձած է Երեւան, Մարտ 12ին մամուլի ասուլիս մը տուած: Ամփոփելով երկու մայրաքաղաքներուն իր հանդիպումները, ան ըսած է թէ բաւական օգտակար եղած են անոնք, նախագահներուն եւ արտաքին գործերու նախարարներուն հետ շինիչ մօտեցումներով. այսուհանդերձ, աւելցուցած է թէ ոչ մէկ բանի մէջ կարելի է վճռապէս վստահ ըլլալ:

Այլ հարցումներու կարգին, Ֆրանսացի դիւանագէտը անպատասխան ձգած է Թրքական սփիւռքին Բաքուի համաժողովին նախագահ Ի. Ալիեւի կատարած յայտարարութեան առընչուած հարցումը. Ալիեւ ըսած էր թէ Հայաստան եթէ չփոխէ Ազրպէյճանի ու Թուրքիոյ հանդէպ պահանջներու իր քաղաքականութիւնը, կրնայ նոյնիսկ իր ապագան վըտանգել: Պ. Ֆասիէ ըսած է թէ տեղեակ չէ Ալիեւի այդ յայտարարութեան, թէ այդ մասին կ'արտայայտուի տեղեակ ըլլալէ ետք:

***

ԼՂՀ

«300 ՀԱԶԱՐ ԲՆԱԿԻՉ ՊԷՏՔ Է ՈՒՆԵՆԱՆՔ» Կ'ԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Վարչապետ Ա. Դանիէլեան Ստեփանակերտի մէջ հարցազրոյցի մը ընթացքին ըսած է թէ առնուազն 300 հազար բնակիչի պէտք ունին, որպէսզի լաւագոյնս գործածուին Ղարաբաղի հողերը, ջուրը եւ այլ հարստութիւնները: Իշխանութիւնները ծնունդները քաջալերելու իրենց քաղաքականութեամբ որոշակի լաւ արդիւնքի հասած են. «Այսօր տարեկան 2200-2300 ծնունդ կ'արձանագրուի Ղարաբաղի մէջ: 1999ին այդ թիւը 1500ի շուրջ էր: Մինչեւ 2000 թուականը արտագաղթը նուազեցուց բնակչութեան թիւը, բայց 2002էն ի վեր կացութիւնը շրջուած է» ըսած է վարչապետը: Պաշտօնական տուեալներով ԼՂՀ բնակչութիւնը ներկայիս 135 հազար հոգի է:

ԻՍՐԱՅԷԼ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Իսրայէլի Հայ Դատի յանձնախումբէն Ժորժէթ Աւագեան յայտնած է թէ շատ հաւանօրէն Մարտ 14 Չորեքշաբթի «Մերեց» կուսակցութիւնը խորհրդարանին մէջ Ցեղասպանութեան ճանաչումի հարցը կ'արծարծէ: Ան ըսած է թէ եթէ նոյնիսկ բանաձեւը այդ օրը չընդունուի, երկրորդ անգամուն կարելի է դրական արդիւնք ակնկալել: Քնէսէթի արաբական կուսակցութիւններու պատկանողներ ըսած են թէ չեն մասնակցիր ճանաչումի բանաձեւին քուէարկութեան, իսկ Իսրայէլ-Թուրքիա և Իսրայէլ-Ազրպէյճան բարեկամութեան խումբերը ամէն բան կ'ընեն քուէարկումը խանգարելու, ձախողեցնելու համար: Իսրայէլի մէջ նման քուէարկութիւն փորձուած էր հինգ տարի առաջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽԱՒԻԷ ՍՈԼԱՆԱ, եւրոպական դիւանագիտութեան ներկայացուցիչը, շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է Միջին Արեւելք, որ սկսած է Մարտ 12ին Պէյրութով: Ապա պիտի անցնի Սաուտի-Արաբիա եւ Դամասկոս: Այս վերջին այցելութիւնը ամէնէն կարեւորը կը նկատուի, քանի եւրոպացի պատասխանատուի մը առաջին այցն է Սուրիա Ռ. Հարիրիի սպանութենէն ի վեր (2005 Փետր.): Այս շրջապտոյտին գլխաւոր նպատակն է համոզել Սուրիան, որ ճնշում բանեցնէ լիբանանեան ընդդիմութեան վրայ (որու զօրավիգ են Սուրիա եւ Իրան) որպէսզի ընդունի միջազգային դատարանի մը ստեղծումը Հարիրիի սպանութեան համար:

ՀԱՄԱՍԸ պատասխանած է ալ-Քաիտայի ամբաստանութիւններուն: Այս վերջինը մեղադրած էր Համասը որ "գըլուխ գլխի նստած է ամերիկեան սատանային եւ անոր սատուցի գործակալին հետ Մեքքէի մէջ»: Համասը ճշդած է որ երբեք պիտի չդաւաճանէ Աստուծոյ եղած խոստումներուն դէմ եւ պայքարը պիտի շարունակէ մինչեւ Պաղեստինի ազատագրումը: Մնաց որ, հակառակ Համասի եւ Ֆաթահի համաձայնագրերուն բախումները, առեւանգումները եւ սպանութիւնները կը շարունակուին, գլխաւորաբար Նապլուս:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ գլխաւոր մեծ ձեռնարկութիւնները մօտ 100 միլիառ շահ արձանագրած են 2006ին, ինչ որ բացառիկ երեւոյթ մըն է: Այս ձեռնարկութիւններուն գլուխն են Թոթալ (11,77 միլիառ), Պէ. էն. Փէ. – Փարիպա (7,31), Սանոֆի – Ավենթիս (7,04), եւլն., եւլն.:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ աշխատանքի նախարարը Ժան-Լուի Պորլօ հատոր մը ստորագրած է «Ճարտարապետը եւ ժամագործը», ուր կը ներկայացնէ իր ծրագիրը լուծելու համար աշխատանքի, գործազրկութեան, բնակութեան հարցերը եւ այդ ծրագրին իր հաւանութիւնը տալէ ետք է միայն, որ Պորլօ կրնայ զօրավիգ ըլլալ Սարքոզիի: Այս վերջինին կողքին է արդէն Տոմինիք տը Վիլըփէն «պաշտպանելու համար քաղաքական նոյն ընտանիքին գաղափարները»: Աւելի քան հաւանական էր, Մարտ 13ին, որ Պորլօ ալ միանայ, բայց ըստ երեւոյթին կը սիրէ մետասաներորդ ժամու այս բեմադրութիւնը:

ԳԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ սիպէրգաֆէի մը մէջ է որ Կիրակի Մարտ 11ին քամիքազ մը մեռած է իր վրայ կրած ռումբի պայթումէն եւ իր մեղսակիցն ալ ձերբակալուած է: Պայթումէն երեք յաճախորդներ վիրաւորուած են: Ըստ ոստիկանութեան, ահաբեկիչները հրահանգներու կը սպասէին համացանցի կայքէջի մը վըրայ անձնասպանական գործողութիւն մը մղելու համար: Մարոքի մէջ, չորս տարի առաջ էր որ ռմբափորձեր գործուած էին (45 մեռեալ): Արարքին ձախողութիւնը վերջ չի տար մտահոգութիւններուն, ըստ որոնց Մաղրեպը լաւ դաշտ մըն է ճիհատականներուն համար:

ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՐՑԵՐ

Պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեան Փետր. 8ին այցելած է Լոռիի մարզը: Հոն իր մաս կազմած Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութեան մարզային խորհուրդի գրասենեակին մէջ հանդիպում ունեցած է կուսակցութեան տեղական ներկայացուցիչներուն հետ: Յետոյ Վանաձորի մէջ նախարարը ընդունած է զինուորներու ծնողներ, հարազատներ եւ հանրութեան այլ ներկայացուցիչներ: Նրման առիթ, հասկնալի է, որ կարելիութիւն տուած է սեղան դնելու բանակին, զինուորական ծառայութիւն կատարողներու առընչուած ինչ-ինչ խնդիրներ որոնք երբեմն մտահոգիչ բնոյթով արձագանգ կը գտնեն մամուլի էջերուն մէջ:

Ս. Սարգսեան յայտնած է թէ իրենց գլխաւոր հարցերէն մէկն է բարենպաստ պայմաններ ստեղծել, որպէսզի զինուորին կարելիութիւնները լաւագոյն ձեւով բացայայտուին: Ատիկա իրեն համար անհրաժեշտ պայման է զինուորէն առաւելագոյն նուիրում պահանջելու: Յետոյ ան պատասխանած է զինուորական ծառայութիւն կատարողներու առողջական վիճակին առընչուած հարցումներու. նիւթ մը որ պարբերաբար տեղ կը գտնէ մամուլին մէջ, նոյն նախարարութեան ու զինուորական ղեկավար դասուն ուղղուած մեղադրանքներով: Կ'ըսուի որ ծառայութեան կը կանչուին առողջական հարցերու տէր, ծառայելու անատակ երիտասարդներ ալ ու կ'ենթարկուին նոյն անզիջող կարգապահութեան կանոններուն:

Այս նիւթին վերաբերող հարցումներուն պատասխանելով Ս. Սարգսեան ըսած է. «Բանակին պէտք չեն հիւանդ զինուորներ. հիւանդ զինուորը միայն բեռ է ստորաբաժանման համար: Ռազմական գործողութիւնների կամ զօրավարժութիւնների ժամանակ միմիայն խանգարելու են: Այնպէս որ եթէ զինուորը պիտանի չէ ծառայութեան համար, չի ծառայի»:

Յաջորդ նիւթը աւելի հիմնական եւ աւելի ընդհանրական բնոյթ ունի: Կը վերաբերի բանակին ծաւալին, կրճատումներու հաւանականութեան: Նախարարը կը ժխտէ այդ ուղղութեամբ հաւանականութիւն մը: Ոչ, կրճատումի հեռանկար չկայ: Կ'ընդունի թէ ներկայիս պահուած բանակը շատ մեծ է Հայաստանի նման պետութեան համար, բնակչութեան թիւին ու իր չափերուն կշիռով: «Բայց մենք պարտադրուած ենք մեծ բանակ ունենալու, եւ բանակի կրճատման մասին խօսք կարող է լինել միայն այն ժամանակ, երբ ռազմական անմիջական վտանգ չենք ունենայ» կ'ըսէ Ս. Սարգսեան: Յետոյ կ'աւելցնէ թէ թերեւս բանակ զօրակոչուողներուն թիւը կը պակսի, բայց ատիկա բանակի թիւի կրճատում պիտի չնշանակէ, քանի որ տարբերութիւնը պիտի լրացուի վճարովի ծառայողներով: «Բանակը նաեւ աշխատատեղ է: Այսօր մեր բանակում ծառայում են 3500 կանայք եւ զուտ պայմանագրային կարգով՝ 10 հազարից աւելի շարքային» կը տեղեկացնէ նախարարը:

Վճարովի զինուորներու նիւթը պատճառ կ'ըլլայ որ յաւելեալ հարցումներ ուղղուին այդ մասին: Հարց կը տրուի թէ որքա՞ն նպատակայարմար է այդ տարբերակով զինուորական ծառայութիւնը եւ որքան ժամանակով: Նախարարը այդ տարբերակը ամէնէն նպատակայարմարը կը նկատէ, քանի որ այդ ձեւով ընդգրկուած անձը մասնագիտական աշխատանք կը կատարէ. կ'ընէ ընտրած գործը: Ինչ կը վերաբերի ամբողջ բանակը այդ սկզբունքով կազմելու հեռանկարին, Ս. Սարգսեան չի կարծեր որ մօտակայ գոնէ տասը տարուան ընթացքին եթէ մեծ փոփոխութիւն չըլլայ, եթէ բանակի թիւն ու խնդիրները նոյնը մնան, Հայաստան կարենայ անցնիլ «պայմանագրային» կոչուած զինուորական ծառայութեան ձեւին: Այլ հարց որ եթէ կարելի ըլլայ արտաքին սպառնալիքը չէզոքացնել եւ բանակը կըրճատել, ենթադրենք իջեցնել 10–12–15 հազարի, երկիրը կրնայ վճարովի համակարգի անցնիլ:

Բանակին առընչուած հարցերը բնական է որ այսքանով չեն սահմանափակուիր. կան երկրորդ, երրորդ չրջանակի լուծումի կարօտ բազմաթիւ անկատարներ: Մէկն է բնակարանի մշտակայ խնդիրը: Ս. Սարգսեան պատասխանելով այդ մասին հարցումներու, կ'ըսէ թէ այս տարի նախատեսուած են բարելաւել 150 զօհուած մարտիկի ընտանիքներուն բնակարանները: Երկրին մէջ 450 այդ կարգի ընտանիք կայ: Անոնցմէ անօթեւաններուն հարցը գրեթէ ամբողջութեամբ լուծած են, բայց ատիկա չի նշանակեր որ ամէն բան իտէալական պայմաններով է: Այս տարուան ծրագիր է նաեւ առաջին կարգի հաշմանդամներու բնակարանի պայմաններուն բարելաւումը: Յաջորդ տարի ալ հերթը պիտի հասնի երկրորդ կարգի հաշմանդամներուն: Այս տարուան աշխատանքներուն համար կը ծախսուի աւելի քան 3 միլիառ դրամ (մօտ 8.5 միլիոն տոլար):

Ս. Սարգսեանի իրենց հարցումներով դիմած են նաեւ Լոռիի մարզի բարեսիրական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, Հելսինքիի քաղաքացիական նախաձեռնութեան անդամներ. անոնք ուզած են գիտնալ թէ զօրամասերուն մէջ կուսակցութիւններու տեղական կազմակերպութիւններ ստեղծել կարելի կ'ըլլա՞յ: Նիւթ ըրած են նաեւ բանակին մէջ մահով աւարտող դժբախտ պատահարներու հետաքննութեան անկողմնակալութիւնը:

Նախարարը պատասխանած է թէ բանակը զերծ պահուած է, այդպէս ալ պիտի պահուի, պէտք է պահուի քաղաքականութենէն: Կուսակցութիւնները զօրաբաժանումներուն մէջ ընելիք չունին. Հանրապետական կուսակցութիւնն ալ ատոր բացառութիւն չի կազմեր: Պաշտպանութեան նախարարութիւնը չէ միջամտած ու պիտի չմիջամտէ իրաւապահ մարմիններու գործերուն:

Բայց նոյնը չէ հանրային կազմակերպութիւններու պարագան. բանակ – երիտասարդութիւն կապին համար Ս. Սարգսեան յարմար կը նկատէ որ կազմակերպութիւններ բաժին ստանձնեն բանակ նոր առնըւածները պատրաստելու գործին մէջ: Արդէն գործակցութիւն հաստատուած է աւելի քան 30 հանրային կազմակերպութեան հետ:

Ս. Սարգսեանի Լոռիի հանդիպումներուն ընթացքին սեղան բերւած կարեւորագոյն հարցը բանակի ծաւալը պահպանելու անհրաժեշտութեան կը վերաբերի: Նախարարը բացայայտ կերպով ըսած է թէ արտաքին անմիջական վտանգին սպառնալիքը իր թիւէն ու կարողութենէն շատ աւելի վեր բանակ մը պահպանել կու տայ Հայաստանին: Ու յատկապէս նիւթական միջոցներ որոնք կրնային ընկերային, երիտասարդական այլ նպատակներու իրագործումը արտօնել, կ'երթան լրացնել բանակի պիւտճէն:

Պարզուած պատկերը ոչ մէկ անհասկնալի կողմ ունի, երբ Ատրպէջան այս կամ այն առիթով պաշտօնատարի, ղեկավարի մը բերնով լսելի կ'ընէ թէ քարիւղի արտածումին բարիքին շնորհիւ տարուէ տարի կը մեծցնէ իր բանակին տարողութիւնը: Ծիշդ է որ նիւթականը չի կրնար ազնուութեան, անձնազոհութեան ոգիի ներշնչարան ըլլալ երիտասարդ զինուորներուն: Բայց այլ ոլորտի մէջ կրնայ շատ դրական դեր կատարել:

Թէեւ պէտք չէ մոռնալ որ այդ «այլ ոլորտ»ներու գերակայութիւնը Ատրպէջանը ունէր Ղարաբաղի պատերազմի տարիներուն ալ, եթէ ոչ տակաւին քարիւղին, գոնէ Անգարայի յուրջ նեցուկին շնորհիւ:

Ա. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԼԱՍՏ...

Թուրքիոյ պաշտօնական բանբերները միշտ ամենայն ինքնավստահութեամբ, յարձակողական ոճով ու հայկական կողմը դատապարտելով կ'արտայայտուին ցեղասպանութեան նիւթին մասին: Ուրացումը, ժխտումը գլխաւոր ու անփոփոխ տարրերն են իրենց բոլոր արտայայտութիւններուն: Սակայն միւս կողմէն լուրջ խուճապի կը մատնըւին ամէն անգամ որ երկրի մը խորհրդարանը օրակարգի առնէ ճանաչումի, դատապարտումի բանաձեւ մը: Ատոր նորագոյն պարագան է ԱՄՆ-ու Ներկայացուցիչներու ժողովին յղուած բանաձեւին առթած խուճապը. Թրքական անձնաւորութիւններ, պատուիրակութիւններ խնդրանքներով, սպառնալիքներով կ'երթան աջ ու ձախ, Ուաշինկթըն, Երուսաղէմ, իրենց ուրացումին զօրակցութիւն ապահովելու:

Մամուլին մէջ ալ ինքնավստահութիւնը, ամբարտաւանութիւնը մէկդի դրած էջեր լոյս կը տեսնեն պարբերաբար. յայտնի իրապաշտութեամբ ու մտահոգութեամբ գրուած կ'ըլլան անոնք, ճար, ճամբայ առաջարկելու ջանքով:

Այս կարգի էջ մը ստորագրած էր ծանօթ լրագրող Մ.Ա. Պիրանտ ("Հիւրրիյէթ", Մարտ 7), խորագըրւած՝ «Ցեղասպանութեան պայքարը կորսնցուցի՞նք»: Առաջին հաստատումը այն է որ հայկական Սփիւռքը ամէն օր քիչ մը եւս դիրքերը կ'ամրացնէ, ճամբայ կը կտրէ իր պնդումներուն մէջ, քանի որ Թուրքիա չի յաջողիր ինքզինք հաւաքել: Կ'ըսէ թէ Սփիւռքին վերջնական նպատակն է ցեղասպանութեան ճանաչումը ընդհանրացնել, յետոյ Թուրքիայէն դրամական, նոյնիսկ հողային հատուցում պահանջել:

Իր դատումը այն է որ Թուրքիա այդ հարցին մէջ վերջին ծայր ապիկար, թոյլ ու մեղկօրէն շարժած է, հետեւաբար պայքարը կորսնցուցած. այսուհետեւ որքան հրատարակութիւն ալ ընէ, փաստանկարներ ցրուէ, չի կրնար մարդիկը տարհամոզել: Թուրքիոյ այս կեցւածքը երբեմն իրեն մտածել կու տայ. «Արդեօք ներքնապէս մենք ալ գաղտնօրէն կը հաւատա՞նք ցեղասպանութեան իրողութեան ու այդ պատճառո՞վ ձեռնածալ կը մնանք»:

Մ. Ա. Պիրանտ քաղաքական գետնին վրայ ալ Թուրքիան յետքայլի մէջ կը տեսնէ: Ամէն տարի նոր երկրի մը խորհրդարանը ցեղասպանութեան կարաւանին մաս կը կազմէ. այդ շարքին պիտի հետեւի ԱՄՆ-ու Գոնկրէսն ալ, նոյնիսկ եթէ կարելի ըլլայ 2007ի ընթացքին խոչընդոտել բանաձեւին քուէարկութիւնը եւ ան մնայ 2008ին: Բայց Թուրքիա պոռալ-կանչելէն աւելին չի կրնար ընել. ընելիք մեծ բան ալ չունի: «Ամէնուն հետ կռուելով մեր դռները փակենք ու մեկուսացումի մէ՞ջ պիտի ապրինք» հարց կու տայ լրագրողը:

Ինք կը մերժէ ընդունիլ որ Թուրքիա այդ խնդրին մէջ ընելիք չունի: Կ'առաջարկէ չահարկել Հայաստանի խաղաքարտը որ ցեղասպանութեան պայքարին մէջ Անգարայի ունեցածներուն ամէնէն կարեւորն է: Կը գրէ.

«Հայաստանի հետ տնտեսական յարաբերութիւններուն յաւելեալ զարգացումը, սահմանին բացումը թէ՛ Թուրքիոյ շրջանային կշիռը պիտի աւելցնեն, թէ՛ որոշ չափով պիտի թեթեւցնեն ենթարկուած ճնշումները: Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու բնոյթին, անոնց վերստին կարգաւորման մասին տեսակցութիւնները ամենայն ազատութեամբ պէտք է տարուին: Եթէ այդ ընթացքին անդիմագրաւելի պայմաններ յայտնուին, ամէնէն պարզը կ'ըլլայ սեղանը լքել: Այսուհանդերձ, Հայաստանի ու Թուրքիոյ նոյն սեղանին շուրջ տեղ գրաւելու լուրն անգամ միջազգային յարաբերութիւններու ոլորտէն դրական արձագանգ պիտի գտնէ»: Եզրակացութիւնը այն է որ Թուրքիա ունի՛ ընելիքներ, միայն պէտք է գործելու տրամադրութիւն ցոյց տայ եւ խիզախութեամբ շարժի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՄ ԲԱՐԵԿԱՄ

«Z'anims» – (Զ'անիմ)...: Արտաքնապէս Ֆրանսականացած անուն մը, բայց նո՛յնքան հայկական, նո՛յնքան կենդանութիւն, խանդավառութի՛ւն, ոգեւորութի՛ւն: Մէանութիւն մը: Փարիզի ՀԲԸՄ իւութեան միօրեայ դպրոցի նախկին դասընկերուհիներու խումբ մը, կրտսերներու հայկական մշակոյթ, երգուպար սորվեցնող ու անոնց հետ պարապող:

Ես ալ պատահաբար կը ծանօթանամ այս երիտասարդներուն: Ա՛յն երիտասարդներուն, որոնք Չորեքշաբթի, Փետր. 28ին, լուիկ-մնջիկ փակեցին Ֆրանսայի հայկական փետրուարը: Այն օր, անոնք ա՛յնքան մարդասիրութեամբ, ա՛յնքան հոգեպարզութեամբ փոխանցեցին Հայութենէն նամակ մը՝ գուրգուրանքի, խնամքի ա՛յնքան կարօտ սրտերու եւ մարմիններու, հիւանդ մանուկներու ըսելով, թէ մե՛նք, մենք Հա՛յ ենք, մենք ձեր բարեկամներն ենք: Այն օր, «Զ'անիմ»ները Փարիզի Ռ. Տըպրէ հիւանդանոցի Մանկական Զղաբանութեան եւ Սննդափոխարկման հիւանդութիւններու (**maladies métaboliques**) բաժնի հիւանդ երախաներուն համար լրջօրէն պատրաստած էին Հայաստանն ու հայութիւնը ներկայացնող փոքրիկ ելոյթ մը:

Ելոյթը սկիզբ առաւ պատկերներու լուսարձակումով, ուր Տիանա Նափուճեան համառօտ ձեւով ներկայացուց Հայաստանի պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը: Այդ պատկերներուն մէջ կային նաեւ ֆրանսահայ ծանօթ դէմքեր՝ Ազնաւուր, Ճորքայէֆ... իսկ երբ կարգը հասաւ էլէն Սեկարային նրկարին, ներկայ 5էն 18 տարեկան 26 հիւանդներու կողմէ «Ուի՛իի» մը պայթեցաւ...: Հիւրասրահի մը մէջ տեղի ունեցող ելոյթը շարունակուեցաւ Տիանային բեմադրութեամբ, Բարեգործականի աշակերտներու դերակատարութեամբ «Քաջ Նազար»ի ներկայացումով, որուն համար նախապէս պատրաստած էին նո՛յնիսկ թատերաբեմ մը, իր բոլոր յարդարանքներով ու զարդերով: Հովիւի, Թագաւոր-իշխանուհիի տարազներով 7 հոգինոց թատերախումբը նաեւ հայկական պարերով ճոխացուց ներկայացումը: Յայտագրէն ետք երախաները անցան իրենց յատկացուած ժամանցի սենեակը, ուր բարեգործականները անոնց իբր յիշատակ նուիրեցին եռագոյն թելերով շինուած ապարանջաններ, խաղացին, զբաղեցան անոնց հետ, ապա խմորեղէններու հիւրասիրութեամբ աւարտեցին իրենց առաքելութիւնը:

Սննդափոխարկման հիւանդութենէ տառապողներու մեծամասնութեան մօտ շաքարախտի վտանգը բարձր է. նոյնիսկ բացառութիւն է այդ պարագային ու անոր հետեւանքներէն ձերբազատիլը, որ կը պարտադրէ յատուկ սննդականոններու հետեւիլ: Այդ պատճառով անոնք վաղ տարիքէն կը ստիպուին զրկուիլ ընկերային սովորական կեանքէ եւ տարբեր ուղիով մը շարունակել իրենց ճակատագիրը: Այդ դեռատի հիւանդանոցաբնակներու պաղ արտայայտութիւնը ծածուկ չէր: Տխուր, հոգեպէս ընկճուած, կախուած դէմքեր ունէին անոնք, սակայն, մեր կամաւոր հայ այցելուները՝ «Քաջ Նազար»ն ու իր ընկերները յաջողեցան ժպիտ ու ծափահարութիւն խլել անոնցմէ:

Ֆրանսայի մէջ «Հայաստան իմ բարեկամ» տարուան պաշտօնական թէ անպաշտօն, յայտարարուած կամ ոչ, գեղարուեստական ու մշակութային ձեռնարկներէն ու ցուցահանդէսներէն հեռու, երիտասարդներուն կատարած այս այցելութիւնը մարդասիրական նշանակութենէն աւելի, իրենց ըրած ընտրութեամբ ու ձեռք առած պատասխանատուութեամբ կը ցոլացնէ բարեկամութեան օրերու իմաստին մէկ այլ երեսակը, մէկ այլ խորհրդանիշը:

Շնորհակալութիւններ «Զ'անիմ»։

ԳԱՍՊԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի տարին Վերսայլի մէջ արդէն երկու միջոցառումներով նշուեցաւ (տե՛ս «Յառաջ», 21·597 և 21·625): Այս երրորդը, որուն պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի Մարտ 5ին, ամենակարեւորն էր եւ կը ներկայանար ճոխ ցուցահանդէսի մը ձեւով, «Հայաստանը երէկ եւ այսօր» վերնագիրով: Քաղաքապետարանին շքեղ սրահին մէջ, շուրջ վաթսուն ցուցատախտակներու վրայ չորս թեմաներ կ'արծարծուէին. ցեղասպանութիւնը, հայկական արուեստը, Հայերուն մասնակցութիւնը Ֆրանսայի կողքին երկու համաշխարհային պատերազմներուն եւ Ֆրանսայի մէջ գործող հայկական կազմակերպութիւնները ու դպրոցները Առաւել, մեծ պատի մը վրայ ուր կ'երեւար լման Թուրքիոյ քարտէսը, կարելի էր դիտել պզտիկ պաստառներու վրայ, Եղեռնէն վերապրողներու վկայութիւնները: Ցուցահանդէսը ճոխացուցած էին նաեւ հայկական ճարտարապետութեան մասին լուսարձակումներ, Ցեղասպանութեան մասին Լոռանս Ժուռտանի ծանօթ ֆիլմի սփռումը եւ առաւել ցուցափեղկերու մէջ ներկայացուած հայկական ձեռարուեստի գործեր, հին ձեռագիր մը եւս...

Հրաւիրեալներու բազմութիւնը նախ լսեց Անթուան Պաղտիկեանի խօսքը: Ֆրանսական բանակի հայ նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու ընկերակցութեան նախագահը, որ այս ցուցահանդէսին յղացողն ու կազմակերպողն էր, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Վերսայլ քաղաքին, անոր քաղաքապետին, այս ձեռնարկին իր բերած աջակցութեան համար: Ան ըսաւ որ այս ցուցահանդէսը միայն հրաւէր մըն էր, ուղղուած բոլորին, յառաջիկային այցելելու Փարիզի մէջ ընթացող կարեւոր միւս մեծ ցուցահանդէսները, ի մասնաւորի Լուվրինը: Այս ամէն մէկ ձեռնարկ ներկայանալով իբր Հայերու եւ Հայաստանի ճանաչման միջոցներ, մշակոյթին ուղիներով: Ապա խօսք առաւ Վերսայլի երեսփոխան-քաղաքապետ՝ Պրն. Էթիէն Փէնթ որ իր գոհունակութիւնը արտայայտեց Հայաստանի տարուան իր այս մասնակցութեան համար: Ան յիշեց նաեւ Տիգրան Մեծի եւ Տրդատ Թագաւորներու արձաններու ներկայութեան մասին Վերսայլի պալատի պարտէզներուն մէջ: Ի տես ցեղասպանութեան լուսանկարներուն, զուգահեռը ըրաւ Իսրայէլի «Եատ Վաշեմ» Ողջակէզի Թանգարանին հետ ու իր հպարտութիւնը արտայայտեց Խորհրդարանէն ներս Ցեղասպանութեան ճանաչման համար իր բերած աջակցութեան համար: Քաղաքապետը իր խօսքը աւարտեց գովասանելով հայկական մշակոյթը եւ եզրակացուց ըսելով. «Հոս, կը տօնախմբենք հայ ժողովուրդին մեծութիւնը»:

Բացման այս արարողութիւնը շարունակուեցաւ շարք մը հայկական երգերու մեկնաբանութեամբ. այսպէս, Փասքալ Շոքէ եւ Մարի-Քրիսթին Ժանէն, Աստղիկ Տէտէյեանի «Աստղ մելոտի» երգչախումբէն, յաջորդաբար երգեցին «Խնձորի ծառի տակին», «Եար Նազանի», «Հօյ Նար» եւ «Երեւան – Էրեբունի»ն: Ֆրանսուհի այս երկու երգչուհիներուն գրեթէ անթերի առոգանութեամբ երգած այս գեղեցիկ կտորները, զուարճացուցին ներկաները ու շունչ մը հայկականութիւն աւելցուցին այս գեղեցիկ ցուցահանդէսին(*):

Կը շնորհաւորենք Անթուան Պաղտիկեանը իր տարած աշխատանքին համար:

ՀՐԱՉՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

(*) Բաց է ամէն օր բացի Կիրակիէն, ժամը 13էն 18:30, մինչեւ Շաբաթ Մարտ 17:
Hôtel de ville de Versailles
Avenue de Paris
RER C : Versailles Rive Gauche

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Գուլումճեան գացած կատարած էր յանձնարարութիւնս, ու եկաւ ինծ ըսել, թէ Տիկին Նազարբէկեան չէր մերժած ներկայացուած առաջարկը, բայց փափաք յայտնած էր լսել զայն ինծմէ. ուզած էր առանձին տեսնուիլ ինծ հետ:

***

Յաջորդ օրը գացի ուրեմն Մինայի մօտ, որ դարձեալ շնորհակալութիւնները յայտնեց իր զաւկին համար հայթայթել տուած վկայականիս ու Բժշկական համալսարանի աշակերտ զայն արձանագրել տալու պատճառ լինելուս, յետոյ ըսաւ, թէ մեծ ուրախութեամբ իմացած էր Պ. Գուլումճեանէ իմ փափաքս, բայց ուզած էր զայն ուղղակի ինծմէ լսել:

Ուստի սկսայ բացատրել, բացի սիրտս, ցոյց տուի հոն շինուած սիրային վէրքերը, եւ ըսի թէ առաջին օրէն իսկ, երբ տեսայ Օրիորդը, գրաւուեցայ իր համեստ ու կատարելապէս հայկական ընտանի շարժուձեւերէն եւ փափաք ունեցայ կապուիլ Հայուհւոյ մը հետ, քան թէ Ֆրանսուհւոյ, որ իմ կեանքի անդրանիկ ամենամաքուր սիրոյս առարկան էր եղած, բայց դժբախտաբար հակառակ իր հաւատարմական խոստումներուն, մոլորած էր, մայր իսկ եղած էր:

Անկեղծօրէն յայտնեցի թէ այդ սէրը գիս ըրաւ հիւանդ եւ պիտի բուժուէի, եթէ յաջողուէր ինծ իր աղջկան հետ ամուսնանալ, բժշկական վկայականս ստանալէ յետոյ հարկաւ:

Տիկինը սիրով ընդունեց առաջարկս, բայց խնդրեց որ միջոց տայի իրեն, հարցը իր եղբօրը՝ Մելիք-Ազարեանի ներկայացնելու, անոր հաւանութիւնն առնելու: «Առանց իմ եղբօր հրամանին, ո՛չ մի բան չեմ կարող անել» ըսաւ: «Լաւ», ըսի ես ալ:

***

Սպասելով համբերութեամբ ես կը շարունակէի քննութիւններս ինչպէս դրած եմ արդէն եւ նոյն ատեն կը զբաղէի Աւետիս Նազարբէկեանի Բժշկական վարժարանի կարգադրութիւններով. զինքը կը տանէի դասերու եւ շաբաթը կը յաճախէի Փլաս տ'Իթալի. կ'անցընէինք զուարթ երեկոյթներ, կ'երգէինք ուրիշ հայ ընկերներու հետ հայրենի երգեր, Ծիծեռնակը, Մայր Արաքսին, ու կը վայելէինք Օր. Նազարբէկեանի դաշնամուրն ու Աւետիսի ջութակը:

Այսպունակ հաւաքոյթներու միջոցին հետզհետէ կ'առաւելուր իմ սէրս, որուն միակ ենթական կը համարէի Օր. Նազարբէկեանը, իր շնորհալի ու նազելի հայկական վարք ու բարքով:

Զափազանցօրէն ուրախ էի ես, որով կը շտապէի քննութիւններս աւարտել, ժամ առաջ վերջացնել գործս, թէ՛ հօրս օգնութեան հասնելու եւ թէ՛ ամուսնութիւնս կատարելու, զի առաջին օրէն՝ իբրեւ բժիշկ, ես կանուխ ամուսնանալու գաղափարն ունեցած էի:

Այլեւս մոռցած էի նախկին սիրոյս առթած տագնապները, ինքզինքս բուժուած կը զգայի հիւանդութենէ մը որ գիս կը տանջէր. Հայուհւոյ մը հետ մօտալուտ կենակցութեանս յոյսը իմ մէջս նորագոյն սէր մը վառած էր. Տիկին Նազարբէկեանը մօրս չափ սիրել սկսայ, Աւետիսը իմ փոքր եղբայրս կը համարէի, կը գուրգուրայի վրան:

***

Գրած էի ծնողքիս մանրամասնօրէն, գրել տուած էի նաեւ Տ. Սահակին որ կը ճանչնար այս ընտանիքը ու գիտէր իմ նպատակս. նկարագրած էի Օր. Նազարբէկեանի ընտիր ձիրքերը. խնդրած էի իրենցմէ հրաման ամուսնութեան. այս հրամանը չուշացաւ, ստացայ զայն 1884ի Յուլիսի սկիզբները եւ զայն իսկոյն հաղորդեցի մայր Նազարբէկեանի, որ ինքն ալ ինծ կը հաղորդէր իր եղբօրմէն առած պատասխանը, որ մի քիչ ամբարտաւանութեան շեշտը կը կրէր, եւ որուն համար Աւետիս շատ նեղացած էր:

Պ. Մելիք Ազարեան կը գրէր իր քրոջ. «Այդ Թորգոմեան ասած մի յայտնի բժիշկ մա՞րդ է, Պոլսի հարուստ ընտանիքների՞ց է, թէ որ այդպիսի մէկ յատկութիւն ունեցող է, ոչինչ չունեմ ասելու. բայց միտդ բեր որ քո մի հատ աղջիկը, աչիցդ լոյսը հեռացնում ես քեզանից, օտարութեան, ես ուղարկում հոռհոռների երկրում: Սա քո գիտենալու գործ է: Ես ուզում եմ որ դու Լիզին հետ դառնաս Թիֆլիս, թո՛ղ քո Աւետիս մընայ Փարիզում. յետոյ միասին կարող կը լինենք կարգադրել հարցի մասին լուրջ խորհելով: Մի՛ մոռանար որ քո աղջկան ձեռք խնդրեց մի անգամ Բաքւոյ Վահրամ Մութաֆեանը, կ'երեւի Լիզին շուրջ միշտ Վահրամներ են ման գալիս...» եւ այլն.:

***

Մեծափարթամ պարոնին, այս նամակին վրայ Տիկին Նազարբէկեան առանց ժամանակ կորսնցնելու, աղջիկը առաւ գնաց Թիֆլիս, պայմանաւորուելով, որ ամէն ջանք պիտի ընէր, տարի մը յետոյ Պոլիս բերելու ինծ հետ ամուսնացնելու իւր աղջիկը:

«Պարոն Թորգոմեան իմ աղջիկը քեզ է պատկանում, նա քոն է» ըսաւ, երբ իրենց ընկերացած էի իբր յուղարկ՝ Կառտը լ'Էսթ, ուրկէ մեկնեցան մայր ու աղջիկ:

(Շար. 181)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Տիկին Սոնա Պուտաքեան 80 Եւրօ։

arménie mon amie

AGENDA

du 9 au 25 mars
18ème Festival THEATRES AU CINEMA
à Bobigny

PARADJANOV

Dimanche 18 mars 17h
Ciné-lecture
Souvenir d'enfance en présence d'*Esther Heboyan*, écrivain et *Arby Ovanessian*, réalisateur
Lecture de trois nouvelles des Passagers d'Istanbul d'*Esther Heboyan* par *Hermine Karagheuz* Suivi de la projection du film **LE TABLIER BRODE** d'*Arby Ovanessian*

Lundi 19 mars 20h
Lecture en musique par le comédien *Serge Avédikian* d'extraits des Lettres de prison et de Confession de *Serguei Paradjanov*, accompagnés à la contrebasse par le musicien *Claude Tchamitchian* précédée de la projection de **SOUVENIR PARADJANOV** de *Serge Avédikian* et *Jacques Kébadian*

MAGIC CINEMA
Rue du Chemin Vert — 93000 Bobigny
métro ligne 5,
station Bobigny/Pablo-Picasso
Réservatons au 01 41 60 12 33
ou reservations.festival@magic-cinema.fr

***

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais 75006 Paris

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

***

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY
400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 18
Ե. Կիրակի Քառասնորդաց
«Դատաւորին» Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ
ժամերգութեամբ.
յաւարտին պատարագ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30ին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին։

□

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 16
ԻԶ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 19ին։

□

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը* 17*ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 14*ին*, *ՄԻՋԻՆՔ։*

Մարտ 14, *առաւօտեան ժամը* 10.30*ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը* 17*ին՝ Հսկում։*
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 21*ին*,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 28*ին։*

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45*ին*,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45*ին*,
Պատարագ՝ ժամը 10.30*ին*,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45*ին։*

□

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 16
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30*ին։*
Կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

□

Ս. ՓՐԿԻՉ - ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30*ին։*
Կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

VERSAILLES

L'ARMENIE D'HIER ET D'AUJOURD'HUI
Exposition du 5 au 17 mars
de 13h à 18h30 — Entrée libre
Salons de l'Hôtel de Ville
4 avenue de Paris — Versailles
Renseignements : 06 84 84 74 74

***

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai
organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : 04 91 55 90 00
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de 11h à 19h.
fermée le lundi, le dimanche
et les jours fériés.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

«PRINTEMPS DES POETES»

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
հայրենաբնակ երկու բանաստեղծներու հետ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՍՔԵՒԻՉԵԱՆ
(*Նունէ Աբրահամեան՝ թարգմանիչ*)

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 18ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

Date à retenir

La Section Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
MUSIQUES ARMENIENNES ET FRANCAISES
Le Dimanche 1er avril à 15h45
à l'église Saint-Hermeland
8 Place de la République à Bagneux

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կայպոյտ Խաչի Պոլլ. Օտտոյի «Լեւօլա Սասունի» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Մարի Գէորգեանի մահուան առթիւ.– Պ. Ժան Սարգիս 150 Եւրօ, Կանա Մանազի 75, Տիկին Ֆրանս Թեքսթօ 150, Պօմոնի Թրուազիէմ Աժ 60, Պօմոն Գատուի Թրուազիէմ Աժ 100։

□

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30**, animée par **Gricha** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— **Marie : 01 39 85 05 71;**
— **Nella : 01 39 85 91 23.**

Les activités du mois de Mars DU

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

LE CENTRE CULTUREL SAHAK MESROP
vous invite à UNE RENCONTRE avec
BABKEN HARUTYUNYAN
Doyen de la faculté d'histoire de l'Université d'Etat d'Erevan
et
ARTAK MOVSISYAN
Professeur d'histoire à l'Université d'Etat d'Erevan

Ces deux historiens-chercheurs parleront de leurs travaux de recherche et de l'organisation de l'enseignement supérieur en Arménie
LE LUNDI 19 MARS à 20 h 30
au Centre Culturel Sahak Mesrop : 339 avenue du Prado - 13008 Marseille

— Entrée libre —

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France organisent UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
sous la présidence de Mgr Grégoire GHABROYAN
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 16 au samedi 19 mai

Départs de Paris, Arnouville, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **330 Euros**
Pour inscription et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse,
Paris et Arnouville : 01 44 59 23 50 — Marseille : 04 91 48 19 60
Lyon et St Chamond : 04 77 22 09 86 — Valence : 04 75 43 78 23
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 31 mars.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 15
JEUDI
15 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·664
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
82e ANNEE — N° 21·664

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆԷՆ Ժ. ՇԻՐԱՔ

Հայ երիտասարդ պատմաբան Արա Սարաֆեանի Թուրքերուն հետ հետազօտութեան խնդիրը, առանց յարուցած վէճին աղմուկն իսկ արդարացնելու, փակուեցաւ: Թրքական կողմը ընթացիկ ճարպիկութեամբ Սարաֆեանը Սփիւռքին ճնշումներուն ենթարկուելով ամբաստանեց, մինչ խզումին պատճառը Թուրք պատմութեան հիմնարկի տնօրէն ու Հայ պատմաբանին «գործակից» ներկայացած ծանօթ յետադիմական ու ժխտող Եւ. Հալաչօղլուի մէկ յայտարարութիւնն էր: Ան ըսած էր թէ ընտրուած վայրին՝ Խարբերդի մասին կարգ մը փաստաթուղթեր ցոյց տալու մտադիր չէ եւ կը մերժէ այդ մասին Թրքական դիւանները բանալ, առանց որեւէ սահմանափակումի...

Լրագրող ու քաղաքական մեկնաբան Մ. Ա. Պիրանտ Մարտ 14ի «Հիւրրիյէթ»ի իր սիւնակին մէջ հարց կու տար թէ կարելի՞ է նման ընթացք ունենալ: «Եթէ փաստաթուղթ պիտի չներկայացնէք, ինչո՞ւ մէջտեղ կ'ելլէք, ինչո՞ւ նման գործակցութիւն կը ծրագրէք: Ի՞նչու կը ձեռնարկէք գործի մը որ ձեր կարողութենէն վեր է» կը գրէր ան: Ապա կ'եզրակացնէր. «Թուրքիա նոր հարուած մը ստացած է այն մարզին մէջ ուր արդէն խոցելի է. Ասկէ ետք ոչ ոք պիտի հաւատք ընծայէ մեր "եկէ՛ք բոլոր փաստաթուղթերը, դիւանները բանանք ու պատմաբանները վիճարկումի հրաւիրենք" խօսքին»:

Նոյն լրագրողը նոյն օրը ափսոսանքով անդրադարձած է նախագահ Ժ. Շիրաքի մեկնումին: Հակառակ կարգ մը Թուրքերու զինք Թուրքի թշնամի համարող կեցուածքին, Ֆրանսայի նախագահը «Թուրքի իսկական բարեկամ ու Թուրքիոյ ռազմավարական արժէքին ամէնէն լաւատեղեակ եւրոպացի ղեկավարներէն գլխաւորն էր», ըստ Մ.-Ա. Պիրանտի: «Եթէ Շիրաք քաղաքական վտանգի ընդառաջելու գնով Թուրքիոյ զօրակցած չըլլար, Եւրոպական Միութիւնը բանակցութեան սկսելու թուական տուած չէր ըլլար» կը գրէ ան, շեշտելով նաեւ թէ հակառակ Սարքոզիի ճնշումին ու ֆրանսական հանրային կարծիքին հակազդեցութեան նախագահ Շիրաք սկիզբ դրաւ Թուրքիոյ հետ բանակցութեան հոլովոյթին: Վկայութիւն կը բերէ Գերմանիոյ նախկին վարչապետ Շրէօտէրէն որ Պիրանտի ըսած է. «Եթէ 2003ին Շիրաք լման զօրակցութիւն չտար ինծի, չէինք կրնար Թուրքիոյ յստակ թուական տալ»:

Պիրանտ կ'աւելցնէ թէ Թուրքիա շնորհակալութեան պարտք ունի Ժ. Շիրաքին որ թերեւս Ֆրանսայի ու Թուրքիոյ միջեւ վերջին կապն էր:

Այլեւս Թուրքիա Եւրոպայի իրեն զօրակից քառեակը կորսնցուցած է. Շրէօտէր եւ Պէրլուսքոնի այլեւս գործի գլուխ չեն, Շիրաք մեկնումի սեմին է, իսկ Պլէր իր կշիռը լրջօրէն կորսնցուցած: Այսուհետեւ Թուրքիա, ըստ Պիրանտի, Եւրոպայի փոթորկոտ ծովուն վրայ առանձին պիտի նաւարկէ, զրկուած՝ իրեն նաւահանգիստ ու նեցուկ տրամադրելու պատրաստակամ անձնաւորութիւններէ:

ՑԱՆՑԱՆՔԻՆ ԳԻՏԱԿԻՑ ԹՈՒՐՔԻՆ ԹԵԼԱԴՐԱՆՔԸ

Միջազգային արդարութեան ատեանին ցեղասպանութեան նիւթով Սերպիոյ մասին տուած չքմեղանքի վճիռը որոշ ախորժակներ բացած է Թուրքիոյ մէջ: Այդ պարագան նախընթաց նկատելով, որոշ պատասխանատուներ կը պնդեն թէ Թուրքիա եւս հարկ է նոյն ատեանին դիմէ, միանգամ ընդ միշտ փրկուելու համար ցեղասպանի ամբաստանութիւններէն: Դժբախտաբար ամէն անգամուն ալ երեւան կու գան քիչ շատ խելամիտ Թուրքեր, մետալին միւս կողմն ալ տեսնելու թելադրանքով:

Ասոնց նորագոյնն է արտաքին գործերու նախկին նախարարը Իլթէր Թիւրքմէն: Ան վերջերս վերապահութիւն յայտնած է միջազգային ատեանի մը դիմելու գաղափարին: Գրած է թէ Թուրքիոյ պարագան Սերպիոյ հետ նոյնը չէ եւ այս վերջինին մասին տրուած վճիռ մը ոչ մէկ երաշխիք կու տայ թէ Թուրքիա եւս կրնայ նոյն «յաջողութիւնը» արձանագրել: Ըստ Ի. Թիւրքմէնի, նման դատերու ընթացքին քաղաքական ազդակն ալ դեր կը կատարէ. ուստի կարելի չէ վստահ ըլլալ որ ատեանը Օսմանեան պետութիւնը ցեղասպանութեամբ պիտի չամբաստանէ,ն նոյնիսկ հատուցումի խնդիրներ պիտի չստեղծէ, կամ առնուազն Թուրքիոյ համար տաղտկալի որոշումներ պիտի չտայ:

Նախկին նախարարը որպէս այլընտրանք, կ'առաջարկէ որ Թուրքիա պնդէ թէ ցեղասպանութեան համաձայնագիրը յետսագործօն չէ: Եթէ այդ տեսակէտէն հրաժարի ու ցեղասպանութեան հարցով դատարան դիմէ, լուրջ վտանգներու դէմ յանդիման կը մնայ:

ԱԽԹԱՄԱՐԻ ԽԱՅԾԸ ԿԼԼՈՂՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ախթամարի նորոգուած եկեղեցիին բացումը (Մարտ 29) նոր հակադրութեան մը պատճառ դարձած է Թուրքիոյ քաղաքական եւ զինուորական իշխանութիւններուն միջեւ: Հասկնալի է որ առաջինը կը ձգտի այդ բացումէն առաւելագոյն բարենիշը ստանալ ամբողջ աշխարհէն: Ս. Խաչին բացումը պէտք է ընկալուի որպէս Թուրքիոյ լայնախոհութեան, պատմական ժառանգութեան յարգանքին փաստը: Շրջանի մը երբ Հ. Տինքի սպանութեամբ ու յատկապէս յաջորդող ազգայնամոլ, հակահայ հզօր յորձանքով Թուրքիա միջազգային հանրային կարծիքին կը ներկայանայ ամէն բարեփոխութիւն յամառօրէն մերժող աւանդական կեցուածքով, անհրաժեշտ է Ախթամարով ձեռք ձգուելիք բարենիշը:

Ինչպէս վարչապետ Թ. Էրտողան քանիցս յայտարարած էր, Անգարա լայնախոհութեան իր ցուցափեղկը կարելի չափով շլացուցիչ դարձնելու համար Հայաստանէն եւ Սփիւռքէն պաշտօնական, ներկայացուցչական դէմքերու հրաւէր կ'ուղղէ, որպէսզի մասնակցին բացումի հանդիսութեան: Բնական է որ Հայաստանի հետ փակ պահուած սահմանը, դիւանագիտական ու նոյնիսկ առեւտրական յարաբերութիւններու չգոյութիւնը ոչ մէկ հարց կը ներկայացնեն Անգարայի: Թրքական քաղաքականութիւնը աւանդաբար կը տիրապետէ «հարկը օրէնքը կը լուծէ» սկզբունքին ու առանց դժուարութեան իր ղեկը կը դարձնէ հովուն փչած ուղղութեան:

Այսուհանդերձ, Հայաստանէն մասնակցութեան հրաւէրին ընդառաջողները ընդունելու հարց ծագած է: Արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ ժողով մը գումարուած է Վանի նախկին կուսակալին, սպայակոյտի նախագահին, ներքին գործերու, մշակոյթի նախարարութիւններուն, ՄԻԹ-ի, ժանտարմի ընդհանուր հրամանատարութեան մասնակցութեամբ: Օրակարգը կազմած է Հայաստանէն մասնակցողներու համար կիրարկելի ընթացակարգը:

Առաջարկուած է Ալիճանի սահմանային անցքը բանալ հանդիսութեան նախօրեակին, երկու օրուան համար, Երեւանէն Վան չարթըր թռիչքներ կազմակերպել, ցամաքի ճամբով Թուրքիա գացող Հայաստանցիներուն ապահովութեան, ապահովագրական ձեւակերպութիւնները պատրաստել: Ամէն մէկ նիւթ երկար վէճերու պատճառ եղած է:

Սպայակոյտի ներկայացուցիչը հակառակած է սահմանային անցքին բացումին, այն պատճառաբանութեամբ որ շրջանը զինուորական արգիլեալ գօտի է և Թուրք քաղաքացիներուն իսկ փակ այդ տարածքը կարելի չէ որպէս անցք տրամադրել Հայաստանցիներու:

Նոյն ներկայացուցիչը հակառակած է նաեւ Երեւան – Վան թռիչքներու առաջարկին: Պնդած է որ երեւանցիները Պոլիս երթան, անկէ՝ ներքին թռիչքով Վան:

Հակառակ զինուորական իշխանութեան այս հակադրութեան, արտաքին գործերու նախարարութիւնը որոշած է Երեւանէն ուղղակի Վան թռիչք հաստատել եւ կարելի բոլոր միջոցներուն դիմել, որպէսզի Հայաստանցիները հանդիսութենէն անմիջապէս ետք վերադառնան:

Մշակոյթի եւ զբօսաշրջութեան նախարարութիւնը տեղեկացուցած է թէ բացումի հանդիսութեան երեք հազար հոգիի մասնակցութիւն կ'ակնկալեն, սակայն միայն 300 հոգի կրնայ կղզի մուտք գործել:

«Միլլիյէթ»ի (Մարտ 14) այս նիւթին յատկացուցած սիւնակներուն քով տրըուած էր լուրը թէ ԱՄՆ-ու կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումի ամէն հաւանականութիւն խոչընդոտելու նպատակով Թուրքիոյ Ազգային Ժողովի նոր պատուիրակութիւն մը մեկնած է Ուաշինկթըն:

Ախթամարի բացումին, այսքան մանրամասն պատրաստութեան հետ, հայկական կողմին –Հայաստանի ու Սփիւռքի– համար հարցը կը ներկայանայ Թըրքական ակնկալութեան ընդառաջելու, լայնախոհ, այլատարրութեան յարգանքին տէր Թուրքիոյ մը միջազգային պատկերին նպաստելու ծուղակով: Հայութեան զոյգ թեւերը պիտի բռնուի՞ն Ախթամարի խայծով պատրաստուած կարթէն: Նիւթը քննարկումի, խորհրդակցական ժողովներու օրակարգ եղա՞ծ է, օրինակ Հայաստանի արտաքին գործերու, կամ մշակոյթի նախարարութիւններուն, ըՍփիւռքի ներկայացուցչական մարմիններուն կողմէ: Կշռուա՞ծ են նման մասնակցութեան թեր ու դէմ կողմերը մե՛ր տեսանկիւնէն:

Թէ ոչ՝ տակաւին Թրքական հրաւէրի արժանացածի հոսհոսութեամբ արդէն պատրաստուած են ճամպրուկները ու անցեալէն, ներկայէն չխրատուելու մեր աւանդական յամառութեամբ անգամ մը եւս պիտի երթանք զարդարել Թրքական քարոզչութեան ցուցափեղկը:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՅՐՈՒ, որ «խանգարող» թեկնածուն է, առաւելաբար սկսած է խանգարել ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ Մարտ 13ին իսկ, բուռն վիճաբանութիւն մը ծագած է Ֆապիուսի եւ Ստրօս-Քահնի միջեւ: Առաջինը կ'ամբաստանէ երկրորդը, որ «երրորդ ուժ» մը կը պատրաստէ զինակցելով կեդրոնին հետ: Ցարդ, ամբաստանութիւնները աղմուկ չէին հանած, առաջին անգամն է որ մեղադրանքները հրապարակային եղած են: Նիւթը հայթայթած էր Ստրօս-Քահնի յօդուածը Մոնտի մէջ, ուր ան կը գտնէր որ Պայրու կրնայ միանալ Սեկոլէն Ռուայալի «նախագահական ուխտ»ին, երկու շրջաններու միջեւ եւ այդ հեռանկարով հանգիստ մեծամասնութիւն մը կը նախատեսէր պարտութեան մատնելու համար Սարքոզին: Նոյն օրը, Մարտ 13ին, Պայրու մեծ յաջողութիւն արձանագրած է Սէն – Սէն Տընիի շրջանը, ուր մեծ ոգեւորութեամբ ընդունուած է, այն աստիճանի որ դարձած է «արուարձաններու թեկնածուն»: Սէն Տընիի մէջ, ուր հասած է Կառ տիւ Նոռէն Էռ. Ը. Էռ.ով, երիտասարդները զինք սկսած են նկատել որպէս հաւանական նախագահը: Պայրուի ի նպաստ զօրակցութիւններն ալ կը բազմանան: Ընկերվարական Գլօտ Ալէկր արդէն հեռացած է Սեկոլէն Ռուայալէն եւ Ազուզ Պեկակ ալ (Կարելիութեանց հաւասարութեան նախարար) միացած է Պայրուի:

ՖԱԹԱՀ ԱԼ-ԻՍԼԱՄԻ վեց անդամներ ձերբակալուած են Լիբանան, որոնց մէջ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(14 mars)

PARADJANOV, ICONES ICONOCLASTES L'UNIVERS BRIC-A-BRAC DU CINEASTE ARMENIEN DANS UNE RETROSPECTIVE ET UNE EXPO DE COLLAGES

Թերթը երկարօրէն կ'անդրադառնայ Պոմփիտուի յետահայեաց յայտագրին, նաեւ այլ վայրերու ցուցադրութիւններուն (Լիոն, Մարսէյլ, Փարիզ, Սէն Թ'էթիէն) եւ ֆիլմերու ներկայացման: Յօդուածագիրը լաւագոյնս կը նկարագրէ Փարաճանովի եզակի արուեստը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՕԹԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայաստան – ՕԹԱՆ գործակցութեան «Անհատական գործընկերութեան ծրագրին» առաջին տարուան լրանալուն առթիւ կազմակերպութեան փորձագէտներէն խումբ մը շաբաթ մը ուսումնասիրած է այդ ծրագրին գործադրութեան ընթացքը: Խումբին մաս կազմած է ՕԹԱՆ-ի գլխաւոր քարտուղարի հանրային դիւանագիտական հարցերով օգնական Ժ. Ֆոլոնիէն. ան Վ. Օսկանեանի հետ Մարտ 12ին մամուլի ասուլիս մը տուած է: Ըսած է թէ ՕԹԱՆ-ը առաջին օրէն միշտ կը վերափոխուի, կարենալ նոր մարտահրաւէրներու դիմակայելու համար: Վ. Օսկանեան ալ շեշտած է թէ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան օրակարգին վրայ ՕԹԱՆ-ի անդամակցելու հարց չկայ:

Ի՞ՆՉ ՓԱՓՈՒԿ Է ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԿՇԻՌԸ

Խորքին մէջ բնական բան է, բայց աշխարհի ներկայի չափանիշներուն լոյսին տակ քաջալերելի, գնահատելի բացառիկ երեւոյթներուն կարգը անցած է շնորհակալութեան, երախտագիտութեան զգացումը. ան կը ծնի որպէս պատասխան կատարուած բարիքի մը որ կրնայ անձնական ըլլալ, կամ հաւաքական. նոյն ձեւով կրնայ թիւով առաւ ըլլալ անձամ մը, կամ հաւաքականութեան մը: Անձնական պարագան աւելի յաճախադէպ է ու շատ սովոր չունի ընդհանուրին ուշադրութեան արժանանալու: Սակայն հաւաքականին պարագան նոյնը չէ: Ան մեծ մասամբ կ'արժանանայ պաշտօնական ելոյթներէ, յուշատիփներէ, քիչ մը շընորհակալութեան, երախտիքի ըզգացումը արտայայտելու, քիչ մըն ալ մարդոց միտքը բան ձգելու նըպատակով:

Ազնուական այս կեցուածքին ըսպառնացող գլխաւոր վտանգը կշիռին Թեւերուն խախտումն է որով շատ դիւրութեամբ ենթադրեալ ըզգացումէն կը մնայ ծիծաղելիի խրտուիլակ մը: Ու այդ խախտումին մէջ յատկապէս ծանր հետեւանք կ'ունենայ չափազանցութիւնը, աւելի քան՝ անտեսումը, մոռացումը. այս վերջին պարագաները առաւելաբար կրնան ապերախտութեան կնիք մը կրել ու դրուիլ մէկդի: Մինչդեռ չափազանցութիւնը կրնայ մեծարանքը վերածել ծաղրանքի, անհեթեթութեան, հիմնապէս հակառակ հետեւանքը ունենալով յարգարժան ենթակայի մը համար:

Հայաստանի անկախութեան տարիները շնորհակալութեան, երախտագիտութեան բազմաթիւ առիթներ ստեղծեցին երկրին վարիչներուն. ստեղծեցին նաեւ չափազանցութեան պարագաներ որոնք երբեմըն զայրացուցին, երբեմն ծիծաղի պատճառ եղան: Է՛հ, ըսենք թէ այդքան հարցերու, խրարանցումներու մէջ միշտ դիւրին չէր ուշադիր ըլլալ երախտագիտութեան կշիռին Թեւերը չխախտելու: Ու ղեկավարներ ամենայն առատաձեռնութեամբ Մեսրոպ Մաշտոցի, Խորենացիի շըքանշաններով պարգեւատրեցին բաւական անկապ-անկապակից մարդիկ, փառաւորեցին ուրիշներ որոնց գործած բարիքը չես գիտեր ինչո՛ւ գաղտնի պահուած էր, եւլն.:

Այսօր այլեւս Հայաստան մտած է համեմատաբար կայուն ընթացքի մը մէջ: Ճիշդ է, կա՛յ Ղարաբաղի հարցով նոր բռնկումի մը վտանգը, բայց հեռուն մնացած է պատերազմը, հեռուն մնացած են մութ եւ ցուրտ ձմեռները. նոյնիսկ հեռուն մնացած է երկրէն զանգուածային արտագաղթի երեւոյթը: Դատելով գոնէ Երեւանի կեդրոնական մասէն, անհաշիւ գումարներ կան քաղաքապետարանի գանձին մէջ, հին քանդելու, նոր քաղաք կառուցանելու չափ...

Համեմատած անկախութեան առաջին տարիներու ճգնաժամային կացութեան հետ, ներկայի յարաբերական բարօրութիւնը պէտք չէ՞ր որ կամաց-կամաց տեղը դնէր բարոյական, զգացական, նոյնիսկ չահարկումի նպատակով արտայայտըւած արժեւորումները: Բայց յայտնապէս, տակաւին չէ պարագան: Չափ ու կշիռ կորսնցուցած գնահատանքի հոլովոյթը անցած չէ ու այսօր ալ կը սպառնայ մեծարելի, յարգելի նկատուածներու:

Այս անդրադարձին առաջնորդող նորագոյն պարագան Երեւանի մէջ Շառլ Ազնաւուրի տուն-Թանգարան կառուցանելու որոշումը եղաւ: Ան տրուած է Ռ. Քոչարեանի նախագահութեամբ Փետր. 15ին գումարուած կառավարական նիստին: Տըրուած բազմաթիւ որոշումներէն մէկն է ան, բայց այնպէս կը Թուի որ «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ն ալ տարուած է չափազանցութեան յորձանքէն որ աւելի քան կէս էջ գրաւած տեղեկատուութեան մէջ չորսուկէս տողով տրուած լուրը փառաւոր խորագրի մը արժանացուցած է, առաջին էջէն յայտարարելով. «Երեւանում կը կառուցւի Շառլ Ազնաւուրի տուն-Թանգարան»...

Նախ՝ այդ անուանումին անհեթեթութեան մասին. ինչպէս ուրիշ երկիրներու, Հայաստանի մէջ ալ աղուոր աւանդութիւն մըն է ապրեցնել մեծի մը ապրած շրջանակը, կազմակերպելով անոր բնակարանին մէջ անձին ու գործին նուիրուած Թանգարան մը: Այցելուն հոն պահ մը ինքզինքը կը զգայ տըւեալ մեծին մտերմութեան մէջ, ինչպէս՝ օրինակ, Զարենցի երեւանեան տուն-Թանգարանին, կամ Ա. Բակունցի Գորիսի տուն-Թանգարանին մէջ: Բայց ի՞նչպէս կարելի է տուն-Թանգարան կազմակերպել Երեւանի մէջ մէկուն համար որ հոն բնակած չէ, միայն շատ կարճատեւ այցեր տուած, մնալով այս կամ այն պանդոկին մէջ: Հարցումը կարելի է ուղել Պարաճանովի պարագային ալ որ տուն մը պիտի ունենար Երեւանի մէջ, եթէ մահը վրայ չհասնէր: Բայց Ազնաւուրի՞ պարագային:

Չորսուկէս տողնոց լուրը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը իր «պահուստային ֆոնտի հաշուին» 90 միլիոն դրամ (շուրջ 27 հազար տոլար) յատկացուցած է երգիչին երեւանեան տուն-Թանգարանին իրականացման համար: Ըսե՛նք որ կարելի է միշտ երախտագիտութեան զգացումին չափազանցութեամբ բացատրել որոշումը. նաեւ ուրախանալ որ մայրաքաղաքին ղեկավարութիւնը նման յատկացումի միջոցները ունի, պահ մը մոռնալով ամենայն բրտութեամբ կեդրոնական Թաղերու իրենց տուներէն վըտարուած մարդոց տառապանքը:

Բայց ի՞նչէպս հասկնալ տակաւին ողջ-առողջ, երկրէ-երկիր, բեմէ-բեմ անցնող արուեստագէտին քիչ մը կանուխ բաժին հանուած սա Թանգարանացումը: Քիչ մը յոնք չինելու տեղ աչք հանելու չի՞ նմանիր եղածը: Մանաւանդ որ ճախող մեծարանքի նախընթաց մը արդէն ստալինեան ոճով հսկայական, աւելի տգեղ Ազնաւուրի արձան մը կանգնած է Գիւմրիի մէջ:

Յետոյ, քիչ մը աւելի փափուկ մակարդակի վրայ ինքզինք կը պարտադրէ հարցումն ալ, թէ խո-կապէս նման «բացառիկ» կարգադրութիւններու արժանի ըլլալու մակարդակի՞ն է երգիչ-բարերարին ներդրումը: Օրինակ, ան աւելի՞ն է Գ. Գրիգորեանի տուած միլիոններէն, մինչ այս վերջինը ոչ արձան ունի ոչ ալ խրճիթ-Թանգարան. թէեւ բարերարաբար:

Թերեւս Ազնաւուրի բացառումին մէջ դեր կատարած է անոր ԻՒՆԷՍ-ՔՕ-ի շրջուն դեսպանի հանգամանքըն ալ. բայց հոս եւս կը տեղաւորւի հարցումը Ջուղայի խաչքարերու անտառին տակաւին Թարմ ոչնչացումով: Նման դեսպանի առաքելութեան մաս չէ՞ր կազմեր գոնէ աղմուկ-աղաղակ յարուցանել ամէն կողմէ քանդողներուն մեղսակցութեամբ պահուած լռութեան դէմ:

Հրաշալի բաներ են երախտագիտութիւնը, մեծարանքը. մարդկային զգացումներուն ամէնէն ազնըւականները հաւանօրէն: Այն միակ անպատեհութեամբ որ չեն կրնար հանդուրժել նուազագոյն չափազանցութեան ու կ'իյնան ծիծաղելիին, կամ արգահատելիին գիրկը...

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴԻ ՋԵՐՄԱՑՈՒՄԻ ՀԱՐՑԵՐԷՆ

Երկրագունդին ջերմացումի այլեւս շօշափելի երեւոյթը լուրջ հարցականներ ստեղծած է բնապահ գիտնականներուն համար: Ի՞նչ պէտք է ընել ջերմացումին աստիճանական յաւելումով վտանգուելիք բոյսերու եւ կենդանիներու փրկութեան համար: Այսօրուան կացութեամբ ամէնէն արմատական ճարը կը նկատուի «աջակցուած գաղթ»ը. ան կը նշանակէ կենդանական կամ բուսական տեսակ մը հանել իր բընական միջավայրէն ու փոխադրել երբեմն հարիւրաւոր քիլոմեթրերու հեռաւորութեան վրայ այլ տեղ ուր ջերմաստիճանը նուազ է: Հասկնալի է որ լուրջ վտանգ եւ անորոշութիւն կը մատնէ նման նախաձեռնութիւն: Այսուհանդերձ, առայժըմ երկրագունդին կենսազանազանութիւնը պահպանելու միակ ձեւը կը նկատուի:

Թէքսասի համալսարանէն կենսաբաններ ջերմացումին շրջապատին վրայ ունեցած ազդեցութիւնները քննելով տեսած են թէ շատ մը բուսական տեսակներ այլեւս աւելի կանուխ կը բողբոջին եւ անասուններ աւելի կանուխ կը գաղթեն: Երկրագունդի պատմութեան մէջ առաջին անգամը չէ որ բուսական եւ կենդանական սեռերը կ'ենթարկըւին կլիմայական փոփոխութեան: Մեր մոլորակը աւելի քան 2 միլիոն տարիէ ի վեր կը տատանի սառոյցի եւ սառցահալի շրջաններու միջեւ, ինչ որ որոշ սեռեր գաղթի դատապարտած է:

Այս անգամ սակայն վտանգը կայ որ ամէն բան տարբեր ըլլայ: Բոյսերն ու կենդանական տեսակները շատ երկար ատենէ ի վեր այսքան բարձր ջերմաստիճանի դէմ յանդիման չէին գտնուած: Տեղափոխութիւնն ալ այսօր աւելի դժուար պիտի ըլլայ անոնց որոշ մէկ մասին համար: Առաջ երբ երկրագունդը կը տաքնար ու սառցակոյտերը կը հալէին, կը մնային պարապ տարածութիւններ: Այսօր տեղափոխուելիք տեսակներուն ճամբան քաղաքներով, հողագործական շրջաններով պատնէշուած է:

Գիտնականները կը պնդեն թէ տեղափոխութիւնը պէտք չէ յապաղի. եթէ որոշ տեսակներ չյաջողին հետեւիլ կլիմայի փոփոխութեան ռիթմին, լուրջ կորուստներ պիտի տան: Եթէ կարելի չըլլայ կլիմայական փոփոխութիւնը կասեցնել, շատ տեսակներ պիտի չքանան երկրագունդին երեսէն: Արդէն շրջապատի պահպանութեան ընկերակցութիւններ այդ հեռանկարին արգելք ըլլալու ճարեր կը փնտռեն: Ու շատերու համար աջակցուած գաղթը լաւագոյն միջոց մը կրնայ ըլլալ: Սակայն լրջօրէն առոր ձեռնարկելու համար կենսաբանները պէտք է պատասխանեն բազմաթիւ հարցումներու: Առաջին որոշուելիքը այն թէ ո՛ր սեռերը պէտք է փոխադրել. եթէ հարկ պիտի ըլլայ բոյսի ու կենդանիներու հարիւր հազարաւոր տեսակ գաղթի հանել, հաւանօրէն անկարելի կ'ըլլայ բոլորը փրկել: Այդ պարագային ընտրանքը դժուարին ընտրութեան մը առջեւ պիտի գտնուին: Կայ տակաւին այն իրողութիւնն ալ որ չքանալու վտանգին ենթակայ որոշ տեսակներու Թերեւս գաղթելիք տեղ ալ պիտի չգտնուի, ինչպէս՝ բեւեռային արջերուն:

Յետոյ պէտք է գաղթի վայրերը որոշել. պէտք է նուազ տաք շրջաններ գտնել ուր այդ բոյսերն ու կենդանիները կարենան ապրիլ: Այս բոլորէն անկախ, տեղափոխութիւնը անպայման տեսակի մը փրկութիւնը չի նշանակեր: Շատ մը տեսակներու կեանքը կախում ունի այլ բոյսերէ եւ կենդանիներէ: Այլ խօսքով՝ պէտք է մտածել ամբողջ բնապահական համակարգը տեղափոխելու մասին: Ատիկա ալ շատ բարդ գործ մըն է: Այս բոլորին հետ աջակցուած գաղթը այլ վտանգներ ալ ունի. տեղափոխուած տեսակ մը ներխուժողի յատկանիշ կը զարգացընէ. եւ Թերեւս այդ պատճառով կը նեղէ իր նոր շրջապատին բուսականութիւնն ու կենդանական աշխարհը: Օրինակ, դոդոշի տեսակ մը Աւստրալիա տարուած ու բազմացած է, շաքարեղէգներուն վնասակար միջատները անհետացնելու նըպատակով. բայց կենդանին ներխուժողի յատկանիշ զարգացնելով անկէ ի վեր մաքրագործած է կենդանական եւ բուսական աշխարհին մէկ մասը:

Գիտնականները տեսակներու աջակցուած գաղթին մասին վերջնական բան որոշած չըլլալով հանդերձ, մեծ է թիւը անոնց որոնք ատիկա որպէս միակ եւ վերջին ճար կը տեսնեն: Բայց այդ հսկայական գործին յարուցանելիք խնդիրներէն ոչ մէկուն տակաւին պատասխան գտնուած է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՃԱՇ՝ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԵՍՊԱՆ ՃՈՆ ԷՎԸՆԶԻ

Պէվըրլի Հիլզի «Հիլթըն» պանդոկին մէջ, Մարտ 4ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը, ի պատիւ Միացեալ Նահանգներու Հայաստանի նախկին դեսպան (2004–2006) Ճոն Էվընզի, կազմակերպութեամբ ԵՈՒ.ԷՍ.ՍԻ. Համալսարանի Հայագիտական Հիմնարկին: Ներկայ եղած են 900 հոգի, որոնց կարգին՝ Գալիֆորնիոյ նախկին նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեան, յիշեալ համալսարանի պատասխանատուներ, դատաւորներ, իրաւաբաններ, բժիշկներ եւ զանազան պաշտօնատարներ: Բացումը կատարած է Զարըլ Կայլեան: Սրտի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան: Խօսք առած են հիմնարկի տնօրէն փրոֆ. Հրայր Տէքմէճեան, համալսարանի գեղարուեստի եւ գիտութեան բաժնի տեսուչ Փիթըր Սթառ, վերատեսուչ Մաքս Նիքիաս եւ հոգաբարձութեան ատենապետ Սթէնլի Գոլտ, որ 100 հազար տոլար նուիրած է հիմնարկին: Ցուցադրուած է Ֆրէզնոյի մէջ Ճոն Էվընզի արտասանած խօսքին տեսերիզը, ուր դեսպանը կ'ընդունէր հայկական ցեղասպանութեան իրողութիւնը: Միացեալ Հայկական Ֆոնտի նախագահ Յարութ Սասունեան ներկայացուցած է օրուան բանախօս դեսպանը:

Խօսք առնելով դեսպան Ճոն Էվընզ ըսած է. «Արտասովոր երեւոյթ է որ ոեւէ մէկը, նոյնիսկ կառավարութեան նախկին պաշտօնատար մը, պարզապէս ճշմարտութիւնը խօսելու համար պատուըուի: Ամէն պարագայի, ոչ ոք պէտք է մտածէ, թէ ճշմարտութիւնը խօսելուս համար ինծի շնորհակալութիւն կը պարտի: Երբ 1915ի դէպքերը իրենց պատմականօրէն ճշգրիտ անունով կոչեցի, որ «ցեղասպանութիւն» է, գործածեցի բառ մը, որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը ներկայիս չի գործածեր: Ինչպէս կարճ ժապաւէնին մէջ տեսաք, գիտակից էի իմ ըրածիս, որ կրնայ ազդել իմ ասպարէզիս վրայ: Որոշումը ամբողջովին իմս էր: Զիս ոչ ոք դրդեց: Այս սենեակին մէջ եղող մեզմէ ոչ ոք այնքան պարզամիտ է, որ կարծէ թէ մեծ պետութեանց, ներառեալ՝ Միացեալ Նահանգներու, պաշտօնական քաղաքականութիւնը երբեւիցէ հիմնուած ըլլայ միայն «ճշմարտութեան» վրայ: Իբրեւ կրթութեան տէր մարդիկ, մենք նաեւ կը գիտակցինք, թէ նոյնիսկ ճշմարտութեան հասնիլն ու զայն սահմանելը կրնայ դժուար ըլլալ: Բայց իրականութեանց աշխարհին մէջ, երբ պաշտօնական քաղաքականութիւնը մեծապէս կը շեղի լայն հասարակութեան կողմէ ակներեւ նկատուած իրողութենէ մը, այդ քաղաքականութիւնը կը դադրի յարգանք պարտադրելէ: Միացեալ Նահանգներու արտաքին գործոց նախարարութեան դրադարանի (ուր կը գտնուին պատմադէտներու, դիւանագիտական արխիւներու եւ վերապրողներու վկայութեանց փաստացի աղբիւրները, որոնց մեծամասնութիւնը կը հաստատէ որ 1915ի ողբերգական դէպքերը ցեղասպանութիւն են) մուտքին վերեւ զետեղուած է Թամըս Ճեֆըրսընի մէկ խօսքը, ուր կ'ըսէ՝ «Զենք վախնար ճշմարտութեան հետեւելու, ուր որ ալ առաջնորդէ, ոչ ալ սխալ արտօնելու, մինչեւ այն ատեն որ բանականութիւնը անոր դէմ պայքարելու ազատ է»: Դժբախտաբար, բանականութիւնը որ մեզի կ'ըսէ թէ 1915ին ցեղասպանութիւն կատարուած է, ամէն տեղ ազատ չէ պայքարելու կեղծ հաստատումներուն դէմ, որոնք կ'ըսեն թէ մէկուկէս միլիոն Հայերու մահը հետեւանք էր «տեղափոխութեան», «կարգ մը ծայրայեղութիւններու», «կարգ մը սխալներու» եւ «հիւանդութեան ու սովի»:

Իր բանախօսութեան ընթացքին դեսպանը դիտել տուած է, որ Հայաստանի մէջ երկարամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին է որ ինքզինք դրած է հայկական ցեղասպանութեան հարցին հետ դէմ յանդիման, կարդալէ ետք մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու Թուրքիոյ դեսպան Հէնրի Մորկընթաուի գիրքը: Հայաստանի, հայութեան եւ ցեղասպանութեան ծանօթութիւնը զինք մղած է յիշեալ հարցին վերաբերեալ հրապարակաւ խզում մը կատարելու Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան հետ: Առայդ, դեսպանը սկսած է գիրք մը գրել Հայաստանի, հայ ժողովուրդի եւ հայկական ցեղասպանութեան մասին:

Ձեռնարկի ընթացքին կատարուած նուիրատուութիւններէն գոյացած է աւելի քան մէկ միլիոն տոլար, ի նպաստ համալսարանի Հայագիտական Ուսմանց ծրագիրներու իրագործման:

***

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ՀԵՏ

Կլէնտէյլի «Ֆենիխիա» ճաշարանին մէջ, Փետր. 24ի առաւօտեան, տեղի ունեցած է Երեւանի քաղաքապետ Երուանդ Զախարեանի հետ հանդիպում մը, որուն ներկայ եղած են Հայաստանի աւագ հիւպատոսը, Ազգ. վարչութեան, ՀՅԴ շրջանի կոմիտէներու, Հայ Դատի, ՀԵԴ-ի, Համազգայինի, ՀՕՄ-ի, ՀՄԸՄ-ի ներկայացուցիչներ: Խօսք առնելով կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝ Աւետիք Իզմիրլեան, շնորհաւորած է ներկաները՝ Երեւան – Լոս Անճըլըս քոյր քաղաքներու համաձայնագրի ստորագրման առիթով, նշելով որ նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Հայ Դատի գրասենեակին: Քոյր քաղաքներու կազմակերպութեան ատենապետը՝ Սիւզի Ծերունեան–Խանզադեան տուած է Երեւանի քաղաքապետին կենսագրականը: Երուանդ Զախարեան իր խօսքին մէջ շեշտած է քոյր քաղաքներու համաձայնագրի պատմական նշանակութիւնը եւ կարեւորութիւնը եւ արժեւորած Հայաստան – ըՍփիւռք յարաբերութիւններու անընդհատ սերտացումը: Ապա, քաղաքապետը փաստական եւ թուային տուեալներով ներկայացուցած է Երեւանի այսօրուան վիճակը եւ զարգացման հեռանկարները, նշելով որ քաղաքը դրական փոփոխութիւններ կրած է, թէեւ տակաւին լուծուած չեն բազմաթիւ կենսական հարցեր որոնցմէ՝ քաղաքի փոխադրամիջոցներու եւ երթեւեկութեան, աղբահանութեան, աշխատատեղերու ստեղծման, բնակարանային եւ բազմաթիւ հրատապ հարցեր: Կարեւոր ծրագիրներէն մէկն է բոլոր դպրոցները հիմնովին նորոգելու եւ ջեռուցման համակարգով օժտելու ծրագիրը: Նախատեսուած է նաեւ Երեւանի մէջ կառուցանել երկնաքերներ՝ 35–40 յարկանի:

***

«ՄԵՐՏԻՆԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԻ ՃԱՇԸ

Լոս Անճըլըսի «Արարատ» հանդըստեան տան «Տէօքմէճեան» սրահին մէջ, Փետր. 4ին, տեղի ունեցած է հայ աւետարանական «Մերտինեան» վարժարանի հոգաբարձութեան ճաշը, դպրոցին հիմնադրութեան 25ամեակին առթիւ: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացումը կատարած է Ռիթա Մէնէշեան: Յայտագիրը վարած է Փօլ Նարկիզեան: Խօսք առնելով վարժարանի շրջանաւարտներէն Սեպուհ Ասպարեան (հայերէն) եւ Լիզա Մարգարեան (անգլերէն), յուշեր պատմած են «Մերտինեան»ի մէջ իրենց անցուցած շրջանէն: Տնօրէնը՝ Յովսէփ Ինճէճիքեան, իր խօսքին մէջ նշած է թէ վարժարանը ներկայիս կը դիմագրաւէ երկու մարտահրաւէրներ՝ նորակառոյց շէնք մը, 21րդ դարու պահանջները ամբողջացնող եւ դպրոցի բարձրացումը երկրորդականի: Օրուան բանախօսը՝ վեր. Վահան Թութիկեան, երախտագիտութեամբ յիշած է հիմնադիրները, բարերարները եւ նուիրատուները, շեշտելով որ «լաւ կրթութեամբ, հայկական լաւ ուսումով և լաւ քրիստոնեաներ պատրաստելու ձգտումով սկսած գործը պիտի շարունակէ իր ընթացքը, նոյնանման նուիրեալներով, ուսուցիչներով, տնօրէնութեամբ եւ հոգաբարձութեամբ, ու մանաւանդ՝ միշտ Աստուծոյ օգնութեամբ»: Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Տոքթ. Հրայր Աթիքեան, նշելէ ետք թէ «Մերտինեան»ը լոյսի փարոս է, կռուանը մեր մշակոյթին, լեզուին ու հայկականութեան, ներկայացուցած է օրուան մեծարեալը՝ իրաւաբան Ճորճ Ֆիլիփս, որ 1982էն ի վեր փաստաբանական եւ օրինական իր ծառայութիւններով սատար հանդիսացած է դպրոցին բարօրութեան: Շնորհաւորութեան խօսքով հանդէս եկած են Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Լիլոյեան եւ առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան, որ կարդացած է նաեւ Արամ Ա. կաթողիկոսին կոնդակը, ուղղուած՝ Մեծարեալին: Ձեռնարկէն գոյացած է 204 հազար տոլար, ի նպաստ դպրոցին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Դարձայ բնակարանս տխուր եւ գըրպէս հանեցի կարդալ հօրս եւ մօրս այն նամակը, զոր օրեր առաջ ստացած էի, եւ որով ինծ հրաման կու տային ամուսնութեանս, ու կը գրէին երկուքնին. «Անուշիկ զաւակս, Վահրամ, շա՛տ ուրախ ենք ընտրութեանդ, որ մեծապէս պատւաբեր է մեզի. բայց ինչո՞ւ հրամաննիս կ'ուզէիր, տղա՞յ ես, ի՞նչ ես: Մեզի կը մնայ միայն օրհնել քեզ ու ընտրածդ, ու մեր մամուն հետ ըսել. "չար է նէ հեռանայ, բարի է նէ մօտենայ". Աստուած պահպանէ»:

Ծնողքէս եկած գիրը հակոտնեայ էր Պրն. Աղ. Մելիքազարեանի երկդիմի ու հեգնական նամակին, որուն հանդէպ պարտաւոր էի համբերող ըլլալ, սպասողական վիճակի մէջ:

***

Մեկնած էին մայր եւ աղջիկ. այո՛. բայց չէի կարենար մտքէս հանել իրենց հետ անցուցած ժամերս. գրեթէ ամէն օր միատեղ կ'ըլլայինք: Փարիզի հետաքըրքրական գլխաւոր տեղերը տարի զիրենք. գացինք անգամ մը ի ծնէ կոյրերու վարժարանը. ներկայ եղանք հոն կոյր երաժիշտներու նուագահանդէսին. ուրիշ օր մ'ալ՝ խուլ համրերու դպրոցը եւ տեսանք, թէ ինչպէ՞ս կը կրթէին զանոնք, ի՛նչպէս խօսիլ կ'ուսուցանէին այդ համրերուն, անոնց աչքերը շրթունքներու շարժումներուն համընթաց մարզելով:

Բարձրացանք աստղագիտութեան Օպսերվաթուառի աշտարակը, նաեւ «Ազատութեան» այն հսկայ արձանին մէջ, զոր Ֆրանսայի ժողովրդային հանգանակութեամբ կերտեց ու նուիրեց Նիւ-Եորքի նաւահանգիստին, ուր կը ծառայէ ցայսօր իբրեւ փարոս ու կը լուսաւորէ ծովը հեռուները՝ մինչեւ հազար մղոն:

Այս արձանին իբրեւ լուսարձակ բարձրացող ձեռքին մէջ էր, որ Կամպէթթա տրիբունը, նախարարապետ եղած ժամանակը, տասնեւերկու հիւրերու ճաշ մը սարքեց, այդու՝ արձանին մեծութեանը մասին գաղափար մը տալու համար ժողովուրդին: Խոշոր սանդուխներ հաստատուած էին այդ արձանին մէջը պարոյրաձեւ եւ ոլորապտոյտ, մինչեւ գըլուխը ելլելու համար:

Փարիզի Գաթագոմպներն ալ առիթ ունեցանք այցելելու, եւ այս այցելութիւններուն համար հարկ էր ունենալ մասնաւոր արտօնութիւններ, որոնք կը տրըւէին ամիսը մէկ անգամ, եւ զորս ունենալ կարելի չէ՛ր բայց եթէ ամենամեծ յոգնութիւններով:

***

Իմ այս նորահաստատ մտերմութեանս միջոցին պատահեցաւ մօրեղբօրս Փարիզ գալը, այսինքն՝ 1884 Յունիս 28ին, ինչպէս գրած եմ նախապէս: Զինքը տարի ներկայացնել Տիկին Նազարբէկեանի, որ իր բնածին հիւրասիրութեամբը խիստ սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ. քանի մը նուագ ճաշի հրաւիրեց եւ մօրեղբայրս շա՛տ ուրախ եղաւ. շնորհաւորեց ընտրութիւնս, որով ռուսահայ նշանաւոր ընտանիքի մը հետ խնամութիւն պիտի հաստատէինք: Մօրեղբայրս իր խնդակցութիւնը յայտնեց Տիկին Նազարբէկեանին, որ պատշաճ պատասխանը տալէ յետոյ կրկնեց թէ իր եղբօրը կամքին համաձայն պիտի մեկնէր Թիֆլիս դառնալու համար, եւ թէ յառաջիկայ տարի կը բերէր իր աղջիկը Պոլիս ինծ հետ պսակել տալու:

Տիկնոջ այս խօսքին որ ե՛ւ է դիտողութիւն չըրաւ մօրեղբայրս եւ գոհ մեկնեցաւ, սպասելով արդիւնքին, որ նշանակուած էր ըլլալ վիժում, ինչպէս պիտի տեսնանք:

***

Տիկին Նազարբէկեան, ինչպէս յայտնած եմ արդէն, ունէր զաւակ մ'ալ, անունը Խաչատուր, որ Հայտըլպէրկի մէջ հանքաբանութիւն սորվելու էր. այդ պարոնը եկաւ Փարիզ, քանի մը շաբաթ մընաց մօրը հետ: Ծանօթացուցին զինքը ինծ եւ շուտով մտերմացանք իրարու, բաւական տեղեր այցելեցինք միատեղ: Խաչատուրը ուզեց որ մօրը, քրոջը եւ եղբօրը հետ խմբանկարուէր, խնդրեց որ զիրենք առաջնորդէի հայ լուսանկարիչ Տէր Սարգսենց (նախկին Փափազեաններ Կ. Պոլսոյ) եղբայրներուն, որոնք ծանօթ էին ինծ: Տարի զիրենք հոն եւ չորսերնին լուսահանուեցան խմբովին, 1884 Սեպտեմբեր 9ին:

Այդ օրն էր, որ Աւետիսը փափաք յայտնեց, ինծ հետ առանձին լուսանկարուիլ. նստանք ուրեմն քով քովի ու հանել տուինք մեր պատկերը, զոր կը պահեմ:

Այս թոհուբոհին ժամանակ, Մարսէյլի մատուռին քահանան, մեր ազգականը՝ Տէր Սահակ, որ ամուսնական խընդիրիս գիտակ էր, նամակ նամակի վրայ ինծ գրելով, գլուխս կը տանէր, կ'ուզէր որ գար Փարիզ մեզ պսակելու, բայց փափաքին չկրցաւ գոհացում տալ. զի՝ «ամուսնութիւնս տարի մը վերջը տեղի պիտի ունենայ» գրեցի իրեն:

(Շար. 182)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Աստղիկ Քէօսէեան 100 Եւրօ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

arménie mon amie

AGENDA

ARNOUVILLE

Différentes manisfestations culturelles se dérouleront à Arnouville, dans l'Espace Charles Aznavour, ave Paul-Vaillant Couturier, à savoir :

- exposition photographique d'Antoine AGOUDJIAN intitulée «LES YEUX BRULANTS» **du 20 au 25 mars** — Salle Georges Garvarentz Entrée libre de 9h à 17h30
- Pièce de théâtre «DIEU MERCI» de Narek DOURIAN, **mardi 20 mars à 20h45**. Cette représentation aura lieu en présence de M. Edward NALBANDIAN, Ambassadeur d'Arménie en France
- Projection du film documentaire intitulé «ARMENIE TERRE DE CULTURE ET D'EMOTION» de Marie-Dominique MASSOL, **mercredi 21 mars à 20h45**
- Concert de l'Ensemble NAIRI, dirigé par Haïk DAVTIAN, le Chœur TUTTE VOCI, Sylvie KEVORKIAN, soprano, Didier ROUSSELLE, ténor, **vendredi 23 mars à 20h45**
- Cette semaine culturelle se terminera par une soirée dansante organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France «Section Astrig» où nous espérons recevoir également les familles qui accueilleront des enfants durant cette semaine. **Samedi 24 mars à 20h30.**

(Շար. Ա. էջէն)

նաեւ Սուրիացիներ եւ որոնք խոստովանած են որ հեղինակներն են կրկնակ ռմբափորձին երկու հանրակառքերու դէմ եւ որոնց պայթումէն երեք հոգի մեռած էր (Փետր. 13): Խոստովանած են նաեւ որ ռմբափորձերու պատրաստութիւններ ալ կան ՖԻՆԻԽԼ-ի դէմ: Ֆաթահ ալ-Իսլամի մէկ պատասխանատուն յայտարարած է որ այդ ձերբակալութիւնները մաս կը կազմեն թշնամական արշաւի մը իրենց խումբին դէմ եւ այդ ձերբակալուած անձերը մաս չեն կազմեր Ֆաթահ ալ-Իսլամի:

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԶ. Պապը, Մարտ 13-ին հրապարակած է վարդապետական նոր գրութիւն մը, որ կը վերաբերի Եկեղեցւոյ ամէնէն խնդրայարոյց հարցերուն.– քահանաներու չգոյութիւնը, ապահարզանէ ետք վերամուսնացածներու կացութիւնը, պաշտամունքի բարենորոգումը (որ Վատիկան Բ.էն ի վեր դէմ առ դէմ հանած է արդիականապաշտները լատիներէնի կողմնակիցներուն): Պապը կ'ուզէ որ աւանդապաշտները չհեռանան Հռոմէն: Այս անգամ, Բենեդիկտոս ԺԶ. աւելի զէնքեր կու տայ ամէնէն պահպանողական թեւին: Կը պնդէ քահանաներու կուսակրօնութեան վրայ (որ ի զօրու չէ Արեւելքի եկեղեցիներուն համար): Խորհուրդները արգիլուած կը մնան անոնց համար, որոնք վերամուսնացած են ամուսնալուծումէ ետք: Տրամադիր է վերահաստատելու լատիներէնը:

ԳԱՆԱՐ ԱՆՇԷՆԷ կը շարունակէ իր յայտնութիւնները Ն. Սարքոզիի կալուա-

ՓՈՌԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Րաֆֆի Մուրատեանի մահուան առթիւ, Տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեան 150 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

MESSE DE REQUIEM

Le Comité National du Souvenir Missak Manouchian ainsi que l'Association des Anciens Combattants arméniens organisent une messe de requiem à la mémoire de

MISSAK MANOUCHIAN

et de tous les combattants et résistants arméniens tombés au champ d'honneur pendant les 2 guerres mondiales.

Cette messe sera célébrée le dimanche 18 mars à 10h30 en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste de Paris 15 rue Jean-Goujon - 75008 Paris.

Honorons leur mémoire.

arménie mon amie

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
Հովանաւորութեամբ՝
Ալֆորվիլի Քաղաքապետ-Երեսփոխան
Պ. ՌԸՆԷ ՌՈՒՔԷ-ի
կը կազմակերպէ
«ԱՐՄԷՆ'ԼԻՎՐ»ի
յատուկ տօնավաճառ մը
Մարտ 22-28ին
Ալֆորվիլի Մշակութային կեդրոնին մէջ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 17, ժամը 20.45ին
Ֆրանսերէն թատրոն
Գարոյին Սաֆարեանի
«Papiers d'Arménie ou sans retour possible»
Թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Օլիվիէ Արմէրայի, *խաղարկութեամբ՝ Մարսէյլի* Parvis des Arts *Թատերախումբին:*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22էն ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 28, ժամը 11էն 19
«ԱՐՄԷՆ'ԼԻՎՐ» – *հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու վաճառք – ձօնագրութիւն – ընթերցում:*

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ – Հայ Մշակոյթի Տան ստեղծագործութիւն՝ *«Հայ մտքի եւ գրականութեան հարստութիւնը՝ 19րդ դարէն 20րդ դար, Հայաստան և Սփիւռք»* Ցղացում՝ Գրիգոր Պըլտեանի:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 27, ժամը 20.45ին
Արեւմտահայերէն Թատրոն
Արման Վարդանեանի «ԱԽԱՑԵԼԸ» *թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Վահէ Շահվերտեանի, խաղարկութեամբ՝ Երեւանի Սունդուկեան Թատերախումբին:*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28, ժամը 20.45ին
Դասախօսութիւն – Վիճարկում.–
«Հայ գրողի, գրականութեան եւ հրատարակչութեան դրութիւնը այսօր՝ Հայաստան եւ Սփիւռք» –մասնակցութեամբ՝ Գրիգոր Պըլտեանի, գրագէտ (Ֆրանսա), Յարութիւն Քիւրքճեանի, գրագէտ եւ հրատարակիչ (Ցունաստան), Սարգիս Խաչենցի (Խաչենց հրատարակչատուն, Հայաստան) եւ Ռուպէր Գոփթաշի (Արաս հրատարակչատուն, Պոլիս):

Տեղեկութեանց եւ տոմսերու ապահովման համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան՝
Հեռ.– 01. 43. 76. 55. 89
Իմակ.– contact@mca.alfortville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon Amie» Année de l'Arménie en France

ծային հարցերուն վերաբերեալ, Նէօյի: Մարտ 14ին ալ կը յայտնէր որ 1997ին 775.000 Եւրոյի զեղչ մը շնորհած էր կալուածային հարցերու պատասխանատու Լասէրի, նախքան անկէ գնելը Նէօյիի իր տուփլէքսը (երբ քաղաքապետ էր) նըպաստաւոր գինով մը (300 հազարի զեղչ), Սարքոզի կը բացատրէ որ այդ շրջանին Նէօյիի գիները շատ ցած էին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

«PRINTEMPS DES POETES»

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
հայրենաբնակ երկու բանաստեղծներու հետ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՍՔԵՒԻՉԵԱՆ
(Նունէ Աբրահամեան՝ թարգմանիչ)
Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 18ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղին ժողովը Շաբաթ, Մարտ 17, ժամը 16ին, սովորական վայրը:

□

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «**Astrig**» d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30**, animée par **G r i c h a** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— **Marie** : 01 39 85 05 71;
— **Nella** : 01 39 85 91 23.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 18
Ե. Կիրակի Քառասնորդաց
«Դատաւորին» Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ ժամերգութեամբ.
յաւարտին պատարագ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին:

□

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 16
ԻԶ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 19ին:

□

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ	21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ	28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝	*ժամը* 8.45ին,
Արեւագալ՝	*ժամը* 9.45ին,
Պատարագ՝	*ժամը* 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	*ժամը* 11.45ին:

□

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 16
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին:
Կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Les activités du mois de Mars DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

LE CENTRE CULTUREL SAHAK MESROP
vous invite à **UNE RENCONTRE** avec
BABKEN HARUTYUNYAN
Doyen de la faculté d'histoire de l'Université d'Etat d'Erevan
et
ARTAK MOVSISYAN
Professeur d'histoire à l'Université d'Etat d'Erevan

Ces deux historiens-chercheurs parleront de leurs travaux de recherche et de l'organisation de l'enseignement supérieur en Arménie
LE LUNDI 19 MARS à 20 h 30
au Centre Culturel Sahak Mesrop : 339 avenue du Prado - 13008 Marseille

— Entrée libre —

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 16
VENDREDI
16 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.665 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.665

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՆ Պաշտպանութեան նախարարութեան տեղեկութեանց համաձայն, Կուանթանամօ ձերբակալուած Խալէտ Շէյխ Մոհամէտ խոստովանած կ'ըլլայ, որ 2001 Սեպտ. 11ի ոճրափորձերու «ուղեղը» եղած է: Ընդունած է նաեւ այլ յարձակումներու պատասխանատուութիւնը:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ Ուժանիւթի Միջազգային գործակալութեան տնօրէնը՝ Մոհամէտ էլ-Պարատէյ Հիւսիսային Գորէա գացած է (Փիոնկեանկ) որպէսզի իր քննիչները կարենան կրկին վերադառնալ իրենց արտաքսումէն չորս տարի ետք: Այս այցելութիւնը պէտք է ծառայէ նաեւ «վստահութիւն ներշնչելու», շօշափելի դարձնելու համար ապահիւլէականացման, ծրագիրը ստալինեան այս վերջին հանրապետութեան մէջ: Հիւսիսային Գորէա տրամադիր է գործադրելու համաձայնագիրը, բայց նախապայմաններ ունի որոնցմէ առաջինն է պատժական միջոցներու ջնջումը: Էլ-Պարատէյ իր այցելութիւնը «շատ օգտակար» գտած է եւ լաւատես կը մնայ:

ՎԼ. ՓՈՒՏԻՆ Մարտ 13ին ընդունուած է Պապին կողմէ առաջին անգամ ըլլալով: 2000ին եւ 2003ին Հռոմի մէջ հանդիպումներ ունեցած էր Յովհաննէս - Պօղոս Բ.ի հետ, շրջանի մը երբ սուր պայքար կար Ռուսաստանի Օրթոտոքս եկեղեցւոյ եւ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ միջեւ: Ներկայիս յարաբերութիւնները աւելի ջերմ են: Երկու խօսակիցները գերմաներէն խօսած են, առանց թարգմանի, Լիբանանի և Իրանի մասին: Բենեդիկտոս ԺԶ.ի հետ հանդիպումէն ետք տեղի կ'ունենար ռուս - իտալական «վեհաժողով» մը Պարի:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ առեւանգուած իտալացի լրագրողը՝ Տանիէլէ Մասթրօճիագոմօ միշտ թալիպաններու ձեռքն է, բայց ոչ-կառավարական կազմակերպութիւն մը յայտնած է թէ տեսերիզ մը ստացած է, ուր լրագրողը կ'երեւի: Հոն, Լա Ռեփուպլիքա թերթին թղթակիցը կ'ըսէ. – «Կոչ կ'ընեմ Իտալիոյ կառավարութեան եւ վարչապետ Ռոմանօ Փրոտիի ամէն բան ընել, ամէն կողմ, մեր ազատագրումը ապահովելու համար»: Ապահովութիւն տուած է որ առողջ է: Առեւանգողներուն համար Բրիտանացիներուն հաշւոյն աշխատող լրտես մըն է եւ կը պահաջեն որ Աֆղանիստանէն քաշուին 1900 իտալացի զինուորները եւ ազատ արձակուին իրենց երեք բանբերները:

ՖԱԹԱՀԸ ԵՒ ՀԱՄԱՍԸ համաձայնութեան մը յանգած են Մարտ 14ին, միասնաբար կառավարութիւն մը կազմելու համար: Այս եզրակացութեան հասած են ամիսներու սակարկութիւններէ ետք: Նոր կառավարութիւնը պէտք է ենթարկուի Խորհրդարանի քուէարկութեան եւ կը միտի վերջակէտ մը դնել քաղաքական տագնապին: Աբբաս եւ Հանիյէ համաձայնած են ներքին նախարարի նշանակումին շուրջ, ինչ որ գլխաւոր խոչընդոտներէն մէկն էր:

ՅՈՅՆ ԿԻՊՐԱՑԻՆԵՐԸ, Մարտ 13ին, աշխատանքներու ձեռնարկած են անցք մը եւս բանալու համար այն գիծին վրայ, որ հարաւը (յունական) կը բաժնէ հիւսիսէն (թրքական): Քանի մը օր առաջ արդէն մայրաքաղաքը բաժնող պատին մէկ մասը քարուքանդ ըրած էին: Նոր անցքը կը գտնուի Նիկոսիոյ հիւսիս - արեւմուտքը (շուրջ 45 քմ.) եւ երբ իբականութիւն դառնայ, զգալի կերպով կը նուազեցնէ մայրաքաղաքէն կղզիին արեւմտեան շրջանը անցքը:

ԼԻՒՍԻ ՕՊՐԱՔ, Ֆրանսայի դիմադրական շարժումի վերջին դէմքերէն մէկը, մեռած է Մարտ 14ին, Իսի-լէ- Մուլինօ, 94 տարեկանին: Մեծ դեր խաղացած է անցեալին, ապահոված նոյնիսկ ամուսնոյն ազատութիւը, երբ Գերմանացիներուն ձեռքն ինկած էր: Ասպարէզով ուսուցչուհի, վերջին տարիներուն ալ կը շարունակէր յաճախել դպրոցները եւ դիմադրութեան պատմութիւնը պատմել:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ներքին գործերու նախարարը Աքսու Էրզրումի մէջ պատասխանելով Հ. Տինքի սպանութեան մասին լրագրողներու հարցումներուն, ըսած է թէ հետաքննութեան քննիչները իրենց տեղեկագիրը շաբաթ մը առաջ յանձնած են. այդ տեղեկագիրը կիրարկութեան դրուած է եւ հարկաւորը պիտի կատարուի: Հետաքննութեան եւ ոճիրին ներքին ծալքերուն լուսաբանութեան նկատմամբ կասկածները փարատելու կոչուած հաւաստումը իր կատարուած ձեւով, աւելի կը թելադրէ թէ մեծ բան սպասելու չէ այդ ուղղութեամբ:

ԽԱՒԻԷ ՍՈԼԱՆԱ Միջին Արեւելքի իր շրջապտոյտը վերջացուց Մարտ 14ին, Դամասկոսի մէջ, ուր կոչ ըրաւ Սուրիոյ որ չզլանայ իր բոլոր ճիգերը օժանդակելու համար Լիբանանի խաղաղութեան: Եւրոպացի պատասխանատուին առաջին այցելութիւնն էր Սուրիա:

ԱՍԹՐԻՏ ՍԱՖՐԻԶ, ծանօթ որպէս տաղանդաւոր արուեստագիտուհի, մեռած է յետ անողոք հիւանդութեան: Ֆիկառօ, այս առթիւ կը յիշէ որ անցեալ Սեպտեմբերին գրած էր իր մասին իր գործերուն մէկ ցուցահանդէսին առթիւ, նուիրուած Հայաստանի: «Հայաստանի տարուան» սկիզբն է որ, մօրը մահէն ետք Հայաստան գացած էր եւ խորապէս հրապուրուած էր այդ երկրէն:

ԻՐԱՆԻ նախագահը՝ Մ. Ահմատինեժատ դաւառական իր 25րդ շրջապտոյտը ըրած է Կիլանի շրջանը, Կասպից ծովու մօտ, եւ ամբողջ շրջանը, չորս օրերու երկայնքին այն խանդավառութեամբ ապրած է, քանի նախագահը խոստացած էր «քարիւղին դրամը դնել ամէն մէկ Պարսիկի սեղանին վրայ»: Խոստացած է նաեւ, մինչեւ վեց ամիս 500 միլիոն տոլարի համահաւասար գումար մը տալ այն ձեռնարկութիւններուն, որոնք աշխատանք կը ստեղծեն երիտասարդներուն համար (կանխավճար մըն ալ տրուած է): Այլ բազմաթիւ խոստումներ ալ ըրած է, որոնք խոտոր կը համեմատին երկրին տնտեսական իրականութեան հետ:

ՀԱՅ ԴԱՏ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ ՏՐՈՒԱԾ ԱՄՆ-ՈՒ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ

ԱՄՆ-ու Հայ Դատի յանձնախումբը տեղեկացուցած է թէ երկու ծերակուտականներ՝ Տ. Տըրպին եւ Ճ. Ընսայն Ցեղասպանութեան աւելի քան քսան ծերակուտականի կողմէ ստորագրուած բանաձեւ մը ներկայացուցած են Ծերակոյտին: Ան նման է Գոնկրէսէն Ճ. Նոլընպէրկի, Ա. Շիֆի, Ճ. Փալոնի եւ Ճ. Ռատանովիչի կողմէ Ներկայացուցիչներու ժողովին յղուածին, որ ներկայիս 180 անդամի զօրակցութիւնը ապահոված է:

Ծերակուտական Տըրպին բանաձեւին յանձնումին պահուն յայտարարած է. «Պէտք է իրենց տառապանքը ճանչնալով յարգենք Հայկական Ցեղասպանութեան զոհերը եւ նուիրուինք մարդկային տառապանքին եւ ոճրերգութիւններու կանխումին: Ուշ է թէեւ, բայց կարեւոր, որ ԱՄՆ-ը պատշաճ յստակութեամբ խօսին այս պատմական իրողութեան մասին»:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՄԵՐԺԱԾ Է ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Իսրայէլի Խորհրդարանը Մարտ 14ին օրակարգին վրայ ունեցած է Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւը. ան ներկայացուած էր երեսփոխան Հայիմ Օրոնի կողմէ որ կը պատկանի «Մերեց» կուսակցութեան: Բանաձեւը քուէարկութեան դրուելէ առաջ Օրոն յայտարարած է. «Որպէս հրեայ ժողովուրդին ներկայացուցիչ՝ Իսրայէլեան խորհրդարանին պարտականութիւնն է Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի անհրաժեշտութեանց մասին իր կեցուածքը յայտնել: Ճանաչումը մեր պարտքն է հայ ժողովուրդին ու մեզի իսկ նկատմամբ»:

Հ. Օրոն յայտնած է թէ իր շարադրած բանաձեւը ետ առնելու ուղղութեամբ ծանր ճնշումներու ենթարկուած են թէ՛ վարչապետ Օլմէրթի, թէ արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ: «Թուրքիա ամէն կողմ ճնշում կը բանեցնէ. ատիկա իր իրաւունքն է. սակայն Իսրայէլի Խորհրդարանին օրակարգն ալ որոշելու իրաւունքը չունին» ըսած է ան:

Խորհրդարանը 12 թեր, 16 դէմ քուէով մերժած է ճանաչումը, Ապրիլ 24ին Ցեղասպանութեան ոգեկոչումի միջազգային օրուան մասնակցութիւնը:

«Մերեց» (կեդրոն ձախակողմեան) կուսակցութիւնը միշտ հետամուտ եղած է նոյն ճանաչումին: 2000ին «Մերեց»ի երեսփոխան, Ե. Սարիտ որպէս կրթութեան նախարար ուզած էր Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթին տեղ տալ Իսրայէլի պատմութեան դասագիրքերուն մէջ, բայց չէր յաջողած:

Իսրայէլի մերժումին մէջ կարեւոր դեր կը կատարէ Թուրքիոյ հետ սերտ բարեկամութիւնը որ նախամեծար է, քան 1,5 միլիոնին բնաջնջումին ճանաչումը:

***

Թուրքիայէն Հրեաներու պատուիրակութիւն մըն ալ Ուաշինկթըն գացած է, արգելք ըլլալու համար ԱՄՆ-ու Գոնկրէսին կողմէ Ցեղասպանութեան բանաձեւին ընդունուելուն: Պատուիրակութիւնը երեք հոգիէ կը բաղկանայ, գլխաւորուած է Թուրքիոյ Հրեաներու համայնքապետին կողմէ: Անոնք յատկապէս հանդիպումներ կ'ունենան Գոնկրէսի հրէական լոպիներու առաջնորդներուն հետ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԿՈՉԸ

Զատիկի տօնին նախօրեակին Երուսաղէմի Թորգոմ Պատրիարքը Փետր. 21 թուակիր կոչով մը դիմած է Հայց. Եկեղեցւոյ հաւատացեալներուն որ զօրավիգ կանգնին Քրիստոսի գերեզմանին աւանդական արարողութեան մասնակցութեան դէմ Յոյն օրթոտոքս եկեղեցիին 2003ին յարուցած խոչընդոտը հարթելու գործին: Այդ թուականին յոյն օրթոտոքսները Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին մուտքը արգիլած էին տաճար ու յառաջիկայ Ապրիլ 7ի արարողութեան համար նոյն անընդունելի հեռանկարը կը ներկայանայ:

Պատրիարքարանը 2003էն ի վեր յաջորդական դիմումներ կը կատարէ իսրայէլեան կառավարութեան որ միջամտէ, արգիլելու համար կատարուած ոտնձգութիւնը: Փետր. 21ի կոչով կ'ուզէ որ աշխարհի ամէն անկիւնէն Հայեր նամակներով, նամականիշերով կամ հեռապատճէններով դիմեն իսրայէլեան կառավարութեան, կամ անոր ներկայացուցիչներուն –դեսպանատուն, հիւպատոսարան–, պահանջելով որ հարցը լուծուի Ապրիլ 7էն առաջ եւ վերադարձուի Հայց. եկեղեցիին Երուսաղէմի դարաւոր իրաւունքը:

Իսրայէլի Փարիզի դեսպանատուն.
3 rue Rabelais, 75008 Paris
Հեռապատճէն.– 01. 40. 76. 55 .00
Հիւպատոսարանի հեռապատճէնը. – 01. 40. 76. 53. 30

Մարսէյլի հիւպատոսարանը.
146 rue Paradis, 13006 Marseille
Հեռապատճէն.– 04. 91. 53. 39. 94

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕՍԿԱՆԵԱՆ – ՄԱՄԷԴԵԱՐՈՎ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Հայաստանի ու Ազրպէյճանի արտաքին գործերու նախարարները Մարտ 14ին Ժընեւի մէջ նոր հանդիպում մը ունեցած են: Հանդիպումին մասնակցած են, Մինսկի խումբին երեք նախագահները եւ Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.ի ներկայի նախագահին անձնական ներկայացուցիչը: Երկու կողմերուն կեցուածքներուն ներկայացումէն ետք որոշուած է յաջորդ հանդիպում մը ունենալ Ապրիլին, հաւանօրէն 25ին:

Ինչ կը վերաբերի Ժընեւի հանդիպումին ընթացքին, Վ. Օսկանեան յայտարարած է որ իր պաշտօնակից Է. Մամէդեարովի հետ խոր տարակարծութիւնները կարելի չէ եղած հարթել, հակառակ որ կողմերը աւելի պարզօրէն կ'ըմբռնեն իրարու դիրքորոշումները:

***

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ԿԻՍԱՆԴՐԻԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

«Համազգային»ի կեդրոնական վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Երեւանի համալսարանին տնօրէնութեան հետ գործակցաբար Մարտ 14ին համալսարանի մայր մուտքի սրահին մէջ յատուկ հանդիսութեամբ մը զետեղուած է Նիկոլ Աղբալեանի կիսանդրին: Ն. Աղբալեան Հայաստանի 1918ի անկախ պետականութեան շրջանին հիմնած է երկրին պետական համալսարանը պարագայ մը որ սովետական օրով անհեթեթութեամբ անտեսումի մատնուած եւ խեղաթիւրուած է, համալսարանի հիմնումի գործը վերագրուելով խորհրդային կարգերուն:

Կիսանդրիի զետեղումի հանդիսութեան ելոյթ ունեցած են համալսարանի նախագահ Արամ Սիմոնեան, «Համազգային»ի կողմէ Կարօ Արմէնեան, համալսարանի լրագրական բաժնի տեսուչ Գառնիկ Անանեան, եւ «Համազգային»ի Երեւանի գրասենեակին տնօրէնուհին Լիլիթ Գալստեան:

ՎԱՐԴՕ ԹՈՀՄ. ՀԱՅՈՒ ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

ԱՆՈՒՇ ԹՐՈՒԱՆՑ

Յունուար 19ին Պոլսոյ մէջ սպաննուած հայ մտաւորական, լրագրող Հրանդ Տինքին մասին անցնող օրերուն մամուլին մէջ լոյս տեսան բազմաթիւ յօդուածներ, որոնք դատապարտելով կատարուածը՝ լոյսի տակ կ'առնեն նաեւ Հրանդ Տինք մարդը, քաղաքացին, ընտանիքի հայրը: Մամուլին մէջ քանի մը անգամ տպագրուեցաւ նաեւ անոր կենսագրականը, որուն մէջ մանրամասնութիւններ նշուած են Տինքին անձնական կեանքէն: Կենսագրականին մէջ կը կարդանք, որ Հրանդ Տինք ամուսնացած է Պոլսոյ համալսարանի գիտական բաժանմունքին մէջ ուսանելու տարիներուն՝ հայ Վարդօ թոհմին պատկանող Ռաքէլ Եաղպասանին հետ, որուն ծանօթացած է նախակրթարանին մէջ:

... Հայ Վարդօ թոհմ... Անցեալ շաբաթներուն այս թոհմին մասին մամուլին մէջ հպանցիկ յիշատակութիւնը առիթ հանդիսացաւ քիչ մը աւելի մանրամասն անդրադառնալու հայ նշանաւոր այս ընտանիքին:

«Էրմէնի Վարդօ աշիրէթ»ի (Հայկական Վարդօ թոհմ)՝ այսպէս նըշուած է այս ցեղի անդամներուն թրքական անձնաթուղթերուն մէջ: Սակայն անձնաթուղթերուն մէջ առկայ այս նշումը կ'ապացուցէ ոչ թէ վարդոյի հայ ըլլալը, այլ նըշտակեաց կեանքով ապրող Հայու պատմութեան մէջ Վարդօ թոհմին մասին յիշատակումը կանգ առած է 1915ին եւ վերստին շարունակուած է միայն 1967ին:

Վարդօ թոհմը սերած է չորս եղբայրներէ, որոնք հնագոյն ժամանակներէն ի վեր կ'ապրէին Վան քաղաքի Կրէլ գիւղին մէջ եւ հարիւրաւոր տարիներ զբաղած էին նըստակեաց կեանքով ապրող Հայի համար խիստ տարօրինակ զբաղմունքով՝ քոչուոր անասնապահութեամբ: Ամէն տարի ամրան անոնք կը բարձրանային Սիփան լերան վըրայ գտնուող իրենց եայլաները եւ կը վերադառնային ձմրան: Քոչուոր անասնապահութիւնը առաւել տարածուած է Եզիտիներուն եւ Քիւրտերուն մէջ, որոնց դրացնութեամբ երկար տարիներ ապրելով՝ չորս եղբայրներն ու անոնց ընտանիքները ընդօրինակած են ապրուստ հոգալու այս ձեւը:

Անոնք ամառը սարերը կը բարձրանային ամբողջ ընտանիքներով՝ կիներուն, երախաներուն, ծերերուն հետ, ուր կ'ապրէին վրաններու տակ եւ կը պահէին իրենց անասունները: Տոհմը շատ լաւ յարաբերութիւններու մէջ էր տեղւոյն եզիտի ընտանիքներուն հետ: Վարդօն, որ չորս եղբայրներէն մէկն էր (որուն անունով ալ կոչուած է թոհմը), արեւելքի մէջ ընդունուած աւանդոյթի համաձայն (երբ երկու հոգի իր կտրեն դաստակի երակներն ու կը միախառնեն արիւնները, իբրեւ նշան հաւատարմութեան եւ բարեկամութեան), արիւնակցական դաշինք հաստատած էր եզիտի քոչուոր ցեղի ցեղապետ Ռեշոյի հետ (ի դէպ, այս է պատճառը, որ Վարդօ թոհմէն բազմաթիւ արու զաւակներ ունին Ռեշօ անունը): Այդպէս, երկու ցեղերը պարտաւոր էին օգնել իրարու փորձանքներու, նեղութիւններու այլ դէպքերու ժամանակ:

1915ին, ձմեռը աւարտելուն պէս, Վարդօ թոհմին բոլոր անդամները կրկին, սովորականին պէս բարձրացած են եայլաները: Աշնան աւարտին վերադառնալով՝ չեն գտած ոեւէ Հայ. Վանը այլեւս Հայերունը չէր: Տեղի Եզիտիներէն անոնք իմացած են, որ Թուրքերն ու Քիւրտերը աւերած են Արեւմտեան Հայաստանի բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը, կոտորած՝ բնակիչները, եւ այլեւս ոչ մէկ Հայ կայ: Տոհմին աւագները, այս լուրը առնելուն պէս, կ'որոշեն կրկին վերադառնալ եայլաները, սակայն ապահովութեան համար կը շարժին կայսրութեան հարաւային շրջանները (ներկայ Թուրքիա-Իրանի սահմանը) եւ Ջուտի լերան բարձունքին կը հիմնեն չէն աւան մը: Եզիտիները անոնց տեղեկացուցած էին, թէ այլեւս հայ ազգը գոյութիւն չունի, եւ վարդոյիները հաւատացած էին, թէ իրենք են մնացած միակ եւ վերջին Հայերը, եւ որ իրենցմէ է կախուած Հայուն ապրելու կամ աշխարհի երեսէն ի սպառ վերանալու հարցը: Ահա այս պատճառով աւագները կը կայացնեն հայութեան համար անընդունելի եւ անսովոր որոշում մը՝ Հայու սերունդի պահպանման եւ շարունակման համար ցեղին երիտասարդները պէտք է ամուսնանան իրարու հետ: Վարդօ թոհմը միշտ ալ յայտնի եղած է իր գեղեցկուհիներով: Թուրք եւ քիւրտ աղաներու որդիները միշտ ալ փորձած են առեւանգել զանոնք, սակայն ցեղին տըղաները պաշտպան կանգնած են, եւ ցեղէն ոչ մէկ աղջիկ եղած է Թուրքինը կամ Քիւրտինը:

Մինչ 1950ական թուականները՝ թոհմը մշտապէս գոյութեան պայքար մղած էր քրտական տարբեր ցեղերու հետ: Այդ է պատճառը, որ ընտանիքին մէջ պաշտամունքի առարկայ դարձած էր զէնքը: Վարդոյիները իրենց քով միշտ ունեցած են ամէնէն արդիական զէնքերը: Անոնք իրենց հին զէնքերը կը վաճառէին թշնամի քիւրտերուն եւ այդ դրամով Իրան-Իրաք սահմանէն կը գնէին խորհրդային արտադրութեան նոր զէնքեր: Վարդոյիներն իրենց գոյութիւնը պահած են ընտանիքի միասնականութեան եւ զէնքի, ինչպէս նաեւ՝ քրիստոնէութեան շնորհիւ: Քրիստոնէութիւնը, սակայն, չգիտակցուած հանգամանք էր այս թոհմին մէջ: Անոնք չէին գիտեր, թէ ո՛վ է քրիստոնեան, ի՞նչ է անոր առաքելութիւնը, սակայն անոնցմէ շատեր (յատկապէս՝ կիներն ու աղջիկները) մշտապէս կը կրէին ծառի ճիւղերէն պատրաստուած խաչեր, գիտէին «Տէրունական աղօթք»ը, իսկ սուրբ քահանաներու միջոցով կը մկրտէին իրենց զաւակները: Ըստ երեւոյթին, սակայն Քիւրտերէն տարբերելու ուրիշ ձեւ մըն էր նաեւ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԴԻՄԱՒՈՐՈՒԻՆ ԱՅՍՕՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Յետ-խորհրդային շրջանը յատկանշուեցաւ Խորհրդային միութեան մաս կազմող երկիրներու անկախացումով, աւելի ճիշդ՝ նոր պետութիւններու ստեղծումով: Դեռ չփոթներ կան. սահմանային, ինքնութիւններու: Խորհրդային շրջանի կամայականութիւնները եւ սովետամարդ ստեղծելու միտումով եղած կարգադրութիւնները եւ ճնշումներու հետեւանքները կը տեւեն, քաղաքական, մշակութային, կազմակերպական, քանի որ իշխում կայացնողները սովետամարդ ստեղծելու կոչուած դպրոցի ծընունդ են: Զարմանալի կերպով, հայկական Սփիւռքը, ինչ ինչ հաշիւներով, որոնք ազգային գաղափարախօսութենէ չեն բխիր, ընդհանրապէս լուռ կը մնայ, լուռ կը մնայ նաեւ թաքնուելով զգացական եւ յաճախ անբովանդակ հայրենասիրութեամբ:

Յաճախ ըսած եւ գրած եմ որ երբ էական խնդիրներու մասին կը խօսինք, հարկ է հրաժարիլ ամէն կարգի հաճոյակատարութենէ, հանգամանաւոր համարուած անձերու տուրք տալէ եւ մերժել անփոխարինելիութեան առասպելները: Մեկնակէտ պէտք է ըլլան համայն ազգին առընչուող առաջադրանքները, անոնց իւրացումը եւ տարածումը ազգի իւրաքանչիւր անդամին կողմէ: Անկէ անդին եղածը տեղայնական թափահարում է: Հիմնահարցերու դիմաց լռել, անգիտութեամբ, վատութեամբ, շահախնդրութեամբ եւ դիրքապաշտութեամբ, յանցանք է: Ոչ մէկ կասկած որ մամուլը, լայն առումով լրատուամիջոցները, մեթիաները, կը բացուին դէպի ժողովուրդը, կ'ազդեն անոր վրայ, հետեւաբար ունին պատասխանատուութիւն, թէեւ անոնք ընդհանրապէս կը հակակշռուին իշխանութեան այս կամ այն չերտին կողմէ: Պայման է որ անոնք հասնին զանգուածին, մօտ ըլլան ժողովուրդի առօրեային: Եթէ անոնք կնքուած ըլլան բազմերես բացասականութիւններով, ինչպէս են նեղմտութիւնը եւ կողմնապաշտութիւնը, սորկամտութիւնը եւ ապատեղեկատուութիւնը, կը դառնան չարիք, եւ ուշ կամ կանուխ զանգուածը գիրենք կը վանէ: Այլ խօսքով, անաչառութեան առաքինութիւնը տիրապետող պէտք է ըլլայ եւ վստահութիւն ներշնչէ, դըրականի եւ բացասականի արձագանգէ: Այս սկզբունքէն մեկնելով, անվարան պէտք է դատապարտել գրաքննութիւնը, որ տարբեր որակ է, հակա-որակ: Արդելք պէտք չէ ըլլալ նոյնիսկ սեփական կողմի առարկայական քննադատութեան:

Երբ կուսակցական պիտակով ներկայացող թերթերը կը նահանջեն, յիշուած հաստատումները նկատի պէտք է ունենալ՝ հասկնալու համար կացութիւնը:

Յետ-խորհրդային այս շրջանին, խօսքը մասնաւորելով մեր ժողովուրդին, կը հաստատենք որ ամուլ պաղ պատերազմը կը շարունակուի ամլացնող սովորամոլութեամբ: Նոր կացութիւն չէ ստեղծուած և աւանդական կողմեր կը հրատարակեն թերթեր, կը վարեն լրատուամիջոցներ, նոյն բաները ըսելու համար, եւ երբեմն հին ու հինցած վէճերը կը շարունակուին, անցեալի ազբիւսէն դուրս բերելով ռազմի կացիններ, խափանելով ըստ իրողութիւններու ընթանալու ուղիները: Ազգային հիմնական եւ հիմնարար առաջադրանքները զանգուածին կարենալ փոխանցելու լուրջ արգելքներու դէմ կանգնած ենք:

Աշխարհի մէջ ընթերցումի ունակութիւնը նուազած է. կը յիշուին, որպէս անհերքելի արդարացում, բազմաթիւ պատճառներ եւ պատրուակներ, առաջին հերթին՝ հեռատեսիլը եւ դրօս-ժամանցը, կարգ մը երկիրներու մէջ ամէնօրեայ մտմըտուք դարձած՝ խաղատուներ յաճախելու մնայուն լարումը: Հայաստան եւ հայկական սփիւռքի մէջ հայերէնով ընթերցումը հետզհետէ կը նուազի, նուազած է, կ'ըսենք եւ կ'անցնինք: Ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս հասած ենք հոս: Անկեղծիք հաշուեկշիռ պէտք է ընել, ընդունիլ գործուած սխալները եւ թիւր գնահատումներու գործած աւերը: Այս դժուարութիւնը մասնակի կերպով քննել տեղ չի հասցներ. միաժամանակ պէտք է մտածել կրթական եւ մշակութային համապարփակ քաղաքականութեան մասին, որ չի տնտեսեր տեղատուութիւնները, այսինքն՝ չի հետեւիր Ջուրի հոսանքին, ինչ որ ընթացքն է ազգային գաղափարախօսութեան եւ մըշակոյթի ենթահող չունեցողներու: Հոսանքի ընթացքին չհետեւելու վերաբերումը կեցուածքն է իրաւ ղեկավարութեան, ոչ անոնց որոնք վարչարարութեան հանգամանքներ կը պահեն, երբեմն նոյնիսկ չեղածի: Մանաւանդ կան մասնաւոր նըկատողութիւններ որոնք յատուկ են հայկական սփիւռքին, որ հետզհետէ կը խրի համայնքային-տեղայնական ճախճախուտի մէջ, փոխանակ ինքզինք պահելու ազգային հասարակաց արժէքներու կենսագործումով:

Ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս հասած ենք հոս: Եթէ ամբոխավարական ճառով չվարագուրենք իրողութիւնները, պիտի տեսնենք որ անմիջական շահագրգռութիւններով, եւ մանաւանդ մարդ սիրաշահելու համար, - սուկ համրանք-, հայկականութեան առանցքային առաքինութիւնները մէկդի դրած ենք, առաջին հերթին տուժած է լեզուն եւ այդ հոսանքին մէջ մշակոյթը դարձած է ցուցափեղկային ապրանք, ծառայելու համար հարստացող եւ հարստացնող էական տուեալէ տարբեր առարկայի: Այս պատճառով ալ հաւաքականութիւնները աստիճանաբար կորսընցուցած են ազգային խորքը, բաւարարուելով «ծագումով հայ» ըլլալու մակերեսայնութեամբ, եւ անոր գոհացում տալու համար բաբելական բոլոր լեզուները որդեգրած ենք, առանց երբեք խորհելու որ այդ ընթացքը «կործանարար է» ազգին համար, ինչպէս բացորոշ կերպով ըսած է Գէորգ Էմին: Յետխորհրդային շրջանին, հայրենիքի անկախութեան հռչակման չհետեւեցաւ մշակութային իրաւ անկախութիւնը, լեզուական եւ կրթական, չսրբագրուեցան գործուած հակազգային սխալները, եւ այսօր կը չեչտուին, ինչպէս «դեկրետ»ով հայերէնի բազմադարեան ուղղագրութեան «չարակարգում»ը կամ Սփիւռքի Հայերը որպէս «օտա-

ԹԱՎԻԱՆԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ «ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿ»ԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ցուցախաբութեան նմանող ընդգացում մը ունեցան բոլոր անոնք որոնք քաղաքական թէժ վիճարկումի մը կը սպասէին Անթոնիօ Արսլանի «Արտոյտներու Ագարակ»ին նկարահանումին ու ցուցադրութեան վաղորդայնին: Թրքական աղբիւրները նախընտրեցին հայեւթուրք սիրային պատմութիւն մը տեսնել ժապաւէնին մէջ, քան՝ Հայկական ցեղասպանութեան նիւթը:

Թավիանի եղբայրները պատասխանելով Թրքական հեռատեսիլէ կայանի մը թղթակիցին, որոշ բացատրութիւններ տուած են իրենց գործին մասին. ըսած են թէ ճամբայ ելած են Ա. Արսլանի վէպէն, երկար ատեն մը պրպտած հոն պատմուածները: Այսուհանդերձ, չեշտած են թէ պատմական նիւթով ֆիլմ մը շինելու նպատակը չունէին իրենք: Իրենց գործը չէ պատասխան փնտռել հարցումին թէ 1915ին ապրուածը ցեղասպանութի՞ւն էր, թէ բնաջնջում:

Ֆիլմին նիւթէն անդին, երկու եղբայրները դիմած են իրենց երեւակայութեան: Բաւական թիւով փաստաթուղթ ալ գործածած: Օգտուած նաեւ Թուրք պարոնի մը հրաւիրած գերմանացի սպայի մը լուսանկարներէն: Գիտակից են թէ իրենց ժապաւէնը Թուրք ժողովուրդին ժխտական հակազդեցութիւններուն պատճառ կրնայ ըլլալ. բայց կ'ըսեն թէ իրենք կողմնակից են Թուրքիոյ Եւրոպային անդամակցութեան: Կը հաւատան թէ ան արեւելքի, արեւմուտքի եւ իսլամական աշխարհին միջեւ կամուրջի դեր պիտի կատարէ:

«Ամէն երկրի պատմութեան մէջ կայ ցաւ պատճառող մութ անցեալ մը: Իտալիա ունեցած է ֆաշիսմի իր անցեալը, Գերմանիա՝ իրը»: Միայն թէ իրենք չեն հասկնար որ Թուրքիա կը մերժէ ընդունիլ Երիտասարդ Թուրքերուն ըրածները: Կը յուսան որ Երտողանի խոստացած մտածումի ազատութիւնը Թուրքիոյ մէջ իր տեղը պիտի ունենայ:

Վիթթորիօ Թավիանի կ'ըսէ թէ մինչեւ այսօր իրենց յարաբերութիւնները միշտ լաւ մակարդակի վրայ ընթացած են. յաճախ Պոլիս հրաւիրուած են իրենց ժապաւէններուն ցուցադրութեան առիթներով: Ունին շատ մը բարեկամական կապեր: Կը խորհին որ նոր ֆիլմը դիտել Թուրքերուն համար շատ դաժան փորձառութիւն մը պիտի ըլլայ: Սակայն ուշ կամ կանուխ մարդ պարտաւոր է այդ քայլը առնելու: «Թուրքիա կ'ուզենք գալ այն պահուն երբ մարդիկ պատրաստ ըլլան մեզ ընդունելու» ըսած են անոնք:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 3ին, տեղի ունեցած է Հայ Օգնութեան միութեան տարեկան ճաշը: Հանդիսավարութիւնը կատարած են 1997ի շրջանաւարտներէն՝ Լոռի Ճանպազեան եւ Րաֆֆի Սարգիսեան, որոնք անդրադարձած են իրենց ուսանողական տարիներուն: Խօսք առած է Կրթական Մարմնի ատենապետ Յարութիւն Շիթիլեան: Յիշած է ՀՕՄ-ի ամէնօրեայ վարժարանի հիմնադրութիւնը (1979) եւ ապրած զարգացումները: Ան սկսած է 75 աշակերտով եւ 28 տարի յետոյ ունի 380 աշակերտ եւ սեփական շէնք: Ան շեշտած է նաեւ վարժարանի առաքելութեան հիմնական կէտերը. ա) լեզուի, Թուաբանութեան եւ գիտութիւններու հիմնական կրթութիւն: բ) Հայեցի առողջ դաստիարակութիւն եւ մթնոլորտ: գ) դըպրոց եւ ընտանիք սերտ գործակցութիւն: դ) Ընկերային մաքուր մթնոլորտ: Յ. Շիթիլեանէ ետք, Ռուբինա Մանանճեանի ատենապետուհի Լօրա Մավլեան շնորհաւորած է վարժարանին 28ամեակը եւ յայտնած որ մանանճեանը վարժարանին յատկացուցած տարեկան նպաստը կը բարձրացնէ 40 հազար տոլարի: Ապա, խօսք առած են վարժարանի փոխ տնօրէնուհի եւ տնօրէնուհին, որոնք մանրամասնութիւններ տուած են վարժարանին կրթական կեանքին մասին: Իբրեւ նախկին շրջանաւարտ (1987) Տոքթ. Յովիկ Շիթիլեան արտասանած է իր սրտի խօսքը: Վերջին խօսք առնողը եղած է վարժարանի նախկին տնօրէն եւ ներկայի տնօրէն խորհուրդի անդամ Մարգար Շարապխանեան, որ ծանրացած է դպրոցին անցած ճամբուն վրայ հիմնադրութենէն ի վեր: Հուսկ տեղի ունեցած է հանգանակութիւնը որմէ գոյացած է 108 հազար տոլար:

***

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան վարժարանին աւանդական Բարեկենդանի խրախճանքը տօնուած է Փետր. 16ին, Սանուց միութեան սրահին մէջ: Ներկայացուած են խաղեր, պարեր, երգեր ու ստեղծուած է խանդավառ մթնոլորտ մը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Տատեան վարժարանի երդիքին տակ, Փետրուար 19-20ին տեղի ունեցած է Թատերական յանձնախումբի աշակերտներուն պատրաստած թատերախաղերու ներկայացումներու ցուցադրութիւնը, որ վերածուած է միջ-դասարանական փառատօնի մը: Թատերախաղերը բեմադրուած էին ծանօթ արուեստագէտ Արամ Կոստանեանի կողմէ եւ աշակերտները իրենց տաղանդով յաջող ներկայացումներ տուած են:

բերկրացի» դիտելու բացասականութիւնը:

Ազգի անդամները, Հայաստան եւ Սփիւռք, առանց վատսերած ըլլալու, կրնա՞ն հրաժարիլ իրենց ազգային-քաղաքական անժամանցելի իրաւունքներէն: Այս անշրջանցելի առաջադրանք է, որ չի սահմանափակուիր այս կամ սահմանով կամ այս կամ այն ժամանակի մէջ: Ներկայ «Հայաստանի Հանրապետութեան» այլազան հարցերով եւ կարիքներով հետաքրքրուիլ կարեւոր է, տնտեսութիւն եւ ապահովութիւն, բայց ան պատճառ պէտք չէ ըլլայ որ մոռցուին Արեւմտահայաստանի ազատագրման պայքարը եւ Արեւմտահայ ժողովուրդի իրաւունքները: Խօսիլ զոյգ առաջադրանքներու մասին, կ'ենթադրէ հիմնական այլ խնդիր մը, որ անոնց ոգին է. Արեւմտահայաստանի եւ Արեւմտահայութեան մշակութային ինքնուրոյնութեան պաշտպանութիւն, որպէսզի քաղաքական պայքարը ոգեկան ենթահող ունենայ, որուն բացակայութիւնը պատճառներէն մին է աւեր գործած եւ գործող տեղայնութիւններու եւ դիրքապաշտութեան:

Ազգային առաջադրանքները մասնակի երեւոյթներ եւ հետաքրքրութիւններ չեն: Շերտելի չեն: Կիրակնօրեայ սեղանի շուրջ խանդավառող խօսքերով չեն սահմանուիր եւ սահմանափակուիր: Չեն ձեւուիր ըստ մեր զունագեղ պայմաններուն, որոնք, ըստ անհատապաշտական գնահատումներու, միշտ բացառիկ են: Իսկ մենք պարզապէս պիտի ըսենք որ առաջադրանքներ ըստ մարդոց եւ երկինքներու փոփոխական չեն, անոնք ըլլան ազատագրական պայքար, մշակոյթ թէ լեզու: Հայկական հաւաքականութիւնները հեռացած են մշակոյթէ, գրականութենէ, ընթերցումէ, չեն հաղորդուիր: Հարազատ ղեկավարութիւնը կը փորձէ՞ վերականգնել կացութիւնը, աշխատանք՝ որ աւելի կարեւոր է քան այս կամ տեղական ղեկավարի մը ձեռքը թօթվելու կամ անոր հետ նկարուելու անվաղորդայնին թեթեւսոլիկութենէ:

Ֆրանսացի մտաւորական մը, խօսելով գրականութեան մասին, կը գրէ. «Այսօր, գրականութիւնը դիմադրական շարժում դարձած է թշնամիի մը դէմ որ դէմք չունի, որ ունի սուտ անորոշ եւ գորշ ինքնութիւնը անտարբերութեան: Այդ պէտք չէ յուսալքէ գրելու կիրքը, ընդհակառակն: Ծիշդ անոր համար որ ոչինչ ակնկալելի է ընկերային եւ լրատուամիջոցներու ընծայած երեւելիութենէն ընդհանրապէս, գրել կը նմանի աւելի եւ աւելի անշահախնդիր կոչման մը» — Georges Picard, Tout le monde devrait écrire, Ed. José Corti, 2006: Գրել եւ կարդալ, ազգային լեզուով, եղած են եւ են տոկալու եւ տեւելու պատուանդան, այս տարրական ճշմարտութենէն հեռանալ անցեալին ազգը տարած է փակուղի եւ այսօր ալ կը տանի փակուղի: Պատմական օրինակները չեն պակսիր: Ըստ այնմ հարկ է գնահատել ղեկավարութիւնները...

Յ. Պ.

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Արդէն քննութիւններուս ալ տաք ժամանակն էր, որուն կը յաջորդէր թեզ մը տոքթորայի, ի՞նչպէս կարելի էր պսակ կատարել, երբ օրիորդ խօսեցեալս ալ, ստիպուած էր մօրը հնազանդիլ ու մեկնիլ Փարիզէն:

Չմոռնամ գրել, որ Տիկին Նազարբէկեան Փարիզը չթողած, իւր զաւակներուն ու բարեկամներուս խումբին հետ ներկայ եղաւ թեզիս քննութիւնը. մեկնեցաւ քանի մը օր յետոյ եւ իմ հոգածութեանս յանձնելով իր բժշկական ուսանող զաւակը, Աւետիս Նազարբէկեանը, ինքը գնաց Թիֆլիս, աղջիկը հետը:

Եղբայրական սէր ու համակրութիւն սկսայ ունենալ Աւետիսին հանդէպ. ոչ միայն ուշիմ, լուրջ, գեղարուեստասէր պատանի մ'էր Նազարբէկեան Աւետիս, այլ եւ՝ լաւ գրող եւ զգայուն բանաստեղծ:

Իր հրատարակած «Ազատ ժամեր» անուն տետրակը, զոր տուած էր ինձ ու ես զայն կարդացած էի, բանաստեղծական կենդանի շունչ մը կը բուրէր. հիացած էի որ պատանի մը կրնար այդպէս կանխահասօրէն յայտնել այդքան առողջ գաղափարներ:

***

«Ազատ ժամեր»ը կարդալէս յետոյ հեղինակին՝ որ «Լեռենց» ծածկանունը առած էր, ուղղեցի ես ոտանաւոր մը եւ զայն հրատարակել տուի Կ. Պոլսոյ «Փունջ» շաբաթաթերթին՝ 1884 տարւոյն Մայիս ամսուան 10ի համարին մէջ, բայց գրածիս թուականն էր՝ 28 Նոյեմբեր 1883:

Իսկոյն Պ. Լեռենց ինձ պատասխանեց ինքն ալ մէկ ոտանաւորով, որ կը կրէ 28 Նոյեմբեր 1883 թուականը, եւ զոր կը պահեմ թուղթերուս մէջ:

Սակայն ես ալ պարտաւոր էի թողուլ Փարիզը, ուստի Ավընիւ տը լ'Օպսերվաթուարի 187 թիւ տունին բնակարանս, որ հինգերորդ յարկին վրայ էր, երեք սենեակով, յանձնեցի Աւետիսին, իրեն թողլով նաեւ ի՛նչ որ ունէի իբր հարկաւոր իր բժշկական ուսանողութեան:

Իրմէ բաժնուելէս յետոյ, ամէն օր կը գրէի իրեն, բայց ինքը նամակ գրելու շատ առիթ չէր չունենար. նամակներս առանց պատասխանի կը թողուր, հակառակ իմ ստիպումներուս:

Կը գրէի իրեն, բայց դէմս ունէի իր քոյրը. գրիչս շարժած պահուս, կը կարծէի, երա՛ա՛ա՛զ տեսնալ, Օ. Նազարբէկեանը. ի՛նչ տեսակ հիւանդութիւն էր, որ վրաս կը տիրէր...

***

Մարսէյլէն մինչեւ Զմիւռնիոյ Գլազոմէնը, մեր ծովաչու ուղեգնացութիւնը բաւական փոթորկալից եղաւ. եւ հակառակ որ մենք իբրեւ օրօրոցի մէջ աջ ու ձախ, վեր ի վար անդադար կը տատանէինք, ես Աւետիսին համար օրագրութիւններ կը շարադրէի. եւ Գլազոմէնի տասնօրեայ ապաշխարանքիս միջոցին, իմ միակ զբօսանքս ու ժամանցի զբաղումս եղաւ, այդ օրագրութիւնս շարունակել երազելով խօսեցեալս, նաեւ անյագաբար կարդալով Միրապոյի չորս հատորի մէջ ամփոփուած նամակները, զորս իր բանտին մէջէն ուղղած է իր սիրուհի Սոֆիին, եւ որոնց մէջ սրտի բոլոր թելերը իբրեւ քնար շարուած, կ'երգեն միշտ սէր, սէր եւ դարձեալ սէր:

Միրապոյի այդ չորս հատորները տըպագրուած 18րդ դարուն, գտած էի՝ Սէն գետի եզերքներուն վրայ հին գիրքեր վաճառողի մը քով, ու գնած էի զանոնք Փարիզէն մեկնելէս առաջ, ինչպէս նաեւ Ալֆրէտ տը Միւսէի կենսագրութեան առաջին հատորը զոր իր եղբայրը գըրած է:

Այս գիրքերուն ընթերցումը եւ օրագրութեանս շարունակութիւնը եղան ինձ մեծ սփոփանք, կազդուրիչ յոգնաբեկ ուսանողութեանս եւ յուսատու նորընծայ բժշկիս ասպարէզին:

***

Ինչպէս 1881ի երկրորդ ճամբորդութեանս ատեն, այս անգամ ալ շոգենաւին մէջ երեք Հայ էինք. մին՝ Սալճեան անուն, որուն քիթը վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած էր՝ ջնջուած էր բոլորովին ու տեղը դրուած էր ակնոցակիր արուեստական քիթ մը. միւսը՝ Լիոն քաղաքը ապրող Աւգեր Անթուան հայ-կաթոլիկ պարոն մը, արտակարգօրէն թեթեւսօլիկ, ստախօս ու անձնագով. իսկ երրորդը՝ ես մեղաւորս, որ ստիպուած եղայ բարեկամ մնալ ասոնց. մեր մաքրանոցային կեանքին անվերջանալի ժամերը սպաննելու համար:

1884ի իմ այս ճամբորդութիւնս յիշատակութեան արժանի ուրիշ բան չէ ունեցած. մանաւանդ որ արդէն գրած եմ ուրիշ կէտերու մասին «Անցուկը-Մոռցուկ»իս նախանցեալ էջերուն մէջ:

(Շար. 183)

arménie mon amie

AGENDA

ARNOUVILLE

Différentes manisfestations culturelles se dérouleront à Arnouville, dans l'Espace Charles Aznauvour, ave Paul-Vaillant Couturier, à savoir :

- exposition photographique d'Antoine AGOUDJIAN intitulée «LES YEUX BRULANTS» **du 20 au 25 mars** — Salle Georges Garvarentz Entrée libre de 9h à 17h30
- Pièce de théâtre «DIEU MERCI» de Narek DOURIAN, **mardi 20 mars à 20h45**. Cette représentation aura lieu en présence de M. Edward NALBANDIAN, Ambassadeur d'Arménie en France
- Projection du film documentaire intitulé «ARMENIE TERRE DE CULTURE ET D'EMOTION» de Marie-Dominique MASSOL, **mercredi 21 mars à 20h45**
- Concert de l'Ensemble NAIRI, dirigé par Haïk DAVTIAN, le Chœur TUTTE VOCI, Sylvie KEVORKIAN, soprano, Didier ROUSSELLE, ténor, **vendredi 23 mars à 20h45**

***

LE PERREUX-SUR-MARNE

VOYAGE EN ARMENIE

Exposition de Paul Kazandjian du 17 au 29 mars, salons de l'Hôtel de ville : Conférence, samedi 24 mars à 16h30 de Paul Kazandjian.
Concert de Bratsch et Papiers d'Arménies, vendredi 30 mars à 20h30 dans le Grand théâtre; etc.
Renseignement : Tél. 01. 48 71 53 69

***

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : 04 91 55 90 00
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de 11h à 19h.
fermée le lundi, le dimanche
et les jours fériés.

***

2007, ANNEE DE L'ARMENIE

Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh

avec l'U.C.F.A.F.
(Union Culturelle Française des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet au dimanche 5 août

1 4 9 5 Euros pour 16 jours/15 nuits (base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions **(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)**
— **Mme Yazidjian:** 29-32 ave. Pasteur 93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

□

La Section Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France présente

MUSIQUES ARMENIENNES ET FRANCAISES
Le Dimanche 1er avril à 15h45
à l'église Saint-Hermeland
8 Place de la République à Bagneux

PARADJ ANOV LE MAGNIFIQUE et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais 75006 Paris

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril **Maison des Arts**, Parc Bourdeau 20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 18
Ե. Կիրակի Քառասնորդաց
«Դատաւորին» կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ
ժամերգութեամբ.
յաւարտին պատարագ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30*ին:*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18*ին:*

□

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը* 17*ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.—*
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 21*ին,*
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 28*ին:*

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:
ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45*ին,*
Արեւագալ՝ ժամը 9.45*ին,*
Պատարագ՝ ժամը 10.30*ին,*
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45*ին:*

***

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21, ժամը 17:30*ին*
կը քարոզէ
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղին ժողովը Շաբաթ, Մարտ 17, *ժամը* 16*ին, սովորական վայրը:*

□

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30**, animée par **Gricha** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— **Marie** : 01 39 85 05 71;
— **Nella** : 01 39 85 91 23.

23e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 23ՐԴ ՇԱՐՔ
(Գ. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Gabriel SOUNDOUKIANTS
LES EPOUX

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
Ա Մ Ո Ւ Ս Ի Ն Ն Ե Ր (1888)

Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին
Dimanche 25 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 Եւրօ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

«PRINTEMPS DES POETES»

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ
հայրենաբնակ երկու բանաստեղծներու հետ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՍՔԵՒԻՉԵԱՆ
(*Նունէ Աբրահամեան՝ թարգմանիչ*)

Կիրակի, Մարտ 18, ժամը 18ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Les activités du mois de Mars
DU

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

LE CENTRE CULTUREL SAHAK MESROP
vous invite à **UNE RENCONTRE** avec
BABKEN HARUTYUNYAN
Doyen de la faculté d'histoire de l'Université d'Etat d'Erevan
et
ARTAK MOVSISYAN
Professeur d'histoire à l'Université d'Etat d'Erevan

Ces deux historiens-chercheurs parleront de leurs travaux de recherche et de l'organisation de l'enseignement supérieur en Arménie
LE LUNDI 19 MARS à 20 h 30
au Centre Culturel Sahak Mesrop : 339 avenue du Prado - 13008 Marseille

— Entrée libre —

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.666 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.666

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ս. ՌՈՒԱՅԱԼ, որ հիւրն էր Մարտ 15ին հեռատեսիլի Ֆրանս 2 կայանին («Ձեզի կը մնայ դատել» յայտագիր) շեշտը դրաւ, աւելի քան երբեք, իր «ազատութեան» վրայ, այսինքն չուզեր որ Ընկերվարական կուսակցութեան թեկնածուն ըլլայ: «Իմ նշանակումս, կ'ըսէ, նախատեսուած չէր: Ընկերվարական կուսակցութեան տրամաբանական ընտրութիւնը չէր», ու կը կրկնէ որ յաղթանակի պարագային պէտք չէ Ընկերվարական կուսակցութեան յաղթանակը նկատել: Ֆրանսացիք փոփոխութիւն կ'ուզեն եւ այդ փոփոխութիւնը Սեկոլէն Ռուայալի համար՝ ի՛նք է: «Ամէն բան, կը շեշտէ, ինծմէ կախում ունի», բայց միաժամանակ չուրանար որ ընկերվարական է, սակայն ազատ կը մնայ: Նախագահական ընտրութիւնը, իր բնոյթով, ուղղակի կապ մըն է անձի մը եւ ֆրանսացի ժողովուրդին միջեւ:

ՆԱՆԹԻ մէջ է, որ Նիքոլա Սարքոզի կրկնեց իր քննադատութիւնները Ֆր. Պայրուի եւ ընկերվարականներու դէմ: Պնդեց «Ազգային ինքնութեան» նախարարութեան վրայ, զոր անհրաժեշտ կը նկատէ, որպէս թեկածու Հանրապետութեան Նախագահական աթոռին: Պատասխանելով Պայրուի որ կացութիւնը աւելի գէշ կը գտնէ քան 1958ին («Նուվէլ Օպսերվաթէօր»ի հարցազրոյց), կ'ըսէ. – «Հարցերը աւելի դժուար չեն լուծելու համար, քան 1914ին, կամ 1940ին, կամ 1958ին»:

ՖԱԹԱՀԸ ԵՒ ՀԱՄԱՍԸ Մարտ 15ին ներկայացուցին իրենց կազմած միասնական կառավարութիւնը ինչպէս յայտարարուած էր նախորդ օրը: Ապպաս իր հաւանութիւնը տուաւ: Վարչապետը (Համասէն) կրկին ստանձնեց իր նախկին պաշտօնը, բայց գլխաւոր նախարարութիւնները անկախներուն տրուեցան եւ Ներքին Նախարարութիւնը, որ խոչընդոտ մըն էր, անծանօթի մը շնորհուած է: Հանի ալ-Քաուամէ պաշտօնատար մըն է, որ ոչ մէկ կուսակցութեան կը պատկանի: Կառավարութիւնը 25 անդամներէ կը բաղկանայ (12 Համաս, 6 Ֆաթահ, 7 անկախ): Իսրայէլ մերժեց ճանչնալ կառավարութիւնը եւ կառավարութեան բանբերը ճշդեց թէ ոչ մէկ անդամի հետ ալ շփում կ'ունենայ: Արեւմուտքը յստակ դիրք չունի, մինչ Իսրայէլ կոչ կ'ընէ որ վճռակամ ըլլայ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահը Աթէնքի մէջ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ վարչապետներուն հետ նոր քարիւղատարի մը համաձայնագիրը ստորագրած է: Աս այլընտրանք կը ներկայանայ ռուսական քարիւղին Պոլսոյ եւ Տարտանէլի նեղուցներէն փոխադրութեան ճամբուն: 285 քմ. երկարութեամբ քարիւղատարը սկիզբ պիտի առնէ Պուլկարիոյ սեւ ծովեան Պուրկազ քաղաքէն ու Յունաստանի հիւսիսէն հասնի Եգէականի յունական Ալեքսանդրապոլիս քաղաքը: Շինութիւնը պիտի տեւէ երեք տարի, 51%ը պիտի պատկանի քարիւղի ռուսական մեծագոյն ընկերութիւնները ներկայացնող քոնսորսիոմի մը: Քարիւղատարը, ըստ նախնական հաշիւներու, պիտի արժէ 900 միլիոն Եւրօ:

ԽԱԼԷՏ ՇԷՅԽ ՄՈՀԱՄԷՏ, որ խոստովանած էր, ըստ ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան Նախարարութեան, որ 2001 Սեպտ. 11ի ոճրափորձերու «ուղեղ»ն էր, խոստովանած էր նաեւ շարք մը այլ ոճրափորձեր կամ ծրագիրներ: Շարքին մէջ էն (31 արարքներու) Պալիի գիշերաբոյնի դէմ ոճրափորձը (2002 Հոկտ. 12), ամերիկեան նաւերու եւ քարիւղատար նաւերու քանդում, ամերիկացի քանի մը նախագահներու սպանութիւն (ի շարս որոնց Գարթըր), Լոնտոնի Հիթրօ եւ Պիկ Պէնի քանդում, Իսրայէլեան Էյլաթ քաղաքի շէնքերու քանդումի ուսումնասիրութիւն, Ինտոնեզիոյ, Աւստրալիոյ եւ Ճափոնի դեսպանատուներու քանդումի ծրագրում, եւլն., եւլն.: Ըստ նոյն աղբիւրին, ենթական 31 ոճրափորձ կամ ոճրափորձի

(Շար.ը Դ. էջ)

Հ. ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒՐՋ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Տինք ընտանիքին փաստաբանները Պոլսոյ դատախազութեան դիմումնագիր մը ներկայացուցած են, պահանջելով որ լուրջ հետաքննութիւն մը բացուի, բացայայտելու համար Հ. Տինքի ոճիրին հաւանական բուն պատասխանատու պաշտօնատարները, քանի որ կատարուածը չի կրնար պարզապէս քանի մը տրապիզոնցի երիտասարդի գործը ըլլալ: Փաստաբաններէն Պ.-Պ. Պէլէն յայտարարած է. «Արարքին պատասխանատուութիւնը եթէ մնայ աղքատ ընտանիքի քանի մը զաւկին, ազգայնական զգացումով կրակած պատանիին վրայ, քաղաքական այս ոճիրին իսկական բնոյթը բացայայտել անկարելի կ'ըլլայ: Այս երկրին ապագային սիրոյն հարկ է լուսաբանուին ոճիրին հիմնական ծալքերը»: Յետոյ լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով Պէլէն ըսած է թէ յստակ է որ ոճիրը զինեալ կազմակերպութեան մը գործն է. իսկ մտածելի պարագայ է որ այդ կազմակերպութիւնը ի՛նչ նպատակ կը հետապնդէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ԱՄՆ-ՈՒ

ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու և պաշտպանութեան նախարարներուն Գոնկրէսին յղած նամակներով հայկ. բանաձեւին խոչընդոտումի փորձէն ետք, Արտաքին գործերու Եւրոպայի եւ Եւրասիայի հարցերէն պատասխանատու փոխ նախարար Տ. Ֆրիտ լծուած է յանուն Պուշի վարչակազմին, համոզելու Գոնկրէսը որ նոյն բանաձեւը չվաւերացուի: Ֆրիտ Թուրքիոյ բանբերի մը նման հարազատօրէն ներկայացուցած է Անգարայի սպառնալիքները. ըսած է թէ վաւերացումի պարագային Թուրքերը կրնան փակել Ինճիրլիքի ամերիկեան զինուորական խարիսխը, սահմանափակել զինուորական թռիչքներու արտօնութիւնները եւ ռազմավարական նման այլընտրանքներու դիմել:

Հաւանօրէն Ֆրիտի նման պաշտօնատարներու գործը այնքան ալ դժուար չէ, քանի որ հայամերձ դիրքեր յայտնած անձնաւորութիւններ իսկ թրքանպաստ կեցուածք ցոյց կու տան: Նորագոյն օրինակները կու գան Ծերակոյտէն. հոն տրուած Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու բանաձեւին հարիւր ծերակուտականէ 21ը զօրավիգ եղած են: Այդ 21ին մէջ չեն Հիլարի Գլինթըն, Պարաք Օպամա եւ Ճօ Պիտըն որոնք տարբեր առիթներով հայամէտ տրամադրութիւններ յայտնած են:

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

Տասը պոլսահայերու ստորագրութեամբ Մարտ 15 թուակիր նամակ մը ղրկուած է Թուրքիոյ մշակոյթի նախարար Ա. Գոչին, Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին վերաբացումին առընչութեամբ:

Հոն նախ գոհունակութիւն կը յայտնուի նորոգութեան գործին, ապա կարգ մը մտահոգութիւններու թուումը կ'ըլլայ:

Առաջինը մշակոյթի ժառանգութեան մը պահպանումին քաղաքական նպատակով չահարկումի երեւոյթն է: Երկրորդը եկեղեցիին ու կղզիին անուններուն անտեսումը, սխալ գործածութիւնը: Նամակագիրները կը շեշտեն թէ տարիներէ ի վեր կղզին կը կոչուի Աղթամար, և ոչ թէ «Աքտամար». իսկ եկեղեցին «Աղթամարի եկեղեցի» չէ, այլ «Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին»: Տեղին կարգադրութիւն մը կ'ըլլայ երկու անունները ալ ճիշդ ձեւով գործածութեան դնել:

Յաջորդ կէտը կը վերաբերի եկեղեցիին գմբէթի խաչին եւ զանգակատան. որպէսզի նորոգութիւնը ամբողջական ըլլայ, հարկ է այդ երկուքն ալ իրենց տեղերը զետեղուին:

Նամակագիրները կ'անդրադառնան տակաւին եկեղեցին որպէս թանգարան գործածելու մտադրութեան: Եթէ այդպէս որոշուած է, պէտք է ըստ այնմ որոշ փոփոխութիւններ կատարուին: Ամէն պարագայի, կարեւոր է որ նշուի թէ եկեղեցին Թրքահայ համայնքին կը պատկանի: Նամակագիրները կ'ըսեն թէ կարելի է օրինակ Աղթամարի Ս. Խաչը ենթարկել Գումգափուի Ս. Աստուածածին մայր եկեղեցիին: Եւ եթէ կառոյցը նոյն ատեն եկեղեցիի բնոյթը պիտի պահէ, հարկ է որպէս այդ կատարուի վերաբացումը. օրհնութեամբ ու աղօթքով: Հակառակ պարագային ան «եկեղեցի» չըլլար, այլ «թանգարանի վերածուած նախկին եկեղեցի մը»: Անիկա ալ յուսախաբութեան լուրջ պատճառ մը կ'ըլլայ Սփիւռքին ու բովանդակ հայութեան համար, ստուերելով բարի նպատակը:

Նամակը աւարտած է կրկնելով որ հարկ է Ս. Խաչը յայտարարուի Թրքահայութեան պատկանող եկեղեցի ու գոնէ տարին անգամ մը, Ս. Խաչի տօնին, արտօնութիւն տրուի հոն արարողութիւն կատարելու, եթէ նոյնիսկ վերջնապէս որոշուի զայն որպէս թանգարան գործածել: Շեշտուած է թէ կարեւոր է եկեղեցիին բացումի կրօնական արարողութիւնը կատարել Մեսրոպ Պատրիարքին օրհնութեամբ, Հայաստանէն ու Սփիւռքէն հրաւիրեալներու ներկայութեան: Եթէ յարմար դատուի, պաշտօնական բացումն ալ նոյն օրը տեղի կ'ունենայ:

Նամակագիրները կը յիշեցնեն թէ միայն այս պարագաները յարգուելով Ս. Խաչի վերանորոգումը կարելի կ'ըլլայ Թուրքիոյ նպաստաւոր զարգացումի վերածել: Յատկապէս եթէ եկեղեցին չօրհնուի, թէ՛ Թուրքիոյ Հայերը, թէ՛ Սփիւռքէն ու Հայաստանէն հրաւիրեալները կրնան կարեւորութիւն չտալ բացումին ու ակնկալուած մասնակցութիւնը չբերել անոր:

Նամակը ստորագրած են՝ Արման Արթուչ, Մուրատ Պէպիր, Րաֆֆի Պիլալ, Արէտ Ջիչէքէքէ, Արի Տէմիրճիօղլու, Սելին Էվրէմ, Արամ Գալէնտէրօղլու, Խոսրով Քէօլէ Դաւիթօղլու, Սեպիլ Փէքթորոսօղլու, Նատիա Ույկուն:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ԴԱՍԱԻՈՐԵԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԽԻՒՆԵՐԸ

Թուրք պատմութեան հիմնարկը թեկնածու ներկայացած է ՀՅԴ-ի Պոսթըն կեդրոնացած արխիւները դասաւորելու: Մ. Քէմալի ժառանգութենէն զատական որոշումով կարեւոր գումարի մը տիրացած հիմնարկին հանրածանօթ տնօրէնը Ե. Հալաչօղլու յայտնած է թէ այդ արխիւները շատ կարեւոր եւ գաղտնի փաստաթուղթեր կը պարունակեն ցեղասպանութեան հետազօտութեան համար, բայց ամէն անգամ որ թուրք պըրպըտողներ փորձած են անոնց վրայ աշխատիլ, հայկական կողմէն ըսուած է թէ նիւթական միջոցներու չգոյութեան պատճառով արխիւները դասաւորուած չեն, ուստի չեն կրնար տրամադրուիլ:

Ե. Հալաչօղլու այդ արխիւներէն կ'ակնկալէ տուեալներ որոնք ցոյց կու տան թէ հայկական կոմիտէները օ՛ր երկիրներուն հետ գործակցութիւն ունեցած են: Ըսած է թէ կրցած են տեսնել Ռուսաստանի, Իրանի, Ատրպէյճանի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ արխիւները բայց ո՛չ Պոսթընինը, ոչ ալ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին պատկանողները: Եւ քանի որ Պոսթընի արխիւները նիւթական միջոցներու պատճառաբանութեամբ չեն տրամադրուիր, կ'առաջարկէ վերոյիշեալ յատկացումը:

Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը չի ծածկեր որ իր համոզումով նշուած արխիւները Թուրքերուն չտրամադրելու պատրուակ է նիւթական միջոցներու չգոյութեան պատճառաբանութիւնը. ինք իր առաջարկով կը ձգտի անզօրացնել մերժումի հայկական բացատրութիւնը: Եւ անիկա կը պատահի այն նոյն օրերուն երբ նոյն Հալաչօղլուն Խարբերդի ամէն մէկ գիւղին տեղահանութեան, տարագրութեան մասին թրքական դիւաններու տուեալները խոստանալէ ետք հայ պատմաբանին, յանկարծ յայտնած է թէ իրենց փաստաթուղթերուն մէջ նման տուեալ չկայ... ի վերայ ամենայնի հայ պատմաբան Ա. Սարաֆեանը մեղադրած է գործակցութենէն խոյս տալու կեցուածքով:

***

ԱԽԹԱՄԱՐԻ Ս. ԽԱՉԻՆ ԲԱՑՈՒՄԻ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԷՋ

Մարտ 16ին թրքական և հայաստանեան աղբիւրներ կը հաղորդէին թէ Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարը Ա. Գոչ անձնական հրաւէր ուղղած է Հայաստանի մշակոյթի նախարար Յասմիկ Պօղոսեանին, մասնակցելու Աղթամարի Ս. Խաչին բացումի հանդիսութեան: Այս վերջինն ալ լրագրողներուն տեղեկացուցած է որ տակաւին պատրաստ չէ հայաստանեան պատուիրակութեան ցուցակը, սակայն ինք հաւանօրէն ընդառաջէ հրաւէրին:

Աստուած գիտէ թէ նախարարուհին ի՛նչ քննարկումէ, տրամաբանական դատումէ ետք տրամադիր կը գտնուի ներկայի պայմաններուն մէջ ընդառաջելու Թուրք իր պաշտօնակիցին հրաւէրին: Յստակ է սակայն մէկ բան. այդ ընդառաջումէն աւելի լաւ օրինակ մը դժուար է գտնել որ պատշաճի «Թրքական բեմադրութեան հայկական կամաւոր փիկիւռանութիւն» սահմանումին, յաւելեալ՝ պաշտօնական մակարդակով:

ՎԱՐԴՈ ՏՈՀՄ. ՀԱՅՈՒ ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՆՈՒՇ ԹՐՈՒԱՆՑ

Օտարներով շրջապատուած ըլլալը, Հայերէն կորուսծութիւնը, ինչպէս նաեւ ապրուստ հոգալու դժուարութիւնները ժամանակի ընթացքին խնդիրներու առջեւ կանգնեցուցած են ընտանիքը: 1950ականներու վերջին աւագները որոշած են դաշինք կնքել քիւրտ ցեղապետերէն մէկուն հետ եւ դարձած՝ անոնց «ղուլամ»ը (ստրուկը, հպատակը): Անոնք պարտաւորուած էին աշխատիլ եւ հարկ վճարել անոր, իսկ ցեղապետը, իր կարգին, պարտաւոր էր ապահովել անոնց անվտանգութիւնն ու պաշտպանել քըրտական միւս ցեղերուն յարձակումներէն: Այսպէս, մինչեւ 1967 Վարդո տոհմը ապրած է այս ձեւով՝ ունենալով իր պատմութիւնը, հերոսները:

1967ին ուրֆացի բժիշկ Յովհաննէս Եունկէսը ասորի քահանաներէն պատահաբար կը տեղեկանայ հեռաւոր լեռներու բարձունքին ապրող բազմանդամ հայ տոհմի մը մասին, որ կ'ապրի գոց ու անհաղորդ կեանքով, իրենց իսկ գրած օրէնքներով: Բժիշկը այդ մասին կը յայտնէ հայ աւետարանական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ Հրանդ Կիւզէլեանին եւ առաքելական եկեղեցւոյ քահանայ Տէր Կիրակոսին: Անոնք երեքով կը բարձրանան Ճուտի լեռը եւ հանդիպում կ'ունենան տոհմին հետ: Տոհմին աւագները, սակայն, կասկածանքով եւ շատ պաղ կ'ընդունին զանոնք: Վարդոցիները չեն վստահիր իրենց հիւր եկածներուն կարծելով, թէ լրտեսներ են եւ եկած են բացայայտելու տոհմին հայ ըլլալը, որպէսզի զիրենք նոյնպէս արժանացնեն միւս Հայերու ճակատագիրին: Երկար բանակցութիւններէն ետք ընտանիքէն չորս հասուն տղամարդիկ, ի վերջոյ, Տէր Կիրակոսին եւ միւսներուն հետ կ'իջնեն լերան բարձունքէն եւ կ'ուղեւորուին Տիգրանակերտ: Տեսնելով եւ համոզուելով, որ տեղի բնակչութիւնը ամբողջութեամբ Հայ է, կը խօսի հայերէն, կը համաձայնին իրենց զաւակները ուղարկել տեղի կրթօճախները՝ մայրենի լեզուն սորվելու (վարդոցիները գիտէին իրենց Հայ ըլլալուն մասին, սակայն հայերէն չէին խօսեր):

ՃԱՆԱՊԱՐՀ՝ ԴԷՊԻ ՊՈԼԻՍ

1968 թուականին բացարձակապէս տղաներէ բաղկացած վարդոցիներու առաջին խումբը կ'ուղեւորուի Պոլիս: Զանոնք կը տեղաւորեն տարբեր կրթօճախներու մէջ՝ Գարակէօզեան որբանոց, Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ նախակրթարան եւ այլն: Այդ հաստատութիւններու հայ երեխաները դժուարութեամբ կ'ընտելանային եւ կ'ընդունէին արեւէն եւ լերան հովերէն կոշտացած այդ մանուկները, զանոնք «քիւրտ» կը կոչէին, քանի որ չէին հասկնար անոնց լեզուն: Վարդոցիները իրենք ալ սովոր չէին կարգ ու կանոնի, քարեր կը նետէին հայ երեխաներուն վրայ եւ այլն... Ժամանակ պէտք եղաւ, որպէսզի տարբեր միջավայրերու մէջ ապրած հայ մանուկները ընտելանան իրարու:

Այդ ժամանակ Թուրքիոյ հայոց պատրիարքն էր Շնորհք Գալուստեանը: Ան տոհմին կ'առաջարկէ հաստատուիլ Պոլիս, եւ արդէն 1968–1969 թուականներուն վարդոցիներն ամբողջ տոհմով կը տեղափոխուին Պոլիս: Պատրիարքարանն ու տեղւոյն հայ համայնքը մեծապէս կ'օգնեն անոնց, բնակարաններ կը տրամադրեն, գործարաններու մէջ աշխատանքի կ'առնեն: Սակայն իրենց ամբողջ կեանքը ազատութեան մէջ անցուցած եւ հսկողութեան չվարժուած վարդոցիներուն համար խիստ դժուար էր այդ կեանքին յարմարիլը, եւ 1974ին անոնք կը վերադառնան իրենց եայլաները՝ երեխաները ձգելով դպրոցներու մէջ (անոնք, այնուամենայնիւ, կարեւոր կը նկատեն Հայկական ուսումի անհրաժեշտութիւնը):

Թէեւ վարդոցի ցեղի անդամները Պոլսոյ մէջ շատ կարճ ապրեցան հայերու հետ, այնուամենայնիւ, անոնք վերագտան իրենց ինքնութիւնը եւ եայլաներու մէջ զգացին, որ այլեւս չէին կրնար ապրիլ քիւրտերուն հետ: Անկէ զատ, քիւրտերը բռնագրաւած էին տոհմին պատկանող հողերէն մաս մը, եւ դժուար էր զանոնք դուրս քշելը:

Վարդոցիները անելանելի վիճակի մէջ յայտնուելով, կրկին կը դիմեն Շնորհք պատրիարքին: Վերջինըս կ'առաջարկէ երթալ Խորհրդային Հայաստան: Վարդոցիները մեծ ուրախութեամբ կ'ընդունին առաջարկը, եւ 1977 թուին Վարդո տոհմին պատկանող 144 ընտանիք Սուրիոյ ճամբով, «Ներգաղթ» կոմիտէի աջակցութեամբ, կ'ուղղուին Հայաստան: Անոնք սկզբնական շրջանին կը տեղաւորուին Երեւանի սարդական պալատին մէջ, այնուհետեւ կը տեղաւորուին Մասիսի շրջան: Վարդոցիներուն վկայութեամբ, Մասիսի շրջանին մէջ այն տեղը, ուր զիրենք տարած էին, նըման էր համակեդրոնացման խիստ ճամբարի մը: Առաջին տպաւորութիւնը կը հիասթափեցնէ զանոնք, պատճառը այն էր, որ ճամբարի պահակները ազգութեամբ ազերիներ էին (Խորհրդային տարիներուն Մասիսի շրջանը կը բնակէին մեծ թիւով ազերիներ): Ամբողջ կեանքը Թուրքի եւ քիւրտի դէմ ելած հայուն համար ասիկա անբացատրելի էր: Անոնք նոյնիսկ սկսած են մտածել, որ դաւադրութիւն մը կազմակերպուած է իրենց դէմ, եւ իրենք ոչ թէ Հայաստանի, այլ օտար երկրի մը մէջ են: Վարդոցիները իրենց այցելութեան եկած «Ներգաղթ» կոմիտէի նախագահին կը բողոքեն, որմէ ետք պահակները կը փոխարինուին հայերով:

Մէկ ամիս Մասիսի մէջ մնալէ ետք, կարգ մը ընտանիքներ կը տեղափոխուին Հոկտեմբերեան (ներկայիս՝ Արմաւիր), միւսներուն բնակարան կու տան նոյնինքն Մասիսի մէջ: Ասիկա նոյնպէս անտանելի էր վարդոցիներուն համար. անոնք կը խնդրեն զիրենք չբաժնել՝ կա՛մ բոլորը տեղափոխել Հոկտեմբերեան, կա՛մ ձգել Մասիսի մէջ: Խնդրանքը կը մերժուի: Կը մերժուի նաեւ անոնց մէկ այլ խնդրանքը՝ թոյլ տալ զաղիլ իրենց տոհմիկ ըզբաղմունքով՝ անասնապահութեամբ: Իսկ երբ վարդոցիներուն կ'արգիլեն 24 Ապրիլին իրենց զաւակներուն հետ այցելել Ծիծեռնակաբերդ, հիասթափութիւնը աւելի կը խորանայ: Անոնք կը սկսին ատել այդ օրերու Հայաստանի իշխանութիւնները, սակայն աւագներու խորհրդով չեն ընդվզիր, քանի որ կը գիտակցին, որ հայրենիքին մէջ պէտք է յաղթահարել ամէն դժուարութիւն՝ մտածելով, որ անիկա է իրենց վերջին հանգրուանը... Այս ընտանիքին մէջ ալ գտնուած են մարդիկ, որոնք միամտաբար տակաւին հաւատք ունէին Թրքական կառավարութեան հանդէպ եւ տոհմի աւագներէն գաղտնի նամակ կը գրեն Մոսկուա՝ Թրքական դեսպանատուն խնդրելով զիրենք վերադարձնել Թուրքիա:

Այս արարքը մինչեւ այսօր չէ ներուած տոհմին մեծերուն կողմէ՝ որակուելով իբրեւ դաւաճանութիւն: Տոհմին անփորձ երիտասարդներուն այդ արարքը պատճառ դարձած է հայրենիքէն ամբողջ տոհմին արտաքսման...: Առաջին կանգառը Կարսն էր. այստեղ զանոնք կը դիմաւորեն Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան ազգային անվտանգութեան ներկայացուցիչները, որոնք հարցաքննութեան նպատակով տոհմին մէկ մասը կը պահեն իրենց քով, իսկ միւս մասը (նոյն նպատակով) կ'ուղարկեն Պոլիս: Այս պատմութեան անձամբ կը միջամտէ Շնորհք պատրիարքը եւ ձեւով մը լուծելով բոլոր խնդիրները՝ ժամանակաւոր կացարան կը տրամադրէ պատրիարքարանին պատկանող սենեակներու եւ մշակութային օճախներու մէջ: Այս տեղափոխումներուն ընթացքին տոհմէն մաս մը (առաջին անգամ ըլլալով կը բաժնուի ընտանիքէն) կը հաստատուի Պելժիոյ Պրիւսէլ քաղաքը՝ յետագային ընտանիքէն մաս մը հրաւիրելով հոն:

Այժմ Վարդո տոհմը վերջնականապէս բաժնուած է երկու մասի: Մեծ մասը կ'ապրի Պրիւսէլ, մաս մը՝ Ֆրանսայի Մարսէյլ քաղաքը: Երկու երկիրներուն մէջ ալ վարդոցիները աշխուժօրէն կը մասնակցին հայ համայնքին կազմակերպած բոլոր ձեռնարկներուն: Վարդոցիներու զաւակներէն շատեր ժամանակի ընթացքին սփռուած են տարբեր երկիրներու մէջ: Սերունդին աւագները մինչեւ հիմա համոզուած են, որ Հայաստանն է հայ տոհմին այս ընտանիքին վերջնական հանգրուանը:

«Հորիզոն»

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ ՅԱՍՄԻԿ ՊԱՊԵԱՆ – ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ԶՈՅԳԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ֆրանսայի «Հայաստանի տարւան» կարեւորագոյն ձեռնարկներուն հայ երգի տարածքը ամենայն արժանաւորութեամբ մասնակից դարձնող երեկոյթ մըն էր Փարիզի Կավոյի սրահին մէջ Մարտ 12ին «Հայ ոգին» խորագրով ներկայացուածը: Շատ ինքնատիպ յղացումով մը երգի ու դաշնակի ոլորտներէն երկու մեծագոյններ մէկտեղուած էին այդ երեկոյթին համար որուն առանցքը հայ երգն էր:

Միջազգային մեծ բեմերու այս երկու արուեստագէտները՝ սոփրանօ Յասմիկ Պապեան ու դաշնակահար Վարդան Մամիկոնեան, երկուքն ալ Հայաստանէն, պատրաստած էին յայտագիր մը որ շրջաններու, անուններու բազմազանութեամբ հետաքրքրական պտոյտի մը կը նմանէր հայ երգի լայնածիր դաշտին մէջ. Կոմիտաս, Տիգրան Մանսուրեան, Եդուարդ Միրզոյեան, Աւետ Տէրտէրեան, Բարսեղ Կանաչեան, Համբարձում Պէրպէրեան, Տիգրան Զուխաճեան, Արմէն Տիգրանեան յայտագրին մէջ ընդգրկուածներն էին, ոմանք իրենց երգերով, ոմանք օփերաներէ արիաներով:

Առաջին բաժինը սկսաւ Կոմիտասի Անտունիով. յաջորդեցին Կռունկը, Քելեր-Ցոլեր, Քէլէ Քէլէն, Կաքաւի Երգը: Մեծ օփերաներու փնտռուած երգչուհին իր հզօր ու ներազդող ձայնով, այնքա՜ն գնահատականներու արժանացած արուեստով, լեռնային ակերու ջուրին կաթիլներուն անապակութեամբ մեկնաբանեց ամէն մէկ երգ, յուզումով ու խանդավառութեամբ վարակելով ամբողջ լսարանը: Հետաքրքրական էր Կոմիտասի գերմաներէն խօսքերով երեք երգերուն ունկնդրութիւնը որուն յաջորդեցին Տ. Մանսուրեանի Քուչակեան չորս հայրէնները:

Պարզ է որ դաշնակի ընկերակցութեան բաժին մը չէր Վ. Մամիկոնեանի ստանձնածը. այլ երաժշտական միասնութեան մը մէկ բաժինը: Առաջին մասը ինք փակեց առանձին Ա. Խաչատուրեանի «Թոքաթթա»ին մեկնաբանութեամբ:

Իր մենանուագով սկսաւ յայտագրին երկրորդ մասն ալ ուր առնուած էին Ա. Բաբաջանեանի «Էլէժի»ն, «Վաղարշապատի պար»ը եւ «Պօէմ»ը: Նոյն բաժնին մէջ Յ. Պապեանի երգած Կանաչեանի «Օրօր»ը, կարելի է անվարան ըսել որ վերնակեդրոնը եղաւ ամբողջ երեկոյթին:

Վերջին երկու կտորները Զուխաճեանի Արշակ Բ. օփերայէն Օլիմփիայի երգը ու Ա. Տիգրանեանի «Անոյշ»ին վերջին, խելագարման դրուագը փոքր փակագիծով մը առիթը տուին անոնց որոնք չէին ունկնդրած օփերաներու արուեստագիտուհի Յ. Պապեանը, վայելելու նաեւ անոր ա՛յդ երեսակը:

Բնական էր որ յայտագրին պարունակութեամբ չաւարտէր երեկոյթը: Ծափերն ու «կեցցէ»ները պարտադրեցին Պապեան – Մամիկոնեան զոյգին որ քանիցս բեմ վերադառնան ու շարունակուի հմայքը: «Կիլիկիա»ն, Հալէվիի «Հրէուհին» օփերայէն Ռաշէլին արիան ու որպէս վերջաբան «Հայաստան»ը յաւելեալ նուէրը եղան բացառիկ երեկոյթին, որմէ իսկապէս ակամայ մեկնեցան Կավոյի սրահին ներկաները, ափսոսալով որ ի՜նչ քիչ են այդ մակարդակով հայ երգ ունկնդրելու առիթները:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱՐՑԱԽԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ 19ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Փասատինայի Հայ Սքուլի հանդիսասրահին մէջ, Փետր. 25ին, տեղի ունեցած է Արցախի ազատագրական պայքարի 19ամեակին նուիրուած տօնախմբութիւնը, կազմակերպութեամբ ՀՅԴ «Լեռնավայր» կոմիտէի: Ներկայ եղած են 1.200 հոգի: Յայտագիրը վարած է Նշան Հարպոյեան: Ցուցադրուած է «Ողջոյն Ղարաբաղէն» տեսերիզը: «Լեռնավայր» կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Յարութ Մկրտիչեան, զուգահեռներ գծելով Փետրուարեան ապստամբութեան եւ Արցախեան հերոսամարտի միջեւ: Օրուան բանախօսը՝ Հ.Յ.Դ. Արցախի կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչ Արթուր Մոսիեան, ներկայացուցած է արցախեան գոյապայքարի պատմութիւնը, պարզած՝ այդ պայքարի պատճառներն ու հանգրուանները, 1991 Սեպտ. 2ին՝ Արցախի անկախութեան հռչակումը, աւելցնելով որ «այսօր ազատագրուած Արցախը կ'ապրի իր առօրեան, անոր որդիները կը վերաշինեն իրենց տունը, ուր պիտի ապրին իրենց սերունդները, ազատ Արցախի զաւակները, որոնցմէ շատեր այսօր արդէն զինուոր են հայրենիքի պաշտպանութեան բանակին»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

Երեւանի քաղաքապետ Երուանդ Զախարեան, ընկերակցութեամբ Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Լիլոյեանի, Փետր. 22ին այցելած է Ամերիկայի արեւմտեան թեմի ազգային առաջնորդարանը եւ հանդիպում ունեցած առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի հետ: Հանդիպումին ներկայ եղած են ՀՅԴ-ի, ՀՄԸՄ-ի, ՀՕՄ-ի, Համազգայինի, «Հայաստան» հիմնադրամի, հայկական միացեալ ֆոնտի ներկայացուցիչները: Մուշեղ Արք. խօսած է Առաջնորդարանի առաքելութեան եւ աշխատանքի մարզերուն մասին, իսկ Երուանդ Զախարեան ներկայացուցած է յատկապէս Երեւանի եւ ընդհանրապէս Հայաստանի տնտեսական, քաղաքաշինական եւ այլ մարզերու զարգացումներուն ընթացքը: Փոխանակուած են յիշատակի նուէրներ:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ԶԻՆՈՒՈՐ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Վերջին երեք տարուան ընթացքին ամերիկեան բանակի ղեկավարութիւնը զանազան միջոցներու դիմած է, զինուորական ծառայութեան թեկնածուներու նուազող թիւը աւելցնելու համար: Յաւելումներ ըրած է նորակոչերուն նախատեսուած վճարումներուն վրայ, ընդունած է դպրոցական ձախողութեան տէր աւելի մեծ թիւով թեկնածուներ, ընդունելութեան քննութեան միջակ արդիւնք ունեցողներ. նոյնիսկ զիջումներ ըրած է տարիքի եւ ծանրութեան իր կանոններուն մէջ:

Պաշտպանութեան նախարարութիւնը ընդառաջած է առողջական որոշ հարցերու տէր թեկնածուներու դիմումին, կրճատած բացառելիներու սահմանները: Այդ բացառելիները յանցագործներն են, որոնց նկատմամբ նախկին խստապահանջութիւնը ցոյց չի տրուիր:

2006ին զրօշի տակ առնուածները 69.395 հոգի եղած են. այր ու կին: Անոնց 11.7%ը քրէական անցեալի տէր է, ինչ որ հարց տալու կը մղէ թէ բանակը քիչ մը շատ թոյլ չի՞ գտնուիր պատերազմի մը ժամանակ նորակոչերու հարկաւոր թիւը ունենալու համար: Ճիշդ է որ կը շարունակուի թմրեցուցիչի մաքսանենգներու, ծանր դատապարտումի, սեռային յանցանքներու տէրերուն մերժումը:

Զինուորական անձնակազմին քարտուղարը գանգատած է որ քրէական անցեալի տէր ընդունուածները յատուկ ոչ մէկ հսկողութեան ենթակայ կ'ըլլան բանակին մէջ:

Համալսարանական հետազօտող մը այդ կարգի երիտասարդներու ընդունումը ծանրակշիռ հարցերու աղբիւր նկատած է: Մանաւանդ երբ անոնք ո՛չ յատուկ հսկողութեան ենթակայ կ'ըլլան, ոչ ալ մասնաւոր աշխատանք կը տարուի լաւագոյն համարկում մը ապահովելու համար անոնց: Վերջին երեք տարուան ընթացքին քրէական անցեալի տէր աւելի քան 125 հազար հոգի բանակի շարքերը առնուած են: Անոնք բոլորին համար անհնազանդութեան, կամ բիրտ արարքի մը հաւանական թեկնածուներն են: Պատասխանատու մը ըսած է թէ անոնց մեծ մասը ատակ է շատ լաւ զինուոր մը ըլլալու, բայց ոմանք յատուկ ուշադրութիւն կը պահանջեն: Եւ զինուորական նուիրապետութիւնը հարկ է նկատի ունենայ այս պարագան, զբաղի անոնցմով, փոխանակ այնպէս ձեւացնելու թէ վտանգաւոր տարրեր չկան: Ուրիշներ աւելի լաւատես են: Կը պնդեն թէ պէտք յանձնել ընկերութեան համարկումի հարց ունեցող երիտասարդներու, զանոնք խոհեմ եւ ուշադիր անձերու կը վերածէ:

ՔԱՂՀԱՆ

Livres reçus

L'ARMENIE, LES MASSACRES ET LA QUESTION D'ORIENT

(études, conférences et documents)

EMILE DOUMERGUE,
doyen de la Faculté Protestante Libre de Montauban en 1916

«Le Cercle d'Ecrits Caucasiens»,
Paris, 2007

ԴՈՂԱՆԹԷ ԴՈՂԱՆԹ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹԻ մէջ Էսընի Հայ մշակութային միութիւնը նշած է Կիներու օրը: Միութեան նախագահ Մհեր Պէյլէրեանի կողմէ Գարեգին Բ.-ի շնորհաւորութեան ընթերցումէն ետք Տոքթ. Ս. Ադամ ներկայացուցած է օրը եւ հայ կնոջ դերը անցեալին ու ներկայի հայ կեանքին մէջ: Գերմաներէն ելոյթէ մը ետք օրը փակուած է երաժշտական բաժինով մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պոլսահայ միութեան կեդրոնին մէջ, նախապէս ալ Մաքկիլ համալսարանին, նախաձեռնութեամբ Զօրեան հիմնարկին եւ միացեալ հովանաւորութեամբ հայկական կազմակերպութիւններու եւ համալսարանական հայ ուսանողաց միութիւններու, Փետր. 16ին 17-ին, դասախօսութիւններ տուած է թուրք պատմաբան, Մինեսոթայի համալսարանի Ողջակիզման եւ Ցեղասպանութեան գիտութիւններու դասախօս Թանէր Աքչամ: Զոյգ դասախօսութիւններու սկզբնաւորութեան, Աքչամ յուզումով անդրադարձած է Պոլիս իր վերջին այցելութեան եւ հանդիպումին Հրանդ Տինքի հետ ու հրաւիրած է ներկաները յոտնկայս յարգել անոր յիշատակը: Ինչ կը վերաբերի Հայոց ցեղասպանութեան, ան յայտնած է որ չկան հակասութիւններ թրքական արխիւներու եւ այլ պետութիւններու արխիւներու փաստաթուղթերու միջեւ, թէեւ շատ մը փաստաթուղթեր անյայտացած են «վարչապետական արխիւներէն», սակայն, ըսած է Աքչամ, գոյութիւն ունեցող եւ տրամադրելի փաստաթուղթերն իսկ բաւարար են հաստատելու համար Հայոց ցեղասպանութեան մանրամասնօրէն ծրագրուած եւ գործադրուած բնոյթը: Ան մանրամասնօրէն ծանրացած է իր ուսումնասիրած հեռագիրներուն վրայ, ուրկէ հաստատած էր որ Թալաթ կանոնաւորութեամբ հետապնդած է ամէն մէկ նահանգի կառավարիչէն ստացուելիք տեղեկագրութիւնը: Եզրակացուցած է որ Ա. աշխարհամարտէն ետք, Պոլսոյ մէջ գործադրուած զինուորական ատեանի դատավճիռները որեւէ կասկած չեն թողուր կատարուած ցեղասպանութեան արարքին մասին: Ան շեշտած է նաեւ թէ տակաւին երկար աշխատանք կայ տարուելիք որպէսզի Թուրքիոյ «խորունկ ուժերը», այսինքն բանակն ու ծայրայեղ ազգայնամոլները չէզոքացուին: Այս աշխատանքը երկար ժամանակի կը կարօտի: Դասախօսութեան աւարտին, Աքչամ պատասխանած է եղած հարցումներուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏՕՆԱԶԱՆԳ

ԶԱՐԵՀ ԽՐԱԽՈՒՆԻ

«Զանգակ-97» հրատարակչութիւն
Երեւան 2007

ԱՆՑՈՒԿԸ — ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Կ'արժէ միայն յիշել, որ Պոլիս եկած պէս, իսկոյն Փարիզ Աւետիս Նազարբէկեանին յղեցի օրագրութիւնս, որ չունեցաւ օրինաւոր պատասխանը:

***

Բժշկութեան արուեստիս ձեռնարկելէս յետոյ, գրեթէ ամէն շաբթու կը գրէի Թիֆլիս, բայց պատասխան չէի ստանար. թէեւ Աւետիսը ցանցառ կերպով կ'ուղղէր ինծ նամակ. մօրը կամ քրոջը մասին ոչ մէկ լուր չէր տար, կը տեղեկացնէր թէ սկսած էր բժշկական դասերուն հետեւիլ ջանադիր կերպով:

Վեց ամսուան եկած էի Պոլսո՛յ մէջ. ազգականներս ու բարեկամներս իմացած էին, որ Թիֆլիսեցի աղջկան մը հետ նշանուած եմ. կու գային զիս շնորհաւորել, երջանիկ ամուսնութիւն ինծ մաղթել, բայց Տիկին Նազարբէկեանի կողմէ կենդանութեան ո՛չ մէկ նշան չէի տեսնար. բոլոր ուղղած նամակներս կը մնային առանց պատասխանի ու ես կը սկսէի մտահոգուիլ. եւ մտահոգութիւնս կը փարատէի նուիրուելով հիւանդներու, որոնց թիւը զգալիօրէն կը բազմանար:

1885ի Մայիս ամսուան սկիզբը, մօրեղբայրս՝ ըստ իր վաղեմի սովորութեան, որոշած էր օդափոխութեան երթալ Ալէմտաղի գիւղը, ուզեց որ ընկերանայի իրեն. չմերժեցի առաջարկը, սիրով ընդունեցի, միտքս բերելով այն Ալէմտաղէն ուր թխսուեցաւ իմ Փարիզ երթալս Կարապետ Ջալըքեանի հնարքին շնորհիւ, ինչպէս գրած եմ:

Մայիս 8ին հասանք հոն եւ իջանք գիւղին պանդոկը, որ թէեւ խեղճուկ բայց մաքուր տեղ մ'էր: Բաւական թուով հայ ծանօթ ընտանիքներ օդափոխութեան եկած էին այդ հիասքանչ, դիւթիչ ու անապակ ջուրերով հարուստ հայ ամարանոցը:

Եկողներուն մէջ էր, Կելիպոլուցի Տէր Կարապետ Գաբամաճեանը, որ իր մէկ հատիկ մանչ զաւակը կորսնցուցած ըլլալուն պատճառաւ, վշտահար ամուսինն ու աղջիկները առած բերած էր Ալէմտաղ, ամիս մը կամ երկու հոն անցընելու, եւ իրենց դառն կսկիծը դոյզն ինչ սփոփելու համար:

***

Կարապետ Գաբամաճեան փեսայ էր Յարութիւն Փափազեանի կամ Տէր Բառնաբասեանի: Պատուական անձնաւորութիւն մ'էր. պատուաւոր ոսկերիչ, որ ունէր երեք աղջիկ, երկուքը փոքր, իսկ մեծը 18 կամ 19 տարեկան:

Գիշեր մը մօրեղբայրս զիս այցելութեան տարաւ Գաբամաճեաններուն, որոնց հետ վաղուց ունէր ծանօթութիւն եւ ընտանեկան յարաբերութիւններ:

Սիրալիր ընդունելութիւն մը վայելեցինք, եւ մեր խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը բնականաբար եղաւ Փարիզը, ուրկէ նոր վերադարձած էի ես: Խօսեցանք դեռ Ալէմտաղին եւ Սկիւտարի օդին ու ջուրերուն վրայ, երբ յա՛նկարծ մեծ աղջիկը խօսքի խառնուելով, ըսաւ թէ՝ «Սկիւտար արժանի է մեր գովասանքին, որովհետեւ ծնած էր Պետրոս Դուրեանը, որ ինքնաբոյս բանաստեղծ մ'է». բացի այս սիրուն խօսքէն, Օր. Գաբամաճեան արտայայտուեցաւ նաեւ հայ գրականութեան մասին այնպիսի սքանչելի կերպով, որ մեր հիացումը արժեց:

***

Կէս գիշերուան մօտ ելանք դուրս. պայծառ լուսինը կը լուսաւորէր ամբողջ գիւղը. ուղղուեցանք մեր պանդոկը, որ գիւղին մէկ հատիկն էր, իր երեք-չորս սենեակներով:

Ճանապարհին մօրեղբայրս սկսաւ գովել Օր. Գաբամաճեանը, «ի՜նչ լաւ դաստիարակուած աղջիկ մ'է» ըսաւ ու ինծ դառնալով, «եթէ Թիֆլիսի աղջիկը ուզած չըլլայիր, Կարապետ Գաբամաճեանին այս աղջիկը քեզի չա՛տ յարմար պիտի տեսնայի» յարեց:

Պատասխան չտուի, գացինք ննջել, բայց մօրեղբայրս մտքիս մէջ հունտ մը նետած եղաւ:

Երեք օրի չափ մնացինք Ալէմտաղի. ճաշի ալ հրաւիրուեցանք Գաբամաճեաններէն. յետոյ իջանք Սկիւտար, ուր հիւանդներ վերսկսան չորսդիս պաշարել:

(Շար. 184)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Րաֆֆի Մուրատեանի մահուան առթիւ Ռոզա Տակառեան, Տէր եւ Տիկին Ժաւ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Հարբութլեան 200ական Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30**, animée par **G r i c h a** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— **Marie** : 01 39 85 05 71;
— **Nella** : 01 39 85 91 23.

***

G A S T R O N O M I E
&
M U S I Q U E

La Croix Bleue, Section «Astrig» organise, en partenariat avec la FRA Dashnaktsoutioun, Groupe «Vartan» d'Arnouville et la Municipalité de Villiers-le-Bel, une soirée **«GASTRONOMIE et MUSIQUE»**, le **samedi 31 mars à 19 heures.**

Cette soirée sera animée par Yeram et Bratsch et aura lieu à l'Espace Marcel Pagnol - 2 rue Gounod à Villiers-le-Bel (95400).

Pour renseignement ou réservation, merci de vous adresser à :
- **Carmen:** 06.14.65.65.61 **pour le repas**
- **Service culturel:** 01.34.04.13.20 **pour le concert.**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՒՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղին ժողովը Շաբաթ, Մարտ 17, ժամը 16ին, սովորական վայրը։

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 23
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 25
Դ. Կիրակի,
Քառասնորդաց «Գալստեան» Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ
ժամերգութեամբ.
յաւարտին Պատարագ
սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30ին։

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.—*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին։

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝	*ժամը 8.45ին,*
Արեւագալ՝	*ժամը 9.45ին,*
Պատարագ՝	*ժամը 10.30ին,*
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	*ժամը 11.45ին։*

***

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21, ժամը 17.30*ին*
կը քարոզէ
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ՊՈՒԼՎ OSSO

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 23
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին։
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France organisent
U N P E L E R I N A G E M A R I A L A L O U R D E S
sous la présidence de Mgr Grégoire GHABROYAN
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 16 au samedi 19 mai

Départs de Paris, Arnouville, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **330 Euros**
Pour inscription et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse,
Paris et Arnouville : 01 44 59 23 50 — Marseille : 04 91 48 19 60
Lyon et St Chamond : 04 77 22 09 86 — Valence : 04 75 43 78 23
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 31 mars.

Les activités du mois de Mars DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

M A R S E I L L E

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

LE CENTRE CULTUREL SAHAK MESROP
vous invite à **UNE RENCONTRE** avec
BABKEN HARUTYUNYAN
Doyen de la faculté d'histoire de l'Université d'Etat d'Erevan
et
ARTAK MOVSISYAN
Professeur d'histoire à l'Université d'Etat d'Erevan

Ces deux historiens-chercheurs parleront de leurs travaux de recherche et de l'organisation de l'enseignement supérieur en Arménie
. LE LUNDI 19 MARS à 20 h 30
au Centre Culturel Sahak Mesrop : 339 avenue du Prado - 13008 Marseille

—— Entrée libre ——

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

(Շար. Ա. էջէն)

ծրագիր յայտնած է (ցանկին մէջ թիւ 3ը՝ գրաքննուած է)։ Հարցաքննութիւնը ղոնփակ եղած է եւ միակ աղբիւրը ամերիկեան Նախարարութիւնն է։

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԶ. Պապը պատժական միջոցներու դիմած է ծագումով պասքսպանացի յիսուսեան Հ. Խոն Սոպրինոյի դէմ։ Աստուածաբանը, 69 տարեկան, հեղինակ է գործերու, որոնք չատ տեղ կու տան Քրիստոսի մարդկային կերպարին (որպէս ազքատութեան դէմ պայքարող անձ) ի՛ վնաս անոր աստուածային կերպարին։ Այս տեսակէտը դէմ ըլլալով Հաւատոյ վարդապետութեան, Սան Սալվատորի արքեպիսկոպոսը, որ անդամ է Օփուս Տէիի, արգիլած է Հայր Սոպրինոյի որ դասաւանդէ, գիրք հրատարակէ մինչեւ որ Յիսուսի մասին իր գրածները քննուին։

ԵՕՐՈՎԻԶԻՈՆԻ ֆինլանտացի կազմակերպիչները ի վերջոյ իրենց հաւանութիւնը տուած են իսրայէլեան մասնակցութեան, բաւական տատամսելէ ետք։ Արդարեւ, իսրայէլեան Թիփաքս խումբը կը մասնակցէր երգով մը՝ «Կոխէ՛ կոճակին վրայ», ուր բացայայտ ակնարկութիւններ կան Իրանի հիւլէական ծրագիրներուն դէմ։ Հոն կ՚ըսուի ի մէջ այլոց.— «Խելագարուած ղեկավարներ կան, որոնք կը ձգտին վնասել սատանայական թեքնոլոժիներով եւ պիտի կոխեն կոճակին վրայ»։ Ակնարկութիւնը յստակ է։ Երգը եբրայերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն հատուածներ ունի։

«ՔԱՐՇԷՐ ՖՐԱՆՍԱ» հաստատութիւնը մասնաւոր զեկոյցով մը մամուլին մէջ կը բացատրէ որ իր անունին գործածութիւնը իր սովորական շրջանակէն դուրս, կը ստիպէ որ արտայայտուի ի յարգանս բոլոր անոնց որոնք կ՚աշխատին ձեռնարկին հետ։Ձեռնարկութիւնը (Ալֆրէտ Քարշէր) հիմնուած է 70 տարի առաջ և կ՚արտադրէ ծանօթ եւ ընդունուած ապրանքներ (մաքրող, ճարտարարուեստի մաքրութեան դրութիւններ եւլն.)։ Քարշէր չի կրնար ընդունիլ,այսօր,որ իր անունը այլ իմաստներու խառնուի։ Ինչպէս կը հասկցուի, Քարշէրի գերման տէրերը կ՚ակնարկեն Սարքոզիի արտայայտած խօսքերուն, երբ քարշէրով կ՚ուզէր արուարձանները մաքրել։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ձեռնարկութիւններու եւ հաստատութիւններու մէջ, ուղղագրական և քերականական սխալները այնքան բազմացած են որ ճար մը կը փնտռուի։ Առաջին առթիւ Ելեկտրոնիկ Կեդր. Դպրոցը թելադրութեան (տիքթէ) *մրցում մը հաստատած է։ Այս մեծ դպրոցը 375 ուսանող կ՚ընդունի ճարտարագէտներու 48 դպրոցներէ (20ը՝ Փոլիթէքնիքէն), որպէսզի 25 վայրկեան աշխատին թելադրութեան մը վրայ, քանի ուղղագրութիւնը ծանր հարց մըն է այլեւս վկայեալ պաշտօնատարներու համար* (փատր)։ *Ելեկտրոնիկի վարժարանը ֆրանսերէնի մակարդակը մուտքի պայման մըն է։*

arménie mon amie

AGENDA

L Y O N

A R M E N I E
C O N T E M P O R A I N E
e x p o s i t i o n

Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles de Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

LE PERREUX-SUR-MARNE

VOYAGE EN ARMENIE

Exposition de Paul Kazandjian du 17 au 29 mars, salons de l'Hôtel de ville :
Conférence, samedi 24 mars à 16h30 de Paul Kazandjian.
Concert de Bratsch et Papiers d'Arménies, vendredi 30 mars à 20h30 dans le Grand théâtre; etc.
Renseignement : Tél. 01. 48 71 53 69

PROMOTION D'HIVER EN ARMÉNIE
Saberatours SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et EuropeHôtel
vous proposent
1 Billet A/R
à 485€*
+ 1 EURO = 4 nuits offertes à Europe Hotel
■ 11, rue des Pyramides 75001 PARIS tél 01 42 96 10 10 fax 01 42 96 18 77 armenie@saberatours.fr
■ 48, cours de la Liberté 69003 LYON tél 04 78 60 13 66 fax 04 78 60 92 26 sevan@selectour.com
■ 67, La Canebière 13001 MARSEILLE tél 04 95 09 30 60 fax 04 95 09 30 61 marseille@wasteels.fr
* Tarif H.T. Aerienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 20
MARDI
20 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·667 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·667

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

11 ԿԱՄ 12 ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ԿԱՆ

Մարտ 16ին, անոնք որոնք կրցան հաւաքել 500 ստորագրութիւններ եւ յանձնել նոյն օրը Սահմանադրական խորհուրդին, Մարտ 19ին կը յայտարարուէին որպէս պաշտօնական թեկնածուներ: Անոնց թիւը 11 էր, բայց խնդրոյ առարկայ կը մնար Ժոզէ Պովէի պարագան, որ կը ճշդուէր Մարտ 19, ժամը 17·30ին, երբ Խորհուրդին նոր նախագահը՝ Ժան-Լուի Տըպրէ պիտի հրապարակէր ցանկը: Այդ 11երն են· – Նիքոլա Սարքոզի, Սեկոլէն Ռուայալ, Ֆրանսուա Պայրու, Մարի-Ժորժ Պիւֆէ (համայնավար), Տոմինիք Վուանէ (կանաչ), Ժերար Շիվարտի (աշխատաւորներ), Արլէթ Լակիյէ (բանուորական պայքար), Ֆիլիփ տը Վիլիէ (Շարժում Ֆրանսայի համար), Ժան-Մարի Լը Փէն (Ազգ· Ճակատ), Օլիվիէ Պըզանսընօ (յեղափոխական համայնավար), Ֆրէտէրիք Նիհու (որսորդներ):

***

Կիրակի, Մարտ 18ին, համաժողովներն ու ելոյթները շարունակուեցան: Նորութիւն մը բերաւ Սեկոլէն Ռուայալ, որ 6րդ Հանրապետութեան մը մասին խօսեցաւ եւ այդ առընչութեամբ հանրաքուէի մը ծրագիրը ներկայացուց: Բայց, գլխաւոր նորութիւնը այլ էր: Մինչ երեք օր առաջ Սեկոլէն Ռուայալ շեշտը կը դընէր իր «ազատութեան» վրայ, մերժելով կուսակցութեան մը գերին ըլլալ, Կիրակի, ընդհակառակն, կը պնդէր ընկերվարական իր հանգամանքը, շնորհակալութիւն յայտնելով «իր ընտանիքին»: Փարք տէ գ'Էքսփոզիսիոնի մէջ ելոյթ կ'ունենային նաեւ Ֆր· Հոլանտ, ապա Սթրօս-Քահն: Նախապէս ալ խօսք առած էր Լ· Ժոսփէն, որ Լանսի մէջ արտայայտուած էր Ս· Ռուայալի բացակայութեան, բայց անոր ի նպաստ: Եթէ բոլորն ալ կ'ուզեն Ս· Ռուայալի յաղթանակը, որպէսզի ձախը յաղթէ, ելոյթներու գլխաւոր թիրախը Ֆր· Պայրուն է որ օրէ օր աւելի «կը խանգարէ»: Վերջին հարցախոյզի մը համաձայն, եթէ Բ· շըրջանին Սարքոզի Ռուայալ մնան, Սարքոզի կը յաղթէ, բայց եթէ մնան Սարքոզի եւ Պայրու, Պայրու կը յաղթէ: Իրաց այս կացութեան մէջ, Սարքոզի գրեթէ կ'անտեսուի եւ յարձակումները կը կեդրոնանան Պայրուի վրայ: Այս «ամերիկանացած» ընտրապայքարին հետաքրքրական մէկ երեւոյթն է զբաղիլ միայն Բ· շրջանի արդիւնքով, այն տպաւորութիւնը թողլով որ Ա· շրջան մը գոյութիւն իսկ չունի:

Կիրակի ելոյթներ ունեցան նաեւ Սարքոզի (Զէնիթի մէջ), որ ջանաց երիտասարդութիւնը գրաւել, նաեւ Պայրու (Ուսանողի Սալոնը, Փորթ տը Վէրսայլ), որ առաջարկեց մեծ նախարարութիւն մը հաստատել, որ կ'ընդգրկէ «Ընկերութեան հարցերը»: Պայրու կ'ուզէ որ Խորհրդարանը ամրան ալ նստաշրջան ունենայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԻՕ ՏԷ ԵԱՆԷԻՐՈՅԻ մէջ է, որ Մարտ 18ին ձերբակալուած է իտալացի փախըստականը՝ Չեզարէ Պաթիսթի պրազիլացի ոստիկաններու կողմէ, յայն օժանդակութեամբ ֆրանսական ոստիկանութեան: Իտալիոյ աջը, բայց նաեւ ձախը չեն ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը եւ հաւանական է որ Պրազիլիա փոխադրուելէ ետք Պաթիսթի Իտալիոյ յանձնուի, ուր ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է: Ծանօթ է, որ ենթական ծայրայեղ ձախ, ամբաստանուած և դատապարտուած է (իր բացակայութեան) չորս մարդասպանութեան համար: Անոնք որոնք զօրավիգ մնացած են Պաթիսթիի, ինչպէս կարգ մը ֆրանսացի մտաւորականներ, կը մեղադրեն Սարքոզին, որ այս ձեւով ընտրական զէնք մը շահեցաւ եւ այդ պատճառով է որ չուզեց թողուլ ներքին նախարարութիւնը, նախքան այդ ձերբակալութիւնը: Անցեալին, Պաթիսթի Փարիզ ապաստանած էր ու շէնքի մը պահակն էր, բայց երբ ի վերջոյ Ֆրանսա որոշած էր յանձնել զինքը Իտալիոյ, կրկին փախած էր եւ չունէր Պրազիլ անցած: Ինք կը հերքէ ամբաստանութիւնները եւ անոնք կ'ուզեն որ կրկին դատուի Իտալիոյ մէջ, ինչ որ Հռոմ կը մերժէ:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ մինչ ոգի ի բոին կը պայքարին ԱՄՆ-ու կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումի հեռանկարին դէմ, ուշադրութիւն գրաւած է որ Անգարայի ամերիկեան դեսպանատան կողմէ բաշխըւած տարեցոյցին մէջ ներկայ է Ցեղասպանութեան նշումը: Այդ տարեցոյցին 2007ի հրատարակութեան «Ահաբեկչական արարքներ, ցեղասպանութիւն» գլուխին տակ տեղ տրուած է ցեղասպանութեան սահմանումին, ապա «Ի· դարու ցեղասպանութիւնները» բաժնին մէջ յիշուած 1915ը, որպէս Հայերու Երիտասարդ Թուրքերու կողմէ բնաջնջումը Օսմանեան կայսրութեան մէջ, աւելի քան մէկ միլիոն զոհերով:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, Շաբաթ օր աւելի քան 50 հազար հոգի հաւաքուած էր Մարտ 17ին, բողոքելու համար Իրաքի պատերազմին դէմ, որու չորրորդ տարեդարձն է Մարտ 20ին: Ցուցարարները հա-

(Շար·ը Դ· էջ)

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՀԵՏՔԵ՞Ր ՈՒՆԻ

Հ· Տինքի ընտանիքին փաստաբանը Պ· Պէյլէն որ ամբաստանուած պաշտօնատարներու մեղսակցութեան, լրջօրէն հետաքննութիւնը պահանջած էր, նոր դիմում մը ներկայացուցած է Պոլսոյ ատեանին: Անով պահանջած է նաեւ որ որպէս ոճիրին գլխաւոր պատասխանատու ցոյց տրուած Օ· Սամասթի, Ե· Հայալի եւ Է· Թունճէլի անցագիրները քննուին, եւ ըստուգուի ադրբեջանական կազմակերպութեան մը հետ իրենց կապը: Փաստաբանը պահանջած է տակաւին որ ամբաստանեալներուն առձեռն հեռաձայնին արձանագրութիւններն ալ քննութեան առնըւին:

ՉԵԽԻԱ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆԻՒԹՈՎ ՖԻԼՄԻՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔ

Չեխիոյ Պռնօ քաղաքին մէջ «Մէկ աշխարհ» փաստագրական ժապաւէններու փառատօնին Վարդան Յովհաննիսեանի «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» գործին ցուցադրութիւնը ադրբեջանական ցոյցերու պատճառ եղած է: Անոնք թերթիկներ ցրուելով փորձած են «ճշմարտութիւնը» ներկայացնել Ղարաբաղի հակամարտութեան մասին, քանի որ ֆիլմին նիւթը Ղարաբաղի պատերազմին մասնակիցներուն ճակատագրին մասին է: Սակայն փառատօնին կազմակերպիչները լաւատեղեակ ըլլալով Ղարաբաղի հարցին իրականութեան, հարթած են խնդիրը: Ֆիլմը նախապէս ցուցադրուած է Փրակայի մէջ ալ ու յետագային կը ցուցադրուի չեխական այլ քաղաքներու մէջ:

ՊՈԼԻՍ

ՄԱՀ ՔՈՅՐ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ

Մարտ 13ին Պոլսոյ Ս· Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ մահացած է Գալֆայեան տան վերջին կրօնաւորուհին՝ քոյր Հռիփսիմէ Սասունեան:

Աւազանի անունով Արաքսի, ծնած էր 1928ին Մուսա լերան Եօղունօլուք գիւղը: 1939ին Հաթայի Թուրքիոյ կցումով ընտանիքը գաղթած էր Դամասկոս, անկէ Պէյրութ: 1953ին Պոլիս գացած ու պաշտօն ստանձնած էր Գալֆայեան որբանոցին մէջ: Յետոյ Գարեգին Խաչատուրեան պատրիարքին կողմէ մայրապետ օծուած էր ու մինչեւ 1978 նոյն հաստատութեան մէջ ծառայած որպէս դաստիարակ ու մատակարար: 1980ին Շնորհք պատրիարք Գալուստեանի փափաքին ընդառաջելով սկսած էր պաշտօնավարել պատրիարքարանին մէջ· 1984ին պատրիարքը գնահատելով անոր ծառայութիւնները, սարկաւագի աստիճան տուած էր իրեն:

Քոյր Հռիփսիմէ 1988ին Պէյրութ գացած ու հոն հիմնած էր Գալֆայեան քոյրերու միութիւնը: 1996ին վերադարձած էր Պոլիս, 2000ին պատրիարքարանի տընօրէնութեան պաշտօնին հրաւիրուած Մեսրոպ պատրիարքին կողմէ: Երկու տարի ետք առողջական պատճառներով հանգըստեան կոչուած էր:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 16ին:

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԸ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Մ·-Ա· Պիրանտ Մարտ 17ին («Հիւրրիյէթ») մեծ գնահատանքով կը ներկայացնէ Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքը: Ան տարիներէ ի վեր մտացի մօտեցումներով բոլորին յարգանքին արժանացած է· բարդոյթներէ չի տառապիր ու իր համայնքին պաշտպանութեան, պահպանութեան նուիրուած պատրիարքն է:

Գնահատանքին պատճառը «Սփիւռքին դէմ իր երկիրը պաշտպանելու» անոր գիտակցութիւնն է, «նոյնիսկ իր իսկ եկեղեցիին դէմ Թուրքիոյ տեսակէտներուն բանբերը ըլլալու» համարձակութիւնը: Ան, ինչպէս կը գրէ Թուրք լրագրողը, «մէկն է որ Ֆրանսայի գլխաւորութեամբ արտաքին աշխարհին մէջ ալ անտեղի մօտեցումները կը քննադատէ ու հակաթուրք նախաձեռնութիւններու կը հակադրուի»:

Այս նախաբանէն ետք Պիրանտ կը կեդրոնանայ Մեսրոպ Պատրիարքին հետեւեալ յայտարարութեան վրայ· «Թուրք ազգայնականութիւնն ու հայկականը իրար կ'արժեն: Երկու կողմն ալ անսրբագրելի կացութեան մէջ են: Երկու կողմն ալ կը յամառին: Ափսո՛ս· որովհետեւ այդպիսով երիտասարդ սերունդներուն ճամբան կը խոչընդոտուի:

Թուրքերը կը շարունակեն Իթթիհատի ախտաւոր հոգեվիճակը եւ Սեւրի համաճախտով կը տառապին: Չեն կրնար իրենց արժանապատուութեան հետ հաշտեցընել:

Կարելի՞ բան է· մենք նման բաներ կ'ընե՞նք, կ'ըսեն: Հայերու վիճակն ալ տարբեր չէ:

ՀՅԴ-ի հրատարակութիւնները մէջտեղն են»:

Հայ համայնքին նման պատրիարք մը ունենալը թէ՛ Հայերուն, թէ՛ Թուրքերուն համար մեծ բախտաւորութիւն կը նկատէ Պիրանտ: Ու կ'ափսոսայ որ իրենք ունկընդրել չեն գիտեր: «Եթէ կարենայինք մենք մեզ փոխել, ջանալ տարբեր մտածել, այն ատեն ոչ ոք կրնար կենալ Թուրքիոյ դէմ» կ'ըսէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԻՐԱՆ ԿԱԶԱՏԱՐԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի եւ Իրանի նախագահները Մարտ 19ին բացումը կը կատարէին այն կազատարին որ իրանեան կազ կը հասցնէ Հայաստան: Նախագահ Ռ· Քոչարեանի եւ Մ· Ահմետինեժատի եւ իրենց գլխաւորած պատուիրակութիւններուն հանդիպումը տեղի կ'ունենար Մեղրիի մէջ: Կազատարը 48 քմ· երկարութիւն ունի· պէտք է աւարտած ըլլար Դեկտեմբերին, բայց հայկական կողմը օդի աննըպաստ պայմաններով եւ «թէքնիք հարցեր»ով բացատրուած յապաղում մը ունեցած է:

***

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մայիս 12ի խորհրդարանական ընտրութեան մասնակցելու դիմում ներկայացնելու պայմանաժամը աւարտած ըլլալով Մարտ 3ին, հրապարակուած է համեմատական կարգով ընտրութեան մասնակցելիք 27 կուսակցութիւններու եւ նախընտրական դաշինքի մը ցանկը:

Այդ կուսակցութիւններն են· Ազգային միաբանութիւնը (Արտաշէս Գեղամեան), Նոր ժամանակներ (Արամ Կարապետեան), Ժողովրդական կուսակցութիւն (Տիգրան Կարապետեան), Բարգաւաճ Հայաստան (Գագիկ Ծառուկեան), Ժողովրդավարական ուղի (Մանուկ Գասպարեան), Հայաստանի Դեմոկրատական կուսակցութիւն (Արամ Սարգսեան), Հայաստանի Առաջադիմական կուսակցութիւն (Տիգրան Ուրիխանեան), Հայաստանի Ազատական Առաջադիմական կուսակցութիւն (Յովհաննէս Յովհաննիսեան), Ազգային Ժողովրդական կուսակցութիւն (Շաւարշ Քոչարեան), ՍԴՀԿ (Լուսմիլլա Սարգսեան), Միաւորուած աշխատանքային կուսակցութիւն (Գուրգէն Արսէնեան), Հայաստանի Ժողովրդական կուսակցութիւն (Ստեփան Դեմիրճեան), Հայաստանի Մարքսիստական կուսակցութիւն (Դաւիթ Յակոբեան), ՀՅԴ (Վահան Յովհաննիսեան), Հայոց հայրենիք (Արշակ Բակլաճեան), Համայնավար կուսակցութիւն (Ռուբէն Թովմասեան), Ժառանգութիւն (Րաֆֆի Յովհաննէսեան), Օրինաց երկիր (Արթուր Բաղդասարեան), Հանրապետական կուսակցութիւն (Անդրանիկ Մարգարեան), Համայնավար միացեալ առաջադիմական կուսակցութիւն (Վազգէն Սաֆարեան), ՀՀՇ (Արարատ Զուրաբեան), Հանրապետութիւն (Արամ Սարգսեան), Հայաստանի երիտասարդական կուսակցութիւն (Սարգիս Ասատրեան), Դաշինք (Սամուէլ Բաբայեան), Ազգային համաձայնութիւն (Արամ Յարութիւնեան), Ազգ· ազատական միացեալ կուսակցութիւն (Լեւոն Մարտիրոսեան), Քրիստոնեայ Ժողովրդական վերածնունդ (Մկրտիչ Գիմիշեան) եւ Նախընտրական դաշինք (Նիկոլ Փաշինեան):

Ընտրացանկերուն վրայ առնուած 1·497 թեկնածուներուն 22,9%ը կիներ են: Ամէնէն բազմանուն ցանկը կը պատկանի Օրինաց երկրին (131), ամէնէն կարճը՝ Հայաստանի առաջադիմական կուսակցութեան (7):

ՋԱՒԱԽՔԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Վրաստանի Հայաստանի սահմանակից եւ հայաբնակ շրջանը՝ Ջաւախքը անհանգստութեան, մտահոգութեան յաջորդական պատճառներ կ'ունենայ. անոնք կ'արձագանգեն Հայաստանի ու Սփիւռքի մէջ, զայրոյթի, նաեւ անզօրութեան հակազդեցութիւն արթնցնելով: Կացութիւնը շատ բանով կը յիշեցնէ 1988ի նախորդ տարիներու Ղարաբաղը. հայութիւնը թիրախ առնող անարդարութեան պարագաներ, այդ հատուածին թշնամիներուն – Թուրքին, Ազրպէյճանցիին – հետ անվերապահ սերտ բարեկամութիւն, գործակցութիւն, ի վնաս հայ համայնքին, անոր ներկային, վաղուան: Ղարաբաղէն լուրջ տարբերութիւն է այն որ այսօր երկաթեայ կամ թիթեղէ վարագոյր չկայ, ոչ իսկ թղթեղէն, այնպէս որ առօրեայ անկարեւոր անցքերն անգամ կ'իմացուին, կը մեկնաբանուին, կը փոխանցուին:

Ջաւախքի խմորումներուն, հարցերուն, ծուռ կարգադրութիւններուն մասին ընդարձակ նոր անդրադարձ մը ունէր Մարտ 13ի «Ազգ»ը. հոն Աղաւնի Յարութիւնեան մէկ–մէկ ներկայացուցած էր մտահոգիչները, տեղ տալով նաեւ տեղական պատասխանատուներու տրտունջներուն, պահանջներուն, մտահոգութիւններուն:

Գլխաւոր հարցը որ «մարտահրաւէր» որակումով կը ներկայացուի, Կարս–Թիֆլիս–Բաքու երկաթուղին է. երբ կայ արդէն Կարս – Գիւմրի գիծը, երկրորդ մը կառուցելու որոշումը մէկ նպատակ կը մատնէ. Հայաստանը շրջանցել ու մեկուսացնել: Ջաւախքի մտաւորականներու միութեան Նախագահը՝ Ազատ Շիպակցեան քաղաքական կարգավիճակին ու հայերէնին յատուկ օրինավիճակ տալու հարցերուն հետ երկաթուղին որպէս գլխաւոր խնդիր կը ներկայացնէ: Այս վերջինը Ջաւախեցիին կորսնցնել պիտի տայ հողեր, ագարակներ, մշակոյթ, հաղորդակցութեան միջոցներ, եւլն.: Մանաւանդ երբ Թուրքիա ո՛չ Հայաստանի շրջափակումին վերջ կուտայ, ո՛չ ցեղասպանութիւնը կը ճանչնայ, «չպէտք է թոյլ տալ, որ թուրքական երթաղանը նորից ներխուժի Ջաւախք: Մէկ անգամ ջաւախահայերը տեսել են նրանց հասցրած վնասները: 1918 թուականին Ջաւախքի վրայ Թուրքիոյ յարձակման ժամանակ 40 հազար կորուստ եղաւ: Իսկ այսօր ինչո՞ւ պիտի Թուրքը գայ: Եթէ եկաւ, մեզ ստիպելու է խօսել թուրքերէն, լսել թուրք երաժշտութիւն: Ինչպէս մեզ այսօր պարտադրում են վրացերէնը, վաղը կը պարտադրեն թուրքերէնը» ինչպէս կ'ըսէ Ա. Շիպակցեան: Իր արժեւորումով Վրաստանի ղեկավարները պէտք է ետ կենան այդ քայլէն, որ հայեւվրացական յարաբերութիւններուն մէջ կրնայ «դանդաղ գործողութեան ռումբ դառնալ»:

Կը յաջորդէն լեզուի հարցը եւ ինքնավարութիւնը: Այդ մասին ալ լրագրողուհիին խօսակիցը «Վիրք» կուսակցութեան նախագահներէն Դաւիթ Ռստակեանն է: Կը յիշեցնէ Եւրոպական խորհուրդին առջեւ Վրաստանի պարտաւորութիւնները, փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն առումով: Պարտաւորութիւններ զօրս չի յարգեր: Ու ստեղծուած կացութիւնը տուժելու նորանոր հեռանկարներ կը բանայ ջաւախահայութեան առջեւ:

Հարցը կ'ամփոփուի հետեւեալ ձեւով. գործի ընդունուելու համար պայման է վրացերէն գիտնալ, մինչդեռ Ջաւախքի Հայերը մինչեւ այսօր ապրած են գրեթէ Հայաստանի երկարաձգումի մը վրայ, եւ չեն տիրապետեր երկրին լեզուին, որքան ալ զարմանալի նկատուի ատիկա: Նոյնիսկ երբ այլեւս ըմբռնած են այդ ազդակին տիրապետելու անհրաժեշտութիւնը, կը գանգատին որ կառավարութիւնը ժամանակ չի տար վրացերէն սորվելու: Մարդ հազիւ կը տարուի մտածելու թէ ո՞նց կարելի է երկիր մը ապրիլ, առանց անոր լեզուին տիրապետելու, կը տրուի Թիֆլիսի հայութեան պարագան. անոնք վրացերէն գիտեն, բայց ներկայացուցչական մարմիններուն ոչ մէկուն մէջ ընդգրկուած չեն. գործադիր շրջանակներու մէջ ընդհանրապէս չկայ Հայ:

Դ. Ռստակեան եւս Կարս–Թիֆլիս – Բաքու–ին քաղաքական նախագիծի յատկանիշը կը շեշտէ. անոր կառուցումով գիւղատնտեսական շրջան Ջաւախքի մշակելի հողերը կը կորսուին, ատոր հետ երկաթուղին կառուցումին ալ Հայերը չեն ընդունուիր «ապահովութեան» պատճառաբանութեամբ:

«Ջաւախք» ժողովրդական շարժումին նախագահը եւ Ախալքալաքի շրջանային ժողովին փոխ նախագահ Նորիկ Կարապետեան Վրաստանը բռնատիրութեան ճամբուն վրայ կը նկատէ: Իրենց շրջանային ժողովը, օրինակ, գիւղապետերու նշանակումին մասին օրէնք ընդունած է, բայց ամիսներէ ի վեր ոչ մէկ նշանակում եղած է, «այսինքն գիւղերում իշխանութիւն չկայ»: Ան ալ նիւթ կ'ընէ լեզուական հարցը: Եւ քիչ մը տարօրինակ է որ փոխանակ սորվելու–սորվեցնելու փոյթին, կը ծանրանայ հայերէնին պետական լեզուի կարգավիճակ ձեռք ձգելու պահանջին վրայ: Ատիկա կարելի կը դարձնէ որ գործավարութիւնը եւ դատավարութիւնը հայերէնով ըլլան: Հասկնալի է որ ինքնավարութեան ձգտումը կրնայ նման առաջարկ ընել տալ, բայց աւելի բնական պիտի չըլլա՞ր որ գոնէ պաշտօնատարները, ներկայացուցիչները տիրապետէին վրացերէնին:

Նինոծմինտայի շրջանի կրթութեան, մշակոյթի եւ մարմնամարզի բաժնին պետ Ժորա Սողջեան որ Վրաստանի հայ գրողներու «Վերնատուն» միութեան նախագահն է, կը յիշեցնէ թէ վրացական պետութեան քաղաքական կառուցուածքը արմատական փոփոխութեան ընթացքին մէջ է եւ Ջաւախքի կացութեան որակումները պէտք է առնչել ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութիւններուն: Իսկ քաղաքական կառուցուածքային խորքին վրայ տակաւին կանուխ է Ջաւախքի մէջ մեծ փոփոխութիւններու մասին խօսելու համար: Երբ տեղական ինքնակառավարման մարմինները ձեռք առնեն տեղական իշխանութեան լծակները, այն ատեն որոշ հարցեր լուծել կարելի կ'ըլլայ:

Ժ. Սողջեանի գլխաւոր մտահոգութիւնը այն է որ յաճախ կը մոռցուի առաջնային խնդիրը. ան Հայերու տեղն է Ջաւախքի ու Վրաստանի մէջ, ապա ազգային նպատակներու իրականացում որպէս «ընդհանուր ազգային գործի մէջ որպէս իր գոյնն ունեցող համայնք, ինչպէս աշխարհի տարբեր երկրներում գործող հայ համայնքները»: Ինք խնդրայարոյց երկաթուղին ալ նոյն մօտեցումը չունի. որքան ալ տհաճ ու անցանկալի ըլլայ, ան տնտեսական առումով թերեւս հարկաւոր կ'ըլլայ: «Եթէ մտածում ենք, որ մեր հայ լինելն ու հայութիւնը պիտի պահպանենք մեր շուրջը չինական պարիսպ կառուցելով, ապա այդպէս չի լինի» ըսած է Ժ. Սողջեան:

Ոչ ոք կրնայ կասկած ունենալ որ Ջաւախքի հայութիւնը անյետաձգելի կարեւոր հարցերու տէր է: Ծանօթ է նաեւ Վրաստանի իշխանութիւններուն ոչ այնքան բարեկամական տրամադրութիւնը հանդէպ Հայերուն, ինչ որ նորութիւն ալ չէ:

Անգամ մը եւս հայութեան կը վիճակի կամայականութեան, ջլատող քաղաքականութեան թիրախ ըլլալով հանդերձ, պաղարիւն, հաւասարակշռուած ընթացք ցոյց տալու դժուարին կեցուածքը: Զըլլա՛յ, չըլլա՛յ որ անկէ սայթաքում մը արձանագրուի Ջաւախքի մէջ:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ ՍԵՐԺ ԱԴԱՄԵԱՆ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Սերժ Ադամեան նկարիչը ուրիշ այլ ոք չէ, եթէ ոչ նոյնինքն հանրածանօթ լրագրող Վաղինակ Մխքճեանի որդին: «Ադամեան» կը ստորագրէ իր պաստառները, ի յիշատակ իր մօր՝ Ատրինէին, որ Ադամեանի աղջիկ եղած է, որովհետեւ իր մէջ նկարելու գիծը ժառանգած է իր մօրմէն: Ատրինէն կը սիրէր նկարել պարապոյ ժամերուն:

Սերժ Ադամեանը, ինքն ալ չի գիտեր քանակը իր նկարած պաստառներուն, բայց անոնք երկու հազարը անցնելու են:

Հայաստանի տարուան շրջագծէն ներս, Սէն Ռաֆայէլի քաղաքապետարանը, իր մշակութային կեդրոնասրահին մէջ, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր ցուցահանդէս մը կազմակերպելու Սերժի գործերու մէկ մասով. ան տեղի ունեցաւ Մարտ 7ի երեկոյեան ժամը 18:30-ին: Որպէս բարեկամ, պատիւը ունեցայ հրաւիրուելու այդ ցուցահանդէսին եւ առիթ մը եղաւ ծանօթանալու Սերժի նկարչական արուեստին: Անմիջապէս պէտք է ըսեմ որ դժուար ըմբռնելի, վերացական նկարչութիւն է Սերժի նկարչութիւնը: Հասարակութեան անմատչելի, որուն պատճառաւ ալ տակաւին ո՛չ մէկ կտաւ յաջողած է ծախել: Ծօ- չափելու համար կարծիքը ներկաներէն ոմանց, անոնցմէ մէկը հարցումիս պատասխանելով ըսաւ.

– Աղուոր է ամմա,– ոճէն հասկնալի է անշուշտ որ Հայ է ըսողը,– ամէնն ալ միեւնոյնն է ինծի համար:

Ըսել կ'ուզէր թէ աւելի քան 40 պաստառներուն միջեւ տարբերութիւն չկար: Սերժը իմանալով այս արտայայտութիւնը, ժպտեցաւ: Իսկ Ֆրանսուհի մը նկարները դիտած պահուն ուղղակի Սերժին ըսած է.

– Շատ օրիժինալ կը գտնեմ, բայց իմ տունս երբե՛ք չեմ կախեր ձեր գործերէն:

Սերժը այս արտայայտութիւններէն յուզուողը եւ առնուողը չէ: Ընդհակառակը, այս հակազդեցութիւնները անիկա կ'առնէ պաղարիւնութեամբ, մտածելով որ իր գործը եթէ հակազդեցութիւն կը գործէ, ուժ մը ունենալու է: Իր ըստեղծագործութիւնը եթէ կը խանգարէ նայողը, ինք գոհ է:

Նմանօրինակ արտայայտութիւններ նորութիւն չեն Սերժին համար: Ի դէպ յիշենք, թէ դարձեալ Հայաստանի տարուան շրջագիծէն ներս, Մարտ 1էն մինչեւ 13, քանի մը Հայ նկարիչներու հետ Մուժէն քաղաքին մէջ, Սերժը մասնակցած է ցուցահանդէսի մը ուր ներկայացուցած է Նոյեան Տապանի եւ Կիլիկեան Պէրցէի նուիրուած իր պաստառներէն ոմանք: Ունեւոր Հայ մը այցելելով ցուցահանդէսը, Սերժին հարցուցած է.

– Ձեր շրջանակները հոյակապ են... Ո՞ւր գտաք գանոնք... քանի՞ կը ծախէք ձեր նկարները...

– 1500 Եւրօ,– պատասխանած է Սերժը:

Անկէ վերջ խօսակցութիւնը չէ շարունակուած:

Սերժը կը պատմէ տակաւին թէ օր մը մէկը ըսած է իրեն.

– C'est extraordinaire ! Vous peignez même les cadres.

Իսկ ամէնէն հետաքրքրականը Լիոնի մէջ, տարիներ առաջ կալըրի ունեցող մը ըսած է.

– J'ai l'habitude de prêter ma galerie pour une semaine à raison de 5.000 fr., mais pour vous jamais !

Ինչպէս ըսի, Սերժը այն դիւրազգած անձը չէ որ նման արտայայտութիւններէ խռովի: Արդէն Վաղինակն ալ օր մը ըսեր է,– Այս գծածներդ նշանակութիւն մը ունի՞ն...

Ունին կամ չունին, ժամանակն է որ ցոյց պիտի տայ, բայց յայտնի է որ իր նկարչութիւնը էզօթէրիք ուժ մը ունի:

Սերժ Ադամեանը մինչեւ օրս եթէ յայտնի անուն մը չէր, որովհետեւ մտահոգութիւն չէր ունեցած ցուցահանդէսներ կազմակերպելու: Իր նկարներէն բաժնուելու միտքը միշտ տանջած է զինք: Իսկ այսօր կը հաստատէ թէ ճանչցուելու համար կարելի չէ փախուստ տալ ցուցահանդէսներէն:

Իր նկարները սկսած են ցուցադրուիլ 2003 թուականէն ի վեր:

Մասնակցած է 13 ցուցահանդէսներու, որոնց մէջ ամէնէն կարեւորը Սէն Ռաֆայէլինն է: «Ցաւ եւ Տօնախմբութիւն» այսպէս կը կոչուի այս ցուցահանդէսը, բայց պաստառները կը կրեն նաեւ մասնաւոր ենթախորագիրներ, ինչպէս,– 24 Ապրիլ, Դանիէլ Վարուժանի Կարմիր հողը, Գրիգոր Զօհրապ, Վիքթոր Կարտոնի Ափոքալիփս Էքարլաթը, Ռուբէն Սեւակ, Սիամանթօ, Մասիս, Վերածնունդ, Տէր Զօր, Սօնաթ՝ առ Ուշտունեաց իշխանութիւն, Խաչատուր Աբովեան, Գրիգոր Նարեկացի, Ախթամար, եւ այլն:

Ժան Ֆրանսուա Տըլոնէ, Սերժ Աղամեանի այս ցուցահանդէսին առթիւ, կը գրէ հետեւեալը,–

«Սերժ Աղամեան կը պատկանի արուեստագէտներու այն խումբին, որոնց համար պատմութեան արձագանգները կը հնչեն իրենց ներաշխարհին մէջ: Իր ստեղծագործութիւնը անշուշտ ամբողջապէս վերացական է եւ չի՛ պատկերագարդեր պատմական դէպքեր եւ ժողովուրդի մը վէրքը: Ան առաւելաբար մեծարանք մըն է արժէքներու. արժէքներ՝ որոնցմով շարունակուած է հայ ազգը ընդդէմ այն ուժերուն որոնք կը ցանկային անհետացնել այդ ազգը,– քրիստոնէական արժէքներու պաշտպանութիւն, թշնամիին դէմ դիմադրականութիւն, վերակառուցանելու կամք: Այս արժէքները մեզի ծանօթ են շնորհիւ Հայաստանի մեծ դէմքերու, պատմական անձնաւորութիւններու, սուրբերու, գրողներու, արուեստագէտներու, եւ որոնց անունները կը գտնենք կտաւներուն վրայ որպէս ենթախորագիր:

Սերժ Աղամեան երգել կու տայ իր կտաւին: Ան կը գործածէ ձայնի, պատասխաններու, արձագանգներու դրութիւն մը: Իրենց գունատարրերով հաւաքուած գոյներ, տեղ մը խմբուած, այլ տեղ պայթած, բայց միշտ իրարու կապուած: Անոնք կը վերածուին կորիզներու, որոնց շուրջ կը պտըտին մասնիկներ, բոցավառ արեւներ, թռչող հատիկներ: Ձեւերու եւ գոյներու հրջագայութիւն մը կը գործանաւորէ: Այս բոլոր նշաններուն ընթերցումը, զոր կարելի է ընել, ուղղագիծ չէ, այլ կոր: Գոյնի այն բիծերը այլ հրջագայութեամբ մը արդէն կենդանացած կտաւի խորքին: Կը թարթեն, որ մութ ձեւեր են, այնպիսի կանչեր որոնք մեզի նշան կու տան եւ մեզ կ՚առնեն կը տանին իրենց ընթացքին, ճամբուն մէջ»:

⁂

Իսկ նկարչական արուեստի այս երկու օրերու գագաթնակէտը պիտի հանդիսանար Ռուբէն Սեւակի թանգարանին տուած այցելութիւնս: Նախ մերձակայքը ապրող Պրն. Յովհաննէս Չիլինկիրեան, պատուական ազգային մը, եղբօրորդին Ռուբէն Սեւակի, նախապէս ճաշի հրաւիրեց ծովափին վրայ գտնուող ճաշարանի մը մէջ, ուր մեզի սեղանակից եղան նաեւ Տէր եւ Տիկին Սերժ եւ Էվա Մխքճեան: Սեղանին շուրջ խօսակցութիւնը կը դառնար վերացական, ֆիկիւրաթիֆ արուեստի ճիւղերու մասին: Պրն. Չիլինկիրեանը ի միջի այլոց կը պատմէր թէ իր ունեցած Այվազովսկիի խոշոր իւղաներկը կարելի չէր եղած դուռնէն դուրս հանել, ցուցադրուելու համար Փարիզի ցուցահանդէսին:

Ճաշէն ետք, Պրն. Չիլինկիրեանը առաջարկեց որ Գանեը սիւր Մէր Կրիմալտիի դղեակին մէջ ցուցադրուող հայ նկարիչներու գործերը երթայինք տեսնելու: Այդպէս ալ ըրինք: Առանձին սենեակի մը մէջ ցուցադրուած էին Պրն. Չիլինկիրեանի հաւաքածոներէն որոշ թիւով նկարներ, գործ՝ Մախոխեանի, Էտկար Շահինի, Շապանեանի եւ այլոց: Իսկ վրայի յարկի սենեակներուն մէջ կային Ժանսէմէն 3 խոշոր Հայաստանեան բնանկարներ, նկարուած՝ 2006ին. «Արարատը» եւ «Սեւան»ը մոռցուելիք կտաւներ չեն: Կային նոյնպէս գործեր Մարտիրոս Սարեանէն, Մինասէն, Պետիկեանէն, Կորքիէն, Յակոբ Յակոբեանէն եւ դեռ շատ մը ուրիշներէ: Իսկ օրը պիտի պսակուէր Ռուբէն Սեւակի թանգարանը այցելելով, որ այլ տեղ չէ եթէ ոչ նոյնինքն Պրն. Յովհ. Չիլինկիրեանի բընակարանը: Իր բնակարանին մէկ մասն է որ յատկացուած է անմահանուն իր հօրեղբօր, նահատակ գրագէտին՝ Ռուբէն Սեւակին որուն յիշատակը յաւերժացնելու ո՛չ մէկ ջանք կը խնայէ:

Այստեղ տեսանք հարուստ հաւաքածոյ մը նկարներու, հին գիրքերու, որոնց մասին մի առ մի խօսիլ անհնարին է այս սիւնակներուն մէջ:

Փակելէ առաջ ըսեմ, թէ Պրն. Յովհ. Չիլինկիրեանի ցուցաբերած յարգանքի եւ սիրոյ արտայայտութիւնը հանդէպ նահատակ իր հօրեղբօր, նմանը չունի:

Ահա մտածումի այլ նիւթ մը որ ունեցայ երբ հրաժեշտ կ՚առնէի իրմէ:

Ն. Ե.

Լիոն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵՐԱԶ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԴԱՐՁԱՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ...

Փետրուար 17ը շատ հաւանաբար երկար ատեն մնայ յիշատակութեան արժանի թուական մը Մարսէյլահայ մշակութասէր հասարակութեան համար:

Արդարեւ, այդ օր, Փառք Շանոյի մէջ ելոյթ կ՚ունենար փարիզեան հրջանի պարախումբ «Երազ»ը: Սըրահը լեցուն էր ամբողջութեամբ, այլ խօսքով՝ շուրջ հազար հոգի: Ուշագրաւ թիւ մը մեր կեանքին մէջ:

«Երազ»ը յայտագիրի առաջին իսկ պահէն Մարսէյլի այս բեմին վրայ դարձաւ իրականութիւն իր ոգեշընչող պարերով, զուտ հայաբոյր եղանակներով ու մանաւանդ հայկական թեմաներով: Հայոց պատմութիւնը հայկական պարերուն ընդմէջէն տողանցեց բեմին վրայ, բարձր կատարողութեամբ: Անկախաբար հարուստ տարազներէն, «Երազ»ի տղաքն ու աղջիկները հըմայեցին ներկաները իրենց կատարողութեամբ: Երբ հարկ էր հայ աղջըկան յատուկ նազանքը՝ անոնք նազանի էին հարիւր տոկոս: Երբ հարկ էր հայ տղուն վայել առնականութիւնը՝ մեր տղաքը առնական էին, խրոխտ, հպարտ: Իսկ երբ հարկ էր հաւաքական պարծանք, բոլորը, տղաքն ու աղջիկները հաւասարապէս հպարտութիւն ցուցաբերեցին, արժանանալով ներկաներուն գնահատանքին ու երկար ծափերուն, խանդավառ «կեցցէ»ներուն ու նմանօրինակ ինքնաբուխ բացագանչութիւններու եւ արտայայտութիւններու:

Ուրախ էին բոլորը՝ թէ՛ պարողները, թէ՛ խմբավարն ու պարուսոյցը, թէ՛ ժողովուրդը: Իսկ ուրախութիւնը հասաւ զենիթին, երբ աւարտին, պարողները բեմէն իջան սրահ, հայկական քոչարին պարեցին սրահին մէջ, ժողովուրդին հետ, ապա ժողովուրդը իրենց հետ բարձրացուցին բեմ ու հոն միասնաբար պարեցին մեր քոչարին, կարօտով, հպարտութեամբ, յուզումով: Միջերկրականեան այս ափին Սասունը, իր բարձրադիր լեռներով ու լեռնային նկարագիրով, ներկայ էր Հայուն մէջ աւելի քան երբեք: Ահա յիշատակութեան արժանի կէտ մը, յաջողութեան գրաւական մը:

Այս առթիւ շնորհաւորելի են «Երազ»ի տղաքն ու աղջիկները, իրենց պարուսոյցով ու պատասխանատուներով: Բարի երթ կը մաղթենք անոնց ու կորով՝ իրենց հայաշէնտ առաքելութեան մէջ, մաղթելով նաեւ յարատեւութիւն, յանուն հայ մշակոյթի տարածման ու վերելքին:

Վերջապէս, շնորհակալութիւն Մարսէյլի Համազգայինի ընտանիքին, որուն հրաւէրով տեղի ունեցաւ այս բացառիկ երեկոն, Համազգայինի դպրոցի 25ամեակին առիթով: Փաստօրէն Համազգայինը կը մնայ հաւատարիմ իր առաքելութեան, քաջալերելով հայ մշակոյթը, առանց գաղափարական ու յարանուանական խտրութեան, ի խնդիր համազգային մեր երթին ու վերելքին, ի խնդիր մեր համազգային իտէալներու իրականացման:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՅՑԸ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 12 ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՆԵՐԸ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

«Հայաստանի 12 մայրաքաղաքները» ցուցահանդէսը մեծ համակրանք է վայելում հայ եւ օտար այցելուների հրջանակում: Կան մարդիկ, որոնք մի քանի անգամ են այցելում այս ցուցահանդէսը, ուշադիր ուսումնասիրելու համար Հայոց պատմութեան փառքն ու զօրութիւնը կազմող մայրաքաղաքների ներկայացումը:

Հայոց մայրաքաղաքները մշակոյթի, գիտութեան, քաղաքաշինութեան ու ճարտարապետութեան կենտրոններ են եղել: Այստեղ են ծաւալուել Հայոց պատմութեան նշանաւոր իրադարձութիւնները: Այստեղ են ձեւաւորուել ու կայացել Հայոց պետականութեան տեւական ու դարակազմիկ ժամանակաշրջանները: 3000ամեայ անընդմէջ գործող ու գոյատեւող Հայոց պետականութեան բացառիկ ապացոյցն է այս ցուցահանդէսը: Եւ մի չառաչուն ապտակ է բոլոր այն պատմաբանների հասցէին, որոնք գրիչ են մրոտում ապացուցելու համար, որ Հայերը եկւորներ են եղել, որ Հայերը անընդհատ օտար տիրապետութիւնների տակ են եղել, որ Հայերը պետականութիւն չեն ունեցել, որ հայկական Սփիւռքի գոյութեան պատճառը Հայերի պետութիւն ունենալու անկարողութիւնն է եղել ... եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն...

Դարերի ընթացքում Հայերի պետականութեան ուրացման կատաղի մի շարժում սկսեցին անգլիական պատմաբանները տխրահռչակ Ջիա Բունիաթովի գլխաւորութեամբ: Ղարաբաղեան շարժման առաջին իսկ օրից շարժման մէջ դրուեցին միջազգային լրատուական գործակալութիւններին Հայոց պատմութիւնը աղաւաղուած ներկայացնելու բոլոր ձեւերն ու միջոցները: Եւ լողներ եղան նրանց: Այսօր էլ շարունակւում է ապատեղեկատուութեան այդ կատաղի պատերազմը Հայոց պետականութեան գոյութեան դէմ: Թիրախը Արցախի պետականութիւնն է: Խաչքարերը յայտարարում են իրենց նախնիների գերեզմանաքարերը, Գանձասարի վանքը հռչակւում է աղուանական ճարտարապետութեան գլուխգործոց, իսկ Երեւանը ուղղակի ադրբեջանական պատմական քաղաք:

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ուսուցչական կազմը գիտա–մանկավարժական ծրագրերի պատասխանատու Արմինէ Գէորգեանի գլխաւորութեամբ պատմութեան բաց դաս կազմակերպեցին «Հայաստանի 12 մայրաքաղաքները» ցուցահանդէսում: Աշակերտներին միացել էին նաեւ ծնողները: Դասը տեղի ունեցաւ Շաբաթ Մարտի 10ին:

Ուսուցիչները մանրամասն բացատրեցին աշակերտներին իւրաքանչիւր մայրաքաղաքի պատմութիւնը, կարեւորագոյն անցքերը, այդ մայրաքաղաքները հիմնած թագաւորական հարստութիւնների տիրապետութեան դարերը:

Աշակերտների աչքի առջեւով տողանցում էին 12 մայրաքաղաքների գրաւիչ, հետաքրքրական պատկերները:

Ուսուցիչները յատկապէս շեշտ դրել էին պատմա–համեմատական զուգահեռների վրայ: Հայոց մայրաքաղաքներին համաժամանակակից ուրիշ ժողովուրդների մայրաքաղաքների պատմութիւնը վկայակոչելով, Հայոց մայրաքաղաքների պերճանքն ու փառքն էր ընդգըծւում:

12 մայրաքաղաքների ցուցահանդէսը 12 պատմութեան դաս ծառայեց: Դաս, որ ընդմիշտ կը մեխուի աշակերտների յիշողութեան մէջ, որպէս ազգային ինքնութեան գիտակցման լաւագոյն օրերից մէկը:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

Livres reçus

E R E V A N

La construction d'une capitale à l'époque soviétique

Taline TER-MINASSIAN

préface de **Jean-Yves ANDRIEUX**

Presses Universitaires de Rennes, 2007

arménie mon amie

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
sous le parrainage de M. René ROUQUET
Député-Maire d'Alfortville
Une édition spéciale de

son SALON DU LIVRE ARMENIEN «ARMEN'LIVRES»

du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel,
Parvis des Arts à Alfortville
(à l'angle des rues J. Franceschi et M. Bourdarias)

Un programme exceptionnel !

Jeudi 22-Mercredi 28 mars, de 11h à 19h
— Espace Culturel de convivialité
«ARMEN'LIVRES»
Accueil du Public — Consultation et vente d'ouvrages. — Rencontre et dédicaces avec les auteurs — Lectures.
Et pendant toute la durée du Salon
EXPOSITION (création MCA)
«Richesse du monde des lettres et des idées des XIXᵉ et XXᵉ siècles en Arménie et en diaspora»
Conception : Krikor Beledian, écrivain

Mardi, 27 mars à 20h45
— Salle de spectacle
THEATRE en arménien occidental
«Akhatsèle» de Arman Vartanian — Mise en scène : Vahé Shahvertian — par la Compagnie Soundoukian venue tout spécialement d'Arménie.

Mercredi 28 mars à 20h45
— Espace Culturel de convivialité
CONFERENCE-DEBAT
«Le statut de l'écrivain, la littérature et l'édition arménienne aujourd'hui» avec Krikor Beledian, écrivain et maître de conférences (France) - Haroutioun Kurkdjian, écrivain et éditeur (Grèce) - Sarkis Khatchents des Editions Khatchents (Arménie) - Rober Koptas des Editions Aras (Turquie).
Renseignements et réservations :
M.C.A. tél. : 01 43 76 55 89
courriel : contact@mca-alforville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon amie» Année de l'Arménie en France

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

կառակ սաստիկ ցուրտին քալած են մինչեւ Փէնթակոն (Պաշտպանութեան Նախարարութիւն) : Կրկին կը պահանջուի պատերազմին վերջաւորութիւնը : Ցոյցեր եղած են նաեւ Նիւ-Եորք, Լոս-Անճըլըս եւ այլուր : Վերջին օրերուն, ամերիկացի եօթը զինուորներ եւս մեռած են ռճրափորձերու հետեւանքով, ութերորդ մըն ալ արկածի զոհ գացած է : Իրաքի մէջ կատարուած հարցախոյզի մը համաձայն ժողովուրդին 78%ը Ամերիկացիներու մեկնումը կ'ուզէ : Մնաց որ մտահոգութիւնն ալ մեծցած է, որովհետեւ քլորով ռճրափորձեր գործուած են, որոնց հետեւանքով երկու հոգի մեռած է, 350 հոգի ալ ընչահեղձ եղած են Ֆալուճայի մէջ :

ԷՐԻՔ ԲԷՍՈՆ, Ընկերվարական կուսակցութեան տնտեսագէտ Նախկին քարտուղարը, որ հրաժարելէ ետք այդ պաշտօնէն, քաշուած էր կուսակցութենէն ալ, գիրք մը գրած է, որ հրապարակ կ'իջնէ Մարտ 20ին : «Ո՞վ կը ճանչնայ Տիկին Ռուայալը» խորագրուած հատորին մէջ հեղինակը հաշիւ կը մաքրէ Սեկոլէն Ռուայալի հետ, որու համար պիտի չքուէարկէ : Ֆիկառօ որ գիրքէն պատճէն մը ձեռք ձգած է, կարճ հատուածներ կը հրատարակէ (Մարտ 16), ուր շատ խիստ է Ս. Ռուայալի նկատմամբ : Խորագիրն ալ պատասխան մըն է անոր, քանի երբ հրաժարած էր իր պաշտօնէն, Ս. Ռուայալ հարց տուած էր՝ «Ո՞վ կը ճանչնայ Էրիք Պէսոնը», որոշ արհամարհանքով :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ 2003 Փետր. 14ի պատմական եւ տպաւորիչ ելոյթէն ետք Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, ուր կ'ընդդիմանար Իրաքի պատերազմին, կրկին վերադարձաւ Նիւ-Եորք, ուր հանդիպում ունեցաւ ՄԱԿ-ի նոր քարտուղար Պան Քիմունի հետ : Տ. տը Վիլըփէն, այն ատեն Արտաքին նախարար, չէշտած էր նաեւ որ յաղթելէ ետք պատերազմին հարկ է խաղաղութիւնը պատրաստել : Չորս տարի ետք, Ամերիկացիք ալ համաձայն են Վիլըփէնի հետ : Մթնոլորտն ալ աւելի մեղմ է եւ Գոնկրէսի գաֆէթէրիային տպկուած գետնախընձորները որոնք «ազատութեան ֆրիթ» մկրտուած էին, որպէս ընդդիմութիւն Ֆրանսայի, կրկին իրենց հին անունը առած են (ֆրէնչ ֆրիթ) :

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 24
Տօն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապին
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց : Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

23ᵉ CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN
Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 23ՐԴ ՇԱՐՔ

(Գ. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Gabriel SOUNDOUKIANTS
LES EPOUX

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
Ա Մ Ո Ւ Ս Ի Ն Ն Ե Ր (1888)

Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին
Dimanche 25 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՖՐԱՆՍԱ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Մարտ 23ին Իսիի Մարզական պալատին մէջ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի ու Ֆրանսայի սիրող կռփամարտիկներու հանդիպումը :
Տոմսերը 15 եւ 10 Եւրօ են :
Տեղեկութեան համար կարելի է հեռաձայնել 01·41·23·83·13 թիւին :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30**, animée par **G r i c h a** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— **Marie : 01 39 85 05 71;**
— **Nella : 01 39 85 91 23.**

arménie mon amie

AGENDA

ORS ET TRESORS D'ARMENIE

Le Musée des Tissus et des Arts décoratifs de Lyon et le Musée d'art sacré de Fourvière s'associent pour présenter, du 22 mars au 15 juillet, «Ors et Trésors d'Arménie», une exposition d'objets remarquables provenant du Musée National d'Histoire d'Erevan et du Trésor liturgique d'Etchmiadzine.

Musée des Tissus et des Arts décoratifs
34 rue de la Charité
69002 Lyon
Tél. : 04. 78. 38. 42. 16

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 23
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին :

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 25
Դ. Կիրակի,
Քառասնորդաց «Գալստեան» կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ ժամերգութեամբ.
յաւարտին Պատարագ
սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին :

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.—*
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 21ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 28ին :

⁂

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ :
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին :

⁂

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21, ժամը 17:30ին
կը քարոզէ
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ՊՈՒԼՎ. OSSO

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 23
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին :
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

Les activités du mois de Mars
DU

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**
L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

LE CENTRE CULTUREL SAHAK MESROP
vous invite à UNE RENCONTRE avec
BABKEN HARUTYUNYAN
Doyen de la faculté d'histoire de l'Université d'Etat d'Erevan
et
ARTAK MOVSISYAN
Professeur d'histoire à l'Université d'Etat d'Erevan
Ces deux historiens-chercheurs parleront de leurs travaux de recherche et de l'organisation de l'enseignement supérieur en Arménie
LE LUNDI 19 MARS à 20 h 30
au Centre Culturel Sahak Mesrop : 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
— **Entrée libre** —

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 21
MERCREDI
21 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·668

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·668

ՊՈԼԻՍ

ԱՐԽԻՒՆԵՐՈՒ ՆԻՒԹՈՎ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ Ե. ՀԱԼԱՉՕՂԼՈՒԻՆ

Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախագահ Ե. Հալաչօղլու Լոնտոնէն պատմաբան ու «Կոմիտաս» հիմնարկի տնօրէն Ա. Սարաֆեանի հետ իրենց գործակցութեան ձախողութենէն ետք ամբաստանած էր հայկական որոշ դիւաններու պատասխանատուները թէ նիւթ չեն տրամադրեր Թուրք հետազօտողներու։ Ցիշած էր յատկապէս ՀՅԴ-ի Պոսթընի, Երուսաղէմի պատրիարքարանին ու ընդհանուր «հայկական» արխիւները։

Ինչ կը վերաբերի Պոլսոյ պատրիարքութեան ունեցածներուն, Մեսրոպ Պատրիարքը յայտարարած է թէ Ե. Հալաչօղլուի խօսքերը զարմանք պատճառած են իրեն։ Ան ըսած է. «Ինք շատ լաւ գիտէ թէ Իթթիհատի կառավարութիւնը 1916 Օգոստոս 10ին Պոլսոյ, Ախթամարի, Սիսի եւ Երուսաղէմի պատրիարքութիւններ միացնել որոշած ու Սահակ Արք. Խապայեանը Թրքահայոց պատրիարքի կոչումով Երուսաղէմի աթոռին նշանակած էր, Երուսաղէմը այդ շրջանին գտնուելով Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ։ Այդ որոշումին հետեւանքով Պոլսոյ ամբողջ դիւանները ալ նոր կեդրոն յայտարարուած Երուսաղէմ փոխադրուած են։ Ափսո՛ս որ մեր դիւանները շրջանի կառավարութեան հալածեալ ու հայ համայնքին կարծիքը անտեսող որոշումով Երուսաղէմ փոխադրուեցան։ Երանի՛ թէ օր մը զանոնք բանալ կարելի ըլլար»։

Մեսրոպ պատրիարքը պատասխանած է նաեւ Մարտ 9ին Թուրք լրագրողի մը հարցումին. ան կը վերաբերի Ախթամարի Ս. Խաչին ենթակայութեան խնդրին. լրագրողը հարց տուած է թէ Ս. Խաչը Լիբանանի՞, Երուսաղէմի՞, թէ Հայաստանի հոգեւոր իշխանութեան ենթակայ պիտի ըլլայ։ Այս հարցումին ալ Մեսրոպ Արք. զարմանքով կը հակադդէ, ըսելով. «Երբ գոյութիւն ունի 1461ին Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի կողմէ հիմնուած Թրքահայոց պատրիարքարանը եւ եթէ կը մտածուի Ս. Խաչը պատրիարքութեան մը ենթարկել, ղիս կը զարմացնէ տեսնելը իսկ թէ Թուրքիայէն դուրս գտնուող պատրիարքարանի մը հաւանականութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ։ Լիբանանի, Երուսաղէմի ու Հայաստանի պատրիարքութիւնները ի՞նչ գործ կրնան ունենալ Թուրքիոյ մէջ։ Ախթամարի Ս. Խաչը կը գտնուի Թրքահայոց պատրիարքութեան իշխանութեան սահմաններուն մէջ. պատրիարքարան որ ամբողջովին ինքնավար կառոյցի մը տէր է»։

ԱՄՆ

«ՋԵՐՄՈՒԿ»Ի ՆԵՐԱԾՈՒՄԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

ԱՄՆ–ու սննդեղէնի ու դեղօրայքի գործակալութիւնը «Ջերմուկ» հանքային ջուրին ներածումը դադրեցուցած է այն պատճառաբանութեամբ որ մէկ լիթրին մէջ թոյլատրուածէն աւելի արսէնիք գտնուած է։ «Ջերմուկ»ի եւ «Արզնի»ի վաճառքը դադրած է նաեւ Գանատայի մէջ։ «Ջերմուկ»ը ամէնէն աւելի կ'արտածուի Ռուսաստան, ուր վաճառքը կը շարունակուի։ Հայաստանի մէջ ալ ջուրերը կը ծախուին նախկին քանակութեամբ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ.–Լ. ՏԸՊՐԷ Սահմանադրական Խորհուրդի նոր նախագահը, Մարտ 19, ժամը 17·30ին յայտնեց նախագահական ընտրութեան վերջնական թեկնածուներու ցանկը։ Հաստատուեցաւ որ Ժոզէ Պովէ ընդունուած է եւ ուրեմն 12 թեկնածուներ կան։ Այլեւս բոլորն ալ հաւասար իրաւունք ունին արտայայտուելու համար ձայնասփիւռէն թէ հեռատեսիլէն։ Նոյն իրիկունը, Ն. Սարքոզի յայտնեց որ ներքին նախարարութենէն հեռանալու իր թուականը կը հաղորդէ Հանրապետութեան նախագահը։ Ֆր. Հոլանտի համար թեկնածուներու թիւը մեծ է եւ պատճառ կրնայ ըլլալ որ ձախը ներկայ չըլլայ Բ. շրջանին (կ'ակնարկէ բազմաթիւ ձախերու ներկայութեան)։

ԻՐԱՔԻ մէջ, Մարտ 19ին, առնուազն 23 հոգի եւս մեռած են, որոնց 15ը՝ Քէրքիւքի մէջ, զոհ՝ ոճրափորձերու։ Վարչապետ Նուրի ալ–Մալիքի լաւատես կը մնայ եւ հեռատեսիլէն յայտարարած է.– «Ցարանուանական բռնութիւնները վերջ գտած են շնորհիւ ազգային հաշտութեան գործընթացին եւ ապահովութեան ուժերու կարողութեան»։ Միւս կողմէ, Մարտ 20ի վաղ առաւօտեան կախաղան հանուած է Իրաքի նախկին փոխ նախագահը՝ Թահա Եասին Ռամատան, որուն մահապատիժը հաստատուած էր Մարտ 15ին։ Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնն ալ կը վերաբերէր, ինչպէս Ս. Հիւսէյնի, 148 շիի գիւղացիներու ջարդին 1982ին, որպէս հակազդեցութիւն ձախողած ոճրափորձի մը նախագահական շքախումբին դէմ։

ՊԱԹԻՍԹԻԻ պարագան, անսպասելի կերպով այլեւս մաս կը կազմէ Ֆրանսայի նախագահական ընտրապայքարին։ Իրեն դէմ ձերբակալման երկու միջազգային հրամանագիրներ կային, մէկը իտալական, մէկն ալ ֆրանսական։ Ձերբակալութիւնը կատարուած է Գուադալուպ նայի ծովափը, երբ զօրակցութեան իր կոմիտէէն Ֆրանսուհի մը իրեն կը յանձնէր 9-10·000 Եւրօ։ Հակառակ անոր որ Իտալիա փոխած է «ի բացակայութեան» եղած դատապարտումներու օրէնքը, հաւանական չէ որ ան կիրարկուի Պաթիսթիի պարագային, որ ի բացակայութեան դատապարտուած էր, բայց բանտէն կրցած է փախիլ եւ Ֆրանսա ապաստանիլ։ Ուրեմն հաւանական չէ որ Միլանոյի ոճրային ատեանը նորէն դատէ, մանաւանդ որ վճիռն ալ հաստատուած էր Բեկանիչ ատեանին կողմէ։ Մարտ 19ին, հեռատեսիլի Ֆրանս 2 կայանի երեկոյեան լուրերու ընթացքին, հարցապնդուեցաւ ներքին նախարարը, որ չհասկցաւ թէ ո՞ւր է հարցը։ Մարդասպանութեամբ ամբաստանուած անձ մը, որ կը փնտռուի իտալական ոստիկանութեան կողմէ, ձերբակալուած է Պրազիլ։ Մնացեալը եւրոպական համագործակցութեան կը պատկանի, ինչ որ բնական է։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԶԻՆԵԱԼ ԽՄԲԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐՈՒ գործադիր մարմինէն Տ. Քալքան յայտարարած է թէ Թուրքիոյ ԱՀաբեկչութեան դէմ պայքարի բարձրագոյն խորհուրդը անցեալ Յուլիսին մշակած է մաքրագործուելիք կամ ձերբակալուելիք քիւրտ ղեկավարներու ցանկ մը։ Ազգային ապահովութեան խորհուրդն ալ վաւերացուցած է զայն։ Սպանութիւնները կատարելու համար յատուկ խմբակներ ալ պատրաստուած են։ Քալքան յայտնած է նաեւ թէ ցանկին գլխաւոր անունը Ա. Էօճալանն է։ Ապա թելադրած է որ Թուրք ղեկավարները հրաժարին այդ սխալ հաշիւէն, քանի որ իրենց զինեալ ֆէտայիները պատրաստ են հակադարձելու։ «Իսկ Թուրքիոյ մէջ քրտական հարցին կարգաւորումը միայն Էօճալանի միջոցով կարելի է» ըսած է ան։

ԻՏԱԼԱՑԻ լրագրողը՝ Տանիէլէ Մասթրոճիաքոմօ, որ առեւանգուած էր Թալիպաններու կողմէ, ազատ արձակուած է Մարտ 19ին Աֆղանիստանի հարաւը։ Առողջական դետնի վրայ լաւ կը թուի, բայց խորապէս ցնցուած է հոգեկան դետնի վրայ։ Ցայտնած է թէ իր վարորդը սպաննուած է իր աչքին առջեւ։ Լա Ռեփուպլիքա թերթին թղթակիցը ծանր ժամեր ապրած է մինչեւ իր ազատ արձակումը. կը թուի որ աֆղան նախագահին գործակցութիւնը վճռական դեր խաղացած է անոր ազատագրումին մէջ։ Թալիպան հինգ ղեկավարներ ազատ արձակուած են, մինչ Թալիպանները իտալական զօրքին քաշուիլը կը պահանջէին։

ՇՈՒԷՏԻ սոսիալ – դեմոկրատ կուսակցութեան գլուխը անցաւ կին մը՝ Մոնա Սահլին. առաջին անգամ կը պատահի որ եւրոպական սոսիալ – դեմոկրատ կուսակցութիւն մը կը գլխաւորէ կին մը։ Մ. Սահլին այս աթոռը կը գրաւէ վարչապետ Կէօրան Փէրսընի –նոյն կուսակցութենէն– ձախողութենէն ետք, երեսփոխանական ընտրութիւններուն։ Նոր նախագահուհին պարտի վերանորոգել կուսակցութիւնը։ Ինք ծանօթ է նաեւ սոսիալ – ազատական իր ձգտումով։

ԿՈՒԲԱՆԻ շրջանը (Հարաւային Ռուսաստան) Կամիշեւասկայա գիւղին մէկ ծերանոցին մէջ հրդեհ մը ծագած է Մարտ 19ի գիշերը եւ հրշէջները ուշ հասած են, հեռաւորութեան պատճառաւ։ Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 63 մեռեալ կար եւ վիրաւորներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՏՔ ԱՍՈՐԻՆԵ՞ՐԸ ԹԻՐԱԽ

«Մարմարա» (Մարտ 19) կը տեղեկացնէր թէ Մարտին քաղաքին Միտեաթ աւանին մէջ ուր կեդրոնացած է ասորի բնակչութիւնը, անծանօթներ ռումբ մը նետած են Ասորի եկեղեցիներու վարչութեան նախագահին տան պարտէզին ներս։ Ռումբը պայթելով խոշոր փոս մը բացած է պարտէզին մէջ, բայց մարդ վիրաւորուած չէ։ Ապահովութեան պաշտօնեաներ հետաքննութեան ձեռնարկած ու հարցաքննած են նաեւ վարչութեան նախագահ Եուսուֆ Թիւրքէրը։

ԱԲԽԱԶԻԱ ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՈՒՆԻ

Մարտ 4ին Աբխազիոյ Խորհրդարանի ընտրութիւնը աւարտած եւ 35 հոգինոց դահլիճ կազմուած է։ Հակառակ որ հանրապետութեան մէջ Աբխազները մեծամասնութիւն չեն կազմեր, Խորհրդարանին մեծամասնութիւնը աբխազ երեսփոխաններ կը կազմեն։ Ինչ կը վերաբերի փոքրամասնութիւններուն, Հայերը եւ Ռուսերը ունեցած են երեքական երեսփոխան, Վրացիները՝ երկու, Թուրքերը՝ մէկ։

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԱԾ

ՕԹԱՆ–ի Հարաւային Կովկասի եւ Կեդրոնական Ասիոյ յատուկ ներկայացուցիչը Պաքուի մէջ յայտարարած է թէ Ատրպէյճան խախտած է Եւրոպայի մէջ զինեալ ուժերու սահմանափակման համաձայնագրին կանոնաչափերը. այսինքն՝ թոյլատրելի սահմանէն աւելի սպառազինուած է։ ՕԹԱՆ–ի ներկայացուցիչը բացատրած է թէ Պաքու այս տարի մեծ գնումներով ոտնակոխած է արտօնուած սահմանները, ուստի հարցը պէտք է կարգաւորուի Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի շրջանակներուն մէջ։ Լուրը հաղորդած են ատրպէյճանական լրասփիւռները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԿԱԶԱՏԱՐԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ինչպէս կը սպասուէր, Մարտ 19ին Մեղրիի շրջանի Ագարակ վայրին մէջ Ռ. Քոչարեան եւ Մ. Ահմատինեժատ բացումը կատարած են Իրան - Հայաստան կազատարին 40 քմ.նոց հատուածին։

Նախագահ Ռ. Քոչարեան պատմական իրադարձութիւն համարած է բացումը, շեշտելով որ ան նոր էջ մը կը բանայ երկու երկիրներուն յարաբերութիւններուն մէջ։ «Անկախացումից յետոյ Հայաստանը բազմաթիւ դժուարութիւնների է հանդիպել. պատերազմ, շրջափակում, ուժանիւթի ճգնաժամ։ Այսօր այս դժուարութիւնները մեր յիշողութիւններում սկսում են խամրել, սակայն անկասկած, բոլորս յիշում ենք Իրանի ժողովրդի եւ իշխանութիւնների կողմից դրսեւորուած բարի կամքը, մեզ օժանդակելու պատրաստակամութիւնը» ըսած է Հայաստանի նախագահը. յիշած է նաեւ թէ 15 տարի առաջ երկու պետութիւնները կապող ոչինչ կար, բացի Խորհ. Միութեան սահմանը խորհրդանշող փշաթելերէն. չկար նաեւ երկու երկիրները միացնող կամուրջը որով միայն 2006ի ընթացքին 600 հազար թոն բեռ փոխադրուած է։ Այսօր նիւթ են բարձր վոլթի երրորդ ելեկտրագիծի մը եւ Արաքսի վրայ ջրելեկտրակայանի մը շինութիւնները։

Իրանի նախագահը յայտնած է թէ այսօր հայեւիրանեան յարաբերութիւններու զարգացման ոչ մէկ խոչընդոտ խնդրոյ առարկայ է. ապա վստահեցուցած է որ ուժանիւթի, հաղորդակցութեան, փոխադրութեան մարզերու ծրագիրները առաւել կը նպաստեն երկու երկիրներու, երկու ժողովուրդներու կապին ամրապնդումին։

Կազատարին ընդհանուր երկարութիւնը 141 քմ. է, արժէքը 120 միլիոն տոլար. հայկական հատուածին փոխարժէքին 15%ը Հայաստանը վճարած է, մնացեալը 5% տոկոսով որպէս վարկ տրամադրած է Իրանի Արտաքին զարգացման դրամատունը։

Ըստ ստորագրուած համաձայնագրին, Հայաստան այդ կազատարին շնորհիւ 20 տարի 36 միլիառ խոր. մեթր կազ պիտի ստանայ Իրանէն։ Թուրքիոյ եւ Ատրպէյճանի կիրարկած շրջափակումի պայմաններուն մէջ աւելորդ է շեշտել թէ Հայաստանի համար որքան կենսական ազդակ է ուժանիւթի այս կամուրջը։

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՏՈՒՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Շառլ Ազնաւուր, որ Մարտ 16ին փարիզեան հիւանդանոց մը փոխադրուած էր ցնցդատապի հետեւանքով, ընդհանուր քննութեան ալ ենթարկուելէ ետք, տուն վերադարձած է Մարտ 19ին։

ՋՈՒՐԸ ԱՒԵԼԻ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՔԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ

Առ այժմ մեր միակ մխիթարական կէտն է նիւթական տեսանկիւնէն դիտուած:

Ճիշդ է որ ունինք բազմազան հանքատեսակներ որոնցմով համեմատաբար հարուստ է քարքարոտ մեր փոքր հայրենիքը, որ կը պարունակէ որոշ քանակութեամբ ոսկիի, պղինձի, մոլիպտէնի, նիկէլի, գոպալտի, քրոմի եւ այլն պաշարներ դատապարտուած ուշ կամ կանուխ լրանալու. եթէ նոյնիսկ ունենայինք Ազէրիներուն չափ քարիւղի պաշար, դատապարտուած պիտի ըլլար օր մը սպառելու:

Մեր միակ անսպառ, մշտանորոգ հարստութիւնը մօտ ապագային պիտի դառնայ Ջուրը:

Ահազանգը կու գայ Հռոմէն, ուր կը գտնուի Ֆ.Ա.Օ.-ի կեդրոնը (Երկրագործութեան եւ Սնունդի միջազգային կազմակերպութիւնն է):

2050 թուականին մարդկութեան մէկ երրորդը զրկուած պիտի ըլլայ խմելու ջուրէն որ պիտի դառնայ քարիւղէն աւելի արժէքաւոր եւ փնտռուած նախանիւթ:

Ռուսաստան որ բազմաթիւ այլ հանքերու կարգին ունի երկրագունդի ամենամեծ ջուրի պաշարներէն մին, սկսած է արդէն զայն «կապոյտ ոսկի» անուանել եւ պատրաստութիւններ տեսնել արտածելու այդ բնական եւ անսպառ հարստութիւնը նախկին սովետ միութեան ծարաւի երկիրներու որոնց ընդհանուր եկամուտը շուրջ 800 միլիառ տոլար կը նախատեսուի:

Ներկայ Ռուսաստանը 98 խորանարդ հազարամեթր ջուր կը սպառէ տարեկան, երբ իր պաշարը կը հասնի տարեկան 4.300 հազարամեթր խորանարդի:

Ունի 120.000 գետեր որոնց երկարութիւնը նուազագոյն 10 հազարամեթր է եւ անուշ ջուրի մօտաւորապէս երկու միլիոն լիճեր... Ծահիճներ որոնց տարածութիւնը աւելի ընդարձակ է քան Ֆրանսան, Սպանիան եւ Իտալիան միասին առնուած:

Ռուսաստանի ջուրի պաշարը կրնայ ամբողջ երկրագունդը յագեցնել երկու անգամ եւ բան մըն ալ աւելի:

Ջուրի պահանջը ամենաշատ քարիւղի երկիրները պիտի զգան: Արաբական միացեալ էմիրութիւններու տարեկան պաշարը միայն 0.15 խորանարդ հազարամեթր կը կազմէ:

Սաուտի Արաբիան ունի 17 խորանարդ հազարամեթր պաշար՝ որուն 90 տոկոսը ոռոգումի կը գործածէ:

Յորդանանը նոյնպէս 0.15 խորանարդ հազարամեթր պաշարով օժտուած է:

Ջուրի պահանջը շուտով պիտի զգան այն երկիրները որ ներկայիս հացահատիկ, բրինձ կ'արտադրեն: Մէկ քիլօ բրինձ ստանալու համար մօտաւորապէս երկուքէն հինգ հազար լիտր ջուր կը պահանջուի: Շուտով ջրառատ երկիրները պիտի դառնան նաեւ սնունդի արդիւնաբերութեան կեդրոններ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԵՐԿԻՐ

Եթէ այս օրերուս, երբ ձմեռուան խոր քունէն վերջ արմկել եւ դղրդիլ սկսած է հայրենի լեռնաշխարհը, առիթ ունենաք Հրազդանի կիրճ, Գեղարքունիք, Եղեգնաձոր, Իջեւանի, Սիւնիքի եւ Լոռիի կիրճերուն մէջէն անցնելու, պիտի տեսնէք թէ որքան առատութեամբ Հրազդանը, Ազատը, Եղեգիսը, Արփան իրենց բազմաթիւ ճիւղերով կ'երթան նետուելու Արաքսի մէջ, Նախիջեւանի դաշտերը ջրելէ վերջ, առանց օգտակար ըլլալու հայ գիւղացիին որ ի վիճակի չէ կառավարութեան սահմանած ջուրի անարդար տուրքերը վճարելու:

Ճիշդ միեւնոյնը կը պատահի հանրապետութեան հիւսիսային սահմանին վրայ, երբ ջրառատ Դեբետը, Ձորագետը, Փամպակը, Աղստեւը, Գետիկն ու անոնց ճիւղաւորումները վայրագաբար կը սուրան դէպի Ատրպէջան, դէպի Կուր գետ, առանց նշանակալի բարիք տալու հայ գիւղացիին...:

Անկախութենէն ի վեր ահազանգ հնչեցուցած եմ այս էջերէն որ ամբարտակներ կառուցուին, ջուրերը ամբարուին եւ ազատ արձակուին միայն այն ատեն երբ անոր փոխարէն քարիւղ ստանանք:

Կառուցուեցան շատ բաներ (գազինոներ, սրճարաններ, «էլիտար» տուներ եւ պոռնկատուներ), բայց նոր ամբարտակ մը չտեսնըւեցաւ քարտէսին վրայ, սովետէն մնացածներն ալ մեծ խնամքի կը կարօտին:

Հայաստանի ջուրի պաշարը համեմատած իր տարածքին՝ մեծ է: 113 հանքային ջուրի աղբիւր ունի որ հսկայական դրամագլուխ մըն է: 200էն աւելի գետ եւ գետակ ունի որ 10 հազարամեթրէն աւելի երկար են: Մէկ խօսքով՝ երբ նկատի առնենք որ մեր փոքր հայրենիքը 9479 գետ եւ գետակ կը հաշուէ եւ ունի աշխարհի ամենամեծ անուշ ջուրի լիճերէն մին՝ Սեւանը, երբեք վախ պէտք չէ ունենայ ապագայի նկատմամբ, եթէ հիմակուընէ սկսի, իր հիւսիսի մեծ բարեկամին նման, միջոցներու ձեռնարկել ամբարելու իր «կապոյտ ոսկի»ն, ինչպէս սկսած է ընել, արդէն տարիներէ ի վեր, դրացի Թուրքիան, որուն եփրատեան-տիգրիսեան ծովածաւալ ամբարտակներուն վրայ, շուտով պիտի աւելնայ Ճորոխինը, ուրիշ հրակայ մը, Արդուինի մօտակայքը, եւ թոյլ չտանք որ մեր ջուրերուն 76.4 տոկոսը թափի Արաքսի եւ 23.6 տոկոսն ալ Կուր գետին մէջ... ձրիաբար:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՃՏԻԿԵԱՆ

ՇԹԱՀԱՄԱՐ

ՊՈԼՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՍՐՏԻՆ ՄԷՋ ԹԱՂԵՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Շաբաթ (Փետր. 24), Գումգաբուի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիի մէջ խուռներամ բազմութեան մը մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ ազգային յուղարկաւորութիւնը աշխարհահռչակ Իսթանպուլահայ բանաստեղծ Զահրատի, նախագահութեամբ Պատրիարք Հօր եւ ի ներկայութեան տեղացի եւ արտասահմանէն ժամանած պաշտօնական ու գրասէր հոգեւորական եւ աշխարհական անձնաւորութիւններու: Մեր Հոգեւոր Պետը արարողութիւններու վերջաւորութեան մօտ խօսեցաւ կուռ դամբանական մը՝ վեր առնելով ողբացեալ բանաստեղծին գրական շնորհները եւ համամարդկային զգացումները՝ ինչպէս իր գրականութեան ընկալումին մէջ, նաեւ իր անձնական կեանքին ընթացքին:

Իսկապէս որ եզակի բանաստեղծ մըն էր Զահրատ, որուն համար անվարան կրնանք ըսել, որ բառին իսկական իմաստով «Բանաստեղծ» մըն էր ան, որուն գրչին տակ բառերը կը ստանային աւրոյն եւ լիիրաւ արժէք ու նշանակութիւն, այնքան ճարտար էր ան իր գործածած բառերուն ընտրութեան ու գործածութեան մէջ:

Անկասկած՝ տակաւին երկար պիտի գրուի իր մասին, այնքան որ շատ ու բազմազան են իր բանաստեղծութեան տուածները մեր գրականութեան: Այս առթիւ կ'ուզենք յետադարձ ակնարկ մը նետել ողբացեալ գրագէտ Վահրամ Սարգիսեանի (Վ. Ս. Ծովակ) գրական նշմարներուն վրայ, ուր մեծ գնահատանքով կը խօսէր Զահրատի շնորհներուն մասին ու գովեստով կ'արտայայտուէր փորձի առաջին տարիներուն անոր գրի առած յաջող հնչեակներուն մասին, որոնք այնքան մտերմօրէն կը յիշեցնէին Միսաք Մեծարենցի բանաստեղծական տողերը:

Ողբացեալ Ծովակ առաջին իսկ օրերէն հոգածու եւ գուրգուրոտ մայր հաւու մը պէս իր թեւերով հովանի կ'ըլլար այդ նորեկներուն՝ ինչպէս Զահրատի, որոնք իրենց նախափորձերը կ'ընէին «Ժամանակ»ի էջերուն մէջ, երբ «Մարմարա»ի շաբաթական յաւելուածին՝ «Սատանայ»ի մէջ այնքան հեգնական լեզուով մը կը խծբծուէր Զահրատի գրականութիւնը՝ նմանողաբար «Զարզավաթ» ստորագրութեամբ: Այդ օրերուն էր դարձեալ, որ գրական հաւաքոյթներուն ընթացքին իր ամէնէն մտերիմ ընկերներէն արձակագիր Վարուժան Աճէմեան (Արժանթին) այնքան հեգնական ձեւով կը պատկերացնէր Զահրատի տողերը եւ հերոսները, երբ բանաստեղծը իր այնքան ծանօթ քմծիծաղովը կը դիմաւորէր բոլոր այդ խծբծանքները՝ ընդհանուրի քրքիջներուն մէջ:

Զահրատի գրականութիւնը դպրոց մըն էր մեր բանաստեղծութեան մէջ՝ իր իւրայատուկ դիմագիծով եւ անմոռանալի պիտի մնան իր տիպարները, ինչպէս Կիկօն, իր կատուին «մըռ-մըռ»ը, կամուրջին վրայ Կիկոյի դիտած շոգենաւին «տիւթ»ը, որոնցմէ ամէն մէկը կապուած է կեանքի փիլիսոփայութեան նուրբ ծալքերուն ու խորհուրդներուն, որոնք Զահրատեան այնքան նուրբ եւ զգայուն շունչ մը կը կրեն:

Զահրատի բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են աւելի քան քսան լեզուներու եւ պարգեւատրըւած բազմաթիւ մրցանակներով: Իր ձայնը հասած է մինչեւ Հայաստան եւ Սփիւռքի բազմաթիւ գաղութներու: Զահրատի եզական լեզուն ուշագրաւ է մանաւանդ իր խոր փիլիսոփայութեամբ, որ կ'արդարացնէ «բանաստեղծ» բառին բուն նշանակութիւնը, որ քիչերուն տրըւած է իսկական իմաստով:

«Ակօս»

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ ԾԱԽՈՒ ԱԺԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐ

Կիպրոսի հիւսիսային՝ թրքական հրջանին մէջ հետաքրքրական գիներով կալուածներ ծախու են: Յատկապէս Ռուսեր թեկնածու կը ներկայանան գնելու. բայց հարց կը ծագի երբ հարաւային գօտին՝ Կիպրոսի հանրապետութեան սահմանը կ'անցնին. հոն երբ անոնց վրայ գտնուի կալուածաթուղթը, անոնք կ'ամբաստանուին ծախողին չպատկանող կալուածի մը գնումով:

Պէտք է ըսել որ Հիւսիսային Կիպրոսը բաւական հմայիչ վայր է. արեւը ամբողջ տարին կը փայլի եւ կալուածներուն գիները բարձր չեն: Բնակութեան արտօնագիր ունենալն ալ դժուար չէ: Կը բաւէ իր բնակարանին կալուածաթուղթը ցոյց տալ: Այդ գօտիէն 170 հազար կիպրացիներ մեկնեցան թրքական ներխուժումին եւ լքուած կալուածներուն մեծ մասը մնացած բնակչութեան յանձնուած է:

2001ին Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանը Թուրքիան դատապարտած էր հատուցանելու կիպրացի Յոյները եւ իրենց կալուածները վերադարձնելու: Բայց պահանջին միայն առաջին մասը կատարուած էր:

2004ին կիպրացի Յոյն մը՝ Ափոսթոլիտէս բրիտանական բարձրագոյն ատեանին առջեւ դատ բացած էր որպէսզի Բրիտանացի զոյգի մը կողմէ գնուած իր հողերը իրեն վերադարձուին: Ատեանը վճռած էր որ ո՛չ բրիտանական, ոչ ալ եւրոպական որեւէ դատարան կղզիին հիւսիսի գօտիին պատկանող հարցեր դատելու իրաւասու չէր, քանի որ Հիւսիսային Կիպրոսը որպէս պետութիւն, միջազգային ճանաչում չունէր եւ եւրոպական դատարանները հոն պաշտօնական խօսակից չունէին:

Բրիտանական դատարանին այդ վճիռը աշխուժացուց հիւսիսի կալուածային շուկան. քառակուսի մեթրը հոն 1200 եւրօ կ'արժէ, մինչ Կիպրոսի հանրապետութեան մէջ 2000ի շուրջ է:

Ռուս լրագրողներ փորձի համար գացած են ծովեզերեայ հողի կտոր մը գնելու: Միջնորդը զիրենք տարած է ամէնէն հիւսիսի փնտռուած հրջանը. ձիթենիներ, եղեւիններ, կոլֆի դաշտ եւ քիլօմեթրերու երկարութեամբ նուրբ աւազի ծովափներ: Կատարեալ դրախտ մը: Ծովէն երկու քայլ անդին վիլլա մը ցոյց տուած են, 145 քառ. մեթր. գինը՝ 230 հազար տոլար: Դրացիները, իրենց նման Ռուսեր, քաջալերուած են գնելու, որպէսզի ամբողջ փողոցը ռուսականանայ: Անոնք ըսած են որ բնաւ վախ չունին որ իրենց կալուածը օր մը ետ կ'առնուի. մէյ մը փորձը եղած է, արդիւնք չէ տուած:

Միակ վտանգը կալուածաթուղթերով կղզին բաժնող սահմանագիծէն հարաւ անցնիլն է: Կիպրոսի կառավարութիւնը կը սպառնայ բանտարկել հիւսիսէն կալուած գնողները: Եւ եթէ հիւսիսէն հոն գացող մը բռնուի կալուածաթուղթերով, կրնայ տեղւոյն վրայ ձերբակալուիլ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳԸ

«Ակօս» Թերթի հիմնադիր – խմբագրապետ Հրանդ Տինքի սպանութեան քառասունքին առթիւ, իր յիշատակին հոգեւոր համերգ մը տեղի ունեցաւ Մարտ 9 Ուրբաթ, ժամը 20:30ին Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Պոլսահայ Մշակութային միութեան, Ս. Խաչ Դպրեվանքի միութեան եւ Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնին:

Եկեղեցւոյ փակ խորանին վրայ զետեղուած էր Հրանդ Տինքի նկարը, որուն առջեւ տեղ գրաւեցին երգչախումբի անդամ–անդամուհիները, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի եւ երգեհոնի ընկերակցութեամբ՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեանի:

Տասնեակ տարիներէ ի վեր ներկայ եղած ենք Մայր եկեղեցւոյ զանազան հանդիսութիւններուն, բայց այդ երեկոյեան արտակարգ երեւոյթ էր տեսնել խուռներամ բազմութիւնը, որ եկած էր բերնէ բերան լեցնելու ո՛չ միայն Մայր տաճարը եւ վերնատունը, նոյնիսկ նշմարեցինք չատերու մեկնումը տեղի չգոյութեան պատճառաւ:

Յայտագիրը կազմուած էր շարականներէ, մեղեդիներէ, Եկմալեան եւ Կոմիտասեան պատարագներու որոշ երգերէն:

Սահակ–Մեսրոպ երգչախումբը, կը գտնէ լայն ընդունելութիւն ամէնուրեք եւ օր ըստ օրէ կ'արձանագրէ նուաճումներ, որոնք բնականօրէն լուրջ եւ բծախնդիր աշխատանքի արգասիքն են: Այս անգամ խորապէս ազդուած եւ յուզուած, Հրանդ Տինքի վայրագ սպանութենէն, երգչախումբը ինքզինքը գերազանցեց եւ բոլոր գործերը մեկնաբանեց զգայնութեամբ, երաժշտականութեամբ եւ ձայնական ճշգրտութեամբ: Յատկապէս դրաւիչ էին Վ. Սարգսեանի մշակած՝ «Ի գերեզման», «Քահանայք եւ ժողովուրդք», «Ի վերին Երուսաղէմ» առաջին անգամ ըլլալով քառաձայն երգուած երգերը, Ա. Յարութիւնեանի տխուր եւ սքանչելի «Գթա Տէր» հոգեհանգստեան բազմաձայն շարականը, որոնք ցնցեցին ունկնդիրներու հոգիները:

Արդարօրէն տեղին է չեշտել թէ, երգչախումբի մեներգչուհի՝ Անի Քոնքէ – Եըլմազեանի մեկնաբանած Ա. Պարթեւեանի «Մայր եւ կոյս Քրիստոսի» եւ Ս. Էմմիեանի «Որ կազմեցեր» շարականները հմայեցին ներկաները: Ան վերջին ժամանակներուն, երգի բնագաւառէն ներս ունեցած է լայն յառաջդիմութիւն եւ մեր կարծիքով՝ դարձած այլեւս արհեստավարժ մեկնաբանուհի մը: Նոյնպէս Սահակ–Մեսրոպ երգչախումբի երկար տարիներու անդամ–մեներգիչ Անդրանիկ Մինասեանի «Տէր Ողորմեա»ն եւ Նուպարիկ Տէր Մինասեանի «Ամէն Հայր Սուրբ»ը գտան մեծ ընդունելութիւն: Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Ժիւլիէթ Եըլմազեան երգեհոնի ընկերակցութեամբ Թիկունք կանգնեցաւ եւ կարեւոր դեր ունեցաւ երգչախումբի մեկնաբանութեան մէջ: Խումբը շատ բան կը պարտի այս արժէքաւոր դաշնակահարուհիին:

Վաստակաշատ ղեկավար Խաչիկ Եըլմազեան, որ եղած է տարաբախտ Հրանդ Տինքի ընկերը, յուզաթաթաւ ոգիով, տամկացած աչքերով, ամբողջ համերգի ընթացքին իր ներքին աշխարհի ապրումները, ցասումն ու յուզումը կրցաւ փոխանցել խումբին բոլոր անդամ–անդամուհիներուն:

Ան իր շատ կարճ բացման խօսքին մէջ խնդրած էր ունկնդիրներէն, որ իւրաքանչիւր երգէն վերջ չծափահարեն, պահելու համար եկեղեցւոյ խորհրդաւորութիւնը եւ օրուան հանդիսութեան լրջութիւնը: Սակայն համերգի վերջաւորութեան ներկաները չյաջողեցան զսպել իրենց արտայայտութիւնը, գնահատեցին համերգին երաժշտական որակն ու տարուած բծախնդիր աշխատանքը, յոտնկայս եւ երկարատեւ ծափահարութիւններով:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Միլանոյի IL GIORNALE օրաթերթի Մարտ 12ի թուին մէջ, ARMENI IL Genocidio di un libro – Հայերը, Ցեղասպանութիւնը գրքի մը մէջ – յօդուածը կը սկսի այս հետեւեալ բառերով. «Բոլորը այսօր գիտեն Shoah – ողջակիզում – բառը, նոյնիսկ մանուկները,: Ոչ ոք գիտէ Sevkiet բառը, ոչ մանուկները եւ ոչ ալ չափահասները: Sevkiet–ը Անատոլուի Հայոց մեծ տեղահանութիւնն է, որ տեղի ունեցաւ 1915ին եւ որ պատճառեց 1.5 միլիոն զոհ: Վերապրողներուն յաջորդող սերունդը զայն կը կոչէ Մեծ Եղեռն»: Եւ կը պատմէ 1915ի եղելութիւնները՝ տեղահանութիւն, սով, տառապանք, սպանդ, մահ եւ այլն...: Անգամ մը եւս կ'ընէ բաղդատականը հայկականին եւ հրէականին միջեւ ըսելով. «...Ուրիշները, ինչպէս պատահեցաւ Հրեաներու պարագային եւս չվերադարձան: Հայերը որոնք մնացին այդ երկրին մէջ, որտեղ ծնած են եւ որուն պատկանելու զգացումը վառ էր իրենց մէջ, ստիպուեցան քօղարկել եւ նոյնիսկ ջնջել իրենց ինքնութիւնը, որպէսզի կարենան գոյատեւել: Կիները ամուսնացան Թուրքերու հետ, երբեմն նոյնիսկ իրենց եղբայրներուն եւ ամուսիններուն դահիճներուն հետ: Ուրիշները դաւանափոխ եղան, փոխեցին իրենց անունները: Ցերեկները կը յաճախեն մզկիթներ, գիշերները կ'աղօթեն իրենց քրիստոնեայ Աստուծուն»:

Յօդուածագիրը այս ներածական խօսքերը կ'ընէ հասնելու համար Քէմալ Եալչընի «Սիրտս քեզմով կը խայտայ» իտալերէնի թարգմանուած գրքի գրախօսականին (Con Te Sorride IL Mio Cuore): Կու տայ Եալչընի կենսագրական գծերը, ճամբորդութիւնը դէպի Թուրքիա, գտնելու համար վերջին վերապրողները, անոնց զաւակներն ու թոռները եւ բոլոր «Մածուկ Հայերը»:

Շաբաթ, Մարտ 10, երեկոյեան Հայ Տան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, գրքի նախաբանը գրող՝ Անթօնիա Արսլան եւ պատմագէտ Փրոֆ. Ալտօ Ֆէրրարի ներկայացուցին վերոյիշեալ գիրքը: Անթօնիան խօսեցաւ գրքի բովանդակութեան մասին, մերթ ընդ մերթ կարդալով հատուածներ, իսկ Ֆէրրարի խօսեցաւ գրքին թարգմանչական հարցերուն, լեզուին ու ոճին մասին, որոնք բաւական յաջող են: Վերջապէս եղան հետաքրքրական հարցումներ հայ եւ իտալացի ներկաներէն, որոնք կ'ուզէին լուսաբանուիլ աւելի ու աւելի եւ իմանալ թէ արդեօ՞ք ո՞րքանով ճիշդ են եղած վկայութիւնները:

Անթօնիա Արսլան տեղեկացուց ներկաներուն նաեւ, որ «Արտոյտներու Ագարակը» շարժապատկերը, Թաւիանի եղբայրներու բեմադրութեամբ, Իտալիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ պիտի ցուցադրուի Մարտի 23էն սկսեալ:

ԿԵՂԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Միլանօ

ԳԱՌԶՈՒ, ԺԱՆՍԷՄ, ԺԵՐԱՆԵԱՆ

«Հայաստանի տարուան» առթիւ, երեք նկարիչներու գործերը կը ներկայացուին Անկէնի Հէնօ ցուցասրահը(*) Մարտ 17էն Ապրիլ 7:

(*) 14, Rue de Mora Enghien les Bains

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Աշխատութիւններս շատ էին, գիշեր ցորեկ պարապած էի, միշտ ալ անհամբեր սպասելով որ Տիկին Նազարբէկեան բարեհաճէր պատասխան մը ղրկել իմ բազմաթիւ նամակներուս, զորս ուղղած էի իրեն Փարիզէն եւ թէ Պոլիսէն: Կը գրէի ամէն շաբթու Աւետիսին, որ կը գոհանար կարճ նամակներ ինձ գրելով, այն ալ տարբեր տարբեր նիւթերու վրայ, որոնք բնաւ զիս չէին շահագրգռեր: Ամուսնութեանս հարցի մասին ո՛չ մէկ բառ, ո՛չ մէկ խօսք, ի՛նչ որ զիս ծայր աստիճան մտահոգութեան կը դատապարտէր:

Եւ ահա օր մ'ալ, յանկա՛րծ կ'ընդունիմ այցելութիւնը Սիմէոն Միրզայեանց բարեկամիս, որ կը դառնար Թիֆլիս կատարած իր ճամբորդութենէն, եւ երկու օր յետոյ պիտի գնար նորէն Մարսէյլ, իր բնակավայրը:

Երբ Միրզայեանց նստաւ սենեակիս մէջ, եւ գեկոյց թէ Թիֆլիսէն կու գար, կանչեցի մայրս, ներկայացուցի զինքը, յուսալով որ լաւ լուրեր մը պիտի առնէինք երկուքս Օր. Նազարբէկեանի Պոլիս գալու խնդրին կարգադրութեանը առթիւ. պարա՛պ յոյս...

***

Մայրս ինձմէ առաջ հարցուց Պրն Միրզայեանցին՝ «Մեր հարսնցուն ի՞նչպէս է. ե՞րբ է Պոլիս գալուն ժամանակը», եւ Միրզայեանց մեր տունին անշուք վիճակը ուշադրութեան առնելով՝ «Զգիտեմ Տիկին» պատասխանեց, ու «այդ աղջիկը Մելիք Ազարեանի չքեղ պալատի նման տանն է ապրում. ի՞նչպէս կարող է նա բնակիլ այս փոքր տեղը» յարեց:

Այս խօսքէն մայրս շատ զգածուելով՝ «իմ զաւկս ալ կրնայ մեծ տուներ ունենալ. բժիշկներ կարող են պալատներ շինել, բայց իրենց գիտնալու բանն է. մեր տունը այս է» պատասխանեց եւ ուրիշ բառ չարտասանելով ելաւ մեկնեցաւ:

Միրզայեանց ջանաց զիս համոզել, ըսելով թէ՝ «Մայրս իւր խօսքերը սխալ ըմբռնած էր», բայց չյաջողեցաւ, եւ քիչ մը եւս հետս մնալէ վերջ ելաւ գնաց:

***

Միրզայեանցի այցելութեան վրայ ամիս մը անցաւ ու չանցաւ, կը ստանամ նամակ մը Տիկին Նազարբէկեանէ, որ կարգ մը չքմեղանքներ իւր լռութեանը համար հիւսելով, ներողութիւնս կը խնդրէր նամակներուս պատասխան չտալուն եւ կը յանգէր եզրակացութեան մը, որ բառ առ բառ էր սապէս.– «Մենք դժուարանում ենք մեր աղջկան հեռացընել ուղարկել օտար երկիր. եթէ դուք յանձն կ'առնէք գալ Թիֆլիս, այստեղ անել ձեր բժշկութիւնը, այն ժամանակ քոն կը լինի իմ աղջիկը»:

Խորապէս ցաւ զգացի այս նամակին ոճէն ու պարունակութենէն եւ իսկոյն պատասխան գրեցի, թէ՝ «Իմ Թիֆլիս երթս անկարելեաց անկարելին է. մանաւանդ որ ռուսական օրէնքն ալ կը պահանջէ նորանոր քննութիւններ տալ, ինչ որ չեմ կարող անել» եւ աւելցուցի գրութեանս վերջ, թէ «Ազատ է Օրիորդը ամուսնանալ որու հետ որ կամենայ»:

Մի անգամ ընդմիշտ խզեցի յարաբերութիւնս Թիֆլիսի հետ, ու Տիկին Նազարբէկեանի նամակին օրինակը յղեցի իր զաւկին՝ Աւետիսին:

***

Եւ այդ օրէն միտքս դրի կամ բնաւ չամուսնանալ եւ կամ յարմար առթիւ խնդրել ձեռքը Օր. Գաբամաճեանին, զոր մօրեղբայրս մեծ գովեստով ուշադրութեանս յանձնած էր Ակնմտաղիի մէջ:

Յայտնի եղաւ որ Պ. Միրզայեանց բարեկամս մանրամասն տեղեկութիւն գրած էր իմ վրայ. ըսած էր հարկաւ թէ փոքր ու հին մէկ տունի մէջ կը բնակէինք, որով Տիկին Նազարբէկեան չուզեց իր աղջիկը Մելիք Ազարեան պալատէն հանել ու ղրկել Թորգոմեանի հին չէնքի մէջ:

Բայց ես այդ հօրս հին տունին մէջ էր որ չորս տարի շարունակ բժշկութիւնս ըրի. այդ տունն էր որ առտուընէ մինչեւ երեկոյ կ'ընդունէի բազմաթիւ հիւանդներ. եւ ինծի եկողները ո՛չ թէ տունիս համար կու գային այլ արուեստիս ու իրենց ընձեռած հոգածու խնամքներուս սիրոյն:

Չէի կարող ուրիշ մեծ, շքեղ տուն վարձել, զի Փարիզը թողած էի պարտքերով: Բոլոր բժշկական ու ծննդաբերական գործիքներս կանխիկ դրամով չէի առած. Շառլ Տիւպուա դերձանիւ անձը, որ վիրաբուժական գործիքներ շինող մեծ գործատան տէր էր, ամսական վճարումներու դրութեամբ, յանձնեց ինծ ամէն ինչ որ կ'ուզէի. ու ես կարող եղայ մեր հին տունիս մէջ աշխատելով, վճարել ոչ միայն բոլոր պարտքերս, այլ նաեւ յաջողութիւն ունեցայ, մեծ քրոջս հետ 1889ին Փարիզի մեծ արուեստահանդէսը այցելելու:

(Շար. 185)

Համազգային Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը եւ Մ. եւ Հ. Արսլանեան ճեմարանի տնօրէնութիւնը կը գուժեն ճեմարանի խնամակալութեան նախկին ատենապետ՝

ՈՍԿԵՐԲԵՐԱՆ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Պէյրութ, Կիրակի, Մարտ 18ին:

arménie mon amie

AGENDA

CLAMART

THEATRE JEAN ARP

— Samedi 24 mars à 20 h 30 :
«ONE VARTAN SHOW»
Spectacle de l'humoriste
Vartan PETROSSIAN

□

— Dimanche 25 mars à 15h :
SONGES D'ARMENIE
Spectacle de danse
par les ensembles ANI et NOR ALIK
de la JAF d'Ile-de-France

Réservations : 01. 41. 90. 17. 02

***

CHAVILLE

ATRIUM

— Mardi 27 mars à 20 h 30 :
RENCONTRE
avec CLAUDE MUTAFIAN, historien
sur le thème :
«L'Arménie à l'époque des croisades».
— Entrée libre —

***

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition
Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles ds Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais 75006 Paris

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité
Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : 04 91 55 90 00
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de 11h à 19h.
fermée le lundi, le dimanche
et les jours fériés.

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 24
Տօն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
մուտն ի վիրապին

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Մարտ 22,
ժամը 20·30ին

Նիւթ՝
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնեն՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
եւ ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ Հայր Լեւոն Զէքիեանի «ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ» հատորէն

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

Date à retenir

La Section Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
MUSIQUES ARMENIENNES ET FRANCAISES
Le Dimanche 1er avril à 15h45
à l'église Saint-Hermeland
8 Place de la République à Bagneux

□

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)

Le 6 octobre.

«ՅԱՌԱՋ» ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 23
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 25
Դ. Կիրակի,
Քառասնորդաց «Գալստեան» Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ
ժամերգութեամբ.
յաւարտին Պատարագ
սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 24
ԼԴ. օր Մեծի Պահոց
Տօն է Սրբոյն Հօրն մերոյ
Գրիգորի Լուսաւորչին
Ցիշատակ չարչարանաց եւ մտանելոյն
ի Վիրապն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ՊՈՒԼՎ OSSO

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 23
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տիրուհի Սերէնկիւլեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Եւգինէ Պօղոսեանի մահուան առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան 150 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժակ Տամլամեան, Տիկին Անայիս Տամլամեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր Յակոբեան 120, Պ. Ժակ Գափթան 100, Տիկին Անահիտ Գափթան 50, Պալիկեան ընտանիք եւ Տիկին Սիլվի Մութաֆեան 100ական:

Նաեւ վահէ Տամլամեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Արա-Ժակ Արէլեան 100 Եւրօ:

□

ARNOUVILLE

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30, animée par Gricha** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— Marie : 01 39 85 05 71;
— Nella : 01 39 85 91 23.

***

GASTRONOMIE & MUSIQUE

La Croix Bleue, Section «Astrig» organise, en partenariat avec la FRA Dashnaktsoutioun, Groupe «Vartan» d'Arnouville et la Municipalité de Villiers-le-Bel, une soirée **«GASTRONOMIE et MUSIQUE», le samedi 31 mars à 19 heures.**

Cette soirée sera animée par Yeram et Bratsch et aura lieu à l'Espace Marcel Pagnol - 2 rue Gounod à Villiers-le-Bel (95400).

Pour renseignement ou réservation, merci de vous adresser à :
- **Carmen: 06.14.65.65.61 pour le repas**
- **Service culturel: 01.34.04.13.20 pour le concert.**

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007
Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
sous la présidence de Mgr Grégoire GHABROYAN
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 16 au samedi 19 mai

Départs de Paris, Arnouville, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **330 Euros**
Pour inscription et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse.
Paris et Arnouville : 01 44 59 23 50 — Marseille : 04 91 48 19 60
Lyon et St Chamond : 04 77 22 09 86 — Valence : 04 75 43 78 23
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 31 mars.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 22
JEUDI
22 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·669 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·669

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՐՖՈՒՐԻ նուիրուած հանրաժողով մը տեղի ունեցաւ Մարտ 20ին, Փարիզի Միւթիւալիթէի սրահը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Նախորդ օրն իսկ, գլխաւոր թեկնածուները ստորագրած էին ութ կէտերէ բաղկացած յայտարարութիւն մը, ուր յանձն կ'առնէին ամէն ջանք թափելու վերջ տալու համար ջարդերուն: Ցարդ 200 հազար հոգի մեռած է: Կարգ մը թեկնածուներ ներկայ ալ եղած են հաւաքոյթին, ինչպէս Ֆր· Պայրու: Խօսողները շատ են, կը մնայ որ յարգուին: Պերնար-Անրի Լեվի, Ֆըրանսուա Զիմըրէ (ՍՕՍ – Տարֆուր), Լօրան Ֆապիուս որոնք գացած են Տարֆուր նկարագրած են կացութիւնը տեղւոյն վրայ եւ Չատի արեւելեան կողմը: Ստորագրուած է նաեւ բնագիրը, ուր կ'ըսուի «Եթէ այս ողբերգութիւնը վերջ չգտնէ, Ֆրանսա իր պատիւը փրկած կ'ըլլայ չմասնակցելով Ողիմպիական խաղերուն (որոնք տեղի կ'ունենան Փեքին)»: Ներկաները բոլորն ալ սուլած են, երբ Չինաստանի անունը տրուած է, քանի Չինաստան գլխաւոր նեցուկն է Սուտանի վարչակարգին: Շիրաք ալ ուղերձ մը ղրկած էր, զոր կարդացած է Պերնար-Անրի Լեվին, ուր կը սպառնայ պատժական միջոցներու դիմել Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումով, եթէ ջարդերը շարունակուին: Լ· Ֆապիուս, սակայն, որ «Օրատուր-սիւր-Չատ» մկրտած է Տարֆուրը, իր զարմանքը յայտնած է որ նման սպառնալիքներ ընելէ ետք, ինչպէս Հանրապետութեան նախագահը կրնայ Սուտանի նախագահը ընդունիլ (այս վերջինը Գաննի ժողովի հիւրերէն էր):

ԹՈՒՐՔԻԱ շատ վիրաւորուած է, որ չէ հրաւիրուած մասնակցելու համար Հռոմի դաշինքին (Եւրոպական միութեան ծնունդը) յիսնամեակի արարողութիւններու, որոնք տեղի կ'ունենան շաբաթավերջին Պէրլին: Մարտ 20ին, Արտաքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրապարակած է այդ ուղղութեամբ, շեշտելով թէ նման հրաւէր մը նշանակալից յառաջդիմութիւն մը ցոյց տուած կ'ըլլար Եւրոպական միութեան կողմէ փաստելու համար եւրոպական ընտանիքին միասնականութիւնը: Պիտի մասնակցին 27 անդամները, բայց, այլ թեկնածուներ ալ չեն հրաւիրուած: Կը թուի որ Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները մնացեալ կէտի վրայ են եւ կողմնակիցներ իսկ շատ հեռու կը տեսնեն դրական ելք մը: Անկելա Մերքէլ իսկ յայտարարած է «Ինչ որ կրնամ ըսել, այն է որ յիսուն տարիէն մեր յարաբերութիւնները աւելի սերտ կ'ըլլան»:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ Թուրքիոյ զանազան շրջաններուն, նաեւ այլ երկիրներու մէջ զանգուածային ցոյցերով ու մեծ խանդավառութեամբ կը նշեն գարնան տօնը՝ Նեւրուզը: Այս տարուան նշումները կեդրոնացած են քիւրտ ղեկավար Ա· Օճալանի պաշտպանութեան վրայ:

ԲԱՔՈՒԻ Միջազգային մամուլի կեդրոնին մէջ «Ազրպէյճանցիներու համաշխարհային գոնկրէս»ին կողմէ ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է, «Հարաւային Ազրպէյճանի ներկայի կացութիւնը եւ հեռանկարներ» նիւթով: Շեշտուած է Ազրպէյճանի «երկու մասի բաժնուած» վիճակը, Իրանի այսօրուան զարգացումներուն լոյսին տակ ազրպէյճանցի հայրենակիցներու կացութիւնը միշտ ուշադրութեան առարկայ պահելու անհրաժեշտութիւնը: Ելոյթ ունեցողներ նիւթ ըրած են «իրանցի ազգայնամոլներուն Ազրպէյճանի պետութիւնը թիրախ առնող յայտարարութիւնները», «անհիմն պնդումներ»ը:

ՌՈՊԷՐ ՖԻՍՔ, «Ինտիփէնտընթ»ի ծանօթ լրագրողը «Մեծ պայքար վասն քաղաքակրթութեան» խորագրուած իր հատորին Թուրքիա լոյս տեսնելէք հրատարակութեան առթիւ ըսած է թէ որոշ մըտահոգութիւն մը ունի անոր Հայկական ցեղասպանութեան յատկացուած գլուխին մասին: Մտահոգութիւնը այն է որ երկրին պատժական օրէնքին 301րդ ծանօթ յօդուածով կրնայ դատի նիւթ գտնուիլ գրածներուն մէջ: Այսուհանդերձ ըսած է թէ պատրաստ է պատասխանելու թըրքական դատարանի մը հարցաքննութեան: Համոզում յայտնած է նաեւ որ Թուրքիա ի վերջոյ պիտի ընդունի Հայկական ցեղասպանութիւնը:

ՆԻՔՈԼԱ ՀԻՒԼՕ, որ բանաձեւ մը ստորագրել տուած էր թեկնածուներուն բնապահութեան մասին, յայտարարած է ("Լիպէրասիոն", Մարտ 20) որ ոչ մէկ թեկնածուի զօրավիգ պիտի ըլլայ, հակառակ անոր որ բաւական մօտ է Տ· Վուանէի դիրքին:

ՌԱՄԱԼԼԱՅԻ (Այսրյորդանան) մէջ է, որ Մարտ 20ին, ԱՄՆ-ու ընդհանուր հիւպատոսը տեսնուած է պաղեստինեան կառավարութեան ելմտական նախարարին հետ: Հանդիպումը շուրջ 2 ժամ տեւած է եւ առաջինն է, քանի Ամերիկա պօյքոթի ենթարկած էր նախորդ կառավարութիւնը (2006 Մարտէն 2007 Մարտ) ուր Համասը կը տիրապետէր: Ելմտական նոր նախարարը ոչ Ֆաթահին կը պատկանի, ոչ ալ Համասի: Ֆրանսա ալ կ'ուզէ շփումներ հաստատել եւ կը ջանայ նաեւ աշխատիլ, որպէսզի նիւթական օժանդակութիւնն ալ վերահաստատուի: Իսրայէլ կը շարունակէ իր պօյքոթը:

ՋՈՐՍ ՄԻԼԻԱՌ աղքատ կայ աշխարհի մէջ, ըստ Համաշխարհային Դրամատան մէկ ուսումնասիրութեան: Ասոնք, օրական մէկէն ութ տոլարի եկամուտ ունին եւ ընդհանուր ձեւով 5·000 միլիառ տոլարի գնելու կարողութիւն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, աղքատներու 2·7 միլիառը օրական 2 տոլարէն նուազ եկամուտ ունի, իսկ 1·2 միլիառն ալ, ծայրայեղ աղքատներ օրական մէկ տոլար ալ չունին:

ՍԻԲԻՐԻՈՅ ածուխի հանքի մը արկածը Մարտ 19ին պատճառ եղած է 106 հանքագործներու մահուան, մինչ 93 ուրիշներ կարելի եղած էր փրկել: Նոյն օրն է որ պատահած է ծերանոցի մը հրդեհը, հարաւային Ռուսաստան, Նախորդ օրն ալ օդանաւային արկածը: Մէկ օրուան մէջ, մեռեալներու թիւը 175ի հասած էր:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒՆ ՍՊԱՌՆԱՑՈՂ ԵՐԿԻՐ

Փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն միջազգային խումբը հրապարակած է 2007ի «Սպառնալիքի ենթակայ ժողովուրդներ»ու տեղեկագիրը: Հոն Թուրքիան դասուած է փոքրամասնութիւններու իրաւունքները սահմանափակող ու այդ մարզին մէջ կարեւոր ժխտականներու տէր երկիրներու շարքին մէջ: Հոն ըսուած է որ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան հոլովոյթը զարկ տուած է կրօնամոլութեան եւ ազգայնամոլութեան, իսկ այս կացութիւնը միջազգային հանրային կարծիքին ուշադրութեան յանձնուած է Հ· Տինքի ոճիրը:

Տեղեկագիրը տակաւին կը շեշտէ թէ Թուրքիա վերջին քանի մը տարուան ընթացքին յատկապէս Եւրոպայի ճնշումով ուշագրաւ զարգացումներ արձանագրելով հանդերձ, մասնաւորաբար Հայերու եւ Քիւրտերու տեսակէտէն ինքնութեան տագնապ մը կ'ապրի· անոր գլխաւոր երկու խնդիրներն են փոքրամասնութիւններու կիրակուած ճնշումին հարցադրումը եւ փոքրամասնութիւններու ճանաչումը:

Տեղեկագրին մէջ տեղ տրուած է թըրքական պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածին ալ· ըսուած է թէ 2005էն ի վեր մօտ 60 գրող այդ յօդուածով ամբաստանուած է:

2007ի տեղեկագիրը փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն սպառնացող երկիրներու դասաւորում մըն ալ ունի· առաջին տեղը կը գրաւէ Սոմալին, երկրորդ տեղը՝ Իրաքը, երրորդ տեղը՝ Սուտանը: Թուրքիա որ նախորդ դասաւորումին մէջ 54րդ էր, Հ· Տինքի ոճիրէն ետք դասուած է 39րդ շարքին մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻ՞Ր ՄԸ

Օ·ԽՍ·ՄԽ·Ը·-ի խորհրդարանական վեհաժողովի նախագահ Կ· Լենմարքըր ըսած է թէ Հայաստանի խորհրդարանական ընտրութենէն ետք կրնայ Ղարաբաղի հարցին մասին խաղաղութեան համաձայնագիր մը ստորագրուիլ: Տեղեկութիւնը փոխանցած է նոյն վեհաժողովին ազրպէյճանական պատուիրակութենէն անդամ մը: Լենմարքըրի նշած հաւանականութեան հիմը այն է որ կողմերը քննարկած են Մինսկի խմբակին առաջարկները եւ որոշ մանրամասնութիւններու մասին համաձայնութիւն ձեռք ձըգուած է: Ան ըսած է թէ քննարկումները կը շարունակուին կարգ մը հարցերու մասին եւ խաղաղութեան համաձայնագրին նախապատրաստութեան ուղղութեամբ աշխատանք կը տարուի: Հետեւաբար կողմերը ներկայիս սովորականէն աւելի մօտ են համաձայնագրի մը ստորագրութեան:

***

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ՆՈՐ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Ցեղասպանութեան թանգարանը 1915ի 92ամեակին նախօրեակին, Ապրիլ 20ին, այցելուներուն կը ներկայանայ նոր ցուցադրութեամբ: Տնօրէնը Հայկ Դեմոյեան յայտնած է թէ ցուցադրութիւնը տեղ կուտայ նոր նիւթերու, ինչպէս՝ Մուսա լերան հերոսամարտին, որբահաւաք աշխատանքին, մշակութային ցեղասպանութեան, եւլն·: Իսկ յառաջիկայ հինգ տարուան ընթացքին թանգարան-հիմնարկը կը պատրաստէ ժամանակակից թէքնիքով՝ թուայնացած ցուցադրութիւն· փաստաթուղթերը, գիրքերը կը ներկայացուին իրենց թուայնացուած տարբերակներով:

Թանգարանը կը ձգտի կապեր հաստատելու արտասահմանեան հայկական կազմակերպութիւններու հետ որոնք տէր են հարուստ հաւաքածոներու:

Ապրիլէն կը սկսի հրատարակուիլ հաստատութեան ելեկտրոնային շաբաթաթերթը, հայերէն եւ անգլերէն: Հոն կը ներկայացուին թանգարան-հիմնարկին գործունէութիւնը, ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումի հոլովոյթին նորագոյն տուեալները, անոնց տրըւած արձագանգներն ու մեկնաբանութիւնները:

Տարեկան երկու թիւով կը հրատարակուի «Օտարատեացութեան եւ ցեղասպանագիտական հետազօտութիւններ» պարբերականը (անգլերէն), 2008էն սկսեալ:

Ծրագրուած է նաեւ հաւաքումի աշխատանք· թանգարանին աշխատակիցները կ'երթան շրջաններ ուր վերապրողներու ընտանիքներ կ'ապրին, ուր կան յուշագրութիւններ, փաստաթուղթեր:

Սկզբունքով ամբողջ գործունէութիւնը կը տարուի պետական պիւտճէէն յատկացուող միջոցներով, բայց աշխատանք կը տարուի այլ աղբիւրներ ալ ունենալու: Կը նախատեսուի ստեղծել «Հայոց ցեղասպանութեան թանգարանի բարեկամներ» հիմնադրամը:

***

ԱՐԲԱՆԵԱԿԱՅԻՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌ՝ «ՌԱՏԻՕ ՀԱՅ»Ը

«Ռատիօ Հայ»ը արբանեակային առաջին մասնաւոր կայանն է որ սփռումներուն սկսած է Մարտ 13ին ABS-1 արբանեակին միջոցով: Ձայն կարելի է ունկնդրել ոչ միայն Հայաստանի ամբողջ տարածքին վրայ, այլեւ Եւրոպայէն, Ասիայէն եւ Հիւսիսային Ափրիկէէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԱԶԳԱՅՆԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպական Խորհրդարանին բնապահներու խումբին քաղաքական Թուրք խորհրդականը Ալի Եուրթթակիւլ «Ռատիքալ»ի մէջ (Մարտ 19) լոյս տեսած գրութեամբ մը կը շեշտէ Թուրքիոյ մէջ ազգայնամոլական հոսանքին հզօրացումին երեւոյթը: Ան կը գրէ· «Մարդ չկայ որ Թուրքիոյ վերջին ամիսներու զարգացումը մտահոգիչ չնկատէ: Ատիկա միայն առընչուած չէ Հ· Տինքի սպանութեան ու յետագային մարդադաշտերու վրայ պարզուած տեսարաններուն, մարդասպաններուն ցոյց տրուած հետաքըրքրութեան, եւլն·: Վերջին ամիսներուն ո՛ր տեսանկիւնէն ալ նայիք Թուրքիոյ, կը զգաք Գերմանիոյ 1920ական, 1930ական թուականներու մթնոլորտը: Մթնոլորտ մը ուր ազգայնամոլութիւնը քառասմբակ կ'ընթանայ եւ ընկերութեան լայնախոհութիւնը հետզհետէ իր տեղը կը ձգէ վախի, ոխի եւ ատելութեան:

...Գերմանիոյ 1920-30ական տարիներու հոգեվիճակը Եւրոպայի մէջ հետը բերաւ անցեալ դարու մեծագոյն աղէտներէն մէկը:

Անկասկած Թուրքիոյ պարագային նըման հոլովոյթ մը նիւթ ընել չափազանցութիւն կ'ըլլայ, սակայն անպատասխանատուութիւն կը մատնէ հարց չտալ, չվիճարկել, թէ այս հոգեվիճակը ո՛ւր կը տանի Թուրքիան»:

Յօդուածագիրը յետոյ իր նիւթը կ'առընչէ Եւրոպական միութեան ու Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն, վերջաւորութեան եզրակացնելու համար թէ ինչպէս ամէն երկիր, Թուրքիա եւս քաղաքական, ընկերային, տնտեսական հարցերու տէր է· բայց այդ հարցերը լուծումի որոնումով կը կարգադրուին եւ ոչ՝ այս ու այն ամբաստանելով:

1915-ԻՆ ՄԷՋ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

«Նոքթա» շաբաթաթերթը Փետր. 15–21ի եւ 22–28ի թիւերով 1915ի անցքերուն մէջ Քիւրտերու կատարած դերին մասին թղթածրար մը հրատարակած էր: Առաջին մասին մէջ տեղ տուած էր դէպքերուն ականատես Քիւրտի մը՝ Խաթ Ճէմիլօղլուի գրի առած վկայութեան. այդ անձը Տիյարպէքիր ծնած ու երկու տարի առաջ մահացած էր 101 տարեկանին:

Ան իր յուշագրութեան մէջ կը պատմէ զինուորական պետերու կողմէ անմեղ Հայերու հաւաքը, սպանութիւնները, տարագրութեան կարաւաններուն կազմութիւնը, երիտասարդ կիներու եւ աղջիկներու որպէս հարճ պահուիլը, եւլն.:

Հետաքրքրական հաստատումներ կան տոքթ. Նաճի Քութլայի յանձնըւած իր յուշագրութեան մէջ. տեղ մը ան կը գրէ. «Եկաւ ժամանակ, երբ կօշիկ մը ճորոգող, տափատ մը կարող չմնաց: Երկաթէ գամ մը, ձիու պայտ մը դարբնող գտնել անկարելի եղաւ: Հայու ստացուածքը իւրացնողներէն ոչ ոք մնայուն բարօրութիւն ունեցաւ: Ճիշդ է, միջոց մը սուլթանավայել պերճանքի մը մէջ ապրեցան: Անոնց գլխաւորը Հիւսօ գերդաստանն էր: Անոնց զաւակները մեր դասընկերներն էին, ի վերջոյ աղքատութեան, թշուառութեան մէջ մահացան»:

«Նոքթա»յի թղթածրարը, անով բացուած վիճարկումը տեղ տուած է Ն. Քութլայի հետ հարցազրոյցի մը. ան պատասխանելով Քիւրտերու եւ Հայերու բարեկամութիւնը խանգարող ազդակներու մասին հարցումի մը, կը բացատրէ. «Հրսկայական օսմանեան կայսրութիւնը Պալքանեան պատերազմը կորսնցուց: Այդ շրջանէն դուրս մղուեցաւ: 600 տարուան կայսրութեան անհետացումի հեռանկարը զարկ տուաւ ազգայնական զգացումներու եւ իթթիհատականները շատ լաւ գիտցան շահագործել այդ զգացումները: Հայերը ներկայ էին Թուրքիոյ բոլոր կողմերը: Առեւտուրով կը զբաղէին, արհեստաւոր էին ու իրենց շրջանին մէջ քաջածանօթ: Իրենց ամէնէն խիտ շրջանները ներկայի արեւելեան եւ հարաւարեւելեան Անատոլուն էր:

ԺԹ. դարէն ազգայնականութեան շուրջ անոնց կազմակերպումը, եւրոպական երկիրներուն Օսմանեան պետութեան անկումէն ետք հայկական պետութեան մը հիմնումի ձգտումը, նախաձեռնութիւնները, Քիւրտերուն վախ պատճառեցին թէ իրենց գտնուած շրջանները Հայաստանի կը վերածուէին: Հանրապետութեան հիմնումի տարիներուն ալ Մ. Քէմալ շահարկեց այդ վախը. ան քիւրտ աղաներու, պէյերու, շէյխերու գրած նամակներուն մէջ միշտ շեշտեց այդ պարագան. "այս վայրերը Հայաստանի պիտի վերածուին":

Այդ վախը Քիւրտերն ալ ունէին: Նախ Հայերուն կեանքի մակարդակը աւելի բարձր էր Քիւրտերէն: Նոյնն էր պարագան մտաւոր զարգացման կազմաւորումին: Նախ Հայերը հարուստ էին. ստացուածքներ ունէին, գործ ունէին:

Կրօնական տարբերութիւնը, խալիֆայութեան սրբազան պատերազմ հռչակելու ատենեան հակաքրիստոնեայ ընթացքը Քիւրտերուն մէջ հակահայ զգացումներ արծարծեց: Պետութեան, կառավարութեան, Ապտիւլհամիտեան դրդումներով, նիշդ ներկայի հրոսակախումբերուն նման բանտերէ արձակուած բազմաթիւ չարագործներ Հայերուն վրայ դրկուեցան: Քիւրտ մեծամեծները առիթը գտան Հայերու շարժուն ու անշարժ ստացուածքը գրաւելու, իւրացնելու»:

Քութլայ կը շեշտէ որ Քիւրտերը պարտին առերեսումի գալ Հայերու բնաջնջումին մէջ իրենց կատարած դերով: Կը ծանրանայ ներքին հաշուեյարդարի եւ ներողութիւն խնդրելու Քիւրտերուն պարտաւորութեան վրայ, օրինակ տալով Գերմանացիները:

Յաջորդ թիւով շաբաթաթերթը տեղ տուած էր քիւրտ մտաւորականներու, անձնաւորութիւններու կարծիքներուն: Անոնց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կ'ընդունէր, կը խոստովանէր Քիւրտերուն ընդհանուր առմամբ օսմանցիին գործիք ըլլալով ցեղասպանութեան մասնակցութեան պարագան: Քիւրտ քաղաքական, մտաւորական դէմքերու արտայայտութիւններուն մէջ միշտ նշուած էր Թուրքերու կողմէ կրօնական տարբերութեան ազդակին ճարտարութեամբ գործածութիւնը:

«Ժողովրդավար ընկերութեան» կուսակցութեան նախագահներէն Այսէլ Թուղլուք կ'ըսէ թէ քիւրտ երեւելիներ, պէյերու, աղաներու, շէյխերու նման աւատապետ տարրեր երբեմն կեդրոնական իշխանութիւններու ճնշումով, երբեմն Հայերու ստացուածքին տիրանալու ձգտումով, իսկ հասարակ մարդիկ՝ կրօնական տարբերութեան շեշտումով հարցին ներքաշուեցան: Յարմար կը գտնէ որ «Այսօր Քիւրտով, Թուրքով, բոլորը պատմութեան այս դառն էջին հետ առերեսումի գան, խղճի հաշուեյարդար կատարեն»:

Հետազօտող Օրհան Միրօղլու 1915ին օսմանցիին պարզ գործիք դառնալէ աւելի հիմնական դեր կը վերագրէ Քիւրտերուն: «Այդ դերը Ցեղասպանութեան իրականացումին մէջ վճռորոշ էր ու չի կրնար բացատրուիլ "գործիք"ի նման պարզունակ յղացքով մը»:

Նոյն անձը փաստագրական տուեալներու ալ կ'անդրադառնայ. «Կոտորածներէն առաջ Տիյարպէքիրի մէջ Հայերու թիւը 120 հազար էր: Իսկ կոտորածներէն ետք Տոքթ. Ռէշիտ տեղեկագրած է թէ հոն միակ Հայ մը իսկ չէ մնացած: Նոյն ձեւով Մշոյ դաշտին 105 գիւղերուն բնաջնջումը մէկ օրուան մէջ կատարուած է: Այդ գիւղերուն բնաջնջումը բաժնուած է քրտական ուժերուն միջեւ: Հանը Մուսա բեկին 35, Սիւլէյման աղային 15, Տիրպոյի Ճիպրիին ալ 15 գիւղ վիճակած է: Մշոյ դաշտին Ապրիլ 28ի Վարդավառի օրը ողջակէզի օրուան մը վերածուեցաւ»:

Ապա հարց կուտայ որ մինչ իրականութիւնը այս է, ի՞նչպէս կարելի է խօսիլ Հայերու փրկութեան մասին: «Ո՞ւր են փրկուած այդ Հայերը: Մենք հոս ենք, Քիւրտերը, Թուրքերը հոս են. հապա՞ Հայերը, զանոնք փրկելով ո՞ւր տարինք» կ'ըսէ: Կը յիշէ նաեւ իսկապէս Հայերու փրկիչ Քիւրտեր. սակայն անոնց գոյութիւնը թոյլ չի տար պատմութիւնը իրականութենէն տարբեր կերպով ըմբռնելու: Կը յիշեցնէ թէ Նացիներէն իսկ Հրեայ փրկող, անոնց օգնող գտնուած էր, բայց ատիկա ոչինչով կը փոխէ Գերմանացիներու ցեղասպանական մեղքը: Ինք համոզուած է որ 1915ին ցեղասպանութիւն մը խնդրոյ առարկայ է ու անոր մէջ թէ՛ ժողովուրդէն կազմուած քաղաքազօրքը, թէ կեդրոնական իշխանութիւններու զինուորական ուժերը ակներեւ գործակցութիւն ունեցած են:

Քիւրտիստանի Ընկերվարական կուսակցութեան նախկին նախագահը, գրագէտ Քէմալ Պուրքայ չի հասկնար թէ ի՞նչպէս կարելի է 1915ին կատարուածը ժխտել, երբ տակաւին ապրողներ կան ականատես Հայերէ ու անոնց խլամ դրացիներէն: Այնքան բացայայտ է ամէն բան որ, իր համոզումով յետադային ռուսական զօրքերու միացած հայ մարտիկներու նախապէս իրենց ապրածին վրէժով ու գայրոյթով շրջանի խլամ Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն պատճառած գէշութիւնները չեն զօրեր ցեղասպանութեան յանցանքը ջնջելու: «Այսօր այս երկրին ղեկավարները, մտաւորականներուն եւ ժողովուրդին ընելիքը ժխտումը, ուրացումը չէ, այլ՝ կատարուածը բուն անունովը կոչել, զայն դատապարտելը: Այնպէս, ինչպէս ըրին Գերմանացիները Հրեաներու ցեղասպանութեան առընչութեամբ» *կ'ըսէ ան:*

Զօզան Խօզկէօքչէ Վանի Կիներու միութեան նախագահն է. հարց կուտայ. «Մանկութեանս միշտ զիս հետաքրքրած է պարագայ մը. եթէ մեր գիւղը անցեալին Հայերու պատկանած գիւղ մըն է, ինչո՞ւ ներկայիս հոն ապրողները բոլորն ալ Քիւրտեր են»:

Ոճրափորձի մը զոհ քիւրտ հետազօտող – գրագէտ Մուսա Անթէրի հետ նիւթին մասին կատարուած հարցազրոյցէ մը առնուած հատուածին մէջ ան կը խոստովանի թէ հօրեղբայրը գործնապէս մասնակցած է Հայերու կոտորածներուն. ան իրեն ըսած է թէ իրենց հաւաքած ու սպաննելու տարած հայուհիներու եւ երախաներու խումբէն կին մը անգամ մը քրտերէն ըսած է իրեն. «Մեր միակ տարբերութիւնը մեր նօռնքն է: Մի՛ կարծեր որ մեզ սպաննելով դրախտ կ'երթաս, ոռովհետեւ դրախտին դրան վրայ "ոճրագործներուն մուտքը արգիլուած է" գրուած է»:

Մ. Անթէր իր մեծերուն «տխմար ու բարբարոսական» արարքներուն համար ներողութիւն կը խնդրէ Հայերէ. նոյն ատեն հարց կու տայ. «բայց մեծագոյն ներողութիւնը պէտք չէ՞ որ խնդրեն անոնք որոնց ձեռքերուն վրայ ժողովուրդներու արիւնը կայ»:

Ցեղասպանութեան, անոր հետեւանքներուն մասին հատորներու հեղինակ, գերմանաբնակ Քէմալ Եալչըն կը շեշտէ «Համիտիյէ» ջոկատներուն քրտական կազմութիւնը, այդ միջոցով քիւրտ մեծամեծներու վայելած լայն իրաւունքները:

Հետաքրքրական է կարդալ որ Իրաքի հիւսիսային մարզի անկախ Քիւրտիստանի նախագահ Մ. Պարզանիի հայրը՝ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի ալ իր տղուն տուն տուած «Պարզանի եւ քրտական ազգային անկախութեան շարժումը» հատորին մէջ տեղ տուած է Հայերու բնաջնջումի շարժումին. ան կ'ըսէ. «1920ական թուականներու հայկական սարսափելի կոտորածներուն ընթացքին Անդրանիկ փաշա Շէյխ Ահմէտին նամակ մը գրած, օժանդակութիւն ուզած էր: Ան վէյի պէյի ղեկավարութեան տակ 200 զինեալ ղրկեց: Ես ալ անոնց մաս կը կազմէի: Երբ Ռէյքան եւ Օրմարիան ցեղախումբերուն շրջաններէն կ'անցնէինք ու մեզի հարց կուտային թէ ո՛ւր կ'երթանք, "Հայերը կոտորելու կ'երթանք" կը պատասխանէինք: Որովհետեւ, դժբախտաբար թուրք կառավարութիւնը շատերը հաւատացուցած էր թէ մղուածը իսլամներու եւ քրիստոնեաներու պատերազմ է եւ Թուրքիա կը պատերազմի յանուն իսլամութեան»:

Քրտական այս թղթածրարին ընդգրկուած 15 անձերէն յանցանք մը ուղղակի խոստովանողներէն, ներողութիւն խնդրողներէն տարբեր բաներ ըսողներն ալ չեն ժխտեր քրտական մասնակցութիւնը, այդ մասին անկաշկանդ խօսելու, գրելու պարտաւորութիւնը: Կը ծանրանան Թուրք ղեկավարներու ճնշումին, Քիւրտերու շահարկումին վրայ: Հասարակաց է համոզումը թէ որոշ է քիւրտերուն ժխտական դերը, որուն համար պէտք է ներողութիւն խնդրեն Հայերէն:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇԻՐԱՔԵԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

Նախագահութեան նոր հնգամեակի մը համար թեկնածու չներկայանալու նախագահ Շիրաքի ոչ անակնկալ յայտարարութիւնը անոր պաշտօնավարութեան զոյգ շրջանները արժեւորելու մղած է միջազգային մամուլը: Լոնտոնի «Ինտիփէնտընթ» օրաթերթը որմէ արտատպած էր «Գուրիէ էնթէրնասիոնալ»ը, մաս կը կազմէ այդ մամուլին. հոն նկարագրուած է նախագահ մը որ արտաքին քաղաքականութեան յաջողութիւններուն քով անկարող եղած է իր երկիրը առաջնորդելու դէպի արդիականութիւն:

Յառաջիկայ ընտրութեան չմասնակցելու անոր յայտարարութիւնը աւելի քան տեղին էր, քանի որ այլեւս շիրաքեան հեղինակութենէն միայն մակերես մը մնացած էր: Իսկ ընտրողներու ջախջախիչ մեծամասնութեան համար Շիրաք արդէն անցեալի դէմք է, 2006ի վերջաւորութենէն ի վեր: Աւելի ճիշդը՝ այն օրերէն երբ Ն. Սարքոզիի ընտրարշաւը սկսաւ յաջողութիւններ արձանագրել: Պէտք է ըսել, մէկուկէս տարի առաջուան ուղեղային հարցըն ալ դրական դեր չէր կրնար կատարել:

Իրեն նման քաղաքական դէմքի մը որ առաջնային կը նկատէ վայելչութիւնը եւ ամէն գնով կ'ուզէ երեւոյթները պահպանել, իր մեկնումը պատրաստելէ ուրիշ բան չէր մնացած ընելիք:

Ժ. Շիրաք արժանի է որ անկեղծ նկատուին իր խօսքերը երբ կ'ըսէ

թէ միշտ գործած է Ֆրանսացիներուն ի նպաստ: Կարելի չէ ժխտել որ միշտ իր երկրին շահերը պաշտպանելու վճռակամ յայտնուած է, մինչեւ իսկ ամբողջ աշխարհը դէմը առնելու սպառնալիքով: Նոյն ձեւով, կարելի՞ է ըսել որ ամբողջովին սխալ էր կեցուածքը երբ կ՚ուզէր Ֆրանսական ընկերութեան միասնութեան զարկ տալ, վերջին անգամ մը հիւլէական փորձեր հրահանգել, Պուշի վարչակազմէն ըզգուշանալ, կամ բուռն կերպով ընդդիմանալ Իրաքի պատերազմին:

Նախագահին ամէնէն նկատելի ձախողութիւնները ներքին քաղաքականութեան մէջ նշմարուած են: Իրաւացի էր երրորդ ընտրարշաւին ծանրանալով երկրին «ընկերային բեկում»ին վրայ. բայց, դժբախտաբար, նախագահական պալատէն կը մեկնի առանց լուծում մը բերած ըլլալու հարցին: Ֆրանսան ճկունութեան ու ազատ փոխանակումի ոլորտը մտցնելու ջանքն ալ ձախողած է, այդ ուղղութեամբ ամէն նոր օրէնք փողոցին բուռն ընդդիմութեան բախած ըլլալով: Իր համոզումի պակասը արգելք եղած է որ բարեփոխումներ պարտադրէ, մինչ երկիրը պէտք ունէր անոնց: Իր պաշտօնավարութեան ընթացքին իրեն ուղղուած զանազան մեղադրանքները ապահովաբար արգելք եղած են շատ վտանգ աչք առնելու, այն վախով որ իր դիրքը կորսնցնելէ ետք կրնայ բանտ իյնալու հաւանականութիւն մը դիմագրաւել:

Ոմանք կը պնդեն թէ պաշտօնավարութեան երկրորդ շրջանի ձեռնարկելը սխալ էր. այդ սխալը գործուեցաւ 2002ի ընտրութեան առաջին շրջանի արդիւնքներով որոնք երկրորդ փուլին անցուցին Ազգային Ճակատի ղեկավարը: Սակայն ճիշդ է որ Շիրաք չկրցաւ օգտուիլ իր ջախջախիչ յաղթանակէն: Հաւանօրէն իր բնազդը իրեն թելադրեց թէ տիրացած իշխանութիւնը հիմնաւոր չէր:

Բրիտանական թերթին եզրակացութիւնը այն է որ Ժ. Շիրաք հըզօր անձնաւորութեան տէր դէմք էր, բայց նախագահի մը խառնուածքը չունէր: Ժամանակը հասած է որ իր տեղը ձգէ քաղաքական դէմքերու նոր սերունդի մը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՄՕ ԲԷԿՆԱԶԱՐԵԱՆԻ «ՊԷՊՕ»Ն ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲՈՒՄ

Հայ շարժանկարի դասական ըստեղծագործութիւնների շարքից «Ռուբէն Մամուլեան» ակումբը այս անգամ ընտրել էր Համօ Բէկնազարեանի «Պէպօ»ն: Անկեղծ ասած, հանդիսատեսները վաղուց եւ անհամբերութեամբ էին սպասում «Պէպօ»-ի ցուցադրմանը: «Պէպօ»ն այն ստեղծագործութիւնն է, որ մի ամբողջ տեւական ժամանակաշրջանի հայ իրականութեան իրապաշտական պատկերումն է շարժանկարի լեզուով: Դա 19րդ դարի երկրորդ կէսի Թիֆլիսն է: Հայ հասարակական, քաղաքական, մշակութային ու տնտեսական կեանքի վերելքի կենտրոնը: Բէկնազարեանը ազգագրական բծախնդրութեամբ է նկարահանել Թիֆլիսահայ բարքերը, առօրեան, սովորութիւնները, բնաւորութիւնները, մարդկային յարաբերութիւնները, եկեղեցական արարողութիւնները, արհեստաւորների ու մանր առեւտրականների մասնագիտական միջավայրը, Թիֆլիսի համով-հոտով բարբառը, հայ միջին դասի կենցաղը, կինտոների ուրախ-զուարթ խնջոյքները, ժամանակաշրջանի պարերն ու երաժըշտութիւնը, տարազներն ու ըզգեստները: Եւ եթէ տեսանելի հանրագիտական տեղեկութիւններ ուզենայ փնտռել մէկը Թիֆլիսահայութեան մասին, ապա «Պէպօ»ն լիուլի կը բաւարարի որպէս աղբիւր: Բայց այս բոլորը Բէկնազարեանի ժապաւէնի սոսկ ազգագրական կողմն է:

«Պէպօ»-ում Բէկնազարեանը համատեղել է շարժանկարի բոլոր սեռերը: Տրաման, կատակերգութիւնը, ողբերգաերգիծականը, կատակը, չափազանցութիւնը, մելոտրաման եւ վերջապէս իրականութեան իրապաշտական պատկերումը մարդկային բնաւորութիւնների միջոցով: Եւ այդ բնաւորութիւնները կերտողները հայ շարժանկարի եւ բեմարուեստի առաջատարներն են, որոնց գտաւ եւ շարժանկար բերեց ինքը Բէկնազարեանը: Սուր հոտառութեամբ գուշակելով նրանց դերասանական կարողութիւնները որպէս սունդուկեանական կերպարների անզուգական մեկնաբան:

Կերպարներից գլխաւորը մարմնաւորում է Հրաչեայ Ներսիսեանը: Պոլիս ծնուած ու մեծացած, այնտեղ իր բեմական գործունէութիւնը սկսած, ցեղասպանութիւնից դիպուածով մազապուրծ, յետագայում «Սունդուկեան» մայր թատրոնի չըխամրող աստղը դարձած Հրաչեայ Ներսիսեանը Պէպոյի դերը խաղում է այնպիսի վարպետութեամբ կարծես Թիֆլիսում է ծնուել-մեծացել եւ լեզու է առել Թիֆլիսի դժուարամարս բարբառով: Ճկուն կեցուածքով, կապոյտ խոշոր աչքերով, արտայայտիչ դիմախաղով: Եղիշէ Չարենցի բառերի հիման վրայ Արամ Խաչատրեանի գրած Պէպոյի հռչակաւոր երգը շուրթերին Հրաչեայ Ներսիսեանը վիպապաշտական մարմնացում է հարազատ քրոջ հանդէպ անձնուրաց նուիրումի, արդարութեան համար յամառ ընդդիմացողի ու ընկերասիրութեան: Նրա կողքին է իր ընկերը: Կակուլին: Կերպարը կերտողն է Դաւիթ Մալեանը: Անբռնազբօս խաղով Դաւիթ Մալեանը կորած ու արդէն մոռացութեան գիրկը նետուած Թիֆլիսահայ մի դասի՝ կինտոների հաւաքական կերպարի մարմնացումն է: Իր ուրախ-զուարթ բնաւորութեամբ խնջոյքասէր ու պարասէր ընկերոջ Պէպոյի եւ նրա գեղեցիկ քրոջ Կեկելի համար հոգի տուող Դաւիթ Մալեան – Կակուլին:

Ժապաւէնում մի կոթողային կերպար է ստեղծել Աւետ Աւետիսեանը: Նման դերակատարումների մասին ասում են, որ դերասանը մէկիկ-մէկիկ ժանեակի նման ասեղնագործել է իւրաքանչիւր շարժումը, քայլը, նայուածքը, խօսքի ձայներանգն ու ընդհանուր դիմախաղը: Բնութագրական կերպարների շարքում առանձնանում են Նինա Մանուչարեանի Նաթելը, որը ստանձնել է Թիֆլիսահայ միջավայրում տարածուած ամուսնութեան միջնորդի դերը:

Բացառիկ մի կերպար է Համբարձում Խաչունեանի գունեղ, անկրկնելի Դարչոն: Հայ կատակերգութեան յանիրաւի մոռացուած վաղամեռիկ այս դերասանը նըրբագոյն վարպետութեամբ է կերտել իր Դարչոյին: Դարչոյի կերպարը Համբարձում Խաչունեանը այնպիսի տիպականութեան էր հասցրել, որ յետագայում էլ, «Պէպօ»-ի առաջին ցուցադրութիւնից տարիներ յետոյ Դարչոյի անունն ու կերպարը թեւաւոր խօսք էր դարձել: Ամէն առիթով անճոռնի ու բութ մի արարածի բնորոշելու համար յաճախ նետում էին. «Ո՛նց որ Դարչոն լինի»: «Պէպօ»-ի դերասանական համոյթը համարժէք է: Անգամ դերասանուհի Ասմիկի Շուշանը եւ Գրիգոր Աւետեանի Գիքոն, որոնք դրուագային դերակատարումներ են ժապաւէնում, լրացնում են կերպարների այն պատկերասրահը, որ ըստեղծել է Բէկնազարեանը «Պէպօ» ժապաւէնով:

Իմաստասէրներից մէկը բացագանչել է: «Ես Պալզաքի վէպերը կարդալով աւելի շատ տեղեկութիւն եմ քաղում Ֆրանսիական կեանքի մասին, քան բազում ուսումնասիրութիւններ կարդալով»:

Նոյնը կարելի է ասել Բէկնազարեանի «Պէպօ»-ի մասին: Սա հայ կեանքի մի ժամանակահատուածի հանրագիտարան է:

«Պէպօ»ն ցուցադրուեց առանց համաժամանակեայ Ֆրանսերէն թարգմանութեան: Սա մի համարձակ քայլ էր, որին դիմեց «Ռուբէն Մամուլեան» ակումբը: Վերջում տեղի ունեցաւ ժապաւէնի մասին կարծիքների փոխանակում: Այդ կարծիքների փոխանակմանը միշտ ներկայ է «Յառաջ»ը: «Ռուբէն Մամուլեան» ակումբում ցուցադրուած բոլոր ժապաւէնների մասին «Յառաջ»ում լոյս տեսած յօդուածները ցուցադրւում են որպէս մասնակից կարծիք:

Նորին մեծութիւն հանդիսատեսը գոհ էր «Պէպօ»-ի հայերէն ցուցադրութիւնից:

«ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ»

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Տիկին Նազարբէկեանի մերժողական նամակին վրայ տարի մը անցած էր, երբ օրին մէկը Սկիւտար մեր տունը այցելութիւնը կ՚ունենամ գեղադէմ, բարձրահասակ, գիրուկ անձի մը, որ Կովկասէն Պոլիս էր եկած ու յատկապէս Սկիւտար գալով կ՚ուզէր ծանօթանալ ինծի հետ. հիւանդ մը չէր. անունը տուաւ՝ Վահրամ Մութաֆեան կամ Մութաֆով, Բաքուի երեւելի նաւթատէրերէն. այլեւայլ նիւթերու վրայ բաւական մը տեսնուելնուս վերջ, փափաք յայտնեց որ մէկ ցորեկ միատեղ ճաշէինք, «որովհետեւ ունէր առանձին բաներ ինծի ըսելու». ընդունեցայ հրաւէրը, եւ երկու օր վերջ ցորեկուայ ճաշս ըրի իրեն հետ Ղալաթիոյ «Այնալը» կոչուած համբաւաւոր ճաշարանը, ուր Պ. Մութաֆեան որ անուանակից էր ինծի, յանկա՛րծ ըսաւ թէ «ինչի՞ համար մերժել եմ առնել Տիկին Նազարբէկեանի աղջիկը, երբ նա ինծի տալ առաջարկել է»: Պատմեցի թէ ի՞նչպէս եղած էին իրերը. թէ ի՞նչպէս ետ կեցած էի իմ նպատակէս. զարմացաւ Մութաֆեան զիս լսելով եւ առաջարկեց, որ «եթէ դարձեալ ուզենաք, ես կը միջնորդեմ»:

Անդրդուելի մնացի ես եւ «Պարոն Մութաֆեան» ըսի, «քանի որ դուք նախապէս խնդրած էք Օրիորդին ձեռքը, ինչո՞ւ համար չէք կամենար այժմ»: Չկրցաւ պատասխանել ու ճաշերնիս վերջացընելով բաժնուեցանք:

***

Մինչ այս մինչ այն, ես բժշկական ասպարէզիս մէջ գզալիօրէն կը յառաջդիմէի. հայ եւ թուրք երեւելի ընտանիքներու բժիշկը կ՚ըլլայի, կը կանչուէի հեռու տեղեր հիւանդներ դարմանելու. զիս կանչողներուն գլխաւորներէն էր Գէորգ Փափազեանը՝ Թոփ Մայր եկեղեցւոյ աւագերէց Տէր Բառնաբաս Քահանային:

Գէորգ Փափազեան ինծի էր վաղածանօթ. նա ոչ միայն Ս. Խաչի Ծաղկոցին մէջ ինծի աշակերտակից եղած էր, այլ եւ՝ 1884 Յունիսին մօրեղբօրս հետ ճամբորդած էր, հիւանդ Փարիզ էր եկած ու ես զինքը տարած էի իմ վարպետիս՝ փրոֆ. Փոթէնի խնամքին:

Փափազեան շատ անգամ կը կանչէր զիս. կը բնակէր Գատըգիւղ եւ աներձագն էր Կէլիպոլուցի Կարապետ Գարամաճեանին, զոր 1883ի Մայիսին ծանօթացուցած էր ինծի մօրեղբայրս՝ երբ Ալէմտաղի գացած էինք:

***

Եւ կը պատահէր որ Գատըգիւղ կանչըւելուս, Փափազեանին քովը կը գտնուէր անոր Օր. քեռորդին, ու ես տակաւ կը համակրէի այդ Հայուհւոյն շնորհալի ու քաղաքավարի շարժուձեւերուն, կը հիանայի առած կրթութեանը, յայտնած առողջ ու լուրջ գաղափարներուն, որով զայն իմ ապագայ կենակիցս ընտրելու փափաքը հետզհետէ կ՚աւելնար սրտիս մէջ: Ամուսնութեան երրորդ ձեռնարկս պիտի ըլլար այս, եւ վերջինը՝ եթէ չյաջողէր. որովհետեւ մտադրութիւնս էր բնա՛ւ չամուսնանալ, ինչպէս ըսի:

Իմ այս երրորդական նպատակս չըշեղեցայ երբեք. 1883 թուականէն մինչեւ 1889, կառչած մնացի անոր, եւ երբ կը պատրաստուէի գնալ, ուզել Օր. Գարամաճեանի ձեռքը, վրայ հասաւ ամենատխուր արկած մը, եւ զիս ետ կեցուց նըպատակիս գործադրութեանը դիմելէ. ստիպուեցայ առ հարկի յետաձգել զայն. պատճառն էր հետեւեալը:

***

Օսմանեան հանրային պարտուց վարչութիւնը Պրուսա քաղաքին մէջ շերամաբուծական վարժարան մը բացած էր եւ եղբայրս տնօրէն եւ ուսուցիչ անուանուած էր հոն: Տարի մը բոլորած էր, Զատկի տօները վրայ կը հասնէին, եղբայրս իր պաշտօնին բերմամբ շնորհաւորական այցելութիւններու կը սկսի. կ՚երթայ նախ Հայոց առաջնորդ Քէչէճեան գերապայծառին, եւ ի վերջոյ Յոյներու մետրապոլիտին, որուն բնակարանը կը գտնուէր Պրուսայի բարձունքը բլուրի մը վրայ:

Իր այս այցելութիւնները եղբայրս երկձի կառքով մը կ՚ընէ, եւ մետրապոլիտէն վերադարձած պահուն, ինչպէս կ՚ըլլայ, բլուրէն վար կառքին ձիերը կը խրտչին, ձիուն մէկ հատը պարապութեան մէջ կ՚իյնայ ու ամբողջ կառքը կը գլտորի ձորին խորը. կառապանը ծանրապէս կը վիրաւորուի, եղբայրս կարող կ՚ըլլայ հըրաշքով դուրս նետուելու, բայց այդ միջոցին ձախ ձեռքին երեք մատները կը ծայրատուին, կը կտրատուին:

Շուտով կը հասնին օգնութեան ուրիշներ, եղբայրս կ՚ազատեն վտանգալից կացութենէն, զինքը կը տանին տուն, բըժիշկներ կը կանչուին. ինծի ալ հեռագիր կը քաշուի եղբօրս ստորագրութեամբ, խնդրելով որ շուտով գնամ Պրուսա հիւանդի մը համար:

Երբե՛ք եւ երբե՛ք մտքէս չանցուցի թէ այդ հեռագիրը եղբօրս համար կրնայ եղած ըլլալ. անտարբերութիւն մը, չըսեմ անզգայութիւն, տիրեց վրաս, ամենայն անհոգութեամբ ելայ ճամբայ. նետուեցայ շոգենաւ, որ կրիայի արագութեամբ հանեց զիս Մուտանիա, Պրուսայի նաւամատոյցը: Կը յուսայի որ եղբայրս հոն եկած կ՚ըլլար զիս առնելու, զի առաջին անգամ էր, որ ես Մուտանիա ոտք կը կոխէի: Եղբայրս չկար, այլ իր քովի աշխատողներէն Պ. Ֆէրզեան, զոր չէի ճանչնար, մտաւ շոգենաւ ու զիս բարեւելով ըսաւ ինծի, թէ՝ եղբայրս գործով հեռու էր գացած, ու զինքը ղրկած էր զիս Պրուսա առաջնորդելու: Հաւատացի ու մտանք կառք մը, որ երեք ժամէն վաղն ի վաղ մեզ Պրուսա հասցուց:

(Շար. 186)

23e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 23րդ ՇԱՐՔ

(Գ. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Gabriel SOUNDOUKIANTS
LES EPOUX

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
Ա Մ Ո Ւ Ս Ի Ն Ն Ե Ր (1888)

Կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին
Dimanche 25 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Մարտ 22,
ժամը 20·30ին

Նիւթ՝
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնեն՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
եւ ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ Հայր Լեւոն Զէքիեանի «ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ» հատորէն

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

Informations artistiques

COMPAGNIE ASTRES MELODIES

Le **Vendredi 23 mars à 20 h 30** et **Dimanche 25 mars à 16 h 30**, en la Cathédrale Arménienne Sainte-Croix, 13 rue du Perche 75003 Paris :
AIRS D'OPERA — MELODIES
Direction : **Astrig Dedeyan**, au piano **Grigor Asmaryan.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 24
Տօն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
մուտն ի վիրապին

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BAGNEUX

CONCERT

La Section de Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
MUSIQUES ARMENIENNES ET FRANCAISES
le **Dimanche 1er avril à 15h45 précises**
à l'Eglise Saint-Hermeland
8 place de la République — Bagneux
Oeuvres de : **Komitas — Yekmalian — Ganatchian — Bizet — Ravel — Gounod...**
Orchestre de Musique de Chambre **Eurydis**

Chants chorals arméniens interprétés par l'ensemble vocal français sous la direction de **Herminé Yérissian.**
Solistes : H. Yérissian — H. Cospen — Y. Samantar — A. Clouqueur — S. Guérighian. Flûte : D. Hollebeke

Participation : 10 Euros

Réservations :

— Mme Moussaïan : 06. 12. 59. 08. 02
— Mme Karaoglanian: 06. 03. 17. 04. 67

ARNOUVILLE

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30, animée par Gricha** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— **Marie** : 01 39 85 05 71;
— **Nella** : 01 39 85 91 23.

***

GASTRONOMIE & MUSIQUE

La Croix Bleue, Section «Astrig» organise, en partenariat avec la FRA Dashnaktsoutioun, Groupe «Vartan» d'Arnouville et la Municipalité de Villiers-le-Bel, une soirée **«GASTRONOMIE et MUSIQUE»,** le **samedi 31 mars à 19 heures.**

Cette soirée sera animée par Yeram et Bratsch et aura lieu à l'Espace Marcel Pagnol - 2 rue Gounod à Villiers-le-Bel (95400).

Pour renseignement ou réservation, merci de vous adresser à :
- **Carmen: 06.14.65.65.61 pour le repas**
- **Service culturel: 01.34.04.13.20 pour le concert.**

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 23
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ.
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 25
Դ. Կիրակի,
Քառասնորդաց «Գալստեան» Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ
ժամերգութեամբ.
յաւարտին Պատարագ
սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 24
ԼԴ. օր Մեծի Պահոց
Տօն է Սրբոյն Հօրն մերոյ
Գրիգորի Լուսաւորչին
Ցիշատակ չարչարանաց եւ մտանելոյն
ի Վիրապն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝	*ժամը 8·45ին,*
Արեւագալ՝	*ժամը 9·45ին,*
Պատարագ՝	*ժամը 10·30ին,*
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	*ժամը 11·45ին:*

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ՊՈՒԼՎ OSSO

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 23
Հսկումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

---

arménie mon amie

AGENDA

FESTIVAL CLAYE DU MONDE

Jusqu'au 7 avril
Expositions, Concert, Danse, Heure du Conte, Sortie
en partenariat
avec la ville des Clayes-sous-Bois

Anne LE BRAS
Communication & Développement de l'animation
anne@mjc-mpt-lesclayes.org
Tél. : 01 30 56 39 01

***

PARIS
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall ▶ 4ème étage)
et diverses autres manifestations, de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

***

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN,** réalisateur

Jeudi 29 mars à 20 heures 30
LA FIANCEE SYRIENNE
de **Eran Riklis**, 2004
Avec Hiam Abass, Makram Khoury et Clara Khoury

Un film de paix et d'amour dans le contexte d'un conflit de 40 ans. Ce film a obtenu plusieurs prix internationaux.

A VOIR ABSOLUMENT

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

---

arménie mon amie

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
Հովանաւորութեամբ՝
Ալփորվիլի Քաղաքապետ-Երեսփոխան
Պ. ՌԸՆԷ ՌՈՒՔԷ-ի
կը կազմակերպէ
«Ա Ր Մ Է Ն ' Լ Ի Վ Ր»ի
յատուկ տօնավաճառ մը
Մ ա ր տ 22-28*ին*
Ալֆորվիլի Մշակութային կեդրոնին մէջ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22էն ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 28, ժամը 11էն 19
«Ա Ր Մ Է Ն ' Լ Ի Վ Ր» – հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու վաճառք – ձօնագրութիւն – ընթերցում:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ – Հայ Մշակոյթի Տան ստեղծագործութիւն՝ *«Հայ մտքի եւ գրականութեան հարստութիւնը՝ 19րդ դարէն 20րդ դար, Հայաստան եւ Սփիւռք»* Ցղացում՝ Գրիգոր Պըլտեանի:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 27, ժամը 20·45ին
Արեւմտահայերէն Թատրոն
Արման Վարդանեանի «ԱԽԱՅԵԼԸ» թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Վաչէ Շահվերտեանի, խաղարկութեամբ՝ Երեւանի Սունդուկեան Թատերախումբին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28, ժամը 20·45ին
Դասախօսութիւն – Վիճարկում.–
«Հայ գրողի, գրականութեան եւ հրատարակչութեան դրութիւնը այսօր՝ Հայաստան եւ Սփիւռք» –մասնակցութեամբ՝ Գրիգոր Պըլտեանի, գրագէտ (Ֆրանսա), Ցարութիւն Քիւրքճեանի, գրագէտ եւ հրատարակիչ (Ցունաստան), Սարգիս Խաչենցի (Խաչենց Հրատարակչատուն, Հայաստան) եւ Ռոպէր Գոփթաշի (Արաս Հրատարակչատուն, Պոլիս):

Տեղեկութեանց եւ տոմսերու ապահովման համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան՝
Հեռ.– 01· 43· 76· 55· 89
Իմակ.– contact@mca.alfortville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon Amie» Année de l'Arménie en France

---

PARADJANOV LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h.
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais 75006 Paris

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, rétrospective de l'art chrétien arménien.

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 23
VENDREDI
23 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·670 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·670

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԻՐԱՔ ԶՕՐԱՎԻԳ Է ՍԱՐՔՈԶԻԻ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԷՆ ՄԱՐՏ 26ԻՆ

Մարտ 21ի Նախարարաց խորհուրդէն ետք է, որ նախագահ Շիրաք հեռատեսիլէն ելոյթ մը ունեցաւ, որուն ընթացքին, կէս-բերան, իր զօրակցութիւնը յայտնեց Նիքոլա Սարքոզիի նախագահական թեկնածութեան: Կէս-բերան, ըսինք, քանի Շիրաքի յայտարարութիւնը աւելի նման էր դասի մը, զոր աշակերտ մը պարտի արտասանել, քան ջերմ ու համոզիչ ելոյթի մը: Ի՞նչ ըսաւ նախագահը.— «Նախարարապետին հետ, այս առաւօտ ընդունեցայ պետական նախարարը, ներքին նախարարը: Պ. Նիքոլա Սարքոզի մեզի տեղեկացուց կառավարութենէն հեռանալու իր փափաքը գալ Երկուշաբթի, որպէսզի կարենայ ամբողջովին նուիրուիլ ընտրապայքարին: Ընդունեցայ: Եւ այդ խօսակցութիւնը, մեզի՝ նախարարապետին եւ ինծի համար, առիթ եղաւ ողջունելու իր աշխատանքը, իր յանձնառութիւնը եւ իր արդիւնքները Ներքին նախարարութենէն ներս: Ինչ կը վերաբերի իմ անձնական ընտրութիւններուն, ամէն ինչ պարզ է: Հինգ տարի առաջ Իւ. ԷՄ. Փէ.ի ստեղծումը ուզեցի՝ թոյլ տալու համար Ֆրանսայի, որ կարենայ արդիականացման խստապահանջ քաղաքականութիւն մը մղել ժամանակի երկայնքին: Իր գանազանութեան մէջ, քաղաքական այդ կազմը որոշեց զօրավիգ ըլլալ Նիքոլա Սարքոզիի թեկնածութեան, նախագահական ընտրութեան: Եւ ատիկա իր առաքինութիւններուն պատճառաւ: Ուրեմն, բնականօրէն է որ իրեն կը բերեմ իմ քուէն եւ զօրակցութիւնը»:

Այս կարճ ելոյթը ըսուեցաւ, ինչպէս ըսինք, արտասանական ոճով մը եւ Շիրաքի համար իր զօրակցութիւնը հետեւանք է իր ստեղծած կուսակցութեան ընտրութեան: Եթէ ան ուրիշ մէկը ընտրած ըլլար, Շիրաք զօրավիգ կ'ըլլար անոր: Շատերու համար, Շիրաքի խօսքերը Ցուդայի համբոյրը կը յիշեցնեն, քանի գաղտնիք չէ թէ Շիրաք եւ Սարքոզի թշնամի եղբայրներ են այն օրէն մանաւանդ, երբ Սարքոզի Շիրաքի դէմ Պալատիւրը պաշտպանեց, նախագահական ընտրութեան, 1995ին:

Հաւանական կը նկատուէր, որ Սարքոզիի աթոռը գրաւէ Անդրծովեան նախարարը՝ Ֆրանսուա Պարուէն: Բայց, ան պիտի չըլլայ կառավարութեան թիւ 2ը, ոչ ալ պիտի վայելէ պետական նախարարի որակումը:

Իր նախարարութենէն (Առողջապահութիւն) կը հեռանայ նաեւ Կզաւիէ Պերթրան, որ Սարքոզիի բանբերն է եւ իր աթոռին կը տիրանայ Ֆիլիփ Պաս, որ պատուիրակ նախարար է Ընտանիքի եւ ընկերային ապահովութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ֆր. ՊԱՅՐՈՒ կրցաւ ծայրէ ծայր լեցնել Փարիզի Զէնիթը (8000 հոգի) Մարտ 21ին եւ այդ առթիւ աւելի յստակ կերպով ներկայացուց իր ծրագիրը: Կ'ուզէ «ժողովուրդին նախագահը» ըլլալ: Իր ելոյթին մէջ, շեշտած է.— «Իւ. ԷՄ. Փէ.ի թեկնածուին եւ ընկերվարականներու թեկնածուին միջեւ, այսինքն ան որ կ'ուզէ որ Ֆրանսա Ամերիկա ըլլայ եւ միւսին, որ կ'ուզէ որ Սքանտինաւիա ըլլայ, ժամն է ցոյց տալու որ Ֆրանսան կ'ուզէ Ֆրանսա ըլլալ եւ Հանրապետութիւնն ալ կ'ուզէ Հանրապետութիւն ըլլալ:

ԼԻՈՆԻ Ակադեմիային տեսուչը՝ Ալէն Մորվան հեռացուեցաւ իր պաշտօնէն, որովհետեւ հրապարակաւ ընդդիմացած էր մահմետական վարժարանի մը ստեղծման Տէսին: Ըստ իրեն «քարշէրիզէ» եղած է, յիշելու համար ներքին նախարար Ն. Սարքոզին, որ քարշէրով ուզած էր մաքրագործել արուարձանները: Պաշտօնազրկումը հիմնուած է այն սկզբունքին վրայ, որ պաշտօնատար

(Շար.ը Դ. էջ)

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Հ. Տինքի ոճիրին պատասխանատուութեան առնչութեամբ բացուած հետաքննութեան Պոլսոյ ապահովութեան եւ Անգարայի մասը աւարտած է: Քննիչները պահանջած են որ Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէն Ճ. Ճէրրահի կարգապահութեան պատիժ տրուի. իսկ Պոլսոյ ապահովութեան լրահաւաք բաժնի տնօրէն Ա.-Ի. Կիւլէր ամբաստանուած է «պարտականութեան մէջ թերանալու, անփութութեան» յանցանքով: Պահանջուած է որ դատախազութեան տեղեկացուի իր պարագան: Քննիչներուն տեղեկագիրը յանձնուած է ներքին գործերու նախարարին:

Ա.-Ի. Կիւլէրի ամբաստանութեան պատճառ նկատուած է հակառակ Տրապիզոնի ապահովութեան ազդարարութեան, Հ. Տինքի պաշտպանութեան ուղղութեամբ ոչ մէկ բանի ձեռնարկուած ըլլալու պարագան. Նաեւ ոճիրին պատուիրատուին լրջօրէն հետապնդուած չըլլալու տուեալը:

ԱՄՆ

ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐԸ ԵՒՍ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ԴԷՄ

Թուրքիոյ ճարտարարուեստի եւ գործի մարդոց միութիւնը եւս իր նախագահուհիին ղեկավարութեամբ պատուիրակութիւն մը ղրկած էր Ուաշինկթըն, ամերիկեան քաղաքական շրջանակներուն բացատրելու համար Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումին անպատեհութիւնները: Երկօրեայ այցին ընթացքին պատուիրակութիւնը Արտաքին գործերու նախարարութեան եւ Գոնկրէսի շրջանակներուն մէջ շփումներ ունեցած ու իր կարգին շեշտած է «պատմութիւնը պատմաբաններուն ձգելու եւ զայն չքաղաքականացնելու» հարկը:

Միութեան եւ պատուիրակութեան նախագահուհին Ա.-Տ. Եալչընտաղ վերադարձին յայտնած է թէ բաղդատմամբ երկու ամիս առաջուան, աւելի դրական մթնոլորտ մը կը տիրէ, այսուհանդերձ խնդիրը կը շարունակէ օրակարգի վրայ մնալ: Ան ըսած է նաեւ թէ Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւնները վերջին 1-2 տարուան ընթացքին պէտք եղածին չափ աշխոյժ չեն եղած եւ ատիկա պատճառներէն մէկն է հայկական բանաձեւին «սեւ ամպի նման» օրակարգին վրայ տարածուելուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ, ԱԽԹԱՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Մարտ 21ին, արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան մամուլի ասուլիս մը տուած է, ծանրանալով գլխաւորաբար Օ. ԷՍ ՍԷ. Ըի խորհրդարանական վեհաժողովի նախագահ Կ. Լենմարքըրի Ղարաբաղի հարցին առնչութեամբ լաւատես արտայայտութիւններուն վրայ: Ըսած է թէ Հայաստանի խորհրդարանական ընտրութենէն ետք Ազրպէյճանի հետ համաձայնագիր ստորագրելու անոր տեսակէտը հաշտ է Երեւանի կեցուածքին: Սակայն երկու երկիրներու արտաքին գործերու նախարարներուն Ժընեւի վերջին «բարդ ու դժուարին» հանդիպումը այնքան ալ հաւանական չի դարձներ եւրոպացի դիւանագէտին լաւատեսութիւնը:

«Կան դժուար յաղթահարելի հակասութիւններ, այդ առումով մեր հանդիպումը դժուարին էր: Համաձայնեցանք Ապրիլին կրկին հանդիպելու. Թերեւս կարենանք համաձայնութեան յանգիլ եւ կը յստականայ երկու երկիրներու նախագահներուն հանդիպումի թուականը, Հայաստանի ընտրութենէն ետք» ըսած է Վ. Օսկանեան:

Նախարարը անգամ մը եւս նշած է թէ Հայաստան հաւատարիմ է իր կեցուածքին. Ղարաբաղի կարգավիճակը պէտք է հանրաքուէով որոշուի եւ այդ հանրաքուէին մասնակցի միայն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան բնակչութիւնը:

Վ. Օսկանեան պատասխանած է Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին վերաբացումի հանդիսութեան մասին հարցումներու ալ. ըսած է թէ վերանորոգումը դրական երեւոյթ է: Անով անգամ մը եւս կ'ապացուցուի որ Հայերը այդ վայրերուն մէջ բնիկներ եղած են: Ինչ կը վերաբերի Թուրքերուն ընթացքին, նախարարը եւս շեշտած է թէ անոնք վերանորոգումը հայեւթուրք յարաբերութիւններու կարգաւորման հարցին մէջ որպէս բարեացակամութեան փաստ կը ներկայացնեն, բայց իրենց բուն նպատակը ազդել է միջազգային հանրային կարծիքին: Եթէ Անգարա իսկապէս ուզէր յարաբերութիւնները բնականոնացնել, Հայաստանի սահմանը կը բանար:

Ս. Խաչի բացման հայաստանեան մասնակցութիւնն ալ նիւթ եղած է ասուլիսին: Վ. Օսկանեան բացատրած է թէ հայաստանեան պատուիրակութիւնը փոխանակ Երեւանէն ցամաքի ճամբով չորս ժամէն Վան հասնելու, ստիպուած է Պոլիս, կամ Թիֆլիս երթալ, ապա Վան անցնիլ, ինչ որ 16 ժամ կը տեւէ: Իսկ Երեւան – Վան թռիչքին մասին որ յայտարարուեցաւ Թուրքերուն կողմէ որպէս դրական ժեստ, տակաւին ոչ մէկ յստակութիւն կայ:

Նախարարը յայտնած է նաեւ այս մասին թէ հակառակ մշակոյթի նախարար Յասմիկ Պօղոսեանի Ս. Խաչի բացումին մասնակցելու նախնական տրամադրութեան, հայաստանեան պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ փոխ նախարար Գագիկ Գիւրջեան:

***

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Մարտ 21ին ընդունած է Իսրայէլի նոր նշանակուած դեսպան Եհուտ Կոլին. անոր նստավայրը Թիֆլիս է: Երեւան գացած է իր հաւատարմագիրը յանձնելու նախագահ Ռ. Քոչարեանին: Ե. Կոլի ծնած է 1946ին Երուսաղէմ, հիւպատոսական եւ դեսպանական պաշտօններ վարած է Շիքակոյի, Նիւ-Եորքի, Ռիօ տէ Եանէյրոյի, Մատրիտի, Հռոմի մէջ: Դեսպան է նաեւ Կիրգիզստանի, Տաճիկստանի եւ Թիւրքմէնստանի:

Ընդունելութեան ընթացքին Վ. Օսկանեան շեշտած է թէ երկու ժողովուրդները շատ կէտերու վրայ նմանութիւններ ունին եւ երկու երկիրներուն կողմէ քայլեր անհրաժեշտ են գործակցութիւնը աշխուժացնելու համար: Ապա քննարկուած են շրջանային խնդիրներ, իսրայէլեւպաղեստինեան ու ղարաբաղեան հակամարտութիւններուն կարգաւորման հեռանկարները:

ՉՈՐՍ ՀԱՅԵՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԱԾ ԵՆ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Էնի նահանգին մէջ, Տոմփիէռ-սիւռ-Վէյլ, չորս Հայեր ձերբակալուած են ու բանտարկուած անցեալ շաբաթավերջին, խեղդամահ սպաննուած Հայու մը դիակին յայտնաբերման առնչութեամբ: Ձերբակալուածները երեսուն տարեկանի շուրջ են, կ'ամբաստանուին իրենց ազգակիցին սպանութեամբ: Այս վերջինին դիակը գտնուած էր Նոյեմբերին, ճամբու մը եզերքը, որսորդներու կողմէ:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐԸ ԱՌԱՋՆԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ՉԵՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Եւրոպական խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին, մշակոյթի, գիտութեան և կրթութեան հարցերու յանձնաժողովէն Հայաստանի Ազգային ժողովի պատուիրակութեան տեղեկացուցած են թէ մշակութային ժառանգութեան ենթայանձնախումբի պատուիրակութեան Ապրիլին դէպի Հարաւային Կովկաս նախատեսուած այցը տեղի պիտի չունենայ: Նոյն ենթայանձնախումբին տեղեկաբեր Է. Օ'Հարայի այդ այցը ծրագրուած էր փաստ հաւաքելու նպատակով: Այցին յետաձգումին համար տրուած բացատրութիւնը այն է որ Օ'Հարայի ժամանակացոյցը շատ ծանրաբեռնուած է եւ նոր թուականը յայտնի կ'ըլլայ Ապրիլէն ետք: Աւելորդ է նշել թէ Օ'Հարայի այցը կ'ընդգրկէր Նախիջեւանը ուր պիտի ուսումնասիրէր հայկական խաչքարերու քանդումին պարագան...

ԱՄՐԱՆ ԺԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարտի վերջին Կիրակին հարկ է անցնիլ ամրան ժամու, այլ խօսքով՝ Շաբաթ Մարտ 24էն Կիրակի Մարտ 25ի գիշերը ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ տանիլ:

ԶՄՄԱՌՈՒ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ «ԿԱՆՉ ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԻՆ» ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

«Յառաջ»ի 2007 Փետր. 16 եւ 17–18 թիւին մէջ Զմմառու դպրեվանքին մասին գրութեանս մէջ խոստացած էի առանձին յօդուածով մը անդրադառնալ դպրեվանքի լոյս ընծայած «Կանչ Հրեշտակապետին» պաշտօնաթերթին, անոր բովանդակութեան, հոն արծարծուած նիւթերուն եւ թերթին առաքելութեան: Այսօր կը կատարեմ այդ խոստումս:

Նախքան բովանդակութեան անդրադառնալը, անհրաժեշտ կը նկատեմ ներկայացնել պաշտօնաթերթին ծնունդը եւ անոր հրատարակութեան հանգրուանները, օգտուելով թերթին 2003ի թիւին մէջ դպրեվանքի սաներէն Ռուպէն Պասիլեանի լոյս ընծայած ուսումնասիրութենէն:

Այսպէս, Զմմառու Ս. Միքայէլ նորընծայարան–դպրեվանքի «Կանչ Հրեշտակապետին» պաշտօնաթերթը սկսած է հրատարակուիլ 1980ի Նոյեմբեր 8ին, Հ. Յովսէփ վրդ. Բէլլէճեանի ջանքերով, Միաբանութեան հիմնադրին՝ Սրբազան Ա. Արծիւեան կաթողիկոսի ծննդեան 300ամեակին առթիւ: Հ. Յովսէփ վարդապետ թերթին խմբագիրը եղած է մինչեւ 1989 թուականը:

Թերթը իր գոյութեան 25 տարիներու ընթացքին անցած է զանազան հանգրուաններէ, ունենալով ընդհատումներ, «կամքէ անկախ պատճառներով»: Այսպէս, երկրորդ տարին, 1981ին, պաշտօնաթերթը հրատարակուած է 2 թիւերով, յաջորդ տարին՝ մէկ թիւ, որմէ ետք տեղի կ'ունենայ տարուան լռութիւն մը, ի հետեւանս այն իրողութեան, որ նոր աշակերտներ չէին ունեցած հասակով աշխատանքի փորձառութիւնը: 1987ի Յունուար 10ին է որ լոյս տեսած է թերթին 5րդ թիւը: Զմմառու նորընծայարանի հիմնադրման 25ամեակին առթիւ (1964–1989) հրատարակուած է «Կանչ Հրեշտակապետին» պաշտօնաթերթին 6րդ յատուկ թիւը 1989ի Նոյ. 11ին:

Դարձեալ եօթը տարուան ընդհատումէ ետք, 1997ին լոյս տեսած է թերթին 7րդ թիւը: Տարուան մը լռութենէ ետք, 1999 Նոյ. 6ին հրատարակուած է թիւ 8ը, Զմմառու վանքին հիմնադրութեան 250ամեակին, ինչպէս նաեւ Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Թարմունի կաթողիկոս պատրիարքին ընտրութեան առթիւ: Պաշտօնաթերթին առաջին գունաւոր 9րդ թիւը, հրատարակուած 2000ի Նոյ. 9ին, ձօնուած է քրիստոնէութեան Հայաստանի պետական կրօնք հռչակման 1700ամեակին:

Տարի մը եւս դադրելէ ետք, «Կանչ Հրեշտակապետին» պաշտօնաթերթը կը վերականգնի Զմմառու դպրեվանքի նոր տեսուչ Հ. Գէորգ վրդ. Նորատունկեանի եռանդուն ջանքերով եւ 2002էն ի վեր թերթը կը հրատարակուի կանոնաւոր կերպով, իւրաքանչիւր տարի լոյս ընծայելով թիւ մը:

Դպրեվանքը այցելութեանս օրը տեսուչը ինծի կը նուիրէր «Կանչ Հրեշտակապետին» պաշտօնաթերթին 2002–2005 տարիներու 4 թիւերը, որոնց գաղափար մը ունենալու համար նորընծաներու գործունէութեան եւ դպրեվանքին մէջ տարուող աշխատանքներուն մասին:

Ի դէպ, հետաքրքրական է նշել որ Զմմառու Ս. Միքայէլ դպրեվանքի պաշտօնաթերթը ամէն տարի կը հրատարակուի Նոյեմբերին, Ս. Միքայէլ հրեշտակապետի տօնին:

Պաշտօնաթերթի 2002ի թիւը, բաղկացած 32 էջերէ, նուիրուած է երիտասարդութեան: Յօդուածագիր սաները ներկայացուցած են իրենց մտորումները, անդրադարձած են իրենց հաւատքին, իրենց զգացումներուն, ապրած կեանքին եւ կոչումին, առաջարկելով ընթերցող երիտասարդներուն ունենալ անոնց տեսակէտներն ու մտածումները արծարծուած հարցերուն մասին:

Թերթին 2003ի թիւը բաղկացած է 36 էջերէ եւ ունի պատասխանատու խմբագիր մը, յանձին Սարգիս Նաճարեանի, որ դպրեվանքին լրագրութեան ուսուցիչն է: Թիւը կը բացուի «Տեսուչ հօր խօսք»ով: «Կոչումներու տագնապ թէ՞ հոգեւական տագնապ» խորագրին տակ, վերջին տարիներու քահանայական ու կրօնաւորական կոչումներու նուազումին անդրադառնալով, տեսուչ վարդապետը կը յիշէ երերայաջորդ համագումարներ եւ գիտաժողովներ, ուր արծարծուած են կոչումներու նուազումին պատճառները ախտորոշելու եւ դարմաններ գտնելու հարցերը: Տեսուչը՝ հիմնուելով դաստիարակչական եւ հոգեւական կազմաւորման իր փորձառութեան վրայ, եւ մերժելով դպրոցներու եւ հայկական զանազան միութիւններու պատասխանատուներուն կողմէ տրուած պատճառաբանութիւնները, թէ դպրոցները յարմար վայրը չեն կոչումներու մասին խօսելու, որովհետեւ յաճախուած են տարբեր յարանուանութիւններու պատկանող աշակերտներէ եւ կրնան «մարդորսութեան» յանցանքով մեղադրուիլ, կը շեշտէ թէ «Քրիստոսի առաջին աշակերտները եւ առաքեալները ո՛չ քրիստոնեայ ընտանիքի զաւակներ էին, ո՛չ եկեղեցիին պատկանող դպրոցի աշակերտներ, ոչ ալ միութենական, եւ սակայն շնորհքը, ուժը, խանդն ունէին ոչինչէն քրիստոնեայ հասարակութիւն մը կազմելու»: Ուստի, տեսուչին համոզումով, յիշեալ կառոյցներէ կարելի է կոչումներ ակնկալել լուրջ աշխատանք տանելով, այն է՝ աւետարանելով: Այդ աւետարանումի գաղափարին ու նպատակին նուիրուած է 2003ի թիւը:

Սարգիս Նաճարեան իր խմբագրականով գօտեպնդող եւ խրախուսիչ երեւոյթ կը նկատէ «միեւնոյն յարկի մը տակ եւ ազնուաբոյր մթնոլորտի ներքեւ համախմբուած տեսնել երիտասարդներ, որոնք առաջադրած են հայ եկեղեցւոյ եւ ազգին ծառայել, եւ այդ ծառայութեան ճամբով՝ հայ մշակոյթին, դպրութեան, հայկական արժէքներուն ու տոհմիկ աւանդութիւններուն տիրութիւն ընել, դառնալ անոնց ջատագովն ու քարոզախօսը», նոյն ատեն ափսոսալով որ «ընծայարանի խնկաբոյր յարկին բնակիչները, այդ ապագայ առաջնորդները, սակաւաթիւ են այսօր: Հազիւ տասնեակ մը»:

Այլապէս շահեկան եւ այլազան են թիւին բովանդակած նիւթերը, որոնք կը վկայեն դպրեվանքի աշակերտութեան հետաքրքրութեան ոլորտին եւ զիրենք յուզող հարցերու եւ իրողութիւններու մասին: Քանի մը նմոյշ յօդուածներու եւ ուսումնասիրութիւններու խորագիրներէ՝ հաստատելու համար այդ վկայութիւնը. «Նարեկացին՝ կուսապա՞շտ», «Շնորհիւ Մաշտոցի եւ Թարգմանչաց՝ Աստուած խօսեցաւ հայերէն», «Հայ կղերի ներդրումը գրականութեան ոլորտին մէջ», «Կոմիտաս վարդապետ», «Արամ Խաչատրեան», «Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ Բ. համագումարը եւ աշխարհականներու դերը եկեղեցւոյ կեանքին մէջ», «Մասիսը վերէն եւ... վարէն», «Այս ամէնը ինծի համա՞ր է», «Համաշխարհայնացման սպառնալիքները մարդկութեան» եւ այլն: Թիւի վերջաւորութեան տրուած է նաեւ դպրեվանքի սաներու միաբանակ կեանքէն յիշարժան պահերու տեղեկատուութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՄԵԾ ՁԱՅՆԵՐ»ԷՆ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՍՈՓՐԱՆՈ ՅԱՍՄԻԿ ՊԱՊԵԱՆ ԵՒ ՏԱՂԱՆԴԱՇԱՏ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Յաճախ չի պատահիր այսպիսի երջանիկ պահեր ունենալ հայ երաժշտական բնագաւառին մէջ եւ այսպիսի մակարդակով երկու գեղագանց արուեստագէտներ միաժամանակ ունկնդրել նոյն բեմին վրայ, ընտիր եւ հաւասարակշռուած յայտագիրով. Հայ երաժշտութեան եւ քնարերգութեան գեղեցիկ ծաղկաքաղ մը: Ահա այս էր Յասմիկ Պապեանի նպատակը՝ յարգանքի տուրք մը պարգեւել իր երաժշտասէր ժողովուրդին:

Երկուշաբթի, Մարտ 12ի երեկոյեան, Փարիզի Սալ Կաւօ գեղեցիկ համերգասրահին մէջ տեղի կ'ունենար գգայացունց այս նուագահանդէսը:

Սոփրանօ Յասմիկ Պապեան եւ դաշնակահար Վարդան Մամիկոնեան կը վայելեն երաժշտական աշխարհի քննադատներու անվերապահ համակրանքը եւ արդարօրէն անոնց հիացմունքը, որ կը հասնի մինչեւ գագաթնակէտին. «Պապեան շատ մօտէն կը հետեւի առասպելային Գալլասի եւ Գապալէի հետքերուն», ինչպէս նաեւ՝ «Մամիկոնեան ապրող լաւագոյն դաշնակահարը»:

Տաղանդաւոր այս զոյգ արուեստագէտներու մասին դժուար է բան մը աւելցնել, բայց պարագան նոյնը չէ բոլոր անոնց, որոնք նուազ ծանօթ են արտասահմանեան հասարակութեան եւ որոնց մասին կ'արժէ աւելի մանրամասն ներկայացում կատարել:

Յասմիկ Պապեան երգով եւ երգելով կ'ապրի ու արուեստի սրբավայր բեմէն կը հաղորդէ երգի բոյրը՝ հոգեխառն թռիչքներով եւ տեսիլքներով: Ան նուագագոյն շարժուձեւերով, հեւքերով, անզգալի շնչառութեամբ եւ լռութիւններով, վսեմ արուեստի կը վերածէ կոմիտասեան ստեղծագործութիւնները:

Յաճախ արտայայտուած եմ թէ հակառակ այն իրականութեան, որ Հայաստան ունի օփերային բարձրորակ «թէքնիքապէս» ուժեղ հոյլ մը իգական ձայներ, սակայն նուազ ունի հայ երգի զգայնութիւնը, մորմոքը, յուզականութիւնը արտայայտող երգչուհիներ: Միթէ՞ ռուսական «վօքալ» դպրոցի ծայրայեղ «թէքնիքի» զարգացո՞ւմն է, որ կը կլանէ զգացականը...

Այսուամենայնիւ, ինչո՞ւ սոփրանօ Յասմիկ Պապեան անոնցմէ շատ քիչերէն է, որ գիտեն «հայերէն ալ երգել»... Յասմիկին ձայնը ջերմութեամբ թրթռուն է, հարուստ, ամրակուռ, ամբողջութեամբ խռովքով լեցուն, կիրքով ու սէրով: Եւ մանաւանդ շնորհիւ իր ձայնի իւրայատուկ առաձգականութեան եւ կերպընկալութեան, իր կենսախայտ նրբերանգներով եւ բարձրագոյն աստիճանի երաժշտական արհեստագիտականութեամբ, կարողութիւնը ունի իր մէջ համադրելու, սոփրանօ երգաձայնի երկու ենթատեսակները. սոփրանօ–դրամաթիք հարուստ մեծածաւալով եւ նոյնպէս մրցակցիլ այժմու լաւագոյն լիրիքական ձայներուն հետ, իր իւրայատուկ քնքոյշ եւ թեթեւաշարժ երգեցողութեամբ: Ու այսպէս, ան գիտակից ջերմ շունչով կը կենդանացնէ հայ երգի յատկանշական քաղցրահնչիւն երաժշտական գիծերը, անոնց տալով երանգ, կերպարանք եւ գեղեցկութիւն իր լուսաւորուած աչքերով, երգախառն պայծառ դէմքով:

***

Նուագային ճարտար համակեցութիւն մը ստեղծուած էր Յասմիկին եւ Վարդանին միջեւ:

Տաղանդաւոր դաշնակահարին համար նուագել անուանի երգչուհիին հետ «վարժութիւն եւ հաճոյք մըն է»: Անոր «դաշնամուրը ռոմանթիկ է», ան «չի հարուածեր ստեղնաշարը, այլ կ'երգէ...» զգայուն երեւակայութեամբ:

Վարդան Մամիկոնեան անսայթաք կատարեց իրեն վստահուած դժուարին պատասխանատու նուագակցութիւնը, որ թաւշային եւ եթերային էր: Բայց, մերթ ընդ մերթ, հակառակ խստագոյն ուշադրութեան՝ դաշնակին հնչական բարձրութիւնը կը խախտէր երաժշտական հատուածներու իմաստաւորումը – փրազէ –:

Մամիկոնեան հանդէս եկաւ նաեւ իբրեւ մենակատար: Ան ընտրած էր երկու պահանջկոտ երաժշտական գործեր հայ երաժշտահաններէն: Նախ Ա. Բաբաջանեանի Էլեգիան, Վաղարշապատի պարը եւ Պոէմը, որոնք հնչեցին պարզ, հրապուրիչ, երեւան հանելով դաշնակահարին զգայուն քնարական – վիպապաշտական խառնուածքը:

Իբրեւ հակադրութիւն վերոյիշ-

եալ գործին, Վարդան Մամիկոնեան հոյակապ թէքնիքով լաւագոյնը ցոյց տուաւ երաժշտական ընկերակիցներուն Արամ Խաչատուրեանի «Թօքքաթա»ն: Ցերեկ որ իր ամենագնահատութեամբ առաջին հրապարակումով երաժշտական աշխարհը գերեց:

⁂

Ցայտագիրը սկսաւ սոփրանօ Պապեանի անհատական մեկնաբանութեամբ Կոմիտաս վարդապետի գեղջկական հիմնաձեւեր ունեցող ստեղծագործութիւններով: Բացառիկ ուրախալի երեւոյթ մըն էր լսել Պապեանի ձայնով հինգ երգերու շարքը, մասնաւանդ Կոմիտասի «Անտունի»ն, հակառակ որ երգին սկիզբը երգչուհին երգեցողութեան բնրացքը դաշնակահարին բնրացքէն համընթաց չէր: Հակառակ թախծոտ երգերու այս շարքը բոլոր մըն է Հայու հառաչանքներէն:

Կը յիշեմ. Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 100ամեակին նուիրուած համերգին, 1969 Թուականին, Սէնթ-Ժօռժ եկեղեցւոյ մէջ, Փարիզի Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը մեկնաբանեց, առաջին անգամ ըլլալով, Կոմիտաս Սարգիս «Առ գետս Բաբելոնի» գերմաներէն յեղուղ բարձրաձայն հրաշալի երաժշտական յօրինուածքը:

Իսկ այս երեկոյեան, նոյնպէս առաջին անգամ ըլլալով ունկնդրեցի Պապեանի մեկնաբանութեամբ երեք գերմանական մենակերգներ, որոնք գնահատուեցան ունկնդիրներուն կողմէ:

Անյայտ մնացած հետաքրքրական այս կոմիտասեան գերմաներէն բնագրերը, ըստ Աթայեանի կարծիքին, ունին «Թերութիւններ»: Հետաքրքրական է նաեւ Թէ այս երգերուն բառերուն մէջ – Կէօթէ – Կոմիտաս գտած է «Իր իսկ ապրած դառն մանկութիւնը, հոգեխառն զրկանքները եւ ապագայի անորոշութիւնը»:

Տիգրան Մանսուրեան, Էտուար Միրզոյեան եւ Համբարձում Պէրպէրեան երգահաններուն ստեղծագործութիւնները Պապեան մեկնաբանեց մերթ տրամաթիզմի բացայայտութեամբ եւ մերթ ճնարական արտայայտութեամբ, ձայնային յուզական խորութեամբ եւ ուժականութեամբ:

Աւետ Տէրտէրեան գնահատուած երաժշտահան մըն է թէ՛ Հայաստանի եւ թէ՛ Գերմանիոյ մէջ: Սիրեցի «Ուռենի»ն, շատ կարճ այս գործը, որ նրբօրէն եւ երանգներով երգեց մենակատարուհին:

Գալով հանրածանօթ Բարսեղ Կանաչեանի գլալուն «Օրօր»ին, պիտի նախընտրէի որ Յասմիկը շատ աւելի մեղմամեղմ ձայնով սկսէր հայ մայրերու օրօրոցային եւ հայ մօր մը սիրոյ գլուխ-գործոց երգը:

Սպասելի էր, որ հայ երաժշտութեան «Ֆոլկլորական»ին մէջ իր արժանի տեղը ունենար Գուրգէն Ալէմշահ, «Լիտեր»ներու եւ «օպերա»ներու լաւագոյն հայ ներկայացուցիչը:

Երաժշտական Տիգրան Չուխաճեան, վերտին մեծ հիացողը, առաջին հայ համբաւաւոր երաժիշտն էր, որուն անդրանիկ ստեղծագործութիւնը «Արշակ Բ.»ը յօրինած էր Միլանօ, իտալերէն «Լիպրէթթօ»-ի (Թատերագրքոյկ) հիման վրայ:

Այդ երեկոյ Յասմիկ Պապեան մեկնաբանեց «Օլիմպիայի արիա»ի բնօրինակը՝ ուղղակի Չուխաճեանի ձեռամբ իտալերէն երաժշտական յօրինուածքը: Այս կապակցութեամբ, ըսեմ թէ Պապեան հայերէնի թարգմանուած բնօրինակային տարբերակ մը, Սեպտեմբեր 2000ին վեց ներկայացումներով հանդէս եկած էր Օլիմպիայի դերով Սան Ֆրանսիսքոյի մեծ օփերա–թատրոնին մէջ: Աւելցնեմ թէ գոյութիւն ունի նաեւ 1945էն ի վեր օփերայի երեւանեան տարբերակ մը եւս:

Ցայտագիրը կ՚աւարտէր Արմէն Տիգրանեանի Անոյշ օփերային վերջամասով, նշանաւոր խեւագարութեան տեսարանով:

Գրեթէ իւրաքանչիւր Հայու ենթագիտակցութեան մէջ խորապէս դրոշմուած կը մնայ աւելի քան յիսուն տարիներէ ի վեր սոփրանօ-քոլորաթուրա ձայնատեսակով հերոսուհի Անոյշի դերը: Արդ՝ Յասմիկին այս կատարումով կ՚աւելնայ Պապեանական նոր եւ հաստատուն մեկնաբանութիւն մը: Արդարեւ, ան շատ լաւ արտացոլեց Անոյշի հոգեվիճակը եւ տրամաթիզմը, հասնելու համար իր գագաթնակէտին:

Ցայտագրէն զատ, Պապեան խանդավառութեամբ հիանալիօրէն մեկնաբանեց «Հրէուհին» օփերայէն Ռաշէլին արիան, Հայու հոգիին ու սրտին յոյժ խօսուն «Կիլիկիա», եւ ցնցող «Հայաստան» երգերը:

Այս երեկոյ խնկապէս փառաւորւեցաւ ու պանծաց ՀԱՅ ԵՐԳԸ:

ԲԺ. Վ. Մ.

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Փարիզահայութեան համար գեղեցիկ աւանդութիւն մը դարձած է «Մարի Նուպար Հիմնարկութեան (Հայ Ուսանողներու Տուն) բարեկամներու միութեան» տարեկան ճաշը: Ան առիթն է կազմակերպութեան հին եւ նոր անդամներուն եւ բարեկամներուն համախմբման եւ անոնցմէ ոչ ոք պիտի ուզէր այդ ժամադրութիւնը փախցնել: Ամէն տարի, հաւատարմօրէն, նախկին ուսանողներ, ամէն հասակի համակիրներ, կը հաւաքուին սիրոյ սեղանի մը շուրջ, բաժնելու համար համեղ ճաշատեսակներ եւ քաղցր յիշատակներ: Այս տարի եւս՝ Մարտ 11ին, հարիւրէն աւելի հիւրեր պատասխանելով վարչութեան հրաւէրին, փութացած էին 14րդ թաղամասը գտնուող «Եան՚ց Գլէօպ»ը: Ներկայ էին նաեւ «Մարի Նուպար Հիմնարկութեան բարեկամներուն» հովանաւորած տեսնեակ մը սաներ: Սրահին մէջ առաջին վայրկեանէն կը տիրէր ջերմ մթնոլորտ մը: Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ժերար եւ իր աշխատակիցները սիրով եւ ամենայն ուշադրութեամբ հիւրասիրեցին ներկաները:

Հաստատուած աւանդութեան համաձայն ճաշը պահ մը ընդհատուեցաւ տեղ տալու համար գեղարուեստական բաժինի մը: Այս տարի յայտագիրին իրենց աշխոյժ մասնակցութիւնը բերին՝ Յակոբ Թալաթինեան (ջութակ), Տրնի Թոփուզօղլու (դաշնակ), Վաչէ Ագաէրէն (արտասանութիւն), Ան-Լիզ Շարպաթեան եւ Այտա Մակատիս (երգ), Ֆիլիփ Խուպեսերեան (դաշնակ): Բոլոր արուեստագէտները երկար եւ խանդավառ ծափահարութիւններու արժանացան: Հուսկ խօսք առին Տիկին Նանիկ Քիաթիպեան, միութեան անունով, օրուան պատուոյ հիւրը՝ Վարդան Պէրպէրեան, հեղինակ՝ «Հօրս թզենին» (Le figuier de mon père) հատորին եւ Հայ ուսանողներու տան տնօրէն՝ Սահակ Սուքիասեան: Զաւէն Եկաւեան, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական բաժինի տնօրէնը, որ երկու օր առաջ Հայ Ուսանողներու Տան տնօրէն ժողովին մասնակցած էր, առողջական պատճառներով չէր կրցած ներկայ գտնուիլ հակառակ իր բուռն փափաքին: Հաւաքոյթը իր աւարտին հասաւ կազմակերպուած նոյնքան աւանդական վիճակահանութեամբ:

Այս տարի եւս երջանիկ ընտրեալներուն բաժին ինկան գեղեցիկ նուէրներ որոնց շարքին՝ Երեւան-Փարիզ օդանաւի տոմս մը:

Ամփոփ պատմական մը ընելու համար, յիշեցնենք որ «Մարի Նուպար Հիմնարկութեան բարեկամներու միութիւնը» հիմնուած է 1974ին, չորս ազնուասիրտ տիկիններու կողմէ՝ Տիկ. Քրիստին Քիաթիպեան, Տիկ. Ֆիմի Մոստիչեան, Տիկ. Արտեմիս Պօյաճեան, Տիկ. Ցոլինէ Ձիլինկիրեան: Առաջին տարիները միութիւնը իր համակիրները կը հրաւիրէր իր կազմակերպած «Բարեկամութեան օրեր» հանդէս-տօնավաճառներուն: Աւելի ուշ այս հանդիպումը սիրոյ սեղանի մը պիտի վերածուէր: Այս տարուան ճաշը քաներորդը եղաւ:

Իր հիմնադրութենէն ի վեր, միութիւնը հարիւրաւոր հայ ուսանողներու սատար եղած է անոնց շնորհելով ոչ գանձատելի կրթաթոշակներ: Սակայն միութեան անդամները իրենց գործունէութիւնը չեն սահմանափակեր միայն նիւթական օժանդակութեան ապահովումով: Անոնք մեծ հոգատարութեամբ, յարատեւ եւ փափկանկատ ձեւով կ՚ուղեկցին իրենց բոլոր սաներուն, կը հետեւին իրենց ուսման վերիվայրումներուն, կը քաջալերեն զանոնք հարկ եղած ատեն: Հսկայ եւ երբեմն ապակայունացող այս քաղաքին մէջ, հաւատարիմ իրենց կոչումին, անոնք հայ ուսանողներուն համար յաճախ եղած են օգտակար խորհրդականներ եւ իսկական բարեկամներ:

Գօտեպնդիչ է անշուշտ տեսնել որ մինչեւ օրս Պօղոս Նուպար փաշայի ու իր ազնուասիրտ կողակցին՝ Տիկին Մարիին օրինակը եւ յիշատակը ինչպէս նաեւ միութեան հիմնադիր անդամուհիներուն ոգին կենդանի կը մնան իրենց ժառանգորդներուն նուիրեալ գործունէութեան ընդմէջէն: Յուսադրիչ երեւոյթ է, նաե՛ւ, մեծ թիւով շնորհալի ուսանողներու գոյութիւնը որոնք ապագային պիտի դառնան, անկասկած, ամբողջ ազգին համար պարծանքի նոր պատճառներ: Ուրեմն՝ յաջողութիւն եւ երկար կեանք «Մարի Նուպար Հիմնարկութեան բարեկամներու միութեան» եւ իր անդամ – անդամուհիներուն: Վարձքերնիդ կատա՛ր: Մինչեւ գալ տարի:

ԿՈՐԻՒՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ապուշութիւնս ամենակատարեալ էր. ճամբուն ամբողջ տեւողութեանը վայրկեան մը իսկ կասկած չունեցայ, թէ եղբօրս բան մը կրնայ պատահած ըլլալ եւ երբ կառքերնիս քաղաք պիտի մտնար, հանրածանօթ Ահմէտ Ռիզա պէյ, որ ուսանողութեանս ճանչցած էի Փարիզի մէջ, եւ որ այդ ատեն Պրուսայի երկրագործական քննիչ անուանուած էր, կառքիս մէջ ցատքեց ու «եղածը բան չէ, հոգ մի՛ ընէք, եղբայրդ վտանգ մը անցուց» ըսաւ ինծի:

⁂

Ես դարձեալ ապուշութեամբ վարակւած, չգիտեմ, թէ կրցա՞յ ըմբռնել Ահմէտ Ռիզային խօսքերը. թէ ի՞նչ եղայ, այն ալ չեմ յիշեր եւ ահա ինքզինքս գտայ քովը եղբօրս, անկողինի մէջ պառկած էր, ու ձախ ձեռքին վրայ կը հոսէր շարունակաբար հականեխիչ հեղուկ մը:

Դժուար է ինծի նկարագրել ճշդիւ այդ վայրկեանը, յուզումս զոր ունեցայ, բայց բժիշկի դերիս մէջ քաջութեամբ մնալով, իսկոյն անկողինին վերմակը մէկդի ընելով, բացի ձեռքը տեսնալու համար, թէ ի՞նչ աստիճանի էր պատահած վտանգը. ու լացով դիտեցի թէ ցուցամատին ու մատնեմատին ծայրերը թռած էին, իսկ միջնամատը կէսէն կտրուած:

Բժիշկները հարկ եղած դարմանները խիստ ճարտարօրէն ըրած էին եղբօրս, իմ բաժինս եղաւ իյնալ վրան, գրկել զինքը արտասուալից համբոյրներովս, եւ որոշում Պոլիս մեկնելու:

⁂

Պէտք էր սակայն երկու օր մնալ Պրուսա, որովհետեւ Մուտանիայէն Պոլիս երկու օրը անգամ մը կար շոգենաւի երթեւեկ:

Եղբայրս տաքութիւն չունէր, բայց քանի՛ որ արկածին մէջ ձիերու խնդիր կար, բժիշկները վախցած էին թեթանոս բուռած բարդութենէն, որուն միքրոպը կ՚ապրի ձիու կղկղանքին մէջ եւ ըստ այսմ ամէն զգուշաւորութիւն ձեռք առած էին, եղբօրս վիրաւոր ձեռքին վրայ գիշեր ու ցորեկ անդադրում հոսեցնելով նեխաթափիչ հեղուկներ, ինչ որ մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ:

Պրուսա մնացած օրս եղբօրս հիւանդտեսի այցելութեան եկաւ Յոյներու մետրոպոլիտը, եւ խորապէս կը ցաւէր որ իր պատճառաւ տեղի ունեցած էր սոսկալի արկածը. մեկնած պահուն գիս առանձին կանչեց քովի սենեակը եղբօրս բնակարանին, եւ ըսաւ ինծի թէ ինքը գացած էր արկածին վայրը անձամբ դիտելու եւ հոն գետնէն գտած էր եղբօրս մատին կէսը, զոր դրած էր մասնաւոր շիշի մէջ եւ ես կը պահեմ զայն ցարդ:

⁂

Որոշուած օրը նստանք Մուտանիայէն շոգենաւ. եղբայրս բերի Սկիւտար եւ անմիջապէս կանչել տուի վիրաբոյժ-բժիշկ մը, մեզի շատ բարեկամ, եւ համբաւի տէր, որ եղբօրս ձեռքը երկար քննելէն յետոյ, ուզեց առանձինն խօսիլ ինծի հետ. ուստի քաշուեցանք քովի սենեակը, ուր ըսաւ թէ հարկ անհրաժեշտ էր վիրաւորուած մատները արմատէն կտրել, ապագայ բարդութիւններու հոգերէն ազատ ըլլալու համար: Հակառակ սաստիկ յուզումիս, զոր ազդեցին ինծի իր խօսքերը, պաղարիւնս պահեցի, ու «Լաւ, ես երկու օրէն ձեզի կը գրեմ» ըսի. եւ նոյն գիշերն իսկ հեռագիրներ ուղղեցի, իմ գերազնիւ յոյժ ողբացեալ տոքթ. Տ. Փէշտիմալճի գիտուն բարեկամիս, նաեւ փարիզեան ծանօթ ընկերիս՝ տոքթ. Մ. Սանճաքճեանի, խնդրելով հետեւեալ առտու գալ եղբայրս տեսնալ ու իրենց կարծիքն ինծի յայտնել:

⁂

Հայրս, մայրս, քոյրերս լալով կու լային, եւ ես ստիպուած էի ո՛չ միայն եղբայրս հոգալ, այլ եւ ջանալ անոնց արցունքը դադարեցնել, քաջ գտնուիլ:

Երկու բարեկամներս ալ միաժամանակ եկան յաջորդ օրը. քննեցին եղբայրս. առանց բառ մը ինծի հետ փոխանակելու, քաշուեցան, առանձնացան միւս սենեակը եւ կարճ խորհրդակցութենէ մը յետոյ վերադարձան եղբօրս քով:

Տոքթ. Փէշտիմալճի իր թեւերուն մէջ գրկեց եղբայրս, մինչ տոքթ. Սանճաքճեան իր վիրաբուժական մկրատն հանելով, եղբօրս ցուցամատին ու մատնեմատին ծայրերուն փտտած ոսկորները տաշեց. միջնամատն ալ մաքրեց ու պատշաճ պլեղանիով ծածկեց զանոնք, գոցեց ձեռքը: Ութը օր վերջը Սանճաքճեան եկաւ անձամբ բացաւ իր գոցածը եւ տեսանք որ վէրքերը բոլորովին սպիացած էին եւ ա՛յնքան լաւ կերպով, որ մինչեւ անգամ ցուցամատին ու մատնեմատին ծայրերուն վրայ, կիսով եղունգ բուսան:

(Շար. 187)

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99

ou visitez le site de l'association : www.aaas.fr

(Շար. Ա. էջէն)

մը իրաւունք չունի հրապարակաւ դիրք ճշդելու, պարտի վերապահ մնալ։

ԻՏԱԼԱՑԻ լրագրողին ազատ արձակումը բանավէճի նիւթ դարձած է քաղաքական շրջանակներու մէջ, գլխաւորաբար ընդդիմութեան մօտ։ Կեդրոն հոսանքին պատկանող ծերակուտական մը յայտարարած է՝ «Մեծ ուրախութիւն՝ Տանիէլէ Մասթրօճիաքոմոյի վերադարձին համար, բայց նաեւ քաղաքական մեծ հարցական՝ ազատ արձակման պայմաններուն մասին»։ Առեւանգողներուն հետ բանակցողը եղած է Ճինօ Սթրատայի Իմըրճենսի մարդասիրական կազմակերպութիւնը եւ տպաւորութիւնը այն է որ տեղի տալով կարգ մը պահանջներու, Իտալիա տկարացուցած է Քարզայի կառավարութիւնը։ Վտանգաւոր նախընթաց մը կը նկատուի կատարուածը։

ԹՈԹԱԼԻ նոր նախագահ տնօրէնը՝ որ Մարժըրի դիպահ կը մնար Մարտ 21ին եւ հաւանաբար քննութեան տակ ալ առնուէր կաշի վերաբերեալ կաշառակերութեան հարցերու պատճառաւ Իրանի հետ։

ՔՐՏԱԿԱՆ Նեւրուզի տօնին հարիւր հազարաւորներու մասնակցութեամբ նշումներուն ընթացքին, Թուրք ապահովութեան ուժեր զանազան քաղաքներու մէջ հարիւրաւոր անփեր ձերբակալած են։ Տեղ-տեղ բախումներ ալ եղած են ցուցարարներուն եւ ոստիկանական ուժերուն միջեւ։ Նոյն առիթով ցոյցեր տեղի ունեցած են նաեւ եւրոպական շատ մը քաղաքներու մէջ, յատկապէս Գերմանիա, Հոլանտա, Աւստրիա, Զուիցերիա։

ԳԱՆԱՐ ԱՆՇԷՆԷ, Մարտ 21ի իր թիւին մէջ կը գրաղէր Ժ.-Մ. Լը Փէնի հարստութիւնով, ինչպէս ըրած էր նախապէս Սեկոլէն Ռուայալի, Նիքո'ա Սարքոզիի համար։ Կը յայտնէր թէ Ելմտական նախարարութիւնը շատ բարեացակամ եղած է եւ ջնջած է յապաղումի յաւելումները, երբ ուշ վճարած է իր տուրքերը։ 1643 Եւրօ հարստութեան տուրք վճարած է, ինչ որ մէկ միլիոն Եւրոյի ստացուածքի կը համապատասխանէ, մինչ միայն Սէն-Գլուի իր կալուածը, վեց միլիոնէն աւելի կ'արժէ։

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 25

Դ. Կիրակի,
Քառասնօրդաց «Գալստեան» Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ
ժամերգութեամբ.
յաւարտին Պատարագ
սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30ին։

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 24

ԼԴ. օր Մեծի Պահոց
Տօն է Սրբոյն Հօրն մերոյ
Գրիգորի Լուսաւորչին
Յիշատակ չարչարանաց եւ մտանելոյն
ի Վիրապն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին։

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 28ին։

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 24

Տօն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
մուտն ի վիրապին

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց։ Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

arménie mon amie

AGENDA

EXPOSITION

«Les 12 capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 boulevard du Palais
75001 Paris
prolongée jusqu'au 22 avril

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ESPOIR POUR L'ARMENIE
présente

CONCERTS DE TRIO DES JEUNES TALENTS D'ARMENIE "KAROUN"

Dimanche 25 mars 17 heures	MARSEILLE Eglise St-Michel — 1 Place de l'Archange — 5e
Lundi 26 mars 20h30	LA CIOTAT Eglise Catholique — Quai Ganteaume — 13600
Jeudi 29 mars 20h30	ISSY-LES-MOULINEAUX Auditorium du Conservatoire Niedermayer 11-13 rue Danton — 92130
Vendredi 30 mars 20h30	LYON Hôtel de Ville de Lyon . Place de la Comédie - 1er
Samedi 31 mars 20h30	VALENCE Ecole Nationale de Musique et Danse 32 ave. Georges Clémenceau — 26000
Dimanche 1er avril 17 heures	MONTELIMAR Auditorium Michel Petrucciani 16 rue des Pénitents — 26200
Lundi 2 avril 20h30	MARSEILLE Eglise Catholique de Saint-Loup Place Guy Durand — 13010
Mardi 3 avril 15 heures	MARSEILLE Ecole Chevreul — 5 rue Antoine Pons — 13004
Mercredi 4 avril 15 heures	DECINES Maison de retraite Fleurs d'Automne 1 rue de la Spie — 69150
Jeudi 5 avril 20h30	STRASBOURG Salle de l'EPIS 7 rue des Frères Eberts — 67100 Contact Pierre Yérémian : 03 88 77 99 55

Espoir pour l'Arménie est une association caritative qui ne vit que de dons, tous ses membres sont bénévoles.
A l'issue du concert vous aurez la possibilité d'apporter votre contribution à nos 17 programmes en Arménie.
Merci par avance pour votre générosité.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Voyages en Arménie

Profitez des dernières places pour un voyage à Erevan, séjour libre de 4 jours, avec la commémoration du 28 mai et une visite de 5 jours du Karabagh, en pension complète,
du samedi 19 au mardi 29 mai.
Renseignements et inscriptions :
Croix Bleue des Arméniens de France
— 01. 53. 34. 18. 18
— 01. 39. 83. 71. 19 (après 19h)
Attention: le nombre de places est limité.
Fin des inscriptions : 5 avril.

□

BAGNEUX

CONCERT

La Section de Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
MUSIQUES ARMENIENNES ET FRANÇAISES
le **Dimanche 1er avril à 15h45 précises**
à l'Eglise Saint-Hermeland
8 place de la République — Bagneux
Oeuvres de : **Komitas** — **Yekmalian** — **Ganatchian** — **Bizet** — **Ravel** — **Gounod**...
Orchestre de Musique de Chambre
Eurydis
Chants chorals arméniens interprétés par l'ensemble vocal français sous la direction de **Herminé Yérissian**.
Solistes : H. Yérissian — H. Cospen — Y. Samantar — A. Clouqueur — S. Guérighian. Flûte : D. Hollebeke
Participation : 10 Euros
Réservations :
— Mme Moussaïan : 06. 12. 59. 08. 02
— Mme Karaoglanian: 06. 03. 17. 04. 67

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**, **réalisateur**

Jeudi 29 mars à 20 heures 30
LA FIANCEE SYRIENNE
de Eran Riklis, 2004
Avec Hiam Abass, Makram Khoury et Clara Khoury

Un film de paix et d'amour dans le contexte d'un conflit de 40 ans. Ce film a obtenu plusieurs prix internationaux.

A VOIR ABSOLUMENT

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ARNOUVILLE

Soirée Arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** d'Arnouville organise une soirée arménienne, en date du **samedi 24 mars à 20h30**, animée par **Gricha** et son orchestre, à l'Espace Charles Aznavour; avenue Paul Vaillant Couturier à Arnouville-lès-Gonesse (95400).

Pour tout renseignement ou réservation prière de s'adresser :
— **Marie : 01 39 85 05 71;**
— **Nella : 01 39 85 91 23.**

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.671 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.671

ՀՈԼԱՆՏԱ

ԹՈՒՐՔ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՀԻՆ ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹԻՐԱԽ

Հոլանտայի արդարութեան նախարար Թրքուհի Նեպահաթ Ալպայրաք Թրքական ինքնութեան վարկաբեկումով ամբաստանուած է ազգայնամոլ փաստաբան Ք. Քէրինչսիզի կողմէ։ Ամբաստանութեան պատճառը այն է որ Թրքուհին Թուրք պետութեան դաւաճանած է, նեցուկ կանգնելով երկրին Բանուորական կուսակցութեան որ հետամուտ էր Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումին։ Ալպայրաք հոլանտական եւ թրքական զոյգ քաղաքացիութեան տէր է։

Խնդիրը պատճառ եղած է որ Ազատութեան կուսակցութեան ղեկավար Կ. Վիլտէրս խնդրականացնէ նախարարուհիին Հոլանտայի հաւատարմութիւնը եւ պահանջէ որ ան հրաժարի Թրքական քաղաքացիութենէն։ Բայց իր պնդումը արձագանգ չէ գտած։ Ներքին նախարարը զոյգ քաղաքացիութեան հարցով անկարեւոր վէճ մը նկատած է եղածը։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE POINT»

(22 mars)

LES ARCHIVES ARMENIENNES

Կարճ անդրադարձ մը կայ, որ սակայն քանի մը տողով լաւ պատկերացումը կ'ընէ Վանայ լիճին, երբ սկիզբէն յօդուածագիրը կը գրէ.– «Tout au bout de la Turquie, en pays arménien, il existe un lac de saphir d'une beauté à couper le souffle, le lac de Van», եւլն., եւլն.։

Ապա, կ'արձագանգէ Պոնի համալսարանէն փրոֆ. Թոմաս Լիթի ծրագրին, որ հետազօտական աշխատանքներու կը դիմէ, 500 հազար տարի ետ երթալու համար...։ Կ'ուզէ, ապաւինելով մոխիրներուն, Թուականը ճշդել եւ տեղադրել անցեալի բոլոր հրաբխային ժայթքումները։

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ 25.000 ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Կիպրոսի Խորհրդարանի հայ երեսփոխան Վարդգէս Մահտեսեան ՀԲԸՄ-ի նախագահ Պերճ Սեդրակեանին դիմելով առաջարկած է Մելգոնեանի գրադարանի 25.000 գիրքերը քայքայման եւ կործանման վտանգէն փրկել։ Հին հայերէն գիրքերու եւ Սփիւռքի զանազան թերթերու (ԺԹ. դարէն սկսեալ) հաւաքածոյի տէր գրադարանին պարունակութիւնը վերջերս Մելգոնեան դպրոցին, ինչպէս նաեւ Ամերիկեան Ակադեմիային մէջ, արկղներու մէջ զետեղուած գտնուած են։

Այս շաբթուան ընթացքին Սեդրակեանին ուղղուած նամակին մէջ, Վ. Մահտեսեան ըսած է որ յատուկ տեղ ապահովուած է Կիպրոսի համալսարանի գրադարանին մէջ, կարգադրութիւններ ըրած, որպէսզի գիրքերը ցուցանշուին, ցուցադրուին եւ արխիւի վերածուին, որպէսզի ամէն մարդ անոնցմէ կարենայ օգտուիլ։ Ան ըսած է նաեւ, որ համաձայնութեան հասած է Կիպրոսի համալսարանի ռեկտորին եւ գրադարանի պատասխանատուներուն հետ, թէ երբ դրական պատասխան գայ ՀԲԸՄ-ի նախագահէն, այս ծրագիրը իրականացուի առանց ուշացումի։ «Մելգոնեանի գիրքերը կրնան ծառայել իբր սկզբնակէտ այսպիսի արկածախնդրութեան մը եւ նոյն ժամանակ կը կասեցուի անոնց փճացումը» ըսած է Մահտեսեան եւ փափաքած, որ Պ. Սեդրակեանէն դրական պատասխան մը իրականութիւն դարձնէ այս նորարարական գաղափարը մեր ժողովուրդի օգտին համար։

«Կիպրահայեր» համացանցի կայքէջէն կ'իմանանք, թէ տեսակցութիւններ տեղի ունեցած են կայքէջի ներկայացուցիչին եւ Կիպրոսի համալսարանի պատասխանատուներուն միջեւ, ուր խօսակցութիւններու նիւթ դարձած է համալսարանին մէջ հայկական ամպիոն մը հաստատելու հաւանականութիւնը։ «Կիպրոսի համալսարանը նոյնիսկ համաձայնած է պահպանելու այս գիրքերը, այնքան ժամանակ որ մենք հարկաւոր կը նկատենք ատիկա եւ վերադարձնել այն ժամանակ, երբ յետագային համալսարանին տեւէ դիմում ներկայացուի», ըսած է Վ. Մահտեսեան։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՈՒ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

Ալֆորվիլ որ յատկապէս Հայ մշակոյթի տան ծաւալած բազմաճիւղ աշխոյժ գործունէութեամբ կենսունակ շրջան մըն է, Մարտ 22ին հանդիսաւոր բացումը կատարեց Հայ գիրքի երրորդ սրահին, քաղաքին նորակառոյց Մշակոյթի կեդրոնին մէջ։ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան նշումը բնականաբար յատուկ ծաւալ ու շուք տուած էր ձեռնարկին, որուն համար կազմակերպիչները ըրած էին իրենց առաւելագոյն կարելին։

Ընդարձակ սրահին մէջ գիրքերու շատ ճոխ ցուցադրութենէ մը զատ, շարք մը ցուցանակներու շարքով ներկայացուած էին հայ գրականութեան յաջորդական հանգրուանները, գրողներու լուսանկարներով, ֆրանսերէն ամփոփ տեղեկութիւններով։ Անջատ ցուցափեղկերու ետեւ զետեղուած էին հնատիպ հատորներ։

Ձեռնարկը սկսաւ Մշակոյթի տան տնօրէնուհի Ցամիկ Նաթիրեան-Գեւոնեանի ողջոյնի խօսքով որ տեղեկացուց թէ սեղաններուն վրայ ցուցադրուածները կը կազմէին աւելի քան 700 անուն գիրք, հայերէն եւ ֆրանսերէն, բերուած՝ Սուրիայէն, Պոլիսէն, Աթէնքէն, Գանատայէն, Պէյրութէն եւ այլ հայկական կեդրոններէ։ Ապա հրաւիրեց Գրիգոր Պըլտեանը որ հիւրերը առաջնորդէ բացատրական ուղեւորութեան մը հայ գիրքի հոն ներկայացուած աշխարհին մէջ։

Գր. Պըլտեան որուն յղացումով պատրաստուած էր ցուցադրութիւնը, ամփոփ տեղեկատուութիւններով անդրադարձաւ հայ գրականութեան շրջաններուն, սեռերուն, դէմքերուն, կազմաւորումներուն։

Մշակոյթի տան աշակերտուհիներու մէկ խմբակը պարային փոքր ելոյթով մը ողջունեց օրուան հիւրերը՝ քաղաքապետ Ռ. Ռուքէն, Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեանը, ԼՂՀ ներկայացուցիչ Յ. Գէորգեանը, Ալֆորվիլի քոյր քաղաք Օշականի քաղաքապետ Արամ Ներսիսեանը։ Յ. Գրիգորեանէ ու Պ. Սեւակէ երկու կտորի արտասանութենէն ետք խօսք առաւ Մշակոյթի տան նախագահը Ռ. Անանեան։ Ըսաւ թէ Ռ. Ռուքէ յանձնարարած էր յատուկ ծրագիր մշակել Հայ Գիրքի այս տարուան կազմակերպումին համար ու իրենք հայկական բազմաթիւ կեդրոններու հետ շփումներով կրցած էին այնքան բազմազան ցուցադրութիւն մը ապահովել։ Շնորհակալութիւն յայտնեց յաջողութեան զանազան ձեւերով աջակցողներուն, ապա ներկայացուց շաբթուան յայտագիրը։

Պարզուած արդիւնքէն յայտնապէս գոհ ղեկավարի մը արտայայտութիւնն էր քաղաքապետ Ռ. Ռուքէի խօսքը։ Ուրախութեամբ յայտարարեց որ Մարտ 23ին քոյր քաղաք Օշականէն ֆրանսախօս 30 պատանի կուգար շաբաթ մը հիւր ըլլալու Ալֆորվիլցիներուն. այդ պատանիները պիտի յաճախէին ֆրանսական վարժարան մըն ալ, զարկ տալու համար ֆրանսերէնի իրենց ծանօթութեան։ Խօսելով Հայաստանի հետ Ֆրանսայի սերտ կապերուն մասին, յուզումով յիշեց թէ որքա՛ն խորապէս տպաւորուած էր երբ Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումի իր զեկուցումը Խորհրդարանին ներկայացուցած իրիկունը նախագահ Ռ. Քոչարեանէ շնորհակալութեան հեռաձայն մը ստացած էր։

Հայաստանի դեսպանը Է. Նալպանտեան եւս շեշտեց հայեւֆրանսական բարեկամութեան աւանդութիւնը, աշխոյժ յարաբերութիւնները։ Շնորհաւորելով ձեռնարկին յաջողութիւնը, յիշեցուց թէ գիրքը, լեզուն առաջնային արժէքներ եղած էին միշտ հայ ժողովուրդին համար։

Ընդարձակ սրահը լեփ-լեցուն էր հետաքրքիր ներկաներով որոնց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմէին երիտասարդները։ Յատկապէս ուրախալի էր տեսնել որ գիրքի գնումները ի՛նչ ծաւալով կ'ընթանային, տրամադրելի պաշարի անմիջական սպառումին «վախ»ը պատճառելով կազմակերպիչներուն։

Տեսնելէ ետք Մշակոյթի տան կեդրոնով տարուած աշխատանքին լրջութիւնը, հատորներու տոպրակներով մեկնողներու բազմութիւնը, մարդ արդարօրէն անարդար կը գտնէ մակերեսայինի, գիրք չկարդալու ամբաստանութիւնները որոնք պարբերաբար կը հնչեն մեր առօրեային մէջ։

Գեղեցիկ ձեռնարկ մը իրականացուցած են ալֆորվիլցիները որ զանազան փուլերով պիտի շարունակուի շաբաթ մը։

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ս. ՌՈՒԱՅԱԼ Մարսէյլի մէջ է, որ Մարտ 22ին, բացէ ի բաց յարձակեցաւ Սարքոզիի վրայ եւ ծանրացաւ Գաղթի եւ Ազգային Ինքնութեան Նախարարութեան ծրագրին վրայ, շեշտելու համար թէ կարեւոր չէ թէ օտարը ո՛ւրկէ կու գայ, կարեւոր է որ միասին ո՛ւր կ'երթանք։ Ազգային ինքնութիւնը, ըսաւ, մենք ենք, բոլորս, Ֆրանսացի ժողովուրդը։ Ս. Ռուայալ բացատրեց նաեւ թէ Մարսէյեզը պատերազմական փառերգ մը չէ, ազատութեան երգն է բոլոր բռնութիւններու դէմ, այն երգը զոր Լուիզ Միշէլ (Գոմիւնի շրջանի անիշխանական ուսուցչուհի, որ աքսորուեցաւ) երգել կու տար իր աշակերտներուն։

Միւս կողմէ, խումբ մը ընկերվարականներ, որոնք «Կրաքները» մկրտուած են եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներն են կուսակցութեան, կոչ մը ըրած են (Լը Փուէն եւ Լիպէրասիոն) Ֆր. Պայրուի միանալու։ Ստորագրողներուն մէջ են Ռ. Կոտինօ, Ժ.-Փ. Ժույէ, Ռոքար եւ այլք։ Ասոնք կը հրաւիրեն ընկերվարականները որ խորհրդածեն «յառաջդիմութեան համախմբումի մը մասին»։ Այս Կրաքները (այսպէս մկրտուած էին Հռոմի երկու եղբայրներ Ք.ա. 121ին, որոնք ծրագրած էին երկրագործական բարենորոգում մը) իրենց կոչը կ'անուանեն՝ «Կրաքներու մանիֆեստը»։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, Մարտ 29ին կը վերսկսին Թուրքիոյ եւ Խրուաթիոյ հետ բանակցութիւնները, որոնք սկսած էին 2005 Հոկտեմբերին։ Թուրքիոյ հետ հարցերը պիտի վերաբերին գլխաւորաբար ձեռնարկութիւններու եւ ճարտարարուեստական քաղաքականութեան։ Առաջին հանդիպումը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ հետ 2006 Դեկտեմբեր 11էն ի վեր, երբ Եւրոպական Միութիւնը առկախեց բանակցութիւնները 35ի վրայ 8 կէտերու շուրջ։

ԹՈԹԱԼԻ նոր տնօրէն նախագահը՝ Քրիսթոֆ տը Մարժըրի քննութեան տակ առնուեցաւ, ազատ ձգուելով հանդերձ։ Անցեալին, արդէն հետապնդուած էր ապօրինի ձեւով գումարներ յանձնած ըլլալով Իրաք, այս անգամ հարցը կապ ունի Իրանի հետ։ 1997ին Թոթալ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 21ին ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Վլ. Պուտինին, իր երկրին մէջ վերջին օրերուն պատահած դժբախտ դէպքերուն առթիւ։ Ան իր անձին եւ հայ ժողովուրդին կողմէ անկեղծ ցաւակցութիւն յայտնած է իր պաշտօնակիցին, խնդրելով որ վշտակցութեան եւ աջակցութեան իր զգացումները փոխանցուին զոհերու հարազատներուն։

Նոյն բնոյթի հեռագիր մըն ալ իր ռուս պաշտօնակիցին ղրկած է վարչապետ Ա. Հարազատներուն։

***

Մ. ՍԱՀԱԿԱՇՎԻԼԻԻ ԱՅՑԸ

Վրաստանի նախագահը մասնաւոր այցով մը Մարտ 22ին Երեւան գացած է, ընդառաջելով Ռ. Քոչարեանի հրաւէրին։ Հայաստանի նախագահը իր հիւրը առաջնորդած է Ծաղկաձոր, ձմեռնային մարզական գործունէութեան կեդրոնը, չմշկելու։ Երկու տարի առաջ ալ երկու նախագահները նման արձակուրդ մը անցուցած էին Վրաստանի նման մէկ վայրին մէջ։ Սահակաշվիլի Թիֆլիս վերադարձած էր Մարտ 23ին։

ԶՄՄԱՌՈՒ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ «ԿԱՆՉ ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԻՆ» ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Զմմառու դպրեվանքի «Կանչ Հրեշտակապետին» պաշտօնաթերթին 2004ի թիւը բաղկացած է 48 էջերէ: Տեսուչը՝ Հ. Գէորգ Վրդ. Նորատունկեան, իր խօսքը խորագրելով՝ «Զմմառու հին գինին նոր տիկերու մէջ», կը նշէ թէ «Զմմառու Արծիւեան միաբաններու հաստատ համոզումն է, որ իրենց ժառանգը ո՛չ գինի է, ոչ ալ զգեստ, այլ՝ հաւատք է, պատմութիւն է, մշակոյթ է, արժէք է թանկագին, պատգամ է փոխանցելիք: Երկուուկէս դարէ ի վեր միաբանութեան դպրեվանքի իրերայաջորդ տեսուչները, անսակարկ հոգիով, բծախնդիր գիտակցութեամբ փոխանցած են դպրեվանքէն տողանցած սերունդներուն՝ նախանձախնդրութիւնը հաւատքի, ազգին, մշակոյթին ընդհանրապէս, իսկ անոր իւրայատկութիւնը եղած է չեշտել անոնց մէջ հայկականը»:

Սարգիս Նաճարեան՝ «Դէպի ժողովուրդը գացող առաջնորդներու դարբնոցը» խորագրուած իր խմբագրականով դիտել կու տայ որ «եթէ կարելի չէ բոլոր մարդիկը փոխադրել վանք, կարելի է սակայն վանքն ու վանքին պատգամը, մըթնոլորտն ու բարիքները տանիլ դէպի այն մարդիկը որոնք անոնց կարիքն ունին: Այս պարտականութիւնը կատարելու կոչուած են Զմմառու Տիրամօր հոգածու հովանիին տակ գործող Ս. Միքայէլ նորընծայարանին սաները, վաղուան հոգեւոր հայրերը, նաեւ ազգին առաջնորդները»: Ու կ'աւելցնէ «կեանքի այսօրուան պայմանները չեն արտօներ որ եկեղեցականը սահմանափակուի նեղ իմաստով քրիստոնէական գիտելիքներու, հոգեւոր ու բարոյական արժէքներու չոր ու ցամաք քարոզախօսի դերին մէջ: Այլ ան պիտի ըլլայ ժողովուրդի հոգեմտաւոր ապրումներուն կշռոյթին արձագանգող առաջնորդը, անոր ընկերային խնդիրներու լուծման հետամուտ ղեկավարը, ժողովուրդի ազգային ու մշակութային առանձնայատկութիւններուն, աւանդութիւններուն ու բարքերուն ջատագովը, երիտասարդներու խորհրդատուն եւ ուղեկիցը, անոնց մտահոգութիւններուն բաժնեկիցը»:

Պաշտօնաթերթի այս թիւին մէջ ստորագրուած յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները եւ անոնց շօշափած նիւթերը՝ «Հայեցի դաստիարակութեան կարեւորութիւնը այսօր», «Եկեղեցին եւ երիտասարդութիւնը», «Հաւատքի զարգացումը Հայաստանի անկախացումէն ետք», «Ս. Գրիգոր Նարեկացի», «Հայկ. ցեղասպանութիւն, պահանջատիրութիւն», «Եկեղեցին եւ գիտութիւնը» եւ այլ խորագիրներու տակ, ապացոյց են Դպրեվանքի աշակերտներուն ազգային եւ եկեղեցական մարզերու մէջ ունեցած նախանձախնդրութիւններուն և հոգեւոր ու ազգային արժէքներու նըկատմամբ անոնց ունեցած հաւատքին:

Պաշտօնաթերթի 2005ի թիւը բաղկացած է 44 էջերէ: Տեսուչը՝ «Համանման սերունդ» խորագրին տակ, կ'անդրադառնայ ազատութիւն եւ ստրկամտութիւն հասկացողութիւններուն եւ կարգ մը երիտասարդներու կողմէ անոնց նըկատմամբ ցուցաբերուած շփոթին, նշելով որ զինք կը մտահոգէ երիտասարդներու ազգային պատկանելիութեան խնդիրը, կրօնական արժէքներուն եւ մշակութային հարստութիւններուն հանդէպ անոնց մօտեցումը, որովհետեւ «անոնք կը շփոթեն ստրկամտութիւնը ազատամտութեան հետ: Աւելին կը կարծեն եւ պարտադրուած են այսպէս ընդունիլ, հաւատալ թէ ստըրկութիւն է ազգի մը պատկանիլը, ստրկութիւն է հաւատք ունենալը, ստրկութիւն է հաւատարմութիւնը բարոյական արժէքներու, ստըրկութիւն է նուիրուիլը դատի մը՝ կրօնական, ազգային, մշակութային թէ ընտանեկան»: Ու այդպէս մտածող երիտասարդներէն տեսուչը կ'առանձնացնէ Դպրեվանքի այն 12 սաները, որոնք ոչ միայն պատրաստ չեն համանման ըլլալու իրենց սերնդակից երիտասարդներուն, այլեւ «որոշած են ազատօրէն ըլլալ ու մնալ հաւատարիմ իրենց եկեղեցիին եւ անոր նահատակներուն, միաբանութեան՝ որուն կը պատկանին, ազգային արժէքներուն, կրօնքի խորհրդանիշներուն»:

Պաշտօնաթերթի 2005ի թիւը յատկանշական է այն իմաստով որ ան նուիրուած է 2005 թուականը յատկանշող յիշարժան եղելութիւններուն՝ Հայկական ցեղասպանութեան 90ամեակ, հայկական գիրերու գիւտի 1600ամեակ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի արձանի զետեղում Վատիկանի Ս. Պետրոս տաճարի արտաքին պատին վրայ, Յովհաննէս-Պօղոս Բ. Պապի վախճանում եւ անոր յաջորդի ընտրութիւն եւայլն:

«Մեր նահատակները» խորագիրը կրող բաժնին մէջ կը նշուի թէ «Թուրքերու ճիւաղային ծրագիրը աւերեց 16 եպիսկոպոսական եւ արքեպիսկոպոսական թեմեր, որոնք կը պատկանէին հայ կաթողիկէ պատրիարքութեան, կործանեց 98 ժողովրդապետութիւններ, 117 եկեղեցիներ, 137 դպրոցներ, 21 վանքեր եւ հինգ դպրեվանքեր: Նահատակուեցան 8 եպիսկոպոսներ, 111 քահանաներ, 53 կրօնաւորուհիներ»: Այս բաժնին մէջ տրուած են 15 նահատակ հոգեւորականներու կենսագրականները: Ուսումնասիրութիւններ նուիրուած են հայկական գիրերու գիւտին, արժէքին եւ գիւտարար Մեսրոպ Մաշտոցին: Տրուած է Յովհաննէս-Պօղոս Բ. Պապին կենսագրականը՝ «Մարդը որ իր կնիքը դրաւ դարուն վրայ» խորագրին տակ, ապա անոր յաջորդին՝ Բենեդիկտոս ԺԶ. Պապին ընտրութիւնը: Առանձին յօդուածով մը բացատրուած է թէ ի՛նչպէս տեղի կ'ունենայ քահանայապետի մը ընտրութիւնը:

Վերջերս ստացայ նաեւ «Կանչ Հրեշտակապետին» պաշտօնաթերթի 2006ի թիւը, որ բաղկացած է 40 էջերէ: Նկատի առած այն՝ որ Հ. Գէորգ Վրդ. Նորատունկեանի հընգամեայ տեսչական պաշտօնը վերջ կը գտնէ այս տարի, ան իր խօսքը խորագրած է «Որոնումի ճամբով», որ ձեւով մը հուսկ բանք է ուղղըւած իր աշակերտներուն: Տեսուչը, հիմնուելով անցնող հինգ տարիներու ամէնօրեայ որոնումի իր փորձառութեան վրայ, դիտել կու տայ թէ «Դպրեվանքին մէջ ծառայութիւնը պաշտօնավարութիւն չէ, այլ առաքելութիւն, որովհետեւ ան աւելի հաւատքի եւ սիրոյ ներգործութիւն է: Ան սովորական հաստատութիւն մը տնօրինելու չի նըմանիր: Դպրեվանքը կը պատկանի Աստուծոյ, մեր Հ. Կ. Եկեղեցւոյ նահատակներուն եւ սուրբերուն, գլխաւորութեամբ՝ մարտիրոսներու հոյլին վերջին միացող Երանելի Իգնատիոս Մալոյեան վկային»: Հետեւաբար, իր խօսքը ուղղելով աշակերտներուն, տեսուչը կ'ըսէ. «Պէտք է լաւ գիտնանք, որ մեր միաբանութիւնը թէեւ իր յոյսը դըրած է ողջ միաբաններուն վրայ, բայց եւ այնպէս իր կենսանիւթը կ'առնէ իր նահատակներէն եւ հանգուցեալ սրբակեացներէն: Թող անոնց օրինակը ներշնչէ ձեզ: Ապաւինեցէք միշտ Աստուծոյ, Զմմառու Տիրամօր, մեր մարտիրոսներուն եւ սրբակեացներուն: Այսպէս, դուք պիտի չսայթաքիք, պիտի չգայթակղիք եւ աւելի պիտի կապուիք ձեր կոչումին եւ պիտի պտղաբերէք ձեր առաքելութեան մէջ»:

Թերթին խմբագիրը՝ Սարգիս Նաճարեան, իր խմբագրականով անդրադառնալով հայ հոգեւորականին վիճակուած պատմական դարաւոր առաքելութեան, մատը կը դնէ վերքին վրայ, դիտել տալով որ վերջին տարիներուն մտահոգիչ դարձած է կոչումներու նուազումը. մտահոգիչ անոր համար, որ այսօր աւելի քան երբեք բերքը մեծ է, սակայն մշակներ սակաւաթիւ են: Խմբագրականը կը նշէ թէ «մշակներուն թիւին անբաւարարութիւնը պատճառ կը դառնայ որ տարուէ տարի աւելնայ թիւը այն մարդոց եւ յատկապէս երիտասարդներու, որոնք կը հետամտին ամբողջական այլասերման առաջնորդող օտարամուտ բարքերու, հեշտակեաց եւ հաճոյամոլ կեանքի, կը հեռանան իրենց արմատներէն, կը դառնան անտարբեր ազգային, քրիստոնէական, բարոյական արժէքներուն հանդէպ եւ աստիճանաբար կ'աղաւաղեն Ազգին դիմագիծը իրենց շրջապատէն ներս»: Հետեւաբար խմբագիրը կոչ կ'ուղղէ սաներուն՝ Դպրեվանքի նստարաններուն վրայ կամ անոր մատուռին մէջ ստացած մտային պաշարը եւ հոգեւոր հարստութիւնը ժողովուրդի ծառայութեան դնելու, աւետարանելու, քարոզելու, բարոյախօսելու կամ յորդորելու համար, տիրապետել իրենց հոգեմտաւոր պաշարը ժողովուրդին փոխանցելու միջոցներուն:

«Կանչ Հրեշտակապետին» պաշտօնաթերթի 2006ի թիւին մէջ լոյս տեսած յօդուածներուն եւ ուսումնասիրութիւններուն հեղինակները առաւելաբար այն ժառանգաւորներն են, որոնք այս տարի աւարտելով Դպրեվանքի վեցամեայ ուսումնական շրջանը, պիտի երթան Եւրոպա՝ Հռոմ, Գերմանիա կամ Ֆրանսա, համալսարաններու մէջ հարստացնելու համար իրենց հոգեմտաւոր գիտելիքներու պաշարը եւ ստանալու քաջակորով հովիւի իրենց նուիրական կոչումը:

Մեզի կը մնայ մաղթել անոնց լուսաղոյն եւ կանաչ ճանապարհ՝ իրենց յետագայ առաքելութեան մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՄԵՐ ԱՄԱՅԻ ԳԱՐՈՒՆԸ

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«Բանաստեղծներու գարուն»ը աղւոր տօն մըն է Ֆրանսայի մէջ: Հետաքրքրական հանդիպումներ, ընթերցումներ կը կազմակերպուին, հրատարակութիւններ կ'ըլլան, լայն զանգուածները հաղորդակից դարձնելու համար գրական այս ոչ շատ հանրամատչելի սեռին: «Համազգային»ն ալ ուզած էր Փարիզի հայութիւնը մասնակից ընել տօնին, անոր հայկական տարածք մը տալով: Ու Մարտ 18 Կիրակի յետմիջօրէին համար կազմակերպած էր հանդիպում մը Հայաստանէն երկու բանաստեղծի հետ որոնք հըրաւիրուած էին ֆրանսական կողմէն ու մասնակցած՝ զանազան վայրերու մէջ կազմակերպուած ձեռնարկներու:

Հայկական արդի բանաստեղծութեան Հայաստանեան թեւէն այդ երկու դէմքերը՝ Յովհաննէս Գրիգորեան ու Տիգրան Պասկեւիչեան տուեալ ոլորտին ամէնէն հետաքրքրական ուշագրաւ անուններէն են: Այսուհանդերձ, ո՛չ սփիւռքեան հատուածին վրայ գիծ մը քաշած ու միայն իրենց ուղղուած հրաւէրը, հաւանօրէն հեռուի սուրբին զօրութեան հաւատքով, ո՛չ ալ իրենց ծանուցումը որպէս «հայրենաբնակ բանաստեղծներ» ակնկալուած հետաքրքրութիւնը չէր կրցած արթընցնել: Թերեւս «Հայաստանի տարուան» ա՛լ յոգնեցնել սկսած խճողուած յայտագիրը, թերեւս գարնանային Կիրակիի մը այլ բանի տրամադրող յետմիջօրէն էին յանցաւորները որ «կոկիկ» փրկարար օղակն իսկ չռայլութիւն էր լսարանին հասցէին:

Բանաստեղծութեան շուրջ կազմակերպուած ձեռնարկի մը այդ պարագան կրնար այդքան ալ կարեւոր չըլլալ, եթէ լաւ նախապատրաստութիւն մը տեսնուած ըլլար ու նաեւ հետաքրքրական զրոյց մը ծաւալէր ներկաներուն եւ հիւրերուն միջեւ: Այս բաներն ալ չեղան, ու Յ. Գրիգորեան ու Տ. Պասկեւիչեան գրեթէ մնացին իրենք իրենց, բանաստեղծական հանդիպումի առաքելութեան հետ: Միակ որոշուածը անոնց էջերէն անպայման ֆրանսերէն թարգմանութեամբ ընթերցում կատարելու պարագան էր, հակառակ որ ներկայ «հազիւ կոկիկ» լսարանը կը բաղկանար ամբողջովին հայախօս անձերէ: Ու Աննա Յովհաննէսեան կարդաց Յ. Գրիգորեանի Սահմանադրութիւնը, անոր գործերէն ֆրանսերէն լոյս տեսած համանուն գրքոյկէն: Մընացեալը ընթացաւ միայն հայերէնով:

Նախ Յ. Գրիգորեան իրենց շրջապտոյտին, ապա Սփիւռքին նկատմամբ Հայաստանի իր քաղաքացիներուն երախտագիտութեան մասին քանի մը խօսք ըրաւ, ապա կարդաց

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՍԱՆԵՐԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ «ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ՍՔԱՆՉԵԼԻՆ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Վարժարանի սաների գեղագիտական դաստիարակութեան, հայ գեղարուեստի գլուխ-գործոցների մանկավարժական ծրագրի իրագործման համար Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի ծնողական վարչութիւնն ու մանկավարժական խորհուրդը Մարտի 10ին գեղարուեստի դաս անցկացրին «Պարաճանով սքանչելին» փարիզեան ցուցահանդէսում: Պարաճանով ստեղծագործութեան բարդ, երբեմն էլ դժուար մեկնելի նմոյշները աշակերտների աշխոյժ հետաքրքրութիւնը շարժեցին:

Նրանք ծանօթացան Պարաճանով ստեղծագործողի անցած չարչարանքային եւ գեղանկարչական ուղուն: Ծանօթացան նրա դժուարին, տրամաթիք իրադարձութիւններով լեցուն կեանքին: Իր ապստամբ, հակայարմարուողական էութեան պատճառով երեք անգամ բանտարկուեց: Պարաճանովը միշտ լրջօրէն հպարտանում էր, որ քսաներորդ դարի երեք մեծ դիկտատորների օրօք ինքը բանտարկուել է: Ստալին, Բրեժնեւ, Անտրոպով: Աշակերտներին անչափ հետաքրքրեց Ռուբէն Գէորգեանցի վաւերագրական ժապաւէնը, Պարաճանովի կեանքի ու ստեղծագործութեան անսովոր, հակասութիւններով լի տարբեր շրջանների մասին:

Ցուցահանդէսի կազմակերպիչները անակնկալ էին պատրաստել սաների եւ ծնողների համար: Նրանցից ամէն մէկին նուիրեցին ցուցահանդէսի առիթով թողարկուած արուեստագէտի դիմանկարով կրծքանշաններ:

Երկար ժամանակ աշակերտները չէին կարողանում կտրուել Պարաճանովի սոսնձանկարներից, նրա հռչակաւոր fոլաժներից: Իր fոլաժների գերակշռող մասը Պարաճանովը ստեղծել է, երբ բանտում ստեղծագործական պարապութեան էր մատնուած: Նրա բանտային ստեղծագործական ժառանգութիւնը կազմում է մօտաւորապէս 800 fոլաժ:

Մինչեւ Պարաճանովի ցուցահանդէս գալը աշակերտները լսել էին նրա անունը, գիտէին որ համաշխարհային հռչակի տէր շարժանկարիչ է: Ցուցահանդէս այցելելուց յետոյ նրանք հարազատացան Պարաճանով մարդուն, արուեստագէտին ու ստեղծագործողին:

Անմոռաց օր էր...

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, Մարտ 4ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Հրանդ Տինքի յիշատակին, ապա, տեղի ունեցած է աշխարհական ձեռնարկ մը, որու բացումը կատարած է Խուան Սաբաֆեան, որմէ ետք, յանուն հայ կեդրոնի վարչութեան Խուան Գարլոս Թիւֆէնկճեան, որ յայտնած է թէ Հրանդ Տինքը սպաննող զէնքը նոյն զէնքն է, որ սպաննեց մէկուկէս միլիոն Հայեր 1915ին: Խօսք առած է նաեւ Արժանթինի Մարդկային Իրաւանց դիւանի պետ՝ տոքթ. Լորիս Հիփոլիթօ Ալէմ, որ դատապարտելի գտած է սպանութիւնը, մանաւանդ երբ կը կատարուի շարունակելու համար ողբալի պատմութեան մը ժխտողականութիւնը: Գործադրուած է գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը եւ ներկայացուած են Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան արարողութենէն տեսարաններ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հայ կաթողիկէ միութեան «Յովհաննէս Պօղոսեան» թատերասրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան, Փետր. 14ին, տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնակատարութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է Սիպիլա Փաչանեան, որ նշած է թէ Վարդանանց պատերազմը մեծ նշանակութիւն ունեցած է հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, շեշտելով թէ հարկ է հաւատարիմ մնալ Վարդանանց նահատակներու ուխտին: Օրուան բանախօսը եղած է Րաֆֆի Յովհաննէսեան, որ եզրակացուցած է թէ հայ ազգին միասնութեան ոգին Վարդանն է, որու օրինակէն հարկ է բազմաթիւ դասեր քաղել: Ներկայացուած է նաեւ գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԱՅՆՃԱՐԻ «Գ. Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Փետր. 15ին, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. «Կարմիր Լեռ» կոմիտէին, տեղի ունեցած է միջհամայնքային ձեռնարկ մը, որ միաժամանակ նուիրուած էր Հայոց պատմութեան մէջ Փետրուար ամսուն տեղի ունեցած կարեւորագոյն իրադարձութիւններուն՝ Վարդանանք, Փետրուարեան ապստամբութիւն եւ Արցախեան շարժում: Ձեռնարկին բացումը կատարած է Յակոբ Այնթապլեան, որ նշած է թէ Կարմիր Լեռ կոմիտէին համար արդէն աւանդութիւն է նշել տուեալ իրադարձութիւնները: Օրուան բանախօսները եղած են Սագօ Արեան եւ Հալէպէն հրաւիրուած Սուրիոյ հայ աւետարանական համայնքի ժողովի ատենապետ՝ վեր. Սերոբ Մկրտչեան, որոնք անդրադարձած են նշուած ոգեկոչումներուն: Ձեռնարկի ընթացքին ցուցադրուած է օրուան խորհուրդը յատկանշող տեսերիզ մը, իսկ գիւղին դպրոցականները Ռոպէր Առաքելեանի բեմադրութեամբ ներկայացուցած են արտասանութիւն եւ պար:

***

ՔԱՍԼԻՔԻ (Լիբանան) Ս. Հոգի համալսարանի երաժշտանոցի կազմակերպութեամբ եւ հովանաւորութեամբ հայ կաթողիկէ պատրիարք Ներսէս-Պետրոս ԺԹ.-ի, Փետր. 16ին համալսարանի «Յովհաննէս-Պօղոս Բ. պապ» սրահին մէջ տեղի ունեցած է համերգ մը, կատարողութեամբ Թրիփոլիի «Ֆայհա» երգչախումբին. ղեկավարութեամբ Պարգեւ Թասլաքեանի: Բացման խօսքը արտասանած է Ս. Հոգի համալսարանի նախագահ հայր Անթուան Ահմար, ապա, բեմ բարձրացած է Ֆայհա երգչախումբը, որ կը բաղկանայ 48 երգիչ-երգչուհիներէ: Յայտագրին մաս կազմած են 16 արաբական երգեր, որոնց մշակումը կատարած է Խոուար Թորիկեան: Երգչախումբը ներկայացուցած է նաեւ Կոմիտասի «Հինգ եզ ունիմ» եւ Խոկար Յովհաննիսեանի «Շորորա» երգերը, հայերէն: Յայտագրի ընթացքին ելոյթ ունեցած է նաեւ «Ռաչայա» նուագախումբը: Ձեռնարկին եզրափակիչ խօսքը փոխանցած է կաթողիկոս-պատրիարքը իր գնահատանքը յայտնելով:

իր բանաստեղծութիւններէն: Իրեն յաջորդեց Տ. Պասկեւիչեան որ լոյս տեսածներէն զատ կարդաց անտիպ կտորներ ալ: Յետոյ Յ. Գրիգորեանի կողմէ ներկաները հրաւիրուեցան զրոյցի մը որ առիթ տուաւ իրեն խօսելու 1970ական թուականներուն ծայր առած ազատական, կամ նորարարական շարժումին, անոր վիճակած հալածանքին մասին: Բանաստեղծը յիշեց այդ փշոտ ճամբուն իր ուղեկիցները՝ Ս. Զիլոյեանը, Հ. Էդոյեանը, Ա. Յարութիւնեանը, եւլն. որոնց հեռատեսութեամբ, նաեւ որոշ քաջութեամբ «Գարուն»ի էջերը բացած էր Վարդգէս Պետրոսեան:

Այդ անդրադարձը պատճառ եղաւ յիշելու որ եթէ ոչ հալածանքի, գիրի աշխարհին «պաշտօնական»ներու կողմէ անտեսումի երեւոյթ մը կար հանդէպ այսօրուա՛ն նորարարներուն. բան մը որ թէ՛ անհասկնալի էր, թէ՛ տխուր, անկախութեան 15ամեակի ներկային մէջ: Յ. Գրիգորեան փորձեց հերքել անտեսումի մը պնդումը, առանց համոզել կարենալու: Ապա նիւթ եղաւ Երեւանի դիմափոխութիւնը, նորին «գեղեցկութիւն»ը, եւլն.:

Յաջորդ, վիճարկումի երեկոյթի մը նիւթ կրնայ ըլլալ հետեւեալը. «Արեւոտ Կիրակի յետմիջօրէի մը անտա՞ռ երթալ, թէ "հայրենաբնակ" բանաստեղծներու հետ հանդիպումին»...

Ա. Թ.

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Եւ այս վիրաբուժական յաջողութեան համար է ահա, կը գրեմ, թէ «անմոռանալի յիշատակ մը թողած է տոքթ. Սանճաքճեան մեր ընտանեկան շրջանակին մէջ»:

Կատարեալ անձնուիրութեամբ եւ հիանալի ճարտարութեամբ խնամեց նա եղբօրս ձեռքը, անոր վրայ խոր արձանագրելով իր անունն ալ: Աւա՜ղ, որ այս կարող վիրաբոյժը երկար կեանք չունեցաւ. հայ բժշկական դասին մեծապէս պատուաբեր, հմուտ վիրագէտ մ'էր, եւ աւելին ըլլալով՝ ունէր մոլեռանդ ազգասիրութիւն:

Չեմ կրնար մոռնալ իր բարեկամութիւնը եւ իր ընկերասիրութիւնը, որով շատ անգամ մեր ուսանողական կեանքին յոգնութիւնները կ'ամոքէր զուարճալի պատմութիւններ մեզ ընելով: Ջաղացպանի մը տունին մէջ պատահածին վրայ պատմածները, զորս յարմար չեմ սեպեր գրչիս նիւթ ընել, մեզ մարեցուցած են խնդալէն ու մտքէս անբաժան են:

Այս կարգի պատմութիւններէն է Երամեան Աբրահամ պէյին փաշա ըլլալու պարագան. կ'արժէ զայն նշանակել:

***

Եգիպտոսի խտիւին սեղանաւոր Գէորգ պէյ Երամեանի որդին էր Աբրահամ եւ պէյ կ'ըսուէր եղեր ըստ օրէնի: Սա տակաւ կը յաջողի, չգիտցուիր ի՛նչպէս, ու ի՛նչ միջոցներով մօտենալ Ապտ-իւլ-Ազիզ սուլթանին եւ շուտով անոր ամենասիրելի ծառայողն ըլլալ:

Սուլթան Ազիզ արտակարգ զբօսասէր ըլլալուն, Աբրահամ պէյ կը խորհի, կը մտածէ մեծ հաճոյք մը պատճառել իր տիրոջ, ու այս նպատակաւ դրամ կը վատնէ, կը վարձէ, կը կազմակերպէ «հրշէջ ոլոքամերկներու խումբ մը» (պալտըրը չըպլաք թուլումպաճիներ), ինքն ալ կ'ըլլայ այդ խումբին վարիչը ոլոքամերկ (րէյիս). կը հագնի անոնց տարազը, սրունքները բաց, ոտքերը բոպիկ:

Պալատականներէն մէկ քանին կը համոզէ Աբրահամ. որոշուած օր մը սուլթան Ազիզը առաջնորդել կուտայ Պէյքօզի կայսերական պալատը. այնտեղ երբ սուլթանը՝ ըստ կանխորոշ կարգադրութեան մը, պատուհաններէն դուրս նայելու կը հրաւիրուի որպէսզի դիտէ ընդարձակ պարտէզը, յանկա՛րծ Եանկըն վար (կրակ կայ)ի իրարանցում մը կ'ըլլայ, աղաղակներ կը բարձրանան:

***

Սուլթան Ազիզ կ'այլայլի, հրդեհին ո՞ւր ըլլալը կ'ուզէ գիտնալ, բայց շուրջինները կը փութան հանդարտեցնել զինքը, կը հասկցնեն թէ սարքուած խաղ մ'էր, ցոյց կուտան ոլոքամերկ հրշէջ աղբարները, որոնք ջրհան գործիքը ուսերնուն վրայ բռնած կը վազվռտէին, իրենց գլուխ ունենալով Աբրահամը, որ մտրակը ձեռքը կ'արձակէր զոռում զոչումներ (Ճաղառա) ինչպէս կ'ընեն հրդեհ մարելու համար պաշտօն ունեցող ջրհանակիրները:

Կատարեալ դերակատար մը կ'ըլլայ այդ օրը Աբրահամ պէյ, սուլթան Ազիզ շա՛տ գոհ կը մնայ, իր ներկայութեանը կը կանչէ առժամանակեայ թուլումպաճի բէյիսին եւ քահ քահ խնդալով, «Աբրահամ սէնի միւշիր եաբտըմ» կ'ըսէ, (այսինքն՝ քեզ մարաջախտ կ'անուանեմ) եւ յետ այնորիկ կ'ըլլայ՝ «Աբրահամ փաշա Երամեան» շնորհիւ դերասանութեան, զոր տոքթ. Սանճաքճեան բազմիցս պատմած է մեր փարիզեան զումարումներու միջոցին իբրեւ ժամանցի զբօսանք:

***

Ցերեկուածոյ չէր, այլ պատմական իսկութիւն մը Երամեանի փաշայութեան հարցը, զոր շատերէ ալ լսած եմ յետոյ:

Թուլումպաճիութիւնը (ջրհանակրութիւն) որ այժմ գոյութիւն չունի, յատուկ կազմակերպութիւն մ'էր այն, կը բաղկանար կտրիճ հայ երիտասարդներէ: Ամէն հայ եկեղեցի կը պահէր թուլումպաճիներու խումբ մը, որուն մարդիկը հրդեհներու ատեն իսկոյն կը վազէին կիսամերկ, գլուխնին բաց, առանց կօշիկի ու շալկելով իրենց ջրհան կամ ջրմուղ սնտուկը, գերբնական ճիգերով կը ջանային մարել կրակը:

Այս տեսակ թուլումպաճիութիւնը դադրած է Պոլսոյ մէջ այն օրէն ի վեր, երբ Թուրք կառավարութիւնը եւրոպական դրութեամբ զինուորական հրշէջ բանակներ հաստատեց:

Առանց Աբրահամ փաշային ըրած թուլումպաճիութեանը, ես պիտի մոռնայի յիշատակել «Անցուկը – Մոռցուկ»իս մէջ, հայ եկեղեցիներու կողքին գտնուած այդ կազմակերպութիւնները, որոնք սքանչելի ծառայութիւն մատուցած են ամենաղքի ժողովուրդներուն, ինչպէս ականատես եղած եմ պատանեկութեանս, մէկէ աւելի անգամներ:

(Շար. 188)

(Շար. Ա. էջէն)

Կազպրոմի եւ Փեթրոնասի հետ ձեռք ձըգած էր իրանեան դաշտին շահագործումը: Պայմանագրին ընկերացած էր 60 միլիոն Եւրոյի ապօրինի վճարում մը Իրանի Նախագահ Ռաֆսանճանիի զաւկին: Իրականին մէջ, նման մեթոտներ նոր չեն, բայց, վճարումի ձեւը ընդունելի չէ եղած, քանի մաս-մաս վճարուած է 2003էն ալ անդին, մինչ Ֆրանսա այդ թուականին վաւերացուցած էր ՕՍՏԸ-ի համաձայնագիրը, որ կ'արգիլէ որեւէ նման վճարում եւ այդ վճարումին մէկ մասը օրէնքին ենթակայ է եւ գրաւուած է զուիցերական արդարութեան կողմէ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Խորհրդարանի նախագահը կը մերժէ նիստ կազմակերպել, ինչպէս կը պահանջէ մեծամասնութիւնը եւ այդ կացութիւնը աւելի կը բարդացնէ քաղաքական տագնապը: Մարտ 20ին, մեծամասնութիւնը սիթ-ին մը կազմակերպած էր Խորհրդարանը պահանջելով Խորհրդարանին աշխուժացումը, քանի ըստ իրեն, երեսփոխանները նախագահ Պէրրիի պատանդներն են: Այս վերջինն ալ, անմիջապէս հակազդած է մամուլի ասուլիս մը կազմակերպելով, ինչ որ աւելի բարդացուցած է կացութիւնը: Մեծամասնութեան վախն այն է որ կացութիւնը քաշքշուի մինչեւ նախագահական ընտրութիւն (Սեպտեմբեր) եւ Խորհրդարանն ար չէզոքացուի:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ խորհրդարանի խորհըրդարանական վեհաժողովին Կովկասի տեղեկաբերը Ք. Օ'Հարա որ ծանրաբեռնըւած ժամանակացոյցի պատճառաբանութեամբ անորոշ ժամանակով յետաձգած էր Հարաւային Կովկաս կատարելիք իր քննական այցը, յայտարարած է թէ շրջանի մշակութային ժառանգութեան պահպանումին օրինակ կը ծառայէ Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին նորոգութիւնը: Ցայտնապէս, եւրոպացի դիւանագէտին ժամանակացոյցը որ Նախիջեւանի քանդուած խաչքարերու պարագան քննելու ժամանակ չի տրամադրեր իրեն, առիթ կուտայ մօտէն հետեւելու Թուրքիոյ «օրինակելի» ձեռնարկներուն եւ այդ մասին գնահատանք ալ հասցնելու լրասփիւռներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ֆութպոլի խումբը հաւանաբար չծախուի գանատացի, «ծագումով Հայ» Ճէք Քաշքարի, որովհետեւ ներկայ տէրը՝ Լուի Տրէյֆիւս ո՛չ ըսած է անոր, որ նոր պայմանաժամեր կ'ուզէր վճարումներուն համար: Ապահով չի թուիր որ Քաշքար նիւթական կայուն եւ հաստատ միջոցներ ունենայ, նաեւ յետագային համար: Վերջին շրջանին արդէն, հարցը տեղքայլ կ'ընէր եւ Մարտ 23ին, կը թուէր որ ջուրը ինկած է: Քաշքար պարտէր Փետրուարի վերջ 115 միլիոն եւրօ վճարել, ինչ որ չէ եղած:

ՍԱՐՔՈԶԻ, Մարտ 22ին, Կուատըլուփ գացած է, ուր կ'ուզէ նաեւ լուսաբանել «ազգային ինքնութեան» հարցը եւ ծանրանալ «դրական խտրականութեան» իր ծրագիրներուն վրայ: Օդանաւը, յապաղումով մեկնած է Օրլիէն ճամբորդներ կրող գործաւորներուն գործադուլին պատճառ, բայց, ի վերջոյ ամէն ինչ կարգադրուած է եւ Սարքոզի ողեւորութեամբ բացագանչած է ճամբորդներուն՝ «Ամէն ինչ լաւ անցաւ», եւ անոնք պատասխանած՝ «Սարքոզի նախագահ»: Մարտ 23ին ալ, Ֆր. Պայրու Ռէիւնիոն գնաց:

ՇԱՌԼԻ ՀԷՊՏՕ երգիծաթերթին դէմ դատական հետապնդում պիտի չըլլայ, ինչպէս հաստատեց դատարանին նախագահը Ժան-Գլօտ Մաժէնտի, այլ խօսքով Մարտ 22ին, տնօրէնը՝ Ֆիլիփ Վալ ռըլաքսէ եղաւ (ազատ արձակուեցաւ) ընդհանուր ծափահարութիւններու մէջ: Ծանօթ է, որ թերթը վերհրատարակած էր դանիական օրաթերթին ծաղրանկարները Մոհամէտի դէմ եւ Փարիզի Մեծ Մզկիթը, առաջինն էր որ առիթ տուած էր դատական հետապնդումի: Բանավէճը հիմնուած էր, մէկ կողմէ, կրօնքի դէմ նախատինքի եւ միւս կողմէ արտայայտութեան ազատութեան վրայ: Հակառակ տրամաբանական եւ արդար վճիռին, տուժող կողմերէն մէկը (Ֆրանսայի Իսլամական Կազմակերպութիւններու միութիւնը) որոշած է վերաքննութեան դիմել:

ARMÉNIE
PROMOTION D'HIVER EN
Saberatours
SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et
EuropeHotel
vous proposent
1 Billet A/R
485€*
+1 EURO = 4
nuits offertes
à Europe Hotel

■ 11, rue des Pyramides
75001 PARIS
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr

■ 48, cours de la Liberté
69003 LYON
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

■ 67, La Canebière
13001 MARSEILLE
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

* Tarif H.T. Aerienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28
ԼԸ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.—*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին:

***

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՄՓ. ՖՐԷԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին:
Կը քարոզէ՝
ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

L'ASSOCIATION LES 3A
présente
« J E R U S A L E M,
«Au nom du Père et du Fils»
Film inédit réalisé par Marc Irondelle et Marc Toulin
LA PROJECTION DU FILM SERA SUIVIE D'UN DEBAT ANIME PAR LE REALISATEUR
Vendredi 30 mars à 20h15
12-14, rue St-Bazile — 13001 Marseille
Parking Gambetta
Métro Réformés
Participation : 3 Euros

C I N E - C L U B

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«R o u b e n M a m o u l i a n»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur
Jeudi 29 mars à 20 heures 30
L A F I A N C E E S Y R I E N N E
de **Eran Riklis**, 2004
Avec Hiam Abass, Makram Khoury et Clara Khoury

Un film de paix et d'amour dans le contexte d'un conflit de 40 ans. Ce film a obtenu plusieurs prix internationaux.

A VOIR ABSOLUMENT

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
- **Participation aux frais : 5 Euros**
- Adhérents et Abonnements : **3 Euros**

U C F A F
6 Cité du Wauxhall **75010 Paris**
M° **République**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Voyages en Arménie

Profitez des dernières places pour un voyage à Erevan, séjour libre de 4 jours, avec la commémoration du 28 mai et une visite de 5 jours du Karabagh, en pension complète,
du samedi 19 au mardi 29 mai.
Renseignements et inscriptions :
Croix Bleue des Arméniens de France
— 01. 53. 34. 18. 18
— 01. 39. 83. 71. 19 (après 19h)
Attention: le nombre de places est limité.
Fin des inscriptions : 5 avril.

□

BAGNEUX

C O N C E R T

La Section de Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
M U S I Q U E S A R M E N I E N N E S E T F R A N C A I S E S
le **Dimanche 1er avril à 15h45 précises** à l'Eglise Saint-Hermeland
8 place de la République — Bagneux
Oeuvres de : **Komitas — Yekmalian — Ganatchian — Bizet — Ravel — Gounod.**
Orchestre de Musique de Chambre **Eurydis**
Chants chorals arméniens interprétés par l'ensemble vocal français sous la direction de **Herminé Yérissian.**
Solistes : H. Yérissian — H. Cospen — Y. Samantar — A. Clouqueur — S. Guérighian. Flûte : D. Hollebeke
Participation : 10 Euros
Réservations :
— Mme Moussaïan : 06. 12. 59. 08. 02
— Mme Karaoglanian: 06. 03. 17. 04. 67

□

ARNOUVILLE

G A S T R O N O M I E & M U S I Q U E

La Croix Bleue, Section «Astrig» organise, en partenariat avec la FRA Dashnaktsoutioun, Groupe «Vartan» d'Arnouville et la Municipalité de Villiers-le-Bel, une soirée **«GASTRONOMIE et MUSIQUE»,** le **samedi 31 mars à 19 heures.**

Cette soirée sera animée par Yeram et Bratsch et aura lieu à l'Espace Marcel Pagnol - 2 rue Gounod à Villiers-le-Bel (95400).

Pour renseignement ou réservation, merci de vous adresser à :
- **Carmen:** 06.14.65.65.61 **pour le repas**
- **Service culturel:** 01.34.04.13.20 **pour le concert.**

E S P O I R P O U R L ' A R M E N I E
présente
CONCERTS DE TRIO DES JEUNES TALENTS D'ARMENIE
"KAROUN"

■ **Dimanche 25 mars** 17 heures	**M A R S E I L L E** Eglise St-Michel — 1 Place de l'Archange — 5e
■ **Lundi 26 mars** 20h30	**L A C I O T A T** Eglise Catholique — Quai Ganteaume — 13600
■ **Jeudi 29 mars** 20h30	**I S S Y - L E S - M O U L I N E A U X** Auditorium du Conservatoire Niedermayer 11-13 rue Danton — 92130
■ **Vendredi 30 mars** 20h30	**L Y O N** Hôtel de Ville de Lyon . Place de la Comédie - 1er
■ **Samedi 31 mars** 20h30	**V A L E N C E** Ecole Nationale de Musique et Danse 32 ave. Georges Clémenceau — 26000
■ **Dimanche 1er avril** 17 heures	**M O N T E L I M A R** Auditorium Michel Petrucciani 16 rue des Pénitents — 26200
■ **Lundi 2 avril** 20h30	**M A R S E I L L E** Eglise Catholique de Saint-Loup Place Guy Durand — 13010
■ **Mardi 3 avril** 15 heures	**M A R S E I L L E** Ecole Chevreul — 5 rue Antoine Pons — 13004
■ **Mercredi 4 avril** 15 heures	**D E C I N E S** Maison de retraite Fleurs d'Automne 1 rue de la Soie — 69150
■ **Jeudi 5 avril** 20h30	**S T R A S B O U R G** Salle de l'EPIS 7 rue des Frères Eberts — 67100 Contact Pierre Yérémian : 03 88 77 99 55

Espoir pour l'Arménie est une association caritative qui ne vit que de dons, tous ses membres sont bénévoles.
A l'issue du concert vous aurez la possibilité d'apporter votre contribution à nos 17 programmes en Arménie.
Merci par avance pour votre générosité.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 27
MARDI
27 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70

COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Եւրոպայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15060-82 E

82րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.672 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNÉE — N° 21.672

«ԱԽԹԱՄԱՐԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ»ԻՆ ԲԱՑՈՒՄԻՆ ԻՆՉ ԳՈՐԾ ՈՒՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տասը պոլսահայ ստորագրութեամբ Թուրքիոյ մշակոյթի նախարար Ա. Գոչի գրուած նամակէն ետք (տե՛ս «Յառաջ», Մարտ 17/18) Թրքահայոց Մեսրոպ պատրիարքն ալ նամակով մը դիմած է նոյն նախարարին: [illegible]

[illegible]

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թեկնածուին նոր հատորին՝ «Հիմա» լոյս ընծայման առթիւ, Լը Մոնտ կարգ մը հատուածներ հրատարակած էր Մարտ 25/26ի իր թիւին մէջ, որոնցմէ մէկը կը վերաբերի Թուրքիոյ անդամակցութեան: Հատորը գրոյցի ձեւը որդեգրած է եւ ներշնչուած է Միթերանի մէկ հատորին խորագրէն՝ «Հո՛ս եւ հիմա»:

Ս. Ռուայալ նպաստաւոր դիրք ունի Թուրքիոյ անդամակցութեան նկատմամբ, գոնէ սկզբունքով, բայց ո՛չ հիմա, որովհետեւ Եւրոպան ալ կը կաղայ եւ ընդլայնումէ առաջ հարկ է որ Եւրոպան ոտքի ելլէ: Ցետագային Թուրքիա կոչում ունի Եւրոպային միանալու, պայմանաւ որ լրացնէ անդամակցութեան պայմանները, որոնք միայն տնտեսական չեն, այլեւ ժողովրդավարական: Պէտք չէ, Ս. Ռուայալի համար, աշխարհագրական հարց դնել, Եւրոպա հողամաս մը չէ, այլ քաղաքական ծրագիր մը: Կրօնական հարցն ալ պէտք չէ խնդրոյ առարկայ ըլլալ. երկիր մը, որու բնակչութեան մեծամասնութիւնը մահմետական է, իր տեղն ունի Եւրոպայի մը մէջ, որ քրիստոնեայ ազգերու ակումբ մը չէ: Աշխարհառազմավարական գետնի վրայ, Եւրոպա շատ բան ունի շահելիք Թուրքիոյ անդամակցութիւնով: Թուրք դեմոկրատները կողմնակից են բուռն կերպով, որովհետեւ եւրոպական հեռանկարը կ'օժանդակէ ամրապնդելու իրաւական պետութիւն մը: Կ'օգնէ նաեւ իրենց պայքարին մէջ այդ ժխտողականութեան մէջ, որ մերժումն է ճանչնալու Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Բազմաթիւ հիմնական պատճառներ կան ընդունելու համար Միութեան մէջ երկիր մը որ երկար ատեն է անդամ է Եւրոպայի Խորհուրդին:

***

Ֆայնանշիըլ Թայմզ այս մասին արտայայտուելով կը գրէ թէ միակ թեկնածուն է, որ ամբողջովին կողմնակից է Թուրքիոյ անդամակցութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ Մարսէյլի մէջ ազգին գովքը հիւսեց, նոր լոզունգ մըն ալ հրապարակ հանելով՝ «Ֆրանսա նախագահուհի»: Իւրացնելէ ետք Մարսէյեզը, որպէսզի չպատկանի միայն աջին, կ'ուզէ նոյնիսկ որ ամէն Ֆրանսացի իր տունը Եռագոյն մը ունենայ: Այս դիրքորոշումը այնքան իրարանցում ստեղծած է ձախ հոսանքին ծոցը, որ Ս. Ռուայալ բացատրած է որ պէտք չէ շփոթել ազգ և ազգայնամոլութիւն: Ինչ որ յստակ է, այն է որ կարգ մը թեկնածուներ, Սարքոզիէն զատ, մինչեւ իսկ Սեկոլէն Ռուայալ, կը ջանան իւրացնել Լը Փէնի տեսակէտները: Ազգային ինքնութեան հարցը դըլխաւոր կէտերէն մէկը դարձաւ նախագահական ընտրապայքարին Ն. Սարքոզիի ծրագրէն ի վեր նախարարութիւն մը ստեղծելու:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ձեռք ձգած է Մարտ 24ին, բրիտանացի 15 զինուորականներ, որոնք իրանեան ջուրերը կը գտնուէին, ինչ որ բռնաբարում մը նկատուած է Թեհրանի կողմէ: Անգլիա կը պնդէ որ անոնք կը գտնուէին Շաթ ալ-Արապի իրաքեան ջուրերու մէջ: Թոնի Պլէր բոլորովին «անարդար» կը գտնէ պատահածը: Միւս կողմէ, Ապահովութեան Խորհուրդը պատժական նոր միջոցներու դիմած է Իրանի դէմ, ինչ որ այս վերջինը չընդունիր եւ կը մերժէ նաեւ դադրեցնել իւրանիոմի հարստացման իր ծրագիրը: Մարտ 26ին, յայտնի չէր թէ ո՞ւր էին այդ Անգլիացիները եւ երկու երկիրներու միջեւ մթնոլորտը շատ լարուած էր, մանաւանդ որ Թեհրան ոչ մէկ պահանջ ներկայացուցած էր: Իրանի Արտաքին Նախարարութիւն հրաւիրուելով, Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանին ըսուած է, որ «ապօրինի մուտք» մը գործած են Անգլիացիները, բայց ոչ մէկ տեղեկութիւն կրցած է ունենալ անոնց գտնուած վայրին մասին:

ՊԷՐԼԻՆԻ մէջ, Մարտ 25ին տօնուեցաւ Հռոմի դաշինքին յիսնամեակը, 27 անդամ երկիրներու ներկայացուցիչներու ներկայութեամբ: Անկելա Մերքէլ, այս առթիւ յաջողած է Եւրոպայի ապագան ալ ապահովել, ծրագիր մը իւրացնել տալով: Այսպէս, հասարակաց յայտարարութեամբ մը որոշուած է մինչեւ 2009 Յունիս սահմանադրական նոր ուխտ մը պատրաստել փոխարինելու համար Սահմանադրութիւնը, զոր Ֆրանսացիք եւ Հոլանտացիք մերժեցին եւ շատեր ալ վերապահ մնացին: Շիրաքի միջազգային ճակատի վրայ վերջին ներկայութիւնն էր եւ այդ առթիւ յատկանշական նուէր մը ստացաւ Ա. Մերքէլէն: Ինք որ գարեջուր շատ կը սիրէ, ստացաւ 18րդ դարու գեղեցիկ բաժակ մը (շոփ):

ՊՈԼՍՈՅ Շիշլիի պատժական ատեանը ջնջած է Հ. Տինքի դէմ բացուած երեք դատերը, ամբաստանեալին մահացած ըլլալուն պատճառով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գիշերաբոյնի մը մէջ

(Շար.ը Դ. էջ)

P. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐԺԱՊԵՏ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեան Մարտ 25 Կիրակի կէսօրին սրտի տագնապով մը յանկարծամահ եղած է իր բնակարանին մէջ: 56 տարեկան էր:

Վարչապետը ծնած էր 1951ին Երեւան, 1972ին աւարտած էր Թէքնիք համալսարանը, վկայուելով սիպէռնէթիքի ճիւղէն, հաշուիչ մեքենաներու մասնագիտութեամբ: Ուժանիւթի մարզին մէջ պատասխանատու պաշտօններէ ետք 1994-95ին ճարտարագիտութեան համալսարանին մէջ եղած էր կրտսեր գիտաշխատող:

1995ին անցած էր քաղաքական ասպարէզ, երեսփոխան ընտրուած: 1999ին ընկրսած էր գլխաւորել «Միասնութիւն» խմբակցութիւնը: Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեանի հետ նախագահն էր «Հանրապետական» կուսակցութեան: 2000 թուականին վարչապետ նշանակուած էր, իր գլխաւորած կուսակցութեամբ մասնակցելով համախոհական կառավարութեան կազմին:

Ա. Մարգարեան Նժդեհի գաղափարներուն հետեւորդ մը ըլլալով կանուխէն, 1966էն հանդէս եկած էր խորհրդային համակարգին քննադատութեամբ: 1968-էն անդամակցած է ընդյատակեայ Ազգ. միացեալ կուսակցութեան, 1973էն մաս կազմելով անոր խորհուրդին: 1974ին ձերբակալուած ու երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած է որպէս այլախոհ գործիչ: Ղարաբաղեան պատերազմի տարիներուն աշխոյժ գործունէութիւն տարած է կամաւորական ջոկատներու ստեղծումին, Արցախ զէնք ու զինամթերք ղրկելու աշխատանքին: Անդամ էր Երկրապահ կամաւորներու միութեան վարչութեան:

Ա. Մարգարեան առողջական հարցերով երկու անգամ գտնուած էր Ֆրանսա ուր վիրաբուժական միջամտութեան մըն ալ ենթարկուած էր:

Ամուսնացած էր, ունէր երեք զաւակ, հինդ թոռնիկ:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 26ին հրամանագիր մը ստորագրած ու Մարտ 28ը ազգային սուգի օր յայտարարած է. այդ օրը Հայաստանի պաշտօնական շէնքերն ու օտար ներկայացուցչութիւնները կիսով կը պարզեն հայկական եռագոյնը:

Անդրանիկ Մարգարեանի վերջին հրաժեշտի արարողութիւնը կը կատարուի նոյն օրը. կազմուած է պետական յանձնաժողով մը, Ազգային Ժողովի նախագահ Տիգրան Թորոսեանի գլխաւորութեամբ: Հոգեհանգիստը տեղի կ'ունենայ Մարտ 27ին: Մարմինը հողին կը յանձնուի «Կոմիտաս» պանթէոնին մէջ:

ՅԱՋՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Նախընտրական շրջանին զուգադիպած այս յանկարծական մահը բնականաբար հարցը կը ստեղծէ վարչապետութեան պաշտօնին յաջորդութեան: Քաղաքական դէտերու կարծիքով երկու հաւանականութիւն կայ. կամ նախագահ Ռ. Քոչարեան անցքի շրջանի վարչապետ մը կը նշանակէ, մինչեւ որ Մայիս 12ի խորհրդարանական ընտրութեան վաղորդայնին նոր վարչապետ նշանակուի, կամ պաշտօնը կը յանձնէ հզօր անհատականութեամբ դէմքի մը որ յետընտրական կառավարութիւնն ալ գլխաւորելու ատակ կը նկատուի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ., Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին Արամ Ա. Կաթողիկոսը ցաւակցական հեռագրեր յղած են, սգալով Ա. Մարգարեանի վաղաժամ մահը, վշտակցելով անոր ընտանիքին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 23ին ընդունած է Մոսկուայի քաղաքապետ Ե. Լուժկովի գլխաւորած պատուիրակութիւնը որ Երեւան գացած է Մոսկուայի տան բացման հանդիսութեան մասնակցելու համար: Յաջորդ օրն ալ Մոսկուայի ու Երեւանի քաղաքապետներուն կողմէ բացուած է Մոսկուայի «Երեւան» առեւտուրի կեդրոնը:

«ՀԱՐԿ ԷՐ ԲԱՐՁՐԱՁԱՅՆ ՀՌՉԱԿԵԼ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Ռոպէր Ֆիսք «Ինտիփենտընթ»ի Պէյրութի թղթակից ծանօթ լրագրողն է: Թերթին Մարտ 17ի թիւին մէջ լոյս տեսած իր այս գրութեամբ կ'անդրադառնայ Հայկական հարցին Թուրքիոյ մէջ գտած ընկալումին, արթնցուցած հակազդեցութիւններուն. զանոնք չափելու առիթը ունեցած է «Մեծ պայքար վասն քաղաքակրթութեան» խորագրուած իր հատորին թրքերէն հրատարակութեան պատճառած նեղութիւններով:

Ռ. Ֆիսք կը գրէ.

«Պատրաստուեցէք մէջբերում մը կարդալու որ ձեզ բերանաբաց պիտի ձգէ: Ան առնուած է Պոլսոյ իմ հրատարակիչներէս մէկուն նամակէն. այն հրատարակիչներուս որոնք կը տողանցեն «Մեծ պայքար վասն քաղաքակրթութեան» խորագրուած իմ հատորս թրքերէն չհրատարակելու համար: Պատճառը, հարկաւ, անոր «Առաջին Ողջակէզը» գլուխն է որ կ'առընչուի 1915ին օսմանեան Թուրքերու գործած 1.5 միլիոն զոհերով ցեղասպանութեան. մարդկութեան դէմ ոճիր մը զոր նոյնիսկ Լորտ Պլէր ջանաց թաքցնել, մերժելով Ողջակէզի օրը Լոնտոն հրաւիրել վերապրող Հայեր:

Աւելցնեմ անմիջապէս որ այս մէկը Մերձաւոր Արեւելքի նիւթով հատորիս միակ գլուխը չէ. սակայն Թուրք բարեկամներուս վախերը Թրքահայ լրագրող Հ. Տինքի Յունուարին իր խմբագրատան առջեւ վայրագօրէն սպաննուելէն առաջ իսկ արտայայտուած էին: Եւ մինչ կը կարդաք շարունակութիւնը, որ լոնտոնեան իմ հրատարակիչներուս՝ Հարփըր Գոլինսի ղրկուած նամակ մըն է, մի՛ մոռնաք որ անոր հեղինակը քաղաքացին է երկրի մը որ լրջօրէն կը բաղձայ մաս կազմել Եւրոպական միութեան: Քանի որ թրքերէն չեմ գիտեր, չեմ կրնար քննադատել անգլերէնի քանի մը սխալները Պրն. Օսմանին որ կ'արտայայտուի անթերի անգլերէնով մը:

«Կ'ուզէինք ձեզ տեղեակ պահել որ Թուրքիոյ մէջ Հայերու եւ Քիւրտերու, Կիպրոսի, Եւրոպական միութեան եւլն. հարցերու առնչութեամբ քաղաքական կացութիւնը չի բարելաւուիր. ընդհակառակը, աւելի կը վատթարանայ ազգայնամոլութեան շեշտումով որ բարձրագոյն աստիճանին հասաւ Օ. Փամուքի Նոպէլեան մրցանակով եւ Եւրոպական միութեան հետ քաղաքական անհամաձայնութեամբ: Շատ հաւանաբար քաղաքական այս մթնոլորտը պիտի տեւէ մինչեւ 2007 Ապրիլի նախագահական ընտրութիւնը: Ահա թէ ինչո՛ւ, կ'ուզէինք այս հրատարակութիւնը անաղմուկ կատարել. այսինքն, Պրն. Ֆիսքի գիրքին համար մամուլի քարոզչութիւն պիտի չըլլայ: Նաեւ կը խնդրենք որ Պրն. Ֆիսք զօրակից ըլլայ մեզի, եթէ իր գիրքին դէմ դատական հետապնդում մը ձեռնարկուի... Կը յուսանք որ Պրն. Ֆիսք եւ Հարփըր Գոլինս կ'ըմբռնեն մեր վերապահութիւնը»:

Արդարեւ, կ'ըմբռնեմ: Ահաւասիկ հրատարակիչ մը երկրի մը մէջ որ կը փորձէ Եւրոպական միութեան իր անդամակցութեան մասին բանակցիլ, եւ որուն համար Հայոց պատմութիւնը, Քիւրտերը, Կիպրոսը (որ տեղ չունի հատորիս մէջ) - նոյնիսկ Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութիւնը, Աստուա՛ծ իմ - բաւարար պատճառներ են, որպէսզի ջանայ գիրքս գաղտագողի, լուռ ու մունջ հրատարակել:

Հրատարակութեան ու վաճառքի աշխարհին մէջ, ե՞րբ պատահած է, հարց կու տամ ես ինծի, որ հրատարակիչ մը իր գիրքերուն համար ծանուցումէ խուսափի: Բայց կրնամ օրինակ մը տալ ձեզի. երբ Թ. Աքչամի հոյակապ գործը՝ «Ամօթալի արարք մը - Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ թրքական պատասխանատուութիւնը» առաջին անգամ լոյս տեսաւ թրքերէն,- հեղինակը Թուրք-օսմանեան պետութեան վաւերաթուղթեր ու ժամանակակից փաստագրութիւն մը գործածած էր, փաստելու համար թէ Ցեղասպանութիւնը պատմական սարսափելի եղելութիւն մըն է -, Թուրք պատմաբանը գրեթէ նման հակազդեցութիւն մը գտաւ: Իր հատորը «անաղմուկ» լոյս տեսաւ Թուրքիոյ մէջ եւ մամուլը ոչ մէկ արձագանգ տրուեցաւ անոր:

Հիմա, ըսել չէ թէ որեւէ կարեկցանք չունիմ Թուրք հրատարակիչներուս հանդէպ: Տարբեր բաներ են զայրացած ըլլալն ու իրենց փոքրութեան մասին տրտնջալը: Բայց ես Պէյրութ կ'ապրիմ, ոչ՝ Պոլիս: Եւ Հ. Տինքի ահաւոր սպանութենէն ետք, Թուրքիոյ գործակիցներուս դաս տալու, Տինքը սպաննող ցեղապաշտութեան ըմբոստանալու կացութեան մէջ չեմ: Մինչ ես առտուան սուրճս կ'ըմպեմ Պէյրութի Գորնիշին վրայ, Պրն. Օսման կրնայ Օսմանեան կայսրութեան նախկին մայրաքաղաքին մէջ յարձակումի ենթարկուիլ: Այսուհանդերձ, կայ հարց մը:

Քանի մը ամիս առաջ, Թուրք հրատարակիչներս ըսին թէ իրենց փաստաբանները կը խորհին որ ծանօթ 301րդ յօդուածը կրնայ գործադրուիլ իրենց դէմ - ան կը գործածուի որպէս «ոչ-Թուրք» ամբաստանուած Թուրք գրողները պատժելու համար -, եւ կ'ուզէին գիտնալ թէ այդ պարագային որպէս օտարական (որ չի կրնար այդ յօդուածով մեղադրուիլ) իրենց հետ դատուելու դիմում պիտի կատարէի՞: Գրեցի իրենց թէ ինծի համար մեծ պատիւ կ'ըլլար ներկայանալ թրքական ատեանի մը եւ խօսիլ ցեղասպանութեան մասին: Ներկայիս, մարդ կը կարծէ որ Թուրք հրատարակիչներս գիրքս կ'ուզեն հրատարակել որպէս թէ ան պոռնկագրական ապօրինի բան մը ըլլար. բայց նոյն ատեն կ'ուզեն որ իրենց կողքին ըլլամ, եթէ ազգայնամոլ Թուրք դատաւորներ 301րդ յօդուածը գործի լծեն:

Կը հասկնամ իրենց գրածը, թէ քաղաքականօրէն խօսելով, չեն ուզեր յարիլ մէկ կամ միւս կողմին, «ազգայնականներու եւ նոր-ազատականներու այս անհեթեթ ճակատումին» մէջ. բայց կը վախնամ որ այս հարցը ասկէ շատ աւելի խոր իջած արմատներ ունի: Տինքի ոճրագործին ձերբակալութենէն ետք անոր հետ հպարտօրէն լուսանկարուած Թուրք ոստիկաններու նկարները ցոյց կու տան թէ ի՛նչ բանի կ'ըմբոստանանք: Եւ մեր արեւմուտքցի թղթակիցներն ալ շատ պարկեշտ չեն 1915ին Օսմանեան կայսրութեան մէջ գործուած սարսափելի արարքներուն նկատմամբ: Օրինակի համար երբ Ռոյթըրս Կ. Ճօնսը Տրապիզոն ղրկեց, այն քաղաքը ուր կ'ապրի Տինքի ոճրագործը, ան արձագանգեց քաղաքին կուսակալին խօսքերուն թէ Տինքի ոճիրը առնչուած էր «հապճեպ քաղաքաշինութեան մը պատճառած ընկերային հարցերուն». թէ թերեւս պէտք էր մեղադրել «զէնքի հզօր մշակոյթ մը եւ մարդոց դիւրագրգիռ բնաւորութիւնը»:

Հը՛մ: Ես ինծի հարց կու տամ թէ Ռոյթըրս ինչո՛ւ ինծի աւելի յստակօրէն չյայտնեց Տրապիզոնի եւ Հայերու սարսափելի կապը: Որովհետեւ 1915ին քաղաքին Թուրք իշխանութիւնները հազարաւոր կիներ եւ երախաներ խռնած էին նաւերու վրայ, Սեւ ծովու ուղղութեամբ - մանրամասնութիւնները կան Աքչամի կողմէ յայտնաբերուած օսմանեան փաստաթուղթի մը մէջ - «եւ զանոնք ծով թափած էին, որպէսզի խեղդուին»: Պատմաբանները պիտի ուզէին թերեւս գիտնալ որ այդ սպանութիւններուն պատասխանատուն Նիյազի էֆէնտի կը կոչուէր: Անկասկած, «դիւրագրգիռ բնաւորութեան» տէրերէն մէկն էր:

Եւ սակայն ուրացումը կը շարունակուի: Այս շաբաթ «Խոռշիէթըտ փրէս»ը Անգարայի իր մէկ թղթակիցին յօդուածը հրատարակեց. հոն Սիլճան Հաճօղլու կը կրկնէ 1915ի կոտորածներուն մասին Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ «բուռըն վէճ»ին յանկերգը. կ'ըսէ թէ Թուրքիա «խստիւ կը մերժէ տեսակէտը թէ կոտորածները ցեղասպանութիւն էին»: «Խոռշիէթըտ փրէս»ը ե՞րբ պիտի արթննայ ու մկրատէ իր թղթակցութիւններէն այս կարգի ստորին անհեթեթութիւնները: Արդեօք նոյն գործակալութիւնը իր յօդուածներուն մէջ Եւրոպայի 6 միլիոն Հրեաներուն նոյնքան իրողական ահաւոր սպանութեան մասին կը գրէ՞ թէ ծայրայեղ աջակողմեան ժխտողները «խստիւ կը մերժեն» ատոր ցեղասպանութեան բնոյթը: Ո՛չ, «Խոռշիէթըտ փրէս»ը նման բան պիտի չընէր:

Բայց ճշմարիտ պատմութիւնը պիտի յաղթանակէ: Անցեալ հոկտեմբերին, ըստ տեղական մամուլին, Թուրքիոյ արեւելեան շրջանին Քուրուի գիւղացիները իրենց մէկ մեռեալին համար գերեզման փորելու ընթացքին խորշ մը յայտնաբերեցին որ շուրջ 40 հոգիի ոսկորներն ու գանկերը կը պարունակէր: Շատ հաւանօրէն անոնք մնացորդներն էին Օղուզի բնակիչ 150 Հայերուն որոնք 1915 Յունիս 14ին կոտորուեցան Քուրուի մէջ: Տեղի ժանտարմները գացին հոն քննութիւն կատարելու. կնքեցին վայրը եւ գիւղացիներուն հրամայեցին իրենց յայտնաբերածին մասին չխօսիլ: Սակայն հարիւրաւոր այլ Քուրուներ կան Թուրքիոյ մէջ եւ անոնց պարունակած ոսկորոտիքն ալ օր մը յաճախանքի պիտի վերածուին անոնց համար:

Գիրքերը "անաղմուկ" հրատարակել մեզ պիտի չփրկէ»:

ՀԱԿԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Հակառակ որ ամէն առիթով կը կրկնուի թէ Թուրքիա ԱՄՆ-ու ամէնէն սերտ ու հաւատարիմ գործակիցներէն է, վերջին շրջաններուն այդ երկրին համակրող Թուրքերու համեմատութիւնը մինչեւ 7% անկում արձանագրած է: Երեւոյթը աննախընթաց է աշխարհի այդ գօտիին մէջ:

Փրինսթընի համալսարանին դասախօս ու Ուաշինկթընի Մերձաւոր արեւելեան քաղաքականութեան հիմնարկին անդամ Ս. Ջաղափթայ պատասխանելով Իսրայէլեան թերթի մը հարցումներուն, կը փորձէ բացատրել երեւոյթին պատճառները:

Շուրջ ամիսէ մը Թուրքիոյ մէջ նախագահական ընտրութիւն տեղի կ'ունենայ, ԱՄՆ-ու Գոնկրէսին կողմէ Հայկական ցեղասպանութեան բանաձեւին հաւանական ընդունումէն ետք: Եթէ «հաւանական»ը իրականութիւն դառնայ, Անգարայի մէջ բոլորովին պիտի շեշտուին ազգայնական դիրքերը, բոլոր թեկնածուներուն կողմէ: Ասկէ զատ կայ Իրաքի հետ յարաբերութիւններու պարագան. Քիւրտ զինեալներու դէմ Հիւսիսային Իրաքի մէջ զանազան նախաձեռնութիւններ սպասելի են: Իսկ ատիկա վճռորոշ դեր կրնայ կատարել, որոշակի վարկ ապահովելով ընտրութեան: Եթէ թրքական միջամտութիւն մը պիտի ըլլայ, ատոր յարմարագոյն ժամանակը ձիւնհալի եւ ծառերուն տերեւներով ծածկուելու շրջանին միջեւ է, որովհետեւ տերեւածածկ ծառերը Քիւրտ զինեալներու ներկայութիւնն ու տեղափոխութիւնները կը քօղարկեն: Եթէ այսօր իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութիւնը դիմէ հակաՔիւրտ միջամտութեան մը, ատիկա որոշիչ ազդակ կ'ըլլայ նախագահական ընտրութեան համար: Թուրքիա ըլլալով կարեւոր դաշնակից մը ԱՄՆ-ու, անոր հակազդեցութենէն խուսափելու համար հաւանօրէն փոխանակ լայն յարձակումի մը, պիտի նախընտրէ փոքրածաւալ, այլ յստակ թիրախներու ուղղուած գործողութիւններ:

ԱՄՆ-ու համար Թուրքիոյ կարեւորութիւնը կը բացատրուի ՕԹԱՆ-ի անդամ ու Իրաքի սահմանակից միակ երկրի հանգամանքով. ատիկա ճակատին մեծապէս օգտակար խարիսխի մը բնոյթը կու տայ անոր: Կը բաւէ յիշել թէ Իրաք ղրկուած ամերիկեան բեռներուն երեք չորրորդը Թուրքիոյ հարաւ-արեւելքէն կ'անցնի:

Թուրքիա 2002էն ի վեր ունի իսլամամէտ կառավարութիւն մը. այդ թուականին երկրին մէջ ԱՄՆ-ու ժողովրդականութիւնը 52% էր. այսօր իջած է 7-12%ի: Տարբերութեան մէջ իշխանութեան դերը կը բացատրուի արտաքին քաղաքականութեան մէջ ձեռնարկուած փոփոխութեամբ: Թուրքիա որ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մահմետական է, միշտ լայիք եւ արեւմտամէտ կուսակցութիւններու կողմէ ղեկավարուած է: Այսօր առաջին անգամ ըլլալով հայեացքները դարձած են

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազատամարտ ակումբի «Զուլխատարեան» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ ԼՕԽ-ի 'Կարս' մասնաճիւղին տեղի ունեցած է նախաճաշ - դասախօսութիւն ձեռնարկ մը: Վարչութեան անունով խօսք առած է Լուսին Գունտաքճեան, որ բեմ հրաւիրած է Շրջ. վարչութեան անդամ Շաքէ Եագուպեանը, որու դասախօսութիւնը նուիրուած էր «Հայ լեզուի տարւան»: Ան նշած է որ Արամ Ա. կաթողիկոսը 2007 թուականը հռչակած է «Հայ լեզուի տարի», որպէսզի «արժեւորել գիտնանք մեր մեծասքանչ լեզուն եւ անոր կարեւորութիւնը հաստատենք»: Ցաւ յայտնած է նաեւ որ նոր սերունդին մօտ հայերէն խօսելու, հայ ըլլալու եւ զգալու հպարտութիւնը գոյութիւն չունի, իրողութիւն մը որ ողբերգական վիճակի մատնած է մեր ազգային կեանքը:

***

ԳԻՒՄՐԻՒՃԻ (Գանատա) Հայ կեդրոնին մէջ, ՀՄԸՄ-ի տեղւոյն մասնաճիւղը, Փետր. 4ին, տօնած է իր հիմնադրութեան 30ամեակը: Օրուան հանդիսավարը եղած է Գանատայի Շրջ. վարչութեան օժանդակ անդամ Սամսոն Քահքէճեան, որ հրաւիրած է մասնաճիւղի ատենապետուհին որ փոխանցէ վարչութեան խօսքը: Թալին Գազազեան անդրադարձած է մասնաճիւղի գործունէութեան եւ կոչ ըրած ծնողներուն որ չվարանին իրենց զաւակները ղրկելու ՀՄԸՄ-ի շարքերը: Գլխաւոր պահը յատկացուած էր 22 սկաուտներու երդման արարողութեան, զոր կատարեց Հրաչ Նաճարեան: Ան խօսք առնելով նորընծաներուն ուշադրութեան յանձնած է սկաուտին պարտականութիւնը Աստուծոյ, հայրենիքին ու ծնողքին հանդէպ: Խոստման արարողութենէն ետք, ՀՄԸՄ-ի փանֆարը նուագած է Սարդարապատի եւ Զէյթունցիներու երգերը: Ապա, գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, ներկայացուած է նաեւ տեսերիզ մը, որ կը ներկայացնէր ՀՄԸՄ-ի 36րդ մարզախաղերուն Գէմպրիճի մասնաճիւղին բերած մասնակցութիւնը: Խօսք առած է նաեւ Գանատայի Շրջ. վարչութեան անդամ Վահան Ջալիքեան, որ փոխանցած է Շրջ. վարչութեան խօսքը: Իրեն յաջորդած է «Արամ Դրօ» կոմիտէութեան հերթապահ Ժողէֆ Փոլատեան: Փակման խօսքը արտասանած է Սամսոն Քահքէճեան:

միջին արեւելեան մահմետական աշխարհին, յատկապէս Համասի ու Հեզպոլլայի առընչուած հարցերուն: Թրքական համակրութիւնը աւելի հակած է դէպի Իրան, քան ԱՄՆ: Իրանի վայելած ժողովրդականութիւնը 43% է Թուրքիոյ մէջ:

Այս երեւոյթին մէջ վստահաբար դեր ունցած է ամերիկեան միջին-արեւելեան, յատկապէս իրաքեան քաղաքականութիւնը: Նաեւ ՓՔՔ-ի հարցը: Բայց պէտք է նկատի ունենալ մահմետական մեծամասնութեան տէր այլ երկիրներու, ինչպէս Յորդանանի, մէջ ԱՄՆ-ու ժողովրդականութեան անկումը:

Կայ տակաւին Եւրոպայի անդամակցութեան հոյովոյթին ազդեցութիւնը: Այսօր Թուրքերը անդրադարձած են որ այդ գնացքը չի յառաջանար, բանակցութիւնները առկախուած են քաղաքական պատճառներով: Թուրքերու մեծ մասը այն նկատումը ունի որ իր երկրին տարբեր մօտեցում ցոյց կը տրուի, իրենց մահմետական ըլլալուն պատճառով:

Թուրք մեկնաբանը կը հաւատայ որ Արեւմուտքին նկատմամբ Թուրքերուն կեցուածքը պիտի փոխուի, եթէ ընդդիմութիւնը իշխանութեան գլուխը անցնի: Թուրքիոյ ընտրանին տասնամեակներէ ի վեր միշտ այն հաւատքով շարժած եւ համոզած է որ ապագան Արեւմուտքի կողմն է: Ներկայի իշխանութիւնը առաջինն է որ այդ հաւատքը չէ շարունակած: Եթէ գտնուի կուսակցութիւն մը որ յաջողի զարգացնել արեւմտամէտ տեսակէտը եւ համոզել, կրնայ ընտրութենէն յաղթական դուրս գալ:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի «Խաչատուրեան» հայ կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Մարտ 10ին, տեղի ունեցած է Հայ Դատի յանձնախումբին ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են Միացեալ Նահանգներու Հայաստանի նախկին դեսպան Ճոն Էվընզ, քաղաքական պաշտօնատարներ, հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ 400 հայ եւ օտար բարեկամներ: Բացումը կատարելով հանդիսավարուհին՝ յանձնախումբի ատենապետուհի Ռոքսան Մաքասճեան, ներկայացուցած է Հայ Դատի յանձնախումբի 2006-2007 տարեշրջանի աշխատանքները: Խօսք առնելով Սթիւ Տէտէեան եւ Էլիզապէթ Ջուլճեան զեկուցած են Հայ Դատի ընթացիկ աշխատանքներուն մասին եւ դըրուատած դեսպան Ճոն Էվընզի տարած հայանպաստ գործերը: Խօսք առած է Ճոն Էվընզ եւ նշած. «Ես կը հաւատամ որ ի վերջոյ իմ կեցւածքս ի նպաստ Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումին, պիտի արդարացուի գոնէ այս Գոնկրէսին կողմէ. ձեզի կը վստահեցնեմ որ երբ Երեւանի մէջ դեսպանի պաշտօնս ստանձնեցի, ոչ մէկ նպատակ ունէի Եղեռնի հարցին միջամուխ ըլլալու. ձեզմէ ոմանք պիտի զարմանան որ այս հարցը երբեք նիւթ չէ եղած Հայաստան գտնուած ընթացքիս եւ ես երբեք հրապարակաւ չեմ անդրադարձած այս նիւթին, որովհետեւ հայաստանցիներուն համար Եղեռնը առաջնակարգ հարց չէ եղած»: Անդրադառնալով ամերիկեան պետական շահերուն, դեսպանը ըսած է. «Ես շատ ջանք թափեցի պետական քարտուղարութեան մէջ, որպէսզի այս հարցը աւելի թափանցիկ եւ յստակօրէն քննուի, սակայն, ձախողեցայ. ես ոչ թէ չկրցայ հարցը քննարկումի առարկայ դարձնել, այլ նոյնիսկ օրակարգի վրայ չկրցայ դնել տալ: Տեղ մը հասայ, որ անդրադարձայ թէ պետական քարտուղարութեան գործելաձեւը այնպէս դասաւորւած է, որ այս նիւթը երբեք անկեղծօրէն պիտի չքննուի. ինծմէ բարձըր պաշտօնեաներ բան մը չէին ուզեր ընել, իսկ ինծմէ ցած պաշտօնեաներն ալ անկարող էին բան մը ընելու. ամերիկեան էական շահեր կան կապուած Թուրքիոյ հետ, որոնք գերակշիռ են»:

***

«ՀԱՅ ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ» ՆԻՒԹՈՎ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութեամբ Համազգայինի Արեւմտ. Ամերիկայի Շրջ. վարչութեան եւ գործակցութեամբ «Լարք» երաժշտական ընկերակցութեան, ծրագրուած է հայ երաժըշտութեան նուիրուած դասախօսութիւններու շարք մը՝ «Լսարան հայ երաժշտութեան» խորագրով: Այդ շարքի առաջին դասախօսութիւնը տեղի ունեցած է Մարտ 6ին, «Լարք» երաժշտանոցի կեդրոնի մէջ, շուրջ 100 հոգիի ներկայութեամբ: Բացումը կատարած է Գէորգ Պետիկեան: Երաժշտանոցի տընօրէն եւ խմբավար Վաչէ Պարսումեան ներկայացուցած է դասախօսը՝ Երեւանէն հրաւիրուած երգահան Տիգրան Մանսուրեան: Ներկայացնելով «Հայ դասական երաժշտութեան դպրոցը» խորագրով իր նիւթը, դասախօսը նշած է թէ «մեր երաժշտութեան մէջ հիմնական երկու ուժեր գոյութիւն ունին. մէկը՝ մեր երաժշտութեան տարերային կեանքն է, իսկ միւսը՝ հեղինակներու կողմէ ստեղծագործուածն է»: Խօսելով Կոմիտասի մասին, դասախօսը դիտել տուած է թէ «ան առաջին երաժշտագէտը եղած է, որ գրի առած է մեր տարերքները, մեր ժողովուրդին բանաւոր երաժշտութիւնը: Բացի անկէ ան մեր պատարագի 7 տարբերակները գրած է: Կոմիտասի առաքելութիւնը ոչ միայն երաժշտութիւնը ստեղծելն էր, այլ անոր անհրաժեշտութիւնը հաստատելը: Մենք ունինք հզօր շտեմարան մը տարերքի: Կոմիտասի փնտռածը տիեզերաշինութիւնն էր, հողի ու կոփի յարաբերութիւնը, հայ գիւղացիին իր սերմը ցանելու պատրաստութիւնը, ապրող, տրամաբանող ու հասկնալի ձեւով հրամցըւած: Ահա անոր համար Կոմիտաս հիմնեց դպրոց»:

ԼՐԱՏՈՒ

«ԿՈՉՆԱԿ»

Համոյթը ելոյթ կ'ունենայ Արքէօյի Մետիաթէքին(*) մէջ, Մարտ 31 Շաբաթ օր, ժամը 16:30ին:

Համերգին կը նախորդէ Գիլէր Մուրատեանի ղեկավարութեամբ վիճարկում մը «Սփիւռքի ժողովուրդ, ֆրանսահայ գաղութը» նիւթով, ժամը 15ին:

(*) 1 rue Louis Frébault
94110 Arcueil
Tél. : 01. 49. 08. 51. 70

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Եւ դարձեալ տոքթ. Սանճաքճեանի կը պարտիմ այս միջանկեալ յաւելուածաբանութիւնս, այդ պատուական բարեկամիս, որուն ամուսնութիւնը, ինչպէս յիշած եմ, պատճառ եղաւ Մարսէյլի առաջին մատուռին, որ տեղի տուաւ յետոյ Փրատօ պողոտային վրայ կանգուն արդի փառաւոր եկեղեցւոյն:

Եթէ մէկը ուզէ օր մը Մարսէյլի հայ գաղութին պատմութիւնը գրել, ու յիշատակել եկեղեցին, պէտք է որ նշանակէ թէ տոքթ. Սանճաքճեանի ամուսնութիւնը դրաւ Մարսէյլի մէջ հիմը հայ եկեղեցւոյն. «շինութեան մը ամենակարեւոր մասը, ըսած է Էռնէսթ Ռընան, անոր առաջին քարն է, զոր ընդհանրապէս կը մոռնայ ժողովուրդը, չի յիշեր բնաւ»:

Մարսէյլ հին դարերու մէջ ալ պատմութիւն մը ունեցած է. բաւ ըլլայ յիշել անցողակի իմն, բազմավաստակ Ոսկան վարդապետը, իւր տպագրած գիրքերը, որոնք Մարսէյլի հայ գաղութին անցեալը կը պատմեն, բայց շատ մթապատ կերպով:

Կարեւոր ուսումնասիրութեան նիւթ կրնայ ըլլալ Մարսէյլի հայ գաղութը. պէտք է որ հոն բնակողներ ուշադրութեան առարկայ ընեն այս բանը:

1889ին երբ ես Մարսէյլ կը գտնուէի, այցելեցի այն տեղի թանգարանը, եւ հոն տեսայ Ամսթերտամի հայ եկեղեցւոյ վէմաքարը, որու մասին գրեցի յետոյ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ:

***

Եղբօրս ձեռքին պատահարը պատճառ եղաւ, որ յետաձգել ինձ տուաւ ամուսնութեանս խնդիրը. հարկ եղաւ որ քանիցս Պոլսոյ երթեւեկէի եղբօրս առողջութեանը հսկելու եւ երբ ինքը բոլորովին լաւացաւ, բժշկուեցաւ, ես սկսայ յոգնածութիւն մը զգալ վրաս: Դիմեցի տոքթ. Փէշտիմալճիի որ խորհուրդ ինձ տուաւ քիչ մը ատեն հանգիստ ընել:

Կարելի չէր այդ հանգիստը Սկիւտարի մէջ. ուստի խորհեցայ ճամբորդութիւն մը ընել. մեծ քոյրս Սաթենիկը, որ ամուսնացած չէր, հետս առնելով գացի Փարիզ 1889ի Տիեզերական Արուեստահանդէսը այցելել, ինչպէս ըսած եմ արդէն:

1889 Յուլիս 1ին մեկնեցանք Պոլսէն Մէսաժըրի Մարիթիմ Ֆրանսական ընկերութեան Ա.Ֆէ շոգենաւով. գեղեցիկ ճամբորդութեամբ հասանք Մարսէյլ, ուր Տէր Սահակ եւ երիցուհին իր աղջիկներով եկան մեզ ընդունիլ: Երկու ամիսի չափ մնացինք Փարիզ, այցելեցինք Արուեստահանդէսին ամէն մէկ մասը, եւ քանիցս բարձրացանք նորահրաշակերտ Էյֆէլեան աշտարակին մինչեւ գագաթը: Ճաշեցինք նաեւ աշտարակին առաջին յարկին ճաշարանին մէջ:

***

Օգուտ քաղելով այս փարիզեան բնակութենէս, սկսայ յաճախել Ազգ. Մատենադարանը, եւ այն տեղ գտնուած բոլոր հայ բժշկական ձեռագիրները մի առ մի աչքէ անցընելով, ուսումնասիրեցի զանոնք եւ անոնց մասին յետոյ, երբ Պոլիս դարձայ, աշխատութիւն մը հրատարակեցի նոյն տարւոյն «Արեւելք»ներուն մէջ: Հայ բժշկական պատմութեան վրայ գրածներուս անդրանիկն էր այն:

Մեր այս ճամբորդութիւնը պատճառ եղաւ, որ ամուսնութեանս հարցը առկախ մնար, թէեւ հաստատ որոշած էի առաջին առթիւ խնդրել Օր. Գարամանճեանի ձեռքը. եւ իմ մտքէս ի սպառ վանած էի Նազարբէկեանին աղջիկը. Աւետիսին հետ ալ թղթակցութիւններս շատ ցանցառ էին: Ասով հանդերձ ամենամեծ զարմացում մը ունեցած էի, երբ 1889 Յունուարին նոյն այն Աւետիսէն կը ստանայի նամակ մը, զոր կը գրէր ինձ Ժընեւէն:

***

Իր այդ նամակին մէջ Աւետիս Նազարբէկեան կ'իմացնէր, թէ Ջուիցերիա փոխադրուած է եւ հոն կը հետեւի ազատ գիտութիւններու իբրեւ ունկնդիր, եւ կը յաւելուր, թէ իր մօրը դէմ շատ է նեղացած, աղջիկը ինձ ամուսնութեան տըւած չլինելուն առթիւ, թէ խիստ նամակներ է գրեր եւ այլն, եւ այլն.:

(Շար. 189)

arménie mon amie

AGENDA

CACHAN

Expostion
JIRKA & ZAREH MUTAFIAN
jusqu'au 14 avril
Hôtel de Ville, Square de la Libération
Cachan
Renseignements : 01. 49. 69. 17. 90

ISSY

CONCERT

LE TRIO KAROUN
Suzanna Vartanian (violon),
Mariam Arghamanyan (flûte)
et Nareh Arghamanyan (piano)
avec le concours
de l'association **«Espoir pour l'Arménie»**
et de l'Eglise Evangélique Arménienne
jeudi 29 mars à 20h30
Auditorium Mail Raymond Menand
11-13 rue Danton,
Issy-les-Moulineaux
Renseignements : 014 123 8000
www.issy.com

— Entrée libre —

(Շար. Ա. էջէն)

Հրդեհ մը ծագած է Կիրակի, Մարտ 25-ին եւ առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, առնուազն 10 մեռեալ կար, կային նաեւ վիրաւորներ: Ըստ երեւոյթին, վերջին շրջանի աղէտներու շարքը կը շարունակուի:

ՊԱՍՐԱՅԻ մէջ (Իրաք) բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Մարտ 22ին շիի մրցակից քաղաքագործերու միջեւ, այլ խօսքով Մոքթատայի Սահտի բանակին քաղաքագործներուն եւ Ֆատհիլայի քաղաքագործներուն միջեւ: Այս վերջինը շիի փոքր կուսակցութիւն մըն է որ վերջերս հեռացած է իրաքեան խորհրդարանի շիի համախմբումէն: Այս բախումները շատ մտահոգիչ են, քանի պատահած են բրիտանական ուժերու քաշուելէն ետք:

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԶ. Պապը աւելի խըստացուցած է իր քննադատութիւնները Եւրոպական Միութեան նկատմամբ անոր յիսնամեակին առթիւ, ամբաստանելով որ տեսակ մը «ինքնուրացում»ի դիմած է, լռութեան մատնելով իր քրիստոնեայ արմատները:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ՉՈՐՍ ՏԱՐԵԿԱՆ մանչուկ մը սպաննուած է Մարտ 22ին Գազայի գօտիին հիւսիսը, Ֆաթահի եւ Համասի շարժումներու զինուորեաներու բախումներու ընթացքին, հակառակ անոր որ կազմուած էր ազգային միասնականութեան կառավարութիւն մը:

ՀՌՈՄԻ դաշինքին յիսնամեակին առթիւ (հիմը՝ Եւրոպական Միութեան) 27 անդամներէն ամէն մէկը Իտալիոյ մայրաքաղաքը ղրկած է իր ընտրած «դեսպանը»: Ասոնք հաւաքուած են Քուիրինալ պալատին հոյակապ սրահներէն մէկուն մէջ, ուր պիտի մնան մինչեւ Մայիս 20: Այսպէս, Գերմանիա ղրկած է Ալպրէխթ Տիւրէրի մէկ գործը, Պելժիա՝ Անթոն Վան Տայք մը, Մեծն Բրիտանիա՝ Ուիլիըմ Թըրնըր մը, Սպանիա՝ Վէլասքէզ մը, եւլն. եւլն.: Գաղափարը ունեցած էր նախագահ Ճիորճիօ Նափոլիթանօ եւ «եւրոպական արուեստի գլուխգործոցներ»ու այս ցուցահանդէսին բացումը կատարուած է Մարտ 23ին: Ցուցահանդէսին ամէնէն յատկանշական գործը կը գրաւէ կեդրոնը. ան Ռոտէնի «Մըտածող»ն է, զոր պարտադրած է Շիրաք: Հարկ է նաեւ 28րդ գործ մը որ խորհրդանշէ Եւրոպան: Ան յունական շքեղ ծաղկաման մըն է Ք.ա. առաջին հազարամեակէն, որ կը ներկայացնէ Եւրոպայի առեւանգումը Զեւսին կողմէ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Հ.Մ.Ը.Մ. -Ֆրանսի Վարչութեան կազմակերպութեամբ՝

ՈՒՐԱԽ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Մարտ 31ին
«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ,
ժամը 20-էն սկսեալ:
Հասցէ՝
60 rue La Fayette — 75009 Paris

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել 06. 80. 88. 12. 24 թիւին:

Le
Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS
présente
dans le cadre
de ses soirées culturelles
et littéraires,
de Mesrop Macthots
à Hakob Meghabart
De l'écriture au manuscrit, puis au livre arméniens
Suite 2 — Les Manuscrits
le jeudi 29 mars à 20h30
Conférence donnée
par **Léon KETCHEYAN**
Présentation de **Karen SIMONIAN**

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre - Cocktail —

arménie mon amie

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
sous le parrainage de M. René ROUQUET
Député-Maire d'Alfortville
Une édition spéciale de

son SALON DU LIVRE ARMENIEN «ARMEN'LIVRES»

du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel,
Parvis des Arts à Alfortville
(à l'angle des rues J. Franceschi et M. Bourdarias)

Un programme exceptionnel !

Jeudi 22-Mercredi 28 mars, de 11h à 19h
— Espace Culturel de convivialité
«ARMEN'LIVRES»
Accueil du Public — Consultation et vente d'ouvrages. — Rencontre et dédicaces avec les auteurs — Lectures. Et pendant toute la durée du Salon
EXPOSITION (création MCA)
«Richesse du monde des lettres et des idées des XIXe et XXe siècles en Arménie et en diaspora»
Conception : Krikor Beledian, écrivain

Mardi, 27 mars à 20h45
— Salle de spectacle
THEATRE en arménien occidental
«Akhatsèle» de Arman Vartanian — Mise en scène : Vahé Shahvertian — par la Compagnie Soundoukian venue tout spécialement d'Arménie.

Mercredi 28 mars à 20h45
— Espace Culturel de convivialité
CONFERENCE-DEBAT
«Le statut de l'écrivain, la littérature et l'édition arménienne aujourd'hui» avec Krikor Beledian, écrivain et maître de conférences (France) - Haroutioun Kurkdjian, écrivain et éditeur (Grèce) - Sarkis Khatchents des Editions Khatchents (Arménie) - Rober Koptas des Editions Aras (Turquie).
Renseignements et réservations :

M.C.A. tél. : 01 43 76 55 89
courriel : contact@mca-alforville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի մասնաճիւղը Կիրակի, Ապրիլ 1ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգըստեան պաշտօն կատարել կու տայ մասնաճիւղի անդարձ մեկնած բոլոր հանգուցեալ ընկերուհիներուն հոգւոյն ի հանգիստ:

Պատարագի աւարտին, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ կը տրուի հոգեճաշ բոլոր հանգուցեալ խաչուհիներուն յիշատակին:

Արձանագրուելու համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—
- 04. 78. 45. 17. 55
- 04. 72. 37. 61. 57

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաշանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Անրի Փափազեան 60 Եւրօ Գաբրիէլ Զարիֆեանի եւ Հայկ-Աշոտ Գայսերեանի մահերուն առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեան 50 Եւրօ Հայկ-Աշոտ Գայսերեանի եւ Վանիկ Գիզիրեանի մահերուն առթիւ, Ռոզա Տականեան 100 Եւրօ իր քրոջ՝ Վարդուհիի եւ եղբօր՝ Ներսէսի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Գասպարեան 100 Եւրօ Հայկ-Աշոտ Գայսերեանի եւ Վանիկ Գիզիրեանի մահերուն առթիւ:

□

Voyage en Arménie

Profitez des dernières places pour un voyage à Erevan, séjour libre de 4 jours, avec la commémoration du 28 mai et une visite de 5 jours du Karabagh, en pension complète,
du samedi 19 au mardi 29 mai.
Renseignements et inscriptions :
Croix Bleue des Arméniens de France
— 01. 53. 34. 18. 18
— 01. 39. 83. 71. 19 (après 19h)
Attention: le nombre de places est limité.
Fin des inscriptions : 5 avril.

□

BAGNEUX

CONCERT

La Section de Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France
présente
MUSIQUES ARMENIENNES ET FRANCAISES
le **Dimanche 1er avril à 15h45 précises**
à l'Eglise Saint-Hermeland
8 place de la République — Bagneux
Oeuvres de : **Komitas** — **Yekmalian** — **Ganatchian** — **Bizet** — **Ravel** — **Gounod**...
Orchestre de Musique de Chambre
Eurydis
Chants chorals arméniens interprétés par l'ensemble vocal français sous la direction de **Herminé Yérissian.**
Solistes : H. Yérissian — H. Cospen — Y. Samantar — A. Clouqueur — S. Guérighian. Flûte : D. Hollebeke
Participation : 10 Euros
Réservations :
— Mme Moussaïan : 06. 12. 59. 08. 02
— Mme Karaoglanian: 06. 03. 17. 04. 67

□

ARNOUVILLE

GASTRONOMIE & MUSIQUE

La Croix Bleue, Section «Astrig» organise, en partenariat avec la FRA Dashnaktsoutioun, Groupe «Vartan» d'Arnouville et la Municipalité de Villiers-le-Bel, une soirée **«GASTRONOMIE et MUSIQUE»**, le **samedi 31 mars à 19 heures.**

Cette soirée sera animée par Yeram et Bratsch et aura lieu à l'Espace Marcel Pagnol - 2 rue Gounod à Villiers-le-Bel (95400).

Pour renseignement ou réservation, merci de vous adresser à :
- **Carmen:** 06.14.65.65.61 **pour le repas**
- **Service culturel:** 01.34.04.13.20 **pour le concert.**

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28
ԼԸ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝
խաղաղական եւ Հանգստեան
ժամերգութեամբ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18ին:

ԱՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 30
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին:
Կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՄՓ. ՖՐԷԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին:
Կը քարոզէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

L'ASSOCIATION LES 3A
présente
«JERUSALEM,
«Au nom du Père et du Fils»
Film inédit réalisé par Marc Irondelle et Marc Toulin
LA PROJECTION DU FILM SERA SUIVIE D'UN DEBAT ANIME PAR LE REALISATEUR
Vendredi 30 mars à 20h15
12-14, rue St-Bazile — 13001 Marseille
Parking Gambetta
Métro Réformés
Participation : 3 Euros

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur
Jeudi 29 mars à 20 heures 30
LA FIANCEE SYRIENNE
de **Eran Riklis**, 2004
Avec Hiam Abass, Makram Khoury et Clara Khoury
Un film de paix et d'amour dans le contexte d'un conflit de 40 ans.
Ce film a obtenu plusieurs prix internationaux.

A VOIR ABSOLUMENT

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
- Participation aux frais : **5 Euros**
- Adhérents et Abonnements : **3 Euros**

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M[o] République

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 28
MERCREDI
28 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TÉL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jbaratch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամենօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·673 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·673

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ

Վարչապետ Ա. Մարգարեանի մահուան պատճառով, Մարտ 26ին նախագահ Ռ. Քոչարեան ընդունած է կառավարութեան հրաժարականը, հրաւիրուած արտակարգ նիստին նախագահելէ ետք: Այդ նիստին վայրկեանի մը լռութեամբ յարգուած է Ա. Մարգարեանի յիշատակը:

Ռ. Քոչարեան ըսած է.

«Մենք կորցրել ենք պետական գործիչ, գործընկեր, ընկեր, որը 15 ու կէս տարուայ մեր անկախութեան պատմութեան մէջ մօտ 7 տարի գլխաւորել է կառավարութիւնը, եւ այդ 7 տարիները մեր պետութեան լաւագոյն տարիներն են: Մի մարդ, որ զբաղեցնելով այդ բարձր պետական պաշտօնը՝ եղել եւ մնացել է համեստ, հանդուրժողական եւ պարկեշտ»: ... «Բոլորիս յիշողութեան մէջ Անդրանիկ Մարգարեանը մնալու է հէնց այդպիսին՝ առաջին հերթին իր մարդկային որակներով»:

«Անդրանիկ Մարգարեանը հեռացաւ մեզանից շատ պատասխանատու պահի, եւ մենք, իբրեւ իշխանութիւն, պէտք է տանք ճիշդ լուծումներ՝ ներկայ վիճակից դուրս գալու համար»:

Յետոյ նախագահը յանձնարարած է որ կառավարութեան հրաժարեալ կազմը շարունակէ աշխատանքը մինչեւ նոր կառավարութեան ձեւաւորումը:

Մարտ 27ին լրատուիչներ հաւանական կը նկատէին պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեանի առժամապէս վարչապետ նշանակումը, կը նշուէր նաեւ Վ. Օսկանեանի անունը:

***

Անդրանիկ Մարգարեանի վաղաժամ ու յանկարծական մահը ցնցած է ամբողջ հայութիւնը ու քաղաքական կամ այլ կազմակերպութիւններէ ցաւակցական գիրեր կը հասնին Երեւան: Փարիզի դեսպանը է. Նալպանտեան եւս վշտակցած էր Մարգարեան ընտանիքին: Իսկ դեսպանութիւնը կը տեղեկացնէր թէ Մարտ 28ին, ազգային սուգի օրը, ինչպէս բոլոր վայրերուն մէջ, Փարիզ ալ առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 17 դեսպանատան մէջ կը բացուի ցաւակցութեան տետր (9 վիէթ փողոց, Փարիզ 17րդ):

***

Մինչ այդ, Ա. Մարգարեանի մահուան պարագաներուն մասին յաւելեալ լուրեր կը հասնին: Շտապօգնութեան բժիշկները երբ հասած են Ա. Մարգարեանի բնակարանը, զինք արդէն մահացած գտած են. վերակենդանացումի անոնց ջանքերը ոչ մէկ արդիւնք տուած են:

***

Ցաւակցական գիրեր ամէն կողմէ կը շարունակեն հասնիլ Երեւան: Արտասահմանէն առաջիններէն եղած են Իրանի նախագահը, Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը, Վրաստանի վարչապետը Նողաիդելի որ նաեւ յայտնած է թէ ներկայ պիտի ըլլայ Ա. Մարգարեանի յուղարկաւորութեան:

Անգարա եւս կը պատրաստուէր Մարտ 27ին ցաւակցութիւն յայտնել. երկու երկիրներուն միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւն չըլլալով, կը սպասուէր որ վարչապետ Էրտողանի ցաւակցութիւնը Թիֆլիսի Թրքական դեսպանատան ճամբով ղրկուի Երեւան: Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ ալ կը ցաւակցէր Վ. Օսկանեանին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ԱՐԴԱՐ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԽԹԱՄԱՐԻ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ. մերժած էր Թուրքիոյ Աղթամարի Ս. Խաչին վերաբացումին ներկայ ըլլալու համար ղրկուած հրաւէրը: Մայր Աթոռէն Մարտ 27ին կատարուած յայտարարութիւնը նոյն կը նկատէ, ... Վանի ... կողմէ ղրկուած է, Հայաստանի արտաքին գործոց նախարարութեան ճամբով: Ահա կը յայտարարէ.

«Նկատի առնելով, որ Թուրքիայի իշխանութիւնների կողմից վերանորոգուած Սուրբ Խաչ եկեղեցին վերաբացուելու է թանգարանի եւ չի շարունակելու գործել որպէս եկեղեցի Կոստանդնուպոլսի Հայոց պատրիարքութեան հոգեւոր իշխանութեան ներքոյ եւ բացման արարողութիւնը կատարուելու է զուտ աշխարհիկ արարողակարգով եւ ոչ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու կանոնական ծէսի համաձայն՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը մասնակցութիւն չի բերելու արարողութիւններին:

Թուրքիայի իշխանութիւնների կողմից հայ ժողովրդի քրիստոնէական բարեպաշտ զգացումների դէմ ուղղուած այս գործողութիւնը չի կարող ընկալուել որպէս դրական քայլ հայ եւ թուրք ժողովուրդների փոխմերձեցման ճանապարհին՝ առաւել եւս ներկայ դարի՝ ժողովուրդների գործակցութեան եւ կրօնների ու մշակոյթների երկխօսութեան համընդհանուր ձգտումի համատեքստում»:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ

Թրքահայոց Մեսրոպ պատրիարքը Մարտ 25 Կիրակի օր նախագահած է Վաքըֆ գիւղի եկեղեցական արարողութեան որուն հետեւորդ բազմութեան մէջ եկած է տաճարը ու մաս մը հաւատացեալներ դուրսը անձրեւին տակ աղօթած են:

Արարողութենէն ետք պատրիարքը պատասխանած է Հ. Տինքի սպանութեան մասին լրագրողներու հարցումներուն ու ըսած. «Ոճիրը անպայման հրահանգող մը ունի. այսքան ժամանակ անցաւ, հակառակ ատոր այդ հրահանգիչը չբացայայտուեցաւ ու կացութիւնը անելանելի վիճակի մատնուեցաւ: Կը նշանակէ թէ այդ հրահանգիչը լաւ պահպանուած է, այդ պատճառով անոր ինքնութիւնը չի բացայայտուիր: Կ'աղօթենք որ այդ անձը կարճ ժամանակի մէջ երեւան հանուի»:

Միւս կողմէն, նոյն ոճիրին հետաքննութեան ընթացքին մէջ հսկողութեան տակ առնուած է ազգայնամոլ Մեծ Միութեան կուսակցութեան Տրապիզոնի նախագահը՝ Եաշար Ձիհան: Երկրորդ կասկածելի մըն ալ կը փնտռուէր:

Ե. Ձիհան, ըստ Թրքական աղբիւրներու, ոստիկանութեան յայտնած է թէ Տրապիզոնի մէջ ամէն մարդ գիտէր թէ

(Շար.-ը Դ. էջ)

ԱԽԹԱՄԱՐԻ Ս. ԽԱՉԻՆ ԽԱՉԸ ԵՒ ԽԱՉՈՎ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ

Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին հերթական այն հայկականն է որ պէտք է ծառայէ Թրքանպաստ քարոզչութեան: Ատիկա անոր այսօրուան «տէր»երուն կողմէ որոշուած պարտականութիւն է: Մանաւանդ որ տաճարը շնորհակալութեան, երախտագիտութեան պարտք մըն ալ պէտք է վճարէ այդ նոր «տէր»երուն. չէ՞ որ անոնց բարի կամեցողութեամբ, նաեւ մօտ 4 միլիոն տոլարի յատկացումով, փրկուեցաւ իր նման հազարաւորներու բաժին եղած քանդումէն: Չորս միլիոն տոլարը, է՛հ, կարեւոր գումար է, նոյնիսկ երբ կարելի չէ համեմատել նորոգելու հաճութեան հետ: Միւս կողմէն, կարելի չէ համեմատել ալ 1915ին ձգուածներուն անհաշուելի գումարին հետ, բայց նորոգել որոշողները այդ տեսակը յիշել իսկ չեն ուզեր:

Ս. Խաչը նորոգուած է, Պոլիսէն հայ ճարտարապետի մըն ալ գործին մէջ ընդգրկումով. ու գործին մասնագէտ տեսնողները, այցելուները կը հաւաստեն թէ շատ պարկեշտօրէն կատարուած է նորոգութեան աշխատանքը: Կայ արեւմուտքցի պաշտօնատար, դիւանագէտներու խումբ մըն ալ որ առանց իսկ տեսնելու կատարուածը, աջ ու ձախին կը յայտարարէ թէ որքա՜ն դրական, օրինակելի ընթացք ունեցած են Թուրքերը:

Վերջին օրերուն փոքր փուշ մը արգելք եղաւ սակայն այդ տիպի քարոզչութեան խաղի պէս կլլուելուն: Տեղւոյն վրայ գմբէթի խաչը զետեղել – չզետեղելու հարց մը ծագած էր: Թուրքերը աւազ գտած ջայլամի պէս յայտարարած էին իէ վըստահ չեն որ գմբէթը խաչ ունեցած էր... կարծես կարելի բան էր որ հայկական տաճար մը զուրկ ըլլար պայմանադրական այդ խորհրդանիշէն: Աւելցուցած ալ էին թէ չունէին, չկար Ախթամարի Ս. Խաչին նախկին մէկ լուսանկարը ուր յըստակ երեւէր գմբէթին խաչը: Յետոյ յայտնած էին տաճարը որպէս Թանգարան սպասարկութեան դնելու նպատակի մը մասին, ինչ որ կը հարթէր գմբէթի խաչին հարցը, զայն ամբողջովին աւելորդ բանի վերածելով:

Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթը Մարտ 13ի թիւով նկարազարդ կէս էջ մը յատկացուցած է նիւթին, զայն խորագրելով. «Լուսանկարներ Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ գմբէթին խաչ ունեցած ըլլալուն մասին»: Նիւթը պատրաստուած է Մ. Մխսեանի կողմէ: Ան կղզիին, տաճարին ԺԹ. դարու վերջին տարիներու (1890, 1895) լուսանկարներ զետեղած է էջին մէջ, ուր յստակ կ'երեւի գմբէթը խաչով, չանթարգելով, նաեւ Խաչվերացի տօնակատարութեան մը տեսարանը:

Լուսանկարները տրամադրած է Միսաք Քէլէշեան որ զանոնք հանած է Լինչի Հայաստանի ուղեւորութիւններուն Բ. հատորէն (1901): Կ'աւելցնէ թէ կայծակի վտանգին Թրքական պատճառաբանութիւնն ալ անտեղի է, քանի որ ներկայի գիտական միջոցներով հարց չէ շանթարգել մը զետեղել կառոյցին վրայ ու ապահով պահել զայն: Ինչ կը վերաբերի գմբէթին վրայ նախապէս խաչ գտնուած ըլլալուն մասին Թրքական տատամսումին, Մ. Քէլէշեան կ'ըսէ. «Ինչպէս որ չեմ ընդունիր որ մզկիթ մը մահիկ չունենայ, նոյնպէս Ախթամարի Ս. Խաչը չի կրնար առանց խաչի գմբէթ մը ունենալ»:

Բայց բուն հարցը հոն է որ այդ պարզած շատ վստահաբար քաջ գիտեն Թուրքերն ալ. ճարտարապետ, կամ հայկական արուեստի պատմութեան մասնագէտ ըլլալու պէտք չկայ ատոր համար: Ուրեմն, ի՞նչն է որ զիրենք կը մղէ ամբողջ աշխարհին յայտարարելէ ետք հայկական կիսաքանդ եկեղեցի մը նորոգելու իրենց բարի տրամադրութեան, անոր կիրարկումին մասին, մատի փաթթոց ընելու գմբէթին խաչը:

Հարցումին պատասխանը հաւանօրէն բարձրադիր նման խաչի մը խորհրդանշական հանգամանքին մէջ պէտք է փնտռել: Թրքական իշխանութիւնները հայկական եկեղեցի մը նորոգած են, ատիկա ամբողջ աշխարհը պէտք է լսէ, գնահատէ, գովեստներ շռայլէ. բայց Ախթամարի վրայ հայկական եկեղեցիի մը գոյութեան անտեղեակները ի՞նչ պէտք կայ որ առաջին ակնարկով անդրադառնան այդ կարգի իրականութեան մը: Վանն ալ, Մուշն ալ, Անատոլուի արեւելեան հարաւ-արեւելեան, հիւսիս-արեւելեան, կեդրոնական ու միւս բոլոր շրջաններն ալ անյիշելի ժամանակներէ ի վեր Թրքական բնօրրան եղած են ու սուտ, սխալ, խեղաթիւրուած պնդումներ են անոնք որոնք կը յանդգնին հայկական ներկայութեան մը անցեալը զետեղել այդ գօտիներուն մէջ:

Այս մտայնութեամբ ու քարոզչութեամբ դաստիարակուած բազմութիւնները ի՞նչ պիտի մտածեն յանկարծ ամայի այդ կղզիին վրայ գլխուն խաչով կառոյց մը նշմարելով: Առանց անոր, ի վերջոյ աւելի դիւրին է շէնքը որպէս Թանգարան, կամ ինչպէս պնդուեցաւ վերջերս, դըժբաղդ Թուրքերու քրիստոնէացած շրջանին մէկ կառոյցը կլլեցնել: Բայց գմբէթին խաչո՞վ:

Այդ «մանրամասնութիւնը» Թուրքերուն դատումով՝ նաեւ կը խոչընդոտէ վստահաբար տաճարին կրօնական բնոյթին քօղարկումը. որպէս Թանգարան, ան կրնայ դիւրութեամբ յանձնուիլ մշակոյթի նախարարութեան, Թանգարաններու տնօրէնութեան մատակարարման. բայց որպէս եկեղեցի՞: Պոլսոյ պատրիարքարանին յանձնելէ ուրիշ ի՞նչ այլընտրանք կը մնայ: Իսկ այդ կարգադրութիւնը ձեռքով կրակ բռնելու համազօր բան պէտք է ըլլայ Թուրք իշխանութիւններու համար որ շատ լաւ գիտեն թէ այդ հողերուն վրայ քանի՛ Ս. Խաչեր կան: Ու նախընթաց մը ստեղծել, փորձանքի անձայր կծիկ մը քակելու համազօր պիտի չըլլա՞յ:

Հետաքրքրական է տեսնել թէ բացումի թուականին ի՞նչ տեսքով այցելուները պիտի դիմաւորէ Ախթամարի Ս. Խաչը: Իր հարազատ ինքնութենէն զեղչուած աւրուկի՞ պէս, թէ 92 տարուան ուրացումին, քանդումին վրէժը փոքր չափով մը լուծած իր խաչով:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«ԹԱԼԱԹ ՓԱՇԱ»ՅԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ

*Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան նախագահ Տ. Փէրինչէք Կիպրոսի Թրքական գօտիին առաջին նախագահ Ռ. Տէնքթաշի նախագահած «Թալաթ փաշա»յի կոմիտէին հետ կը պատրաստուի Ապրիլ 14ին Պասթիյի հրապարակին վրայ հանրահաւաք մը կազմակերպել: Լուրը կու տար Մարտ 27ի «Հիւրրիյէթ»ը, առնելով «Այտընլըք» (Լուսաւորութիւն...) պարբերականէն: Կ'ըսուէր թէ հանրահաւաքին հարկաւոր արտօնութիւնները ստացուած են. պիտի մասնակցին դասախօսներ, արուեստագէտներ, մարզիկներ ու Եւրոպայի զանազան շրջաններէն Թուրքեր: Հանրահաւաքին նպատակն է եղեր «միաւորել Եւրոպայի Թրքական ուժը»:

ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԵՒԷՆ

Երկու մատներուս ծայրով՝
ճշգրիտ ըլլալու համար
աջ ձեռքիս
ցուցամատով եւ բթամատով
կամացուկ մը
նե՛ղ ճեղք մը կը բանամ
միացած զոյգ վարագոյրներուն
մէջէւ

եւ նե՛ղ ճեղքէն
կը դիտեմ մէկ աչքով...

Չեմ գիտեր ինչու
կրկին հոս եմ...
Մեղքը
ոչ մէկու վզին
փաթթել կ'ուզեմ...
Ի'մ կամքովս
եկայ եկայ...
Պարզապէս
կ'երթա՛մ կ'երթա՛մ
- կարծեմ
ինծի կը թուի
թէ կ'երթա՛մ կ'երթա՛մ -
կը հեռանա՛մ կը հեռանա՛մ
- կարծեմ
քու աչքիդ կ'երեւայ
թէ կը հեռանա՛մ կը հեռանա՛մ -
եւ մէկ ալ յանկարծ
ո՛վ զարմանք
չեմ գիտեր
ինչու եւ ինչպէս
ինքզինքս կրկին
հո՛ս կը գտնեմ...

Մէկը կ'ըսէ
թէ աշխարհը պզտիկ է,
միւսը կ'ըսէ
թէ աշխարհը կլոր է...
Կլոր է
պզտիկ է
մէկը եւ միւսը
ով ինչ ուզէ թող ըսէ
խնդիրը
ես
հոս եմ կրկին
նոյն տեղը
ինչպէս միշտ
եւ հիմա
միացած զոյգ վարագոյրներուն
նեղ ճեղքէն
կը դիտեմ մէկ աչքով
փողոցը ցեխը փոսերը
ազա՛տ անկա՛խ աղբերը...

Տղայ մը
փողոցը քալող աղջկան կը հարցնէ՝
աղջի ճան
ո՞ւր ես գնում..
Աղջիկը կը պատասխանէ՝
այ տղայ
քեզ ի՞նչ...
Տղան կ'ըսէ՝
ցաւդ տանեմ
քուրրօ ճան
մի բուռ ազգ ենք
չիմանա՞մ ուր ես գնում...

Գառնիկ Ստեփանիչին
կատակներէն մէկն է
բախտի բերումով
միտքս մնացած է...
Գառնիկ Ստեփանիչն ալ
կեանքիս մէջ յանկարծ
բախտի բերումով
նո՛ր նոր յայտնուած է...
Կ'երգէ՛ Գառնիկ Ստեփանիչը...
Եթէ երգելէ ան սխալմամբ դադրի,
անեկդոտներուն շարանը
բերնէն հոսելու կը սկսի՛
առա՛նց դադարի...
Գառնիկ Ստեփանիչին
հազար ու մէկ անեկդոտներէն
միայն այս մէկը միտքս մնաց.
այն ալ որովհետեւ
շատ յաճախ եմ իմացած.
մէկը ահաւասիկ պատմեցի
իսկ մնացած հազարը
ծիծաղիս հետ միասին
չա՛տ շուտով
անհետացա՛ւ...

Ձեռքս չէ՛,
կը մոռնա՛մ...
կամ տարիքի խնդիր է
կամ ալ պարզապէս
կեդրոնացումի չգոյութիւնն է...
Երէկուան կարդացածս
այսօր կը մոռնամ,
այսօրուան կարդացածս
գրեթէ չեմ հասկնար,
իսկ վաղուան կարդալի՞քս...

Աստուած օգնակա՛ն...
ո՛վ գիտէ տակաւին
ինչե՛ր ինչեր
պիտի կարդամ
ու չհաւատամ
անշուշտ եթէ
երկար կեանք ունենամ...

Ըստ Գառնիկ Ստեփանիչին
մի բուռ ազգ ենք էլի
սակայն
մեզի համար
չկայ տեղ մը անհասանելի...
Ուրտեղե՛րը հասեր ենք...
Ծովե՛ր ովկիանոսնե՛ր ճեղքած
կտրած
մինչեւ աշխարհին ծայրը՝
չըսելու համար
իշուն սատկած ծակն ենք հասած...

Ի՛նչ ազգ ենք, է՛հ...

Մարդ արարածը
երբ առաջին անգամ
լուսին հասեր է
հազիւ ոտքը կոխեր է,
ամաաաա՛ն...
ի՛նչ տեսնէ...
մերինները
արդէն էնտեղ
ցեմենդը թափե՛լ են
չէնք են կառուցում...

Չէ՛...
Վիճակս այդքան ալ
խղճալի չէ...
ահաւասիկ
ուրիշ անեկդոտ մըն ալ կը յիշեմ...
եթէ քչիկ մը եւս ճիգ թափեմ
հելէ ինչե՛ր
ես քեզի պիտի պատմեմ
սակայն հիմա
Գառնիկ Ստեփանիչին խօսքը
մեղրով կտրեմ
ու իմ կողմէս աւելցնեմ
թէ լաւ որ
լուսնի վրայ
ծառ մառ չկար
եթէ ոչ
մերինները
ձեռք ձեռքի տուած
շուտով
ծառ մառ պիտի սղոցէին
եւ տեղը անշուշտ
կամ սրճարան պիտի շինէին
կամ ալ ան մնացածը
որուն մասին
այլեւս կրկնել
չե՛մ ուզեր..
եւայլն ըսեմ
եւ հասկցէք...

Ծօ ուրտեղե՛րը հասեր ենք
եւ ընդամէնը
մի բուռ ազգ ենք
եւ տակաւին
սա արեւմտահայերէնին հաշիւն ալ
որ մաքրէինք
վարպետ
հարազատ մէկ ընտանիքի նման
մաս մաքուր կ'ապրէի՛նք...

Սա արեւմտահայերէնին
դամբանականը
տապանաքարով կնքէինք,
կլոր ու պզտիկ մեր աշխարհին մէջ
տեղ մը
յուշարձան մը զետեղէինք
եւ մէկ ընտանիք
մէկ լեզու
հարս ու կեսուր
մե՛ծ սիրով
աներ փեսայ
կենա՛ց խմելով
երջանիկ ապրէինք..

Եկուր տես որ
սա արեւմտահայերէնի
պատմութիւնը
վերջացնելու փակելու փոխարէն
ելեր ենք
ի՛նչ յանդգնութեամբ
ուղղագրութեան մասին
ձայներնիս կը բարձրացնենք...

Սըւոր նայէ հելէ՛...
Իիաաաա՛...

Հիմա պիտի ըսէք
սա մեր աղջկան ի՞նչ եղաւ
ի՞նչ պատահեցաւ...
Այո
քիչ մը խենթ էր
այդ մէկը արդէն գիտէինք
սակայն
ունէինք չունէինք
սա աղջիկը ունէինք
համով հոտով
ամիսը մէյ մը
կը գրէր
մենք ալ
ախորժակով
հասկնայինք չհասկնայինք
կը կարդայինք...

Է՛հ սիրելիս
ընթերցողս իմ
հին օրերը չմնացի՛ն...
ես այսօր ճանչցայ
Գառնիկ Ստեփանի՛չը...
կեանքիս անկրկնադա՛րձը...

Արեւմտահայերէնիս համար
կը վիճաբանի՛մ...
յանկարծ չկարծես
թէ Գառնիկ Ստեփանիչին հետ
կը վիճաբանիմ...
կը սխալի՛ս
սիրելի՛ս
ամենեւի՛ն...

Գառնիկ Ստեփանիչը
խե՛ղճը լուր ալ չունի
որ սա պզտիկ ու կլոր
մեր աշխարհին մէջ
արեւմտահայերէն մը
գոյութիւն ունի...
գիս կը լսէ,
անշուշտ եթէ ինք լսէ
եւ երեւի կը մտածէ
սա աղջիկը
կամ կնիկը,
աղջի՞կ է, կնի՞կ է,
քանի՞ տարեկան է,
յայտնի ալ չէ,
սփիւռքահա՛յ է
օտարերկրացի՛,
օտարութեան մէջ
մեր հայերէնը մոռցած է,
խօսածը
իսկի հայերէնի նման չի՛,
հասկանալը շա՛տ դժուար ա,
էլի՛...
բայց նորէն ալ
մալատծե՛ց սա աղջկան
օտարութեան մէջ
տակաւին հա՛յ մնացեր է
վրայէն ալ
ձմրան ցուրտին
Հայրենի՛ք այցելեր է...
Վարպէ մալատծեց...

Ի՛նչ ազգ ենք հէ՛,
կենաց մը չխմե՞նք...
Ներողութի՛ւն,
ա՛յ ընթերցողս իմ
որ հետս դարձեր ես շատո՜նց
մտերիմ...
Քեզ ի զուր կը սպասցնեմ
ըսելիքս ոլոր մոլոր կ'ուշացնեմ...
Ի՞նչ ընեմ
հայկական մշակոյթով
սա կենացը խմեմ
եւ ըսելիքս քեզի
ըստ այնըմ շարունակեմ...
չնայած
ըսելիքս
կարեւոր ալ չէ՛...
չէ՞ որ կ'երթա՛մ կ'երթա՛մ,
կը հեռանա՛մ կը հեռանա՛մ,
սակայն մի՛շտ
հոս
նո՛յն տեղը
ես կու գամ...

Նոյն ըսելիքս
կը տաքցնե՛մ
կը տաքցնե՛մ
ու քեզի
կը կերցնեմ...
Աստր
տաքցո՛ւր տաքցո՛ւր
կե՛ր կ'ըսեն...

Լա՛ւ...
Քեզ աւելի չսպասցնեմ
դուն ալ մարդ ես
տուն տեղ ունիս
գլուխ քերելու ժամանակ չունիս
յոգնած ես
ամբողջ օրը
աջ ձախ վազած ես...
ժամավաճառութիւն չընեմ
ի զուր մելանն ալ չհատցնեմ...
այս մեր կենացներուն
պատմութիւնը
ոչ սկիզբ ունի
ոչ վերջ..
սկիզբէ՛ն էր բանը
եւ բանը
կենա՛ց էր...
խմեմ ու խոստովանիմ
թէ ո՛չ Գառնիկ Ստեփանիչին
այլ բարեկամիս հետ է
որ կը վիճաբանիմ...

Նախ անկեղծ ըսեմ
վիճաբանութիւնը չսկսած
թէ այս բարեկամիս
ես երախտապա՛րտ եմ անչափ
քանի իր միջոցաւ
բախտաւորութիւնը ունեցայ
եւ ճանչցայ
սիրելի Գառնիկ Ստեփանիչը..
Եթէ Գառնիկ Ստեփանիչը
չճանչնայի
ես այսօր
ձեր ճանչցած
նոյն միամիտ աղջիկը մնացած
ըլլայի պիտի...

Այո՛...
բարեկամիս երախտապարտ եմ
բայց ըսել չէ որ
ըսածներուն ընդհանրապէս
համաձայն եմ...

Ի՛նք
ինծի պէս
սփիւռքահայ
սփիւռքահայ է
բայց ինք
հակառակ ինծի
սահո՛ւն
բո՛ւն հայերէնը կը խօսի...
«բուն» բառը
չակերտի մէջ դրի
քանի
իր չքնաղ գաղափարն է
ու կը մեկնաբանէ՛
թէ «բո՛ւն» հայերէնը
հողին վրայ
մշակուած ծաղկած զարգացած
Գառնիկ Ստեփանիչին հասկնալի
արեւելահայերէնն է պարծալի
եւ ոչ թէ
օտարութեան մէջ
կտրած թափած որբացած
Գառնիկ Ստեփանիչին անհասկնալի
արեւմտահայերէնը խղճալի...

Վա՛յ...
այս օրի՞ն պիտի հասնէի..
Սկիզբը
բարեկամիս հետ

Եղեմի պարտէզին մէջ նստած
մեղրէն անո՛յշ
լաւ խօսքերով
կը զրուցէի՛,
երբ յանկարծ
նախադասութիւն մըն էր
բերնէս թռաւ
թէ արդեօք ե՞րբ
ազատ անկախ սա Հայրենիքը մեր
պիտի որդեգրէ
որբացած արեւմտահայերէնը
անտէր…

Ցաւով յուզումով
խօսք մըն էր
առանց մտածելու
սրտա՛նց ըսի…
չըսէի՞…
Վա՜յ
բարեկամս կ'ընդվզի՛
կը բռնկի՛…
արդէն մեր ուզածն ալ
ա՛յդ է եղեր…
Գառնիկ Ստեփանիչին պարտադրել
եւ իր լեզուն զոռով մոռով
արեւմտահայերէ՛նի դարձնել
բռնի ուժով…
ու տակաւին կը շարունակէ՛
-վա՜յ
հաճիս ականջներդ
զոյգ ձեռքով
ամո՛ւր գոցէ-
թէ
արեւմտահայերէնը մեռա՛ծ է,
մեռա՛ծ…
վերջացած է,
վերջացա՛ծ…

Վա՜յ…
այս օրին հասնելով
այս խօ՞սքն ալ պիտի լսէի…

Բերանս բաց
կը լսեմ զայրացած…
Երկու հոգի ենք
երկու բարեկամ
չուտով եղանք
երկու ճակատ…

Վրա՛ս գրէ,
սա բարեկամս
շնորհքով անգէտ է,
չըսելու համար
տգէ՛տ է…
լուր ալ չունի
որ իր խօսածը
իր կարծածին պէս
«բո՛ւն» լեզուն չէ՛
այլ վայչէ
ռուսախառն բարբառ մըն է…

Ի՞նչ ընեմ
կ'արժէ՞ վիճաբանութիւնը
շարունակեմ
թէ բարեկամս
իր կարծեցեալ Եղեմին մէջ
հանգի՛ստ ձգեմ…

Ի՞նչ ընեմ
կ'արժէ՞ իրեն հասկցնեմ
թէ մենք ունինք մէկ ծառ
որ ունի երկու ճիւղ
հա՛ստ ու երկա՛ր…
եթէ յանկարծ
չորնայ ճիւղերէն մէկը
չէ՞ որ կը մահանայ
ծառին կէսը…

Չէ՛…
չե՛մ լռեր…
ինչո՞ւ ես ալ չպատասխանեմ…
քիչ մըն ալ ես
լեզուս երկարեմ…
չէ՞ որ քառասունս
չատո՜նց անցած եմ…

Հիմա պիտի ըսէք
այս աղջկան ի՞նչ եղաւ
ի՞նչ պատահեցաւ…
Այո
բաւական խենթ էր
այդ մէկը
արդէն չատո՜նց գիտէինք
հիմա ամբողջովի՞ն խենթացաւ…
ինչպէս չխենթանամ
սիրելի ընթերցողս մտերիմ…

Ջիղերուս զպա՛ւ…
Իմ լեզո՛ւս
Իմ չո՛ւնչս
իմ էութի՛ւնս
իմ ինքնութի՛ւնս
իմ աշխա՛րհս…

Հէ՜յ Զապէլ նէնէս
Ջուլհակ տատէս
Ենիկէ Խանըմ մեծմայրս
Տոքթոր Աւետիս մեծհայրս
մամաս պապաս
ելաք գացիք
բայց դուք որ միշտ կ'ապրիք
իմ լեզուի՛ս վրայ
հիմա ըսէք ինծի
ես ի՞նչ ընեմ
ձեզի սպառնացողը անիծե՞մ
թէ ձեր անսպառ սէրով
ես իմ ճամբաս
միշտ ձեզի հետ
շարունակեմ…

Երկու մատներուս ծայրով՝
ճշգրիտ ըլլալու համար
աջ ձեռքիս
ցուցամատով եւ բթամատով
կամացուկ մը կը փակեմ
զոյգ վարագոյրներուն միջեւ
բացուած նե՛ղ ճեղքը…

Ինչո՞ւ փակել վարագոյրը…
աջ ձեռքիս հի՛նգ մատներով
ամուր կը բռնեմ
ու վա՛ր կը քաշեմ
սա վարագոյրը…

Ահաւասիկ
փողո՛ցը
ցե՛խը
փոսե՛րը
ազա՛տ անկախ
աղբե՛րը…

Պէտք է ելլեմ դէպի փողոց…
կը ներես
մտերիմ ընթերցողս իմ…
այստեղ
քեզ պէտք է ձգեմ առանձին…
չեմ գիտեր ե՞րբ
ես կը վերադառնամ…
սակայն
անպայման
ես կը վերադառնա՛մ
չէ՞ որ
կ'երթա՛մ կ'երթա՛մ
կը հեռանա՛մ կը հեռանա՛մ
եւ կրկին հոս
միշտ նոյն տեղը ես կու գամ…

Կը վերադառնա՛մ
ուրիշ ո՞ւր ես պիտի երթամ…
քովդ կու գամ
ու տակաւին
Գառնիկ Ստեփանիչէն
կը պատմեմ քեզի երկար
եթէ յանկարծ
սա փողոցին
ցեխոտ փոսերէն մէկուն մէջ
ես չիյնա՛մ…

Եթէ իյնամ
դուն մի՛ մտահոգուիր
մտերիմ ընթերցողս իմ սիրելի…
Գառնիկ Ստեփանիչին ես ձայն
կու տամ
եւ ան շտապ կու գայ
ինծի իր ձեռքը կու տայ…

Բայց ըսածս
կարծեմ անիմաստ է…
քանի
Գառնիկ Ստեփանիչը
ամբողջ կեանք մը
վայչէ՝
ընդհանրապէս
սա փողոցին
ցեխոտ փոսերէն մէկուն մէջ
մխրճուած է…

ԳԱՌՆԻԿ ՍՏԵՓԱՆԻՉ
եւ
ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գառնիկ Ստեփանիչին
բառարանը
Վայչէ = ընդհանրապէս
Մալատեծց = ապրիս

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Ինչպէս աշխարհի բոլոր հայաշատ գաղութներուն, այնպէս ալ Մարսէյլի մէջ, Մարտ 11, Կիրակի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ոգեկոչուեցաւ Հրանդ Տինքի յիշատակը, անոր մահուան քառասունքի լրման առթիւ. նաեւ ոգեկոչուեցան Պոլսահայ մտաւորականները, Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային միութեան անդարձ բաժնուած անդամ-անդամուհիները: Յիշատակութիւնը տեղի ունեցաւ՝ Պոլսահայ Մ. միութեան, Ս. Խաչ Դպրեվանքի միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ Սահակ-Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնի նախաձեռնութեամբ:

Կազմակերպիչներու կողմէ յատկապէս հրաւիրուած էր Տարօն եպիսկ. Ճէրէճեան, որ մատոյց Պատարագը, ներկայութեամբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Զատիկ վրդ. Աւետիքեանի: Կոմիտասեան պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնը կատարեց Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Պրն. Խաչիկ Ելմազեանի:

Հոգեշունչ քարոզով հանդէս եկաւ Տարօն եպիսկոպոս, բնաբան առնելով Քրիստոնէական Ընդհանրական Եկեղեցիին հայրերէն՝ Ա. Թանաս Աղեքսանդրացիին խօսքը՝ «Քրիստոսի եկեղեցիին հիմքերը հաստատուեցան Սուրբերու թափած արիւնին վրայ»:

⁂

Յաւարտ Պատարագի խուռներամ բազմութիւնը ի մի եկաւ Մայր Եկեղեցւոյ կից Սահակ-Մեսրոպ կեդրոնի Ա. Զրբաշեան սրահին հոգեճաշի սեղաններուն շուրջ: Կատարուեցաւ նաեւ օրուան իմաստին եւ ոգիին համապատասխան գեղարուեստական բաժին մը:

Տէրունական աղօթքէն վերջ խօսք տրուեցաւ Պոլսահայ միութեան ատենապետ՝ Սարգիս Տուրսունեանի, որ ի մէջ այլոց ըսաւ. «... միութիւնը ստանձնած է ոգեղէն արժէքներու ժառանգ մը՝ լեզուն, գիրն ու գրականութիւնը եւ մանաւանդ մեր հաւատքի բերդը՝ եկեղեցին, մենք պարտաւոր ենք անոնք ապրեցնել, պաշտպանել եւ յանձնելու սերունդներուն: ... Ըստ ընկալեալ աւանդութեան այսօր կը յիշատակենք մեր պոլսահայ մտաւորականները, անդարձ բաժնուած անդամ-անդամուհիները եւ մանաւանդ «Ակօս» թերթի գազանաբար սպաննուած խմբագրապետ Հրանդ Տինքը ... Իր գտնուած պայմաններուն մէջ Հրանդ Տինք ըլլալը դիւրին բան չէր...»: Յետոյ հրաւիրուեցաւ 12 տարեկան տաղանդաւոր պատանի մը՝ Թոմա Լըֆոն, որ դեռ մէկ քանի ամիսներ առաջ Վենետիկի մէջ տեղի ունեցած ջութակի միջազգային մրցոյթին երրորդ մրցանակը շահած էր: Ան մեկնաբանեց Խաչատուրեանի «Օրօր»ը եւ Կոմիտասի «Կռունկ»ը, դաշնակի յաջող ընկերակցութեամբ՝ Օրդ. Վարդուհի Թանկալեանի:

Յայտագիրը շարունակուեցաւ Ս. Խաչ Դպրեվանքի միութեան ատենապետ եւ Սահակ-Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի տնօրէն՝ Խաչիկ Ելմազեանի գրի առած Հրանդ Տինքի համառօտ կենսագրութեան ընթերցումով: Ապա, ան հրաւիրեց այս տողերը ստորագրողը, որ կազմակերպութեան առաջարկով նաեւ կատարեց օրուան խօսնակի պարտականութիւնը, արտասանելու Պետրոս Դուրեանէն «Իմ Մահը»: Ներկաներուն փափաքին ընդառաջելով Խ. Ելմազեան երգեց Հրանդ Տինքի ամենասիրած «Սարը կելին - Երեւան պաղ եմ արել» երգը, որ հնչած էր դուդուկով, անոր յուղարկաւորութեան թափօրին երթին ամբողջ տեւողութեան: Իսկ Ժիւլիէթ Ելմազեանի աշակերտներէն Ժան-Ժագ Պետիկեան դաշնակի վրայ զգայունօրէն նուագեց Շոփէնի «Նոքթիւրն»ը:

Իր ամբողջ կեանքը ոչ միայն Պոլսոյ հայ գաղութին, այլ նաեւ համայն հայութեան շահերուն եւ իր ազատատենչ գաղափարներուն նուիրած Հրանդ Տինքը ոգեկոչած, յիշատակը անթառամ պահած ըլլալու սփոփանքով հեռացան ներկաները եւ կազմակերպիչները Մշակոյթի կեդրոնէն:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ «Կիլիկիա» Թանգարանին մէջ, Մարտ 2ին, տեղի ունեցած է մտաւորականներու հանդիպում մը, նուիրուած «Հայ լեզուի տարուան»: Արամ Ա. ողջունելէ ետք ներկաները, յայտնած է որ Հայ լեզուն մեզի համար սովորական իրականութիւն մը չէ, այլ մեր գոյութեան կռուանն է եւ մեր ապագայի յաւերժութեան ամէնէն կարեւոր երաշխիքներէն մէկը: Օրուան զրուցավարը եղած է Նարեկ եպիսկ Ալեէմէզեան, որ նշած է թէ պէտք է գիտակցօրէն անդրադառնալ Հայ լեզուին եզակի կարեւորութեան եւ դերին մեր կեանքին մէջ: Ապա, ներկաները արտայայտուած են եւ յայտնած իրենց մտահոգութիւնը ուղղագրութեան հարցին վերաբերեալ եւ առաջարկուած է Հայրենիք-Սփիւռք խորհրդակցական հանդիպումներով հարցը լուծել: Այլ մտահոգութիւն մըն է նաեւ Հայոց լեզուի հմուտ ուսուցիչներ պատրաստել այնպիսի շրջանի մը, երբ հայագիտական ամպիոնները կը փակուին: Խօսք առնողները շեշտած են որ Հայ դպրոցէն շատ բան կ'ակնկալուի եւ հայերէնի նահանջին պատճառներէն մէկը դպրոցն է, սակայն հիմնական հարցը կը սկսի նախքան դպրոց յաճախելը: Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է կաթողիկոսը, որ յայտնած է թէ համաշխարհայնացումի իրականութիւնը անմիջական կերպով առնչուած է հայերէնի տագնապին հետ: Համաշխարհայնացումը արժէք, ինքնութիւն, աւանդութիւն, լեզու քանդող ուժ մըն է եւ մենք այդ ուժին ազդեցութեան տակ ենք:

(Շար. Ա. էջէն)

Ի. Թունճէլ եւ Ե. Հայալ որոնք ոճիրին հրահանգողները կը նկատուին, կը ծրագրեն Հ. Տինքի սպանութիւնը: Ինք իրբեւ թէ ուզած է զիրենք այդ ծրագրէն հրաժարեցնել, բայց չէ յաջողած: Ան ըսած է նաեւ թէ Ի. Թունճէլ ինքնագլուխ չէր մշակած իր ծրագիրը, այլ դործիքը եղած «ուրիշներու»:

⁂

Թուրքիոյ Արտակարգ վիճակներու շրջանային նախկին պատասխանատու Հ. Գօզաքչըօղլու «Զաման» թերթին յայտարարած է թէ Թուրքիոյ դէմ նոր խաղեր խաղալու տրամադրութիւններ կան եւ թէ Հ. Տինքի ոճիրը կրնայ նման արարքներու շարունակութիւնը ունենալ: Ան աւելցուցած է թէ Թրքական հասարակութիւնը ընեռացումի տանելու կոչուած նման դրդուիչ ոճիրներու ենթախորքը պէտք է լաւ բացայայտուի:

ՊԵԼՃԻԱ

ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻ ԿՈՂՄԷ

Սէն Ժոսի Կի Գիւտէլ լիսէին մէջ ուր յայտնապէս կռիւն ու նոյնիսկ մարմնական վիրաւորանքները սովորական բան են, հայ պատանի մը դաշոյնով վիրաւորուած է խումբ մը Թուրքերու կողմէ: Այս վերջինները որոնք նոյնպէս աշակերտ են, կէսօրէն ետքը դպրոցին առջեւ խմբուած են լեհ աշակերտի մը «հաշիւը մաքրելու» համար: Բայց Լեհէն առաջ յայտնուած է Հայը, վէճը կռիւի վերածուած է, հասնելով դաշոյններուն ու հայ պատանին վիրաւորուած է:

Դպրոցին պատասխանատուները ըսած են թէ բռնութեան արարքները ամէնօրեայ են հաստատութեան մէջ, իսկ տնօրէնութիւնը ոչինչ կ'ընէ կացութիւնը բարելաւելու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՄԱՐՍԷՅԷԶ»Ը որու նոր շունչ մը տըւաւ Սեկոլէն Ռուայալ Մարսէյլի մէջ, իր կարգին մաս կը կազմէ նախագահական ընտրապայքարին, ինչպէս ազգային ինքութիւնը: Առարկողներ ալ կան, գլխաւորաբար բառերուն դէմ, որոնք պատերազմական բնոյթ ունին Ալէքթ Լակիյէի նման թեկնածուներու համար: Յիշենք որ, երբ 1792ին Աւստրիա պատերազմ կը յայտարարէր Ֆրանսայի դէմ, Ռուժէ տը Լիլ ներշնչում կը գտնէր եւ Ապրիլ 25էն 26ի գիշերը Ստրազպուրկի մէջ կը գրէր բառերը, ինչ որ կը մկըրտուէր «Պատերազմական երգ Հռենոսի բանակին համար»: Յուլիս 30ին, մարսէյլցի հանրապետական զինուորները զայն երգելով կը մտնէին Փարիզ եւ երգը կը մկրտուէր «Մարսէյէզ» ու կը դառնար ազգային փառերգ 1795 Յուլիս 14ին: 1917ին ալ, պոլշեւիկները զայն կ'ընտրէին որպէս քայլերգ, բայց ծայրայեղ ձախի յեղափոխականները կը նախընտրէին «Էնթէրնասիոնալ»ը, որ գրուած էր 1871ին Փարիզի Գոմիւնին առեն: Փառերգը եւ Եռագոյնը Սեկոլէն Ռուայալի ձախին նոր տուեալներ տուած են, որպէսզի նոր ընտրողներ գտնէ բանուորական մարզին մէջ, համաշխարհայնացումի վախով կ'ապրին:

ՓԱՐԻԶԻ Սորպոնի տեսչութեան առջեւ է, որ աշակերտներու ծնողքներ եւ ուսուցիչներ բողոքի ցոյց մը ըրած են Մարտ 26ին, Պելվիլի մանկապարտէզին տնօրէնուհիին ի նպաստ, իրենց զօրակցութիւնը ցոյց տալու համար: Տնօրէնուհին եօթը ժամ դիպահ մնացած էր անցեալ շաբթու, ընդդիմանալէ ետք ոստիկաններու, որոնք կը հետապնդէին աշակերտի մը չինացի մեծ հայրը, որ կեցութեան թուղթ չունէր: Այս կէտն ալ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարիլին, Ժենի, Քեվին, Լեալի Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան, Տիկին Ժոէլ Մուրատեան եւ զաւակները, Տիկին Արաքսի Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գիզիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Մելոյեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպըսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր, զաւկին, եղբօր, մօրեղբօր, տալ(?) զաւկին եւ ազգականին՝

ՐԱՖՖԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ-Ի

կսկծալի մահուան առթիւ:

Le Centre Culturel SAINT MESROB à PARIS
présente
dans le cadre
de ses soirées culturelles
et littéraires,
de Mesrop Macthots
à Hakob Meghabart
De l'écriture au manuscrit,
puis au livre arméniens
Suite 2 — Les Manuscrits
le jeudi 29 mars à 20h30
Conférence donnée
par **Léon KETCHEYAN**
Présentation de **Karen SIMONIAN**
10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre . Cocktail —

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Հ.Մ.Ը.Մ. -Ֆրանսի Վարչութեան կազմակերպութեամբ՝
ՈՒՐԱԽ ԵՐԵԿՈՅԹ
Շաբաթ, Մարտ 31ին
«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ,
ժամը 20-էն սկսեալ:
Հասցէ՝
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել 06· 80· 88· 12· 24 թիւին:

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

կը պառակտէ ձախի որոշ մէկ թեւը, գլխաւորաբար ընկերվարականները: Ս. Ռուայալ յայտարարած էր որ պէտք է օրինականացնել բոլոր անոնց կացութիւնը, որոնք ապօրինի վիճակի մէջ են բայց Ֆր. Հոլանտ պարտաւորուեցաւ սրբագրել, յայտնելով թէ Ընկերվարական կուսակցութիւնը չի նախատեսեր ինքնաբերաբար կանոնաւորումներ: Արդարեւ, երախաներու դպրոց յաճախելը տուեալ մը դարձած է կանոնաւորելու համար ծնողքներու կեցութիւնը:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ թշնամի երկու եղբայրները պատմական համաձայնութեան մը եկան Մարտ 26ին եւ հասարակաց կառավարութիւն մը կազմելու տրամադիր են Մայիս 8էն սկսեալ: Բողոքական Իան Փէյսլէյ եւ կաթողիկէ Ճերի Ադամս Պելֆասթի մէջ Շրջանային ժողովի կեդրոնավայրը հանդիպում ունեցան եւ վերջ տուին 86 տարիներու պառակտումի, երբ 1921 Դեկտ. 6ին կը սկսէին բախումները: Կաթողիկէները անկախութեան կողմնակից են, մինչ բողոքականները կը նախընտրեն մնալ բրիտանական հովանիին տակ:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

ԱՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 30
ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք Տօնեսցուք
ՇԱԲԱԹ, Մարտ 31
Նախատօնակ Ծաղկազարդի
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 16ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ՝
Տօն Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ
մերոյ յաւանակաւ յԵրուսաղէմ
Գիշերային եւ Առաւօտեան
ժամերգութեամբ·
Յաւարտին Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին:
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005ի Նոյեմբեր ամիսէն ի վեր Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը (AAAS) կը համագործակցի Գաղթականութեան եւ Օտարականներու Ընդունման Ազգային Գործակալութեան (ANAEM) հետ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ ծրագրի իրագործման ի խնդիր:

Սոյն ծրագիրը կ'իրականացուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի համաֆինանսաւորմամբ, «Ֆրանս – Հայկական Զարգացման» Հիմնադրամի համագործակցութեամբ:

Հաստատութեանս Գրասենեակի աշխատակազմը կ'ընդառաջէ բոլոր այն ապաստանի դիմողներուն, որոնց դիմումը մերժուած է եւ ցանկութիւն ունին, յօժար կամքով տուն վերադառնալու: Անոնց կու տայ խորհուրդներ ու անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ճամբորդութեան կապակցութեամբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու առընչութեամբ, եւ անոնց կ'ուղեկցի իրենց ամբողջ գործընթացին երկայնքին:

AAAS-ը եւ ANAEM-ը Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակեն ուղեկցիլ կամաւոր վերադարձողներուն եւ կ'օգնեն վերահաստատուելու գործընթացին եւ հարկ եղած պարագային նաեւ փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու պատեհութիւնը կ'ընձեռեն:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
AAAS-ի գրասենեակ
77 Լա Ֆայէթ փողոց
Փարիզ 9րդ թաղամաս - 2րդ յարկ
Մեթրօ Գատէ – 7րդ գիծ
Հեռ.- 01· 48· 78· 02· 99
Հեռապատճէն.- 01· 42· 80· 61· 45
E-mail : retourauxsources@aaas.fr
site internet : www.aaas.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի մասնաճիւղը Կիրակի, Ապրիլ 1ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ մասնաճիւղի անդարձ մեկնած բոլոր հանգուցեալ ընկերուհիներուն հոգւոյն ի հանգիստ:

Պատարագի աւարտին, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ կը տրուի հոգեճաշ բոլոր հանգուցեալ խաչուհիներուն յիշատակին:

Արձանագրուելու համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.-
– 04· 78· 45· 17· 55
– 04· 72· 37· 61· 57

□

Voyage en Arménie

Profitez des dernières places pour un voyage à Erevan, séjour libre de 4 jours, avec la commémoration du 28 mai et une visite de 5 jours du Karabagh, en pension complète,

du samedi 19 au mardi 29 mai.

Renseignements et inscriptions :
Croix Bleue des Arméniens de France
— 01. 53. 34. 18. 18
— 01. 39. 83. 71. 19 (après 19h)
Attention: le nombre de places est limité.
Fin des inscriptions : 5 avril.

□

BAGNEUX

CONCERT

La Section de Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France
présente
MUSIQUES ARMENIENNES ET FRANCAISES
le **Dimanche 1er avril à 15h45 précises**
à l'Eglise Saint-Hermeland
8 place de la République — Bagneux
Oeuvres de : **Komitas — Yekmalian — Ganatchian — Bizet — Ravel — Gounod...**
Orchestre de Musique de Chambre
Eurydis
Chants chorals arméniens interprétés par l'ensemble vocal français sous la direction de **Herminé Yérissian.**
Solistes : H. Yérissian — H. Cospen — Y. Samantar — A. Clouqueur — S. Guérighian. Flûte : D. Hollebeke
Participation : 10 Euros
Réservations :
— Mme Moussaïan : 06. 12. 59. 08. 02
— Mme Karaoglanian: 06. 03. 17. 04. 67

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 29 mars à 20 heures 30
LA FIANCEE SYRIENNE
de **Eran Riklis**, 2004
Avec Hiam Abass, Makram Khoury
et Clara Khoury

Un film de paix et d'amour
dans le contexte d'un conflit de 40 ans.
Ce film a obtenu plusieurs prix internationaux.

A VOIR ABSOLUMENT

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 29
JEUDI
29 MARS
2007

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.674 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.674

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

Նախորդ օրուան հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք, Մարտ 28ին Ա. Մարգարեանի մարմինը առաւօտուն դուրս բերուած է Աւանի իր բնակարանէն եւ փոխադրուած կառավարութեան շէնքը, կարճատեւ կայք մը ընելով իր ղեկավարած Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութեան շէնքին առջեւ: Հոն առաւօտէն հաւաքուած է քաղաքացիներու բազմութիւն մը, ինչպէս նաեւ կառավարութեան շէնքին առջեւ, հակառակ տեղացող անձրեւին: Իր աշխատավայրին առջեւ 10 վայրկեանի կայքէ մը ետք, վերջին հրաժեշտի համար վարչապետին դագաղը փոխադրըւած է Օփերայի շէնքը ուր կէսօրին սկըսած էր վերջին հրաժեշտի արարողութիւնը: Ժամը 15ին Կոմիտասի պանթէոնին մէջ հողին կը յանձնուէր հանգուցեալին մարմինը:

Նոյն օրը հազարաւոր ուսանողներ Ա. Մարգարեանի յիշատակին յարգանքի երթ մը կազմակերպած էին. Երեւանի պետական համալսարանէն մեկնած երթը հասած էր Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութեան գրասենեակին առջեւ, անկէ միացած յուղարկաւորութեան թափօրին:

***

Մինչ այդ ցաւակցական հեռագրեր կը շարունակէին հասնիլ նախագահ Ռ. Քոչարեանին ու կառավարութեան: Ցաւակցական ուղերձներ ստացուած էին Բենեդիկտոս ԺԶ.էն, Թիւրքմէնիստանի, Ուզբեկստանի նախագահներէն, Ռուսաստանի խորհրդարանին փոխնախագահէն, Չինաստանի, Ուկրանիոյ, Չեխիոյ, Պուլկարիոյ վարչապետերէն, Գերմանիոյ, Սպանիոյ արտաքին գործերու նախարարներէն, եւլն.:

Յուղարկաւորութեան կը մասնակցէին Ֆրանսայէն (Փր. Ռոշպլուան), Վրաստանէն, Լիթուանիայէն, Գանատայէն, Բելառուսէն, Յունաստանէն, Ուկրանիայէն, Թուրքիայէն (Վրաստանի դեսպանը), ԱՄՆ-էն, նաեւ Մինսկի խումբէն, ՕԹԱՆ-էն, ՀԱՊ-էն ներկայացուցիչներ:

***

ՍՈՒԳԻ ՕՐ ՆԱԵՒ ԼՂՀ ՄԷՋ

Մարտ 28ին սուգի օր յայտարարուած էր նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մէջ, նախագահ Ա. Ղուկասեանի հրամանագրով: Պետական բոլոր շէնքերուն վրայ, ինչպէս Հայաստանի, դրօշները կէս կը պարզուէին:

***

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԱՅՑԵՐԸ

Մարտ 27ին Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր շքախումբով գացած է Ա. Մարգարեանի բնակարանը, ցաւակցութիւն յայտնելու անոր ընտանիքին ու հարազատներուն: Ապա հանգուցեալին դագաղին մօտ, Թաղման պետական յանձնաժողովի նախագահին, կառավարութեան անդամներուն եւ երեսփոխաններու ներկայութեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է, բարձր գնահատած Ա. Մարգարեանի հայրենիքին ու ժողովուրդին մատուցած ծառայութիւնները:

Նոյն օրը երեկոյեան Մարգարեան ընտանիքին ցաւակցական այց տուած է նաեւ Նախագահ Ռ. Քոչարեան:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱԹՈՌՆ ԱԼ ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ ԱԽԹԱՄԱՐԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԻՆ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ալ մերժած է մասնակցիլ Ախթամարի Ս. Խաչին վերաբացումի հանդիսութեան: Անթիլիասէն հրապարակուած հաղորդագրութեամբ կ'ըսուի այս մասին.

«ԱՆԹԻԼԻԱՍ – Կ'ուզենք յայտնել մեր ժողովուրդի սիրելի զաւակներուն, թէ նկատի ունենալով որ Թուրքիան տակաւին կ'ուրանայ Հայկական Ցեղասպանութեան պատմական իրողութիւնը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը կը մերժէ որեւէ ներկայացուցիչ ուղարկել 29 Մարտ 2007ին տեղի ունենալիք Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ բացման պաշտօնական հանդիսութեան»:

ԻՐԱՔ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Քէրքիւք քաղաքին մէջ Մարտ 27ին երկու Հայուհիներ սպաննուած են իրենց բնակարանին մէջ, անծանօթ զինեալներու կողմէ: Քաղաքին ոստիկանապետը յայտնած է այդ մասին, աւելցնելով որ մէկը 60, միւսը 80 տարեկան էր:

ԳԱՍՊԱՐՈՎԻ ՎԱԽԸ

Ճատրակի աշխարհի 13րդ ախոյեան Կ. Գասպարով բրիտանական «Թայմզ»ին տուած հարցազրոյցին ըսած է թէ լըրջօրէն մտահոգ է իր կեանքին ապահովութեան համար: Ան ըլլալով Ռուսաստանի քաղաքական ընդդիմութեան «Միացեալ քաղաքացիական ճակատ»ի առաջնորդը, քանիցս խստիւ քննադատած է նախագահ Վլ. Պուտինը:

Գասպարով ըսած է թէ իր հեռաձայնը կ'ունկնդրուի, յաճախ կը հետեւին իրեն, ուստի ստիպուած է զինեալ թիկնապահներ ունենալ: Ան չի ճամբորդեր «Աէրոֆլոթ»ով եւ չի բացառեր որ կրնան զինք թունաւորել:

ԱՄՆ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Մարտ 28ին Ներկայացուցիչներու Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբին մէջ կը քուէարկուէր Հ. Տինքի սպանութիւնը դատապարտող բանաձեւը որ Մարտ 6ի օրակարգէն հանուած էր ծերակուտական Ռ. Լուկարի միջամտութեամբ: Բանաձեւը այդ դատապարտումին հետ կոչ կ'ուղղէր Անգարայի որ վերացնէ խօսքի ազատութիւնը կաշկանդող 301րդ յօդուածը, նաեւ դիւանագիտական, քաղաքական եւ առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատէ Հայաստանի հետ:

ՊՈԼԻՍ

«ԲՈԼՈՐՍ ԱՂԱՒՆԻՆԵՐ ԵՆՔ»

Հ. Տինքի սպանութենէն եւ յատկապէս արարքին բուն պատասխանատուները չըբացայայտելու, քանի մը երկրորդական, երրորդական չարագործներով հարցը փակելու ակներեւ ջանքերէն ետք, բնական էր որ Պոլսոյ Հայ համայնքը ապրած յուզումին հետ մատնուէր անձկութեան, վրդովումներու: Հարցականներ, վախեր, յուսախաբութեան զգացումներ տիրական են այդ զանգուածին մօտ որ անսպասելիին ցնցումէն շշմած է:

Իրականութեան մէջ եղածը ամբողջովին յարիր է Թուրքիոյ աւանդական ընթացքին. երբ տարիներ ետք տակաւին լուսաբանուած չեն փափուկ միջուկով այլ ոճիրներ որոնք նոյնպէս ուրուային պետութիւնը խնդրոյ առարկայ ըրին, բացառիկ փոյթ ցոյց պիտի չտրուէր Հ. Տինքի սպանութիւնը բացայայտելու: Իսկ ներկայի ցնցումը, յատկապէս հայ համայնքին, նաեւ արդար մտահոգութիւնները, վերջին շուրջ տասնամեակի մը Թուրքիայէն տրուած չփոթեցնող պատկերին հետեւանք են: Այդ պատկերը ամէն տեսակէտէ Եւրոպայի արժանի երկրի մը տպաւորութիւնը կը ձգէր, առանց խորքէն շատ բան փոխուած ըլլալու: Ու բոլոր անոնք որ բարելաւուած ընթացք մը նշմարեցին այդ երկրին մօտ, այսօր կ'անդրադառնան թէ չարաչար սխալած են:

«Ակօս» որուն (մեծ մասով թուրք գըրողներով) աւելի ճոխացած խմբագրական կազմը չափազանցութիւն չէ ըսել թէ աւելի ճշտուած կերպով կը շարունակէ Հ. Տինքի օրով գործածուած խիզախ ոճը, Մարտ 9ի թիւով իր կարգին կ'արձագանգէր համայնքին վրդովումներուն, անդոհանքին:

«Բոլորս աղաւնիներ ենք» խորագրուած Ա. էջի խմբագրականով նախ անդրադարձ կ'ըլլար «Բոլորս Հրանդ ենք» լոզունգին որ կը նշանակէր հզօր ըլլալ, կարենալ ընդդիմանալ անարդարութեան, ինչպէս՝ սպանեալ խմբագիրը: Անմիջապէս կը յիշուէր ալ որ ան մահուան նախօրեակին աղաւնիի նմանցուցած էր իր անձը, ներաշխարհին վախերը թուղթին յանձնելով:

«Այդ վախը, երկչոտութիւնը զոր չուզեցինք տեսնել այն ատեն, չստանձնեցինք, այսօր դարձած են մեր կեանքին մէկ մասնիկը: Մեզմէ տակաւին շատ հեռու է ապահովութեան զգացումը զոր պիտի տար հետաքննութեան առողջ ընթացքը: ...Համայնքը իր սպասումները օրէ օր նուազող յոյսով մը շարունակելու կացութեան մատնուած է. որովհետեւ հետաքննութիւնը թէ շատ դանդաղ կ'ընթանայ, թէ՛ հարցաքննելի բազմաթիւ մանրամասնութիւններ անհասկնալի ձեւով լռութեան կը մատնէ» կ'ըսուի հոն:

Այս ծանրակշիռ պայմաններուն կ'աւելցուի նաեւ այն որ ոչ իսլամ գործի շրջանակին ուղղուած ճնշումի մթնոլորտ մը ստեղծելու միտումներ կը նշմարուին: Կը յիշուի Անիին «Ան»ը, Ախթամարը «Աքտամար» կոչելու պետութեան պնդումը. «Նոյն պետութիւնը մինչ կը ջանայ խոչընդոտել ԱՄՆ-ու մէջ Ցեղասպանութեան բանաձեւը, չի նշմարեր թէ ցեղասպանութիւնը կ'ընդգրկէ մշակութային ժառանգութեան խորհրդանշական քանդումը»:

...«Մինչ հետզհետէ կը դժուարանայ լաւատես ըլլալ, ոչ իսլամները անճրկած մնացած են պետութեան վստահելու հարկին ու անոր ի՛նչ աստիճան կարենայ վստահելու անորոշութեան պատճառած անձկութեան միջեւ:

Այսօր "Բոլորս Հրանդ ենք" խօսքը նոյն ատեն "Բոլորս աղաւնիներ ենք"ի իմաստը կը կրէ: Ու խնդիրը կը յանգի այն կէտին թէ քաղաքական կամքը ի՛նչ աստիճանի տէր պիտի կանգնի իր պատասխանատուութեան: Իսկապէս փափաքը կա՞յ որ այս աղաւնիները հոս մնան: Կրնա՞նք ընդունիլ թէ այս աղաւնիները նոյն ատեն մէկ-մէկ Հրանդ ենք, այլ խօսքով՝ մէկ-մէկ իսկական քաղաքացի» հարց կու տայ «Ակօս»ի խմբագրականը:

Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐ ՏԻՒ ՆՈՐ շատ ծանր միջադէպեր պատահած են Երեքշաբթի Մարտ 27ին, ժամը 17էն սկսեալ, եւ միայն առաւօտեան մէկին է, որ ապահովութեան ուժերը կրցած են հանդարտութիւն հաստատել: Ամէն բան սկսած է, երբ տոմսեր ստուգող պաշտօնեայ մը կը միջամտէր տոմս չունեցող ճամբորդի մը: Այս վերջինը բուռն հարուած մը տուած է պաշտօնեային ու յաջորդած ոստիկանական հակազդեցութեան ընթացքին, շուրջ 200 պատանիներ յարձակման անցած են ապահովութեան ուժերուն դէմ: Բախումները շատ ծանր եղած են եւ կողմերու համաձայն անցուդարձերու նկարագրութիւնը կը տարբերի: Ըստ ոստիկանական ուժերուն, տոմս չունեցող անձը ձերբակալուած է, երբ յարձակած է պաշտօնեային վրայ եւ ոչ թէ այն պատճառաւ, որ տոմս չունէր, մինչ անցորդներ կ'առարկեն որ ապահովութեան ուժերու միջամտութիւնը շատ բուռն եղած է իրենց հարցապնդման ատեն: Վեց ժամերու ընթացքին, երիտասարդները թալանի տուած են ամէն ինչ եւ վաճառատուներու շրջագօտին վերածուած է պատերազմական դաշտի: Ապահովութեան ուժերը արտասուաբեր ձեռնառումբեր գործածած են, բայց երիտասարդներու կողքին եկած են նաեւ այլ տարրեր եւ բախումները սաստկացած են: Ընկերվարականները դիտել կու տան որ անդունդը օրէ օր կը մեծնայ ժողովուրդին եւ ոստիկանութեան միջեւ: Մթնոլորտը աւելի քան մտահոգիչ է եւ դէպքերը պատահած են այն օրը, երբ Ներքին նոր նախարարը՝ Ֆր. Պարուէն գործի գլուխ կ'անցնէր Ն. Սարքոզիի հրաժարումին վաղորդայնին: Ի դէպ, հակառակ տրուած թիւերուն, յստակ է որ չորս տարիներու երկայնքին Սարքոզի ոչինչ կրցած է ընել ապահովութեան գետնի վրայ եւ մայթ փոխելով չէ, ինչպէս ինք ըսաւ (Էլիզէն Ներքին նախարարութեան դիմացի մայթին վրայ է) որ բան մը կրնայ փոխուիլ: Մարտ 28ին, ամէն ինչ բնականոն դարձած էր կայարանը, 9 պատանիներ հարցաքննուած էին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ինքնավար նաւահանգիստին աշխատաւորներու գործադուլը կը շարունակուի, մինչ յոյս կար որ համաձայնութիւն գոյացած ըլլայ եւ երկու շաբաթ ետք ամէն ինչ կանոնաւոր դառնայ: Մարտ 27ին, աշխատաւորները ընդհանուր ժողովի աւարտին մերժած են առաջարկուած կարգադրութիւնները եւ շարժումը չէ դադրած: Աշխատաւորները ըմբոստացած են գաղտագողի սեփականացման ծրագիրներուն դէմ:

ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆ, Մարտ 28ի իր թիւը նուիրած էր Սեկոլէն Ռուայալի, որ հիւրն

(Շար.ը Դ. էջ)

Ի՛ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՊԻՆԵՐԸ

Հայ Դատի միջազգային ոլորտի աշխատանքները մեր բառապաշարին մէջ օրէ օր աւելի տեղ կու տան «լոպի»ին, «լոպիական»ին. բառը կը գործածուի անգլերէնէն ներածուած ձեւով, ինչպէս շատ ուրիշ լեզուներու պարագային: Գործածութիւնը երբեմն յստակութեամբ, երբեմն մօտաւորապէս, ամէն մէկուս համար գծած է բառին նշանակութիւնն ալ: «Ի նպաստ աշխատանք»ի, «քարոզչութեան» համազօր իմաստով մը կ'ընկալենք զայն ընդհանրապէս, առանց աւելի բարակը փնտռելու:

Այդ բառով սահմանուած հայկական գործունէութեան մասին հետաքրքրական երեկոյթ մը պատրաստուած էր Մարտ 20ին, Փարիզի 9րդ Թաղամասի քաղաքապետարանին սրահներէն մէկուն մէջ: Մե՛ղք որ քաղաքական բնոյթի նման ոչ յաճախադէպ ձեռնարկի մը ծանուցում գրեթէ չէր կատարուած ու միայն չուրջ երեք տասնեակ հոգի կար սրահին մէջ:

Լոպիին, լոպիականին նիւթը երեք ենթարաժինով ներկայացուեցաւ. նախ Կայծ Մինասեան խօսեցաւ ԱՄՆ-ու մէջ Հայերու այդ մարզի գործունէութեան մասին, Հիլտա Չոպոյեան նիւթ ըրաւ եւրոպական շրջանակը, իսկ Արա Թորանեան՝ ֆրանսականը: Երեկոյթը կը վարէր Ռընէ Ծակոյեան (Ֆրանսահայ Խորհուրդ):

«Լոպի» բառը կու գար անգլերէն «նրբանցք» բառէն. կը նշանակէր լաւ կազմակերպուած, տնտեսական ամուր հիմով այն գործունէութիւնը որ կը տարուէր քաղաքական կամ այլ նպատակներով, պաշտօնական որոշիչ ատեաններու նախաշեմին: Այդ գործունէութիւնը ընդունուած, կանոնաւորուած, նոյնիսկ գնահատուած բան մըն էր ԱՄՆ-ու մէջ, մինչ Եւրոպայի, այլ վայրերու մէջ նոյնը չէր պարագան: ԱՄՆ-ու Հայերը 1920-30ական տարիներէն իշխանութեան վրայ ազդելու, ճնշելու ձգտումը ունեցած էին, ինչ որ նախաքայլը կը կազմէր այսօրուան լոպիական գործին:

ԱՄՆ-ու 1·200·000 գնահատուած հայութեան մէջ այդ գործը տանող երկու գլխաւոր կազմակերպութիւններ էին Հայ Դատի յանձնախումբը որ միջազգային բնոյթ ունէր, կեդրոններ ունենալով նաեւ Երեւանի, Եւրոպայի, Պէյրութի, Մոսկուայի մէջ, եւ Հայկական Համագումարը: Առաջինը կը գլխաւորէր Քէն Խաչիկեան, ունէր տասնեակ մը գործակից արեւելեան եւ արեւմտեան ափերուն վրայ. այս կազմակերպութիւնը աւելի մօտ էր դեմոկրատներուն: 1972ին հիմնըւած երկրորդին ղեկավարն էր ծանօթ գործարար Հրայր Յովնանեան կը գործակցէր ՀԲԸՄ-ի, ՌԱԿ-ի հետ, նաեւ մասնակցած էր իր մէկ անդամով - Վան Գրիգորեան - «Հայեւթուրք հաշտութեան յանձնաժողով»ին:

Ամերիկեան քաղաքականութեան վրայ ազդելու իրենց գլխաւոր խաղաքարտերն էին հայութեան քուէները, նիւթական կարողութիւնը, համարկումը, արհեստավարժութիւնը, եւլն.:

Երկու կազմակերպութեան ալ, որոնց միասնական աշխատանքի պարագան չեշտեց Կ. Մինասեան, գլխաւոր նպատակն էր ԱՄՆ-ու կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը իրականացնել: Անոր հետ նըպատակ էր զօրակցիլ Հայաստանի, ինչ որ ալ ըլլար հոն տիրող վարչակարգը:

Վերջերս Գաֆէսճեան հիմնարկը աւելցած էր այս երկուքին:

Լոպին, լոպիական գործունէութիւնը նոյն իմաստը, արժէքը, ընկալումը չունէին Եւրոպայի մէջ: Բացի սկանտինաւեան երկիրներէն, ան տակաւին գրեթէ ժխտական բան կը նկատուէր:

Հ. Չոպոյեան որ Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբին նախագահըն է, ըսաւ թէ եւրոպական ատեաններու մօտ գործունէութեան ձեռնարկած էին 1984էն, 2000ին հաստատուած էր Պրիւսէլի գրասենեակը: Անոր աշխատանքը թափ առած էր նոյն շրջանին յարուցուած Թուրքիոյ անդամակցութեան խնդրով: Այդ մասին եւրոպական առաջին տեղեկագրերը բաւական հակահայ տրամադրութիւններով գրի առնուած էին, կը մերժէին ցեղասպանութեան ճանաչումը նախապայման առնել Թուրքիոյ անդամակցութեան: Կացութիւնը աւելի թրքանպաստ ընող գործօն եղած էր ամերիկեան ծրագրումով կազմուած «Հայեւթուրք հաշտութեան յանձնաժողով»ը որ անմիջապէս շահագործուած էր ցեղասպանութեան ճանաչումի նախապայմանը մերժող երկիրներուն կողմէ: Օրինակ, 2001ի Թուրքիոյ մասին տեղեկագրին հեղինակը Ա. Լամասուր ջատագոված էր այդ նախաձեռնութիւնը: Յետոյ, 2002ին Վ. Ժիսքար - տ'Էսթէնի յայտարարութիւնը թէ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Եւրոպայի վախճանը կը նշանակէ, որոշ չափով փոխած էր կեցուածքները, Եւրոպայի աջակողմեանները անդրադարձած էին իրականութիւններու: Իսկ ձախի թեւը (բացի համայնավարներէն) միշտ դէմ էր տեղեկագրերու մէջ ցեղասպանութեան նշումին:

Այսօր կացութիւնը որոշ չափով բարելաւուած է. Ցեղասպանութեան հարցը այլեւս Եւրոպական խորհրդարանին մէջ անշրջանցելի, անխուսափելի բան է, նոյնիսկ եթէ ընդդիմութիւն կայ որ Թուրքիոյ մասին տարեկան տեղեկագրերուն մէջ տեղ գտնէ: «Սիզիփեան աշխատանք կը տանինք, ամէն տարի վերսկսելով» ըսաւ Հ. Չոպոյեան, գաղափար մը տալու համար իրենց գործունէութեան մասին:

Պրիւսէլի գրասենեակին աշխատանքին մէջ հիմնական տեղ ունին Հայաստան-Ազրպէյճան, Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւնները, Ղարաբաղը: Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Փարիզի մէջ կատարած յայտարարութիւնը թէ ցեղասպանութիւնը բարոյական հարց չէ, այլ քաղաքական, թէ Թուրքիոյ ճանաչումի մերժումը Հայաստանի ապահովութեան վտանգ կը նշանակէ, յարիր գտնուած էր Հայ Դատի մօտեցումին: Ատիկա կարեւոր էր այն առումով որ Հայ Դատը մշտական շփումի մէջ էր Հայաստանի իշխանութիւններուն հետ, նոյնիսկ այն շրջանին երբ ՀՅԴ-ն արգիլուած էր Հայաստանի մէջ:

Ներկայի ջանքերուն կարեւոր մէկ մասը կեդրոնացած էր Գերմանիոյ առաջարկած ժխտումը դատապարտող բանաձեւին շուրջ 27 երկրի համաձայնութիւնը ունենալու գործին վրայ. այդ բանաձեւը ընդունուելու պարագային Հայկական ցեղասպանութիւնն ալ հոն պիտի ընդգրկուի բնականաբար:

Հ. Չոպոյեան անդրադարձաւ ցեղասպանութեան հարցը միջազգային արդարութեան ատեանի մը դատումին յանձնելու առաջարկներուն. բացատրեց թէ նման բան տարուած քաղաքական արարքը տարիներով կը յետաձգէ, քանի որ ցեղասպանութեան դէմ դիրք բռնածները ատիկա պատրուակ առնելով պիտի մերժեն տեղեկագրերու մէջ տեղ տալ, այդ միջոցով բանաձեւեր քուէարկել:

Երեկոյթին վերջին խօսք առնողը՝ Ա. Թորանեան նիւթ ըրաւ Ֆրանսայի մէջ Հայ դատի առանցքին շուրջ տարուած աշխատանքները: Որպէս յիշելի հանգրուաններ, անդրադարձաւ 70ական տարիներու զարթօնքին, իրենց կեանքը վտանգողներուն որոնք լոպիականներ չէին: Յետոյ յիշեց ձեռք ձգուածը քաղաքական յաղթանակի վերածելու ջանքերը (Ֆրանսա-Հայաստան զօրակցութեան), 1999-2000ին Ապրիլ 24ի կոմիտէին կողմէ Հայկական հարցին դէմ դրուած խոչընդոտը անզօրացնելու յաջողութիւնը (Ծերակոյտին դէմ զետեղուած տաղաւարը):

Ա. Թորանեան ամփոփեց իր խօսքը ըսելով որ Ֆրանսայի մէջ լոպիական հայկական գործունէութիւնը կապուած է պայքարելու, ծրագրելու, միասնութեան կարողութեան:

Անհարկի երկարութիւններ, աւելորդ հարցումներ պատճառ եղան որ սրահին տրամադրելի ժամանակը լրանայ ու քիչ մը հապճեպով աւարտի երեկոյթը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«ՀԱՅ ԸԼԼԱԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ» ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻՆ ՍՊԱՍԱԾ ԳԻՐՔԸ

«Եւրոպացի Թուրքիա» թրքամէտ կայքէջը (www.turquieeuropeenne.org) որ կը պաշտպանէ ժողովրդավար Թուրքիոյ մը անդամակցութիւնը Եւրոպական միութեան, Մարտ 14ին կը տեղեկացնէր թէ մօտ օրէն (ամսուն 22ին) լոյս պիտի տեսնէ հետաքրքրական գիրք մը, ֆրանսերէն լեզուով, առընչուած Հայկական հարցին: Ըստ այս աղբիւրին գիրքը կը բովանդակէ նահատակ Հրանդ Տինքի յօդուածները եւ բազմաթիւ հարցազրոյցները, տրուած թէ՛ թրքական, թէ՛ միջազգային մամուլին: «Հայ ըլլալ Թուրքիոյ մէջ»(*). այդպէս որոշուած է կոչել "Ակօս"ի հիմնադիրին երկը որ առաջին անգամ ըլլալով մատչելի պիտի դառնայ ֆրանսախօս ընթերցողներու:

Նախաբանին հեղինակը պոլսահայ լրագրող Էթիէն Մահչուպեան է (ան յաճախ կը գրէ "Զաման" ու "Կազէթէմ" թերթերուն մէջ) որ Հրանդ Տինքի նահատակութենէն ետք "Ակօս"ի խմբագրութիւնը ստանձնած է, ծանր պայմաններու եւ լարուած մթնոլորտի մը մէջ:

Արդարեւ, պէտք է նշել որ «Եւրոպացի Թուրքիա» միութեան կարեւոր աջակցութեամբ կարելի դարձած է իրագործել այդ գնահատելի ծրագիրը: Նաեւ, այդ գիրքին պատրաստութեան համար յայտնի Թուրք քաղաքագէտ Պասքըն Օրան (Անգարայի համալսարանի դասախօս) որ նահատակ Հրանդ Տինքին մտերիմ ընկերն էր ու նոյն միութեան անդամ, մասնակցած է ֆրանսերէնի թարգմանութեան:

Գալով հրատարակիչին, շատ փոքրիկ տեղ մը կը գրաւէ Ֆրանսայի Հրատարակիչներու համայնքին մէջ: Տոմինիք Ֆրատէ «Հայ ըլլալ Թուրքիոյ մէջ»ին հրատարակիչն է, ան այս երկիրը լաւ ճանչցողն է: Թուրքիոյ զանազան իր ճամբորդութիւններուն յայտնաբերած է քրտական իրականութիւնը ու զանազան հարցեր, կապուած՝ մարդկային ու փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն: Այս փորձառութեան յուզիչ մէկ վկայութիւնը լոյս ընծայեց հատորի մը մէջ, կոչուած՝ «Քրտական լեռը»: Այս պատճառով անակնկալ մը չէ մեզի համար նըկատել որ Հրանդ Տինքին աշխատանքը Տոմինիք Ֆրատէի գիրքին հետ նոյն մատենաշարին (Արեւելք) կը պատկանի:

«Հայ ըլլալ Թուրքիոյ մէջ» ընթերցողին ուշադրութիւնը կը գրաւէ հետեւեալ նախադասութեան վրայ որ կ'երեւի գիրքին առաջին էջերուն.

«Այո՛, կրնամ աղաւնիի մը նման անցկութեամբ ու մտահոգութեան մէջ ապրիլ: Սակայն գիտեմ նաեւ որ այս երկրին մէջ մարդիկը աղաւնիները չեն զարներ: Աղաւնիները կրնան ապրիլ քաղաքներու սրտերուն մէջ, մարդոց բազմութեան մէջ: Անշուշտ առանց վախի կրնա՛ն ապրիլ, բայց ի՞նչ ազատութեամբ»:

Ահա այսպէս կը վերջանայ նահատակ Հրանդ Տինքի վերջին յօդուածին վերջին նախադասութիւնը: Այդ կսկծեցուցիչ բնագիրը որ գըրուած է եղեր Յունուար 18ին, իր մահէն մէկ օր առաջ, լոյս պիտի տեսնէր ազատական «Ռատիքալ» շաբաթաթերթին մէջ:

Ի վերջոյ «Հայ ըլլալ Թուրքիոյ մէջ»ի շնորհիւ մեր նահատակին յիշատակը թերեւս աւելի շօշափելի պիտի ըլլայ բոլոր անոնց համար որոնք պատրաստ կը զգան շարունակելու "Ակօս"ի հիմնադիրին առաքելութիւնը, թէ՛ Թուրքիոյ մէջ, թէ՛ դուրսը:

ՏԻԳՐԱՆ ԵԿԱՒԵԱՆ

(*) Auteur : Hrant DINK
Titre : Etre Arménien en Turquie
Traduit du turc
Pérface : Etyen Mahçupyan
136 pages
Editions Dominique Fradet (Reims)
Prix de vente TTC : 14 euros

ԱԲԽԱԶՆԵՐԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԵՆ ԻՐԵՆՑ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Աբխազիոյ ինքնահռչակ հանրապետութեան նախագահը Սերգէյ Պակաշ վերջին շրջանին վերսկսած է նիւթ ընել գաղթական Աբխազներու հայրենադարձութիւնը: Ատիկա միակ միջոցը պիտի ըլլայ երկրին ժողովրդագրական մութ անելէն դուրս գալու: Ոչ պաշտօնական տուեալներով ներկայիս Աբխազիոյ մէջ կ'ապրին 65-68 հազար Աբխազներ, նոյնքան Վրացիներ, 80-90 հազար Հայեր: Յառաջիկայ տարիներուն Աբխազներու թիւին նուազում կ'ակնկալուի:

Աբխազ պատասխանատուներու կարծիքով 50 հազար հայրենադարձ բաւարար կ'ըլլայ հարցը լուծելու: Կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ մէջ 400 հազար է անոնց թիւը: Ոմնին թրքական քաղաքացիութիւն եւ նոյնիսկ ընտրած են իրենց ներկայացուցիչը: Աբխազներու չաուլիդներ Թուրքիոյ եւ մերձաւոր արեւելքի մէջ կարեւոր դրամագլուխներու տէր են, նաեւ կարեւոր դիրքերու: Օրինակ, Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորին թիկնապահ գունդը բաղկացած էր Աբխազներէ եւ Չերքէզներէ:

Աբխազիոյ ներկայի նախագահը հետեւելով իր նախորդին Վ. Արծինպայի օրինակին, քանիցս Թուրքիա գացած է, հանդիպում ունենալու իրենց սփիւռքի ներկայացուցիչներուն հետ եւ քննելու աբխազական տնտեսութեան ներդրում ընելու հարցերը: Ճիշդ է որ հայրենադարձութեան նիւթը օրակարգի չէ եկած, բայց պատճառը տրամադրութեան բացակայութիւնը չէ, այլ միջոցներու:

Գաղթականներու փոքր խմբակ մը Աբխազիա գացած է աբխազեւվրացական հակամարտութենէն (1992-94) առաջ: Ուրիշ փոքր պատուիրակութիւն մըն ալ Սուխումի (մայրաքաղաքը) գացած է պատերազմէն ետք: Բայց անոնց մեծ մասը լքած է իր պապերուն հողը, տեսնելով երկրին տնտեսութեան աղէտալի վիճակը:

Վրացի կարգ մը մասնագէտներու կարծիքով՝ գաղթականներու դարձը նպաստաւոր կ'ըլլայ աբխազ իշխանութիւններուն, բայց նաեւ լրահաւաք որոշ սպասարկութիւններու: Մահմետական երկիրներու գաղտնի սպասարկութիւնները կ'ուզեն որ իրենց գործակալները բնաւորուին կարգ մը շրջաններու մէջ: Մահմետական աշխարհը կ'ուզէ իր հայեացքին տակ պահել Հիւսիսային Կովկասը: Սուխումին մօտ է այդ շրջանին եւ գաղտնի սպասարկութիւնները առիթ պիտի չփախցընեն հոն հաստատուելու:

Աբխազ գաղթականներու հայրենադարձութեան հեռանկարը աբխազաբնակ Հայերու համար սպառնալիքին ահազանգը կը հնչեցնէ: Անոնք դիմած են նախագահին, ըսելու համար որ նկատի ունենայ հայեւթրքական լարուած վիճակը: Այդ Հայերուն կարծիքով՝ հինգ հազար գաղթականի հայրենադարձութիւնը կը նշանակէ նոյն թիւով մահմետականի վերադարձ: Եւ եթէ նոյնիսկ տեղաբնակ մահմետական Աբխազները որոնք թիւով շատ չեն ու քաղաքականութեան մէջ չափաւոր կեցուածք կ'արտայայտեն, ըսպառնալիք մը չեն ներկայացներ Աբխազիոյ Հայերուն, հայրենադարձութեամբ կրնայ այդ կացութիւնը փոխուիլ:

ՔԱՂՀԱՆ

«ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ» ՖԻԼՄԸ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Թաւիանի եղբայրներու «Արտոյտներու ագարակը» ֆիլմը հրապարակ իջած է որպէսզի չմոռցուի Հայոց ցեղասպանութիւնը.

Կը գրէ Վենետիկի հեղինակաւոր "Կածէթթինօ" օրաթերթը 20.3.07 թիւին մէջ:

«Իսկական ցեղասպանութիւն մըն էր որ Եւրոպայի շատ մը երկիրներ, դժբախտաբար տակաւին կ'անտեսեն: Մեր փաստաթուղթերու վրայ հիմնուած ֆիլմ մըն է, ընդելուզուած մարդկային զգացումներով - սիրոյ, ատելութեան, խաղաղութեան, պատերազմի, սպանութիւններու եւ վերապրումներու»: Այս բառերով է որ Թաւիանի շարժանըկարի փորձառու եւ ծերունազարդ եղբայրները կը ներկայացնեն իրենց ֆիլմը: «Պատմութիւնն է ժողովուրդի մը որ խաղաղասէր եւ երեւակայոտ է որ 92 տարիներ առաջ երիտասարդ Թուրքերը փորձեցին ոչնչացնել, անգթօրէն կոտորելով կիներ եւ մանուկներ, երիտասարդներ եւ ծերունիներ. Արսլանեան ընտանիքը-Անթոնիային մեծ հայրը, մին էր բիւրաւորներու մէջէն որոնց գերդաստանը ոչնչացաւ իրենց իսկ ագարակին մէջ»:

Ֆիլմը հրապարակ իջած է Մարտ 23էն սկսեալ միջազգային ծանօթ դերասաններու մասնակցութեամբ ուր միակ Հայը՝ Արսինէ Խանճեանն է, տանտիրուհիի դերով:

«Մենք որեւէ կողմնորոշումի չենք հետեւած. որպէս բեմադրող՝ պատմութիւն չենք գրեր այլ կը հետեւինք տառապող մարդկութեան մը քայլերուն, այս պարագային հայ ժողովուրդին, որուն մօտեցած ենք մեծ յարգանքով որպէս մարտիրոսացած ազգի մը, որուն մասին մենք եւս շատ ծանօթութիւն չունէինք մինչեւ Անթոնիա Արսլանի վէպին լոյս ընծայումը: Այսօրուան Թուրքիան, թէեւ պատասխանատու չէ անցեալի պատահած դէպքերուն համար, բայց պարտաւոր է հրապարակային կերպով արտայայտուիլ Հայկական ցեղասպանութեան պատմական ճշմարտութիւնը ընդունելով եւ դատապարտելով»:

Իսկ Փատովա քաղաքը, ուր Անթոնիայի վէպը սկիզբ կ'առնէ, յարմարագոյն ձեւը գտած է պատւելու իր քաղաքի ծնունդ հեղինակին, ֆիլմի առաջին ներկայացումը «Ռուծանթէ» վերանորոգուած թատրոնի պաշտօնական բացումը անով կատարելով: Հռոմէն եւ Միէննայէն վերջ Փատովա ծրագրած է մէկ օրուան մէջ երեք պատկերասփռում կատարել գոհացնելու համար բնակչութեան բոլոր խաւերը, սկսած դպրոցականներէն մինչեւ քաղաքի հեղինակութիւնները. երեք ներկայացումներուն ալ Անթոնիա ներկայ պիտի ըլլայ եւ խօսք առնէ: Պէտք չէ մոռնալ որ Արսլանները Փատովայի մէջ մեծ հեղինակութիւն կը վայելեն ստեղծած եւ մեծապէս զարգացուցած ըլլալով քիթ - կոկորդ - ականջի մասնագիտութիւնը:

Ոմանք առարկած են ֆիլմի մէջ տեղ գտած կարգ մը անհանդուրժելի տեսարաններու մասին, որոնց Անթոնիա պատասխանած է թէ նըւազագոյն բրտութիւն մը հարկաւոր էր գաղափար մը տալու համար Թուրքերու անմարդկային վայրագութիւններու մասին որ գործադրուեցան հայ ժողովուրդին դէմ յատկապէս 1915ի ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻՆ:

ՑԻՊԷ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐ

Սէն Թ'էթիէնի Հայկական մշակոյթի կեդրոնը իր տասնամեակին առթիւ ուզած էր Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան նշումներուն մասնակցիլ, Հայաստանէն երգեր եւ պարերու յայտագրով մը: Ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Մարտ 18 Կիրակի կէսօրէ ետք Ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Միշէլ Մոզինի ողջոյնի խօսքէն ետք Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին Կոմիտաս - Կիլիկիա երգչախումբը ղեկավարութեամբ Ժան Պէրպէրեանի, երգեց եկեղեցական ու ժողովրդական երգեր, յուզելով, խանդավառելով: Ամէն կտորէ առաջ տիկ. Ալիս Պոտուրեան կը ներկայացնէր երգերը, ֆրանսերէն թարգմանութեամբ:

Պարերու բաժնին մէջ Գօրիս - Սասուն համոյթը պարեց հայկական դասական ու արդիական պարեր:

Պատրաստութեամբ ու կիրարկումով գեղեցիկ ձեռնարկ մըն էր որուն համար արժեց Գլէրմոն Ֆէրանէն Սէն Թ'էթիէն երթալ, ներկայ ըլլալու համար անոր:

ՀԱՅԿ ԺԱՆ ԵՈՐԿԻ

Գլէրմոն Ֆէրան

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այս բոլոր գրուցատրութիւններէն յետոյ Աւետիս, ինծ կուտար աւետիս թէ ինքը ամուսնացած էր Օրիորդ Վարդանեանի հետ եւ այս առթիւ կը յղէր ինծ կնոջը հետ հանել տուած լուսանկարը, որուն ետեւը ինքը գրած էր սապէս.

«Իր եղբայր Թորգոմին իբրեւ յիշատակ իրենց անցեալ երանաւէտ եւ անմոռաց բարեկամութեան օրերի եւ իբրեւ նշանակ իրենց ներկայ անկեղծ ու եղբայրական բարեկամութեան նուիրում է, ԻՐ ԱՒԵՏԻՍԸ»:

Եւ այս տողերուն ներքեւն ալ իր տիկին կը գրէր.

«Յարգելի դոկտոր, ընդունեցէք խընդրեմ նոյնպէս ինձնից այս նուէրը իբրեւ ապացոյց իմ բարեկամական վերաբերութեան դէպի Ձեզ: Տ.-Մ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆ:

1889, 5 Յունուար, Ժընեւ»:

Փութացի շնորհաւորել իր ամուսնութիւնը, շնորհակալութիւնս յայտնեցի պատկերին համար. եւ չքաշուեցայ հազորդել նաեւ ցաւս, որ լքած էր Փարիզի բժշկական համալսարանը, ուր զինքը աշակերտ արձանագրել տալու համար ա'յնքան յոգնութիւն ունեցած էի:

***

Նազարբէկեան Աւետիս ընտիր բժիշկ մը ըլլալու բոլոր յատկութիւնները ունէր, կանուխէն զայն նշմարած էի իր վրայ, եւ երբ 1883 Նոյ. 28ին իրեն կ'ուղղէի ոտանաւորս, անոր վերջաբանութիւնը կը յօրինէին հետեւեալ տողերը.

Դու ծընած ես լինելու՝
Այո՛ մի մեծ մարդ Հայու...
Լըսի՛ր ինձ, թէ կամիս դուն,
Քո ապագան է զեղուն:
Սակայն քնարի եւ երգի
Հեշտ ժամերում, մի՛ մոռնար,
Մեծ գիտութեանց կենդանի
Ջայնին ալ հետ ընթանալ:
Եւ երգերովդ հա յայնժամ
Հիւսես Հայոց դու ճակտին
Մեր սիրելեաց, անթառամ
Ծաղիկ պըսակ մի անգին:

Աւետիս Նազարբէկեան (Լեռենց) դաստատեղծ ալ էր, ունէր լաւ գրիչ, բայց բոլորովին փոխուեցաւ հետզհետէ. եղաւ յեղափոխական. հաստատեց Հնչակեան կուսակցութիւնը, որուն հետեւանքներուն վրայ թո՛ղ գրեն ուրիշները. այդ ինծ չի վերաբերիր. միայն թէ՝ կ'արժէ կարդալ Ռուբէն Բերբերեան բարեկամիս կորովի գրչին արդիւնք՝ «Երկու դարերի շէմքին» վերնագրով յօդուածաշարքը, որոնք լոյս տեսան Պոսթընի «Հայրենիք» ամսաթերթին մէջ 1940ին, եւ որոնց մէջ շատ ճշդիւ ներկայացուած է Հնչակեանի հաստատողը:

***

1888-1889 Թուականներուն Հայ յեղափոխական եռուզեռը սկսած էր Եւրոպայի զանազան քաղաքներուն մէջ. Փորթուգալեան իր «Արմենիա» թերթով քարոզակ կ'ըլլար Մարսիլիայէն, եւ Նազարբեկեան ալ իր «Հնչակ»ով Ժընեւէն: Հայ ժողովուրդը կը նեղուէր ու կը տուժէր այդ քարոզութիւններուն պատճառաւ եւ Թուրք կառավարութեան աչքին դէշ կ'երեւէր:

Աշըքեան Խորէն Պոլսոյ պատրիարքը, իր կողմէն Եւրոպա կ'ուղարկէր Դուրեան Եղիշէ վարդապետը, յեղափոխականներուն խոհեմութիւն քարոզելու, բայց Դուրեան ոչ մէկ գործ տանելու կարող չըլլար, մինչեւ իսկ ամենավատ ընդունելութեան կ'արժանանայ Պուլկարիոյ հայ գաղութէն, ինչպէս կը տեղեկանայինք զանազան նամակներէ:

Դուրեան Հայր սուրբ իր առաքելութենէն վերադարձին հիւր եկաւ ինծ դիշեր մը եւ պատմեց ոչ թէ կատարած պաշտօնին մասին, այլ Փարիզի հրաշալի տիեզերական ցուցահանդէսի արտակարգ պատրաստութիւնները, որոնք զինքը յապուշ կըթած էին:

***

Հետեւեալ առտու Դուրեան գրպանէն հանեց ինծ տուաւ Փորթուգալեանի «Արմենիա»յի մէկ թիւը զոր նոր կը տեսնայի. պահեցի քովս այդ թիւը եւ յաջորդ օր տարի զայն ցոյց տալ Խրիմեան Հայրիկին, որ քարոզիչ էր Ս. Խաչ եկեղեցւոյն:

(Շար. 190)

arménie mon amie

AGENDA

CACHAN

Expostion
JIRKA & ZAREH MUTAFIAN
jusqu'au 14 avril
Hôtel de Ville, Square de la Libération
Cachan
Renseignements : 01. 49. 69. 17. 90

***

ISSY

CONCERT

LE TRIO KAROUN
Suzanna Vartanian (violon),
Mariam Arghamanyan (flûte)
et Nareh Arghamanyan (piano)
avec le concours
de l'association **«Espoir pour l'Arménie»**
et de l'Eglise Evangélique Arménienne
jeudi 29 mars à 20h30
Auditorium Mail Raymond Menand
11-13 rue Danton,
Issy-les-Moulineaux
Renseignements : 014 123 8000
www.issy.com

— Entrée libre —

***

PARADJ ANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille
à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : 04 91 55 90 00
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de 11h à 19h.
fermée le lundi, le dimanche
et les jours fériés.

***

EXPOSITION

«Les 12 capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 boulevard du Palais
75001 Paris
prolongée jusqu'au 22 avril

***

PARIS
MAIRIE DU 10[e]
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall▶4ème étage)
et diverses autres manifestations,
de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

***

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition
Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles de Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

(Շար. Ա. էջէն)

էր Թերթին խմբագրութեան։ Ան պատասխանած է բոլոր հարցումներուն (ազգ, առանց ինքնութեան Թուղթի օտարներ, աշխատաք, արուարձան, եւլն.)։ Ըստ իրեն, Սարքոզի ձախողած է բոլոր կէտերուն վրայ, Պայրու խորհրդանիշն է անշարժութեան, ինք է միակը որ կրնայ ամէն բան փրկել եւ պատրաստել ինչ որ մկրտած է «վաղուան Ֆրանսա»։ Կ'ըսէ թէ յետին հաշիւներ չըներ ու երբ ազգին մասին կը խօսի աստ-անոր հաճոյք պատճառելու համար չըներ, այլ իր համոզումներն են հինէն ի վեր։

ՇԻՐԱՔԻ նուիրուած գարեջուրի բաժակը Անկելա Մերքելի կողմէ, մեծ դժգոհութիւն ստեղծած է Թուրքիոյ մէջ։ Արտաքին նախարարը՝ Ա. Կիւլ նկատած է որ բաժակը կը ներկայացնէ օսմանեան բանակի պարտութիւնը Նափոլէոնի ուժերուն կողմէ։ Կիւլ առարկած է. «Եւրոպական Միութիւնը պէտք է աւելի մտահոգուի ապագայով քան անցեալով»։ Թրքական մեդիաները այդ նուէրը կը նկատեն որպէս ուղերձ մը Շիրաքի, որպէսզի ետ կենայ իր տեսակէտէն Թուրքիոյ անդամակցութեան նկատմամբ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի մասնաճիւղը Կիրակի, Ապրիլ 1ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ մասնաճիւղի անդարձ մեկնած բոլոր հանգուցեալ ընկերուհիներուն հոգւոյն ի հանգիստ։

Պատարագի աւարտին, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ կը տրուի հոգեճաշ բոլոր հանգուցեալ խաչուհիներուն յիշատակին։

Արձանագրուելու համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.-

- 04. 78. 45. 17. 55
- 04. 72. 37. 61. 57

□

Voyage en Arménie

Profitez des dernières places pour un voyage à Erevan, séjour libre de 4 jours, avec la commémoration du 28 mai et une visite de 5 jours du Karabagh, en pension complète,
du samedi 19 au mardi 29 mai.
Renseignements et inscriptions :
Croix Bleue des Arméniens de France
— 01. 53. 34. 18. 18
— 01. 39. 83. 71. 19 (après 19h)
Attention: le nombre de places est limité.
Fin des inscriptions : 5 avril.

□

BAGNEUX

CONCERT

La Section de Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
MUSIQUES ARMENIENNES ET FRANCAISES
le **Dimanche 1er avril à 15h45 précises**
à l'Eglise Saint-Hermeland
8 place de la République — Bagneux
Oeuvres de : **Komitas — Yekmalian — Ganatchian — Bizet — Ravel—Gounod...**
Orchestre de Musique de Chambre
Eurydis

Chants chorals arméniens interprétés par l'ensemble vocal français sous la direction de **Herminé Yérissian.**
Solistes : H. Yérissian — H. Cospen — Y. Samantar — A. Clouqueur — S. Guérighian. Flûte : D. Hollebeke

Participation : 10 Euros

Réservations :

— Mme Moussaïan : 06. 12. 59. 08. 02
— Mme Karaoglanian: 06. 03. 17. 04. 67

□

ARNOUVILLE

GASTRONOMIE & MUSIQUE

La Croix Bleue, Section «Astrig» organise, en partenariat avec la FRA Dashnaktsoutioun, Groupe «Vartan» d'Arnouville et la Municipalité de Villiers-le-Bel, une soirée **«GASTRONOMIE et MUSIQUE»**, le **samedi 31 mars à 19 heures.**

Cette soirée sera animée par Yeram et Bratsch et aura lieu à l'Espace Marcel Pagnol - 2 rue Gounod à Villiers-le-Bel (95400).

Pour renseignement ou réservation, merci de vous adresser à :
- **Carmen: 06.14.65.65.61 pour le repas**
- **Service culturel: 01.34.04.13.20 pour le concert.**

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 30
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին։
Կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵԿայք Տօնեսցուք

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 31
Նախատօնակ Ծաղկազարդի
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 16ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ՝
Տօն Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ յաւանակաւ յԵրուսաղէմ
Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեամբ.
Յաւարտին Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30ին։
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Ժամը 11ին Հայրապետական Պատարագ, զոր կը մատուցանէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Յետ պատարագի Ոստերու օրհնութիւն եւ Անդաստան։
Ժամը 13ին ճաշ, ժողովրդապետութեան սրահին մէջ։
Ժամը 16ին Դռնբացէքի արարողութիւն։

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Հ.Մ.Ը.Մ. -Ֆրանսի Վարչութեան կազմակերպութեամբ՝

ՈՒՐԱԽ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Մարտ 31ին
«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ,
ժամը 20-էն սկսեալ։
Հասցէ՝
60 rue La Fayette — 75009 Paris

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել 06. 80. 88. 12. 24 թիւին։

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 30
VENDREDI
30 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.675 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.675

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐԺԱՊԵՏ Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ ՀՈՂԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒԵՑԱՒ

Տասնեակ հազարաւոր Հայաստանցիներ եւ արտասահմանէն հիւրեր մասնակցեցան Մարտ 28ի կէսօրին Օփերայի սրահին մէջ կազմակերպուած վերջին հրաժեշտի արարողութեան: Ա. Մարգարեանի դագաղը դրուած էր Բ. յարկի ճեմասրահին մէջտեղը ու զինուորական եւ քաղաքացիական պատուոյ պահակներու կարգ հաստատուած էր: Թատրոնին սեւով պատուած շքամուտքը ողողուած էր ծաղկեպսակներով, ղրկուած՝ նախագահ Ռ. Քոչարեանի, Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Ազգ. Ժողովին, կառավարութեան, Սահմանադրական դատարանին, Նախարարութիւններու, կուսակցութիւններու, գերատեսչութիւններու եւ անհատներու կողմէ: Դահլիճին մէջ սէնֆոնիկ նուագախումբը կը հնչեցնէր Պրահմսի, Շոստաքովիչի, Կոմիտասի, Եկմալեանի, Տիգրանեանի, Զուխաճեանի ստեղծագործութիւններէն:

Ժամը 14.20ին, վերջին հերթով, պահակ կեցան Ռ. Քոչարեան, Ազգ. Ժողովի նախագահ Տ. Թորոսեան, Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Յարութիւնեան, պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան: Հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարեց Գարեգին Բ. իր դամբանականին մէջ շեշտելով Ա. Մարգարեանի հայրենաշէն եւ ազգանուէր պետական դէմքի յատկանիշը, ձգած բարի յիշատակը:

Օփերայի շէնքէն Ա. Մարգարեանի մարմինը տարուեցաւ Կոմիտասի պանթէոնը ուր տեղի ունեցաւ թաղման արարողութիւնը, նախագահութեամբ Արարատեան թեմի առաջնորդական փոխանորդ Նաւասարդ Արք. Կճոյեանի: Հետեւեցաւ սուգի հանրահաւաքը, ներկայութեամբ Ռ. Քոչարեանի, Ազգ. Ժողովի, Սահմանադրական դատարանի նախագահներուն, երեսփոխաններու, կառավարութեան անդամներու, Հայաստան գործող դիւանագիտական մարմիններուն ներկայացուցիչներուն, արտասահմանեան պատուիրակութիւններուն ու բազմահազար քաղաքացիներու:

Ազգային Ժողովի նախագահ Տ. Թորոսեան ցաւակցութիւն յայտնելէ ետք Ա. Մարգարեանի ընտանիքին ու ամբողջ հայ ժողովուրդին, երախտագիտութեան խօսք ուղղեց յարգանքի տուրք մատուցանած հազարաւորներուն, վշտակցութիւն յայտնած պետութիւններու ղեկավարներուն: Ապա ան ընդգծեց որ 1960ական թուականներուն սկսած ազգային ազատագրական պոռթկումը խորհրդային հալածանքներու պայմաններուն մէջ, ոմանց խելայեղութիւն կը թուէր, մինչդեռ Ա. Մարգարեանի ու իր ընկերներուն համար՝ դէպի տաճար տանող փշոտ, անսահման նուիրում եւ զոհողութիւն պահանջող միակ ճամբան: Ըսաւ որ հայրենիքի անկեղծ սէրը հիմ դարձաւ անոր որպէսզի երկրին համար դժուար ու բախտորոշ շրջանի մը երկրին ճակատագրին պատասխանատուութիւնը ստանձնէ: Տ. Թորոսեան իր խօսքը աւարտեց ըսելով. «Խաղաղութիւն քեզ երկնային կեանքում, Թանկագին վարչապետ, սիրելի ընկեր, իսկական հայ: Լոյս իջնի շիրիմիդ»:

Ողբացեալ վարչապետը իր վերջին հանգրուանը գտաւ հայ մշակոյթի մեծերուն եւ ականաւոր քաղաքական դէմքերու կողքին:

ԱԽԹԱՄԱՐԻ «ԹԱՆԳԱՐԱՆ»ԻՆ ԲԱՑՈՒՄԻՆ ԲԱՑԱԿԱՆԵՐՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆԵՐԸ

Ախթամարի Ս. Խաչին գմբէթին վրայ նախապէս խաչ ըլլալ-չըլլալուն մասին վերջին ճապկումներէ, ճամարտակումներէ ետք, Անգարա վերջապէս յստակօրէն յայտնեց եկեղեցին թանգարանի վերածելու իր նպատակը. Մարտ 29ի վերաբացումն ալ տեղի կ՚ունենար որպէս այդ:

Ինչ կը վերաբերի հայկական կողմին, արդար որոշ գոհունակութեան մը պատճառ է տեսնել որ Թրքական «Թանգարան»ի մը բացումին չմասնակցելու կեցուածքը ծանր կշռեց, յատկապէս Սփիւռքի մէջ: Այսպէս, ինչպէս գրեցինք, զոյգ Կաթողիկոսներուն, կաթողիկէ Կաթողիկոս-Պատրիարքին ներկայ ըլլալու մերժումին միացան քաղաքական դասէն դէմքեր: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդի նախագահ Ալեքսիս Կէօվճեան Վանի կուսակալէն ղրկուած հրաւէրին պատասխանած էր Մարտ 26 թուակիր նամակով մը, ուր շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք հրաւէրին, կ՚ըսէր թէ Խորհուրդը ուշադիր զննութեան առած է հայկական նոյն եկեղեցիին վերապահուած յետադայ կարգավիճակը ու ինք կը տեղեկացնէ թէ չի մասնակցիր բացման հանդիսութեան:

Կը շեշտէր նաեւ թէ Ս. Խաչը հայկական հազարամեայ տաճար է, կը պատկանի հայկական ժառանգութեան եւ հարկ է մնայ սեփականութիւնը Թրքահայոց պատրիարքութեան, որ կարենայ հոն կրօնական արարողութիւն կատարել: Մինչդեռ այդ ուղղութեան հետեւելու տպաւորութիւնը չի գործեր Թրքական իշխանութիւններու կեցուածքը: Միւս կողմէն, կառոյցին անունին փոփոխութիւնը, թանգարանի վերածումը եւ թրքական փաստաթուղթերու մէջ անոր հայկական պատկանելիութեան անտեսումը կ՚առաջնորդեն հրաւէրը մերժելու:

Հայ Դատի Եւրոպայի կեդրոնն ալ հաղորդագրութեամբ մը անդրադառնալով Թրքական բեմադրութեամբ բացումին, «կեղծիքի փառատօն» կը կոչէր զայն, մէջբերելով նախագահուհի Հ. Զօպոյեանի մատնանշումը. «Ս. Խաչի վերաբացումը մաս կը կազմէ Թրքական քարոզչութեան որուն նպատակն է դէմ դնել ԱՄՆ-ու Գոնկրէսին կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումին»:

Ինչ կը վերաբերի ներկայութեան հրաւէրին հաւանելի ու անհաւանելի մասնակցութիւններուն, առաջինը Պոլսոյ Մեսրոպ պատրիարքին պարագան է, երկրորդը՝ Հայաստանեան պատուիրակութեան:

Պատրիարքը Մարտ 28ին շուրջ երկու տասնեակ հոգինոց պատուիրակութեամբ մը Պոլիսէն օդանաւով Վան գացած է: Էջքին պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է թէ գոհ են եկեղեցիին վերանորոգումէն, կը շնորհաւորէ այդ աշխատանքին բոլոր մասնակիցները: Նորոգութեան նկատմամբ Հայաստանի հակազդեցութեան մասին հարցումի մը ան պատասխանած է թէ իրենք ինքնավար համայնք մըն են ու կ՚անգիտանայ թէ ի՛նչ կը խորհին Հայաստանի մէջ:

Հայաստանեան 20 հոգինոց պատուիրակութիւնը մշակոյթի փոխ նախարար Գ. Գիւրջեանի գլխաւորութեամբ նախորդ օրը հասած է Թուրքիա, Վրաստանի ճամբով. փոխ նախարարը ըսած է թէ երկու երկիրներուն միջեւ մշակութային ամէն կարգի յարաբերութիւն ողջունելի է իրենց համար, շռայլութեամբ «մշակութային յարաբերութիւն» նկատելով

ԱՄՆ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

ԱՄՆ-ու Ծերակոյտին Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբը Մարտ 28ին ընդունուած է Հրանդ Տինքի սպանութիւնը դատապարտող բանաձեւը, նոյնպէս այն բանաձեւը որով կը պահանջուէր Թուրքիայէն ջնջել պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածը եւ յարաբերութիւններ հաստատել Հայաստանի հետ: Հ. Տինքի սպանութեան դատապարտումի բանաձեւը ընդունուած է որոշակի հպումներէ ետք. քուէարկութեան առաջարկուած բնագրին մէջ ըսուած էր. «Հ. Տինք Հայկական Ցեղասպանութեան մասին արտայայտուած ըլլալով, 301րդ յօդուածին շրջանակին մէջ դատական հետապնդումի ենթակայ եղած էր»: Մինչդեռ յանձնախումբին վաւերացուցածը հետեւեալ տարբերակն է. «Հ. Տինք Հայկական կոտորածները ցեղասպանութիւն որակելուն պատճառով 301րդ յօդուածին շրջանակին մէջ դատական հետապնդումի ենթակայ եղած էր»: Յայտնի է որ Թուրքիա բոլոր ջանքերը ի գործ դրած էր, որպէսզի բանաձեւին մէջ «Հայկական ցեղասպանութիւն» նշումը տեղ չգտնէ:

Քուէարկուած բանաձեւը յղուած է Ծերակոյտին. տակաւին յայտնի չէ թէ ե՛րբ քուէարկութեան կը դրուի հոն:

⁂

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ Պուշի վարչակազմին մօտիկ «Ուաշինկթըն Թայմզ»ի մէջ (Մարտ 28) «Հայկական ողբերգութեան քաղաքականացումը» խորագրուած յօդուած մը ստորագրած է: Ըսածը այն է թէ հայկական լոպիները Հայաստանի ու ԱՄՆ-ու շահերը անտեսելով կը ջանան անցեալը քաղաքականացնել ու պարտադրել պատմութեան նկատմամբ իրենց հայեացքները: Չէ մոռցած յանկերգն ալ թէ այդ շրջանի ողբերգական դէպքերը պատմաբաններու նիւթ են, Թուրքիա իր անցեալին հետ ընդառաջումի որեւէ հարց չունի, բոլոր արխիւները տրամադրելի են ու Հայաստանէն պատասխանի կը սպասեն միասնական մարմին մը կազմելու իրենց առաջարկին, եւլն.:

Անգարայէն իրենց սահմանուած փիկիւռանի դերը Թրքական ու Թրքանպաստ այդ բեմադրութեան մէջ: Նոյն երեկոյեան պատուիրակութիւնը ընդունուած է Արտահանի կուսակալին կողմէ որ ցաւակցութիւն յայտնած է վարչապետ Ա. Մարգարեանի մահուան առթիւ:

Հայաստանեան պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Վրաստանի հայ երեսփոխան Վան Պայպուրթեան, Հայաստանի ճարտարապետական յուշարձաններու պահպանութեան վարչութեան, Ակադեմիայի բաժիններու պատասխանատուներ, Ճարտարապետներու միութեան նախագահը, Թրքագէտներ ու 9 լրագրողներ:

Ախթամարի Ս. Խաչին նորոգութեամբ աւելորդ անգամ մը եւս շեշտուած Թրքական մտայնութեան յաջողագոյն մէկ ամփոփումը կար Թուրք լրագրող Թ. Աքեոլի Մարտ 28ի («Միլլիյէթ») «Աքթամարը խերով ըլլայ» խորագրուած էջին մէջ.

«Հայկական եկեղեցին՝ Աղթամար, ինչպէս մէկ մասնիկն է Թուրքերու հազարամեայ պատմութեան, նոյնպէս "մըշակութային ժառանգութիւնն է" ամբողջ մարդկութեան»...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌ ՏԻՒ ՆՈՒԻ Մարտ 27ի ծանր բախումները նախագահական ընտրապայքարին նոր նիւթ մը ստեղծած են թեկնածուներու մօտ: Ս. Ռուայալ եւ Պայրու խիստ կերպով կը դատապարտեն Ներքին նախկին նախարարին ձախողած քաղաքականութիւնը: Սարքոզի, որ Մարտ 28ին Կառ տիւ Նոռ գացած էր, ուրկէ կը մեկնէր հիւսիս, ծանր որակումներու առիթ տուաւ, ինչպէս՝ «Ֆաշօ», «գրգռիչ», եւլն.: Անմիջապէս հակազդեց, շեշտելով թէ կայարանները Հանրապետութեան հողամասին կը պատկանին եւ կարելի չէ ընդունիլ, որ նման դէպքեր պատահին: Ծըդեց որ անպարկեշտ մարդոց, գրգռիչներու, յանցագործներու կողքին չէ, դատապարտելով նաեւ «յետ վաթսունութական գաղափարաբանութիւն մը որ մղած է անհանդուրժելին հանդուրժելու»: Ընդհանուր ձեւով, թեկնածուները կը դատապարտեն ներկայ կացութիւնը, որ դէմ առ դէմ հանած է ապահովութեան ուժերը եւ ժողովուրդը: Մարտ 28ին ալ, Ներքին նոր (եւ առժամեայ) նախարարը՝ Ֆր. Պարուէն կարճ այցելութիւն մը կատարած է Կառ տիւ Նոռ, իր զօրակցութիւնը արտայայտելու համար ապահովութեան ուժերուն: Ձերբակալուած 13 անձերու մէկ մասը (4 հոգի) կը դատուէր անմիջապէս, որոնց կարգին դէպքերուն պատճառ եղող Գոնկոցին, որ առանց տոմսի կը ջանար ճամբորդել եւ արդէն 22 յանցագործութիւններ կատարած է:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԵՌՈՒԱՏԵՍԻԼԸ, Մարտ 28ին, առաջին անգամ ըլլալով ցոյց տըւած է այն 15 ծովայինները (մէկը՝ կին է) զորս ձեռք ձգած էր, որովհետեւ ապօրինի կերպով պարսկական ջուրերը մտած էին, ինչ որ Անգլիա կ՚ուրանայ, պնդելով որ իրաքեան ջուրերու մէջ էին: Հեռատեսիլէն ցոյց տրուած նկարները ցոյց կու տային, որ Բրիտանացիները կը ճաշէին, կինն ալ որ լաչակ մը կը կրէր, յայտարարած է թէ լաւ վերաբերմունք կը վայելեն, աւելցնելով թէ հաւանաբար պարսկական ջուրեր մտած էին: Կը կարծուի որ բրիտանացի կինը ազատ արձակուի անյապաղ, մինչ Լոնտոն կը պահանջէ որ բոլորն ալ ազատ արձակուին: Երկու երկիրներու միջեւ մթնոլորտը շատ լարուած է:

ՌԻԱՏԻ մէջ, Սաուտի Արաբիոյ թագաւորը Մարտ 28ին բացումը կատարած է արաբական վեհաժողովին ազգայնական եւ հակամերիկեան բուռն ելոյթով մը: Դատապարտած է Իրաքի «օտար ապօրինի գրաւումը» եւ շրջանի օտար ուժերը, որոնք կ՚ուզեն Միջին Արեւելքի ապագան գծել: ԱՄՆ հակազդած են մերժելով «գրաւում» տարազը, դիտել տալով, որ Ամերիկա Իրաք կը գտնուի Իրաքցիներու դիմումին ընդառաջելով եւ ՄԱԿ-ի հովանիին տակ:

ԹԱԼ ԱՖԱՐԻ մէջ (Իրաք), Մարտ 27ին առնուազն 70 սիւննիներ սպաննուած են, որպէս հակազդեցութիւն շիիներու դէմ ոճրափորձի մը, որ նոյն օրը 85 հոգիի մահուան պատճառ եղած էր: Մինչ ընակչութիւնը ուտեստեղէնի կը սպասէր, ոստիկանական ուժերը սնդեղէն կարծելով ձգած են որ պայթուցիկով լեցուն բեռնատար կառք մը անցնի որ քիչ ետք օդը ելած է, բազմութեան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նաւահանգստին քարիւղի բաժնի թերմինիւսին աշխատաւորներու գործադուլը կը շարունակուէր Մարտ 29ին (երրորդ շաբաթն էր) օրական մէկ

(Շար.ը Դ. էջ)

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ԳԼՆՃԵԱՆ

Գարնան երփներանգ ծածկոյթը՝ հէքեաթային իր պերճութեամբ, փռուել է մեր գիւղի սարալանջերին ու դաշտերին: Քաղցրաշունչ ու բուրումնաւէտ օդի գեղումները գգւում են մեր զգայարանները՝ աւելոր մարդկանց մի պահ մոռացնել տալով իրենց վաղանցուկ երիտասարդութեան յուշն ու կարօտը:

Բնութեան կարգն այսպիսին է. ժամանակը գալիս է, եւ աշնան մեռելային դալկութիւնից ու ձմրան խոր քնից զարթնում են ծառ ու ծաղիկ, իրենց պատսպարաններից դուրս են գալիս կենդանիներն ու սողունները, վերադառնում են նախշուն թեւերով հաւքերը եւ թառում ծաղկած ծառերի ոստերին կամ ճախրում երկնքի ջինջ լազուրում, դայլայլում են՝ ձայնակցելով սարերից իջնող առուակների կարկաչին: Բնութիւնը վերածնւում է: Ծառերի նորափթիթ ծիլերն ու կենդանիների եւ հաւքերի նորածին ձագերը վկայութիւնն են կեանքի շարունակականութեան, յուսատու նոր գարունների բացուելուն:

Մեր կովն այսօր, երկար սպասումներից յետոյ, դուրս եկաւ ախոռից: Ուրախութիւնից ուզեց գլուխկոնծի տալ, չստացուեց, ճակատով ուժգին հարուածեց գետնին, բացուեց հողը, եւ նա այդ հողից առատօրէն ըմբոշխնեց գարնան թարմաշունչ բուրմունքը, ապա բերանով կողքից պոկեց նորաբոյս խոտի մի փունջ, պահեց ատամների արանքում ու ուրախ ոստոստելով՝ սլացաւ դէպի սարը բարձրացող նախիրը:

Այդպիսի օրերին ես էլ եմ սիրում բարձրանալ դէպի մեր բարձր ու զով սարերը, ուր օդը յագեցած է ծրաշան մեղուների բզզոցով, թռչունների ճռուողիւնով, թարմ խոտի ու ծաղիկների, յատկապէս իմ սիրած ծոթրինի գլխիւէ բուրմունքով: Աչքիս առաջ բացւում է դրախտային մի տեսարան, մի անսահման գեղեցկութիւն, վաղուց ի վեր ակնկալուող գարնանային մի թովչութիւն:

Արդէն կէսօր է: Պատանու ճկուն ու թեթեւ քայլերով իջնում եմ ձեան հետզհետէ անհետացող շերտերով ծածկուած լերան բարձունքից: Մայրս սպասում է ինձ ու սեղանին է դնում գարնանային թարմ կանաչեղէններով պատրաստած իր ախորժահամ կերակուրը: Նախքան ճաշելը՝ նա ջերմեռանդութեամբ աղօթում է, թէեւ ամփոփ, բայց իմաստալից, եւ զգում ես, թէ նա ինչպէս իր խորին երախտագիտութիւնն է յայտնում բնութեան Արարչին՝ նրա շնորհած բարիքների համար, որի շնորհիւ ինքն իր որդու առաջ կարողացել է դնել մայրական սրտի համակ ջերմութեամբ մատուցուած այդ կերակուրը:

Քիչ յետոյ լսւում է եկեղեցու կոչնակի մելամաղձոտ ձայնը: Ասում են Մինասի պառաւն է մահացել: Դուրս եմ գալիս տնից եւ տեսնում սգաւորների փոքրիկ մի խումբ՝ գլխաւորութեամբ տէր Սահակի, որն իր տիրացուի հետ չտապ քայլերով դիմում է դէպի գերեզմանատուն: Պարզ է, որ մեռնողի հարազատներն աղքատ են, այլապէս այդ քահանան այդքան չէր շտապի:

Մի աքաղաղ է կանչում, ասես ուզում է մրցել տէր Սահակի խռպոտ ձայնի հետ: Բայց ո՛չ, այդպէս չէ, այդ աքաղաղն ամէն օր այդ ժամին կանչում է իր հեղգ ձայնով, հաւանաբար յոգնել է դէս ու դէնը կտցահարելուց եւ յօրանջում է բարձրաձայն՝ ստիպելով մեզ էլ յօրանջել ու օրօրուել գարնանային եղանակի միջօրեայ այդ թմբիրի մէջ:

- Հայրի՛կ,- ասում եմ,- գարնանային այսպիսի եղանակին էլ մարդ կը մեռնի՞:

Հայրս սկսում է փիլիսոփայել.

- Սահմանուած կարգն այսպէս է՝ եթէ ծնուել ես՝ ուրեմն մի օր էլ պիտի մեռնես: Դա բնական երեւոյթ է: Մահն իր ճամբով, կեանքն իր ճամբով:

Նա իրաւունք ունէր: Բայց ես երկար ժամանակ չէի հաշտւում այդ մտքի հետ, մինչեւ որ օրերից մի օր մահը խլեց նաեւ հօրս կեանքը, քայքայեց նրա հուժկու մարմինը: Ո՞վ պիտի ասէր, թէ այդ մարդը՝ Քէլէկենց Հաննէսը, որն իր կեցուածքով ու քայլուածքով վեհութիւն էր ներշնչում շուրջբոլորը, ոտքերի տակ դղրդացնում էր գետինը, իր քաղցրահնչիւն երգերով գեղեցկութեան մի նոր հմայք էր տալիս գարնանային բնութեանը՝ պիտի թողնէր աշխարհն ու գնար:

Մինասի պառաւի մահուան թողած ազդեցութիւնը այդ պահին, իսկապէս, թախիծ խառնեց գարնանային արեւաշող ու ջերմ եղանակի պարգեւած գրաւիչ մթնոլորտին: Կեանքը թէեւ շարունակւում էր, բայց ես գնալով առաւել էի ըղձում, որ ամէն ինչ չի համապատասխանում իմ մանկական պատկերացումներին ու երազանքներին:

Մի գեղեցիկ օր էլ, երբ նորից բարձրացել էի սարերը զբօսնելու եւ իմ սիրած կանկառը հաւաքելու, յանկարծ խշշոց լսեցի: Շրջուեցի եւ ի՞նչ տեսնեմ. մի հսկայ օձ, կարելի է ասել իսկական վիշապ, որ բոլորովին անտարբեր իր շրջապատի անցուդարձին՝ դանդաղ սողալով մտնում էր մացառների մէջ: Այդ մեծութեամբ օձ երբեք չէի տեսել եւ հազար անգամ երանի կը տամ, որ մի անգամ էլ նման սարսափազդու ու զզուելի բանի չհանդիպեմ: Ես սկսեցի վախեցած փախչել այդ վայրից, էլ ոչինչի վրայ ուշադրութիւն չդարձրի՝ ո՛չ գարնանային գեղեցկութեան եւ ո՛չ էլ բնութեան հրաշագեղ պահի:

Երբ մօտեցայ Օսկանենց հողամասին, լսեցի Ոսկանի բամբ ձայնը.

- Էդ ո՞ւր ես այդպէս փախչում. ի՞նչ է պատահել:

Մի պահ կանգ առայ, նայեցի չորս կողմս ու նկատեցի նրան՝ բահը ուսին դուրս էր գալիս ծառերի միջից: Ես դեռ դողում էի վախից: Շոր շունչ քաշեցի ու սկսեցի շտապշտապ, բառերը յաճախ կուլ տալով, պատմել տեսածս վիշապի մասին:

Քեռի Ոսկանի դէմքը մռայլուեց, ընկաւ մտածմունքների մէջ, ապա զայրացած շեշտով վրայ բերեց.

- Այո, ասածդ ճիշդ է: Ես դա վաղուց գիտէի, մեր պապերից եմ լսել, որ դիմացի սարի ինչ-որ մի խուլ անկիւնում ապրում է մի հրսկայ օձ: Նրան ես թէեւ չեմ տեսել, բայց գիտեմ, որ տարիներ շարունակ նա այնտեղ է ապրում: Մեզանից ոչ ոքի վնաս չի հասցրել եւ չի էլ կարող հասցնել, եթէ փորձի սարից ցած իջնել ու մօտենալ մեր բնակավայրերին, ես կը ջախջախեմ նրա գլուխը: Օձերը պէտք է մեզնից հեռու մնան: Օձն իր ճամբով, մարդն իր ճամբով:

Ահաւասիկ եւս մի փիլիսոփայ, մտածեցի ես, յիշելով հօրս, որ ասել էր Մինասի պառաւի մահուան առթիւ. «Մահն իր ճամբով, կեանքն իր ճամբով»:

Երկուսն էլ, թէ՛ Ոսկանը եւ թէ՛ հայրս ճիշդ էին: Քանի դեռ այստեղ ապրում են մեր քաջակորով գիւղացիները, օձերը չեն մօտենայ մեզ, չեն խառնուի ու չեն թունաւորի մեր կեանքը: Միւս կողմից էլ՝ քանի դեռ ունենք առաքինազարդ մայրեր, որոնք ծնունդ են տալիս առիւծասիրտ զաւակների՝ մահը չի յաղթի մեզ եւ մենք իրաւունք կ'ունենանք վայելելու նորանոր ու յուսատու գարունների կենսայորդ բարիքները:

Ես վերադտայ իմ հանգիստը, սակայն այլեւս երբեք չփորձեցի ու պիտի չփորձեմ գնալ այնտեղ, ուր օձեր կան:

Երեկոյեան, գարնանային գեղեցկութիւններն ըմբոշխնած արեւը մեղմասահ նազանքով մայր էր մտնում: Նրա երկարաձիգ ու ոսկեգոյն ճառագայթները հրաժեշտ էին տալիս մեր վեհանիստ սարերի շքեղափայլ գագաթներին եւ քաղցրաժպիտ երկնքին: Դիմացի փողոցով քայլում էր կորաքամակ Եսամանանան՝ շալակն առած իր դեռափթիթ թոռանը: Նա շատ էր սիրում այդպէս ման գալը: Մայրամուտի այդ գեղեցիկ պահին ի՜նչ խորհրդաւոր տեսարան. Տատը բռնել էր մահուան ճամբան, իսկ թոռը՝ նոր էր կեանք մտնում: Տարօրինակն այն էր, որ հեռուից թւում էր, թէ երկուսն էլ միախառնուած են իրար ինչպէս մահն ու կեանքը:

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Համապարփակ ակնարկ մը նետելով սփիւռքահայ կեանքին վրայ, ցաւով պիտի նկատենք թէ համայնքներու ընկերային կեանքը փոթորկոտ է, եւ տարակարծութեանց ու հակամարտութիւններու հետեւանքով չեն կատարուիր այն աշխատանքները, կամ չեն ստացուիր այն առաւելագոյն արդիւնքները, զոր կարելի պիտի ըլլար ստանալ միասնական աշխատանքով:

Վաղուց գիտցուած բան է Հայոց անմիաբանութիւնը, որ մեր պատմութիւնով հաստատուած իրականութիւն մըն է: Հարցը ծանրակշիռ այդ ախտը դարմանելուն մասին չէ, որովհետեւ անյոյս աշխատանք է ատիկա, քանի որ, այդ ախտը կը շարունակուի մեր գոյութեան սկիզբէն ի վեր: Հիմա չէ որ այդ հրաշքդարմանումը տեղի պիտի ունենայ, երբ աշխարհացրիւ հայ ժողովուրդը իր ապրած միջավայրին, կլիմային եւ անտեսական, ընկերային ու քաղաքական պայմաններուն համաձայն Հայու նոր տեսակներ ձուլած է: Ուրեմն, հարցը կը վերաբերի եղած կացութեան մէջ կատարուած միասնականութեան ճիգին՝ համախմբումներու, միութիւններու եւ կուսակցութիւններու կազմակերպմամբ: Եւ որպէսզի մեր այս աշխատանքը աւելի հեշտ կարենանք կատարել՝ մեր ակնարկը կեդրոնացընենք Սփիւռքին վրայ, մէկդի թողլով Հայաստանը, որ պետութեան մը հոգատարութեան տակ է:

Հայ Սփիւռքը դարաւոր պատմութիւն ունի, կազմուած ըլլալով Կիլիկիոյ Ռուբինեան թագաւորութեան վախճանումէն յետոյ: Բայց այժմու Սփիւռքը իր բազմահոծ ու կազմակերպուած վիճակով յառաջ եկաւ արեւմտահայութեան 1915ի տեղահանումէն ու ցեղասպանութենէն յետոյ, երբ մէկուկէս միլիոն մնացորդացը տարածուեցաւ ու հաստատուեցաւ ուր որ հաց եւ ապահովութիւն գտաւ: Եւ հացին ինքզինք վերագտած՝ կորսուած հայրենիքի կարօտով հիմնուեցան հայրենակցական եւ այլ միութիւններ եւ վերակազմակերպուեցան կուսակցութիւնները:

Այսօր ուժեղ ու գործօն Սփիւռք մը ունինք հայրենամերձ գաղութներէն՝ Սուրիա-Լիբանանէն մինչեւ երկրագունդին միւս ծայրը՝ Արժանթին եւ Ուրուկուէյ: Գրեթէ համաշխարհային մակարդակի հասած Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման մէջ հիմնական դերը Սփիւռքի գաղութներն են որ կատարեցին: Եւ ատիկա, Սփիւռքի կազմակերպեալ վիճակին զուգահեռ, պատմականին պատճառը ունի, քանի որ, Սփիւռքի վերածուած արեւմտահայութիւնն է որ կորսնցուց իր բազմադարեան հայրենիքը՝ ենթարկուելով համատարած կոտորածներու եւ աքսորի ու դեռ շարունակուող ցեղասպանութեան: Սակայն այս յաջողութիւնը չենք կրնար միայն մեր աշխատանքին վերագրել: Ատոր մէջ որոշիչ դեր ունեցան նաեւ միջազգային քաղաքականութիւնը՝ Արեւելք - Արեւմուտք լարուածութեան ու թշնամանքի վերացման կամ մեղմացման մթնոլորտին մէջ Թուրքիան կորսնցուցած ըլլալով իր ռազմագիտական կարեւորութիւնը, եւ ապա, Եւրոպական միութիւն մուտք գործելու անոր յամառ ճիգերուն դէմ Եւրոպայի ընդդիմութիւնը:

Ուրեմն, ցեղասպանութեան մարզին մէջ մեր գտած յաջողութիւնը չի կրնար ցուցանիշ ծառայել ազգային կեանքի ենթադրական միասնականութեան: Այսինքն, մեր ազգային գիտակցութիւնը տակաւին չէ հասունցած այնքան որ մենք կարենանք վեր կենալ անմիաբանութեան ու պառակտումի ախտէն: Որովհետեւ, ինչպէս ըսուեցաւ, այդ ախտին մանրէները հինէն ի վեր կան մեր արեան մէջ, եւ ղեկավար մարմիններու կողմէ գործուող սխալները չեն օգներ անոր դարմանումին: Գործուած սխալներու

մարզին մէջ ակնբախ օրինակ մըն է այն որ, մինչ մէկ կողմէ ազգապահպանման համար հայ դպրոցներու առաքելութիւնը կը շեփորեն ղեկավար մարմինները, միւս կողմէ, հայեցի դաստիարակութեան ըՍփիւռքի գլխաւոր կռուանը՝ Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնը կը փակեն, յառաջ բերելով դժգոհութեան եւ ընդվզումի հոսանք մը նոյն միութեան անդամներուն ու համակիրներուն մօտ։

Բայց անմխաբանութիւնն ու պառակտումը եթէ յառաջ կու գան ղեկավարութեանց սխալներուն պատճառով, միշտ չէ որ կը յենուն ըսկզբունքներու եւ տեսակէտներու վրայ։ Ազգային կեանքի մէջ յառաջ եկած տարակարծութիւններն ու հակամարտութիւնները, յաճախ, առանց սկզբունքի խորքի՝ անձնական դրդապատճառներ ունին։ Աթոռն ու դիրքը նոյն տեսակէտներն իսկ ունեցող մրցակիցներու միջեւ հակամարտութեան յառաջ բերող կռուախնձորի կը վերածուին անձնական շահի ու փառասիրութեան հետեւանքով։ Որովհետեւ, աթոռ շահ ու փառք ապահովող դիրք է, որմէ չեն կրնար հրաժարիլ շատեր։ Եթէ նոյնիսկ շահ չեն հետապնդեր ոմանք, բայց փառքի եւ իշխանութեան տէր կը դառնան։ Եւ փառքն ու իշխանութիւնը հրապուրիչ են։

Այս պարագային, անցնող տարիներուն հետ, ուրի՛շ վտանգ մը կը յառաջանայ՝ սովորամոլութիւնը եւ անփոխարինելի ըլլալու յաւակնութիւնը։ Չէ՞ որ ձրիօրէն կը ծառայէ, ալ ինչո՛ւ դժգոհ են իրմէ, ինչո՛ւ ընդդիմութիւն կայ, ինչո՞ւ ապերախտ են այս նորերը։

Այս նորերը։ Ահա՛՝ վերոյիշեալ պատճառներէն դուրս պատճառ մը եւս, կարեւո՛ր պատճառ մը, որ հիներուն հետ բախումի տեղի կու տայ։ Թէեւ այս մէկը աւելի բնական մղում ունի, մինչ միւսները տեսակէտներու կը յենուն, կամ, սկզբունքի արդարացումներով կը պատճառաբանուին։ Այս պարագային պայքարը յառաջ կու գայ հինի եւ նորի բախումէն։ Այս բնական ճակատումէն կարելի է խուսափիլ, եթէ… (ահա հոս է հարցը) եթէ հինը գիջի նորին, եթէ ծերը իր իշխանութիւնը կամովին փոխանցէ երիտասարդին, եւ եթէ երիտասարդը յարգանքով ու գնահատանքով ընդունի հինին վաստակն ու փոխանցած իշխանութիւնը։ Այլապէս, տեղի կ՚ունենան եղջիւրամարտ, բանակռիւ ու պայքարի բոլոր տեսակները, որոնք ըստ իրենց տարողութեան կրնան վնասել եղջիւրամարտի ախոյեաններէն մինչեւ իրենց պատկանած հաւաքականութեանը, ազգին ու հայրենիքին։

Ազգային կեանքի առողջ ընթացքին համար նախապայման է հինին ու նորին փոխադարձ դրական վերաբերմունքը՝ պարտականութիւններու եւ իրաւասութիւններու բնական փոխանցմամբ ու համերաշխութեամբ։

Այլապէս, վերոյիշեալ բոլոր անբաղձալի երեւոյթներուն վրայ կու գայ աւելնալու պատերազմը եւս, որ մարդու ձեռքով մարդկութեան պարտադրուած մեծագոյն աղէտն է։

Հ. Ն.

Մոնրէալ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴՊՐՈՑԸ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ Է ԻՐ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ

Դպրոց մը առհասարակ քարաշէն կառոյց մը չէ միայն, այլեւ՝ քարերուն ետին շնչող ոգի, միտք, իմացական աշխարհ։ Հուսկ՝ մարդակերտման դարբնոց։

Ինչ կը վերաբերի հայ դպրոցին, ապա հոն կրկնապատիկ կը շեշտըւին յիշուած բոլոր նորմերը, որոնց վրայ կու գայ աւելնալ գլխաւորը՝ հայակերտումը, մարդակերտման զուգահեռ։ Բնականաբար խօսքը կ՚առնչուի Սփիւռքի հայ դպրոցին, որուն առաքելութիւնը յստակ է ու մեկին։

Ֆրանսայի մէջ ցարդ միակ երկրորդական հայ վարժարանը Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցն է, որ կը շարունակէ հոսանքն ի վեր թիավարելու իր յամառ ու համոզուած աշխատանքը։ Այլ խօսքով, ան կը մնայ հաւատարիմ իր առաքելութեան, որ այլ բան չէ եթէ ոչ հայեցի կրթութիւն ջամբել հայ աշակերտին։ Եւ ինչպէս գիտենք, հայեցի կրթութիւն հասկացողութիւնը սոսկական լեզու, գրել - կարդալ գիտնալու մեքենայականութիւնը չէ պարզապէս, այլ մեր գրականութիւնը, պատմութիւնը, քաղաքակրթութիւնը, մշակոյթը ապրիլ եւ ապրեցնել՝ հայ աշակերտին ճամբով։ Այո՛, պէտք չէ մատին ետեւ պահուըտիլ եւ չգիտակցիլ ծով դըժուարութեանց։ Աւելի՛ն։ Մանաւանդ պէտք չէ յաւակնութիւնն ու ինքնախաբէութիւնը ունենալ կատարեալը ըրած ըլլալու, կամ՝ պոռոտախօս յայտարարութիւններով օրօրելու եւ օրօրուելու։ Ո՛չ։ Երբե՛ք։ Ընդհակառակն։ Պէտք է ըլլալ իրապաշտ եւ ընդունիլ, որ մեր արդիւնքները համեստ են, հեռու՝ խոտէալը ըլլալու։ Բայց միաժամանակ կը գիտակցինք ու հպարտ ենք նաեւ, որ համեստ անգամ արդէն խրախուսիչ է բոլորիս ծանօթ պայմաններուն մէջ, թէեւ պէտք է ձգտիլ ու կը ձգտինք արդէն աւելի լաւին։

Մարսէյլի դպրոցի շօշափելի յաջողութիւններէն մէկն էր ահաւասիկ, որ ապացուցուեցաւ Մարտ 18ին, երբ դպրոցին աշակերտները հրապարակային ելոյթով մը ոգեւորութիւն ստեղծեցին գաղութին մէջ, իրենց պարախումբին՝ «Կիլիկիա»ին ճամբով։ Լրիւ աշակերտներէ բաղկացած պարախումբը, որ կը հաշուէր շուրջ վաթսուն տղաք ու աղջիկներ՝ նախակրթարանէն մինչեւ աւարտական, արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը։ Հայկական պարը, որ մեր մշակոյթին, մեր ինքնութեան, մեր քաղաքակրթութեան մէկ անքակտելի օղակն է, շնորհիւ այս դեռատի տղոց ու աղջիկներուն դարձաւ ոգեշնչող երեւոյթ։ Սրահը լեցուցած 400 մեր հայրենակիցները ամբողջ երկու ժամ ըմբոշխնեցին հայկական պարը, որուն զուգահեռ նաեւ կը հըրամցուէր հայկական երաժշտութիւն՝ Կոմիտաս, աշուղական - էսթըրատային հանրածանօթ կտորներ, կատարողութեամբ դպրոցի արուեստի «Թեւ»ին՝ Courant d'art-ի անդամներուն։ Ներկաները խանդավառ ծափողջոյններով «կը դիմաւորէին» իւրաքանչիւր պար, իւրաքանչիւր նուագ՝ Ջութակ, քանոն, տհոլ։

Այս քանի մը տողերը անշուշտ բաւարար չեն գնահատելու նման մեծ աշխատանք մը։ Սակայն այս քանի մը տողերը թող նկատուին շնորհակալութիւն եւ շնորհաւորութիւն՝ առաջին հերթին Համազգայինի աշակերտներուն, որոնք բեմը թնդացուցին հայկական պարով, որոնք գործնապէս յուշեցին, որ արժանի են նկատուելու Համազգայինի աշակերտ, ինչպէս նաեւ արժանի են կրելու հայ աշակերտի տիտղոսը, բանիւ եւ գործով։ Ապա նաեւ ողջունելի ու շնորհաւորելի են դըպրոցին տնօրէնութիւնն ու վարչական կազմը, որոնք փաստօրէն կը տքնին յանուն իրենց առաքելութեան։ Վերջապէս նաեւ մեծ շնորհակալութիւն բոլոր անոնց, որոնք կամաւոր կերպով իրենց մասնակցութիւնը բերած են այս յաջողութեան «սեւ» գործին մէջ՝ տարազներու պատրաստութիւն, բեմայարդարում, տեղափոխութիւններ, աշակերտներու խնամք, հոգատարութիւն, եւ այլն։

Եզրակացութիւն. Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցը, որ ահաւասիկ արդէն այսօր ունի քառորդ դարու կեանք, արժանի է բոլորիս յարգանքին։ Պիտի գիտակցինք անոր անզուգական դերակատարութեան մեր կեանքին մէջ։ Հուսկ՝ պիտի գուրգուրանք անոր, բանիւ եւ գործով, ապարէգի միւս բոլոր հաստատութիւններէն վեր դասելով զինք՝ հայ մարդ կերտող մեր կառոյցը։

Հ. Վ.

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին մէջ, Մարտ 4ին, տեղի ունեցած է Հրանդ Տինքի մահուան քառասունքի ոգեկոչման կրօնական թէ աշխարհական ձեռնարկները։ Հոգեհանգիստէն ետք, կաթողիկոսարանի «Կիլիկիա» թանգարանին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը։ Լիբանանեան քայլերգէն ետք, մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգուած է Ակօսի խմբագրին յիշատակը։ Ապա, կազմակերպիչ Հ.Յ.Դ. Հայ Դատի մարմնին անունով, բացման խօսքը արտասանած է Լութֆիկ Այվազեան։ Իրեն յաջորդած է Ամերիկեան համալսարանի քաղաքական գիտութեանց դասախօս եւ երեսփոխան Ֆարիտ Խազէն, որ նշած է թէ հեւոսները մեզմէ չեն բաժնուիր լացով ու արցունքով, այլ անոնք հողին կը յանձնուին ծափողջոյններով։ Վերջին արտայայտուողը եղած է պետական տեղեկատուական խորհուրդի քարտուղար եւ «Անուար» օրաթերթի խմբագիր Ֆուատ Տաապուլ։ Ան շեշտած է որ Տինք սպանուեցաւ այնպիսի պահու մը, երբ Թուրքիա կ՚ուզէ անդամակցիլ Եւրոպական Միութեան եւ Տինք իր իսկ սպանութեամբ եկաւ Եւրոպային ու համայն աշխարհին ըսելու, թէ կարելի չէ ընդունիլ Թուրքիոյ նման Պետութիւն մը։

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հայրիկ իմ ներկայութեանս կարդաց «Արմենիա»ն, ու բնաւ չախորժեցաւ մէջի գրուածներէն. պատառ պատառ ըրաւ թերթը, եւ որովհետեւ գիտակ էր որ ես ընդհուպ Ֆրանսա պիտի չուէի, ինծ պատուիրեց որպէս զի Մարսէյլ հասնելուս անձամբ երթամ տեսնալ Պրն. Փորթուգալեանը ու Սրբազանին կողմէ խօսիլ, ըսելով թէ յեղափոխական շարժումներ այն ատեն միայն օգուտ կրնան ունենալ, երբ Հայեր կը մնան Հայաստանի մէջ, եւ այլեւս այլ երկիրներ գաղթելով չեն ամայացներ հայ երդիքը։ Խըրիմեան Հայրիկի յեղափոխական առողջ գաղափարը այս էր՝ «Հայը՝ Հայաստանի մէջ», եւ իր գաղափարին ու սկզբունքին հաւատարիմ մնալով էր, որ իր պատրիարքութեան չորս տարիներուն մէջ շարունակ ուզեց որ Ազգ. Սահմանադրութեան տեղը լինէր Վանը, Վասպուրական նահանգը, ոչ թէ Պոլիսը, որ Հայու կեղծ, չինծու հայրենիքը եղաւ։

***

Խրիմեանի այս խիստ բանաւոր հաւատքը, որուն Ներսէս Պատրիարք ալ հետեւող եղաւ, ո՛ եւ է արդիւնք չունեցաւ։

Երբ Փարիզ մեկնելու կը պատրաստուէի, մայրս փափաքեցաւ որ Սրբազան Հայրիկին պատարագ մը ընել տայի մեր ննջեցեալներուն համար. մօրս կամքը կատարեցի. Խրիմեան հանդիսաւոր կերպով պատարագ մատոյց եւ խօսեցաւ հիանալի քարոզ, հրաւէր կարդալով, որ ամէն Հայ ջանք ընէր երթալ Հայաստան. «Հայերու բազմութեամբը միայն կրնայ ծնիլ Հայաստանը», ըսաւ։

Ա՛հ եթէ Խրիմեանի եւ ուրիշներու սոյն պատուէրը, քարոզը, լսելի եղած ըլլար ժամանակին ու դրական գործադրութիւն ունեցած ըլլար, այսօր Հայաստան առանց Հայի չէր մնար, եւ վաղուց կ՚ունենայինք կենդանի Հայաստան մը։

Այս միջանկեալ պատմութիւնները թըռուցիկ կերպով գրելուս նպատակն է ցոյց տալ բժշկութեանս առաջին տարիներուն պատկերը, որով եւ երեւան բերել, թէ ի՞նչպէս կազմեցի իմ ընտանեկան բոյնս։

***

Քրոջս հետ Փարիզի հրաշակերտ ցուցահանդէսը այցելելէ ու քաղաքին ամէն կողմը ու շրջակայ տեղերն ալ պըտըտելէ յետոյ, մեկնեցանք դէպի Մարսէյլ 1889 Օգոստոս 13ին գիշերը եւ հետեւեալ օրը ժամանեցինք հոն, ուր մեր Տէր Սահակ Քահանան եկած էր դարձեալ մեզ ընդունելու, իր քղանցքը ալեծածան առնելով։

Հարկ եղաւ մեզ երեք օր մնալ Մարսէյլ, սպասել շոգենաւին գալուն։ Յոբեկ մը Գանըպիէռի մէկ սրճարանին առաջ նստած էինք, ես ու Յակոբ Եսայեան, երբ Մինաս Չերազ, Վահան Եսայեանի հետ, եկաւ նոյն սրճարանը. գիրենք հրաւիրեցինք մեր քով եւ սկսանք խօսակցիլ. Նոյն պահուն տեսայ որ Խաչատուր Նազարբէկեան քիչ մը հեռուն կեցած, չորս կողմը կը նայէր, մէկը փնտռելու պէս։ Տեսաւ զիս, եկաւ բարեւեց մեզ, եւ ձեռքս սեղմելով, խնդրեց որ իրեն հետ առանձնանայի վայրկեան մը, զի ասելիք ինձ ունէր։

Ընկերներս Թողի եւ Խաչատուրին հետ գացինք սրճարանին ներսը ու ինծ ըսաւ հետեւեալը։

«Լսել էինք, թէ Փարիզում էք եղել. շատ փնտռել եմ ձեզ, երբ իմաց տուին թէ մեկնել էիք Մարսէյլ. յատուկ եկայ Քահանային մօտ, ձեր մասին հարցնել. նա ինձ ասաց թէ կարելի է Գանըպիէռում ձեզ պատահել. եւ ուրախ եմ շատ որ գտայ ձեզ. եւ հարցը այսպէս է. մայրս շատ է զղջացել իր աղջիկը ձեզանից մերժելուն. այժմ նա փոխուել է. պատրաստ է ձեզ տալ Լիլին»։ Արմանքս, զարմանքս շարժեց Պ. Նազարբէկեան Խաչատուրին այս խօսքը. կը կարծէի սխալ զայն լսել, բայց ո՛չ, ճիշդ էր. ու ես քաղաքավարի կերպով շնորհակալ ըլլալով իրեն, ինծ բերած յոյժ պատուաբեր առաջարկին, պատասխանեցի թէ՝ «շա՛տ ուշ էր» եւ յարեցի՝ «Հէ՛նց որ Պոլիս վերադառնամ, պիտի ամուսնանամ. զի ունիմ արդէն որոշած իմ խօսեցեալը»։ Պ. Խաչատուր տխրամած բաժնուեցաւ գնաց. ես վերագնացի մօտը բարեկամներուս, որոնք հետաքրքրուեցան իմանալու թէ ի՞նչ կար։

(Շար. 191)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

վասն Հայաստան ի Հանրապետութեան
ճորոց հանգուցեալ վարչապետին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-Ի

Այս Կիրակի, Ապրիլ 1ին, Ծաղկազարդի տօնին, Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, ի ժամու սրբոյ պատարագին, հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն Հայաստանի Հանրապետութեան վաստականուէր վարչապետին՝
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-ի :

MARSEILLE

Dans le cadre
de l'Année de l'Arménie en France
première des deux manifestations
culturelles artistiques organisées
par l'Eglise Arménienne Catholique
de Marseille
le Vendredi 30 mars à 20h30
au Sacré-Cœur — Le Prado — Marseille

Une Soirée Poétique

. . . Mesrob Machdots —
Movsès Khorénatsi —
Sayat Nova . . .

Des morceaux de la Poésie Arménienne seront déclamés et chantés en arménien et en français par des artistes d'Arménie, de France et de Géorgie.

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՉ
ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

Ա Ւ Ա Գ   Շ Ա Բ Ա Թ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5, *ժամը 18ին՝ Ոտնլուայի արարողութիւն, ապա համապատարագ, նախագահութեամբ՝*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ-ի
. Ժամը 21ին՝ Խաւարման գիշեր :

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6, *ժամը 18ին՝ Երեկոյեան ժամերգութիւն – Թաղումն Քրիստոսի, նախագահութեամբ՝*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ-ի

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7, *ժամը 17ին՝ Մարգարէական ընթերցումներ : Ժամը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ :*
Կը պատարագէ՝
ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԷՒԷԿԵԱՆ

Զ Ա Տ Ի Կ

Տօն Յարութեան

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 8, *ժամը 11ին՝ Հայրապետական պատարագ :*

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9 – Մեռելոց :
Ժամը 11ին՝ Ննջեցելոց պատարագ :

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
sous la présidence de Mgr Grégoire GHABROYAN
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 16 au samedi 19 mai

Départs de Paris, Arnouville, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **330 Euros**
Pour inscription et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse,
Paris et Arnouville : 01 44 59 23 50 — Marseille : 04 91 48 19 60
Lyon et St Chamond : 04 77 22 09 86 — Valence : 04 75 43 78 23
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 31 mars.

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1

Ծ Ա Ղ Կ Ա Զ Ա Ր Դ՝

Տօն Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ
մերոյ յաւանակաւ յԵրուսաղէմ
Գիշերային եւ Առաւօտեան
ժամերգութեամբ.
Յաւարտին Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ *ժամը* 8.30ին :
Դռնբացէք՝ *ժամը* 16ին :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Ժամերգութիւն՝ *ժամը* 9.30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10.30ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 17.30ին :

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Ժամերգութիւն՝ *ժամը* 9ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10.30ին,
Դռնբացէք՝ *ժամը* 17ին :

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Տօն գալստեան Յիսուսի Քրիստոսի
Աստուծոյ մերոյ յԵրուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30–ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10.15ին,
Դռնբացէք՝ *ժամը* 16.30ին :

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին,
Դռնբացէք՝ *ժամը* 12ին :

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 1
Ժամերգութիւն՝ *ժամը* 8.45ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀէՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ *ժամը* 16ին :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

Աւագ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 3
Յիշատակ տասն կուսանաց
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 16.30ին :

Հ.Մ.Ը.Մ.–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Հ.Մ.Ը.Մ. –Ֆրանսի Վարչութեան կազմակերպութեամբ՝

ՈՒՐԱԽ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Մարտ 31ին
«Les Diamantaires»
ճաշարանին մէջ,
ժամը 20-էն սկսեալ :
Հասցէ՝
60 rue La Fayette — 75009 Paris

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել 06. 80. 88. 12. 24 *թիւին :*

(Շար. Ա. էջէն)

միլիոն Եւրոյի վնաս բերելով : Կացութիւնը մտահոգիչ է նաեւ վառելանիւթի գետնին վրայ, քանի Ֆրանսայի սպառած վառելանիւթին 40%ը Մարսէյլէն կ'անցնի :

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ *Գոնկրէսը (երկու ժողովները) կ'ուզէ որ ամերիկեան զօրքը քաշուի Իրաքէն : Նման պահանջ մը դրած էր Ծերակոյտը Մարտ 27–ին (48ի դէմ 50 ձայնով), նոյն պահանջը ներկայացուցած էր Ներկայացուցիչներու ժողովը քանի մը օր առաջ : 122 միլիառ տոլար եւս պէտք է քուէարկել, որպէսզի Իրաքի ծախքերը փինանսաւորուին : Ի պահանջեալ հարկին, Սպիտակ Տունը կը սպառնայ վէթօն օգտագործել :*

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ *բաւական վարկաբեկուած է ֆինանսական գայթակղութեան մը պատճառաւ : Երեք Իտալացիներ, որոնցմէ մէկը Յանձնախումբին պաշտօնատար, դիպահ կը մնան Պրիւսէլ : Ամբաստանութիւնն այն է որ 10 տարիներու երկայնքին քանի մը միլիոն Եւրոյի կաշառք ստացած են, որու փոխարէն հանրային աշխատանքներ շնորհած են : Հարցը երեւան ելած է յիսնամեակի ոգեկոչման վաղորդայնին, մինչ Եւրոպայի գործադիր մարմինը բացարձակապէս կը մերժէ կաշառակերութիւնը :*

ՊՐԻՒՍԷԼԻ *մէջ, Եւրոպական Միութեան 27 պետութիւններու ներկայացուցիչներ Մարտ 27ին իրենց հաւանութիւնը տուած են Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները վերսկսելու համար : Այս անգամ հարցը կը վերաբերի ճարտարուեստական քաղաքականութեան եւ այդ առընչութեամբ Մարտ 29ին Պրիւսէլ կը ժամանէր Ալի Պապաճան, փաստաթուղթերու ստորագրութեան համար : Էրտողանի համար, կարեւոր յաղթանակ մը կը նկատուի ընտրական այս շրջանին մէջ, մանաւանդ գերմանական հերթական նախագահութեան շրջանին : Անգարա կը յուսայ որ այս նոյն շրջանին երեք այլ հարցեր ալ կը ծեծուին (տնտեսական, դրամական, վիճակագրական) :*

ՖՐԱՆՍԱ *ընտրողներու ամէնէն մեծ թիւին հասած է այս տարի : Արդարեւ, անոնց թիւը ներկայիս 44.508.024 է, ինչ որ 4,2%ի յաւելում մը կը նշանակէ, այլ խօսքով մէկ տարուան մէջ 1,8 միլիոն նոր ընտրողներ աւելցած են :*

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ *ծանօթ դէմքերէն Ժան–Լիւք Տըլառիւ, որ վերջերս ալ աւելի ծանօթ դարձաւ Փարիզ – Եռհաննէսպուրկ օդանաւին մէջ իր այպանելի եւ դատապարտելի ընթացքով (գինով վիճակի մէջ, Փետր. 13ին գռեհկօրէն յարձակած էր օդանաւին անձնակազմին վրայ, նաեւ կնոջ մը, պաշտօնեայ մըն ալ խածած) որեւէ դատապարտումէ զերծ մնաց, որոշ հատուցում մըն ալ վճարելով Էռ–Ֆրանսի : Դատապարտուեցաւ միայն երեք օրուան «քաղաքացիութեան պատիժ» մը, որ կը կայանայ տեսակ մը դասընթացքի հետեւելու մէջ, ուր կը յիշուի հանդուրժողութեան եւ յարգանքի արժէքներու գիտակցութիւնը : Ժ.–Լ. Տըլառիւ այս «բարեացակամ» վերաբերումին արժանացաւ, քանի հասարակ մահկանացու մը չէր... : Էռ – Ֆրանս վերաքննութեան պիտի չդիմէ :*

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ե Ւ Ր Ո Պ Ա 2008
ԶՏՈՒՄԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ
1 – 0

Չորեքշաբթի, Մարտ 28ին Լեհաստան իր դաշտին վրայ 1–0 յաղթեց Հայաստանի : Նոյն խումբին (Ա.) մէջ, Ատրպէյճան 1 – 0 յաղթեց Ֆինլանտային,, իսկ Սերպիա եւ Փորթուկալ 1 – 1 հաւասար արդիւնքի հասան : Դասաւորումը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ — գլուխն է Լեհաստան 16 կէտով, կը հետեւին Փորթուկալ (11), Սերպիա (11), Ֆինլանտիա (11), Պելժիա (7), Ղազախստան (5), Ատրպէյճան (4), Հայաստան (1) :

Յաջորդ խաղերը տեղի կ'ունենան Յունիս 2ին : Ղազախստան իր դաշտին վրայ կը մրցի Հայաստանի հետ, Ատրպէյճան՝ Լեհաստանի, Ֆինլանտիա՝ Սերպիոյ, Պելժիա՝ Փորթուկալի :

Բ. խումբին մէջ Ֆրանսա երրորդ դիրքի վրայ է 12 կէտով. գլուխն են նոյն քան կէտերով Ուկրանիա եւ Սկովտիա : Ֆրանսա նոյնպէս կը մրցի իր դաշտին վրայ Ուկրանիոյ դէմ եւ Յունիս 6ին՝ Վրաստանի :

Գ. խումբին մէջ, Մարտ 28ին, Թուրքիա հաւասար՝ 2 – 2 արդիւնք մը արձանագրած է Նորվեկիոյ հետ եւ կը գլխաւորէ դասաւորումը :

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի մասնաճիւղը Կիրակի, Ապրիլ 1ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ մասնաճիւղի անդարձ մեկնած բոլոր հանգուցեալ ընկերուհիներուն հոգւոյն ի հանգիստ :

Պատարագի աւարտին, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ կը տրուի հոգեճաշ բոլոր հանգուցեալ խաչուհիներուն յիշատակին :

Արձանագրուելու համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–
– 04. 78. 45. 17. 55
– 04. 72. 37. 61. 57

□

Voyage en Arménie

Profitez des dernières places pour un voyage à Erevan, séjour libre de 4 jours, avec la commémoration du 28 mai et une visite de 5 jours du Karabagh, en pension complète,
du samedi 19 au mardi 29 mai.
Renseignements et inscriptions :
Croix Bleue des Arméniens de France
— 01. 53. 34. 18. 18
— 01. 39. 83. 71. 19 (après 19h)
Attention: le nombre de places est limité.
Fin des inscriptions : 5 avril.

□

BAGNEUX

C O N C E R T

La Section de Bagneux-Cachan de la Croix Bleue des Arméniens de France
présente
MUSIQUES
ARMENIENNES
ET FRANCAISES
le **Dimanche 1er avril à 15h45 précises**
à l'Eglise Saint-Hermeland
8 place de la République — Bagneux
Oeuvres de : **Komitas — Yekmalian — Ganatchian — Bizet — Ravel — Gounod...**
Orchestre de Musique de Chambre
Eurydis
Chants chorals arméniens interprétés par l'ensemble vocal français sous la direction de **Herminé Yérissian.**
Solistes : H. Yérissian — H. Cospen — Y. Samantar — A. Clouqueur — S. Guérighian. Flûte : D. Hollebeke
Participation : 10 Euros
Réservations :
— Mme Moussaïan : 06. 12. 59. 08. 02
— Mme Karaoglanian: 06. 03. 17. 04. 67

□

ARNOUVILLE

GASTRONOMIE
&
MUSIQUE

La Croix Bleue, Section «Astrig» organise, en partenariat avec la FRA Dashnaktsoutioun, Groupe «Vartan» d'Arnouville et la Municipalité de Villiers-le-Bel, une soirée **«GASTRONOMIE et MUSIQUE»**, le **samedi 31 mars à 19 heures.**

Cette soirée sera animée par Yeram et Bratsch et aura lieu à l'Espace Marcel Pagnol - 2 rue Gounod à Villiers-le-Bel (95400).

Pour renseignement ou réservation, merci de vous adresser à :
- **Carmen:** 06.14.65.65.61 **pour le repas**
- **Service culturel:** 01.34.04.13.20 **pour le concert.**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 31
SAMEDI
31 MARS
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.676
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
82e ANNEE — N° 21.676

ԱԽԹԱՄԱՐԻ «ԹԱՆԳԱՐԱՆ»ԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԿԱՄ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԱՃԱՐԻՆ ՆՈՐՕՎԻ ՍՏՐԿԱՑՈՒՄԸ

Ապահովութեան խստագոյն միջոցներու տակ, դրան երկու կողմերը մեծադիր Թրքական դրօշակով ու Մ. Քէմալի նկարով, յատկապէս Թրքական այլասիրութեան, լայնախոհութեան լօզունգներով վերաբացուած է Ախթամար կղզիին Թանգարանի վերածուած Ս. Խաչ եկեղեցին:

Մեսրոպ պատրիարքը իր խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնած է կատարուած նորոգութեան, ապա կառոյցը միայն կոչելով «Ս. Խաչ եկեղեցի», կրկին շեշտած է գոնէ տարին անգամ մը հոն կրօնական արարողութիւն եւ Վանի փառատօն կազմակերպելուն կարեւորութիւնը. ըսած է թէ այդ ճամբով աշխարհի ամէն կողմէն մեծ թիւով զբօսաշրջիկներ ապահովել կարելի կ'ըլլայ. նաեւ գետին կը հարթէ Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ երկխօսութեան որ հակառակ այնքան ջանքերու չի հաստատուիր:

Ինչ կը վերաբերի հայաստանեան պատուիրակութեան, խիստ դժուար է ըմբռնել թէ ի՛նչպէս հանդուրժեց մարտիրոսացած սրբավայրին նորօրեայ ստրկացումին. ան ալ ոչ գաղտագողի, այլ թափ ու թմբուկով: Թրքական տեղեկատուութեան համաձայն հայաստանեան պատուիրակութեան թարգմանչուհիին արտօնութիւն չէ տրուած անգլերէնի թարգմանուած թրքերէն ելոյթները հայերէնի թարգմանելու. ուստի փոխ նախարար Գ. Գիւրջեան ոչինչ հասկցած է ըսուածներէն: Թէեւ, նկատի առած ստեղծուած մթնոլորտը, շատ անհրաժեշտ ալ չէր ըսուածները հասկնալ:

Յաջորդ օրը (Մարտ 30) «Ազգ»ը կը գրէր թէ փոխ նախարար Գ. Գիւրջեան իրենց յայտնած է որ «շատ հեշտ ու հարթ» զրոյց ունեցած է Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարին հետ, ինչ որ իրեն կարծել կու տայ թէ անձնական շփումները հիմ կը ստեղծեն միասնական ծրագրեր իրականացնելու...

Թուրքիոյ միջազգային վարկին ծառայելու կոչուած բացումը գեղարուեստական բաժնով կամաւոր մասնակցութեան առաջարկ մըն ալ ունեցած է դաշնակահար Շահան Արծրունիէն: Իր մականունին պատճառով Թուրք մամուլին մէջ «հայ թագաւորներու շառաւիղ» ներկայացուած արուեստագէտին դիմումը մերժուած է սակայն, իր տեղը նախընտրուելով Թուրք դաշնակահար մը: Ան նուագած է պատարագէն եւ հրէական կրօնական երաժշտութենէն հատուածներ:

Որպէս գոհունակութեան ու սփոփանքի չարժառիթ, պէտք է աւելցնել որ Թրքական լրասփիւռները կ'անդրադառնային Սփիւռքի կեցուածքին. կ'ըսէին թէ եկեղեցիին որպէս թանգարան բացումը մասնակցութեան հրաւէրները մերժելու մղած էր այդ հատուածին ներկայացուցիչները. ԱՄՆ-էն, Գերմանիայէն, Լիբանանէն ու այլ երկիրներէ ակնկալուած հայ հրաւիրեալները ներկայ չէին գտնուած Ս. Խաչի բացումին:

Այդ պարագան բնական է որ արգելք չէ եղած որ ԱՄՆ եւ Եւրոպական Միութիւնը գոհունակութիւն յայտնեն կատարուածին. թէեւ Միութեան ներկայի նախագահ երկրին՝ Գերմանիոյ Անգարայի դեսպանը ըսած է նաեւ թէ տեղին կը գտնէ տաճարին գմբէթի խաչը զետեղելու եւ հոն կրօնական արարողութիւն կատարելու Հայերու պահանջները:

***

Ֆիկառօ (Մարտ 30) ամբողջ էջ մը նուիրած էր Ախթամարի եկեղեցիին բացման եւ անոր ընկերացող բանավէճին: Յօդուածը խորագրուած էր՝ «Rendez-vous manqué entre Turcs et Arméniens»: Բացումին ընկերացող հայկական մերժողական դիրքին հետ, երկու յօդուածներ ալ կան. մէկը կը վերաբերի սահմանին որ գոց կը մնայ, երկրորդն ալ Ամերիկայի դիրքին: Երեք նիւթերուն ալ լայնօրէն անդրադարձած ենք օրը օրին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌ ՏԻՒ ՆՈՌԻ այն յանցագործները, որոնք անմիջապէս դատուեցան, բանտարկութեան պատիժներու դատապարտուեցան (4 ամիս), բացի միջադէպերու բուն պատասխանատու Գոնկոյիէն՝ որ տոմս չունէր, որու դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ Մայիս 2ին: Իր փաստաբանին համաձայն, անցեալի յանցագործութիւնները 22 չեն եղած այլ՝ 7 եւ հարկ է որ մթնոլորտը հանդարտի, որպէսզի ենթական զոհ չերթայ նաեւ մետիաներու ճնշումին: Կ'ըսուի նաեւ թէ անկանոն վիճակի մէջ չէ: Ինչ որ յստակ է, այն է որ Կառ տիւ Նոռը վերածուած է թեկնածուներու օրակարգին գլխաւոր նիւթին: Այն տպաւորութիւնը կայ նաեւ որ ընտրողները կրնան աջ քուէարկել:

ԼԻՄՈԺԻ մէջ, Մարտ 29ին, Սեկոլէն Ռուայալ – Ֆր. Հոլանտ զոյգը ձեռք ձեռքի ներկայացաւ հանրութեան, ինչ որ առաջին անգամ կը պատահէր: Եթէ Ս. Ռուայալ աւելի պետութիւն եւ իրաւունք պաշտպանեց, Ֆր. Հոլանտ չխնայեց իր քննադատութիւնները թէ աջին, թէ Պայրուի հասցէին: Այս վերջինին համար յայտնեց թէ «անորոշութեան եւ մշուշին մէջ կը քալէ: Ինք իսկ չի գիտեր թէ ո՞ւրկէ կու գայ»: Ապա, անդրադարձաւ Ն. Սարքոզիի:

ԹՈՒՐՔԻԱ կարեւոր ծաւալով զինուորական ուժ կը փոխադրէ Հիւսիսային Իրաքի սահմանագլուխը: Պատճառաբանութիւնը այն է որ գարնան եղանակին հարկ է արգելք ըլլալ քիւրտ զինեալներու Իրաքէն Թուրքիա թափանցումին: Փոխադրումները կը շարունակուին Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներուն ալ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը ըզգալի նահանջ մը արձանագրած է ըստ պաշտօնական աղբիւրներու եւ իջած է 8,4% համեմատութեան՝ գործօն տարրին բաղդատմամբ, Փետրուարին: Այս անգամ ալ սենտիքաներն ու ընդդիմութիւնը չինծու կը նկատեն այս թիւերը: Սէ. Ժէ. Թէ.ին համար այս նոր նուազումը (1%) այլանդակ է, հարկ է քննել այս թիւերը գտնելու «վիճակագրական մեթոտը»: Պայրու իսկ դատապարտած է

(Շար.ը Դ. էջ)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ՆԻՍՏԸ

Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ Մարտ 26ին Ասորիներու ցեղասպանութեան նիւթով նիստ մը տեղի ունեցած է, կազմակերպուած՝ ասորական «Սէյֆօ» կեդրոնին եւ համայնավար, նախկին համայնավար խմբակցութիւններուն կողմէ: Մասնակցած են 250 հոգի, գլխաւորաբար Պելժիոյ ասորական համայնքէն:

Ելոյթ ունեցող երեսփոխանները քննադատած են արտայայտութեան ազատութիւնը կաշկանդող Թրքական օրէնքը, փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն յարգանքի պակասը, շեշտած՝ Հայերու, բայց նաեւ Ասորիներու, Յոյներու ցեղասպանութիւններուն ճանաչումի հարկը:

«Սէյֆօ» կեդրոնին նախագահ Ս. Սթման իր ելոյթին մէջ ըսած է թէ Ա. աշխարհամարտի տարիներուն Թուրքիոյ մէջ բնաջնջուած մօտ երկու միլիոն հոգիին մէջ կը գտնուէր Ասորիներու երկու երրորդն ալ. այս պատճառով ալ իրենց կեդրոնը անուանած էին «Սէյֆօ» որ կը նշանակէ «Թուր»: Թելադրած է որ Թուրք պետութիւնը փոխանակ պախարակելու ցեղասպանութիւնը ճանչցող երկիրները, Հայկական, Յունական, Ասորական ցեղասպանութիւններուն մէջ իր պատասխանատուութիւնը ընդունի: «Այս հարցին մէջ նուազագոյն մարդկայնութիւն մը եւ ներողութիւն կը պահանջենք» ըսած է ան:

Ուրիշ ելոյթներու ընթացքին քննադատուած են նիստը արգիլելու ուղղութեամբ Թուրք դեսպանին ջանքերը:

Կազմակերպիչներուն ցանկութեան ընդառաջելով մասնակիցները հաղորդագրութիւն մը ստորագրած են, դիմելով Եւրոպական Միութեան, որպէսզի քաղաքականապէս ճնշում բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ, ապահովելու համար կայուն եւ կարողական թեկնածութիւն մը, ինչ որ նեցուկ կ'երաշխաւորէ այդ երկրին ժողովրդավարացման հոլովոյթին:

ՎՐԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՎԵՐԱԹԱՂՈՒՄԸ

Վրաստանի անկախութեան առաջին նախագահը Զվիատ Գամսախուրդիա 1992ին երկրին մէջ ծագած խռովութիւններուն ընթացքին հրաժարած էր, 1993ին Վրաստանէն հեռացած. նախ ապաստանած էր Հայաստան, յետոյ գացած Գրոզնի (Չէչէնիա): Նոյն տարուան վերջին օրը իր թիկնապահներուն վկայութեամբ անձնասպան եղած էր, մարմինը ընտանիքին պահանջով թաղուած՝ Գրոզնի:

Անկէ ետք գերեզմանին տեղը անյայտ մնացած էր: Ռուսական ծառայութիւնները Մարտ 3ին գտած են անոր թաղման վայրը ու որոշուած է աճիւնը փոխադրել Թիֆլիս: Վերաթաղումը տեղի կ'ունենայ Մարտ 31ին, Գամսախուրդիայի ծննդեան օրը, Մթացմինդայի պանթէոնին մէջ ուր թաղուած են երեւելի դէմքեր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ո՛Վ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՄԱՅԻՍ 12Ի ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Խորհրդարանական ընտրութեան համեմատական կարգով թեկնածու ներկայանալու համար արձանագրութեան պայմանաժամը Մարտ 28ի ժամը 18ն էր: Այդ պահուն Կեդր. ընտրական յանձնախումբին անհրաժեշտ փաստաթուղթերը ներկայացուցած են 24 կուսակցութիւն եւ մէկ դաշինք:

Նախապէս տրուած 28 քաղաքական կազմակերպութիւններու ցանկէն երեք կուսակցութիւն հրաժարած են արձանագրուելէ: Անոնք են Հայաստանի Առաջադիմական միացեալ համայնավար, Հայաստանի Ազատական – առաջադիմական եւ Հայոց հայրենիք կուսակցութիւնները:

Ընտրական յանձնախումբին կողմէ հրապարակուած մասնակիցներու ցանկը կազմուած է հետեւեալներէն.

Ազգային ժողովրդավարական կուսակցութիւն (Շ. Քոչարեան), Ազգային համաձայնութիւն (Արամ Յարութիւնեան), Ազգային միաբանութիւն (Արտաշէս Գեղամեան), Բարգաւաճ Հայաստան (Գ. Ծառուկեան), Դաշինք (Ս. Բաբայեան), Ժառանգութիւն (Ր. Յովհաննէսեան), Ժողովրդական (Տ. Կարապետեան), Ժողովրդավարական ուղի (Մ. Գասպարեան), Իմպիչմենտ դաշինք (Ն. Փաշինեան), ՀՅԴ (Վ. Յովհաննիսեան), Հայաստանի Առաջադիմական (Տ. Ուրիխանեան), Հայաստանի Դեմոկրատական (Արամ Գ. Սարգսեան), Հայաստանի Երիտասարդական (Ս. Ասատրեան), Հայաստանի Ժողովրդական (Ս. Դեմիրճեան), Հայաստանի Կոմունիստական (Ռ. Թովմասեան), Հայաստանի Հանրապետական (հաւանօրէն Ս. Սարգսեան), Հայաստանի Մարքսիստական (Դաւիթ Յակոբեան), ՀՀՇ (Ա. Զուրաբեան), Հանրապետութիւն (Արամ Զ. Սարգսեան), Միաւորուած աշխատանքային (Գ. Արսէնեան), Միացեալ ազատական ազգային (Լ. Մարտիրոսեան), Նոր ժամանակներ (Ա. Կարապետեան), ՍԴՀԿ (Լիւդմիլա Սարգսեան), Քրիստոնէա – ժողովրդական վերածնունդ (Մ. Գիմիշեան), Օրինաց երկիր (Ա. Բաղդասարեան):

Մեծամասնութեան կարգով 41 ընտրաշրջանի 173 թեկնածուներէն 141ը ներկայացուցած են հարկաւոր փաստաթուղթերը:

Բոլոր թեկնածուներուն արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 2-7:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (334) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Շահան Շահնուր
«Նամականի-Գ. հատոր» Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Paradjanov: hors-cadre
CH. MATOSSIAN

Հայաստանի ազգային ատլաս
Հ. Ց. Վ. ՊՉՏԻԿԵԱՆ

ՔԱՆԻ՞ ՀԱՅ ԿԱՅ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Վիճակագրութիւնը Հայութեան Աքիլլէսի կրունկը կը թուի ըլլալ: Սփիւռքի թերթերը կը վխտան յօդուածներով, որոնք երեւակայութեան ուժ կու տան, հարցեր քննարկելով առանց քանակական տուեալներու գոյութեան կամ օգտագործումին: Իսկ երբ նման փաստական տուեալներու կը հանդիպինք, յաճախ աղբիւր չունին կամ, լաւագոյն պարագային, պղտոր աղբիւրէ մը կու գան:

Ու այսպէս կը բազմանան առեղծուածները: Ոչ ոք կարծէք շահագրգռուած է այս ախտաւոր շրջանակը քանդելու գործով: Երբ «ոչ ոք» կ'ըսենք, չենք ակնարկեր այն գիտնականներուն, որոնք կը փորձեն յառաջացնել թիւերու վրայ հիմնուած իմացութիւն մը, բայց որոնց գործը պէտք եղած կերպով չի կարդացուիր: Խօսքը կը վերաբերի պատասխանատու մարմիններուն, որովհետեւ յաճախ թիւերու լեզուն կրնայ հակասել անոնց իսկ գոյութեան, եւ յօդուածագիրներուն, որովհետեւ նման հետազօտութիւններ կատարելու միջոցներէն զուրկ են: Մարմինները իրենց գործունէութիւնը լուրջ փորձաքննութեան ենթարկելու եւ պարզելու տրամադրութիւն ցոյց չեն տար, ոչ ալ յօժար են, որ «դրսեցիներ» փորձեն հետազօտել: Հետաքննական լրագրութիւնը, որ թիւ ու փաստ հաւաքելու պահանջը կը ստեղծէ, հազիւ թէ նորածին մըն է Հայաստանի մէջ, իսկ վիժած ծնունդ մը՝ Սփիւռքի պարագային:

Ամէնէն կնճռոտ հարցերէն մէկը Հայութեան թիւն է աշխարհի մէջ: Այս մասին որքան տարբեր աղբիւր, այնքան տեսակաւոր տեղեկութիւն կայ: Բանիմաց ընթերցողը լաւ գիտէ, թէ մեր գաղութներու թուաքանակին հետ որքա՜ն լարախաղացութիւն կը կատարուի գործին տեղեակ թէ անտեղեակ մարդոց կողմէ:

Այս գրութեան նիւթը այդ կնճիռին բազմաթիւ օղակներէն մէկն է՝ Արժանթինի հայ համայնքը(*): Անոր թիւին մասին 30-35 տարիներէ ի վեր կը վխտան անպատասխանատու յայտարարութիւններ՝ 80 հազարէն մինչեւ 140 հազարի հասցնելով զայն: Հինգ տարի առաջ ամերիկահայ պատմաբան մը՝ Ճորճ Պուռնութեանը, այդ թիւը դարձուցած էր «one million», երբ իր գիրքին նախորդ հրատարակութեան մէջ աւելի տրամաբանօրէն գրած էր 70.000: Իսկ երբ յօդուածով մը ցոյց տուինք այդ եւ վերոյիշեալ բոլոր թիւերուն անհեթեթութիւնը, հրապարակային պատասխան տրուեցաւ, թէ «տպագրական սխալ» մըն էր...:

Նորագոյն օրինակները թարմ են: Զանոնք պէտք է վերագրել ընդհանուր անտեղեակութեան վիճակի մը, որ կը բխի պատմական փաստերը անտեսելու եւ, մանաւանդ, ճշմարտանման իրականութիւն մը ստեղծելու հակումէն: Այս ալ, իր կարգին, դուռ կը բանայ խաբէութեան՝ յաչս այլոց, եւ ինքնախաբէութեան՝ յաչս մերայնոց:

Այսպէս է, որ Յունուար 24ին, «Նոյեան Տապան» գործակալութիւնը, քաղելով «Ռոյթըրզ»էն, կը տեղեկացնէր, որ Հրանդ Տինքի անարգ սպանութեան առիթով նախորդ օրը Պուէնոս Այրէսի մէջ հաւաք մը տեղի ունեցած էր թրքական դեսպանատան առջեւ: Հայրենի լրատու գործակալութիւնը կը հաղորդէր.- «"Ռոյթըրս"ը նշում է, որ Արգենտինայի հայ համայնքը աշխարհի մեծութեամբ տասներորդն է, ունի 130 հազար անդամ»:

Կարելի չէ իմանալ, թէ «Ռոյթըրզ»ի աղբիւրը Թղթակիցին պատասխանող ոեւէ ցուցարար, համայնքային կազմակերպութիւն կամ ղեկավար եղած է: Թէեւ կարելի է ենթադրել, որ թիւը պարզապէս քաղուած է «Հայաստան - Սփիւռք» կայքէջէն (www.armeniadispora.com/population) ուր քանի մը տարիէ ի վեր առօք - փառօք բազմած եւ այս յօդուածը գրելու միջոցին անոր աւելցած է երկու համեմատաբար աւելի տրամաբանական (թէեւ առաջինի պարագային՝ նորէն չափազանցուած) թիւեր.- Պուէնոս Այրէս՝ 65.000 Հայ, Գորտոպա՝ 7.000: Այդ կայքէջին պատասխանատուներուն պիտի ուզէինք հարց տալ. եթէ երկրի երկու հայաշատ քաղաքներուն մէջ (1.000 Հայերէ աւելի), 72.000 Հայերու գումար մը կը տրուի, ո՞ր ծառին տակ պահուըտած են մնացեալ 58.000 Հայերը...

Ըստ էութեան, այդքան կարեւորութիւն չունի: Թուաբանութիւնը Հայոց մէջ ճշգրիտ գիտութիւն մը ըլլալէ դադրած է: Մարդիկ թիւեր կը փչեն եւ օճառի պղպջակները ոլոր-մոլոր կը թափառին անէրեւոյթին մէջ:

Երկրորդ օրինակը կու գայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյի Ընկերվար Միջազգայնականի մօտ ներկայացուցիչ Մարիօ Նալպանտեանէն (արժանթինահայ), որ վերջերս Իրան այցելած եւ տեսակցութիւն ունեցած է «Ալիք» օրաթերթին հետ (հարցազրոյցը արտատպուած է Մոնրէալի «Հորիզոն» շաբաթաթերթին կողմէ՝ Փետրուար 26ին): Դաշնակցական ղեկավարը հոն յայտարարած է, թէ Արժանթինի մէջ 120.000 Հայեր կան:

Այս թիւերը գիտական ու վիճակագրական որեւէ հիմք չունին, զուտ երեւակայածին են, ինչպէս որ սովորաբար կը պատահի աշխարհագրիւ Հայութեան ժողովրդագրական տուեալներուն հետ՝ Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Ռուսաստան եւ Սպանիայէն մինչեւ... Հայաստան:

1999ի վերջին կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ, Արժանթինի եւ Չիլիի Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ թեմը չորս պատգամաւորներով ներկայացած էր: Նկատի ունենալով, որ իւրաքանչիւր պատգամաւոր 25.000 հաւատացեալ կը ներկայացնէ, տրամաբանական է ենթադրել, որ թեմը ինքն իրեն հաշուած էր 100.000 հոգի: Անշուշտ, եթէ վերյիշենք, որ Ֆրանսան եւ Արեւելեան Միացեալ Նահանգները 24-ական պատգամաւոր ղրկած էին, այսինքն, 600.000 Ֆրանսահայերու եւ նոյնքան թիւով արեւելեան ամերիկահայերու անունով (չենք գիտեր, թէ Արեւելեան ԱՄՆ ընդգրկած էր, տեսականօրէն, Անթիլիասի թեմին պատկանող ծուխերը), կրնանք վստահ ըլլալ, որ երեք թիւերը, ինչպէս թերեւս քանի՛ ուրիշներ, իւրայատուկ «ուռեցում»ի ենթարկուած էին՝ վիճակագրական պատրանք մը որ որեւէ օգուտ չունի, բացի... մենք մեզ հերթական անգամ խաբելէ: Զենք ալ գիտեր, թէ այդ թիւերը կ'ընդգրկէի՞ն կաթողիկէ եւ աւետարանական յարանուանութիւններուն հաւատացեալները:

Եթէ Արժանթինի թեմը 100.000 հոգի կը հաշուէ, սակայն չի նշանակեր, որ այս թիւը ճիշդ է: Ստիպուած ենք որպէս մեկնակէտ ընդունիլ յետադարձ հաշուարկ մը աւելի առարկայական տուեալներու օգտագործումով.-

ա) 1941-43ին տեղի ունեցած բաւական վաւերական հաշուարկներու հետեւողութեամբ, արժանթինահայութիւնը կը հաշուէր 21.000 հոգի:

բ) 1946-1965ի գաղթալիքին, Միջին Արեւելքէն, Ֆրանսայէն, Պալքաններէն, Պոլիսէն ժամանած էին 8.000 - 10.000 հոգի:

գ) 1990-ական թուականներուն ծայր առած հայաստանեան արտագաղթին հետեւանքով, Արժանթին ժամանած են 5.000 - 6.000 հոգի:

Բնականաբար, բ) եւ գ) կէտերուն թիւերը մօտաւոր են, հիմնըւած ըլլալով ո՛չ մէկ պաշտօնական կամ կիսապաշտօնական վիճակագրութեան վրայ: Սակայն, երկու պարագաներուն տուած ենք ամենաբարձր վարկածային թիւերը՝ ըստ տրամադրելի աղբիւրներուն:

Կը նշանակէ, որ եթէ 1941-2006 թուականներուն ոչ մէկ ծնունդ, մահ կամ մեկնում տեղի ունեցած ըլլար, արժանթինահայութիւնը ներկայիս 37.000 հոգի պիտի հաշուէր:

Սակայն, երեք երեւոյթները բընութեան անյեղլի օրէնքներով տեղի ունեցած են, թէեւ թիւերը յայտնի չեն: Ծնունդներու պարագային գիտենք, այսուհանդերձ, որ 1936ի քաղաքային մարդահամարին տուեալներով, Պուէնոս Այրէսի Հայերուն (ուր աւանդաբար համախմբըւած է համայնքին 90 առ հարիւրը) ծնելիութեան ցուցանիշը 3.0 էր, այսինքն, իւրաքանչիւր հայ ընտանիք միջին հաշուով երեք զաւակ կ'ունենար: 1970 թուականէն ետք, Պուէնոս Այրէսի ծնելիութեան ցուցանիշը դարձած է 1.2 (համայնքի պարագային՝ 1.5 մօտաւոր հաշուարկը կայ), որ այսպէս կոչուած «վերարտադրութեան կէտ»էն (2.1) ցած է, իսկ երկրին բնակչութեան աճը 1970-2000ին ինկած է 1.44 առ հարիւրէն մինչեւ 1.14 (վերարտադրութեան կէտը ծնունդներու այն թիւն է, որ անհրաժեշտ է՝ բընակչութեան թիւը կայուն պահելու համար):

Կարելի է ենթադրել, հիմնուելով այս բոլորին վրայ, որ 1964ի գնահատումը՝ 40-50.000 հոգի, զոր տուած է Հարաւային Ամերիկայի օրուան Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Ցարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեանը, իրականութենէն շատ հեռու չէր: Եթէ այդպէս է, նկատի ունենալով, որ 1965-1990ին դէպի Արժանթին Հայերու նշանակալից գաղթ մը չէ ունեցած՝ երկրին տնտեսական ու քաղաքական պայմաններուն բերումով, իսկ որ երկրին բնակչութեան աճին համեմատութիւնը աստիճանաբար իջած է, ինչպէ՞ս կարելի է պատկերացնել, որ 1964-2006ին համայնքին թիւը գրեթէ ԵՐԵՔ անգամ բազմապատկուած ըլլայ:

Միայն ու միայն՝ արուեստական «ուռճացում»ով: 1970ին Երեւանլոյս տեսած «Հայ ժողովրդի պատմութիւն» ակադեմական ութհատորեակի վերջին հատորին սփիւռքահայութեան նուիրուած գլուխը Հարաւային Ամերիկայի հայութեան թիւը 115.000 հոգի գնահատած էր (գիրքին տուեալները 1965-1967ի իրականութիւնը կը ցոլացնեն): Եթէ Արժանթինը թուաքանակով ամենամեծ համայնքը եղած է միշտ, իսկ Պրազիլը եւ Ուրուկուէյը այդ թուականներուն թերեւս 20.000 եւ 10.000 հայութիւն ունէին (մնացեալը՝ Չիլի, Վենեզուելա, Մեքսիքօ եւ Գուպա այդ թուականներուն հաւաքաբար ո՛չ իսկ 3.000 կը ներկայացնէին) կը նշանակէ, որ հայրենի պատմաբանները արդէն զոհ գացած էին մէկ երրորդով չափազանցուած թուական տուեալներու: Այս համեմատութիւնը աւելի ու աւելի մեծցած է յետագային, արդարացնելով ժողովրդային «բերնէ բերան՝ կ'ըլլայ գերան» խօսքը: 1992ին Հարաւային Ամերիկայի Հայոց թիւը «հասած էր» 150.000ի, իսկ 1998ին՝ 360 հազարի...:

1970 թուականներու երկրորդ կէսին արդէն հրապարակ նետուած էին արժանթինահայութեան 80.000ի եւ 100.000ի երկու հիմնաքարկ թիւերը, որոնք 30 տարի ետք, բնականաբար, դարձած են 120-130.000:

Արժանթինի մարդահամարները, դժբախտաբար, որեւէ կարելիութիւն չեն ընծայեր «հայ» տարրը գտնելու, բացի եթէ փաստաթուղթերու մէջ գրուած ըլլայ, որ «հայ» հպատակութիւնը ունի, ինչ որ կը պատահի միայն Հայաստան ծնածներուն պարագային (ժամանակին՝ Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան կամ "Նանսէնեան" անցագիր ունեցողները): Այս պարապը լեցնելու ձեւը հայկական մարդահամար մըն է, գաղափար մը, որ համայնքին պատասխանատու կազմակերպութիւններուն տեսադաշտէն բացակայ եղած է 50 տարիէ ի վեր: Անոր տեղը լեցուցած է... «փուչիկներով», ինչպէս 120.000 - 130.000նոց համայնքին առասպելը:

Նման առասպել պէտք է առնուազն մտածել տար ենթակաները, որպէսզի չստիպուէին բացատրելու, թէ ինչպէ՞ս.

ա) Որեւէ հրապարակային հաւաքի կամ ցոյցի ժամանակ, 1.000 կամ 1.500 ներկայ ունենալը արդէն հրաշք կը համարուի,

բ) Հայկական դպրոցները 2.000 աշակերտ ունին, որոնց կէսը, մօտաւորապէս, հայկական ծագում չունի:

Իրենց խիղճը «հանգստացնելու» համար, աւելի տրամաբանական է ենթադրել, ըստ վերաբերեալ բոլոր վիճակագրական նշումներուն, որ համայնքին թիւը 60.000 է: 1964ի 40-50.000ին դիմաց, վիճակագրական իմաստով այնքան բռնազբօսիկ թիւ մը չէ:

Առնուազն՝ ինքնախաբէութեան մակարդակը կ'իջեցնէ...:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

(*) Այս յօդուածին մէջ տրուած վիճակագրական տուեալներուն մեծ մասին մատենագիտական աղբիւրները զանց բրած ենք, հասկնալի պատճառներով: Հետաքրքրուող ընթերցողը կրնայ դիմել հետեւեալ աշխատութեան՝ Վարդան Մատթէոսեան, «Հարաւային կողմն աշխարհի. Հայերը Լատին Ամերիկայի մէջ սկիզբէն մինչեւ 1950», Անթիլիաս, 2005:

ԱՆԿԱԽ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԻՑ ԵՐԿԻՐԸ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ

ԳՈՐԻՍԻ «ՄԻՐՀԱՒ» ՀԻՒՐԱՆՈՑԻ ՏՆՕՐԷՆԻ ՆԿԱՏԱՌՈՒՄՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սիւնիքի մարզի Գորիս քաղաքի Մաշտոցի 100 հասցէում կառուցուել եւ արդէն մի քանի տարի Գորիսի այցելուների առաջ իր հիւրընկալ դռներն է բացել «Միրհաւ» հիւրանոցը: Հիւրանոցի գողտրիկ միջավայրի, գիւղական կահ-կարասիով եւ գորգերով լեցուն ներքին յարդարանքի, տնավարի (հարազատութեան իմաստով) հիւրընկալութեան մասին մեր թերթը մի քանի անգամ գրել է: Թէեւ գայթակղութիւնը շատ մեծ է մէկ անգամ էլ գրելու հիւրանոցի ջերմ եւ հետաքրքրական հիւրընկալութեան մասին, սակայն այս անգամ մեր թեման փոքր այլ է: Պարզւում է, հիւրանոցի տնօրէնը գործի բերմամբ Գերմանիայից Գորիս տեղափոխուած Շահէն Չէյթունցեանը, Գորիս քաղաքի զարգացման շատ հիմնաւոր ծրագրեր է ուրուագծել:

Գրեթէ միշտ Գորիսում ապրող, քաղաքի անցուդարձին, խնդիրներին ու հոգսերին, բնութեանը, ճարտարապետութեանն ու հնութիւններին քաջածանօթ տնօրէնը ցաւ է ապրում, որ քաղաքը առաջ չի գնում՝ հակառակ իր ունեցած ներուժին. «Գորիսը շատ լաւ տեղ է զբօսաշրջիկների համար իր բնութեամբ, ճարտարապետականութեամբ: Էթնիկ եւ աւանդական ճարտարապետութիւնը այստեղ պահպանուած է, եւ մտահոգւում եմ, որ յանկարծ Երեւանի նման այստեղ էլ չգան, ասենք էլիտար շէնքեր կառուցեն: Այստեղ միջավայրը գրաւիչ, հանգստացնող է, մի տեսակ մտերմութիւն է ստեղծում. գրաւիչ են նաեւ տեսարժան վայրերը»: Քաղաքի գրաւչութիւնների մասին խօսելով տնօրէնը ընդգծում է Գորիսում զբօսաշրջութեան զարգացման ոչ միայն կարեւորութիւնը, այլեւ հնարաւորութիւնները:

Այսպիսով, քաղաքի զարգացման առաջին հնարաւորութիւնը տնօրէնը համարում է զբօսաշրջութեան զարգացումը՝ նշելով, որ առողջարանային այս քաղաքում պէտք է զարգացնել ոչ թէ տարանցիկ ռեժիմը, որ մի քանի օր մարդիկ գան, հանգստանան եւ շարունակեն ճանապարհը, այլ ընդհանրապէս զբօսաշրջութեան հիմնական վայր դարձնել: «Շատ ազդակներ կան. օրինակ, Սատանի կամուրջի ու ջուրը լաւ չեն օգտագործում զբօսաշրջիկներին գրաւելու իմաստով, որ աղբանոց են դարձրել», ասում է պրն. Չէյթունցեանը՝ միաժամանակ մատնանշելով զբօսաշրջութեան զարգացման համար կատարելիք անհրաժեշտ քայլերը: «Բոլոր նախադրեալները կան զբօսաշրջութիւնը զարգացնելու համար, բայց պէտք է բարելաւել ճանապարհները եւ ապահովութիւնը, ճանապարհներին տեղադրել ցուցանակներ, ստեղծել հանգստավայրեր, տեսարժան վայրերին հասնելի դառնալու պարագան, լուսաւորել քաղաքը, հոգալ աղբահանութիւնը, քաղաքի մաքրութեան հարցերը ոչ միայն քաղաքային իշխանութիւնների միջոցով, այլեւ ժողովրդի փնթիութեան վերացման ճանապարհով: Բացի այդ, փողոցներն են անանցանելի եւ քաղաքում ցուցափեղկեր չկան: Թերութիւններ կան, որոնք պէտք է վերացուեն քաղաքը զբօսաշրջութեան տեսակէտից գրաւիչ դարձնելու համար»:

Տնօրէնը նշում է նաեւ, որ հարկաւոր է ստեղծել ոչ այնքան զուարճանքի, որքան զբաղմունքի տեղեր, հիմնել կինօ, լաւ պարկեր եւ սրճարաններ, երեխաների համար էլ խաղատեղեր: «Մարզի քաղաքները կորած վիճակում են, ամէն բան կենտրոնացուել է Երեւանում, ներդրողները գնում են դէպի մայրաքաղաք: Նրանք խուսափում են հնարաւորութիւնից, մինչդեռ պէտք է գան այստեղ, քանի որ այստեղ հնարաւորութիւնները շատ են: Դա [illegible] բան է ինձ համար, ես զարմացած եմ, որ երկու ձորի միջեւ եղած Ծաղկաձորը յայտարարւում է զբօսաշրջութեան գօտի եւ ոչ, ասենք, Աշտարակը կամ Դիլիջանը: Նոյն այդ դահուկի տեղերը Գորիսում էլ կան», փաստում է «Միրհաւ»-ի տնօրէնը:

Իսկ ընդհանրապէս Գորիսի եւ շրջակայ համայնքների զարգացման համար, Շահէն Չէյթունցեանի խորին համոզմամբ, կարեւոր հանգամանք կարող է լինել գիւղատնտեսութեան՝ յատկապէս անասնաբուծութեան եւ բանջարային տընտեսութեան զարգացումը: «Այստեղ ցորեն ցանելն անիմաստ է, արտադրութիւններ էլ այդպէս չկան: Այստեղ կարելի է բնապահօրէն հիանալի կաթնամթերք եւ բանջարեղէն ստանալ: Դա շատ մեծ պահանջարկ կ'ունենար նաեւ դրսում, որով կը բարելաւուէր նաեւ համայնքների վիճակը», ասում է տնօրէնը՝ դժգոհելով, որ կոնկրետ Գերմանիան Գորիսում գիւղատնտեսութեան բընագաւառում շատ վարկային ծըրագրեր է ֆինանսաւորում, բայց, իր իմանալով, գիւղացիները ոչ մի վարկ չեն ստացել: «Ոչ ոք չի օգտըւում այդ վարկերից, ես ուրիշից եմ պարտք անում, բերում այստեղ գործի մէջ դնում՝ մինչդեռ դա պետութեան գործն է», ասում է տնօրէնը՝ այնուամենայնիւ վստահութիւն յայտնելով, որ անկախ իշխանութիւնների գործունէութիւնից տնտեսութիւն կայ եւ պէտք է զարգացնել:

Նա ուրախութեամբ նշում է, որ քաղաքում շարժ կայ շինարարութեան մէջ, եւ դա նոյնպէս կարելի է օգտագործել՝ տեղում որոշ շինանիւթերի՝ թէկուզ փոքրիկ արտադրութիւն հիմնելու համար: Թէեւ մնում է համոզմունքին, որ քաղաքում աշխատատեղերի բացման հիմնական հնարաւորութիւնը գիւղատնտեսական նոր ձեւի միաւորներ ստեղծելու մէջ է:

Գորիսում իր գործը վարելու դժուարութիւնների պրն. Չէյթունցեանը շատ է հանդիպել: Բազմաթիւ դէպքեր է յիշում, երբ խոչընդոտել են իր աշխատանքին: «Չեն խանգարում, բայց ամէն բան անում են, որ փող պոկեն: Պետութիւնը չի խրախուսում այստեղ աշխատելը, այլ ստիպում է խախտումներ անել եւ տուգանուել», աասում է լաւատեսօրէն տրամադրըւած տնօրէնը՝ գոհունակութիւն յայտնելով, որ ամէն դէպքում կարողացել է Գորիսում հիւրանոցային գործունէութիւն ծաւալել:

ԳՈՀԱՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Գորիս - Երեւան

«Ազգ»

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Պոլինելի «Մաժիք» շարժանկարի սրահում տեղի ունեցաւ Պարաճանովի կեանքին ու ստեղծագործութեանը նուիրուած կլոր սեղան, Մարտ 14ին: Նախ ցուցադրուեց Փաթրիք Գազալի «Ապրստամբը» վաւերագրական ժապաւէնը: Սա նրա երկրորդ վաւերագրական ժապաւէնն է, նուիրուած Պարաճանովին: Առաջինը նա նկարահանել էր 1988ին: Այդ ժամանակ Պարաճանովը կենդանի էր: Երկրորդը նկարահանել է 1996ին: Ժապաւէնը Պարաճանովի մասին իր ժամանակակիցների մտորումներն են: Պարաճանովի կեանքի ու ստեղծագործութեան մասին ժապաւէնում հանդիսատեսի հետ իրենց մտորումներն են կիսում նրա ստեղծագործութիւնը ժամանակին գնահատած անձնաւորութիւններ:

Նրանց մէջ կան Հայեր, Վրացիներ, Ֆրանսացիներ: Մտորումներից ամենահետաքրքրականը եւ նորովին վրաց շարժանկարի եւ թատրոնի մեծ դերասանուհի Սոֆիկօ Ճիաուրելլիի մաքերն են: Սոֆիկօ Ճիաուրելլին Պարաճանովի դերադասած դերասանուհին էր: Մասնագէտ դերասանուհին: Չնայած, որ մեծատաղանդ ու անուանի մեծ դերասաններ տենչում էին Պարաճանովի ժապաւէններում նկարահանուելու գեր դրուագային դերով, բայց շարժանկարիչը անդրդուելի էր: Միակ դերասանուհին, որ իր գեղագիտական ու ստեղծագործական պահանջներին բաւարարում էր ճկուն, կերպարային, շարժանկարային բացառիկ հմայքի տէր Սոֆիկօ Ճիաուրելլին էր: Նրանց համագործակցութիւնը սկսուեց «Նռան գոյնը» շարժանկարով եւ շարունակուեց մինչեւ իր վերջին շարժանկարը՝ «Աշուղ Քերիպը»: Սոֆիկօ Ճիաուրելլին Պարաճանովին բնորոշում է, որպէս գեղեցիկի աբարչագործ: Հրաշագործ մի կախարդ, որ ինչին դիպչում է, դարձնում է գեղարուեստական գլուխգործոց: «Ես ոչ մի ժապաւէնում այնքան գեղեցիկ չեմ եղել, որքան Պարաճանովի շարժանկարներում», խոստովանում է Սոֆիկօ Ճիաուրելլին: Երկրորդը, որ Պարաճանովի մասին հետաքրքիր մտորումներ է կիսում՝ Էդուարդ Շեվարնաձէն է. ժապաւէնը նկարահանելու պահին Շեվարնաձէն Վրաստանի հանրապետութեան նախագահն էր: Առանձնակի ցաւով է խօսում Պարաճանովի ստեղծագործութեան հանդէպ վրացական իշխանութիւնների անտարբերութեան մասին: Նաեւ Պարաճանովի ստեղծագործութեան հանդէպ իր անձնական համակրանքի եւ այն ջանքերի մասին, որի շնորհիւ Պարաճանովը կարողացել էր վերագտնել իր ստեղծագործական կեանքի շարունակութիւնը «Վրացֆիլմ» շարժանկարի արուեստանոցում:

Իր խօսքի վերջում Շեվարնաձէն ափսոսանք է յայտնում, որ Պարաճանովի Թանգարանը բացուեց Երեւանում եւ ոչ թէ Թբիլիսիում: Եւ վերջացնում է. «Մեռնելուց առաջ մի երազանք ունեմ. Պարաճանովի Թանգարանը ստեղծել Թբիլիսիում: Այն ինչ-որ գնաց Երեւան վրացական է... (!)»:

Գազալի «Ապստամբը» ժապաւէնի ցուցադրութիւնից յետոյ սկսուեց կլոր սեղանը Պարաճանովի ստեղծագործութեան շուրջ: Մասնակցում էին Գարեգին Զաքոյեանը, Երեւանի Ֆիլմադարանի տնօրէն, լուսանկարիչ Եուրի Մեչիտովը, ազգագրագէտ Լեւոն Աբրահամեանը, շարժանկարի բեմադրիչ Գէորգի Պարաճանովը եւ Տիգրան Գույումճեանը:

Կլոր սեղանը սկսեց Գարեգին Զաքոյեանը: Առանց բառերը ծամծըմելու, յամառօրէն եւ համարձակօրէն մերկացրեց բոլոր այն կարծիքների սնանկութիւնը, որոնք Պարաճանով ստեղծագործողի ազգային պատկանելութիւնը ժխտում են: Նրան ներկայացնում են որպէս Կովկասի շարժանկարիչ: Գարեգին Զաքոյեանը Համօ Բեկ Նազարեանի եւ Սայաթ Նովայի դիպուկ օրինակներով փաստեց իր ասածը: Համօ Բեկ Նազարեանը եղել է վրաց շարժանկարի հիմնադիրն ու առաջին տնօրէնը «Վրացֆիլմ» արուեստանոցի: Նա ժապաւէններ է նկարահանել վրացիների, քրդերի, եգիպտիների, չէչէնների, պարսիկների եւ ուզբեկների մասին, բայց մընում է հայ շարժանկարի դասականը, ուսուցիչը բոլոր ժամանակների հայ շարժանկարիչների: Իսկ Սայաթ Նովան ստեղծագործել է հայերէն, վրացերէն եւ ադրբեջաներէն: Իսկ մինչեւ այսօր չկայ մի վրացի կամ ադրբեջանցի բանաստեղծ, որ ստեղծագործած լինի հայերէն: Գարեգին Զաքոյեանը յարգանքի տուրք մատուցեց Աբբի Յովհաննիսեանին: Աբբի Յովհաննիսեանն է, որ առաջինը ծանօթացրեց Պարաճանով ստեղծագործողի արտախորհրդային հանդիսատեսին: Շնորհիւ նրա էր, որ Պարաճանովի ստեղծագործութիւնը առաջին անգամ արտասահմանում, Թեհրանի շարժանկարի փառատօնում ներկայացուեց միջազգային հանդիսատեսին:

Պարաճանովի մասին կլոր սեղանի մասնակիցներից հետաքրքիր ելոյթ էր շարժանկարիչի զարմիկի, նոյնպէս շարժանկարիչ Գէորգի Պարաճանովի ելոյթը: Նրա ելոյթը գովազդային բնոյթ չէր կրում եւ ամենակարեւորը Պարաճանով մարդու մասին էր: Պարաճանով արուեստագէտի անձնական ու ստեղծագործական տրամայի մասին էր, նրա ճակատագրի անսովորութեան ու ողբերգութեան մասին:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

Livres reçus

LES YEUX OUVERTS

Didier TOROSSIAN

Connexion · Les 400 coups, Paris 2007

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ի ԴԷՊ

Թիւ 4

խմբագիր ԷԼԻԶԱԲԷԹ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
2354 Pennerton Dr., Glendale,
CA 91206 (USA)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

վասն Հայաստանի Հանրապետութեան նորոգ հանգուցեալ վարչապետին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-Ի

Այս Կիրակի, Ապրիլ 1ին, Ծաղկազարդի տօնին, Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, ի ժամու սրբոյ պատարագին, հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն Հայաստանի Հանրապետութեան վաստակաշատ վարչապետին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-ի:

OFFRE D'EMPLOI

L'association culturelle de l'Ecole Bilingue SAINTE CROIX DE VARAK recrute des enseignants pour son école maternelle —dans un premier temps— qui ouvrira ses portes en septembre 2007.

Les inscriptions des élèves auront lieu à compter du 2 avril 2007.

Envoyez vos candidatures au Comité Pédagogique de l'Ecole :
31-33 rue Saint-Just —
95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignements au : 06. 22. 07. 01. 92

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

(Շար. Ա. էջէն)

այն ծանրակշիռ տարբերութիւնները որոնք կան «պաշտօնական թիւերուն եւ գործադրկութեան իսկական թիւերուն միջեւ»:

ԱՆԳԼԻՈՑ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ միջեւ մթնոլորտը ալ աւելի լարուած է, քանի Իրան վճռած է ընթացք ալ չտալ Ապահովութեան Խորհուրդի հրահանգներուն: Հակառակ առաջին տպաւորութիւններուն Թեհրան բրիտանացի կիննալ ազատ պիտի չարձակէ: Թ. Պլէր որեւէ ձեւով չուզեր բանակցիլ:

ՊԱՂՏԱՏԻ հիւսիս – արեւելքը, Մարտ 29ին 60 հոգի եւս մեռած է անձնասպանական կրկնակ ռմբափորձի մը հետեւանքով:

ՌԻԱՏԻ արաբական վեհաժողովին աւարտին (Մարտ 29), Արաբական Լիկայի ղեկավարները հրաւիրած են մեծ պետութիւնները, որ զօրավիգ ըլլան խաղաղութեան իրենց նախաձեռնութեան՝ վերջնական լուծում մը գտնելու համար Մերձաւոր Արեւելքի հակամարտութեան, իւրայատուկ՝ «հողամաս ընդդէմ խաղաղութեան» տարազը, որ մէջտեղ հանուած էր հինգ տարի առաջ: Մնաց որ Իսրայէլ հիմնովին մերժած է որեւէ տիքթաթ, կրկնելով թէ որեւէ ձեւով չընդունիր նման նախաձեռնութիւն մը, հրաւիրելով հանդերձ արաբ ղեկավարները «ուղղակի բանակցութիւններու»:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5, *ժամը 18ին՝ Ոտնլուայի արարողութիւն, ապա համապատարագ, նախագահութեամբ՝*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ-ի
ժամը 21ին՝ Խաւարման գիշեր:

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6, *ժամը 18ին՝ Երեկոյեան ժամերգութիւն – Թաղումն Քրիստոսի, նախագահութեամբ՝*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ-ի

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7, *ժամը 17ին՝ Մարգարէական ընթերցումներ: ժամը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ:*
Կը պատարագէ՝
ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԻԼԻՆԿԵԱՆ

ԶԱՏԻԿ

Տօն Յարութեան

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 8, *ժամը 11ին՝ Հայրապետական պատարագ:*

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9 – Մեռելոց: *ժամը 11ին՝ Ննջեցելոց պատարագ:*

arménie mon amie

AGENDA

CACHAN

Exposition
JIRKA & ZAREH MUTAFIAN
jusqu'au 14 avril
Hôtel de Ville, Square de la Libération Cachan
Renseignements : 01. 49. 69. 17. 90

**

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition

Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles de Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

**

PARIS
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall►4ème étage)
et diverses autres manifestations, de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

**

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - **Tél. : 04 91 55 90 00**
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de **11h à 19h.**
fermée le lundi, le dimanche et les jours fériés.

**

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 3
Յիշատակ տասն կուսանաց
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 16.30ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5
Յիշատակ
Ընթրեաց Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի
Ժամերգութիւն, կարգ Ապաշխարողաց եւ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Կարգ Ոտնլուայի՝ ժամը 17ին:

Հսկում՝ Յիշատակ Մատնութեան
եւ Չարչարանաց
Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6
Յիշատակ խաչելութեան եւ Թաղման
Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7
Աւետումն Ս. Աստուածածնի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

Ճրագալոյց Զատկի
Ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 16ին:

**

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *Ժամերգութիւն ժամը 9.30ին, պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16.30ին, Խաւարում ժամը 20ին:*

ՈՒՐԲԱԹ. – *Թափօր Թաղման ժամը 17ին:*

ՇԱԲԱԹ. – *Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16.30ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17.30ին:*

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ. – *Յիշատակ Տասը Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 17ին:*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *Ժամերգութիւն ժամը 9.30ին, կարգ ապաշխարութեան ժամը 10ին, պատարագ ժամը 11ին, Ոտնլուայ ժամը 17ին: Յիշատակ Մատնութեան եւ Չարչարանաց, Խաւարում. սկիզբ գիշերային ժամերգութեան ժամը 19.30ին:*

ՈՒՐԲԱԹ. – *Թափօր Թաղման ժամը 17ին:*

ՇԱԲԱԹ. – *Ճրագալոյց, մարգարէական թղթերու ընթերցում ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին:*

**

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *Պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 18ին:*

ՈՒՐԲԱԹ. – *Թաղում ժամը 17ին:*

ՇԱԲԱԹ. – *Ընթերցուածք ժամը 15.30ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 16.30ին:*

**

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.– *Յիշատակ ընթրեաց ժամը 10.30ին, Ոտնլուայ ժամը 17.30ին, Խաւարում ժամը 20ին:*

ՈՒՐԲԱԹ.– *Թաղում ժամը 17.30ին:*

ՇԱԲԱԹ.– *Ընթերցուածք ժամը 17.30ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18.30ին:*

**

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ. – *Յիշատակ Տասը Կուսանացն. երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16ին:*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *Ժամերգութիւն ժամը 9.30ին, Ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ՝* ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ: *Ոտնլուայ ժամը 16ին, կարգ Չարչարանաց ժամը 19.30ին:*

ՈՒՐԲԱԹ.– *Թափօր Թաղման ժամը 17ին:*

ՇԱԲԱԹ.– *Ճրագալոյց ժամը 16ին, Ընթերցուածք ժամը 16.30ին, պատարագ ժամը 17ին: Կը պատարագէ՝* ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ:

**

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *Վերջին Ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝* ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ: *Ոտնլուայ ժամը 17ին, կարգ Խաւարման ժամը 19.30ին:*

ՈՒՐԲԱԹ. – *Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17ին:*

ՇԱԲԱԹ. – *Ճրագալոյց. Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը 16.30ին, պատարագ ժամը 17.15ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝* ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Voyage en Arménie

Profitez des dernières places pour un voyage à Erevan, séjour libre de 4 jours, avec la commémoration du 28 mai et une visite de 5 jours du Karabagh, en pension complète,
du samedi 19 au mardi 29 mai.
Renseignements et inscriptions :
Croix Bleue des Arméniens de France
— 01. 53. 34. 18. 18
— 01. 39. 83. 71. 19 (après 19h)
Attention: le nombre de places est limité.
Fin des inscriptions : 5 avril.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13